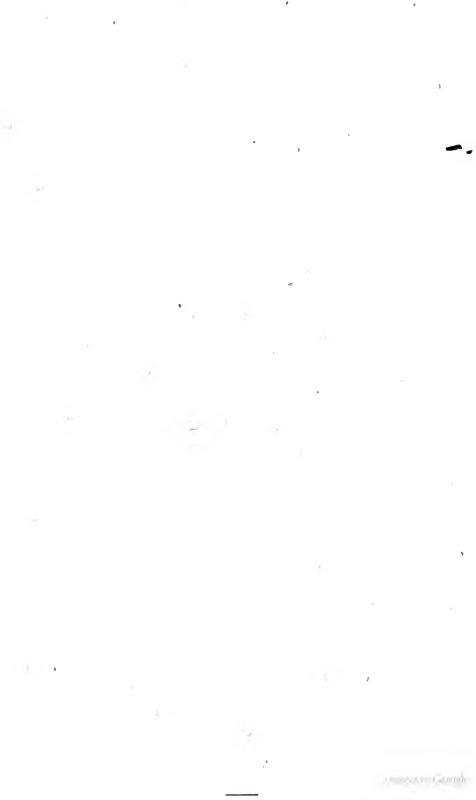
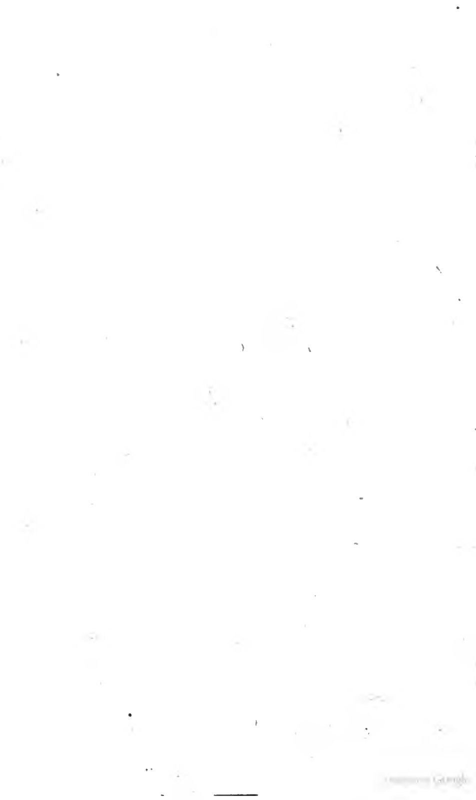

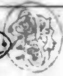
JO. BARCLAII

ARGENIS,

Nunc primum illustrata.

LUGD. BATAV. et ROTEROD.
Ex Officina HACKIANA.
Anno 1664.

Sereniſſimo & Potentiſſimo

PRINCIPI

Galliæ & Navarræ Regi Chriſtianiſſimo, &c.

LUDOVICO XIII.

JO. BARCLAIUS.

S. D.

NOvo iſti generi ſcriptionis, nec forſitan in Latinis antea viſo, Ludovice Rex Chriſtianiſſime, ut faveas ipſe, & favoris publici viam regia humanitate aperias, facile poteris exorari. Nunquam enim hæc bella, hos caſus, regnorumque diſcrimina, & amores pudicæ juventutis, quos habet iſte liber, Tu illo flore ętatis, illa vividę indolis lętitia; tam capaci ad ſeria & re-

 miſſio-

missionem ingenio, contemnes. Videbis virtutum vitiorumque certamina, nullibi quam vestris in Aulis atrociora. Despicies quid indulgentia Regum peccaverit, quidve audacia. Oderis publicæ paci infestos, gaudebisque mulctari. Tuas sæpe virtutes reperies: Tua in aliis Heroibus simplicius facta miraberis: Popularem denique tuum, tot fatis, tot hostibus exercitum Poliarchum, ipsa virtutis & dignitatis similitudine habebis chariorem. Nec polluces sanctitatem famæ tuæ, quæ Te virum & Regem ab inassueti candoris fortitudine celebrat, si amabis Argenidem. Satis denique se hic liber Tuæ Majestati probabit, si intelliges, in illo aliquot Principum laudes referri. Tua enim interest, ut, qui tot historiarum materiam Orbi daturus es, jam nunc literis faveas, Regum vitam quacunque ratione narrantibus. Ibunt Musæ, exemplo licentiaque quam feceris, per Optimatum domos, miscebuntque se juventutis colloquiis, & pro-

vectio-

vectiorum ſeria utiliſſime excolent. Nec aliud ingerent ſæpius quam tui nominis dotes, in quo omnia ad æternitatem famæ conſpirant, nobiliſſimo regno & indole nobiliori. Nam altiſſima Europæ in ſcena, ſolio emines gentis illius, quæ nunc armis peragravit arcana Orientis adhuc Franciſcum nomen horrentis; nunc vicinioribus bellis eo fato efferbuit, ut regiones ægre reperias quæ non aliquando Gallicæ gloriæ ditionique acceſſerint: cujus denique viribus, ubi ipſa ſibi conſentit, nihil nimium eſt, nihil impervium; quæ autem pietate & religionum amore præcipua, neſcit poſſe quod poſſe non debet. Jam vero iis Tuam Majeſtatem moribus numen finxit, iis caſibus pueritiam & juventutem Tuam erudiit, ut videatur aliquid à fortuna Tua majus Gallia expectare, quam dederit ipſa Tibi. Eo enim parente es genitus, qui vel confeſſione hoſtium ſæculi ſui ſummus, Magni cognomen ferre vivus debuerat, quod Vos modeſtius
 extin-

extincto addidistis. Tali scilicet auctore ingenerari debuit Tibi virtus, & ad gloriæ successionem cupiditas inseri. Is autem vix octuenni tibi raptus; quippe hoc modo elucere optime potuit Numinis cura Tuæ Majestati propitia, propriæque virtuti seges dari, ne omnia Patri deberes. Nam eo sublato motus sensim exarsere in Gallicis animis, plerumque ad vicariam contumacibus potestatem, & mox arma civilia; dum Tu, Nobilissime Regum, jam virilis conscius sensus, properares enatare ex pueritia ad ætatem firmiorem. Prævenisti tandem annos, momentoque composuisti patriam pene eversam. Sed ut crebrioribus triumphis tua se fama per hominum ora inveheret, sæpe deinde arma gentilia novis ac pene anniversariis tumultibus exsonuêre; totiesque oppressisti factiones, hoc ipso stupentes, quod præter spem Tui vindex adesses. Ivisti, circumtulisti regia signa, denique pugnavisti. Illico multis ceciderunt sponte

arma,

arma, multis excussa sunt. Hi tuam virtutem amaverunt, illi timuerunt felicitatem. Tu vero magnitudine animi effecisti, ut omnes dubitent, plus fuerit in fortitudine an clementiâ tuâ. Victor enim eas ut plurimum leges scripsisti, propter quas vincere isti voluerant.

Cæterum, quamquam imbutus regia armorum voluptate; non his tamen, plus justo indulgens, passus es belli malis pacem esse infestam: nec acrior sceptri vindex fuisti quam deinde salutis singulorum: impio more sublato, qui jubebat Gallos tuos, levibus inter se rixis commissos, passim jugulum suum dare, aut petere alienum. Hæc atrox & pestilens lues tantum Gallici cruoris exhausit, ut vix plura gladiatorum paria olim Romanorum arena conspexerit. Usu quoque & fama populari invaluerat insania: quia illi vitio ex virtute, sed corrupta, erat semen. Quoties totæ stirpes excisæ? quoties emeritorum patrum senium, aut ignaram miseræ prolis pueritiam,

ritiam, hæc furia orbavit; An spes esset, adeo efferum morem, qui multorum toties Regum, & ipsa maximi tui Patris edicta, contumaci audacia eluserat, ad Tuæ adolescentiæ vocem expiraturum? Voluisti; sed non perfunctorio nutu. Strinxisti auctoritatis tuæ arma; haud mora confectus est. Addat Numen Tuæ vitæ illos annos quos à juventute Gallica perire vetuisti. Tibi illa servabit; &, si tuæ Majestatis & patriæ res exposcent, spiritum reddet, quem privata & intempestiva odia, nisi cavisses, geminata morte mersissent.

Magnæ hæ quidem, Rex Christianissime, pace belloque laudes. Adhuc tamen mihi intactum est quod in tuis præconiis potissimum eminet; Religionis cura, Numinis cultus. Subactæ provinciæ, ut sanitatem pati incipiant; & in ultima illa ad Iberiam Galliæ ora, templis reddita sacra, sacris Pontifices, Pontificibus securitas. Sed hæc magna majoribus factis deles. Quos non quotidie

tidie triumphos tuos audimus? quos non indies expectamus? Quoscunque Religionum aut Regum cura tangit, mirantur, obstupescunt; se felices existimant, quod tuo sæculo vivunt, pluresque vero affectu congerunt in Majestatem tuam laudes, quam adulatio in immeritos Principes solet.

Dum hæc scribo, dum plura quæ scribam occurrunt, vix mihi habeo fidem annorum tuorum paucitate. Nam veræ hæ laudes multis celebrium Principum ad senectutem suffecerint. Tu porro adhuc stas in juventutis exordio; nec parces ad illum cumulum laureas addere, divinæ indolis Princeps, ac, quod felicissimum in Rege est, labore atque curis à pueritia exercite. Ut hic ergo verissimæ triumphus gloriæ per posteritatis seriem inoffensos agat cursus, ineundum est cum litteris fœdus: quo & illis presens faveas, & Tibi ille aliquando absenti ęternum paremque virtutibus tuis locum inter Heroas constituant. Pa-

rum enim est in hominum memoria, si eam non vetat consenescere scribentium fides. Hoc Orientis domitor Alexander, hoc Cæsar, hoc veterum Regum nobilissimi sensere: nec aliam speraverunt triumphis suis sortem quam quæ ex eruditorum favore contigisset.

Magis anxie de Literarum præstantia ad alium scriberem, Augustissime LUDOVICE. Sed diu est quod mutuis beneficiis Reges Christianissimi cum iis coivistis. Scimus totius Orbis bono quantum Musis regnum sit in Francia tua: quæ duplici quoque nomine Tuæ Majestati devinctæ sunt. Nam præterquam quod Regum liberalitate, cura, hortatu, nunc in Galliis pulcherrime vigent; Italia quoque Medicæorum Principum munus agnoscit, eas à patrum veterno excitatas: quam laudem Serenissima illa gens pulcherrimo studio augere non desinit. Ita paterno atque materno jure Tu patronus literarum, Tu omnes amabis. Sed hic arctius liber, Christia-

nissime

nissime Rex, à Tua Majestate expectat foveri, quem multiplici suaviorum Musarum mixtura regii amores, regia odia, spiritus denique regii implent. Vale. Romę, Kalend. Jul. cIↄ Iↄcxxi.

NOBILISSIMIS
ADOLESCENTIBUS
S. T.
BUGNOTIUS S.

D*Udum expetiistis, suavissimi Musarum alumni, ut Argenidis tenebras succisivis saltem horis excuterem, ac salebras penitùs explanarem. Tantæ molis argumentum mutuus noster amor tandèm expressit, & satis obluctantem ad ea compulit, quæ moribus vestris* ϖδιςεριχοῖς *deberi credidi. Si Auctoris hujus nunc primum Notis illustrati doctrinam multiplicem altiùs in mente impressam tenueritis, tenueritis quod vobis ad honestam vitam, seu in seculo seu in eremo; in aulis, vel aris degeritis, haud mediocri adjumento futurum sit: spectabitis* virtutum vitiorumque certamina nullibi quam in aulis atrociora; *mox aulæ tropicos & vanissimam pompam, nisi sapuerit, exemplo virorum fortium, qui hanc pariter scenam excurrent, pari virtute fastidietis. Tersioris litteraturæ amantes estis? flosculis illis luxuriat Argenis, quorum vix alibi copiosior seges. Instituendæ vitæ illustria documenta, & morum candidorum specimina placent? nulla alibi ditior officina. Constituendi aut conservandi imperii ideas quæritis? habet Argenis sublimioris Politicæ instituta. Dicam*

cam compendio, *nostram Argenidem* multiplici suaviorum Musarum mixtura regii amores, regia odia, spiritus denique regii implent: *nec pascetur solum ea lectione animus vester ad magna creatus; verum etiam ad majora semper assurget. Ne quid dissimulem serio indignor, doctorum hominum monumentis omni laude majoribus abortivos partus sæpe anteferri, ab iis sane viris, quos doctrinæ quidem fama mendax, sed nullum hactenus Musarum suffragium aut merita in Parnasso laurus cætero vulgo supervexit. Scatet Argenis nostra purioribus Hypocrenes aquis; omnisque doctrinæ genere cùm moralis tùm politicæ efflorescit; & ne prolixioribus passim orationibus nimis intensi animi enerventur, aut defessi nauseent; lepido argumento dum ludit, solerter eosdem sic remittit, ut medicina dici possit, suavissimis condimentis temperata. Quis Odysseam vel Æneidem certiùs æmulatur? Quis diu suspensas mentes suaviùs allicit? Quis affectus accuratiùs discutit, acriùs castigat, strictiùs coërcet? Quis cupiditatum insolentiam, luxumque ac cæteras animi pestes potentiùs invadit & exagitat? Denique vix alium reperire est, qui gravitati inumeros, Venerem Minervæ, solidamque sapientiam jucundæ varietati peritiùs junxerit, qui virtutem prudentiùs vel hostium animis, blandiusque inspiret. Non ergo famæ vestræ sanctitatem polluetis, si Argenidem amaveritis, quam vobis remoto omni fuco aut velo nudam ac genuinis fulgentem*

tem illiciis exhibeo. Vos si tantillum hoc sincerissimi animi pignus, quod ad amicitiæ aram depono, æqui bonique consulueritis, si benignis oculis huic fœtui nostro incubueritis, ego defæcatioris Minervæ aliis partubus dudum conceptis incumbam. Valete.

Ex Eremo nostra prid. Idus Sextil.

NE lectio aurei hujusce voluminis defessis ingeniis crearet fastidium, in multa Capita hoc distinguere & compendiosa Argumenta cuilibet præfigere operæ pretium esse duxi.

IN

IN
JO. BARCLAII
ARGENIDEM
A
D. THEANDRO BUGNOTIO
ILLUSTRATAM
EPIGRAMMA.

Quod te, BARCLAI, magnum & memorabile nomen,
Quæ te fama potens, quis sequeretur honos,
Ni lux ingenii soli concessa THEANDRO
Excuteret noctem, quæ malè fœdat opus?
ARGENIS *& frustrà toto legeretur in Orbe,*
Hanc frustrà noster sollicitaret amor.
Nam quos alliciat quamvis sit plena leporis,
Ignoti cum sit nulla cupido boni?
Hujus & occultus quis possit noscere sensus,
Verbaque tam variis nubila facta modis?
Maxima pervigili debetur gratia curæ,
Quæ lux est operi clarior orta tuo:
Qui tibi pro scriptis posthac referentur honores,
Hos tanto debes ipse referre viro,
Qui lucem è media potuit deducere nocte,
Et cæcis donat lumine posse frui.

VINCENTIUS SABLONIUS
Carnutæus à Regiis tributis.

JO. BARCLAIUS

Natus 28 Ianuarij 1582 *Obijt 12 Aprilis 1621*

Gente Caledonius Gallus natalibus hic est
Romam Romano qui docet ore loqui.

H. Grotius.

JOANNIS BARCLAII
VITA.

Qui fuerit Joannis Barclaius, aurea ejus monumenta ſatis produnt, Gallia prædicat, promulgat Anglia, Roma eloquitur. Natus eſt Aberdoniæ ex antiquiſſima Scotorum familia, dignus plane quem omnium gentium vota optent in civem. Patrem habuit Guill. Barclaium inſignem cum Mariæ Stuartæ Reginæ gratia, tum commercio litterarum, quas cum idem Guillelmus videret una cum avita religione ſordeſcere; Principem vero ſuam marceſſere in infamis carceris ſitu, dolore confectus migravit anno milleſ. quingent. ſeptuageſ. primo Lutetiam; inde Avaricum ſalutavit Muſarum Themidoſque libaturus aquis; donec Caroli primi Lotharingiæ ducis expetitus voto Muſſipontum acceſſit. Ab hoc ergo principe liberaliter acceptus ſupplicibus libellis, atque adeo ſcholæ juris civilis præficitur: deinde cum Anna de Malavilla contracturus nuptias ex Scotia Regias litteras accerſivit, quibus ingenuæ nobilitatis titulos futuræ ſponſæ approbaret. Geminam prolem maſculam habuit, ſed alteram mors præcox demeſſuit; altera fuit Jo. Barclaius, qui poſtquam ſub tanto patre adolevit, puriſſimas eminentioris doctrinæ aquas hauſit, quas poſteris libandas propinaret. Unde viceſimo ætatis anno cum Thebaidem Statii notis illuſtraſſet, obſtupeſcens gaudio pater quod ad hunc doctrinæ apicem filium provexiſſent Muſæ, voluit eum ex Scholaſtico pulvere, paterniſque focis inter aulæ Pariſienſis lumina rudimentum ponere veræ lucis,& pari Muſarum negotiorumque ſtudio creſcere, genere ac moribus ad ejuſmodi vitam eum ferentibus. E paternis ergo laribus eductus in regiam ibi Coſpeanum audivit arcana naturæ publicè referantem. Tum cogitavit in Angliam, ubi Jacobi Regis

** muni-

munificentiâ exceptus: & in lecta nobilium centuria qui regio conclavi præsunt, est constitutus. Ibi suæ Palladis ægide agitata hostium tela retundebat; solus prandente Rege, seu eodem jubente legebat: Et quamquam à Regis religione differret, nemo tamen propiore amicitiæ gradu apud illum fuit, nec unquam plebeiæ patuit invidiæ, quæ in eos desævire solet qui principum amicitiis illustres sunt. Illius nomine legationes obivit ad Rodolphum Imperatorem, ad Matthiam, Panoniæ Regem, & ad Emanuelem Philibertum ducem Allobrogum. Tandem uxorem duxit Aloysiam Debonnaire, Quæstoris militiæ Gallicæ filiam: ex quo fœdere conjugali emersit gemina soboles virilis, tertia fœminea, ut ipse hoc carmine est testatus:

Pinge meos (dixi) Pictor fidissime vultus;
Pinge. Feret longos ista tabella dies.
Paruit his pictor, digestisque ordine conchis,
Ergo meam verbis duc, ait ille, manum:
Primum, inquam, qui me capiet locus, orbe pudico
Sit similis templis, liminibusque meis,
Non mihi plebeio species sit vilis amictu,
Nec stola sit luxu conspicienda suo.
Sed faciles cultus, & quos velit esse maritus,
Præcipue falsus non tegat ora color.
Nam nec Arabs nobis, nec mittit Iberia vultum,
Nectit adoptivas nec mea dextra comas.
Sit mihi vir juxta, quem toto lumine figam;
Lumine, quod varium non sinat esse pudor.
Sit mihi jurantis facies, non ulla dearum
Connubia his nostris anteferenda thoris:
Nec fiet ingrato qualis marcescit amore
Frons mihi, sed parili qualis amore nitet.
Adde quoque & Floræ sinum, signumque Minervæ
Artificis: sunt hæc Numina magna mihi,
Denique pinge lares, fac parvos ludere natos:

Hæreat

Hæreat hic dextra, pendeat ille sinu.
Has ubi reddideris formas, ne nomina pone,
Ut quondam, faceret cum rude pictor opus.
Sit satis hos versus sub imagine scribere nostra:
Hæc sunt, hæc animi pignora vera mei.
Nulla maritarum plus me dilecta marito,
Plusque suum coluit nulla marita virum.

Huic autem triplici suæ proli timens quæ legi adversus Catholicos promulgatæ erat obnoxia, iterum solum vertit. Non sine tamen aliquo doloris sensu, & amicitiæ argumento eum Rex dimisit: abeunti enim effigiem suam insertam aureæ pixidi, multis gemmis distinctæ, dono dedit. Missa Gallia Romam destinat peregrinationis metam; quo amicis precibus Romani Pontificis Pauli V. vocabatur per Gondomarum legatum Regis Hispaniæ. Istic per quinquennium cum vixisset, tandem obtinente Gregorio XV.(qui & amore in eum Paulo V. successerat, eumque & illustribus honorum titulis, & annua pensione una cum majore natu filio impertiverat) defecit hoc Europæ lumen, atque brevissimæ, sed acerrimæ febris æstu ultimum diem clausit anno millesf. sexcent. vigef. primo, Augusti duodecimo, vir de Musis optime meritus. Morti proximus locum sepulturæ destinavit sibi extra omne hominum commercium.

Libros doctrinæ suæ obsides reliquit plurimos, quos inter Argenis hæc nostra gentium omnium donata linguis, multam feret ætatem, & plenum gloriæ auctorem suum deducet ad posteros: nec labem abstergat tam illustri auctori geminæ satyræ stilus petulans, quam vix ex ephebis egressus publicæ luci dedit: enimvero & si Juvenalis, Persii, Lucilii, Terentii, Varronis, Martiani, Minæi, Petronii, Apuleii, Horatii æmulus, tamen æmulus innocens, ut luculenter probavit ipse in Apologia suâ: eum purgat & Icon animorum, ubi gentis cujusque genium gnaviter exprimit: diluit præterea æstum illum ju-

venilem non poësis illa modo, quæ illustrem ipsi inter Scotiæ poëtas locum promeruit: sed & illa Parenæsis ad sectarios Angliæ, quam Romæ edidit. Mitto plures conceptos animo foetus quibus præcox fatum obicem posuit. Vix repererat Argenidem suam, cum subito expirat Philomela sub ictu. Facessant autem quæ ascititio Jo. Barclaii titulo insignita protruduntur in vulgus; qualis est Alethophilus: sic enim sentit Hyeremias Drexellius Societ. Jesu, in Aurifodinâ suâ; ubi inter poëtas non vulgaris notæ Jo. Barclaium collocans hæc scripsit: *Jo. Barclaius Latinus oppido scriptor & elegans, Iconem animorum, & Argenidem edidit, solutæ orationi ligatam hinc illinc miscuit.* Et paulo post: *A Barclaii morte homines simplices, & prorsus albæ mentis quædam ejus nomine obtruserunt edita, ac si litterarum hoc ævum à plumbo nesciret aurum distinguere.*

Ad immortalitatem Barclaii una sufficiet illius Argenis, quam Richelæus ævi nostri miraculum assiduis, ut ajunt, versabat manibus, habebatque quasi præceptricem ac directricem illius regiminis, quo deinceps Galliam venerabilem juxta terribilemque gentibus cæteris fecit. Sed hercle nemo nisi forte non amans, aut ignarus optimarum artium divini, ut ita loquar, istius operis admiratione non rapiatur: nam si cum rerum gravitate majestatem characteris ponderas, mirabere in una Argenide Pandoram donis omnibus à Diis auctam: apiculam variorum florum succo gravidam undequaque delibato: habet enim heroicum Tullii vigorem, Laconismum, & politicam Taciti, Livii antiquitatem, flosculos puros Petronii, sales fabulosos Nasonis, poëticam Maronicâ vix inferiorem. Ubi solutâ, nemo pene disertius; ubi strictâ, nemo solertius. Seria jocis, prophanis sacra sic temperat, nemo ut sit ex templo, ex foro, qui non imbutus modo optimis artibus, sed & optimis moribus institutus ab hac Argenidis lectione abeat. Sed quam suaviter suspensos animos fallit! Quam solerter triumphantem de vitio, fortunæque

ludo

ludo virtutem ſub fictis nominibus, & ad ſuſtinendas perſonas idoneis in ſcenam inducit? quis fuerit Jo. Barclaius dicit compendio Hugo Grotius:

Gente Caledonius, Gallus natalibus. Hic eſt
Romam Romano qui docet ore loqui.

Neque te prætereat iſtud Naudæi in Bibliographiâ ſua, ubi ſic ille; *Prodiit tandem aurum ex marchaſita, & uniones ex matrice concha Icon animorum Jo. Barclaii, cui ego auctori non modo præſtanti facundia, ſed omni genere laudis quæ ex litterarum ſtudiis elegantioribus provenire ſolet, ne ex veteribus quidem Romanis quemquam antepono.* Attamen inter tot opes naturæ prodigæ, Jo. Barclaio unum defuit vita prolixior, *quæ magnis eſt ſæpe negata viris:* ſiquidem vitam temporalem immortali commutavit Romæ anno ætatis nono cum ſemeſtri ſupra triceſimum.

Heu plangit, meminitque ſui Parnaſſus alumni,
Sicque gemit ſparſis Muſa ſecuta comis.
O fatum! Ah! noſtræ cecidiſti gemma coronæ:
Occidit ante ſuum noſter Apollo diem.
Parcite Pierides lachrymis, in lætius ora
Fingite; nam terris veſter Apollo micat.
Dum vivent æterna tui monimenta libelli,
Barclai, vives cuncta per ora virûm.
Hæc tua per totum te prædicat Argenis orbem,
Cum ſcelus imperii, ſed ſine dente notas.
Caſtaliis puras hauſiſti è fontibus undas,
Quas modo digeſtas ecce propino libens.
Has quicunque tumens prono non appetet ore,
Tantalus in mediis ardeat alter aquis.
Fercula diverſis dapibus condita miniſtro,
Hoc ſine non ſapiet docta Minerva ſale.

Erat Jo. Barclaio gracile corpus, ſtatura media, lene ſupercilium, glaucus & ſuavis oculus, coma ſubnigra, frons ad hilaritatem porrecta: denique is erat quem non plus Muſæ quam Charites amaverant.

EPISTOLA JOANNIS BARCLAII *AD* PAULUM V. SUMMUM PONTIFICEM.

BEATISSIME PATER,

S*I votorum copiam mihi numen antea fecisset*, Beatissime Pater, *nihil optassem avidius quam quod tuæ clementiæ sponte nunc obtigit; ut nempe mutata rerum mearum sorte, tuam sanctitatem placatam habeam, possimque te non communi tantùm Christianorum jure, sed præcipuo aliquo parentem appellare. Equidem augustissimam tuam sedem unicum veræ fidei virtutisque domicilium, teque in eâ divinis auspiciis collatum, Beatissime Pater, semper colui; sed locorum divortio; & temporum culpâ, minor quam voluissem fuit hic cultus; & minor quam fuerit, fuisse est creditus. Urebar anxiis motibus quod offensum tantum Patrem haberem, & placare non auderem. Sed nobilissimi viri, & hic omnia pro tua sanctitate experti, Domini Didaci Sarmiento de Acuno, legati Catholici, opera atque verbis, primum de tuæ serenitatis clementia, omnia sperare visus sum; mox non sperare modo, sed credere. Ingenti itaque gaudio ubi primum tuam sanctitatem vocantem audivi, relictis retibus & navi tuam vocem secutus sum: nec luculentius animi mei pignus dare potui, quàm quod spem mihi meisque liberis undecim annis quæsitam apud Regem nunc maximè mihi benevolentem, nonmodo omisi, sed prorsus interverti ad tuam sanctitatem pervolaturus. Urgeo profectionem meam quantum impedita mulierculis & infantibus familia sinit. Habebis nos propediem omnes sanctitatis tuæ pedibus stratos, nec aliam salutem aut fortunam habituros, quam quæ tuæ sanctitati placuerit. Deus te, S. P. incolumen diu servet in Ecclesiæ utilitatem, augmentumque coronæ, quam quotidie in felicissimam immortalitatem texis.* Vale. *Londini, Idibus Septembris,* 1615.

EPI-

EPISTOLA
JACOBI
SCOTIÆ REGIS,
CAROLO
LOTHARINGIÆ DUCI.

JACOBUS Dei gratia Scotorum Rex, omnibus; ad quos hæ litteræ perferantur, salutem. Cum esset nobis relatum à dilecto nostro consanguineo Georgio Comite de Huntlie, nec non à dilectis nostris Domino Patritio Gordonio Auchindoun, Domino Valtero Ogiluio de Fin-Sater Equitibus Auratis, Joanne Lesleo Domino ac Barone Balguane, Joanne Gordonio Domino ac Barone à Pitlurge, Valtero Barclaio Domino ac Barone Actolie, &c. & à Davide Barclaio, Domino ac Barone à Cularne, &c. ac etiam ab aliis regni nostri primi ordinis nobilibus Guglielmum Barclaium prædictorum virorum Illustrissimum cognatum in Galliam ante aliquot annos profectum, jam tandem sub amantissimi fratris & cognati nostri ditione in Lotharingia consedisse, ibique affinitatem genere moribusque

que ſuis non indignam contraxiſſe, precibus à nobis contenderunt, ut noſtra teſtificatione exteras nationes de ejus viri antiqua nobilitate reddderemus certiores, idemque maxime ut intelligat chariſſimus frater noſter ac cognatus Illuſtriſſimus Dux Lotharingiæ cæterique omnes apud quos dictum Guglielmum Barclaium habitare impoſterum contigerit eum ſuam nobilitatem nihil eſſe ementitum, quod facere interdum nonnullos humili & obſcuro loco natos nobis ſuggeſtum eſt, ſed ex antiquiſſimis regni noſtri familiis longa avorum ſerie ortum traxiſſe. Nos itaque verum eſſe, quod prædicti viri Illuſtriſſimi nobis narrarunt, re tota diligenti inquiſitione explorata comperientes, eorum ſupplicationi, eo quod juſtiſſimam videtur continere petitionem, libenter annuimus ac præſentium litterarum tenore tam prædicto fratri ac cognato noſtro chariſſimo, quam cæteris omnibus, quorum hoc ſcire intereſt, hoc locupletiſſimo teſtimonio ſignificamus, præfatum Guglielmum Barclaium ex conjugali toro natum antiqua majorum ſuorum nobilitate eſſe illuſtratum ex quibus conplures etiam Torquati Equites, ut fideliter accepimus, multis retro ſeculis extiterunt.

terunt. Quod ut planius præfato fratri ac cognato noſtro Illuſtriſſimo Duci Lotharingiæ cæteriſque omnibus innoteſcat, hoc auctoritatis noſtræ teſtimonium à nobis ſubſcriptum magno Sigillo noſtro communiri præcipimus. Datum Edimburgi decimo nono die Martii, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſecundo, & Regni noſtri decimo ſexto.

JACOBUS R. S.

Cum Sigillo magno Regni.

Amico

Amico suo in ultimis

HARDUINO

G. B. S.

EST quod tibi, quamvis mei amantissimo, jure succenseam, & contractam indignatione bilem in te effundam. Ergone tibi satis non fuerit, notulas quas in Argenidem Barclaii subcisivis horis utcunque dictabam, consanguineo meo in re litteraria adhuc rudi, vix ignoscendo furto subtraxisse; easdem tu publicæ luci, ne expectatâ quidem morâ, quâ ego fœtum hunc meum lambendo gnavius effingerem, ausus sis committere? imo ne emendatis quidem, ut audio, eis erroribus, qui ex inscitia exscriptoris irrepsere. Dici non potest quam graviter istud feram, & sim laturus; maximè nisi huic editioni præfueris, aut, si non potes, peritus aliquis tui loco ei præsit. Ut ut se res habeat, volo hanc epistolam innocentiæ meæ, & furti tui testem huic operi præfigi; ut qui illud ad manus & oculos admoverint, sciant in quem illius nævos debeant refundere, mihique alieni peccati labes non imputent. Vale.

HUMA-

HUMANISSIMO
LECTORI
HARDUINUS S.

INnocentis furti conſcium ac participem ſi te fecero, ne delictum puta, humaniſſime Lector; furtim enim has notas cum ſubripui, reipublicæ literariæ conſulebam. Inſcio ſuffuratus ſum, ſed familiari, quem inter & me communia cuncta ſemper credidi. Succenſet quidem ille mihi; ſed ejuſdem Reip. litterariæ precibus, quam juvero, ut ſpero, ſe facile patietur exorari. Cur enim uni ſibi, ſuiſque tantùm invidioſiùs premat, quod naturâ ſuâ poſtulat in publicum diffundi? Quaſi vero tantis litterarum diſpendiis ipſi modeſto eſſe liceat. Acceptam igitur referes & mihi hanc illius Argenidem unà cum notis, Argumentis, novâ clavi, & analyſi ſermonum, quibus aucta tibi reponitur: in quibus omnibus quidquid fabuloſa antiquitas amœnum habet, quidquid reconditum, dilucidè tibi explicatur. Sed quoniam adoleſcenti earundem notarum deſcriptori, haſce ſubripui, excuſabis, ſi præter editionis errores, adhuc aliqui nævi irrepſerint, quos propter feſtinationem, & locorum intervallum non potui detergere. Peccaſſem, fateor, in amicum, ſi quo modo poſſent in eum illi refundi: ſed & ex iis quæ habet ibidem eruditiſſima, & ex aliis ejus operibus doctiſſimis, facilè ſe apud non iniquum judicem ab eorum infamia liberaverit.

TABU-

JOANNIS BARCLAII ARGENIS.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Archombrotum appulsum in Siciliam, componentemque in arena caput maris erroribus circumactum, subitò Matrona confundit sparso crine miserabilis. Hæc hospitem ad opem præstandam Poliarcho, quem adorti prædones fuerant, enixè sollicitat. Sed dum præsto est, stupet quatuor jam profligatis, cæteros in fugam aversos.

1 NONDUM Orbis adoraverat Romam, nondum Oceanus decesserat Tybri, cùm ad oram Siliciæ, quà [2] fluvius Gelas maria subit, ingentis speciei juvenem peregrina navis exposuit. Servi ope nautarum cultum domini militarem ex alto comportabant, suspensosque per præcincta ilia equos demittebant ad littora. Ille insuetus navigii malis, procubuerat in arenam, quærebatque circumactum pelagi erroribus caput, sopore componere: cùm acutissimus clamor primùm quiescentis mentem implacidâ imagine con-

1 N*ondum orbis adoraverat Romam, nondum Oceanus decesserat Tybri.*] Antequam totus orbis Romano Imperio subjiceretur, & Tyberi Oceanus. Vel, antequam Oceanus fluvio Tyberi fama cessisset: quod evenit postquam Roma universum terrarum ambitum suæ ditionis fecit. Decesserat enim, id est, cesserat.

2 *Fluvius Gelas.*] Urbem ejusdem nominis in Sicilia præterfluit, dictus est, vel ἀπὸ τῆς γέλης, à pruina, quam multam gignit; vel idem est quod γέλως, id est, risus, quia ripis ejus nihil amœnius, in quibus cum Nymphis Proserpina amabat spatiari. Inde campi circumjacentes Geloi dicti sunt. Æneid. lib. 3.

— Campique Geloi
Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.

 1 *Sparso*

confundens, mox propius advolutus somni ocium horrore submovit. Silva erat in conspectu, raris quidem, sed in ingens spacium effusis arboribus, subter quas tumuli, fruticum dumorumque caligine, velut ad insidias surrexerant. Hinc repentè in campum erumpit fœmina optimi vultus, sed quæ corruperat oculos fletu, [1] sparso quoque in funebrem modum crine terribilis. Incitatus verberibus equus non sufficiebat in cursum effusæ, [2] nec mitiùs quàm in Phrygio aut [3] Thebano furore ululanti. Concussere illicò juvenis mentem præter favorem in miseros pronum, etiam reverentia sexus, gemendique atrocitas: [4] Omen quoque in spectaculo captabat quod intranti Siciliam primum occurrerat. At illa, ubi potuit exaudiri; ô quicunque es, si virtutem, inquit, amas, ah succurre Siciliæ, quam in fortissimo viro prædones nefarii oppugnant. Nec diu me orare patitur instans malum; nec leviter deprecari pro Poliarcho possum, quem non hinc procul grassatorum ferox turba circumsedit improviso facinore. Ego inter tumultum effugiens,

1 *Sparso in funebrem modum crine.*] Phrygiarum instar mulietum, quæ solutis de more crinibus funera prosequuntur. Æneid. lib. 3. & 11.

Et circum Iliades crinem de more solutæ.

In fabula Niobes Metam. l. 6.

—— Stabant cum vestibus atris
Ante thoros fratrum demisso crine sorores.

Et Petron. Arbiter in Satyr. *Non contenta vulgari in more funus passis prosequi crinibus, &c.*

2 *Nec mitius quam in Phrygio.*] Vel more Iliadum, ut supra; vel certius, more Corybantum, id est, Cybeles sacerdotum, qui sacro correpti furore cymbala cum ululatu pulsabant. fuere ex utroque sexu. Idam Phrygiæ montem tenuerunt; de his Martial. l, 5.

Quem sectus ululat matris Enthea Gallus.

Claud.

Sed tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis
Incolis. ——

3 *Thebano furore ululanti.*] More Mænadum seu Bacchantum, quæ sua Orgia in Cythærone monte Bœotiæ juxta Thebas, cum ululatu & suo Evohe celebrabant. Ovid. 3. Metam.

Vadit ubi factus facienda ad sacra Cythæron
Cantibus, & clara Bacchantum voce sonabat.

4 *Omen captabat quod intranti.*] Sic erat superstitiosa Gentilitas, ut in omen omnia traheret, maxime subita, & primum se offerentia. Inde Adagium, *ominabitur te conspecto.* In Apophtheg. Plutarch. *Paulus Æmilius cum lachrymantem filiam reperisset, sit fœlix, inquit, ô filia, omen accipio.* Ita Meleander infra lib. 2. Accipio, inquit, omen, ô filia. Adrianus ab occursanti sibi Mauro infaustitatis argumenta duxit. Anchis. Æn. lib. 3.

Quatuor hic primum omen equos in gramine vidi.

1 Digitis

giens, te primum opportunè, nec plus forſitan in illius ſalutem, quàm in gloriam tuam vidi. Hos quoque (nam dum ipſa loquitur, ſervi acceſſerant) ſeu juberi ſeu rogari à te fas eſt, provoca ad egregiæ pietatis officium. Hæc ut mulier inter anhelitus & ſuſpiria effudit, ad galeam ille enſemque reſpexit: & dum equum miniſtri admovent; ego, inquit, ô matrona, modò in Siciliam veni. Liceat hactenus homini extero nomen Poliarchi ignoraſſe. Sed fortunæ beneficium debebo, ſi qualem memoras ſtrenuum virum meo adventu levari voluerit. His dictis in equum exiliit, & duceret ergo juſſit. Servi omnino duo erant: Unus, & ipſe armatus, dominum ſequebatur; alius præſidio ſarcinarum, quæ colligi tam turbulentâ profectione non poterant, manſit in littore.

Jamque pervenerant ad ſilvæ confinia; cujus aditus in ſemitas variè ſectus memoriam mulieris ſic confudit, ut dubia quà quæri Poliarchum oporteret, novis gemitibus cœlum impleverit. Ambigebat tanto fletu territus hoſpes, an progredi præſtaret, an hærere; cùm ſtrepente ſubitò ſilva, clamor, & arma, & venientium equorum veſtigia mentem ad præſentiora pericula advertunt. Quippe tres armati veniebant, admiſſis habenis incitati, nudo ferro, vultúque aliquid ingens vel auſo vel timente. Veritus ille inſidias, & ut in ſubitis, quæ timeri vix debent, occurrunt, de matronæ fide ſolicitus, exigit, hinc eſſent in quos pugnari ipſa vellet; ſimul [1] digitis in amentum aptatis, haſtam, quam nemo violentius torquebat, in venientium dirigit ora, ne inultum occuparent. Sed hi fugam, non bellum adornabant; diverſiſque itineribus properabant elabi victori. Nam urgebat fugientes unus ille Poliarchus, cui tam prolixè matrona timuerat. ultimumque aſſequutus ita cecîdit, ut per caput cervicemque continuatum vulnus ad pectoris ima deduxerit. Hoc

1 *Digitis in amentum aptatis.*] Eſt amentum lorum quo jaculatores utuntur, ut longius haſtas emittant. Ovid. 12. Metam. *Inſerit amenta digitos.*

Hoc collapso cùm pervicaciùs inveheretur in cæteros, humus scrobibus inæqualis deprehendit equi vestigium, qui dominum celeri quidem, sed innoxio casu, effudit in gramen. Subitoque matrona, (nam Poliarchum agnoverat) ex equo ad jacentis auxilium se advolvit. Sed ille non lapsu, non vulneribus gravis, quæ duo acceperat, ne omisso quidem ense prosiliit. Cumque ex Timocleâ (id mulieri erat nomen) audisset, ut ipsa in peregrinum juvenem incidisset, quamque ille humanus promisisset auxilium, haud mora ad eum tanti beneficii gratias habiturus convertitur. At ille jam equum reliquerat, priorque loquutus Poliarcho, Si dii voluissent, vir fortissime, inquit, me antehac tuæ virtutis conscium esse, istius matronæ lachrymas accusassem, quæ coëgit ut veniam petere debeam, quod tibi tanto viro auxiliari voluerim. Tres armatos in fugam à te versos, quamvis est eximium, minùs tamen mirarer, nisi me illa vis quâ ex iis tardiorem mulctavisti, admoneret, quàm justus omnes terror in fugam abstulerit. Poliarchus & ipse blandissimus, egit gratias properati auxilii; neque suæ virtuti, sed grassatorum ignaviæ ajebat tribuendum, quòd illi fugissent.

Inter hæc verba in amplexus abierunt; & salutatione mutuâ functis non modò quid dicerent, sed & cui loquerentur, vacavit cogitare. Tunc igitur alterius forma ad oculos alterius tota pervenit; & hæsere mutuâ contemplatione perculsi, id quisque miratus in alio, quo ipse vicissim mirantem rapiebat. Ætas, forma, habitus, & arcanus luminum vigor; pares anni, & quamvis in diversis frontibus una majestas. Cum tanta specie monstrum erat fortitudinem convenisse. Neque minùs Timoclea fortunam adorabat, quæ tantum par mirabili occursu coëgerat. [1] Votum etiam fecit, si per eosdem liceret, se ta-

1 *Votum etiam fecit.*] Vovebant olim templa, ludos, statuas, tabellas, idque conceptis verbis maxime pro incolumitate Principis, & post pericula maris declinata. Ita Cic. de Arusp. responsis.

2 *Se*

[1] se tabulam, in quam pictor vultum utriusque transtulisset, [2] Erycinæ Veneris templo daturam. Et quanquam varii casus distulêre id votum, eo tandem se exolvit, his carminibus ad oram tabulæ insertis:

Sic roseis stat forma genis, sic frontis honore
Fulget apex, tales accendunt lumina flammæ.
Humanum ne crede decus; non pulchrior altos
Phœbus agit currus. Non unquam sydere tanto
[3] *Oebalii micuere Dii,* [4] *quos nauta solutis*
Puppibus, & jam-jam vincentibus invocat undis.
[5] *Nec tu Lemniacis Mavors formosior armis*
Frena quatis, [6] *Paphiisve soles mitescere blandus*
Cultibus, [7] *ah misero tantùm metuende marito!*

Cùm

1 *Se tabulam templo daturam.*] Caligula habuit in matrimonio Agrippinam M. Agrippæ & Juliæ filiam. & ex ea novem liberos tulit; quorum duo infantes adhuc rapti unius puerascentis effigies habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris dedicata est. Inquit Tranquil. in Caligula. In tholis autem seu camera interioris templi, columnis, vel parietibus votivæ tabellæ affigebantur, teste Statio 2. Theb.

His ego majorum pugnas, vultusque tremendos
Magnanimûm effingam Regum, figamque superbis
Arma tholis.

Sic Tibullus l. 1. Eleg. 3.

Fixa docet templis multa tabella tuis.

2 *Erycinæ Veneris.*] Cognomentum ab Eryce Siciliæ monte, sic dicto ab Eryce filio Veneris, ibi humato. vide infra cap. 3.

3 *OEbalii micuere Dii.*] Castor & Pollux ab OEbalia Laconiæ regiuncula oriundi. Ovid. l. 5. Fast.

Effugere OEbalidæ cursu potuere sequentes.

4 *Quos nauta solutis puppibus, & jam-jam vincentibus invocat undis.*] Dii maris Castor & Pollux habiti sunt, & à nautis sæviente procellâ vocati tanquam salutares, tum quia pyratis mare purgaverunt; tum quia, cum ingens tempestas Argonautas, è quorum erant numero, è Sigeo digressos invasisset, atque pro incolumitate Orpheus vota concepisset, geminæ flammæ circa Castoris & Pollucis capita visæ sunt: secuta est paulo post admirabilis maris tranquillitas, & clementia ventorum: quamobrem credita est divinitas quædam in his inesse. Et quoties hæ flammæ geminæ apparent, navigantibus salutiferæ putantur: si una tantum, periculosa navigiis est; & eo magis si terribilis illa & dira pestis quam nautæ Helenam vocant, suo adventu geminas flammas fugaverit.

5 *Nec tu Lemniacis Mavors, &c.*] Sensus est: neque tu ô Mars juvenibus istis, Poliarcho, scilicet & Archombroto formosior es, cum armis indutus Lemniacis, id est, in insula Lemno, Cyclopum manu fabricatis, currum tuum regis Odrysiis seu Thraciis quadrigis tractum.

6 *Paphiisve soles mitescere, &c.*] Neque tu Veneri blandior & gratior es, ô Mavors, cum unguentis delibutus Paphiis (Paphos autem Veneri sacra & famosa luxu) posito furore bellico, ejus lenociniis vinci te sinis.

7 *Ah misero tantum metuende marito.*]

 Vulcano.

Cum deinde Poliarchus collegiſſet ſe ab hoſpitis vultu, matronam familiarius intuitus, in illius exanimata ora ludebat, maximè quòd in latera atque tergum [1] diſſipati tanquam ad rogum crines jacerent. Rogabat quoque per jocum [2] an incidiſſet in Satyros? Timoclea autem ſimplici riſu; ne hos putes, Poliarche, deſperatione divulſos. Fugam inter virgulta præcipitabam tuo periculo conterrita, cùm obverſantibus ramis ſolutus eſt verticis nodus, & profluentem comam laxavit. Dum loquuntur, libertus interim Poliarchi, duoque Timocleæ ſervi, qui aberraverant, ſuperato callium flexu, haud procul à dominis emerſerunt ex nemore. Sola Timocleæ ancilla jam deerat: ſed & hanc procul vident pavido equo non benè moderari, & inutili virgâ cum clamore ferire contumacem. Satis illi in conſpectu hujus ſcenæ jocati, procurrunt hilares ad trementis auxilium. Interim hoſpes Poliarchum rogabat, quæ illæ in eum inſidiæ, quiſve graſſator: an odia, an prædæ cupiditas, tanti facinoris audaciam nefariis feciſſet. Sed matrona ſermonem occupavit, &, utrique neceſſaria quies eſt, inquit; huic à mari, alteri à pugna venienti. Neque hinc longè prædium meum. Illic rectiùs erit vobis; habebitiſque levandis corporibus, & mutuis ſermonibus locum. Non ægrè annuerunt tam commodè admonenti, famuloque recepto qui ſarcinas ad littus ſervabat, viam omnes exorſi ſunt.

Jam

Vulcano marito Veneris Mars metuende propter tuam laſciviam quæ à te fortitudinem expulit: nunc enim non es terribilis ut ante, ſed mollis amator. Solam Venerem à Marte adamatam fuiſſe fabulantur, & indicio Apollinis in flagranti delicto deprehenſam, à Vulcano una cum adultero nexam, eoque infami habitu, Deorum ludibrio expoſitam.

1 *Diſſipati tanquam ad rogum crines.*] Ut ſupra pag. 2.

2 *An in Satyros incidiſſet?*] Fugiendo Satyros, vel adverſus eorum petulantiam obnitendo comam laxaſſet. Laſcivi enim ſunt & in Venerem proclives Satyri: ſiquidem Pauſania aſſertore in Atticis, Euphemus ex Cariâ in extremas Oceani partes delatus, & in Inſulam Satyridum tempeſtate coactus, incolas rufos & caudatos reperit, qui ſtatim concurrere ad naves, nullâque emiſſa voce, in mulieres impetum fecere: ſed his nautæ expoſuere barbaram, in quam petulantiſſime irruerunt.

3 *Phthin-*

Jam penè ad familiaritatem initiati juvenes erant, docebatque quærentem hoſpitem Poliarchus, primo mane ſe è regiis caſtris egreſſum; Agrigentum petere negotii causâ: per viam occurriſſe hanc Matronam in aulâ notiſſimam, quæ à Regis filiâ redibat. Aliquo fato ſervos (ut incurioſi ibant) per viarum anfractus divertiſſe in ſilvâ. Timocleam unam cum ſuâ anu in eadem ſecum ſemitâ perſeveraſſe; cùm obliquo ad latus itinere proceſſerunt quinque latrones, & in ſe unum tot equos effuderunt. Matronam ſuo & equi pavore divertiſſe, & fœliciſſimo errore ad tantæ humanitatis hoſpitem eſſe delatam. Fatis autem, & prædonum ſcelere factum (inquit) quòd primo impetu omnium in me ictus incaſſum cecidêre, ſuffecitque cædi illius qui primus occurrit, jaculum quod habebam. Conſerto deinde certamine unus dexteri mei cruris modicam partem libavit; alius ferrum levi vulnere adegit ad latus: quem ego indignatione concitatus poſtquam meo dolori immolavi, aliumque læſi in capite, infœlici flagitio territi omnes habenas verterunt; ut nec mihi liqueat, fœdius ne aggreſſi ſint ſcelus, an fugerint. Tunc quoque unius celeritatem ſic præcepi, ut ſub veſtris oculis dederit pœnas. Duos qui ſupererant, ipſi vidiſtis, ut mihi equi caſus fugientes ſubduxerit. Qui illi ſint, nec ſuſpicari poſſim, niſi ex Lycogenis caſtris latrones, qui vel obſervabant mea itinera, vel omnino per ſilvam ituris imminebant.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Archombrotus Poliarchi virtute captus, ei in ultimis adhæret. Apud Timocleam ambo divertunt. Quærentem Archombrotum unde prædonibus infesta Sicilia esset, docet Poliarchus, furiosæ hujus factionis caput esse, quod Rex summam rerum infidis credit, secundi gradus impatientibus.

HÆc loquente Poliarcho, jam ad prædium matronæ pervenerant, quod non procul [1] Phthinthiâ, ad ripas Himeræ, hinc alveo fluminis cingebatur, illinc arbustis inter se implicatis, & lentato vimine miscentibus nexus. Ipsam domum laterculo conditam, & in altum porrectam, latè fluminis camporumque oblectabat spectaculum. Silva quoque, & in proximo colles, commendaverant situm. Familia ampla, & ex dominæ moribus casta; quæ elato pridem viro, integerrimâ famâ claritatem stirpis adauxerat. Hæc tunc mutuis inter hospites sermonibus finem imposuit, officiosè obsecrans, ne offenderentur tenuitate hospitii. Successere illi in tectum; invitavitque matronæ humanitas, & provectæ lucis tempus, ut illic pernoctaturi ad cœnam promitterent: quæ dum à familia curatur, interim Poliarchus delibuto aceto vulnera lavit, ne tumore arderent, oleoque deinde, quod Ascyri floribus tinctum erat, permulsit; securior notis inemptisque remediis, quàm in Medicorum fide iniquissimam mercedem ex supervacuâ curationis morâ interdum captantium.

[2] Discubuere deinde in triclinium cœna perlata; riteque insinuatis sermonibus non dubitavit Timoclea quærere ab ho-

1 *Phthinthia, ad ripas Himeræ.*] Siciliæ civitas est ad ripas Himeræ. Himera autem fluvius est, in duo sectus cornua, quorum alterum dulcibus, alterum salsis aquis fluit.

2 *Discubuere in triclinium.*] Dictum à tribus clinis seu toris, quibus discalceati, & veste, quæ synthesis dicebatur, induti olim ad epulandum accumbebant, reclinatâ superiori corporis parte in cubitum, capite leviter erecto, dorso pulvinis modice suffulto.

ab hospite, quo nomine quave patriâ esset; an prætereà consilio, vel errore, appulisset ad insulam. Ille se ab Africâ, patriâ suâ, venire respondit; nomen, ac genus, dissimulari eos velle, quibus in se arbitrium erat; dum rediret, Archombrotum jussisse appellari: neque se adversis actum ventis; sed in Siciliam cursum fuisse, ut consortio fortium virorum frueretur, quos apud Regem vivere fama vulgaverat. Nihil magis Poliarcho, aut Timocleæ mirum fuit, quàm quòd ille ab Africâ tanti candoris vultum afferret. Non reflexa tumuerant labra, non coacti in orbem oculi sub fronte recesserant. Ingentis quoque animi specimen erat, quòd amore virtutis extra patriam trahebatur.

At ille soluto convivio interrogare Poliarchum magnopere cœpit, unde infesta latrociniis Sicilia esset: quis ille Lycogenes, de cujus castris suspicio erat esse prædones, qui in illum invaserant; quis denique regni status, quæve bella urgerent. Poliarchus jam remotis arbitris, (quippe ad quietem secesserant, placueratque una ambobus cella) Multæ virtutes, inquit, in vitia, Archombrote, degenerant; & quod magis est, sæpe videas eosdem affectus, pro temporum sorte, nunc virtutes esse, nunc vitia. Meleander, quod opinor non ignoras, paternum avitumque Siciliæ regnum tenet, mitissimi ingenii homo; sed qui non sæculo, non hominum moribus æstimatis, ita cæterorum fidei credidit, ut sibi credi par esse ex virtute sentiebat. Illum quoque existimem nimia fœlicitate laboravisse. Nam sub initia imperii, quia pacata omnia erant, palàm cupiditates solvit, lenes quidem & multis Principum familiares, quæ tamen facilem prodiderunt, nec in injurias idoneâ severitate acrem. Indulgere plus justo venatui, in cujus varia genera annum distinxerat. Non consilio amicitias sortiri, impetuque eas colere, largiri immodicè, horrere à negociorum summâ, quam plerumque infidis credebat. Utinam, hospes, sileri hæc possent,

Sed malo ſinceris indiciis, quàm iniquitate famæ rem omnem deprehendas. Nam omnia hoſtes urgent, attolluntque in pejus. Et hinc optimo Regi malorum omnium cauſa; invidiâ præcipuè & ambitione Lycogenis, regiis erroribus perfidiosè imminentis. Is priſcis Regibus ſuæ ſtirpis auctoribus ferox, nunquam ſecundi gradûs ſatis patiens fuit, vir manu & conſiliis ſtrenuus, ſolertiſſime populo blandus; cæterùm nemini mortalium; crudelitate, perfidiâ, & quoties tutò licet, ſuperbiâ concedit. Haud ægrè apud Meleandrum candidiſſimæ virtutis principem fefellit pro amico. Dumque Rex animum curis exoneratum ocio paſcit, iſte ſuæ factionis hominibus curiam implet, publica munera, veluti ſui juris, amicis diſtribuit, ne qua deinde pars regni ſana eſſet.

Jamque furor, & ambitus, arma Lycogeni tantum non publicè in Regem induerant. Serò, & propemodum ſtrepente jam bello, excitatus Meleander, cœpit nominis ſui, & cauſæ propter quam purpuram accepit meminiſſe. Magnitudine animi nemini Regum inferior, acri ingenio, prudentiâ quoque eximius; & qui aliter capi non potuit quàm ſuâ bonitate: quæ dotes maximè in eo enituerunt, ex quo alienis vitiis ad ſuas virtutes coactus eſt. Quamquam tamen malè cogitare Lycogenem conſtabat, jus ſuum exequi in eum aliquandiu diſtulit. Satis viſum ſi occuparet conſilia hoſtis, & vires accideret. Sæpe quoque extorquere pœnitentiam ab ingrato ſeu ſperavit, ſeu meruit. At Lycogenes hoc ipſum indignatus, aliquem eſſe qui poſſet ignoſcere, palàm in eum eſt invectus. Animos maximè dabat, quòd Rex filiæ quam unicam habet, tantæ hereditatis fortunam deſtinat. Quis crederet, Archombrote? Eam rapere in violentum conjugium iſte adortus eſt. Arx eſt ad Alabi fluvii oſtium, in quâ Regis filia ſervabatur. Illuc furtim ſicarios immiſit qui puellam & Regem in his fortè munitionibus pernoctantem ad ſe perducerent.

cerent. Credidit Meleander [1] ope Palladis factum, ut insidiæ in se filiamque, exitum non haberent. quippe grassatores in ipso facinore oppressi sunt. Itaque omnibus grati animi signis remuneratus est deam. Nam & in nummis jussit [2] noctuam effingi, & seu diis faciat, seu in conviviis remissio invitet, [3] non aliam quàm ex olea coronam capiti suo imponit. Illud quoque illustrius, quòd filiam, donec in matrimonium detur, Deæ aris præfecit. Videbis, Archombrote, [4] quoties nundinæ redeunt, Sacerdotii infulis cinctam, videbis [5] inter choros Sacerdotum virginumque operantem Numinis sacris. At non tanta hæc in deos pietas bellum removit. Nam inexcusabile Lycogenis crimen, non subita quidem, sed ingens, & veluti matura defectio sequuta est.

Is in titulum belli res publicas & privatas prætexens, nunc se insontem ab Rege proditionis insimulari querebatur; destinarique suppliciis; nunc populi injurias proclamabat diutiùs ferri non posse, & publicis armis coërcendam tyrannidem eorum qui Meleandrum ad sæva consilia agebant. Factione & clientibus valebat. Oloodemus, Eristhenes, Menocritus, præcipuarum provinciarum

1 *Ope Palladis.*] Cujus bellicam fortitudinem Theocrine imitata fuerat, nocturnos grassatores hostilibus armis invadendo. Erat autem Deæ simulachrum galea & scuto terribile, hastam quasi vibrans, unde ἀπὸ τοῦ πάλλειν, vibrare dicta est. Malunt alii à Pallante gigante interfecto.

2 *Noctuam effingi.*] Palladi noctuam sacram esse voluere, quod sapiens etiam abstrusa dijudicat. Olim corniculam huic consecratam esse, sed propter nimiam loquacitatem locum cessisse noctuæ, Auctor est Ovid. 2. Metamorph.

3 *Non aliam quam ex olea, &c.*] Divæ Palladi facientes olea, cujus illa inventrix est, coronabantur. Mantuan.

Vimina pacificæ per templa legantur olivæ.

4 *Quoties nundinæ redeunt.*] Nundinæ paganorum feriæ habitæ sunt: ut his qui nundinandi causa in urbem venerant, lites componendi, accipiendi leges facultas esset: quod sacrum velut anniversarium sine piaculo nec prætermitti poterat nec supprimi. Plura habes capite duodecimo.

5 *Inter choros sacerdotum virginumque.*] Ex 2. Metamorph. Ovid. ubi de Aglauro & Herse, liquet Virgines Palladi sacras Palladi'que custodes solitas esse Deæ operari, donec essent viro maturæ:

Ibat, eratque decus pompæ comitumque suarum.

1 In

ciarum rectores cum eo conſenſerant. Multi levis animi vitio in Meleandrum acti ſunt; plures contribuere ſe rebellibus, capti diſſimulatione Lycogenis prementis vitia de more tyrannorum. Aderat ergo ſuperbus, pugnamque poſcebat. Neque Rex certamen detrectavit, & ipſe ingenti exercitu ſuccinctus. Decimus quintus dies eſt, ex quo non procul hinc [1] in Gelois pugnavimus campis. Acris acies fuit, non his languidiùs pro ſcelere, quàm nobis pro publicâ ſalute certantibus. Tandem imminente jam nocte, inclinavit ad Regem victoria. Et Lycogenes palantibus ſuis, receptui ſignum dedit, ut pro fugâ ſpecies eſſet militaris obſequii. Nec Meleandro conſilium fuit inſtare perculſis, ſive civili ſanguini parcebat contentus viciſſe, ſive noctem & inſidias verebatur. forſan & timuit, cùm Optimatum apud ſe præcipui faverent Lycogeni, ſuſpectarum manuum ſimulationem in extremam fugientis perniciem experiri. Quippe Lycogenes ſuos omnes ad aperta facinora non eduxit. Haud pauci ſunt circa Regem, lævis averſiſque animis, & illinc quidem militant, iſthinc favent. Sic infeſta omnia Meleandro; infidæ purpuratorum ſententiæ, conſilia ad hoſtem delata, neque domi quàm in campis perículoſiores inſidiæ. Itaque quamquam campum obtineret, quem pugnando hoſtes inſtiterant, tamen ad pacis conſilia animum adjecit. Nec victoriæ ſuæ fiſus, tanquam adhuc integro bello manſit in caſtris. Poſt privata hinc illincque commercia, Legati Lycogenis ad Regem perveniunt, [2] ſpecie impetrandæ occiſis ſepulturæ, re autem ut de fœderibus mentionem injicerent, quæ adeo fuit grata, ut illi ab hoſte Oratores timeri ſe rati, dicere pacis legem auderent victoribus. Equidem Meleandro quamcunque placere pacem exiſtimem;

1 *In Gelois campis.*] Quos fluvius Gelas alluit. De quo cap. 1.

2 *Specie impetrandæ ſepulturæ.*] Æneidos libro 11. Latini ab Ænea Victore poſtulant:

Corpora per campos ferro quæ fuſa jacebant
Redderet, ac tumulo ſineret ſuccedere terræ.

1 *Qui-*

mem; ut illi qui jam ad Lycogenem coïerunt ictis fœderibus spargantur; ægrè in unum redituri. Ita novis artibus spatium erit, quo vel inter se commissos, vel consenescente factione apud populum exosos, impietas sua perdat; aut certè exsatiati inquietudine rerum novarum, ipsi se ad reverentiam Majestatis à seditione recipiant. Ego pacem cum superbis ac perduellibus, non probabam; præterea ætatis & generis timebam invidiam, si me juvenem externumque Rex (ut solet) tantis consiliis adhibuisset. Siquidem juxtà tecum peregrinus sum, Archombrote; nec me aliud Meleandri partibus junxit, quàm quòd illius calamitas omnibus gentibus abominandum exemplum est; quæ quietem nunquam agent, si vitiis Principis irasci liceat, & insidiari bonitati. Dum igitur invisa fœdera peraguntur, hoc potissimum tempus habui quo Agrigentùm contenderem. Sum armorum telorumque studiosus; nec alibi præstantiora sunt, quàm quæ illic [1] quidam ex Lipara hospes excudit.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Injectâ mentione de Argenide, hanc à Poliarcho efflictim amari hospes advertit. Provectâ jam nocte in somnum lapsos discurrentium strepitus excitat. Consurgunt attoniti, cultuque tumultuariè composito ædium culmen superant, ex quo prospectus facilis fuit in ignes qui emicabant ex montibus. Emisso servo causam jubent explorari. Interim rogantibus quis ille mos Siculis, Timoclea qua ratione istæ faces negotii publici & à publico procurandi signum dent, fusè declarat.

AVIDE Poliarchi orationem Archombrotus exceperat, favensque partibus Meleandri, cùm acriter in factiosos dixisset; Regis autem filia, Poliarche, quam hic latro sibi in prædam destinaverat, inquit, quibus annis sit, dicere placet? Equidem inter rara pulchritudinis & morum exempla eam esse, sæpe in Africâ audivi, appellarique

1 *Quidam ex Lipara hospes excudit.*] In hisce Æoliis insulis vigebat ars fabrilis teste Plinio, Solino, &c.

larique Argenidem. Ad hæc verba oculis Poliarchi modico tremore errantibus, ne valida quidem verba, aut intrepida fuerunt; ſtrictimque eam retulit ad annos viginti perveniſſe. Nec latuit Archombrotum tam ſubita in Poliarcho mutatio; ingenſque deſiderium ſubiit deprehendendi quænam illa tempeſtas in ejus vultum inundaviſſet. Igitur ut experimentum caperet, an regiæ virginis oblata memoria, an verò occulta vis rei alterius ſuggeſſiſſet hos motus, nonnulla de Lycogene diſputavit, deque fœderibus quæ tunc publicè agitabantur: & ut omiſſo frontis horrore, ſatis Poliarchum conſtare ſibi vidit, revocato ad Argenidem ſermone, de puellæ ſpecie & ſtudiis intentiùs quæſivit. Sed neque ad ſecundum hoc fulmen ille conſtantior, paucis ſe ab trepida narratione expediit. Ab Archombroto deinde rogatus de amicis Meleandri, & per quos ſtaret regnum; Non adeò, inquit, fata deſpexêre Siciliam, ut nulli ſint ſuo gradu & amicitiâ Regis digni. Inter illos, Archrombote, eminet Cleobulus conſiliorum prudentiâ eximius, Eurymedes quoque, & Arſidas inclyti bello, nec deteriores ingeniis. Sunt præterea duo externi, de Sacerdotum cœtu qui purpuram geſtant, amiciſſimi Siciliæ, Ibburanes, atque Dunalbius, quorum nunc operâ maximè Rex eſt uſus, ne indecorè cum Lycogene paciſci videretur. Poſſem & alios referre, quorum fidem in regem nulla vis tempeſtatis libavit. Hos facilè ubi in hac Regiâ aliquandiu vixeris, famâ atque virtutibus ab cæteris ipſe ſecernes.

Jam provecta nox erat, & quies neceſſaria fatigatis; itaque veluti conveniſſet, loqui ambo deſierunt. Necdum tamen curæ ſecretæ in illo vigilandi dormiendique confinio anxias mentes reliquerant. Archombrotum ingens imago oberrabat paulò antè auditi diſcriminis: nec gravius quicquam erat quàm ad pacem res ſpectare. Quando enim verſaretur in acie? quo campo, quo telo, ſuum animum & virtutem approbaret Meleandro? Præterea,

terea, tacito secum risu volvebat, quòd ad pugnas omnemque fortunam tam alacer Poliarchus, ad virginis nomen obstupuisset; huic enim, præter virtutem & animum, nihil ad tantarum nuptiarum spem à fortunâ aut genere datum credebat. Quòd si, inquiebat, Argenidem Rege natam privatus iste amat, quis dubitet omnium discriminum in amando perire memoriam? & magna audere amatores, & imis eximi vilitatem cùm amantur? Neque minùs Poliarchum arcanis intentum consiliis spes ac terror multiplici cogitatione suspenderant. Tandem in somnum uterque labebatur; cùm paulatim discurrentium hominum fremitus totâ domo percrebuit. Neque mora, astitere à Timocleâ servi ad hospitum fores, qui eam ad ipsos venire admonerent. Consurgunt attoniti, primo sopore utique graves, quo discusso cultuque tumultuariè composito, occurrerunt Timocleæ: quæ postquam excusavit, quòd hoc noctis fatigatos inquietasset, Magna, inquit, res est, ô hospites; & eò terribilior, quòd per has tenebras quid sit, incertum est. [1] Collucent in camporum tumulis publici ignes, quos nefas accendi, nisi regio jussu, & cùm gerendis rebus celeritatem salus publica imponit. His dictis, in ædium culmen utrumque perducit. Plumbum non in acumen fastigii ductum; sed leniter, & ad ambulationis voluntatem accumbens, oneraverat tectum. Nec stipatum nebulis erat cœlum; aberatque tunc Luna, quæ sæpe incendiorum nitorem procul cerni fulgore suo vetat. Ex hoc ergo solario, sudâ in nocte, prospectus facilis fuit in ignes, qui undiquaque emicabant ex montibus. Neque diu in ea contemplatione hæserant, cùm hominum fremitus cœpit audiri, ex vicinis domibus, oppidoque, quod procul non aberat, per ipsum noctis silentium

1 *Collucent in camporum tumulis publici ignes.*] De his ignibus sic. Apuleius, *Per vices incensæ faces ex omnibus Regni sublimibus locis uno die significabant quid esset opus.* Et 2. Commentar. Cæsaris, *Celeriter ut ante imperaverat ignibus significatione facta, ex proximis castellis eo concursum est.*

1 Ignes

lentium ad vacuas utique aures horridiùs allabens. Jubebant hoſpites diligenter obſerari ædium fores, ne qui prædones nocturno tumultu uterentur ad facinus: ſed Timoclea, quidquid hoc eſſet tam publicis celebratum tranſmiſſumque indiciis, ajebat nimis maturè cognoſci non poſſe. Phthinthiam in proximo oppidum eſſe. Si placeret hoſpitibus, per unum ex ſervulis ſuis quid illic ſentirent homines, poſſe intelligi. Laudato mulieris conſilio deſcenderunt ad fores, ſervoque emiſſo imperant explorare conſternationis materiem, nec cunctanter referre quæ audiret. In triclinium interim turbati ſuccedunt; ſuſcitatoque foco, cùm matrona ipſis media conſediſſet, interrogant, quis ille mos Siculis, quæve omnino nocturnorum ignium utilitas eſſet. Nam &, inquit Poliarchus, plus jam anno in Siciliâ vixi, & nunc primùm illos aſpicio. At Timoclea, Num tu verò in cujuſque collis jugo arborem non vidiſti in longitudinem mali defixam; cujus apex, in caveæ modum, ferro undique per radios præcingente laxatur? Annuente Poliarcho; Hæ ſunt, inquit, publicæ arbores, ad idipſum conſtitutæ, ut ad Regis imperium impoſitis in vertice facibus negotii ſignum dent, quod illico oporteat per populum procurari. Et hos [1] ignes Angaros vocant. Qui primi illos conſpiciunt, ſtatim & ipſi ſuorum montium juga pari fulgore illuſtrant, & ab his porrò admonentur qui longiùs colunt; donec totam inſulam flamma mirabili celeritate percurrerit. Populus interim in armis ſtat, ad obſequium cui deſtinatur paratus. Et haud mora à Rege nuncius pervadit in proximam urbem, publiceque quid ille fieri velit enunciat. Inde cives recentibus equis deferuntur in proxima oppida; à quibus & in alias urbes eadem celeritatis fides exigitur. Ita continuatis officiis Sicilia ad Principis nutum penè mo-

1 *Ignes Angaros.*] Angari Perſica voce ſunt Regum nuncii, unde ἀγγαρεύω, id eſt, cogo ad officium præſtandum. Atque hanc vocem noſter Auctor ad publicos ignes metaphoricè tranſtulit.

1 *Cum*

nè momento erecta est. Neque temerè hos ignes excitamus. Semel antea illos vidi, [1] cùm sicarii solum Regem aggressi hoc modo quærerentur. Dii faxint, ne nunc causâ tristiori, & in peractum scelus accensi sint. Adhuc non probabat Poliarchus rationem, subridensque, Expectabam ô matrona, ut hunc morem ab antiquissimâ [2] facum religione deduceres, quas in vestræ Ætnæ vaporibus orba Ceres accendit. Quid autem in publicum commodum hic tumultus? aut quid Principis interest res suas nocturnâ trepidatione potiùs quàm diurnis ministeriis agi? Sed matrona; non prorsus, Poliarche, huic instituto utilitas abest; maximè cùm hostium classis furtim in Insulam timetur appulsura. Nam qui portubus præsident, istâ flammâ admoniti, tum catenas suis claustris objiciunt, tum in transtris remiges habent, si opus est, navigia in pugnam provecturos. Sed & populus sub suis ducibus, tribunisque à signis non recedit, ut nec si fefellerit in litore hostis, in imparatam Insulam possit invadere. Est & alius publicorum ignium usus; si quis reus quem publicè intersit ulcisci, vel fugam extra Siciliam adornat; vel in ipsâ regione, amicorum aut montium fide contegitur. Nam his ignibus semel accensis, nefas est ullam ex Sicilia navem solvere; & quisquis suâ domo communicaverit reum, hunc eodem crimine pœnaque leges censent.

Ab his Timocleæ sermonibus diverterunt in alios, quærebantque inter se, quid potissimum crederent huic consternationi causam dedisse. Poliarchus ultima omnia verebatur. In Lycogene nihil fidum: Patère Meleandrum insidiis, tum corruptis suorum ingeniis, tum sui animi

1 *Cum sicarii solum Regem aggressi.*] In Arce, ubi pernoctans Meleander à sicariis circumventus est, & à Theocrine servatus.

2 *Facum religione quas in Ætnæ vaporibus orba Ceres accendit.*] Hæc cum Proserpinam suam, quam Orcus rapuerat, quærendo, universum terrarum Orbem perlustrasset, facibus in Ætna monte accensis; ad hujusce rei memoriam Siculi per noctem, accensis facibus, Persephonem vocitantes discurrebant. Hæc sacra & Eleusina & Thesmophoria dicta sunt.

animi magnitudine justos metus aversante: dumque vicissim civilis belli incommoda loquuntur, Timoclea, hospitibus hos versus porrexit; quos amicitiâ Regis, studioque literarum notissimus Nicopompus in Lycogenem condiderat; libero furore execratus, quòd ille & sceptrum Meleandri, & Argendis nuptias, concupiisset.

Quæ terris funesta lues! ô fœdera mundi!
O Sceptra! ô Regum cognata potentia cœlo!
Quæ tantum insanas volvit dementia gentes!
Scilicet ut vestrâ sedeant cervice tyranni,
Ah miseri! justos amor est [1] evertere fasces,
In dominos sævire juvat; jus, fásque, piumque
Occidit, & cæcam [2] nil purpura tardat Erinnym.
[3] Qualiter irato fudit cùm saxa [4] Gigantes
Terra sinu, tumidisque procul monstravit Olympum;
Illi acres subiere nefas, [5] humilemque per Ossam
Speravere polos, donec [6] lucente procellâ,
Reddidit injustæ fulmen sua corpora matri.
[7] At tu, quem furiæ, ceu primum à fronte Cerasten

Attol-

1 *Evertere fasces.*] E solio deturbare Reges. Metonym. Fasces enim insignia sunt Romanorum principum, eosque lictores Regibus, Consulibus, &c. præferebant.

2 *Nil purpura tardat Erinnym.*] Regia dignitas furorem Tyranni non frænat. *Erinnys* furia dicta ἀπὸ τῆ ἐρέειν τὸ νοῦν.

3 *Qualiter irato, &c.*] De Gigantomachia fuse Claud. & Ovid. 1. & 5. Metamorph. Sic ille,

Ne foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cœleste Gigantes.

4 *Gigantes Terra sinu.*] Dicuntur enim ex terra matre progeniti, imbuta Titanum profligatorum à Diis cruore.

5 *Humilemque per Ossam.*] Montem in finibus Thessaliæ, de quo Metamorph. 1.

—— subjecit Pelion Ossæ.

6 *Lucente procella, Reddidit injustæ, &c.*] Excusso Jovis fulmine Gigantes sub terram detrusi sunt, quæ *injusta mater* hic appellatur, quia natos in cœlum armavit. Metamorphos. 1.

Jamque erat in totas sparsurus fulmina terras, &c.

7 *At tu, quem furiæ, ceu primum à fronte Cerasten Attollunt.*] Cerastes serpens est cornutus; nam κέρας est cornu. Furiis autem angues sunt pro crinibus: unde Ovid. 4. Metamorphoseôn:

Cæsariem excussit, natæ sonuere colubræ.

Et infra:

—— duos mediis abrumpit crinibus angues.

Id est, à fronte avulsit. Sensus: Tu Lycogenes similis es serpenti cornuto, qui in fronte alicujus Eumenidis erigitur, tu primus es anguium in fronte jacentium, id est, primus & dux factiosorum.

1 Sceptrum-

Attollunt, miseris signum exitiabile terris,
Tu regni turbare decus, tu turpibus ausis
Aggressus [1] sceptrumque patris, [2] gnataeque beata
Connubia; [3] ô impar, furiisque Ixionis ardens,
Et tantùm amplexus vacuae ludibria nubis!
Quas poenas vesane dabis? quo funere raptus
Horrida Tartarei [4] metuens ad verba tyranni?
[5] An ita praecipiti vinctum rota differet orbe?
[6] Vel jecori procumbet avis? [7] vel fulmine tactum
Ætna capax monstri, rapidos quà plurimus ignes
Egerit Enceladus, crepitantibus hauriet antris?
[8] Sol pater, armentis si pabula grata [9] Pelorus

Educat

1 *Sceptrumque patris.*] Meleandri Siciliae Regis, Patris Argenidis.

2 *Gnataeque.*] Argenidis Meleandri filiae, & unicae haeredis.

3 *O impar, furiisque Ixionis ardens, Et tantùm amplexus vacuae ludibria nubis.*] Tam impar Lycogenes Argenidi, quam impar Ixion Junoni, cujus amplexus cum temere ambiisset, suppositam ab Jove nubem pro Dea amplexus est, unde nati Centauri nubi velocitare pares.

4 *Metuens ad verba Tyranni.*] Seu Plutonis, qui principem inter judices Erebi locum tenet; seu ipsorum judicum Minois, Æaci, & Rhadamanti, quorum interest cuique merita supplicia irrogare.

5 *An ita praecipiti vinctum rota differet orbe?*] An rota perennis cum Ixione te distrahet. Vel differetne rota Ixionis vincti supplicium, ut incumbat tuo. Iste Ixion cum suum cum Junone concubitum jactavisset, indignatus Jupiter hunc fulmine detrusit in Orcum, ubi perenni rota discrucia ur, inquit Ovid. l. 4. Metam.

Volvitur Ixion, & se sequiturque fugitque.

6 *Vel jecori procumbet avis.*] Vel cessabit vultur rodere Tytii jecur, quod renascente Lunâ renascitur; eo quod vim Latonae inferre conatus esset. Vel alia tuo jecori incumbet avis similis, ut parem poenam luas, qui paris culpae reus es? inde Petron. Satyr.

Cui vultur intimum jecur pererrat
Et pectus trahit intimasque fibras.

Et Ovid. l. 4.

Viscera praebebat Tytios lanianda novemque
Jugeribus distentus erat. —

7 *Vel fulmine tactum Ætna.*] Eodem cruciandum supplicio, sub Ætnâ Siciliae monte, quo Enceladus, qui fumum & ignes eructat (tanta est supplicii atrocitas) nam hunc Gigantum omnium longe maximum, eo quod adversus Jovem conjurasset, ipse fulmine ictum Ætnae monti supponit, inquit Virgilius Æneid. 3.

Fama est Enceladi semiustum fulmine corpus
Urgenti mole hac, ingentemque insuper Ætnam
Impositam. —

8 *Sol pater, armentis.*] Ad illud alludit, quod in Odyssea legitur de gregibus Solis patris, quos Phaëtusa aliaeque Solis filiae pascebant in Peloro Siciliae promontorio. Hic invocantur numina Siciliae.

9 *Pelorus.*] Unum ex tribus Siciliae promontoriis, pabulis fertile, hodie *Cabo de la terre del Faro.*

Educat alme tuis, ſeptiſque fidelibus ambit;
[1] Tuque Erycis victor, [2] tuque ô Erycina, [3] Cereſque,
Voſque dii [4] indigenæ, quæque [5] hoſpita Numina ritè
[6] Trinacrii caſto placamus thure coloni;
Ferte piis vires; nec ſit violabile Regum
Numen, ut & tutus veſtris honor excubet aris.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Servus ubi rediit, nuntiat Poliarchum ad capitale ſupplicium quæri. Suadet Timoclea ſimulato diſceſſu hunc in abdito ſub ædibus ſpecu latere. Poliarchus conſilium probat, ſalutatque in ſpeciem longioris diſceſſus Archombrotum atque Timocleam.

ERANT in illa lectione, cùm nunciatum eſt rediiſſe Timocleæ ſervum. Omnes ergo ſuſpenſis animis circumſtant intrantem. Nec diutiùs poterant dubitare, & interrogare trementem non audebant. Neque is ratus quod afferebat coram hoſpitibus evulgandum, ſevocat Timocleam, delatoque indicio, cum ſtupente pauliſper muliere, & ipſe videbatur obriguiſſe. Tandem Timoclea, ut maximè ſubitis conſiliis mulier valebat, manu prehenſum, ne cum cætera colloqueretur familia, in interiorem

1 *Tuque Erycis victor.*] Hercules, qui Erycem filium Veneris provocatus ad ceſtuum certamen ſuperatum interemit; Syracuſanis Herculem promptum numen & maximi cultus fuiſſe ferunt, quod ope Proſerpinæ Cerberum inferis eduxiſſe diceretur.

2 *Tuque ô Erycina*] Venus, quæ in Eryce monte, ubi filius ejus Eryx ſepultus eſt, à Siculis colebatur. Templum & montem deſcribit Polybius lib. 1. & Strabo in 6. de quo ſic Virgilius:

— Vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri. —

3 *Cereſque.*] Cui ſacra fuit Sicilia, vel ob fertilitatem; erat enim frumenti adeo ferax, ut non immerito *Romani imperii horreum* fuerit appellata, ſive quod ibi imperaſſet.

4 *Indigenæ.*] Ut Proſerpina, Alphæus, Arethuſa, &c. quaſi inde geniti, ex Siciliâ ſcilicet.

5 *Hoſpita numina.*] Ut Pluto, ſeu Orcus, & cæteri, qui in Siciliam appulerunt hoſpitioque excepti ſunt.

6 *Trinacrii.*] Siculi ſic dicti ἀπὸ τῶ τριῶν ἀκρῶν, à tribus promontoriis, Peloro, Pachino, Lilybæo. Nam Ovid. 13. Metamorph.

—tribus hæc excurrit in æquora linguis,
E quibus imbriferos verſa eſt Pachinus ad auſtros:
Mollibus expoſitum Zephyris Lilybæum: ad Arctos
Æquoris expertes ſpectat, Boreamq; Pelorus.

1 Per-

teriorem thalamum rapit, monitisque ut sequerentur hospitibus, ostium tremens adducit; & jubet palàm servum quæ audisset nunciare. At ille, Vix in oppidum perveneram, (inquit) cùm plerique occurrerunt, ut in tumultibus solet, nec ipsi quò irent satis certi. In omnium foribus micabat lucerna, divisique in coronas haud modicâ admiratione marcebant; cùm me ad proximum cœtum applicuissem, audio Poliarchum [1] perduellionis reum esse, & ad capitale supplicium quæri; in hanc quæstionem publicè ignes accensos. Ego errorem nominis veritus, quod in multos cadere potest, curiosè quæsivi quis ille Poliarchus, & quo facinore damnaretur. Vox omnium fuit, Poliarchum eum esse, qui plùs anno in Siciliâ, hospes, armis, & amicitiâ Regis inclytus fuisset. De crimine neminem eorum satis scire. A Rege damnatum; & quidem diligentissimè vestigari. Ab hoc cœtu digressus ad alium, eadem rursus accipio; & cùm nemo suo dissensu incertum rumorem faceret, rem satis exploratam nunciare non distuli.

His auditis, Archombrotus, simulque Timoclea, in Poliarchum contemplationem injiciunt. Pallens ille ac tremens, non ut conscio metu, sed indignatione periculi, nec contumeliam ferente virtute, identidem à servo requirebat, an vera & comperta memoraret; & Matronâ, satisne compos animi esset is servus. Nec seciùs quàm inani somnio præcinctus agebatur. Vocem deinde aliquandiu tenuit; ne in tanto animi tumultu quicquam excideret in fortunam aut Regem indignum. Sed tanta res, domusque incertum an sat fida, cunctationem non ferebant. Manum igitur atque oculos attollens in cœlum; Vos, inquit, Dii Siciliæ, & quotquot præterea Superi jus fasque conser-

1 *Perduellionis reum esse.*] Gravissimum inter majestatis crimina est crimen perduellionis, & sub illo tamquam species sub genere continetur; est autem perduellio hostiliter adversus Rempublicam vel principem animatum esse.

conſervatis; [1] Vos Genii, Lareſque Meleandri, qui me hoſpitem excepiſtis, obteſtor, ac veneror, ut ſi quid in Regem remve publicam Siculorum offendi, ſi ope, manu, conſilio violavi fidem hoſpitii, aut omnino traduci commerui hac publicæ quæſtionis infamiâ, tum me inter inimicorum manus atque ludibria quàm poteſt funeſtiſſimo exitu conficiatis. Sin omnia contuli ad ſalutem imperii, inundatque hæc in inſontem invidioſa calamitas; date, ô dii, ſaltem ut Regi populoque purgatus, tutò ab Inſulâ excedam, liceatque non fœdam aut ignobilem mei memoriam in hac gente relinquere. Te verò, Matrona, in communionem periculi non voco. Hoc ipſo noctis concubio recedam in agros, meæ fortunæ contagione tuas ædes liberaturus. Fremebat interim Archombrotus; & adeò unius diei amicitia valuerat, ut extrema omnia Poliarcho polliceretur. Ex vultu impetuque, & loquendi ratione, utri hoc periculum eſſet neſcires; niſi quòd adhuc licentiùs Archombrotus videbatur iraſci. Sed matrona ſic quaſi ſervuli indicio fidem non haberet, diſſimulans, aliòs qui referrent certiora ſe protinus legaturam dicebat. Subſiſtere tamen in triclinio ſervum jubet, hoſpiteſque extra illius conſpectum in proximum conclave ad conſilium ducit.

Illic verò non diutiùs gemitus tenens, deflebat fortunas Poliarchi. Neque ſe enim de illius innocentiâ, ſed neque de Regis iracundiâ dubitare. Quippe ſagaciſſimum ſervum niſi fideliter exacta renunciare non auſum. Se quidem ſuam domum, opeſque offerre Poliarcho, iis ipſe quà poſſet ad ſalutem uteretur. Sed quid, inquit, hæc tecta, aut tua Archombrote ſocietas, poſſit in Regem? Jam

1 *Vos Genii, Lareſque.*] Jurisjurandi formula, qua Deos domeſticos, Genioſque præſtites innocentiæ ſuæ teſtes Poliarchus invocat, ante quorum aras hoſpitii fœdus icerat. *Lares* autem ſunt Dii domeſtici; *Genii* vero, qui genitis committebantur. Unde Tibull.

Ipſe ſuos adſit Genius viſurus honores.

Genios adeſſe regnis & Regibus Auguſt. apud Feſtum Pomp. docet.

1 *Cultu*

Jam aderit miles armatus, jam ædes aut apertæ nos prodent, aut obrutæ in nos ruent. Nam nec ſperari poteſt toti familiæ integram fidem fore, nullumque ſervorum, ſi hîc clàm hæſeris, Poliarche, noſtri furti ſecreta temeraturum. Scitis quid inter tam ſubitos metus ſuccurrerit? Latens iter, & præter me hodie nemini notum, effoderunt ſub terra qui has ædes condidere. Id triplici errore diſſectum totidem oſtia habet, quibus in varios campos erumpit. Illic facillimè potes tegi, Poliarche, ſubducique diſcrimini. Simula modò te atroci rumore perterritum à me abire, ut ambo defungamur periculo; nec aut tu tanquam nocens, aut ego receptatrix, invidioſo tumultu obruamur. Cùm verò limine exceſſeris, continuus arborum ordo, qui à meis foribus ad Himæram eſt, eò te ducet, unde non procul fluminis ripâ arcanus in promiſſam ſpeluncam eſt aditus. Ego nemine familiarium conſcio per domeſticas latebras cum face in eandem fluminis viciniam evadam. Exceptum deinde in hæc antra ope deorum ſervabimus, dum tempeſtas exſæviat. Hoc ſecretum Archombrotus ignorare non debuit; & ea indole violare non poterit. Libertum quem unum hîc habes, id celari magnopere intereſt, ne timoris tædio, aut præmiorum fiduciâ, mutetur. Poliarchus in gratias ad Timocleam effuſus, id verò conſilium in eam noctem probari ſibi dixit. Neque enim in ſpeluncâ hæſurum, niſi ut certò intelligat quæ hæ larvæ Siciliam in ſe agant. Exploratæ fidei libertum, ab ultimorum ſecretorum notitiâ arceri non poſſe. Nam & ejus miniſteria in illâ tempeſtate potiſſimum exigi. Ab Archombroto non petendum, ut tantam rem ſilentio premat. Dignum ſe pejori calamitate fore, ſi de illius fide auderet dubitare. In hæc verba de triclinio excedunt: juſtiſque mox armis, ceu pugnam capeſſeret, inſignis Poliarchus, procedit ad Timocleæ fores. Illic ſtupenti familiæ, & quæ hæc rerum mutatio eſſet furtim quærenti, paucis exponit, denunciatum ſibi

periculum illis ignibus quos videbant. Se igitur fugere, ne aut ab his ipſum prodi neceſſe ſit, aut cum ipſo hos perire. Salutavit deinde in ſpeciem longioris diſceſsûs Archombrotum atque Timocleam; conſcenditque in equum, & liberto veſtigiis hærente in præſcriptum à muliere iter ſe conjecit.

Periculi immanitas, & propemodum pudor, ſtimulatum juvenem angebat. &, ô me veſanum, Gelanore (ita libertum appellabat) quòd ulli mortalium poteſtatem fecerim in hoc caput! Quid attinebat ignotum, nec [1] cultu ad meam ſortem idoneo, in hac gente errare? [2] Aut quid fabulæ aliud docent, quæ Lycaonem ad Jovis hoſpitis jugulum nobis effingunt; quàm Principes qui inſperato exitu luunt quòd ſe externis crediderint, non magis alieno ſcelere quàm ſuâ ſtultitiâ violari? Volui patêre injuriis. Bene eſt: lædor ex merito, Gelanore. Hæc ipſa dum loquitur, [3] ſubit memoriam cauſa quæ eum in Sicilia tenebat; cujus veneratione illico motus, timuit ne pro tantæ ſpei fœlicitate, in quam illic vivebat, ſceleratè doluiſſet de oblato diſcrimine. Gelanorus fidiſſimo metu in domini periculo turbatus, cenſebat debere Poliarchum genus ſuum & fortunas omiſsâ ſimulatione detegere. Nam ſi ſibi perſonam detraheret, ſi ſe ad faſtigium ſuum reciperet, ſponte excuſaturum Meleandrum acerbiora judicia, hoſteſque veniam petituros. Nihil ſapis, retulit Poliarchus. Poſt acceptam injuriam maximè intereſt me celari; dignitatis meæ reverentia pejùs fortè accenderet cogitantes poſſe me læſum dimitti ſemel tantùm; at ſemper meminiſſe injuriæ. Nihil referebat Gelanorus, ſententiæ incer-

1 *Cultu ad meam ſortem idoneo.*] Rex enim erat Poliarchus, ſed tunc in privato habitu degebat in Sicilia.

2 *Aut quid fabulæ aliud docent, &c.*] Fabula Lycaonis, qui jugulo Jovis ad ſe divertentis inſidiatus eſt, fusè deſcribitur, l. 1. Metamorph. ἐπιμύθιον, ſeu applicatio fabulæ Poliarcho, qui ſe externis crediderat etiam cum diſcrimine capitis.

3 *Subit memoriam cauſa, quæ eum in Sicilia tenebat.*] Erat Argenis, cujus amore flagrans inter tot diſcrimina in Sicilia degebat.

3 Sua

incertus, & astra, quæcunque tunc micabant, in opem, & mentem, sibi atque patrono, inter silentium compellans.

Interim Timoclea munitis foribus, familiares jubebat secedere ad quietem: nolle se quicquam nocte turbari; ortâ luce omnia diligentiùs exploraturos. Obire deinde singulorum cellas cœpit, tanquam domesticis curis intenta, reverâ ne quis rebus quas furtim agitabat molestus inspector accederet. Ubi acquiescentibus universis, tuta res visa, intrat exiguam cum Archombroto cellam, in quâ secretum effossæ speluncæ aditum peritus artifex abdiderat. Stratus erat asseribus locus, quorum inter se oræ clavis insertis nectebantur; nisi quòd duos ex iis nullum ferrum cæteris commiserat; ut faciles essent, si quis hos vellet ab simulatâ compage revellere. Supra illos oblonga stabat mensa, vetabatque calcari; ne quoniam aliis non hærebant, ad perambulantium quaterentur vestigia, proderentque secretum. Paucissimos illuc intrare ferebat Timoclea; ipsa rarò locum visebat. Tunc verò sublatis asseribus specum aperuit, gradusque in imum ædium ducentes: mox concussi silicis ignem sulphurato excipiens, præparatam facem accendit; viamque auspicatur cum lumine. Sequebatur Archombrotus, [1] suâ & mulieris causâ nudum ensem manu tenens. Gradus ad viginti erant, per quos subibatur subterranea porticus, quæ in longum porrecta abibat denique in varios calles; ne possesso ab hostibus uno ore, obstrui posset fugiendi utilitas. Terra huic operi apta fuerat; quippe adeò spissa, ut quà stare illam velles, cætera quæ egerebantur nulla ruina sequeretur; rursus-

1 *Sua & mulieris causa nudum ensem manu tenens.*] Æstimabant prisci nudo ense submoveri umbras. Ita Ulysses in Odyssea, & Æneas in 6. Æneidos iter ad inferos carpens:

Tuque invade viam vaginaque eripe ferrum.

Et infra:

Corripit hic subitò trepidus formidine ferrum
Æneas, strictamque aciem venientibus offert.

Platonici & inter Christianos etiam nonnulli aërea corpora Dæmonibus inesse existimant. Unde Poëta apud Homerum eos significat intenta ferri acie terreri, quasi possint vulnerati; aërium enim corpus acie ferri facile dissipatur.

rursusque non difficilis accipiendis fossorum ictibus, quos nec objectis saxis interpellabat, nec cedente arenâ frustrabatur. Longus ille, & arcuato opere continuus fornix, quamquam arva & incumbentem domum ferret, adhuc tot annis vitium non fecerat. In aditu modicum spatium calce liniverant, ut picturâ & literis imbueretur. Sed piger, nec solutus syderum luce aër, gravi humore imagines corruperat. Adhuc tamen cerneres effigiem aræ hominisque imponentis simulata thura in focum, propter cujus verticem ejusmodi versus utcunque legebantur:

Dî quos sub vacuâ fas est tellure precari;
Seu Jovis hîc regnum est, seu Ditem hæc antra verentur,
[1] *Seu qui cæruleis incinctum continet Orbem*
Fluctibus, hîc [2] *trifidi posuit fundamina sceptri;*
Has precor ô fidas dominis servate latebras.
Non istam fraudes scelerent, non turpia noctem
Furta, nec attonitâ radians face [3] *tristis Enyo*
Terreat, aut diræ vanis [4] *stridoribus umbræ.*
Sit pacata quies, sint sancta silentia rebus,
Donec casta domus, nec parci grata nepotes
Thura ferent vobis. Hîc fontibus incubet horror,
Hîc Erebus; placidasque bonis mulcete tenebras.

CAPUT

1 *Seu qui cæruleis, &c.*] Seu locus iste Neptuno sacer est.

2 *Trifidi sceptri.*] Per *trifidum sceptrum*, id est, tridentem, imperium pelagi intelligit Hieroglyphicôs. Virgil. Æneid. 1.

Non illi imperium pelagi sævumque tridentem,
Sed mihi sorte datum. ——

3 *Tristis Enyo.*] Pro furiâ impropriè sumitur, nam propriè Bellona est. Martial. lib. 1.

Nec te decipiat ratibus navalis Enyo.

4 *Stridoribus umbræ.*] Finguntur umbræ à Virg. l. 6. Æneid. volitare & stridere more apum:

Centum errant annos, volitantque hæc littora circum,
Tum demum admissi stagna exoptata revisunt.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Dum Archombrotus, & Timoclea in specum per secretos aditus pervadunt, de gratiosis in aulâ & Regum familiaribus sermonem haud perfunctorium faciunt.

HÆc raptim legebat Archombrotus; sed gravior de Poliarcho cura à loci contemplatione mentem reduxit. Timoclea percunctantem docebat, quamquam Poliarchus erat externus, neminem fuisse Siculorum propiori amicitiæ gradu Regi admotum; neque bonos invidisse. Sed nescio quod hodie fatum, inquit, desævit in illos qui Regibus fuere charissimi. Ita est, retulit Archombrotus; [1] hic cometes paucis annis quas aulas non perstrinxit? At Timoclea, Verùm, Archombrote, cæteris omnibus ruinæ suæ causa, vel in se, vel in dominis fuit. Istum tantæ virtutis, sub moderatissimo Rege, quis casus afflixit? Retulerisne ad exemplum Lydios conjuges, qui nuper in gente externâ impotentis fœlicitatis pœnas dederunt; hic ad regium limen, in suo sanguine fusus, illa ex carcere ad lictoris ferrum educta? Notissima refero, Archombrote. Sed quid ea in scena simile Poliarcho? nihil illis ad regnum deerat, præter nomen & purpuram. aspernabantur pares esse gentilibus, nec qua virtute tantum supercilium tollerent, habebant. Teneros quoque annos cæci calcabant, illius qui hæc bona & asserere verè poterat, & fortiter sustulit in rudimentum potestatis. At Poliarchus non libavit regiam gazam:non præsidiis,non castellis fundabat suas vires. Apparebat denique instar Solis hanc virtutem in transcursu lucere Siciliæ. Longè aliter isti Lydi, & (haud absimile fortunæ ludibrium) par aliud conjugum

ex

1 H*ic Cometes.*] Hoc malum, causa pro effectu. Cum fulget Cometes in æthere longa volumina trahens, si Solis geminatur orbis, si idem Sol deficit, si Luna laborat, solemne, mala, pestes, bella præsagire. Cometesque creditur causam dare malis; hic autem damnat invidiam erga eos qui Regibus gratiosi sunt.

1 *Aversa*

ex Phrygiâ. Nempe illi ſubjicit Archombrotus, quos nuper ex regiæ penetrali, in quâ omnia poterant, veneficii crimen mittebat ad laqueum, niſi Princeps adhuc memor amaſſe, carcerem damnatis munus dediſſet. Ita eſt, inquit Timoclea. Scis igitur quàm multum peccaverint, ipſe quidem tanquam immemor primæ ſortis, & à multis amari dedignatus; illa invidiam non verita abdicati conjugii quod primum erat nacta: uterque autem [1] averſæ Junoni non litans, ignaruſque ſuum quoque [2] deabus fulmen eſſe.

Miraremur hæc, matrona (ait Archombrotus) niſi crebræ humanarum rerum vices penè omnium rerum admirationem ſuſtuliſſent. Cerne Aquilii aulam, cerne Hippophili. Quid Procerum primos juvit poſt exhauſtum immenſæ potentiæ curſum, ad purpuratum Sacerdotium confugiſſe, [3] tanquam ad aram? Nempe ut precioſius eſſet funus expirantis dignitatis. Sed non ideò mehercule plebeiæ invidiæ unquam accedam, quæ in omnes deſævit, qui Principum amicitiis illuſtres ſunt; ipſiſque Regibus obloqui audet cùm homines ſibi gratos cæteris anteponunt. Inſignis hæc eſt, inquam, in Reges injuria, velle eos arceri à ſuavitate amandi, & à fide quam omnes in iis expectamus, qui per noſtra beneficia creverunt. Amicum tu aut ego habeamus; in eâ lenitate conquieſcamus; Solis Regi-

1 *Averſæ Junoni non litans.*] Non ſibi concilians Junonem,

— *Cui ſunt vincla jugalia curæ.*

Virgil.

— *Nec tellus nec pronuba Juno*
Dant ſignum.

Illa autem deſerebat conjugem ut nuberet alteri, violabatque priorum nuptiarum ſacrum, & alias celebrabat, quibus Juno non favebat.

2 *Deabus fulmen eſſe.*] Ulciſci poſſe Deas. Pallas enim à patre Jove fulmen, clypeum, & ægida accepit. Virg. 1. Æneid.

Ipſa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem.

3 *Tanquam ad aram.*] Servis, obæratis, maleficis in aſyla frequens perfugium erat. Ita Cornel. Tacit. 3. Annalium: *Complebantur templa peſſimis ſervitiorum. Eodem ſubſidio obærati adverſus creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur frequentiſſime ſervi.* Servulus apud Plautum,

Ego interim hanc aram occupabo.

De maleficis ſerviſque Plutarchus περὶ δεισιδαιμονίας. De obæratis idem libello de vitandis uſuris.

1 *Herculi*

Regibus lex barbaræ inhumanitatis dicatur, ne quem eximium habeant, aut cujus familiaritate delectentur? Quid cùm sponte amari se sentiunt? cùm ingenii & affectuum paritate, imò cùm fide & beneficiis provocantur ad amandum? Ne tum quidem audebunt illi impetui indulgere, quem natura dulcissimum habet? Certè neque [1] Herculi Philoctetem, [2] neque Achilli Patroclum invidemus; paucique inter Heroës sunt, qui non aliquem præter cæteros charum, in vitæ & secretorum consortium admiserint.

Hîc Timoclea: Mihi quoque, Archombrote, nunquam placuit tam iniquæ obtrectationis audacia; quæ quamquam publicæ utilitatis larvâ contegitur, plus insani tumoris tamen habet, quàm solidæ pietatis. Plurimi enim Regibus irascuntur, non quòd aliquos gratiâ suâ subvehant, sed quòd sibi gradus ille non pateat: & in gratiosis, quos tam acerbè devovent, haud raró nihil magis quam ipsa felicitas displicet. Certe ut ex domesticis nonnullos seligimus, ac veluti adoptamus nostras in curas; fidemque eorum familiaritate & muneribus tam pensamus quàm sollicitamus in futurum; ita ni Princeps sibi quæsierit ejusmodi vicariam opem, iisdemque rationibus aluerit, non sufficiet publicis laboribus, [3] non [4] mecastor vel si firmiores nostro Atlante cervices incumbentibus negotiis opponat. Nam quod modo referebamus casum eorum, quos

1 *Herculi Philoctetem.*] Philoctetem sic charum Hercules habuit, ut ei moriens arcum & sagittas Hydræ veneno imbutas dono dederit. Ita Senec. actu 5. Hercul. OEtæi,

Arcumque poscit, accipe hæc, inquit, sate Pæante digna, munus Alcidæ cape, &c.

2 *Neque Achilli Patroclum.*] Tam strictus inter ambos amicitiæ genius intercessit, ut inter illustriores priscorum temporum amicitias numeretur. Næ arma sua Patroclo commendavit Achilles, & mortem ejus Hectoris nece ultus est. Homeri Iliade, & Virg. Æneidos lib. 1. & 2.

3 *Non si firmiores nostro Atlante, &c.*] Atlas Mauritaniæ Rex, seu ob peritiam in Astronomia, seu ob cognominatum suo nomine præruptum montem, sustentare cœlum humeris dictus est, & ex aspectu Medusæi capitis in montem à Perseo transformatus. Ovid. Metam. lib. 4.

4 *Mecastor.*] Supl. *adjuvet.* Juramentum solis commune mulieribus, ut inferius iterum patet.

1 *Aula*

quos diu regiis amicitiis florentes ab suo denique axe fortuna excussit, nihil inde collegeris, nisi interdum fieri posse ut Reges injustè amicos suos deserant, aut si indignos amaverint, errore deprehenso præcipites eos agant ex suggestu, quem invidiosè conscenderant. Sed quod sæpe est, fac constantis animi esse Regem, feliciterque invenisse quos amet; videbis intactam utrimque benevolentiam utilissimè perennare. Ridebis, optime hospes, quod mulier apud te hæc disseram. Verum in [1] Aulæ tropicis educata, frequentissimè vidi hoc argumentum inter peritos agitari, quorum sapientiam ipsa quoque experientia sæpe probavit. Sed hæc clades Poliarchi, quæ nos modo solicitos habet, forsitan præter omne exemplum est: nam & Meleander probissimi ingenii Rex est: & iste nec fidem deseruit, nec improbè exultavit in tantâ fortunâ: ut in hoc illius discrimine non aliam quam fatorum esse culpam existimem.

Sic loquente Timoclea, hæsit Archombrotus, subito aquæ murmure percepto, quæ in vicino fluebat; rogavitque matronam, quis is sonus, & an illic perpetuus esset: simul quantum in lumine facis licebat, humum intuebatur; ne temere in fluenta incideret. At Timoclea; Fons, inquit, est, ingenti vi aquæ è vicinis collibus huc illabens, fistulisque ad ulteriores campos deductus, qui commodissimo cursu facit ne sitiant qui isthic latuerint. Et haud multum inde progressa, magni ambitus lapidem ostendit, qui fontem largo impetu cadentem præcipitabat in subjectos canales per foramina toto fundo distributa. Pulchritudo, & copia aquæ, tum nativa frigiditas, & quicquid in aquis laudamus, eò plus Archombrotum rapuerunt, quòd ex Africa veniebat, sicca ut plurimum, & fontium destituta solatio. Itaque quamquam ad Poliarchum festinabat, captus juvenili voluptate, manus primum mox & ora

1 *Aulæ tropicis.*] Galli, *intriques de cour*, ἀπὸ τοῦ τρέπειν, vertere.

ora fonti admovit, quâ placidius manabat, inde etiam plurimum bibit curis & vigilia accensus. Objurgabat intempestivum potum Timoclea: fontemque impensius miranti; Hunc specum Majores mei, inquit, non in viæ tantum & fugæ commoditatem ornaverunt: sed & quâ licuit, longiori habitationi voluerunt aptatum, si quem fortè diutius latere sua fortuna coëgisset. Cerne hoc spatium quernis tabulis stratum, ligno eodem utrimque latera & fornicem ambiente; ne prorsus insalubris capiendo somno locus sit nuda liberaque exudantis undique terræ frigiditate. Aspexit Archombrotus illud cubiculum ad semitæ dexteram intra effossum speluncæ latus declinans, & ipsa loci caligine offensus, quam modicus ignis non satis submovebat, aversatusque indigni domicilii omen, non sine suspirio cogitavit, quantus vir illi diversorio destinaretur. Liberiori quoque dolore Timoclea ita locum affata est: Tu igitur hospitem Poliarchum accipies, tu juvenem fortissimum & omni luce dignum tuis tenebris celabis? Sed bene est si te illius salute nobilitaveris! O fortunæ vim, quæ sæpissime facit, ut ei de suis in nos injuriis gratias habeamus! Nam & illa peccavit clarissimum virum ad latibula ista cogens; simulque eximie favit, quod his saltem in antris passa est spem salutis illius delitescere.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Ubi se ad consilium in antro composuere, censent admittendum esse Gelanorum, qui patronum de luce abiisse promulget: sic enim fore ut laxetur portuum custodia. Dimissus Gelanorus tres lecticas funebres ferri videt, multos comitari pullatos: auditque ad corpora legatorum iri quos Poliarchus ceciderat. Devotis istis pergit ad Regem. Occurrit Timonides quem commento solerter eludit. Mox in Arsidam incidit, quem unum vitæ suæ conscium Poliarchus esse volebat.

INTER hæc emensi viam erant, & os specus Archombroto monstrabat Timoclea, quod non operose reseraretur. Vectes introrsum duo oppositum egressui lapidem tene-

tenebant, sic in terram nitentes, ut nullâ vi quæ exteriùs moveretur quati possent. Sed qui intra specum erant eos facilè obliquatos ab exiguis levabant scrobibus, quibus ita fulciebantur ne ab imposito ostii onere possent recedere. His ergo exemptis, saxoque deducto, ubi speluncam Archombrotus aperuit, egressa Timoclea jactavit manu facem, ut cum Poliarcho convenerat, rursusque ignem suppressit, ne ex morâ in alios quàm quos optabat suspiciosus fulgor incideret. Ille cùm non aberrasset à viâ, stabat ad flumen, expectabatque signum, quo dato pervenit ad matronam. Sed quid illius & famuli equis fieret, diu quæstio fuit. donec Gelanorus; ite, inquit, ad consilium in speluncam; dum de equis deliberatis, stabunt religati ad has alnos, quæ procul omni viâ propter flumen consurgunt. Dum illi descendunt, dum adhuc trepidi nihil in rem meditantur, Gelanorus equos revinxerat, aderatque ad speluncam; in quam ubi receptus est, lapidem quo viæ aditus celabatur reductus fulciunt vectibus, & ad consilium se componunt. Censebat Poliarchus dimittendum esse libertum, qui omnia exploraret, quod sibi facinus objiceretur, quæ hæc nova in Rege sævitia, num denique amicorum in extremis fides duraret. Salubre (inquit Timoclea) consilium, Poliarche, si non scires nihil priùs homines à Gelanoro quæsituros, quàm ubi delitescas. De illius fide non dubito; sed si in hostes inciderit, fortasse per tormenta expriment verum. Indignatus Gelanorus, se in salute domini, non verberibus, non equuleo, frangi posse respondit. Habere se præterea quo eludat inimicos. Iturum se attonito maximè similem; & si quis ex ignotis aut suspectis de Poliarcho roget, jam de luce abiisse voce ad fidem compositâ esse dicturum. Neque rem à vero abhorrere; quandoquidem sub terrâ secretus à sole recesserat. Quærentibus mortis genus mentiturum ab equo in Himæram flumen casum; quippe fuisse Regis edicto perterritum, ingressumque nocte flumen, neque vadum tenuisse.

nuiſſe gravem armis, & ſubtrahente ſe equo, fluctibus hauſtum. (& tunc fortè commodè ad hanc fraudem Himæra plùs juſto abundabat) Addam, inquit; nihil fuiſſe in me opis, cùm viderem iratis vorticibus dominum in mare deferri. Hoc commento, fama tui interitûs ſpargetur, quâ nihil noſtris rebus commodius. Nam & inimicos ſatiabit, & cæterorum miſerationem inveniet, qui de extinctâ virtute magnificentiùs loqui amant. Laxabitur deinde cuſtodia; quæ jam portus & navigia aſſervat; & omiſsâ quæſtione, quam audimus in te decretam, non ægrè aut latebis aut fugies. Nec aliud mortis genus tutiori mendacio fingemus, quàm quòd nihil ex te reliquerit. Tuum præterea equum quò temerè volet patiar ire; tanquam mors domini hanc fecerit libertatem.

Placuit omnibus Gelanori calliditas; ſed adjecit Poliarchus, ſi incideret in Arſidam, cui inter Siculos maximè fidem habebat, rem ut erat nihil cunctaretur effundere; rogaretque ſuis verbis ne indignâ calamitate jacentem adire vereretur. Aut ſi id minùs poſſet, quæ ſaltem ex re eſſent, perferenda concrederet. Conſulebat etiam Archombrotus, ne perfunctus officio Gelanorus protinus rediret ad ſpecum: (nam nec ſatis poſſe pultantem exaudiri; & ſuſpicioni locum fore, ſi qui viam in proximo obirent:) Sed ad Timocleæ fores accedens, uteretur in matronæ familiares larvâ eâdem quâ cæteris impoſuiſſet, patronique tanquam extincti fata expreſſis proſequeretur gemitibus. Inde ſecretò Timocleæ ope ad Poliarchum eſſe venturum. Agitavere præterea, quid ſupellectili, quid familiæ Poliarchi faciendum. Inſtruxerat enim domum, quæ non indecora, aut impar regiæ amicitiæ eſſet. Sed nec familiaribus fidebat. Unum enim ſuæ gentis habebat Gelanorum. Cæteri erant externi, ac plurimùm ſibi ignoti: nec multùm de bonis laborabat; aſſuetus in abdito veſtium circumferre ſummi pretii gemmas, & modi-

eum auri; ne fortunæ omnia in absentem licerent. [1] Sive igitur tanquam damnati hominis bona ad se traheret Meleander, sive illa mercenarii servique diriperent; jussus est nihil movere Gelanorus; sed tanquam à convulsæ domûs excidio cervices subtrahere. His præceptis exornatum dimiserunt. Ipsi Archombroto atque Timocleæ jam non diu licebat cum Poliarcho esse. Servuli enim primo mane ad officia surrecturi timebantur, aliquo ludo fortunæ tunc potissimùm seduli cùm minimè velles. Hos matronæ in Poliarchum studia deprehendere, utrique pernicies erat. Rogant itaque ut in solatium virtutem adhibeat, quæ nec clades mereri, nec cùm immeritò accidunt, dejici potest. Se quidem quàm sæpissimè liceret ad colloquium redituros. Tum pulvinum in quod recumberet, facesque (plures enim Timoclea intulerat) tradunt; & remenso sub terrâ itinere in thoros referuntur. Poliarcho quæ mens fuerit, quantum iracundiæ questibusve in illâ solitudine indulserit, illinc intelligas, quòd non plùs de vitâ quam de mortis decore laborabat, sciebatque ex spiritu suo pendere quos supra se habebat eximios.

Gelanorus postquam domini equum admotâ virgulâ libertatis admonitum avertit in cursus, & ipse in suum conscendit, destinatum iter ingressus est; cumque ferè ad sylvam pervenisset, in quâ pridie Poliarchus pugnaverat, tres lecticas ferri vidit, multosque in equis comitari; post hos, peditum examen procedere. Quæ hæc pompa duceretur scire libuit. Propinquanti liquebat lecticas esse funebres, hominesque [2] pullatos. Territus ferali

1 *Sive igitur tanquam damnati hominis bona ad se traheret Meleander.*] Suis enim bonis & facultatibus excidebant rei atque damnari, eaque vendebantur, ut potest intelligi ex Dione Chrysostomo de Socrate, Oratione 55. Cæterum substantiam non habebat quæ publicaretur, sicuti fieri solet morte condemnatis; fuerat autem condemnatus Socrates morte, sed iniquissima.

2 *Pullatos.*] Pulla, est vestis atra quâ utebantur in funeribus. Hic mos etiam hodie viget. Ovid.

— *Stabant cum vestibus atris.*

Tacit. Annal. l. 3. *atrata plebs, trabeati Equites, &c.* Juven. Sat. 3. *pullati Proceres, &c.*

ferali auſpicio rogavit ab extremi agminis uno, cujus exequiæ ducerentur. Ille ad corpora legatorum iri reſpondit, quos pridie Poliarchus contra jus gentium cecidiſſet. Cohorruit Gelanorus; & quæ hæ fraudes, quodve piaculum eſſet, ſecum ipſe volutans, quò certiora cognoſceret, ivit cum illo agmine, donec hominis cadaver, quem in limine ſylvæ Poliarchus fugientem peremerat, inter ferales luctus vidit attolli in lecticam. Tunc ſatis conſtitit, graſſatores qui in Poliarchum inciderant, à Lycogene ad Meleandrum fuiſſe legatos. Sed cur præcipitata ultio erat? [1] cur dies non dicta Poliarcho? Ergo legati latrocinarentur impunè? & Rex in hoſtes quàm in ſuos pronior eſſet? Danda fortitudinis præmia fuiſſe victori, & legatis in ſcelere occiſis crucem quoque pro funere.

Hæc confuſâ & tumidâ pietate volventem tanta ira inceſſerat, ut jam ægrè aut colorem obtineret aut vocem. Satius viſum à ſpectaculo recedere, cui furiosè indignari inceperat. Igitur [2] devotis hoſtibus, quà ad Regem propior curſus erat, concitat equum. Penetranti ad alteram ſylvæ oram, jam ſole provecto, viſi complures per viam procedere; nam & militaris hæc erat, & tunc regiis in propinquo caſtris frequens. Inter cæteros occurrit Timonides, non obſcurus ex Meleandri familia; qui & de Poliarchi vice anxius ad hoc ipſum errabat, ut quid eo eſset factum, acciperet. Is poſteaquam Gelanorum agnovit, ô te inquit, opportunum! ubi autem in tanto tumultu Poliarchus? At ille promiſsæ artis memor, dejectos oculos in Timonidem vix attollens, Poliarchum vi-

xiſse

ni, &c. Dion. Halicar. in funere Coriol. *καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα κόσμον μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρώμεναι τὸν ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον.*

1 *Cur dies non dicta.*] Diei dicendi formula; Ap. Claudi huc ad me Nonis Septembris adeſto, ut te accuſari audias, quod vindicias contra libertatem dederis. Dicta in hunc modum die in rebus capitalibus vades poſcebant. Poſtquam dies dicta venit, accuſator in roſtra aſcendens, reum per præconem ex roſtris citavit. Livius de Judicio Scipionis.

2 *Devotis hoſtibus.*] Ut 15. Metamorph.

Hoſtilique caput prece deteſtatur euntis.

1 *Tra-*

xisse respondit. Tum verò in Timonide pietas, atque amor, potior fuit præsentium rerum metu. Vaticinanti similis stetit. deinde singultibus in hæc verba laxatis, ô infœlicem cum Meleandro Siciliam! vertit habenas. Visa res non mediocris solatii Gelanoro, fictam domini mortem adeò veros, nec occultos gemitus invenire. Neque multùm Timonides processerat, cùm ad illum iterum redit, &, quod, inquit, viri maximi fatum fuit, Gelanore? quàm subitò, aut à quibus oppressus est? Cùm edictum in se Regis metueret (retulit Gelanorus) ausus est per tenebras vadum in Himæra explorare: sed imbribus tumens flumen conantem diripuit, & quantum in syderum fulgore conjeci, in proximum mare devolvit. Rursus exclamavit Timonides; & nunciaturus maximam cladem, illico viam ad Regem instituit. Sic furenti, non procul Arsidas occurrit; cui uni Poliarchus furtiva consilia à Gelanoro credi voluerat. Hunc Timonides raptim implet funesti nuncii horrore; petentique ubi esset Gelanorus, ostendit venientem. Simul his ipse quidem, ut cœperat, versus regia castra stimulat equum; Arsidas verò ad Gelanorum pergens, salutemque obiter ferens, de patrono protinus quærit. Sed ille esse arcana quæ afferret respondit, quibus publicum satis aptum non esset: declinaret à viâ Arsidas; se cùm nemo observaret sequuturum. Paruit monenti Arsidas, cui jam non parvam spem insinuaverat, nihildum Gelanorum de Poliarchi obitu questum esse.

Solitudo in convalli proxima erat, quò postquam convenere, ita prior Gelanorus; Vivit, ô Arsida, Poliarchus; sed te unum vitæ suæ conscium cupit. In effossâ sub Timocleæ ædibus viâ, matronæ fide celatus est. Me autem ad te misit, ut doceres quis ventus hanc tempestatem exciverit, & si perculsum non fastidis, ad se quoque perducerem. Arsidas nullum se periculum defugere dixit; duceret modò Gelanorus ad specum, cupidumque Poliarcho

con-

conjungeret. Imò, inquit Gelanorus, arte opus est quâ Timocleæ familiam capiamus, ne resciant illic latêre Poliarchum, & in sordidorum hominum potestatem summi viri fata perveniant. Prior ibo, subornatisque gemitibus, quod jam apud Timonidem cœpi, illius simulatam mortem deflebo. Tu quoque, Arsida, quoscunque conveneris, illâ fabulâ utiliter eludes. Fiet Poliarcho vita securior, si credetur extinctus. Medio die ad Timocleæ limen pervenies, quasi per æstum acquieturus. Nec suspicionem faciet, si in ædibus matronæ jam olim tibi notæ familiaritatis jure diverteris. Est præterea quod te moneam, juvenem illic esse in Siciliam heri advectum. Ex Africâ, nisi dissimulat, solvit. Speciem, & cùm loquentem audiveris, sapientiam laudabis. fides in Poliarchum summa est, cui vix diecula commercio junctus, nunc in ultimis adhæret. Ille tibi, aut patrono meo, suspectus esse non meruit.

His inter se constitutis sparguntur in diversa; & Gelanorus quidem quà compendium ad Timocleam erat; Arsidas, cui diutiùs vacabat, lento gradu in publicam viam divertit. Sed deceptus Timonides [1] tragœdiam latè ferebat. Nam in quemcunque de notis incideret, author erat obiisse Poliarchum. Rumor inde in plures, & pro hominum forte diversis affectibus, sed ubique ingentibus, exceptus. Statuerat eo die Meleander, [2] Hypsâ flumine superato, ire Magellam; quò ipso jubente Argenis filia Syracusis advenerat. Jamque pronunciato discessu colligebat miles vasa; & Rex, dum apta itineri hora esset, in proximis vallo campis spatiabatur. Medius proceribus erat, haud dubius multos ex illis specie amicitiæ atque officii circumstare inimicos; cùm ecce in castra Timonides redit nunciatque amicis quicquid acceperat de Poliarchi fato. Dicto citiùs atrox fama dimanavit in milites. Neque ægrè credebatur.

1 *Tragœdiam latè ferebat.*] Ferale commentum de morte Poliarchi.

2 *Hypsâ.*] Flumine Siciliæ, de quo Silius l. 14.

Nec non qui potant Hypsamque Malimque sonoros.

debatur. Ipsum denique Regem adire Timonides luctuque efferatus ita loqui non timuit. Multum est, Domine, quòd gratulemur Lycogeni. Fato functus est Poliarchus. Ad hæc verba hæsit Rex incertissimâ mente perculsus. Amissi juvenis calamitas & jactura eò magis horrentem agitabat, quòd in se tanquam authorem hæc fatorum culpa reciderat. Lachrymæ deinde propemodum subibant, & triste venturarum rerum auspicium. Sed nec publicè dolere tunc securum, cùm in ejus vultum plerique imminerent ex amicis Lycogenis, frontem, oculos, verba adnotaturi. Obfirmato itaque ore, ne aut lætitiæ aut doloris ederet signum, pauca de genere interitûs quæsivit, rediitque in tentorium, certus nemini lætam esse Poliarchi perniciem, nisi qui & ipsum Regem periisse concuperet. Multis militum reverentia Regis obstabat, ne coràm lamentarentur. Fidissimi procerum vel suspiriis constantiam fallentibus deflebant amissum, vel indignatione majori, inter mutua colloquia, fatorum temporumque injuriam non premebant. Illos Rex diligentissimâ memoriâ distinguebat à cæteris, tanquam dignos quibus unis se crederet; sed nec sine pudore intuebatur, ratus se ut interfectorem Poliarchi invidiosè ab illis designari.

Mirum fuit, extitisse qui auderet subito calore effundere hos versus, furtimque deponere in vestibulo Prætorii, quà regem abire oportebat.

Flos juvenum, seu te id Stygiis timet omne sub oris,
Quo pallent alii manes; [1] seu sydere cælum
Auxisti, Siculas non respecturus ad oras;
Da fassis veniam; [2] gravibusque accedere vindex
In miseros ne quare Deis. Satis ausa luemus;
Gentibus invisi, memorique in sæcula famâ

Hoc

1 *Seu sydere cælum auxisti.*] Seu relatus es inter Deos, vel semideos, & Heroas per Apotheosin. Habes apud Senecam Apotheosin Herculis OEtei actu 5.

2 *Gravibusque accedere vindex In miseros ne quare Deis.*] Ne fulminantem Nemesim & justam Deorum iram in nos concita.

1 Tenę

Hoc monstrante nefas. [1] *Tene ergo lacessere flamma,*
Te potuit ripis haurire furentibus amnis?
O superi! qui [2] *nos ignes, undave piabunt?*
Ipsi amnes, ipsa meruere piacula flammæ.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Ubi cladis Poliarchi effusa fama pervasit ad regiam & ad aures Argenidis allapsa est, illa irrepere in thalamum, & liberior in luctum lachrymas solvere. Sed ut videt Selenissa eam stylum longiorem aptantem ad jugulum, nihil cunctata in frementem insilit, donec Argenis domito gemitu ad vultus redit.

CÆTERUM dum profectio à castris ornatur, jam effusa in populo fama, Poliarchi cladem vulgaverat, Magellamque pervenerat. Fortè in thalamo sedebat Argenis, cultumque non quem tranquillis rebus haberet, regiâ virgine tamen dignum inter puellas adornabat. Selenissa alumna Argenidi erat, secretorum omnium conscia; & tunc illius comam fingebat, cùm una ancillarum ex atrio, in quod fortè processerat, redit nunciatque Poliarchum obiisse. Fefellerat primò Argenidis aures, cui tunc intentior de nocturnis ignibus, & Poliarchi inimicis, cum Selenissâ sermo. Et ad Selenissam quidem allapsa ancillæ vox, ingenti tumultu animum, omniaque præcordia concussit. Tum verò furtivis nutibus, oculisque silentium subinde jubentibus, monebat ministras ut premerent vocem; sed jam susurrantium garrulitas sedem impleverat, subitoque horrore Argenis attonita, necdum certa quid ancillæ loquerentur, rogavit quósnam casus aut clades inter se mussarent. Selenissa responsum intercepit, excidisse de ministræ manibus speculum, quod die natali Argenidis

1 *Tene ergo lacessere flamma.*] Ignes Angari, accensi in tumulis.

2 *Quis nos ignes undave.*] Aquis, ut Æneas apud Virg. 2. Æneid.

—— *Donec me flumine vivo Abluero.* ——

Silius Ital. l. 8. Punici belli:

Oro Cœlicolas, ac vivo purgor in amne.

Flammis vero reos expiari testes sunt Paliceni lacus, seu Crateres. Ita Theophilact.

genidis Meleander dederat : illud nunc dominæ iracundiam reveritas quæri. Sed non persuasit jam sponte metuenti. Ergo de sede Argenis exiliit, proximámque puellarum manu prehendens, & in eam ardentibus intuens oculis; Si jam, inquit, mentiri audebis, scias te hodie ultimò in conspectu meo esse. Dic verò numquid triste de Rege allatum est? Abominata illa dirum de Meleandro omen, & tanquam adhibitura solatium; Imò, inquit, ô Domina, omnia quæ oportet de Rege audimus. Victor, & valens, ut nosti, expectatur. In tantæ fœlicitatis mixturam parva clades est, extinctus Poliarchus. Non aliâs fortiùs suas partes, quàm tunc in Argenide obiit pudor. Strenuè revocavit abeuntem spiritum, eodemque momento & constituit, & distulit mori. Ac ne ullam suspicionem mulieribus quæ astabant relinqueret: Regem, inquit, diis curæ esse non dubito, qui civilibus motibus secundùm jus exitum dabunt. De Poliarcho loqui pertimuit, ne in ipso nomine hæreret, jam penè collectis gemitibus victa. Cumque diutius coactæ frontis scenam non ferret, in arcanam penitus cellam sola se penetrat, tanquam subiti negotii causâ: jamque fores obserabat, ne quis superveniret suprema meditanti. Sed non fefellit illa rabies Seleniſſam. In vestigiis itaque Argenidis hærens (& alumnæ hoc licebat) redeuntem in claustra januam sustinuit manu, specieque obsequii dominam in illo secreto sequuta est.

Tum demum obseratis foribus liberior in luctum Argenis, & lachrymas solvit, & direptum manu cultum laniatis crinibus projecit in terram. Lectulus ex ebore erat, quem humilem purpureis tapetibus ad diurnam quietem auxerant. In illum tota corporis mole procubuit. Neque Seleniſſa loquebatur; sed tacita expectabat, donec sponte primus turbo lachrymarum concederet. Sed ut vidit nunc mitiſſimis ferventem gemitibus, nexisque manuum articulis lacertos oculósque invidiosè tollentem in cœlum, nunc sæviùs intra se, & errantibus luminibus, obloquen-

obloquentem; [1] longiorem denique stylum, qui ad varios usus desinebat in acumen, aptantem in jugulum; nihil cunctata in frementem insiluit: & brachium jam penè sceleratum tremulis manibus tenens, laborabat dignos questus in furiosam expedire. Nam spississimis singultibus luctus obstabat. Diu par miserabile in hoc statu perseveravit, ut utraque invalidâ manu esset, & nec illa ferro uteretur, nec ista eriperet; ambæ immobiles, & in alterna tantùm ora defixæ. Argenis præcipuè in humerum cervicem reclinaverat; ore quoque incuriosè hianti Seleniſſam intuita. Nihil, inquit, nihil agis, Seleniſſa. Utcunque obstiteris, mori licebit. Hactenus rectè monstrasti; constantem, memorem, piam esse. Quid illa præcepta jam aliâ pietate pervertis? Mihi quidem, tibique, solatium erit, quòd inviolato pudore in tumulum succedam. Putasne me superstitem Poliarcho esse posse? [2] Ille me intactam à Lycogene præstitit. Reddam nunc vitam; & hoc ipsum est pudore quem servavit, & merito suo minus. Ego, si nescis, Seleniſſa, Poliarchum occidi: crimen non expiabo nisi sanguine absuerim. Quid illi cum Siciliâ, nisi propter Argenidem, fuit? In hæc verba dolore confusa spiritum quoque amiserat. Elabitur manu ferrum, & ipsa in Seleniſſam, tunc quoque male fortem, incubuit.

At illa non de Argenidis modò, sed & de suâ vice solicita, omnem medicinam adhibebat parum exaudienti, nunc alterno dolore aggemens, & citò expiraturos luctus credens, si liberrimè solverentur, nunc in alumnæ supercilium rediens: Patris etiam admonebat, quem tumul- [illegible] tibus [illegible]

[1] *Longiorem stylum, qui ad varios usus, &c.*] Duplex usus acus muliebris, vel enim componendis crinibus subserviebat, vel picturæ, seu vernis texturæ vestium quas commendabant, si matronarum manibus factæ fuissent. De quo Mart. l. 14. epist. 20.

Figat acus tortas sustineatque comas.

De secundo, Val. Flac. l. 6. Argonaut.

Barbarica chlamys areat acu.

Dicebatur & *discerniculum* & *calamistratorium* juxta usum.

[2] *Ille me intactam à Lycogene.*] Cum Poliarchus sub Theocrines habitu grassatores nocturnos, raptum Argenidis molientes profligavit.

tibus publicis fractum, si ipsa moreretur, extremo vulnere sauciaret. [1] Esse hanc enim veluti purpureum & fatalem patris crinem; quem si evelleret instar Scyllæ Minoëm amantis, duplicato parricidio, gnatam & patrem in eadem exitia esse tracturam. An præterea avidæ famæ, & sponte iniquæ, persuaderi posse credebat, tam violento amori pudicitiam superfuisse? Sed hæc frustra apud surdas tunc aures jactabantur. Tunc verò in furentem & ipsa sævire audaciùs; Nolle se tam fœdum exitum spectare; nisi vivere promitteret, se ad auxilium proclamaturam. Jamque ad fores videbatur processura; cùm Argenis laciniam vestis ducens, iterum in amplexus revocat, &, ô mater, inquit, cur à tantis doloribus vetas abire? An Poliarchum si defuncta prior essem, fuisse victurum existimas? Non fallis, Selenissa; ab cunis ad id quod ætatis meæ est, quid velis, quid commendes, intellexi. Quod jam fieri prohibes, cùm meâ manu patravero, ipsa potissimùm laudabis. Si quid è mortuis superest, amat me etiamnum Poliarchus. Ibo fœlix ad sponsum, & sine invidiâ castissimas miscebimus umbras. Ad extremum, si extinctis sensibus toti in tumulos condimur, hoc cum vita malum effugiam (horreo loqui) ne interfectorem Poliarchi venerari necesse sit. Scis cujus imperio ignes hesterni micuerint. An dubites illinc fortissimo viro fuisse exitium? Sed pater est. Impietas erit parentem aversari. Sic igitur inter Poliarchum & patrem partiemur affectus, ut depositâ vitâ, quod mihi utriusque beneficium est, neutri possim irasci vel favere.

Contra Selenissa dedecus cædis urgebat ad quam amor impu-

1 *Esse hane veluti purpureum, &c.*] Alludit ad fabulam Scyllæ filiæ Regis Megarensium, quæ Minois paterni hostis amore capta, ut eum beneficio aliquo demereret, patrem purpureo capillo, in quo situm erat regni totius fatum, spoliavit; quem capillum Minoi obtulit, tanquam futuri conjugii dotem, verum cum ab illo sperni se videret, doloris impatientiâ in Cirim avem mutata est; Nisus vero in aliam sui nominis; quæ pœnas à filia repetens eam ubique insectatur. Vide Ovid. Metamorph. l. 8.

1 *Poliar-*

impulisset; tandemque, veluti melioribus fatis admonita; quid nos autem [1] Poliarchum, tanquam proclamatum, deflemus? famæque tam sæpè ludenti certissimo dolore jam credimus? Nescis in fabulis [2] errorem Pyrami vulgari, ut discamus periculosum esse ex primis indiciis furiosè decernere? Quid scis an in paria fata nunc voces Poliarchum, quibus ille suam Thisben imprudens damnavit? Poliarchum audimus occidisse. At quàm multa fingere rumor solet? quis cadaver inspexit? quis maculatum sanguine ensem? Forsitan nunc securus, & despectis hostibus lætus, si cecideris, per tuum vulnus animam efflabit. Mitte qui certiora renuncient; & saltem in hoc vive, ne eum, si vivus est, perdas. Tristi risu diducta Argenis cervicem movit: &, quàm, inquit, vana spe extremos luctus differs? Hoc commento nec tibi, ô mater, nec mihi persuades. Sed hoc dabo Poliarcho, aut veriùs diis, ne temerè credam hoc facinus esse patratum; eâ lege, ne cùm certiùs de clade constiterit, molesta sis vitam & sensus posituræ. Hoc principio læta anus, quæ sciret atrocia ex luctu consilia primo impetu pertimescenda esse, cùm autem moram pati inceperunt, sua sponte excidere, jurisjurandi arbitrium penes se fecit; & per deos, deasque, sed præcipuè [3] per genium Poliarchi, [4] sacramentum Argeni-

di præ-

1 *Poliarchum tanquam proclamatum.*] Septem diebus per intervalla mortuos conclamari author est Servius; *quia* inquit, *soleat plerumque vitalis spiritus tunc exclusus putari.* Unde traxit Terent. *Desinite. Jam conclamatum est.*

2 *Errorem Pyrami.*] Cum Thisbe præisset in locum destinatum, & leonem fugeret, relictum fera bellua velum cruentavit: quod Pyramus ubi tabo aspersum advertit, devoratam suam Thisben credens, ferro sibi necem attulit. Rediens Thisbe, ubi funestam hausit tragœdiam, eodem se ferro confodit. Ovid. Metam. l. 4.

3 *Per genium Poliarchi.*] Genius Deorum filius, & parens hominum habebatur. Tametsi binos genios ab ipso natali die, cuique mortali Deorum munere datos, bonum scilicet & malum, Empedocles reputarit; Menander, unum, alii Junonem & Genium suum singulis dederunt, quasi præsides & oppugnatores. Testem assumi genium, testis est Claudian. de 6. Honor. consulatu:

— *Juratur Honorius absens.*

Neque per genium solum jurabant, sed etiam per fortunam, per salutem, per caput.

4 *Sacramentum Argenidi præivit.*] Plautus, *Præi quod vis.* Et Tull. *Ut nobis voce præirent.*

1 *Ad*

di præivit, nihil illam toto biduo, quicquid audiret deinde, vel sciret, suæ vitæ nocituram. Annuente virgine, & in verba quæ Selenissa conceperat jurante, monere anus cœpit, ut recomponeret comas, ne cuiquam ad tam arcani doloris notitiam indicium esset. Formam, quamquam in Argenide summa erat, tamen magnitudo animi vincebat. Domuit scilicet gemitus, momentoque in vultus rediit quos ante dolorem habuerat; nisi quòd in oculis rubor tumebat, quem admotâ gelidâ temperavit.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Rex Meleander filiam Argenidem ad Imperia natam rerum summam prolixè edocet. Tum quæ res ad ignes adversus Poliarch. excitandos se impulerit, dicere non omittit. Argenis ad mentionem Poliarchi deficit, & in spondam attonito Rege transfertur.

ADHUC colligebat animum, & in lætius ora fingebat, cùm una ancillarum ad fores pultavit, monuitque jam Regem in limine arcis esse. Neque mora, Argenis, tanquam aliud egisset, redit in thalamum, etiam porrectiori vultu quàm res publicæ merebantur; sive quò à suspicione sui luctus abesset, sive ut inter simulationis dolorisque certamen, in justum temperamentum omnia verba, omnes gestus redirent. A prætorianis inde excepta, qui non procul excubabant, per media regiæ atria successit ad portam. Haud procul erat Rex, qui [1] ad genua accidentem, ponentemque dexteræ osculum, sustollens,

1 A*D genua accidentem, &c.*] Legimus victrices dextras imperatorum ob fortia facinora milites deosculari, apud Romanos patrii moris fuisse. Præterea in genibus numen & miserationis sedem esse arbitramur, etenim supplicantes ad genua procumbimus. 3. Æneid.

——Genuaque amplexus genibusque volutans Hærebat.

Placet Servii notam in hunc versum adscribere. Ajunt Physici consecratas Numinibus esse singulas corporis partes, ut aurem memoriæ, hinc est, *Cynthius aurem vellit, & admonuit.* Frontem Genio, unde venerantes Deum, tangi-

lens, & mox [1] levi manu verberans genas, uſquene valuiſſet rogabat; maciem ſimul, palloremque incuſabat, quibus inter bellorum metus deteriorem formam fecerat. At illa haud licuiſſe per pietatem reſpondit, Patrem & Regem in caſtra profectum, ſaltem votis curiſque non proſequi: ſumptâque lugendi materiâ, nonnihil lachrymis, quæ frequentiſſimæ inſtabant, indulſit. Rex eam bono animo eſſe jubet: annuiſſe deos votis: reſtitueret placidis rebus vultum, quem adverſæ exhauſerant. Populus ſe circùm effuderat, non minus quam ſenectutem Meleandri, ſpeciem Argenidis virtutemque reveritus; quæ eâ arte diſpenſabat ſupercilia, oculos, nutum, ut & populus humanitate captus acclamationibus exultaret, & ex Optimatum frequentiâ nemo neglectum omiſſumve ſe crederet.

Salutantium ſupplicumque concurſu Rex obſeſſus paulisper in atrio hæſit; in quo fons erat non plus aquis notabilis, quàm arte ſignorum, quæ illic [2] hoſpiti Coccalo ajebant Dædalum poliviſſe. [3] Aquæ in altitudinem redeuntes originis, per varias fiſtulas atque formas micabant; mox in ſubjectum alveum recidentes, fervebant ipſo tumultu labendi, reddebantque colorem mari ſimillimum. In medio [4] Galatea, tanquam in pelago, lugebat recèns

tangimus frontem. Dextram fidei, unde

—— *atque animum præſenti pignore firmat.*

Genua miſericordiæ, unde hoc tangunt rogantes. Habes alibi Apophthegma Chryſippi philoſophi, qui correptus quod ſuam ſortem ita deprimeret, reſpondit, in genibus ſuo Regi, (Dionyſio Syracuſano) aures eſſe.

1 *Levi manu verberans genas.*] Ut moris eſt cum pueris adblandimur.

2 *Hoſpiti Coccalo ajebant Dædalum poliviſſe.*] Hic Siciliæ Rex Dædalum peritum artificem, Minois Cret. iram fugientem, excepit hoſpitio; in cujus rei gratiam Dædalus ei ſimulacra prius imperfecta expolivit; unde dicitur videndi & ambulandi facultatem dediſſe imaginibus. Sic Plato Comicus in decipiente *τὰ Δαιδάλεια πάντα γίνεσθαι δοκεῖ.*

3 *Aquæ in altitudinem redeuntes originis.*] Non altius excreſcit aqua extra alveum quam origo, inquit Cardanus, & uſus docet.

4 *Galatea lugebat extinctum Acim.*] Nympha marina Nerei & Doridos filia à Polyphemo adamata, quem cum illa fugeret, indignatus Cyclops ſaxo de rupe

recens extinctum Acim, qui jacebat in littore, & tanquam inciperet solvi in flumen, duos fontes ore solvebat & vulnere. In confinio aquæ, contumax Cyclopis imago, simul alio saxo imminebat securæ Galateæ, simul audiebat indignantem his versibus; quibus artifex subjectum marmor inciderat:

[1] *Durior ô saxo quo nunc meus occidit Acis,*
Asperior sylvis & Polypheme tuis;
[2] *Ausa lues. Deus hoc faciet, quem tu inscie fati,*
Quem non mortalem passus es esse virum.
Nam Deus Acis erit, vivetque perennibus undis.
Quid facies? nullas hæc timet unda minas.
Jam fons corda tenet; jam fons tenet omnia. qualis
Acis erat, dat nunc candidus auctor aquas:
[3] *Cincinnique sui memores labuntur in orbem;*
Errat & in tremulis annulus ille vadis.
Quàm bona cæruleis periit jam purpura venis!
Nec tamen in gelido sanguine friget amor.
Quò meus Acis abit? quò vos humerique, manusque?
O quanti numen constat habere novum!
Hei mihi! [4] *ne se hominem plus vulnere senserit esse,*
Quàm nunc thure dato sentiet esse deum.

Hoc conspectu Argenis cladis admonita, dum Rex cunctaretur in obviis, solitario dolore se pascebat. [5] Erat sibi Galatea; [6] meliorem Acim flebat. Sed quis ille Polyphemus?

pe avulso Acim interfecit, hunc Dii maris converterunt in fluvium. Ita Ovidius Metam. l. 3.

1 *Durior ô saxo.*] Quod vibrasti in Acim. Ovidium imitatur in eadem Metam. ubi sic ille,

Durior annosa quercu, fallacior undis, &c.

2 *Ausa lues. Deus hoc faciet, &c.* Pœnas dabis Acidi jam inter immortales relato, quem inter mortales diutius agere noluisti, ignarus ejus fati.

3 *Cincinnique sui memores.*] Cincinni crinium non amittunt suam naturam, sed in circulos flectuntur in aquas conversi.

4 *Ne se hominem plus vulnere senserit esse.*] Non tam meminerit vulneris, quod ulciscatur, quam oblati thuris & votorum quæ remuneret.

5 *Erat sibi Galatea.*] Comparabat se Galateæ Argenis.

6 *Meliorem Acim.*] Poliarchum suum.

1 *Erbes-*

mus? Quanquam eo destinabat Lycogenem, tamen & culpæ paternæ invita meminerat. Jam ad interiora Aulæ processerant; & purpuratis ad corporum officia dilapsis, pene soli familiarium obsequiorum ministri cum Meleandro perstiterant. Lætus Rex hoc secreto, & ab his quoque cum Argenide diversus, Tua, inquit, ætas & sexus, mea gnata, expertem facerent publicorum consiliorum, nisi te disciplina & indoles erexisset ad magna; & præterea quòd utcunque sis fœmina, tamen in te recumbit fortuna Siciliæ, & viris imperatura es. Assuesce me vivo illis curis, sine quibus regia dignitas sustineri non potest; & quod potissimum in regnante est, disce silere. Pessimo loco sumus, Argenis, nisi pati injurias ita possumus, ut videamur non sensisse. Nam si pondere quod nunc urget flecti nolumus, fortasse frangemur. Scis à me defecisse Lycogenem; multas urbes in partes abscessisse. Pejùs nocent qui intra viscera hærent, meisque consiliis incubant, veriùs me captivum quàm Regem observantes. Prælium quo nuper certavimus, videbatur Lycogenem admonuisse quid possem. Victus erat, & nisi favisset nox, ne munitionibus quidem tutus vim meorum tulisset. Tum verò Optimatum illorum haud pauci qui apud me erant, quos arbitros consiliorum habueram, diutiùs sua studia non pressere. Fœderibus opus esse clamabant; validam populi partem consensisse Lycogeni: hos servare præstaret, an desperatione incensos in mutuam cladem excire, tantùm parricidas dubitare. Jam & ipsum Lycogenem audebant excusare; & hunc quidem prælio victum esse, non *bello*: sed præterea, ut funditus perdi posset, non tamen expedire. Quo enim oculo Siculos inspecturos qui eorum delicias sustulisset? Acriùs pro ultione defuncti, quàm pro viventis decore certaturos. Occuparem igitur tempus, dum acie victor, pacem civium beneficium meum facere poteram. Non dissimulabo, Argenis, plùs inter has voces timui, quam in campo, cùm Lycogenis signa fulge-

fulgerent. Prodi dignitatem meam videbam, & timeri poterant graviora si decipi abnuissem. Fecisti, gnata, præcipue, ut regnum retinere quacunque pace mallem, quàm exheredem te facere obstinata defensione majestatis. Sed nec leges expectarunt à me Rege atque victore. Tabulas à Lycogene obtulere, quarum summa hæc erat: Meleander Rex Siciliam pleno jure obtineto. Lycogeni apud eum amicitiæ gradus esto, qui fuit. Eidem & maris, & Syracusani agri præfectura servetur. [1] Erbessum, & Heracleam, cum præsidiis habeat in fidei pignus. Cavebant præterea ne liceret meminisse injuriarum, ullove judicio, quicquid per hos tumultus actum est, vindicare.

Non erat meæ dignitatis, Argenis, conditiones ad paciscendam pacem accipere; sed nec recusare, fortunæ. Inter utrumque ambiguo, Ibburranes atque Dunalbius egregiam operam dederunt, ne quid præter majestatem facere crederer. Nam infulas numinum quibus ornantur, convenientissimas sciebam, ut veluti ex officio ad concordiam hortarentur armatos, majorem etiam fidem (quia externi sunt) fore, hinc illis instar sequestrorum commeaturis. Panormi tunc erant; acceptisque codicillis, quos perplexos illis scripsi, facilè quid vellem intellexerunt. Ergo nunc ad me, nec ad Lycogenem delati, tanquam invitos ad ea coëgerunt quæ potissimùm cupiebamus. Ita conditionibus sum assensus quas ferebat Lycogenes, nisi quòd intra duas cohortes præsidium esse jussi, quo Erbessum & Heracleam teneret. Idque maximè cavi, ne præsidii specie totas illic habeat legiones; in me captato tempore invasuras; neve suspecta sit lenitas mea ad omnia arbitria inimici tam facilis. Hæc legatos jubebam nunciare Lycogeni; & si conditio placeret, postero die ad nos redire. Neque mora in his erat; sed ad me adventantes tristis

1 *Erbessum, & Heracleam.*] Siciliæ urbes. Heraclea autem sita est inter Pachinum & Lilybæum.

ſtis caſus afflixit. In Poliarchum inciderunt. Diriguit Argenis ad rei mentionem; & ut perturbatio oris lateret, ſponte tam violentam tuſſim commovit, ut qui deinde horror aut rubor ſuffundi cœpiſſet, facilè ad excuſſos ſpiritus referretur.

Diu expectante Meleandro, cùm utcunque ipſa ceſſaſſet: Peſſimo fato (inquit ille) in legatos Lycogenis Poliarchus invectus eſt. Dubium conſilio an errore. Sed ferro non pepercit, & tres ea clade extincti ſunt. Duo ſupererant, qui ex fugâ calentes ad me perveniunt. Hic tumultu cuncta complere, lamentari indignum exitum ſociorum, ita meam fidem appellare, ut penè criminarentur. Cumque advocatis extemplo Proceribus, concilium illis dediſſem, jam non ſoli invidiam mihi fecere. Multi ex meis partes eorum queſtu acerbiſſimo implerunt. Summa clamorum fuit, oportere Poliarchum dedi ad pœnam, ne credi vulgo poſſet immiſſus qui mea fide tutos occideret. Nec mitiùs quàm capite inquirendum in tanti exempli facinore. Hæc jubentibus propiores quàm conſulentibus urgebant. Sed obſtabat ingens in me meritum Poliarchi, qui prælio mihi victoriam conciliaverat. Et virtus experta, ſuſpicioni ignobilis facinoris non patebat. Cleobulo quidem, atque Eurymedi cæteriſque qui in concilio ſani erant, incredibile erat id ſcelus. Reum illi audiendum cenſebant, facilè quæ ſibi objiciebantur excuſaturum. Igitur miſſurum me affirmo, qui eum ad dicendam cauſam accerſerent. Fore enim ſine exemplo ſi defenſione ſublatâ opprimeretur. Hoc audito pejùs hoſtes accenſi ſunt; eripi enim debitæ vindictæ Poliarchum, ſi ulciſci differrem. Num enim poſt tantæ audaciæ nefas, niſi vi & ingratiis rediturum? Imò niſi prohiberetur, exceſſurum ex inſulâ, & in patriâ jactaturum quàm impunè illuſiſſet Siciliæ. Cùm me diutiùs confuſâ flagitatione laceſſerent, rogavi, quid igitur facto opus? Nam abeſſe Poliarchum; & in abſentem ſupplicia fruſtra conſtitui. Vox

D illorum

illorum omnium fuit, fugam ipsius occupandam; quod perfacile esset, si juberem nocturnis ignibus provinciæ signum dari: Ita enim occlusis portubus tanquam in custodiâ hæsurum; futurumque exemplo peregrinis, scelera ubicunque possunt fieri, posse quoque vindicari. Credidi (Argenis) è salute Poliarchi, ut assentirer quæstioni; ne negatâ ultione accenderem suo se arbitrio vindicaturos. Nam & ubi incolumis ad judicium venisset, multa posse occurrere quæ eum furentibus eriperent. Primâ igitur nocte publici è speculis ignes in Poliarchum fulserunt, & mihi in malis solatium fuit, quòd militum vulgus ægrè ejus periculum audivit. Sed speranti meliora, primo mane supervenit Timonides maximi luctûs auctor, nunciavitque Poliarchum periisse. Non potuit Argenis dolori imperare; sed ingenti suspirio victa, primumque in genua subsidens, mox tanquam expiratura, procubuit. Exclamat Meleander, factoque proximorum concursu, inter manus puellarum in thorum illata est. Aquâ deinde ori perfusâ, vestibusque laxatis, liberior spiritus sudorem compescuit. Percunctabatur Seleníssam Meleander; quod ægritudinis genus; & num primùm filiam urgeret. se quidem dum ambo colloquuntur adversæ valetudinis signa notasse, inquietos oculos, & sæpe reprehensos ab errore. Sed nec eundem fronti colorem constitisse. Selenissa apte dissimulabat, jam biduum esse ex quo illa satis cibum non caperet; hinc se febriculam suspicari; Experientiâ tamen scire, hoc linquentis animi frigus in Argenide breve esse, nec gravioris mali indicio suspectum.

Dum in his rebus sunt, interim à Lycogene litteræ Regi redduntur, quibus significabat ei præstò se futurum, ut in Palladis sacrario (id rex sanctissimum habebat) jurejurando pax perpetraretur. Se postero die, si Regi videretur, esse venturum. Rex ei renunciari jubet, id magnopere sibi placere; sciret se in crastinum expectari. Dimisso nuncio, Eurymedem vocat, virum semper animis succes-

fucceffuque egregium. Nam & juvenis femel [1] in Olympiâ curfu, iterum [2] luctâ in Ifthmicis, [3] coronaverat patriam oleaftro [4] & apio. In paucis deinde Regi charus, & prætorianis Præfectus, femperque arci rector, aut urbi, quamcunque Rex iniiffet; & fidem per hæc bella incorruptam præftiterat. Huic Rex quæ videbantur imperavit; curarentur intentiùs eâ nocte excubiæ; cohortes, quæ à fufpicione perfidiæ aberant, in ftationibus locarentur; vigilum numerus duplex effet; Cavendum, ne quid fuo adventu moveret Lycogenes; Eum enim non tam conciliatæ pacis fiduciâ, quàm factionis fuæ viribus tutum, ad aulam accedere. Poftquam mandata hæc dedit, quia Argenidi meliùs erat, in ejus triclinio cœnavit; illic (ut erat mirifiimi animi Princeps) maceratum curis animum nonnihil refecturus. Reliquum noctis, quantum per folicitudinem licebat, fomno datum. Sed Argenidem interim dolor per indigna & horrenda confilia ducebat.

CAPUT

1 *In Olympia curfu.*] Ludis ab Hercule inftitutis in honorem Jovis circa Olympiam Eleæ regionis urbem, ob fuperatum Augeam Elidis Regem. In hoc certamine juventus fe Pentathlo, feu Quinquertio exercebat, cæftibus, curfu, faltu, difco, & palæftra, in quibus victor feu Olympionices oleaftro coronabatur, & per muri ruinam fublimis in curru in urbem patriam revehebatur.

2 *Lucta in Ifthmicis.*] Ifthmici ludi inter facra certamina numerabantur, quæ fingulis annis in Græcia celebrari folebant: in honorem Neptuni feu Palæmonis inftituti funt à Thefeo, dictique Ifthmici à Peloponnefi Ifthmo, in cujus faucibus peragebantur.

3 *Coronaverat patriam.*] Mos fuit cum victori corona dabatur, ut proclamaret præco non illos, qui vincerent, fed patriam coronari.

4 *Et apio.*] Horatius libro 2. Od. 7.

——— *Quis udo*
Deproperare apio coronas
Curat.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Arsidas invisit latentem in specu Poliarchum; is in ejus collum invadens petit quo piaculo meruerit sacer esse Siciliæ: Arsidas exponit quantam seditionem legati Lycogenis in castra intulerint. Ergo quo tutissime emitteretur ex insula insignis latronis capillitio tegi, quod statim Timoclea protulit, ipsa Poliarcho author est.

NEQUE satis placida, aut secura Poliarcho nox erat, Timocleæ quoque ædibus novâ tempestate ferventibus.

Cum enim Gelanorus discessisset ab Arsidâ, rectâ viam ad Timocleæ limen habuerat. Illic apud servulos fictum patroni exitum cautè deflevit. Matrona totam scenam ex arte prosequuta, coram familiaribus rogabat Gelanorum, quonam fato Poliarchus perisset; & ille liberiùs apud intelligentem mentiebatur. Supervenit etiam Archombrotus, fictisque probè doloribus vocem suam & vultum mutavit. Aderat inter hæc Arsidas; quem ut ad hospitium divertere nunciatum est Timocleæ, ipsa ad vestibulum confestim processit. Cumque ille excusaret, quòd nimiâ familiaritatis fiduciâ ad ejus limina de itinere deflexisset; & matrona, id ipsum beneficium vocando ageret gratias, succedunt intra tecta; moxque Archombroto sociantur, quem prior Arsidas cœperat, utpote externum, salutare. Tempus prandii erat, [1] quod Siculi supra cæterorum Græcorum mollitiem, curabant. Hoc confecto, cùm ad sumendum cibum digrederetur familia, solique cum Timocleâ Archombrotus & Arsidas superessent; Scio, Arsida, (inquit illa) te ad pium officium advenisse. Poliarchum, licet in infestâ fortunâ, quæris & amas. Ut ex Gelanoro didicisti, apud me est. Quæ illum causæ perculerint, neque hîc quæro, & meliùs apud ipsum à te accipiam. Tum Arsidas; Dii, inquit, in præsens silentium commo-

1 *QUod Siculi supra cæterorum Græcorum mollitiem.*] Nam Siculi deliciis infames, unde Σικελικὴ τράπεζα proverbio cessit.

1 Plus-

commodent nostris rebus. Cæterùm quod secreti (matrona) nunc agimus, nulla ætas tacebit; sed in ambiguo tuæ domûs fortuna est. Si fidem servabit, si hoc grande virtutis depositum, cùm tutò licebit, Orbi reddet; [1] plusquam Saturni Latium posteris erit. Sin tumuli omen hîc habet sub terrâ Poliarchus, pollutæ erunt sedes: [2] quicquid Dirarum in Siciliâ narratur, in his antris, in hoc Ditis adyto, vulgaris infamia inveniet.

Parata fax erat, quam cùm accendisset Timoclea, ad Poliarchum ituros præcessit. Neque diu in illis latebris fuerant, cùm vident assurgentem ex pulvino, & adventantium lumine excitatum. Is posteaquam Arsidam vidit, cæteris obiter salutatis, in illius collum invasit. Fidem deinde amici collaudare, & subinde rogare, an latitantem reumque Poliarchum agnosceret. Et vides, inquit, hanc matronam? Si hæ latebræ mihi pudendæ sunt, culpam deprecari non potest; sin salutare hoc capitis mei furtum, illi me debeo. Coëgit apud se potissimùm in hoc turbine esse. Dic autem, Arsida, quo piaculo meruerim [3] esse sacer Siciliæ. An Rex de Meleandro [4] Cercyon, [5] aut Busiris est factus? Aut vos Siculi habetis [6] Dianæ Tauricæ signum,

1 *Plusquam Saturni Latium, &c.*] Sensus est: Iste locus si Poliarchum ab suis hostibus securum fecerit, majori apud posteros gloria celebrabitur, quam ipsum Latium, famosum ob regnum Saturni aureum. Inde Latium dictum est, quia ibi Saturnus latuit, inquit Virgil. 8. Æneid.

——— *Latiumque vocari,*
—— *quoniam his latuisset tutus in oris.*

2 *Quicquid Dirarum in Siciliâ.*] Notat Gigantem Enceladum; Scyllam, & Charybdim, Cyclopes, &c.

3 *Esse sacer Siciliæ.*] Execrabilis. Tractus sermo ex more Gallorum. Nam quoties Massilienses pestilentia laborabant, unus è pauperibus se alendum integro anno publicis ac purioribus cibis offerebat. Hic postea ornatus verbenis, circumducebatur per civitatem, cum execrationibus, ut in ipsum civitatis mala reciderent, & sic in mare projiciebatur, ait Servius in Virg. l. 1. *Homo sacer is est quem populus judicavit ob maleficium; neque fas est eum immolari; sed qui occidisset, parricidii non damnabatur,* inquit Festus.

4 *Cercyon.*] Latro insignis apud Eleusinam Atticæ civitatem, tanto corporis robore, ut validissimas incurvaret arbores, quibus viatores discerpebat: à Theseo occisus est & eodem affectus supplicio. Ovid. l. 7.

Cercyonis lethum vidit Cerealis Eleusis.

5 *Aut Busiris.*] Neptuni filius, hospites suos Jovi immolabat, ab Hercule occisus. De quo Virg. 3. Georg.

Aut illaudati nescit Busiridis aras.

6 *Dianæ Tauricæ.*] Huic templum in Taurica regione, ubi carne tantùm

signum, & hospitis sanguine gravem deam placatis? Ad hæc Arsidas non pauca de Meleandri rebus questus, exposuit quantum seditionis instar regiis castris intulissent legati Lycogenis, & cum illis purpurati aliquot Regi infidi. Tantis malis victum Regem, cùm res in tumultum excederet, & Poliarchus fugere ex Insula diceretur, annuisse, ut publicè ignes fierent. Poliarchus non sine indignatione Arsidam audiebat, crebroque, & mutatis vestigiis acer, & loquuturo similis erat. Cumque ille desiisset, tum verò Timocleæ manum corripiens, Te autem, inquit, testor (nam quamvis præsentissimi dii sunt, tamen nec usquequaque per sua numina fallentes perdunt, nec continuò adsunt cùm ritè invocantur) Te, inquam, Timoclea, testem volo. Adfuisti facinori. Vidisti pugnantem. Num insidias struxi? num quæsii in quos certarem? num obvios lacessivi? Incogitantem adorti sunt. & ergo vel sub illis pereundum mihi erat, vel si vicissem, in me armanda Sicilia? Quod verò meditati sceleris argumentum? Unus eram; & infirmissimum pugnæ solatium, mulier comitabatur; Matronæ, servuli, meusque libertus, in pacatâ ut credebatur sylvâ præiverant, ut nec ad illos certantium sonus pervenerit. Quò autem miserrimum Regem fortuna adegit? A conjuratis & perduellibus missos instar justorum legatorum venerari; litare suorum sanguine cupiditati hostium, & infra eorum crudelissima vota famam habere.

Plura, quæ dolor & conscientia admovebat, ingerentem, vetat Arsidas de famâ publicâ dubitare. Dicere omnes, nisi à Lycogene corruptos, esse in paucis eximiam fortitudinis laudem, unum, & itineri non pugnæ paratum, ex tot grassatorum manibus victorem evasisse, riderique à militibus fœdissimè querentes, quod quinque, aut plures, ab uno oppressi sint. Sed jam aliud quærendum,

humana litabatur. Unde Lucanus:
Et tauro Scythicæ non mitior ara Dianæ.

Et Eurip. Αὐτὴ δὲ θυσίαις ἥδεται βροτοκτόνοις.

1 *Ipsum*

dum, Poliarche. Indigna eſt, ut ſe hodie habet, tuâ virtute Sicilia. Exi parumper. Da Regi, ne cogatur aut periculosâ ſuis rebus ſanctitate te tueri, aut cum flagitio inimicis relinquere. Adhuc in te ſic peccavit, ut poſſit excuſari. Cædem enim vel lui, vel purgari judicio, adeò mos eſt, ut [1] ipſum Martem ferant, cæſo Halirrhothio, in Areopago cauſam dixiſſe. Quòd ſi ſecuri & legitimi fori ſpes eſſet, ſuaderem, Poliarche, ut ultrò tui copiam faceres accuſantibus: Neque enim aliud in te decretum, quàm ut ad Judices venias; cauſa autem eſt, quam vel iniquis probes. Sed odium & impietas hoſtilis, non expectaret [2] judicum urnam. Inſidiis, aut impetu, facinus urgerent. Horreo loqui. Abi modò Poliarche. Permitte hanc Inſulam non in totum eſſe ſceleſtam. Poliarchus ſe verò ſi liceret abiturum reſpondit; Nec quid minùs poſt tot beneficia quàm pacatum diſceſſum, ingratiſſimam terram poſſe præſtare. Malè merito Regi ideò minùs ſe iraſci, quòd à fortunâ illum plecti ad inimicorum ſatietatem jam videat.

Inter eos deinde quæri cœptum, quâ tutiſſimè ratione emitteretur ab inſulâ; placuitque in ruſtico habitu eum eſſe. Arſidas [3] ex Brutiis uxorem habebat, poteratque [4] Meſſanâ ad ſocerum ſine ſuſpicione tranſmittere. Is impoſitum ſuo navigio Poliarchum recipiebat in Italiam deferre. Timoclea habere ſe præterea dixit, quo vultum fugientis egregiâ fraude mutaret. Fuit, inquit, in Panormi finibus latro, non ſpernendæ calliditatis arte diu inultus.

1 *Ipſum Martem ferant, cæſo Halirrhothio.*] Erat ille inſignis latro, cæſus à Marte, qui cum capitis cauſam dixiſſet, Deorum ſententiis primum hic latis abſolutus dicitur. Sic alii: Halirrhothius amabat quandam mulierem, cujus pari Mars amore tenebatur; hic vero æmulum indignatus, illum occidit: quam ob cædem Neptunus voluit Martem dicere cauſam in Areopago coram duodecim præcipuis Numinibus.

2 *Judicum urnam.*] Judicum ſententiam, lapillis in urnam jactatis.

3 *Ex Brutiis.*] Populi in extrema Italia, ſupra Lucanos, in ea parte, quæ olim Siciliæ juncta dicitur.

4 *Meſſana.*] Urbe propinqua Peloro promontorio.

tus. Quippe [1] vultus illi triplex, ut de Geryone quædam anus fabulis memorant. His dictis modico risu cunctata est, quantum in tristissimis rebus decebat. Ætas homini media erat, rara barba, & tenuis: sed in sinu capillitia duo, ex quibus totidem barbæ pendebant; hæc horridior, & in senilem effigiem cana; fusca alia, in primæ virilitatis specimen colebatur. Has larvas tanta ars concinnabat, ut nemo ascititiam formam deprehendere, nemo arguere furtivos vultus posset. Igitur modò senex, nunc junior, interdum demptâ personâ cernebatur. Sic impunè latrocinantem mutabilis forma non suppliciis tantùm, sed & suspicioni diu eripuit. Nam juvenili grassatus specie, mox senex occurrebat quærentibus; rursusque fallebat juventutis imagine, si sub canis peccaverat. Pater tunc meus provinciam regebat, qui fatigatus [2] pessimi Chamæleontis ingenio, tandem captum meritissimâ cruce fregit. Sed miratus fraudis ingenium ad naturam accedentis, pilos jussit apud se asservari. Si placet hos producam, aptabimusque Poliarcho.

Non expectavit donec ullus annueret; sed excessit ex specu; neque diu morata attulit hæc gemina juventutis & supremæ ætatis simulachra. Horum alterum cùm imposuissent Poliarcho, frendenti, quòd sibi alienis & improbis vultibus ad salutem opus esset, statim sic alius fuit, ut vel Argenidem fallere posset. Opportunissimæ fraudi benè precati, rogare perseverant, ut eâ uti velit. Timoclea quoque idoneas vestes primâ nocte delaturam se promisit. Nam debere in iis latebris Poliarchum in ignoto habitu esse, ut si qua illic fortuna tulisset curiosos, in proximos campos sui oris securus fugere posset. Jamque erant discessuri,

1 *Vultus illi triplex, ut de Geryone*] Hic Hispaniæ Rex tricorpor fingebatur, vel propter terna regna, vel propter consentientes trium fratrum mentes. Dives armentis, ab Hercule cæsus. De quo Virgil. Horat. Ovid. in Metamorph. & tandem Lucretius l. 5. *Quidve tripectora tergemini vis Geryonæi.*

2 *Pessimi Chamæleontis.*] Cujus exemplo in plures formas se transmutabat. Unde tritum adagium: *Chamæleonte mutabilior.* De quo Plin. & Arist.

3 *Super*

cessuri, cùm Arsidam Poliarchus sevocat; Archombroto & Timocleæ excusans quòd cum eo secretus loqueretur; & colloquendi causa erat, quod necessitudinem, quæ ipsi cum Argenide erat, amicorum fidissimus sciret. Eum igitur obtestatur, ne quàm primùm ad Argenidem gravetur contendere; se de virginis vice multò graviùs quàm de suâ anxium esse. Scire enim suam cladem illi immodicè dolituram. Quid verò quòd extinctus dicebatur? Tristissimæ famæ errore, ad sæva & ultima consilia posse amantem adigi. Iret Arsidas, & mœrentem sublevaret. Ne illa fleat incolumem. Si dii exitum præstiterint, in Italico se littore expectaturum ejus imperia; aut si juberet, tunc etiam quamlibet periculoso furto ad eam esse iturum. Plura nec dicere tempus sinebat; nec Arsidæ volebat committere; qui operam prolixè pollicitus, tamen quia jam vespera erat, hortante Timocleâ, nec dissuadente Poliarcho in crastinum distulit iter. Sumptâ cœnâ redituri ad Poliarchum erant, cum vestibus quas matrona promiserat. Is interim allatis à Timocleâ cibis perfunctoriè vescebatur; &, quò illum à præsentium malorum sensu averteret, nonnihil jocatus Arsidas, Quid doles, vir fortissime, inquit, si te specus, si mutatus habitus ab hostibus teget? Tu unus, tu plurimos fugis; at [1] superos omnes, cùm unus insequeretur Typhœus, fugæ non puduit; nec fortasse evasissent, nisi Ægyptus animantium turpibus formis paventes condidisset. Audi quantâ audaciâ Nicopompus familiaris tuus in illorum metu versatus, divinis vultibus rictus & rostra induxerit! Tradidit deinde librum, in quo erat poësis varii argumenti; jam jamque abiturus, hos versus, quos ille legeret, ungue signavit.

Jam

1 *Superos omnes, cùm unus insequeretur Typhœus.*] Is Terræ & Titani filius, cum in ingentem corporis molem adolevisset, eò vecordiæ provectus est, ut Jovem cœlesti sede serpentinis manibus deturbaret; sed tandem Jovis fulmine ictus est, & sub Inarimem insulam detrusus. Ovid. l. 5. Metam.

Emissumque ima de sede Typhœa terræ
Cœlitibus fecisse metum, cunctosque dedisse
Terga fugæ, donec fessos Ægyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.

 1 Nec

Jam propè congesti super astra Typhoëa montes
Extulerant; tremuere Dii; [1] *nec sæva Tonantem*
Fulmina, nec certæ Phœbum juvere sagittæ.
Non [2] *ferro insignis Mavors,* [3] *non Gorgone Pallas;*
Non animi, non ora manent; miserosque reliquit
Sanguis, & in capto [4] *pallebant sydera cœlo.*
Horridus aëriâ cumulans fastigia brumâ,
Exsuperansque Notos, [5] *cœlo conjungitur Atlas,*
Inque solum [6] *præbet superis iter. Astra recumbunt*
Verticibus, Libycis hærent vestigia campis.
Ergo per immensos humeros, mentique severam
Caniciem, & rivis gelidos manantibus artus,
Defluxere polo Superi: Ne fidite terræ
Cœlicolæ; [7] *Dirum peperit vesana Typhœum.*
Qualiter imbelles volucris timor agmine mixto
Exercet cursu Damas; Cum prima per arva
Sustinuere fugam, stant omnes impete presso,
Haustura sonitum; seu quem latratibus horrens
Aura feret, seu quem [8] *venantia cornua mittent.*
Tum subitò effusæ celerant vestigia, quà dat
Sylva locum. Sequitur falsi terroris imago
Longa, nec auditi cessant simulacbra pericli.
Haud aliter toto fugiunt vaga numina mundo.

Nil

1 *Nec sæva Tonantem fulmina.*] Non Deos juvêre arma sua; etsi postea Jupiter recepto cœlo fulmine Typhœum deturbarit.

2 *Ferro insignis Mavors.*] Mars ferreorum armorum author, *Mavors* dicitur per Epenthesin, quod magna vortat.

3 *Non Gorgone Pallas.*] Sua Ægide, seu clypeo, in quo pinxerat Medusæ caput, ad terrorem hostium, qui quasi ad Persei Medusæum caput rigerent. Ovid. Metam. l. 5.

4 *Pallebant sydera.*] Dii, quibus planetarum sunt nomina.

5 *Cælo conjungitur Atlas.*] Mons Mauritaniæ in Lybia, ut supra, opertus nive, in quem Atlas aspectu Medusæi capitis dicitur transformatus. Propter altitudinem, cœlum vertice sustinere fertur.

6 *Præbet superis iter.*] Per hunc montem è cœlo fugisse Dii crediti sunt metu Gigantum, & in Ægypto quæsisse latebras, variorumque brutorum rictus induisse.

7 *Dirum peperit vesana.*] *Vesana* dicitur *mater Gigantum* Terra, ut supra.

8 *Venantia cornua.*] Venantium tubæ.

1 *Est*

Nil certum miseris. Superant montesque, lacusque,
Planaque, nec furvis satis est sibi noctis in antris.
[1] *Est regio,* [2] *incertus patriæ* [3] *qua flumina Nilus*
Dividit, & septem succedit in æquora rivis.
Si qua fides, illic mortalia corpora primùm
Aspexere diem, [4] *retinens cùm terra supremi*
Ætheris informes [5] *animavit Apolline* [6] *glebas*
Hæc [7] *furto placuit tellus, hîc festa deorum*
Agmina sub [8] *Pharia latuere crepidine ripa.*
Huc quoque [9] *Sylvanos, huc &* [10] *nemora alta tenentes*
Egit cura Deas, Panesque auxere tumultum.
Haud procul, ignaræ fati, securæ [11] *bidentes*
Gramina carpebant, queis rustica fistula signum
Lene dabat: placidis suberant magalia septis,
Plenaque ludentes poscebant ubera nati.
Has videt, incerto lustrat dum singula visu
Juppiter, & felix, inquit, pecus. Ergo Tonantem
Fata premunt, nullumque timet grex iste Typhœum?
Ite procul radii, semperque invisa potestas;
Pax humiles si tanta fovet. Sic dixit; & albo
[12] *Vellere crispatus demissos induit artus,*

Cur-

1 *Est regio, &c.*] Descriptio Ægypti.

2 *Incertus patriæ.*] Nili origo nescitur; unum est ex quatuor fluminibus, quæ ex fonte Paradisi terrestris nunc ignoto derivantur.

3 *Qua flumina Nilus Dividit.*] Per septem ostia in mare effunditur Nilus. De quo Silius Italicus:

Septeno impellens tumefactum gurgite pontum.

4 *Retinens cum terra supremi Ætheris.*] Cum primas qualitates adhuc servaret contractas ex confusione pristina coeli & terræ.

5 *Animavit Apolline.*] Quia Sol rerum pater est, terra vero parens, unde axioma Philosoph. *Sol & homo generant hominem.*

6 *Glebas.*] Nam homo ex limo terræ plasmatus est.

7 *Furto.*] Latebris.

8 *Pharia crepidine ripa.*] Scilicet Nili ripa, propter celebrem Ægypti urbem, quæ Pharos dicitur; Sunt autem hac in ripa cavernæ frequentes, quæ superstagnantes aquas recipiant.

9 *Sylvanos.*] Ipsi Satyri in illo superûm discrimine commoventur.

10 *Nemora alta tenentes.*] Dryadas & Hamadryadas.

11 *Bidentes.*] Quasi biennes oves, sed (ut Festo placet) quæ superioribus & inferioribus sunt dentibus, vel (ut Varroni) quæ duos eminulos habent.

12 *Vellere crispatus.*] Ridicula Metamorphosis Jovis in Arietem.

1 Men-

Curvaque celatæ sinuavit cornua fronti,
Quâ cœlum & terras solitus, quâ dira movere
Tartara, seu pacem, seu bella indigna juberet.
Nec mora, [1] mentitis aries balatibus ibat:
Permistusque gregi (mirere Typhoëa captum)
Et fallebat oves. Fraudis laudavit Apollo
Ingenium, & similes sese curvabat in astus.
Sed timuit terras, [2] corvique horrentibus alis
Plausit in alta viam. nec præpetis inscius alæ,
Ter Superos circum, facili dedit omina gyro.
Proh pudor! aspiciunt, passimque exempla sequuntur
Cœlicolæ. Variis tecti [3] Memphitica monstris
Arva tenent, metuuntque sibi; dum spondet inanes
Interea supplex non exauditus ad aras
Vota, & frustratis fumant cultoribus ignes.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Arsidas de eximiis indole, virtute, scientia viris, & quam rari sint, & quantum sit genus inhumanitatis non illos excellere, apud Archomb., in hortis Timocleæ, occasione Poliarchi sublimiter disserit.

INTERIM Archombroto & Arsidæ, in Timocleæ hortis, nondum insalubris vespera per diversos sermones agebatur; & occasione Poliarchi, de iis sermo erat qui indole & virtutibus præstant, quàm hæ raræ in mortalibus gemmæ, quàm sæpe contemptæ ab ingeniis quæ ad servitutem facta, liberis tamen ut plurimùm imperant. Dum ista loquuntur, abstulit Arsidam cura virtutis, & præsentium fastidium rerum, ut cum impetu doceret, sine sce-

lere

1 *Mentitis aries.*] Jupiter transformatus ab Ovid. l. 5. Metamorph. sic describitur:
Duxque gregis fit Jupiter, unde recurvis
Nunc quoque formatus Lybis est cum cornibus Ammon.

2 *Corviq; horrentibus alis plausit, &c.*] Apollo transmutatus in Corvum; qui Apollini sacer est. Ovid. 5. Metam.
Delius in corvo; proles Semeleia capro;
Fele soror Phœbi; nivea Saturnia vacca;
Pisce Venus latuit; Cyllenius, Ibidis alis.

3 *Memphitica arva.*] A celebri urbe Memphi dicta est Ægyptus.

1 *Jacere.*]

lere & periculo, contumelioſe haberi non poſſe eximios viros; ſed & genus inhumanitatis noxioſiſſimum eſſe, non illos extollere, & præmiis ſolicitare de publico. Nunc (inquit) perverſam rationem fortuna inſtituit, ut in multis gentibus propè ſit ad egregii animi indicium arceri à regiis, aut in illis [1] jacere. Adeò timida aut barbara fœlicium vitia amant exarmare virtutem; quaſi eâ potiores futuri ſint, ſi egenam aut neglectam ſuperbi calcaverint. Archombrotus, ſeu ſapientiam Arſidæ eliciebat ad imbuendum animum, ſeu agebat Regum cauſam; ſe quidem, quòd ad Poliarchi caſum erat, abominari dixit tam protervam fortunæ licentiam; cæterum, nihil mirum tot curis totque ſumptibus Reges exhauſtos, præterire aliquando non vulgaria ingenia. Nam nec compendio fore, ſi egregios viros oporteret oneri cæteris eſſe, & naturæ omnes dotes publico auro ſignari. Sæpè etiam illas mentes quas tantopere miramur, inutiles Regibus naſci, nec aptari ad negociorum uſum; ut quidam fructus ſunt ad videndi voluptatem, quos ſi velis ad guſtum transferre, famem ingrato aut noxio ſucco fallant. Cunctabatur Arſidas reſpondere; contentus levi riſu aſpernari hanc defenſionem peſſimi fati; donec conſtitit ex Archombroti vultu (nam in eum erat intentus) velle ſe refutari. Curas autem objicis Regum? inquit; quaſi non præcipua eſſe debeat, ſecum viros habere, quos non adeò crebros ætas hæc protulit, [2] ut damnes neſcio cujus lucernam in frequenti foro unum ſaltem quærentis. At ſumptum Reſpublica non ferret. O ſolicitæ prudentiæ mentes! Ergo parcè aucupium procurari; ſtabula tanquam in Sybaritano exercitu [3] ſaltatoriis equis non fervere; aut non reparari jacturam, ſi de venaticis canibus unum Aper perculerit: hæc,

1 *Jacere.*] Eſſe in extremo gradu.

2 *Ut damnes neſcio cujus lucernam.*] Diogenis Cynici. Senſus eſt; non adeo frequentes ſunt, ut damnes Diogenem Cynicum, qui laterna hujuſcemodi hominem quærebat in multitudine.

3 *Saltatoriis equis.*] Luxum damnat Regum

Hæc, inquam, non ad usum aut voluptatem Principum magis, quàm in specimen majestatis, omitti, nefas ducunt. Tantum auri profundi, tot vilissimos homines de ærario vivere placet. Sed demum est grave haberi magnorum animorum delectum. hîc parsimonia in memoriam redit. hîc ærarium deficit; imò herculè bona mens, Archombrote. Fac enim ipsum Regem non amare eorum consortia. Num in thesauris sola reponimus, quæ ingenerato affectu grata sunt nobis, & non præterea quæ precio suo merent? Sed nec anguste habitant Reges, ut, si ejusmodi virorum colloquia fastidiunt, aut verentur, non possint tanquam absentem & reconditam penum habere. Nec de multitudine queraris, Archombrote. Quamlibet curioso delectu, tamen paucos efficias. Quosnam ergo, subjicit Archombrotus, in illam refers classem? Tum ille, Si latiùs, & extra Poliarchi hunc casum, rem totam expendimus, isthinc primùm ex eminentioribus disciplinis aut artificiis nulla exegerim. Domitandis alius equis, alius pugilatu sit nobilis. Pingendo, aut canendo, sibi nomen hi fecerint; Ille ædium moliendarum celebretur peritiâ, aut derivandis in simulachra fontium aquis; vel si qua ars alia, suo, aut seculi genio valet: Statim emantur, etiam quanti seipsos indicarint, si viliùs fortè non poterit. Ipsa stipendiorum magnificentia commendabit artificem, & gloriam possidentis. Sed nobiles volo: & ut monui, quales paucos invenias. Jam, quæ altiora sunt, belli & pacis artes, quid cessamus licitari? id est, homines fortitudine aut literis notos. Neque meram temeritatem in armis, Musasve vulgares, ad hæc præmia arcesso; Sed illos quidem duces, qui militarem impetum ratione compositum habent, aut fortunâ propitium; eosque præcipuè quos fama amavit, bellicis utique rebus vera momenta

Regum. Notus autem Sybaritarum luxus, qui cum saltatoriis equis delectarentur, à Crotoniatis decepti sunt dolo cujusdam transfugæ, qui equos in ipsa acie ad saltationem sonitu & tenore buccinæ concitavit.

menta vanissimo numine sæpissimè addens. Eruditorum verò præcipui adeò eminent, ut nisi imperitos non lateant raræ hæ faces, & sæpè in Orbe suis [1] Musis pauciores. Quidam in illis publicæ prudentiæ sunt apti; sed quia hoc deorum beneficio uti nescit respublica, privatis in curis consenescentes, non usu, non negotiis lævigantur. Cæteri, qui solis libris nati sunt, quid tamen apud præsentes & posteros valeant, cùm ex irâ vel favore dividunt mortalibus famam, cùm suos amatores præjudiciis, sectisque imbuunt, si quis nescire vult, dignus est malo omine experiri.

Ita sumus comparati, Archombrote, ut quemque aliquod studium trahat. In illâ autem re quam probamus, aut colimus, eos qui excellunt miramur. Finge ergo artificiis, litteris, armisque præcipuos (nam ea ferme sunt quæ mortalium animos tangunt) velut in uno cœlo stellas, convenisse ad Principum ullum. Quis deinde toto Orbe de regiâ illâ sermo? quis eam ignorabit? aut quia illic habet suum deum, cum horrore tanquam sacrarium non colet? Principi ipsi, quanta operis merces? ut excedet mortalium sortem? ut vivus, & sospes, multò certiùs quàm per odores, & [2] aquilam erumpentem ex funere, se sentiet consecratum? Triumphabit in omnium plausu; Hæc fercula, hæc opima gentium spolia erunt, quorum ad se veluti flores in sertum collegerit.

Optabile votum, retulit Archombrotus, si ad illud spem facerent negotiorum turbæ, & diversa eorum studia qui Regum amici sunt. Etiam illi præstantes, de quibus loqueris, non omnes utique sunt venales; multique præterea

1 *Musis pauciores.*] Sunt in modico numero: siquidem sunt tantum novem Musæ.

2 *Aquilam erumpentem.*] Apotheosis, seu consecratio, maximus honos delatus Romanis Imperatoribus: In pyræ fastigio reserata cavea tegebatur, & in ea vivens Aquila detenta funiculis, quibus igne absumptis efferebat se in nubes, populus vero animam defuncti esse credebat, quæ in Deorum cœtum avolaret. de his ceremoniis eleganter scribit Herodianus l. 4.

1 *Hujus*

terea eorum, ut oportet, optasve, gratiosi in aulis versantur: ut cæteros, quos ejusmodi fœlicitas præterit, sit æquius de fortunâ quàm Regibus queri. Tum Arsidas; neque posse credidi, Archombrote, [1] hujus nostræ contemplationis venustatem ad effectum absolutâ fœlicitate traduci. Sed ut cætera sapientia juvat, licèt in agendis rebus minùs exacta sit, quàm cùm sequestri animo concipitur: sic in hac parte plurimùm erit, quà res & fortuna patietur, non negligere tantæ utilitatis compendium; ut si omnes illi non possint, at plurimi beneficiis cogantur ad Regiam. Nam quòd Regum palatia, summæ indolis viris destitui negas, non in totum à te abeo; sed audi me Archombrote. Est [2] medius ordo, & velut equestris, ingeniorum quidem sagacium, & commodorum rebus humanis, non tamen in primam quam celebramus magnitudinem patentium. Eorum hominum, ut sic dicam, major annona est; neque hos nego ad Aulas sæpè accedere, & cùm provecti sunt, ita splendescere ascititiis radiis dignitatis, ut exactæ naturæ opera esse credantur, velut obscuriores gemmæ interdum ab artificio, & circumposito auro lucem accipiunt optimis parem. Sedulum esse, nihil temerè loqui, assuescere labori, & imagine sapientiæ parêre, tegere angustiores partes ingenii. Hæc neque summum hominem desiderant, & sola interdum sunt quæ in laudatis Proceribus suspicias. Ut vel abesse vitia pro virtute sit; vel [3] non invidiosus prudentiæ rivus in Oceani famam se diffundat; dum exercitationem ac usum quo isti in civilibus rebus pollent, [3]pro naturâ & magnitudine ingenii plerique accipiunt. Et hos quidem à suâ laude non arceo. Magnum est, in eam esse sortem productum,

1 *Hujus nostræ contemplationis venustatem ad effectum absolutâ fœlicitate traduci.*] Non credidi id consilii exitum omni sui parte fœlicem esse sortitum.

2 *Medius ordo velut equestris.*] Equites erant Senatum inter & plebem medix sortis.

3 *Non invidiosus prudentiæ rivus in Oceani famam se diffundit.*] Modica prudentia magnam conciliat famam. Allegoria.

1 *Medius*-

ductum, & præterea institutione crevisse. Sed non illi sunt, Archombrote, de quibus disceptamus.

Præter hos ergo (ut ajebas) adhuc scio nonnunquam primæ illius summæque notæ ingenia venire ad Principes, adhiberique negotiis. Quippe & Poliarchus vivebat in regia, & te, egregie Juvenis, inter hæc naturæ ornamenta non dubito numerare. Habet & Meleander Cleobulum; habet Eurymedem; nihil illis sublimius. Sed non ideo palatia Regum pro justis aut fœlicibus habeo, quod de brevi eximiorum virorum numero paucissimos nonnunquam excipiant. Multo plures retuleris, aut spretos, aut quod pejus est violatos; ut his questibus meis æquitas sua constet. Culpa autem interdum est Regum, cum moneri non volunt timentve virtutem; interdum illorum qui Regibus adsunt, si natura barbaros fecit, aut incuriosos fœlicitas, aut fortuna superbos. Accedit, quod Procerum multi decedere aliquid sibi credunt, cum quis extra se suosve de Regia plenior abit. Sic neglecta virtutis familia, dispensant animum Principis, interdum nescientis, per suam clientelam. Longe aliud facturi, si candide dominum amarent, imo [1] medius fidius, si seipsos sapienter. Nam quid illustrius, quàm publico sumptu homines ad ornatum seculi editos in clientes sibi parare; dubitaturos certe an Regi plus debeant, an illis per quos ad hæc bona producti sunt? Ridere mehercule soleo illorum cæcitatem, qui non curant à literis eam laudem impetrare, quæ eorum voluptatibus opibusque superstes sit; & quam nisi avide ambientibus concedi non oportet. Nam ut eruditi non placent qui precio conducuntur, ut extollant immerentes; ita æquissimos puto qui non dignantur suis præconiis fastidiosam superbamque virtutem, aut denique ignaram quantum sibi literarum favore præstetur.

Quòd

1 *Mediusfidius.*] Juramentum. *Fidius* Jovis filius, à fide cui præest. *Medius Fidius*, id est, me Deus Fidius adjuvet, per aposiopesin.

Quòd si ejusmodi apum mella non placent; saltem non sunt excitandi aculei injuriâ vel contemptu. Unus enim sive literarum sive militiæ peritus, quàm sæpè privatam injuriam publicè ultus est? quàm sæpè unus vicit, unus partes inclinavit? Ejusmodi capitibus solent populi plures instar hostiarum mactari. Absit omen; nec & Sicilia sentiat Poliarchum esse iratum. Ille enim aderat ultro Regi; ut eo offensa sit gravior, quòd non modò non quærere, sed nec ferre potuimus hanc virtutem. Equidem nescio sanioribus Optimatum ac præcipuè advenienti hodie, ut ferunt, Ibburrani, quâ se ratione Meleander excuset. Ille enim quia externus est, dignitatis præterea suæ & familiaritatis jure, liberiùs hunc casum audebit apud Regem accusare.

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Dum Archomb. & Arsidas institutum sermonem prosequuntur; Rusticorum turba ad ædium fores intonat. Timoclea subito metu trepidare, Archomb. vero quem Rustici Poliarchum esse putant, ensem impigre stringere: sed Arsidas continet irruentem, & eodem authore in custodiam istorum Archombr. sponte concedit, dum facto mane ad Regem unà pergerent.

QUAMQUAM ea probabantur Archombroto, tamen Arsidam in hos prolixiùs sermones delapsum dolebat; libentiùs ab eo accepturus, quibus moribus Siculi viverent, & quæ studia maximè vigerent in Regia. Nam & memor à Poliarcho præcipua nomina audisse, quæ tunc suis virtutibus aut vitiis insignia essent, de illorum nonnullis ardebat percunctari. Cùm igitur Ibburranem Arsidas nominavisset, occasione arreptâ; Quis autem ille vir, inquit, & quæ illum virtutes vobis commendant? Tum Arsidas; Ille quidem in Lydiâ natus est, ait, & solâ amicitiâ nobis junctus, quam Meleandri humanitas curiosè sancivit; cæterùm dignus quem omnium gentium vota

vota optent in civem. [1] Ex vetuſtâ nobilitate Lydorum eſt; & inter negotia eductus, lætum animum, rebuſque maturum; diſciplinis ac ſolertiâ implevit; cumque accederet opulentiæ vis, omnes honeſtatura dignitates, cœpit juvenis fungi muneribus quæ ſunt in deorum cultu eximia. Paulò tardiùs tamen quàm ſperaverant amici [2] ad purpuram venit; quam multorum opinio illi cum lanugine deſtinaverat. Sed ad gloriam fuit priùs dignitatem mereri, quàm habere. Inde [3] Tribunalia, legationes, provincias obivit; ne quære quo genio: Par illi ubique æquitatis & clementiæ fama. Et quamquam ſplendido cultu, atque in egentes profuſo, patrimonium vexabat, ea fuit integritas, ut non modò à peculatu abeſset, nec venderet judicia (à quibus vitiis abeſse nunc magnum putatur) ſed nec oblatis Regum muneribus, quæ cæteri ambiunt, libertatem donaret. Illi animus ſimul hilaris & ſeverus, prout in virtutes offendit aut vitia. [4] Muſas autem, quia eum amaverunt, adeò in ſummâ fortunâ non deſpicit, ut ſæpe eas admittat in ſecretum, referatque deinde amœniſſimo ingenio quæ illæ dixerunt. Itaque [5] ad eum tanquam Apollinem coëunt quos alta & innocens laurus ſupervexit vilibus mortalitatis curis. Ne quid verò ipſi Numina negarent, ſanguine proximos iiſdem moribus in ſuavitatem charitatis ſic junxere, ut & totam familiam templum putes; & non ſine præſagio [6] majores ſuæ ſtirpis

1 *Ex vetuſta nobilitate Lydorum.*] Tuſcorum Encomium Cardinalis Barberini, poſteà ſummi Pontificis.

2 *Ad purpuram.*] Cardinalatum.

3 *Tribunalia, legationes, &c.*] Averrionenſi in urbe, Legatus Pontificius.

4 *Muſas autem non deſpicit.*] Urbanus octavus factus Pontifex, bonarum artium ſtudia non modo non neglexit, ſed etiam coluit & aliqua monumenta publicæ luci dedit.

5 *Ad eum tanquam ad Apollinem coëunt.*] Ἀλληγορικῶς. Doctiſſimi quique hunc tanquam oraculum & ſcientiarum theſaurum conſulunt; Apollo enim Muſarum præſes. Laurus pro Doctrina ſumitur, tum quia ſacra eſt Apollini, & in Parnaſſo frequens; tum quia lauro coronantur, qui humanioribus artibus excellunt. Innocens dicitur, nam Divo Hieronymo teſte, *ſi non vis amare carnis vitia, ama ſtudia litterarum.*

6 *Majores ſuæ ſtirpis ſymbolum apes feciſſe, ex quibus nec aculeos.*] Carmen à

 Cellis

ſtirpis ſymbolum apes feciſſe; ex quibus pro merito atque temporibus, nec aculeos, nec ſuavitatem deſideres. Cæterum toto hoc triduo apud Lycogenem fuit, de pacis conditionibus acturus. Re perfecta hodie à Rege expectatur.

Colloquendi ſuavitas in aliquantum noctis ſermones extraxerat, jamque cœna Matronæ officiis cumulata vocaverat convivas; & illi inter epulas tanquam proſperis rebus (nam Poliarchum fidebant innoxie avehi poſſe) curas lenire inceperant. Sed adhuc [1] circumferebatur mulſum, cùm ruſticorum hominum turba ad ædium fores periculoſiſſima immanitate detonuit. Rogabat oſtiarius furioſos, jubenteſque intromitti, ut paterentur rem dominæ nunciari. At illi faſtidioſo nutu ſe cum imperio venire reſpondent. Simul his, fores in terram aſſulatim arietant, irrumpuntque vecordes. Tela quoque, quæ ſingulorum conditio, caſuſve obtulerat, ſuperbè ſuſtulerunt. Nam juſta arma nemini erant. Ubi vero in triclinium intravere, Timoclea quidem ſubito metu contabuit; Archombrotus autem & Arſidas ſe de thoro præcipitant, ſuggeſtoſque à famulis enſes impigrè ſtringunt, ſi peterentur eâ rabie, non facili aut inulto exitu perituri. Publici verò motûs origo hæc erat. Mulier ex vicino oppido, eo die in Timocleæ domo verſata, cùm vidiſſet ignotum ſuis oculis Gelanorum, percunctata quis eſſet, audiverat Poliarchi ſervum eſſe. [2] Feſtus Cereri dies erat, & ex vicinis mapalibus multi agreſtes in oppidulum, quod Phthinthia

Gallis ſparſum in vulgus, de apibus, Gentilitio ſtemmate Urbani octavi:

Mella dabunt Gallis, Hiſpanis ſpicula figent.

Reſpondet Hiſpanus:

Spicula figentes & vita & melle carebunt.

Conclusit Pontifex:

Mella dabit cunctis, ſed nullis ſpicula; quippe
Rex generoſus apum ſpicula nulla gerit.

1 *Circumferebatur mulſum.*] Ex vetuſtiſſimo vino & optimo melle. Confert ægrotis, inquit Dioſcorides & Plinius, lib. 9. cap. 19. vocatum eſt OEnomeli.

2 *Feſtus Cereri dies erat.*] Nam in Sicilia præcipuo cultu celebrabantur nocturna Cereris ſacra in memoriam facum, quas in Ætna monte orba Ceres accendit. Vide ſupra.

1 Cum

thia dicebatur, convenerant. Illuc cùm rediisset mulier, accessissetque in circulum ociosè compositis, temerè retulit servum se vidisse Poliarchi. Statim audientium unus; quid si, inquit, & ipse Poliarchus clàm illic asservatur? Aderat alius audacibus consiliis præceps, qui rei tam seriæ quæstionem amitti non debere [1] cum supercilio dixit. Toti oppido crimen fore, si in ejus finibus Poliarchus latuisset. Jamque in multos eadem opinio pervaserat, cùm attollente se famâ, & subinde majora jactante, jam non quasi rem dubiam aut quærendam agitantes, certò ferebant, receptatricem Poliarchi esse Timocleam: illinc ad publicum judicium esse trahendum. Vana esse quæ de ejus obitu antè audiverant. Quo indicio id crederent, quem authorem haberent, non curabant, sciebantve. Et ni dii obstitissent, non erraverat furiosorum conjectura. Adeò sæpè temeritas, & fortuna, fœliciùs judicat, quàm inter momenta prudentiæ incerta laboransque solertia.

Incaluerat multitudo, forumque tumultuariâ concione impleverat, pro duce pervicacissimum sequutura. Cumque unus inclamaret, nihil esse cunctandum, prosiliunt universi, & rapta quæ quisque potuit arma ferentes, effringunt Timocleæ limina, creduntque in Poliarchum incidisse. Quippe eorum nemini notus, dicebatur esse juvenis, justâ staturâ, vultu amœno; & hæc omnia in Archombrotum cadebant; quem & vestis peregrina propiori suspicione damnabat. Nam Poliarcho, homini extero, eam convenire crediderant. His capti indiciis plausum fecerunt; & ni vivum tenere voluissent, ipsâ multitudine obrutus alienæ invidiæ pœnas luisset. Cumque vultu & ferro se ad pugnam compararet; tum ille, quem cæteri agrestes ducem habebant, propiùs mensæ admotus, quæ sibi, & convivis media erat; Nunc, inquit, secundò scelestus es, Poliarche; qui antea Regis iracundiam meritus,

1 *Cum supercilio.*] Arrogantiâ, cujus supercilium index.

tus, ferrum etiam in nos ſtringis publica mandata obeuntes. Pone ocyùs telum, vinculiſque te dede. Timocleæ eadem pœna erit, quæ te tamdiu incolumem auſa præſtare. Poſt hæc unius verba cæterorum clamor increbuit, ſævo confuſoque impetu feſtinari jubentium. Archombrotus, quamquam Græcè ſciebat, tamen in ruſticâ voce nihil aliud perceperat, niſi ad vincula ſe depoſci. Mirari non vacavit, aut quid deliquiſſet rogare in præſenti periculo. Tantùm, juvenili fervore elatus, decrevit inter eorum cædes mori. Sed Arſidas in Siciliâ natus, gnaruſque ſermonis quo ruſtici utebantur, continuit irruentem; &, ſiſte manum, Archombrote, ſiſte, inquit, Quid impari, nec neceſſariâ pugnâ, fruſtrà inter iſtos fortitudinem conſumis? Ergo te vincent indigni quos ſuperes? & vel mortem vel victoriam maculabis ignobilitate certaminis? Neque in te adornantur hæ minæ. Poliarchum ſiquidem quærunt. In illum deinde converſus, qui ſubito imperio ferox turbam ducebat; nihil tumultu benè agi admonuit. Cur illa multitudo priùs iraſcebatur; quàm ſe, vel Regem ſpretum ſciret? Adjecit præterea blandimenta; nec ſe ſcilicet dubitare, quin ex illius, cui loquebatur, nutu cuncta penderent. Si ei placeret ſaltem brevem quietem imperare, parituros univerſos. Delinitus ruſtici animus inſuetis ſibi honoribus fuit, ſilentiumque lictori quàm duci ſimilior indixit.

Deſinebat in fremitus ſævientium murmur; cùm interrogavit Arſidas, quæ cauſa tantum vulgus in arma excivisſet; reſponditque ille anteſignanus ad Poliarchum comprehendendum ſe veniſſe. Tum verò Arſidas ſanctiſſimè dejerare, non adeſſe Poliarchum; [1] nec, quod ſciret, luce frui. componerent animos, pià quidem, ſed cæcâ & præcipiti devotione ad obſequium Regis actos. An neminem inter illos noviſſe Poliarchum? frontem,

1 *Nec luce frui.*] Nam Poliarchus latebat in opaco ſpecu.

1 *Epi-*

tem, os, oculos hospitis, quem malè vinculis destinabant, omnino divertere. Modestissimi agrestium sibilis exceperunt hanc vocem; cæteris iracundia rediit, & diripiendum Regis hostem conclamaverunt. Ægrè tandem redditâ pace, cùm Arsidas diu significasset se iterum velle audiri, in eundem intuens ducem; Vide, inquit, ne flagitii author sis. Hunc externum nefas est violari. Quòd si adeò sedet, injuriâ immerentis probare vestram fidem; sanè in vestram custodiam concedat, eâ lege ne manicas, ne compedes detis. Ubi illuxerit, perducatur ad Regiam. De causâ qui periti sunt cognoscent; neque fugiet pœnas, si meruit. Timoclea cum custodibus quantum prohibendæ fugæ sat erit, hic servetur, donec constiterit esse nocentem. Tu, qui potes, à cæterâ in hanc domum violentiâ abstine oppidanos. Hoc & fidei in Regem, & prudentiæ erit. Deliberantibus illis, jam nec tractabilis Archombrotus Arsidæ erat, negabatque deditionem sibi placere. An se enim rusticis & furentibus pariturum? aut quæ sævæ multitudinis fides, in quâ, cùm fervet, cuilibet impune peccare est? Sed ad genua advoluta Timoclea, elatum animum multò gemitu frangebat; neque perplexâ ratione Arsidas disputabat, hanc unam salutis viam esse, ut ad Regem se duci pateretur. Nam cur mori placeret? aut quod solatium cladis esset, incondito tumultu (quod dii nefas averterent) indignè pereunti?

His parumper utrinque jactatis, ille æstus, ac veluti procellæ vis ponere cœpit. Nam & Archombrotus monenti Arsidæ paruit, & mitigata plebs erat, quòd non tantùm non contempta, sed & vicisse videbatur. Tum verò prosequuta concordiam efficacissimâ benignitate Timoclea, totos utres jussit in medium proferri prodigique veterrimum vinum; multo quoque [1] epityro agrestes excipiens. Illi se in excubias partiti, obtinebant stationes.

[1] *Epityro.*] Casei, aut cibi caseati genus est, olim Siculis usitatum. Plaut. in Milite; *si unum epityrum edam apud illam.*

nes. In Archombroti cubiculo, circa acquiescentis lectum, octo in comportatum stramen jacebant: totidem in limine cellæ, in quam Timoclea secesserat. Cæteri in triclinio, aut vestibulo ædium ducebant pervigilio simillimam noctem; nisi cùm temulentis somnus irreperet, quo plerumque jacebant captivis suis faciles, si fallere aut nocere voluissent. Sed si fugisset Archombrotus, id in Timocleæ caput erat, omnibus Poliarchum evasisse credituris.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Nuntiat Arsidas Argenidi Poliarch. esse incolumem, venturumque si ipsa juberet, sed sub capillo ascititio: nec omittit de rusticis dicere, qui amœnissimum juvenem, maximaque in Poliarch. fide, pro ipso Poliarch. ad Regem ducturi sunt. Vix à secreto Argenidis Arsidas dimittitur, cum inconditi homines intrant, medium Archomb. latè stipantes.

CÆTERUM extra illorum curam Arsidas erat, quem neque Poliarchum, neque ædium dominum esse constabat. Is communicato cum Timocleâ consilio, in cellam ad quietem processit, unde aditus ad Poliarchum ferebat. Inde munitis cubiculi claustris, in subjectam specum descendit, vestes, quas Poliarcho mutando matrona paraverat, ferens. Is ut solum Arsidam vidit, interrogare, non sine præsagio mali cœpit, cur Archombrotus, cur Timoclea, non adesset. Et ille furorem rusticorum, periculumque Archombroti narravit, ad omnia verba horrenti, donec eum comperit esse incolumem. Tum verò circumposito sibi ornatu quem mittebat Timoclea, multùm Arsidam oravit, ut ad Argenidem primo mane properaret; inde ad specum cum virginis mandatis, uti illa jussisset, fide eadem & diligentiâ rediturus.

Cùm haud modicam noctis partem posuissent in illis sermonibus, redit in thalamum Arsidas, momentaneam quietem petiturus. Sed marcidæ voces, & stertentium

rauca

rauca ebrietas, interpellavere ſomnum; ut denique abjectâ ſoporis ſpe, riſu irato malediceret ludicris militibus, excitatiſque eorum præcipuis,ad regiam ſe ire moneret; ipſi ubi placeret, cum Archombroto ſequerentur. Iter erat duodecim millium; quo ſtrenuè confecto Aulam intravit, cùm vix pauci ex Argenidis familiâ evigilaſſent. Illa noctem turbulentis cogitationibus non ſine Seleniſſæ horrore exegerat; quæ memor furoris pridiani, & ad omnem inquieti corporis motum pavens, ſurgebat ſubinde de ſtrato, & quis miſeræ ſtatus, quis impetus eſſet, anxiâ contemplatione quærebat. Adhuc in illis erat officiis, cùm Arſidas miniſtros excitavit, rogavitque ad Seleniſſam intromitti. Rem ipſi ad ancillas detulerunt; & una, cui licebat, reſerato Argenidis thalamo, in quo Seleniſſæ ſtratum erat, adeſſe Arſidam, & matronæ colloqui velle dixit. Ipſum diei tempus nondum ſalutationibus maturum, (cùm præterea ſciret, charum imprimis Arſidam fuiſſe Poliarcho) facilè perſuaſit de rebus quæ tantopere turbabant aliquid nunciaturum adveniſſe. Sed ſi triſtia afferebat, nefas erat ſcire Argenidem. Itaque Arſidam in proximum conclave matrona duci jubet, eoque proceſſit, vix ſatis interiori tunicâ circumductâ, & ubi ſoli fuerunt, prior ſic orſa eſt: Scio venire te de Poliarcho dicturum. Age modò, vivimus, Arſida; an cum illo periimus? Non tulit Arſidas diutiùs anum ambigere; & verò Poliarchum incolumem eſſe; ab eo ſe ad Argenidem advenire. Turbata gaudio Seleniſſa præcipitem Arſidam in Argenidis thalamum trahit, cumque ſe apud humilem thorum reclinaſſet in genua, nihil circuitu uſa eſt, (neque enim dandi gaudii feſtinatio ſinebat) ſed, vivit, ô domina, inquit, valetque Poliarchus. Sponſor tuæ ſalutis Arſidas adeſt. Argenis conſumptis lachrimis penè exanguis, & tunc fortè cùm advenit Seleniſſa, doloris quoque oblita, langueerat; cùm repentinâ conſolatione icta, periculoſiùs celeritate gaudii, quàm antea dolore oppreſsa eſt. Ubi verò reſpi-

 ravit,

ravit; dicere Arsidam jubens; resedit in thoro, avideque in eum intuita, cùm audiret Poliarchum salutem illi dicere, effugisse inimicorum manus, & tutissimo secreto latêre, ita exiliit, ut tamen nondum excusso metu subinde cogeret jurare Arsidam vera esse quæ afferret. Ille, venturum quoque Poliarchum affirmabat, si ipsa juberet: barbâ capilloque alieno notos vultus condidisse; vestem quoque indutum quæ imæ sortis hominem deceret. Nec omisit de rusticorum vi dicere, qui pridianum convivium turbaverant; ut furere, ut mitigari cœpissent, ut amœnissimum juvenem, & maximâ in Poliarchum fide, pro ipso Poliarcho ducturi essent ad Regiam. Hæc non semel narrari Argenidi satis erat: quæ tandem ire Arsidam ad Meleandrum jubet, & de agrestium adventu nunciare; ne venienti Archombroto quicquam durum indignumve accideret. His curatis ad se redire; interim quid agere, quò ire, Poliarchum præstaret, secum agitaturam.

Vix à secreto Argenidis dimissus Arsidas erat, cùm urbem inconditi illi ex agris homines intravere, medium Archombrotum latè stipantes: & militibus qui in statione erant, quid vellent afferrentve rogantibus, Poliarchum à se captum, ad Regem adduci retulerunt. Simul his intra mœnia recepti ad arcem venere, à quâ objectis claustris exclusi, cùm sciscitaretur Eurymedes qui essent, quemve quærerent, eodem errore dixerunt, ad regem se venire redituros Poliarchum. Hoc audito simul lætus Eurymedes, quòd viveret Poliarchus, simulque de amici periculo anxius, petiit sibi Poliarchum monstrari. Illi totis manibus Archombrotum indicaverunt. At Præfectus in ignoto sibi vultu non hærens, negavit eum esse quem dicerent. Iamque suspecti erant, & arma ponere jubebantur, verente Eurymede ne subornati à Lycogene venirent. Sed in Archombrotum præcipuè intuens; quæ hæc autem est fabula, inquit, ô juvenis, aut cur te Poliarchum esse

esse assimulas? Tum ille, Se verò neque unquam simulasse, neque sponte hoc perductum comitatu processisse ad Regiam. Sibi errorem rusticorum fraudi esse non debere. Dum inter hos sermones sunt, interim aderat Arsidas, & imperante Meleandro omnes produxit in atrium. Ibi Cleobulus regiorum consiliorum Præfectus, Regis nomine ita locutus est jam gnaris se errasse, ut Principem præstitæ fidei memorem abundè promitteret: servarent ad omnia animum, atque manus, quæ præterquam Diis & Regi nihil debebant. Deinde Archombrotum, ut erat imperatum, duxit ad Regem. Quem ille postquam idoneo gestu cultuque propitiavit, ita exorsus est: Absit omen (Rex) quòd reus tuos oculos primùm subeo. Summum votorum fuit ad tuam regiam pervenire. Hoc consilio & patriam reliqui, & Siciliam, tanquam terrarum omnium te rectore fœlicissimam sequutus sum. Cæterùm quamquam in conspectum tuum prodire his authoribus noluissem; non hæc tamen sine deorum mente contigisse crediderim. Quantum intelligo, Rex, nemo tuis rebus Poliarcho addictior fuit, nemo bellicâ laude præstantior. Cur non glorier visum esse me dignum, qui ejus vicem subirem? Certè ut de fortitudine concedam; ita præstabo, ne in te colendo diligentior fuerit. Nec contumax ista de Poliarcho est mentio. Accusatum quidem scio: sed adhuc indemnatam memoriam fas est apud te laudare, & tueri. Quòd si armis meis, & manibus uti placebit, intelliges viliorem mihi vitam imperiis tuis esse.

Hæc & similia differente Archombroto, Meleander avidissimo vultu in eum hærebat. Juventus, & species oris, tum luminum vigor, neque tristis aut inepta modestia, conciliabant dicentem. Utque desiit loqui, Rex primùm gratias egit, quòd ad se divertisset; experturum omnibus officiis, nullos sibi chariores, quàm qui ab externis regionibus virtutem non debitam, natamve Siciliæ,

ultrò

ultrò afferrent: [1] ſimul porrectam dexteram Juveni tradit, quam ille ſubjectâ manu excipiens, quaque licuit pronus, oſculo preſſit. [2] Receptus eſt deinde in amplexum, (nam Rex ſumma de eo augurabatur) ſed de genere, & patriâ poſtquam rogatus eſt, nihil aliud retulit, quàm ſe natum in Africa. eoque intentiùs erecto Meleandri ſtudio, haud quicquam ulteriùs potuit ab obſtinato extorqueri. Saltem cùm ambitioſiùs rogaretur, unde illi cum Poliarcho neceſſitudo; gentiles, an cognati; an duntaxat eos amicitia junxiſſet? omnia, præter Timocleæ furtum, nihil diſſimulatâ oratione expoſuit.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Nova Ruſticorum turba Heraleontem vitio mentis lapſum pro ipſo Poliarcho ad Regiam ducit. Ad primos rumores capti Poliarchi Argenis concutitur; donec fabulam ipſa cum aliis ridet. Nam mox Heraleon ad genua Regis procumbere, veniam petens quaſi ipſe eſſet Poliarchus. Tandem ſolutum metu hominem Rex jubet abire.

CUm deinde de violentiâ agreſtium inter jocos ſermo eſſet, Rex ipſe conjecit, præter vultum & ætatem Archombroti, peregrinum quoque cultum errori ſuffeciſſe, viſumque inexpertis hominibus, quia Poliarchus erat externus, eum uti externâ veſte ſolere. Atqui, refert Archombrotus, non committam amplius patrii habitûs vitio plecti. [1] Addam tunicæ pallium, & tranſibo in mores eorum, quibus hîc imbuendum animum trado. Tum Rex; Imò expecta donec magis placeamus, & conſuetudo inſolen-

1 *Simul porrectam dexteram Juveni tradit.*] Fides in dextra. Sic enim in fidem recipi credebatur, Infra, *In amicitiæ teſſeram manum amplexus eſt.* Tacit. lib. 1. Et Æneid. 3. (*moratus.*
Ipſe pater dextram Anchiſes, haud multa
Dat Juveni, atque animum præſenti pignore firmat.

2 *Receptus eſt in amplexum.*] Salutatio inter æquales, cujus poſtea rationem ſubjicit, quippe ſumma Rex de Archombroto augurabatur.

1 *ADdam tunicæ pallium.*] Nam tunicati ſunt Africani, Siculi vero palliati, unde palliatæ Comœdiæ.

1 Si

ſolentiam noſtri cultûs apud te mitigarit. Nunc quidem tibi novi videmur; places tibi plenus veteri conſuetudine, necdum ex animo imagine populi tui deletâ. Sed poſtquam impleverit mentem noſter aſpectus, miraberis te diverſum, & ferre non poteris. Equidem memini, & cùm juvenis tranſirem in Africam, riſiſſe me diſpares à nobis amictus; cumque deinde illos uſu probaſſem, rediiſſemque in Siciliam, non minori aſpernatum faſtidio patrias veſtes; donec has rurſus mihi patientia videndi conciliavit. Adeò nihil eſt injuſtius, quàm damnare quæ ipſi non facimus, aut vidimus; ſi præſertim totæ gentes in illa conſenſerint. Cùm enim ipſo tempore iis placemur, apparet non vitio ſuo, ſed ignoratione noſtrâ, diſplicuiſſe primùm viſa: & præterea cogitandum eſt, congruentes ſuis ſedibus amictus atque mores ſingulas gentes habere, quos & tibi inſinuabit genius regionis, ſi illum juſtæ moræ experientia conceperis. Nihil te ergo, præter virtutem, aut vitium, magnopere moveat in tua gente vel extera. Velim tamen tuos ad mores atque uſus, mi hoſpes, hîc omnia tibi procedere.

Dum hæc loquitur Meleander, & ſenili ambitione philoſophatur, interim Arſidas haud ægrè ad Argenidem delapſus eſt; laudavitque Archombrotum, qui primò cum Rege congreſſus, Poliarchi mentionem cum honore intulerat. Sed cùm avidiſſimè à virgine & alumnâ hæc hoſpitis audiretur conſtantia, ſubitus per thalamum rumor fuit, correptum Poliarchum in vinculis eſſe, & ad Regem deduci. Nec territa Argenis, ſcilicet rata de Archombroto imprudentibus eſſe ſermonem, ſuſtulit cum aliquo riſu vultum, & errorem deponerent juſſit; qui ad Regem erat adductus, alium à Poliarcho eſſe. Excepit ſermonem Virginum una, dixitque longè aliud quàm quod ipſa crederet, jam afferri. Scire omnes externum juvenem, quem ruſtici homines produxerant, non eſſe Poliarchum; jam vero certiori rumore conſtare, Poliarchum

chum è ſpecu, in qua mutatis veſtibus latebat, ab aliis agreſtibus erutum, trahi ad Regem. Qui id nunciarent præmiſſos, ad aulam perveniſſe. Hoc fulmine attonita Argenis, tamen vix horridiùs, quàm aut Arſidas, aut Seleniſſa, contremuit. Et Seleniſſa quidem ſilentium tenebat. Sed Arſidas ad aurem Argenidis demiſſus; Vicit, inquit, noſtras artes fortunæ malignitas. Actum eſt, Domina; niſi palàm audebis Poliarchum defendere. Poſtquam ſpecum audivi, cultuſque mutatos, non dubito quin vera calamitas nuncietur. Et illa velut ultimis & laceſſentibus malis robuſtior facta; Cùm, inquit, referretur de obitu Poliarchi, Arſida, res non minùs ſolatio videbatur quàm ſpe carere. Solis luctibus tantos luctus proſequi tunc licebat. Nunc cum vivere poſſit, & periturus timeatur, nunquam digna pœna defungar, niſi vel diligentia mea vivat, vel ego in illius malis conſumar. Ibo ad patrem; ſilentium pro crimine eſſet. Sciat tandem, quid debeat Poliarcho. Solatio erit, ſi nos perditos dii volunt, nihil omiſiſſe virtutis ad ruinam eluctandam. Seleniſſa audaci conſilio perterrita, verebatur Regis iram, [1] ſi quæ tam diu ipſa ſiluerat Argenide profitente cognoſceret. Sed nec diſſuadendi locus, nec ratio erat. Omnia fortunæ credi oportuit. Jam enim ad Meleandrum Argenis corripuerat gradum, paucæque ex comitatu primum, ut in re improviſa, mox & ipſa ſequuta eſt.

Rex tunc fortè erat in hortis, & ipſe de Poliarcho ſolicitus, quem conſtans fama erat, eſſe in vinculis. Miſerrimus ſenex, & nunquam quietus à fortunâ Quid diceret, faceretve? Omnia adverſa, omnia in novos dolores compoſita. Propè biduum erat, ex quo tanquam mortuum ſic apud ſe defleverat, ut perfunctus videretur officio, & culpam abluiſſe. Nunc de integro quæſtionem fata reduxerant, malletne peccare in juvenem, an coëuntem

Siciliæ

1 *Si quæ tam diu ſiluerat.*] Nempe quæ geſſerat Poliarchus ſub habitu Theocrines.

1 *Quaſi*

Siciliæ pacem intutissimâ æquitate rescindere. Jamque qui acerbiùs oderant Poliarchum, frequentes convenerant, dicebantque eo juvene vivo nihil in Sicilia firmum fore. Aderat Archombrotus. Regisque vix minùs quàm Poliarchi misertus, expectabat donec erumpentibus hominum studiis, posset amicos Poliarchi dignoscere. Paulò antè advenerat Ibburranes, & cum Dunalbio paris dignitatis Antistite, qui tunc erat in Aulâ, cogitabat de patrocinio Poliarchi. Cùm certatim decedentibus cunctis, subita Argenis ad Regem procedit; ita dolorem adgubernante prudentiâ, ne priusquam res posceret, suam causam vellet orare. Securitatem faciebat destinatus nisi vinceret interitus, oculisque in hostes Poliarchi circumlatis, acriùs ipsâ æmulatione accensa est. Nemo illic mediocriter Poliarcho vel infestus, vel propitius erat.

Ecce autem, dum omnes veluti imperato silentio in incertos exitus animum intendunt, Eurymedes suspensis supervenit, Heraleontem manu tenens. Hunc lapsæ mentis error notissimum aulæ effecerat. Et hic, inquit, nobis est Poliarchus. hic ab agrestibus de fugâ retractus est. Tum Heraleon in genua supplex procubuit, veniam passis manibus petens. Rex jam hilarior, ecquid peccavisset rogavit; Nihil, inquit, nisi quòd sum Poliarchus. Omnibus in risum effusis, Rex ab Eurymede petiit, hæc serio an joco agerentur. Et Eurymedes; Cùm pro limine arcis starem, illic ut imperaveras Poliarchum, si traderetur, excepturus, video rusticorum magnam turbam Heraleonti circumfusam. Is qui inter illos videbatur potissimus, multùm suæ fidei imputabat, quòd diligenter Poliarchum vinxissent. Erat autem Poliarchus, Heraleon. Suppresso ego risu, quæsivi quâ fœlicitate incidissent in prædam. Qui ex nostris hominibus primi, inquit, hoc mane ad opus exiere, mirati quòd iste per invios campos ageret equum, nitereturque in impeditum montem, primùm monere errantem, mox sequi suspectum, instituerunt,

runt. Quippe tanquam omnes vitaret, ut in quemque inciderat, avertebat equi vestigia, quem per tot amfractus cum spiritus defecisset, ipse jam pedes specum in proximo nactus, præceps in eum se abdidit. Iam ad spectaculum coïeramus multi, & facto agmine in speluncam concurrimus; clamantem horrentemque cum educeremus, quis esset, curve lateret, rogatus, ultrò se Poliarchum esse professus est. Vestis erat indigna Poliarcho; sed facile credidimus cultu mutato aufugisse. Neque mora, vinximus reluctantem, & ad Regem, ut vides, reduximus. Cum sic rusticus perorasset, laudavi fidissimos homines, & ad suos agros dimisi. Hunc autem (Rex) tibi en sisto. quod videbitur, in illius caput constitue.

Hæc loquente Eurymede, etiam tristissimis aliquem risum is casus expresserat. Quippe Heraleontem sciebant affectæ mentis vitio eò prolapsum, ut vulgò se esse Poliarchum jactaret. Solus erat qui fabulam ignoraret Archombrotus, quem à proximis sciscitantem quid negotii esset, Meleander ad se vocat, & de Heraleonte hæc memorat. Quò magis hunc mirere, Archombrote, cætera ad hunc modum non desipit. Rem familiarem sobriè curat, negociorum meminit; in agendo, in colloquendo, non ineptus, nisi ad Poliarchum sermo flectat. tunc [1] quasi œstro perculsum amentia sua rapit. Se Poliarchum vocari, laudes quæ illi nomini dantur, suas esse, & in alium iniquissima ratione transferri. Plus sex menses sunt, ex quo illi mens laborat sub hac larvâ. forsitan & accensis in Poliarchum ignibus se quæri putavit, aufugitque perterritus; & imperiti homines, neque vultu, neque insania æstimata, pro eo, quem se esse ajebat, indignum mulctaverunt. Sed ipsum si lubet audiamus. Dic vero, Poliarche, quæ te res adegit ad fugam? At Heraleon; quid te autem, Rex,

1 *Quasi œstro perculsum.*] Furore & amentia. Juno in pellicem Inachidem immisso œstro, egit eam in furorem. *Poëtæ furore correpti, œstro perciti dicuntur*, inquit Plinius.

1 *Adeste*

Rex, ut fugere me cogeres? Ex notis ignotisque nemo fuit qui consilium latendi non laudaret. Sub hac veste quam squalidam mihi imposui, credidi fugam bene texisse. O ut nunquam fuissem Poliarchus!

Avertit se risurus Meleander; qui subitâ deinde naturæ humanæ miseratione commotus est, quam præter fortunæ injurias, nec sufficiens tot cladibus corpus, adhuc præcipuâ sui parte tot mala exercerent.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Illustri sermone discutit medicus insaniæ causas, & qua ratione Heraleon, quoties ad unum Poliarchum sermo flectitur, à sana mente discedat. Sed disceptationem abrumpit adventus Lycogenis, quem Rex solita humanitate excipit.

1 ADERAT Regis medicus, quem Philippum appellabant. Is parum rogatus, intemperiem cerebri fastidiosè descripsit, quæ veluti summam mentis intactam relinqueret, partemque duntaxat compleret amentiâ, quod Heraleonti accidisse multi stupebant. Sunt, inquit, in ejusmodi hominibus laxa cerebri claustra, suâque tenuitate nimis apta recipiendis imaginibus rerum, quas vocamus phantasias. Has in rarâ illâ substantiâ, & suâ levitate quocunque impellatur obnoxiâ, semel impressas, ideo delere est arduum, quia ut plurimùm aliquâ suavitate placent, & præterea veluti intingunt animum, non aliter quàm per vehementius succedentes diversarum rerum species in alios colores abiturum. Vix est igitur ut illa ingenia unquam vacent; semper immodicè ex irruentium cogitationum impetu aut ægra aut hilaria. Quòd si in aliquem potissimùm affectum isti homines cœperint inclinare, hunc assiduum habebunt in animo, hunc præsentem mentis

1 *Aderat Regis medicus.*] Egregio sermone variè affecti cerebri qualitates describuntur, maximè unde fit, ut quis agendo loquendove non sit ineptus, nisi ad unum sermo flectatur. Habes autem ejusdem nominis Medicum Alexandri apud Quintum Curtium, & Plutarchum.

mentis oculis dulci studio alent; seu ille superbia erit, seu habendi cupiditas, aut impatientia ultionis, aut quicquid aliud turbidæ cupiditates nobis objiciunt. Ita spontè inclinati, si vis aliqua vehementior in eam partem ingruit, facilè perturbantur; ut quod diu esse voluerunt, tandem esse existiment; nec jam illæ in domito & assueto animo imagines, rem ut optabilem, sed ut veram & præsentem figurent. Vis autem hæc vehemens, vel ex crescenti habitu est, & in dies graviùs premente; vel ex subito impetu, qui ingens & improvisus occurrat, impleatque tanquam turbine lacessita ingenia. At cur, inquis, sic mentes affectæ in totum ejusmodi tempestate non pereunt? Faciunt verò sæpissimè; sed & interdum sola illius rei contemplatio, quæ in animo nimia fuit, peccat; nam ut membra jam spontè imbecillia, haud rarò profluentium humorum vim sic in se derivant, ut ex morbo nihil supersit, quod sinceras partes afflet; sic iste Heraleon, & si quos non injucundæ amentiæ socios habet, consumpto in cupiditatum unâ ingenii vitio, quo aliquid nimis velle cogebantur, pacatiùs, & propemodum sine præjudicio, res alias intuentur, intelligunt; denique humano more vivunt: ut plerisque mirum sit, quòd aut insaniam reliqua prudentia, aut hanc illa non perdat. Adderes, subjungit Meleander, vix mortalium ulli pepercisse hoc genus insaniæ. Quotusquisque aliquid sibi non fingit periculosius, stultiusque, quàm se esse Poliarchum? Hic deos non esse, hic omnia esse deos, aut nihil voluptate pretiosius; aut inulta numinibus facinora esse. Pauci denique Heraleontem non superant; nisi quòd tectius, aut magis ad genium vulgi furunt: eò quoque lachrymis digniores, quòd excutere dementiam nolunt, iste non potest.

Inter hæc jacebat supplex Heraleon, ab averso Rege ratus de supplicio suo agi; nec defuere qui revocarent Meleandrum ad jucundum spectaculum tam vana metuentis, scenamque ornabant, hi tanquam orarent, ut re-

mitteret

mitteret pœnam; alii proclamantes ad vindictam. Sed exhorruit Meleander ad Poliarchi memoriam, crudelis sibi visus, si ejus nomini quem periisse ducebat suum crimen, adhuc superbæ fabulæ contumaciâ illuderet. Ergo solutum metu abire Heraleontem jussit; causatus, sat nugarum rebus seriis obstrepuisse. Nam & nunciabatur adventare Lycogenes; quem ipse quo vultu exciperet, quibus verbis affaretur, nonnihil cunctatus, tandem in cubiculum secessit, manuque ad proximam sellam nixus, cœpit ex composito Argenidi loqui. Quippe Lycogenes paucissimis familiarium comitatus, iisque, quò fiduciam simularet, exermibus, intraverat Magellam; non conscientiâ suâ, sed Regis ingenio, & suorum studiis, qui circa Regem erant, superbè securus. Vehi quoque cursoriis equis voluerat ad longioris pompæ sive molestiam declinandam, sive intempestivam invidiam. Quidam ex amicis regis, interque eos Timonides, à Meleandro jussi, tanquam sponte ei obviam ire, ab limine arcis ad conclave in quo Rex erat, tumentem deduxere.

Intrat ille, haud vulgari vir specie, quam ingens fiducia augebat; visoque cum Argenide Meleandro [1] in terram de more se demisit: paulùm inde progressus, iteratâ veneratione cunctantes prosequitur. Nec tum quidem Meleander ullo nutu venientem excepit, obliquos in Argenidem vultus, tamquam sermonis causâ tenens. Sed ut propior Lycogenes intra pauca vestigia fuit, tum Rex subitò porrectissimâ fronte in illum aspiciens, petenti genua dexteram dedit, addidit expetitum venisse, & cætera quæ in humanitatis pignus omitti non solent. At verò Ly-

1 *In terram de more se dimisit. & petenti genua dexteram dedit.*] Mos apud Siculos invaluit: quod tamen objectum Chrysippo, tanquam indignum Philosopho; sed, ut supra; ille, alios quidem in capite habere ait, Dionysium vero Syracusanum in genibus. Etiam apud Persas Reges adorati, &c. In salutando, homines toto corpore procidere invenimus. Quare Thebanus Ismenias jussus Artaxerxem adorare, ne contra decus faceret, prolapsum annulum sustulisse, & ita adorantis speciem præbuisse dicitur.

rò Lycogenes inter officiosæ demissionis verba nihil artis omisit, quò altorum spirituum retinens, nec vilis esset Regi, & factiosorum animis, qui multi tunc aderant, fidem faceret adhuc se duce contumaciam belli posse resurgere. Excusavit breviter necessitatem, ut dicebat, armorum, ad quam à salutis suæ insidiatoribus esset adductus. Se verò nec fœdera, nec publicam fidem, expectaturum fuisse, nisi ut ab iisdem hostibus apud Regem tutus esset. Meleander non modò abolenda odia retulit, sed & odiorum mentionem. Postero die, in fano Palladis, deos testes reconciliationis esse futuros. In varios deinde sermones digressi sunt, utroque potissimùm lætitiam, & quæ est pervicacissima ars Aularum, amorem fingente.

Eurymedes jubente Meleandro, Lycogeni suorumque præcipuis prandium eo die instruxerat; quosdam præterea vocaverat meliorum partium Optimates, in quibus & Dunalbius fuit, qui quamquam exteræ gentis homo, nulli Siculorum charitate in Regem cedebat. Erat ille in deorum ministerio præcipuus; ex Sacerdotibus qui purpurâ vestiuntur, tantamque dignitatem ornaverat ingentibus animi bonis. Strenuus, & par negotiis; invenire amicitias, & colere optimus; nudis inter sinceros affectibus. In tantâ fœlicitate naturæ eminebat eruditionis amœnitas, omniumque Musarum consortium, quarum nullam factæ illæ ad usum & negocia virtutes exclusérant. Nec id impunè fuit; sæpè, ut solet, ulciscente fortunâ in egregio viro virtutis amorem, & studium literarum. Nam & [1] Avunculum olim Regem sacrorum habuerat, quem suos pro merito subvecturum, [2] tam subito mimo febris eripuit, ut triumphales lucernæ rogi flammas spectaverint. Ab hac

1 *Avunculum regem sacrorum.*] Leonem XI. qui viginti tantum diebus rexit Pontificatum, unde sequitur: *Triumphales lucernæ rogi flammas spectaverunt.* alluditque ad veterum triumphos & exequias.

2 *Tam subito mimo.*] Tam subito exitu & catastrophe. Allegoricè.

1 *Lega-*

Ab hac ſpe dejectus novoque periculo [1] legatus ad exteros miſſus, penè temporum invidiam ſubiit, quia gens illa ſubitis motibus cœpit ardere; ut difficillimum eſſet in turbulentâ tempeſtate aut diviſis placere, aut ab armatis & ad ſua intentis conſilia exigere, quæ ſani dediſſent. Fortiſſimè tamen ad littus enatavit. Tuncque fortè in Siciliâ erat, cùm iſthæc agerentur; amicitiâ, & conſilio utiliſſimus Regi; & in ejus amicis eminebat Nicopompus, quem & Eurymedes ad idem provocavit convivium.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Anaximander Ariſtocratiam, & Democratiam Monarchiæ præferendam his probat argumentis: Quod plus vident oculi quam oculus: Quod in diſpenſandis honoribus Reges impetu, non electione ducantur: Quod juventus ad magna audenda magis ſtimuletur: Quod populi ſint ſui juris. Nicopompus hæc argutè ſubvertit: Quod ſub magiſtratu non ſit magis libera plebs: Quod ſæpe invidia populi ignavis faſces deferat: Quod magiſtratus ſint corruptibiles, maxime ſi in parvo ære ſint: Quod ambitus factionum origo ſit.

CUM inter veſcendum multa hilariter referrentur, & occaſione mulſi de apibus mentio eſſet, Juvenis quidam Lycogenis nepos, Anaximander nomine, ſive patruo placiturus, à quo ſciebat regiam poteſtatem oppugnari, ſive jactaturus philoſophiam ſuam, negavit verum eſſe, quod de apibus referunt, habere illas Regem: ſed hoc vanæ & facilis antiquitatis eſſe commentum, quæ & [1] canere Cygnos credidit, & formidinis opinione Leones oneravit, qui in gallos cantantes incidiſſent. Addebat his pleraque ſimilia eſſe, quæ majorum inexplorata authoritas pro veris tradidit famæ. Ceterùm omnia animantia

1 *Legatus ad exteros miſſus.*] Ad Francos; ubi nihil magnæ rei geſſit. Extant aliqua ejus poëmata, ſtylo exarata utique non ignobili.

1 *Canere Cygnos credidit, &c.*] Cantantis Cygni authoritas multa, experientia nulla, quemadmodum & Leonis paveſcentis ad Gallicinium. Etſi dicat Ovidius Metamorphoſ. libro 14.

Carmina jam moriens canit exequialia Cygnus.

mantia ductu naturæ non Regem, aut alieni superbiam imperii, sed libertatem sequi. Cùm hæc ille dixisset; mox à convivis cœpit vulgare agitari argumentum: ecquod inter homines esset æquissimum imperii genus. Nec dubitavit Anaximander id præferre, quo Populus, aut verò Optimates potiuntur. Cur enim ex unius hominis libidine omnia pendeant; quem si in vitia deflectit, nullus metus aut pudor cohibeat; qui sævitiâ, qui exemplo, altissima reipublicæ vulnera imponat; qui sic denique patriâ civibusque utatur; tanquam sui unius causâ hæc omnia natura produxerit? Quantò verò alacriùs symbola in ærarium conferuntur à populo, cùm illa deinde pecunia sic plurium consilio atque fide collocatur, ut hanc quisque de privatis adhuc suam jure existimet; quàm ubi ex unius Principis nutu in gratiosos ac sæpè indignos improvidâ & crudeli liberalitate effunditur? Quid quòd ad reipublicæ usum se plures aptabunt, ingenia excolent, militiam aut eloquentiam studiosiùs persequentur, denique suis civibus se probabunt; ubi eorum suffragio scient esse parata virtuti præmia, summasque reipublicæ dignitates patêre merentibus; quàm cùm illas unius domûs ac liminis ambitiosa angustia ita dispensat, ut vix unquam ex merito, vel publicæ famæ judicio, probis viris aut laboriosis contingant? Num præterea uni Regi tantum solertiæ, tantum animi superesse, ut possit æquari tot Optimatum ingeniis, qui in liberis urbibus ad publica consilia solent acciri? Illos quidem & idoneâ ætate, & claris virtutibus deligi; tum virtutis æmulatione, & dedecoris metu, utilissima quæque reipublicæ sentire ac facere. Sæpè autem obstrepere adulationem Regibus, sæpè indolem monitoribus non patêre; ac illorum præterea mentes quamvis egregias atque rectas, eo ipso corrumpi, quòd utcunque præclarè se gesserint, nihil est sublimius quo in præmium rapiantur; nec si peccent, ullum tribunal, cui reddant rationem. Nihil denique ajebat suavius libertate,

aut

aut quod magis cum naturâ conveniat. Hac autem populos frui qui legibus suis vivunt, qui magistratus facere ac premere possunt. Nec verò cùm ipse hæc dicat, se oblitum, aut quis ipse sit, aut ubi terrarum. Scire se sub Rege esse Siciliam; & id cuique genus imperii charissimum esse debere sub quo est genitus. Verùm ut quibus imbecilla valetudo est, corpuscula quidem sua amare ac tueri est necesse; sed & illis præterea licet aliorum contemplari fœlicitatem, qui firmiori habitu absunt à morbis; ita se regiam dignitatem colere, cui erat nascendi conditione obnoxius; & populorum tamen libertatem suspicere, qui sui potentes sunt. Neque præterea se Meleandro injuriam facere; cujus virtutibus si similes utique essent cæteri Reges, nihil se Regibus divinius, aut Regno inter homines utilius crediturum.

Hæc audacter ingerentem Nicopompus non tulit. Vir erat literarum à puero amans. Sed qui solis in libris hærere contempserat. Adolescens reliquerat magistros; ut in Regum ac Principum Aulis, tanquam in verâ & liberali scholâ, tyrocinium poneret publicæ lucis. Ita pari ubique Musarum & negotiornm studio crevit; genere quoque ac moribus ad ejusmodi eum vitam ferentibus; & multis Principum charus, ac inprimis Meleandro: cujus tunc, & cæterorum Regum causam acturus; Quid faceres, Anaximander, inquit, in populari imperio, qui hîc tantam loquendi ac sentiendi libertatem usurpas? Non me hercule tam impunè sub populo liceret regnum laudare, quàm nunc plebis aut Procerum potestatem extulisti; ut vel inde intelligas, hîc verissimam esse, illic fucatam libertatem. Nam quòd ad naturam provocas, quæ libertatis amorem animantibus ingenerat, unà persuaseris omne genus imperii abdicandum. Neque enim sub Republicâ minùs quàm sub Regno, leges sunt, magistratusque, quibus obtemperes. Quæ omnia eodem modo aut conveniunt, aut abhorrent, à naturæ libertate. Si contineri

ſuâ ſponte intra fines juſtitiæ poſſet genus humanum, tunc in pari omnium pietate non ſupervacua modò, ſed injuſta eſſent imperia, quæ cives jam ſponte æquiſſimos ad inutilem ſervitutem adigerent. Sed cùm ex vitiis mortalium hæc fœlicitas ſperari non poſſit, ea maximè forma regiminis ad naturam accedit, quæ homines vetat extra leges naturæ ipſius, virtutiſque exerrare. Ut non interſit pluresne an pauci imperent, ſed in utro regimine ſanctiùs cives agant. Luſiſti præterea in permiſcendâ populi & Optimatum poteſtate, quæ utique diverſiſſima eſt. Tu verò ad fucum & libertatis pompam, populum nominaſti; ad utilitatis verò ſpeciem, retuliſti Optimatum ſolertiam. Atqui ſi reſpublicas intelligis, in quibus ſummum populo jus eſt; quid prudentia illic Procerum poſſit, cùm ſæpè ad imperitos, atque ignavos, populi levitas [1] deferat faſces, cùm factionibus, invidiâ, impetu, rapiantur vulgi ſtudia; & plerumque fuerit ingens virtutis ſpecimen, ab imperitâ multitudine malè mulctari? Sin illuc te refers, ubi Proceres omnia poſſunt; pudeat iſtiuſmodi ſenatui regnum, Anaximander, poſthabere, & multiplicato numero dominorum, augere ſerviendi vilitatem. Nam pro unico Rege tot heros obtrudis, quot illic homines ſenatum conſtituunt. At ſcilicet maturiùs inter multos, quàm Rege ab uno publica expendentur negocia. Quaſi prudentum ſententiis Reges uti non ſoleant; & iſte quem laudas Optimatum ſenatus ſæpè tranſverſus non agatur, dum quiſque proprii commodi ſtudiò laborat, vel amore in ſuos, vel in pares invidiâ. Sed enim majoribus præmiis excitata juventutis induſtria (inquis) ad ſtudia & labores propelletur; florebitque illuſtribus reſpublica ingeniis; regna verò tanquam ſtudiis & virtutibus adverſa marcebunt. Quæ autem reſpublica? An illa popularis? In quâ ad ſeditiones,

1 *Deferat faſces.*] Magiſtratus. A faſcibus, qui ante eos per Lictores deferebantur, inſignia & inſtrumenta ſuæ in vitam civium poteſtatis.

tiones, ad furorem, ad captandi populi atque fallendi consilia, aptare se solent improbæ ac factiosæ mentes, adulatione, obsequio, suavitate orandi; in qua denique vix est, ut eximia ingenia, & ambitu accensa, nisi ad publicam perniciem emineant? Sub Optimatibus verò, quid spei laboriosis illis hominibus, quæ amplior sub Rege non pateat? Intra certas (ut nosti) familias atque stirpes, includunt hi Proceres reipublicæ munera atque potentiam; ut generi, non virtuti serventur dignitates, nisi fortè quædam obscuræ, & quæ te à supercilio nobilitatis non eximant. Et hæc præterea munera ad quæ licet pervenire, an putas in alios dividi quàm in istorum potentum clientelas? ne fœliciùs, quàm sub Rege eloquentiam illic, aut virtutis alia studia; sed gratiam, sed amicitias, sed privata obsequia, valere existimes. Pone verò tam regnum, quàm rempublicam, Principum vitiis tanquam affectâ valetudine laborare; utribi faciliora expectes ad publicam sanitatem remedia? Nimirum & Regem & ipsius vitia mors saltem de medio tollet; poteruntque à successoris indole sperari mitiora. At labem corrupti senatus non uniuscujusque mors eluit; sed afflicti semel mores in deteriora semper labuntur, donec publicam salutem suo casu obruerint.

Sic differente Nicopompo, timuit Lycogenes invidiam, quòd ab suo nepote oppugnaretur jus regium. Nam & hoc inutile suis cœptis facinus erat, qui non delere, sed habere sibi regnum optaret. Aliud commodius visum: quandoquidem ille sermo inciderat, arguere gentium ritum, quæ uni se stirpi in hereditatem permiserant, cæterasque extollere post singulorum obitum Regum in comitia & suffragia euntes. Et hoc quidem Lycogeni placebat argumentum; tum quòd sceptro Meleandri imminens id posse se consequi tumultuariâ populi electione sperabat; tum quòd illic erat Dunalbius, sibi protinus ut

credebat assensurus; quia [1] in illo Antistitum collegio summos ad gradus non hereditate, sed suffragiis itur. Sic igitur exorsus turbavit Nicopompum; Dies abeat, inquit, priusquam, Nicopompe, quæ in utramque partem dici possunt, enumeres. Nam quotusquisque Philosophorum non invenit quæ pro Regibus vel Republicâ diceret? Et tecum quidem sentio, unius imperio rem communem meliùs geri; illud magis in perplexo est, an adigi populum præstet ad unius familiæ servitutem, an jus illi relinquere ex omnibus civibus optimum deligendi. Siquidem in eâ populi libertate, qui regio sanguine nascuntur, impensiùs rectis artibus se dederent, certi non antè in sceptra majorum quàm in virtutes venire se posse propter quas illi majores regnaverunt. Etiam populo gratias quisque Regum haberet, memorque se ab eo subvectum, moderatiùs uteretur creditâ potestate. Nunc verò quasi nata mancipia, si subimus imperium, ne respicimur quidem; sin detrectamus, pro flagitio habetur. Cùm deinde in infantem, in puerum, in imbecillis animi hominem, summam rerum fatorum ludibrium transfert, quid hac luctuosâ successione acerbius? Non expectat mehercule civium improbitas donec ille Rex adoleverit; sed dum simplex & inutilis ætas superbè despicitur, eæ clades publicè eveniunt, quas deinde vix multorum fœlicitas annorum sarciverit. Tunc utique omnes regnant, populum omnes despoliant; ut nec saltem à solis calcatus Regibus contumeliæ solatium habeat ipsam peccantium dignitatem. Quòd si gubernatori navis utcunque præstanti, filium rudem in successionem non sufficimus; ne quos ille servavit, iste evertat. Nec Philosophiæ scholam proximus extincto præceptori, sed sapientiâ simillimus excipit: cur regnandi unam hanc artem præceptorum plenissimam,

1 *In illo Antistitum collegio.*] In electione summi Pontificis Cardinalium sola suffragia valent, non jus hereditarium; unde postea: *suffragiis Regem sacrorum renunciamus.*

1 In

nissimam, & ex cujus erratis omnium pernicies pendet, pueris tradimus; qui si hereditatis jure habent, ut regnent, nobis jure eodem ut pereamus relictum est? Huic quidem instituto ignosco; si putamus populos atque urbes gratiâ Regum ipsorum conditas esse. Perdant enim illi quod suum est; ferantque populi illam sortem quam numina dederunt. Sin fatemur hanc tuendis gentibus dignitatem esse repertam; miror majores non cavisse, ne ex illâ pejor interdum calamitas esset, quam quæ ejus beneficio prævertitur. Sed hæc tibi Dunalbi relinquo exequenda; tu sanctior nobis author comprobabis eligendorum Principum morem, quem & vos [1] in sacris comitiis justissimo ritu servatis.

Dunalbius in publicè obloquendo semper religiosior, eò tamen devenerat, ut assentiri Lycogeni, vel in eum differere cogeretur. Præterea omnium oculos, & maximè Nicopompi, in se videbat esse intentos. Modestè igitur abnuens sibi placere quæ Lycogenes attulerat, tandem omnium pertinaci silentio, sic eum ad dicendum invitantium, in hanc sententiam loquutus est: Scio te Lycogenes, hæc philosophandi magis causâ dixisse, quàm quòd revera sic sentias: nisi id fortè tuæ in nos pietati dedisti, ut quia suffragiis Regem sacrorum renunciamus, author sis eum ritum ubique sanciendi. Sed ne sceptri & sacerdotii jura confundas; vide quàm diversa utriusque sit ratio. Nobis quidem cùm lex vetustissimæ sanctitatis matrimonia abstulerit, quomodo [2] infulas relinquemus liberis nostris quos tollimus nullos; multa præterea in sacris sunt, quæ sacerdotes per se peragere, non mandare aliis debent. Si igitur in pueros hoc munus successionis jura devolverent, quò aræ, quò templa, quò divûm illi cultus, qui profanis nec numini initiatis, committi non possunt? Ita quoque

1 *In sacris comitiis.*] In Cardinalium Conclavi.

2 *Infulas.*] Dignitatem pontificiam. Metonymice.

1 *Ipsi*

quoque admonemur non divitiis incumbere, aut cæteris mortalium curis; ſed pro domo, pro familiâ, pro poſteris cœlum habere: neque illa noſtra eſſe, ſed Numinum, quæ à nobis duntaxat procurata ad heredem non tranſeunt. Sed & uni familiæ ſi hæ ſummi ſacerdotii infulæ donentur, quamdiu putas illam cogitaturam ſe hanc Numinibus magnitudinem debere, neque ſibi, ſed diis, regnare? Vel Reges ac populos tantæ cognationis ſupercilium eſſe laturos? qui nulli nunc ſtirpi, ac penè nec homini, ſed officii ſanctitati, ſeipſos ſine æmulatione aut vilitatis ſuſpicione ſubjiciunt? At in civilibus imperiis quæ opulentiâ viribuſque conſiſtunt; quæ populo quietem præſtare, & contumaciam frangere impiorum armatis legibus debent, multa ſunt quæ ſucceſſionis utilitatem concilient. quorum præcipuum fortè eſt ambitus Optimatum exarmandus, ne in Regni ſpem audeant ipſum Regem violare.

Finge enim in nobilibus & inquietis gentibus, quas cernimus hereditario contineri imperio, hunc quem laudas electionis morem vigere; quid facturos Optimates exiſtimas, nunc quoque vix Regum patientes? Jam hæc illis accederet ſui fiducia, poſſe ſe quoque regno potiri, jam deſpectus in Regem, qui & ex illorum ordine fuiſſet, nec majores liberos relicturus. Aſt ubi fortuna regnandi ſtirpe in unâ conſenuit, Regum præteritorum reverentia adeò vivit in poſteris, ut vel cunæ puerorum in purpuram natorum tacitâ confeſſione ſortis noſtræ nos tangant; nec iis parêre indignemur, quos priuſquam lucem ſubeant, ſcimus naſci ut imperent. Nec dubium grandius quiddam inſinuari illis ingeniis quæ ad regnandum à puero inſtituuntur; ſive natura hoc facit, ſive diſciplinæ rectitudo; aut potiùs deûm cura. Certè enim conſuetudine honorum, qui ipſis habentur, obſtupeſcit ſuperbiæ geſtus ac veluti acies; aliturque imperandi fortis illa ſecuritas, quæ ut contemni vix poteſt, ita nec in odium venire, quia plerumque accedit comis animus, & cum Optimatibus fami-

familiaritas, nullâ præteritæ humilitatis verecundiâ erubescens. Altiora deinde assuescunt cogitare, regnoque, tanquam liberorum suorum patrimonio, cum fide incumbere. Qui verò suffragiis in hunc verticem rerum humanarum attollitur, nondum primæ immemor sortis est, in quam recidere sui heredes possunt. Itaque à publicorum munerum sedulitate propiori curâ subducitur; ut filio vel proximo cognatorum eos conciliet, quorum est regnum dare; aut familiam saltem tot opibus expleat, ne deinde ullus ignoret fuisse ex eâ qui regnarit. Sic publica ornamenta, publicæ opes, quacunque ratione in privatam degeruntur familiam; & quæ splendori, quæ utilitati communi vota majorum destinaverant, tristissimo errore in nescio quos lares profunduntur, eosque laborant in lucem vindicare. Nec ejusmodi Reges suis modò peccatis Remp. lædunt; sed & Optimatum erroribus, quos perniciosâ indulgentiâ ideò sibi devinciunt, ut purpuram cognatis suis servent, aut largiri immodicè non vetentur; aut denique ne futurum lædant Regem (nam quis ille de tot Optimatibus incertum est) injurias in decessoris familiam vindicaturum. Jactes nunc licet electionis prudentiam, quæ novas identidem stirpes obtrudit malo publico saginandas. [1] Ipsi Aquilii diverso è genere lecti, quàm sæpè Majestatis suæ vires his proditas curis fregerunt? Inter hos ille cujus [2] sanctiones aureas dicunt, ut filio regnum pararet, quo precio suffragatores emit? quo deinde sceptri incommodo cùm solvendo non esset, publica iis vectigalia concessit; quæ primùm pignoris nomi-

ne

1. *Ipsi Aquilii diverso è genere lecti.*] Imperatores sic dicti ab Aquilis, quas in suis gessant stemmatibus. Hoc enim insigni Jovem adversus Titanas usum ferunt, quod Cervos Draconesque sternat Aquila, vel certè quod pugnanti Jovi auspicio fuerit. A Cretensibus ad Trojanos, demum in Latium ab Ænea mos translatus defluxit; unde Romani Aquilam velut auspicatissimum signum habuere.

2 *Sanctiones aureas.*] Imperator Carolus quartus, qui decessit Anno salutis 1378. Imperii sui 32. postquam Romæ inauguratus est, cæso competitore Gonterio, remensus est in Germaniam Dietamque coëgit, in qua pragmaticam illam tulit sanctionem, quæ

Impe-

ne occupata, mox isti imbecillitate vel errore regnantum in hereditatem verterunt? Multa præterea sunt, ut scitis, sive opera, sive consilia, quæ non statim ac concepta sunt, reipublicæ prosunt; sed expectant maturitatem suam, & instar frugiferarum arborum, legitimo denique tempore edunt baccas. Ex his longioris spei consiliis plerunque solida regnorum salus consistit. Sperni tamen, aut omitti sæpissimè solent ab Rege, qui non patrio, sed comitiorum jure obtinet sceptrum. Quia illis operibus inchoandis labor est ut plurimùm sumptuosus; eoque suis authoribus ingratior, quod non viriditatis, nedum messis, ea ipsis voluptas est, quæ posteris Regibus olim continget. Qui autem erunt hi Reges? liberi, amici, familiares mei? Imò fortè ex ignotis, aut invisis. His ego securitatis, lætitiæ, opulentiæ fundamenta stabiliam, magnis curis, & jacturâ ærarii, quod nunc melius in meos effuderim? Fac me velle; at hi ipsi successores fortè invidiâ suâ inutile meum munus efficient; & opera in spem longioris utilitatis inchoata, vel negligent, vel evertent; quoniam mihi meisque temporibus erit in decus ea instituisse; ipsis autem, ut altoribus tantum, & sapientiæ nostræ custodibus, inglorius sumptus accedet. Hæc neque vano timore, neque tamen præter rerum publicarum perniciem, ejusmodi Regum animos solent ab ingentibus cœptis avertere.

Minori tamen utcunque Reipublicæ incommodo regnare electi Reges possunt, quàm eligi. Nam in vividis gentibus, subtilique & exerto ambitu ferventibus; num quieta fore speres comitia? num largitionum armorumve immunia, ubi multi opibus, genere, animis pares, neque cedere

Imperatoris eligendi continet formam, Juxta quam cum ambiret suffragia pro filio, septem Electoribus divisit Imperii dominium, & sic proditas sceptri vires fregit. *Hoc sceptri incommodo* (ut subjicit postea) *cum solvendo non esset, publica iis vectigalia concessit, quæ primum pignoris nomine occupata, mox istis imbecillitate, vel errore regnantum in hereditatem verterunt.*

Can-

cedere invicem poterunt, neque omnes regnare? Quid deinde cùm in duos [1] candidatos ſtudia dividuntur, amboque in regnum ſe aſſerunt, ut neſcias uter vitio ſit creatus? quantæ hæ turbæ? quàm ſæpè longiſſimo bello cruentæ? Ut ſileam quòd populus Regem facere jure aſſuetus, ſæpe quoque eum audet amovere injuriâ. Ne vetera nunc curem; [2] cerne Aquilium. Duo regna totidem comitiis non pridem adeptus, paulò pòſt eorumdem hominum pœnitentiâ excidit ſceptris. Ritè inauguratum negavere. Ita ferro, cladibus, vaſtitate terrarum repetendæ res fuerunt, hinc in Peranhyleum, alterum ex regnis ambientem, hinc in Dereficum jam alteri incubantem, qui pro dapibus quas in menſam Aquilii ipſum ferre oportuit, ferè ſuſtulit & penum & menſam. Hæc verò nonne ſumma diſcrimina exiſtimes, iiſque pejora quibus interdùm noſtrorum pueritia Regum funeſta eſt? Nam non nego vel regnantum infantiam, vel tenue ingenium, ineptumque negotiis, ſæpe publicis rebus nocere (quid enim ſic ad hominum commoda exactum ut undequaque ſit utile?) Sed hæc ipſa multo mitiori tempeſtate in nos volvuntur, quàm quæ procellæ ex comitiorum freto exæſtuant.

At nec putes optimum quemque, aut maximè ad regnandum idoneum, per hæc comitia venturum ad purpuram. Quam multæ ſunt factiones! Ut ſæpè qui ſtirpe & poten-

1 *Candidatos.*] Illi ſunt, qui Magiſtratus ambiunt: οἱ παραγγέλλοντες τὰς ἀρχὰς οἱ δεξόμενοι; à toga candida, quæ notabat integritatem, quod ſolus hic color purus eſſet; ſive ut diſcerni poſſent.

2 *Cerne Aquilium. Duo regna totidem comitiis adeptus.*] Alterum fuit Boemiæ, alterum Hungariæ, quæ in Comitiis Germaniæ & utriuſque dicti regni in ditionem Imperatoris venerunt. Sed Ferdinando ſe ad Imperium promovente, Bethlemus Gabor, & Palatinus, quaſi ille Ferdinandus nullis legibus, jure nullo ad Aquilas perveniſſet, hæc duo regna concitarunt invaſeruntque; Bethlemus Gabor, Hungariam, accitis ad opem Mahumetanis, Fredericus vero Palatinus Boemiam, & ſic eorundem hominum pœnitentiâ excidit ſceptris; ritè inauguratum negavere, ita ferro & cladibus repetendæ res fuerunt. Ubi nota, hæc accidiſſe cum Joannes Barclajus Argenidi ſuæ coronidem poneret; nam poſtea Ferdinandus Catholicis ſuccinctus copiis juxtà Pragas victor rebelles Urbes domuit.

1 *Gem-*

potentiâ præcipuus eſt, animi bonis deficitur; tanquam verentibus fatis, ne ſi ſummam fortunam ac mentem dent homini, deum faciant ex mortali? Non igitur digniſſimus utique erit quem Principem comitia dicent, ſed aut potentiſſimus, aut fœliciſſimus; quorum utrumque ab arte regnandi abeſſe multùm poteſt. Ille viribus ſuis ſuffragia aut terrebit aut emet; ille ignaviâ favorem apud eos inveniet qui ſperabunt ſub tali Principe ipſi regnare. Nam ſi denique eligentium ſtudia atque vota ſic integra fingis, ut in eo quem deſtinant Regem, ſolam virtutem reſpiciant, ſolerterque inveniant; ſi præterea candidatorum modeſtiam & aſſenſum populorum hunc facis, ut præbeant obnoxias cervices ſic ad ſceptrum provecto, addas innocentiam novi regis inter recentis fortunæ blandimenta, adeò memorem ſui futuram ut nunquam conniveat; Tunc ego ad hanc fœlicitatem proclamabo, diiſque chariſſimas gentes credam quibus illa contigerit. Sed hæc bona ſperari non poſſunt. Reclamant vitia hominum & toties experimenta in contrarium verſa; ut injuriâ accuſetur nationum ſapientia, quæ dedidere ſe uni ſtirpi, ex quâ tranquilliora ſint & magis illuſtria apud ſe imperia.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Poliarchus acceptis ab Argenide litteris accingit ſe viæ, ſed quo tutiſſimè in Regiam nullinotus accedat, & ab Argenide abſque invidia videri poſſit; latronis oblato à Timocl. capillitio tegi placet.

IRATISSIMUS Lycogenes erat, deſtitutam à Dunalbio eſſe ſpem ſuam; quod tamen ne convivæ adverterent; aliquot jocis, quos elegantiſſimos habebat, rei ſeriæ gravitatem mutavit; adjuvante Eurymede, cui apud ſe tot periculoſæ Philoſophiæ argumenta jactari non placebat. Maximè de Peranhylæo, & Dereſico, inter convivas ſermo fuit; quorum in Aquilium audaciam Dunalbius modò nota-

notaverat; & hos quidem dissitarum tumultus gentium, plerique narrare amabant, vel audire. Sed Arsidas inter hæc, jam provecto convivio facilè elapsus, ad Argenidem ivit, breviterque narravit quàm contumax Lycogenes esset in Reges. At illa de temporum injuriâ breviter questa, codicillos ei tradidit perferendos Poliarcho, quibus sua mandata commiserat. Cumque plurimùm navem, & iter, & secretum, & quicquid ad fugientis securitatem erat, commendavisset; Tibi denique, Arsida, inquit, qui tantum hominem suis inimicis subduces, primum præmium dii, consciusque virtutis animus persolvet; tum Poliarchus aliquando fœlicior; & si cætera absfuerint, à me saltem tuæ benevolentiæ fructum expecta. Ille hilarior Argenidis verbis factus, & cum Archombroto deindequæ videbantur loquutus, pronâ jam vesperâ ad Timocleæ prædium venit; cui Agrestes comperto errore tunc fortè pridianos tumultus excusabant. Illa sæpiùs cogitans se in leges peccavisse, quàm scrutatoribus abfuisse fortunam, comiter omnes habebat, si quid in posterum opus esset, animos sibi parans. Arsidas eosdem benignè affatus est, omnibusque dilapsis, primâ nocte ad Poliarchum descendit. Is morâ & ægritudine æger, ut venientem conspexit, quid, ait, vobis placet me viventem sepeliri? Eripe me ab hac nocte (Arsida) & vel hostibus permitte. Certum est non diutiùs ferre hunc situm. Ille gnarus quanti gaudii chartam afferret, nihil ad omnes questus, sed literas Argenidis profert, [1] gemmamque, & manum jubet inspicere. Confestim Poliarchus exultatione plenissimus, Ut valet, Arsida; ut meminit nostri? Neque nomen adjecit; nam & Timoclea audiebat loquentes;

1 *Gemmamque & manum.*] Sigillum & Chirographum. Antiquis annulorum usus fuit, ut in gemma aliquod symbolum vel Imperatorum majorumque imagines insculperent, quo signarent Epistolas. Lentulus avi figuram, Africanus patris effigiem insculpsit annulo, Augustus Sphynges, &c. Plaut. sc. 2. act. 5.

Sub gemmam tuos parentes abstrusos habeo,

 1 *Fusta*

tes; sed lino deducto, deflexit aliquantùm ne legentis affectus vultusque notarentur. Perlectâ epistolâ, secretum Arsidam ad se trahere cœpit, illumque consulere, satisne fidere vesti ignotæ, & ascito capillamento posset, sicque ad Argenidem ire; an tutiora sequi præstaret, & ad navigium Messanam proficisci. Et hunc statim navigare Arsidæ quidem placebat, sed cunctanter obstabat Poliarchus avidus videndi Argenidem, & verecundè pro amore suo pugnans. Quod ubi Arsidas sensit, exoneraturus pudorem amatoris, mutatâ sententiâ author maximè fuit ad Argenidem eundi. Quid enim facilius quàm postera die templum, quod omnibus patebat, intrare? Argenidem de more staturam ad aras, quibus osculum ponere nec miserrimi supplices vetantur. Obfirmato Poliarchi consilio, Timocleam advocant; monentque sub diem Poliarcho eundum ad navem, quæ in Italiam eum ferat (nam ad aulam proficiscendi consilium premebant.) Adjecit Poliarchus, nunquam hospitii gratiam apud se vanam fore; vitam & quæcunque per eam homines habent, semper illi debiturum. Matrona inter preces atque vota lachrymis manans, jam non ut hospiti tantùm, sed propemodum tanquam alumno, omnis curæ, omnis solicitudinis affectum impendebat. Multùm erat ad amorem beneficium dedisse; verebaturque ne jam suum Poliarchum inclementior fortuna exciperet. Et tunc quidem flens acquieturum reliquit.

Nocte verò inter vota, & metus, anxiè ductâ, rediit in specum cum Arsidâ, attulitque [1] frusta panis mero intincta; & ad Græci moris jentaculum adegit adhuc de somno [2] fastidientes. Emisit deinde paulò ante auroram cum Gelanoro Poliarchum. Et Gelanorus quidem cum Arsidæ ad uxorem litteris, Messanam profectus est. Nam Messanæ

1 *Frusta panis mero intincta.*] Jentaculum Græcorum. Ita Theocritus.

2 *Fastidientes.*] Excitatis è somno nausea oritur.

1 *Neces-*

Messanæ Arsidas habitabat, urbem sibi à Meleandro creditam regens. Litterarum sensus erat, ut conjux instructum navigium haberet in portu, quo ipse propediem in Italiam uteretur. Sibi [1] necessariam Rhegium viam esse; hominem qui has litteras ferebat, diligenter apud se servaret. Se Messanæ intra quatriduum fore. Postquam ille discessit, jam solus Poliarchus Arsidam sequebatur lentè in equo præeuntem. Pedes erat, vilis amictus; & scipione non necessario utebatur; manibus quoque ne candore proderentur, dilutâ fuligine, in subflavum colorem mutatis.

Pervenerunt in urbem, cùm recluso jam Palladis fano deæ copiam fecisset æditũus; necdum frequens populus commodiora ad spectandum occupavisset. Poliarchus quàm licebat proximè resedit ab arâ; Arsidas ad Argenidem ivit, docuitque quàm religiosus cultor in templo illam maneret. Obstupuit virgo, simul periculo Poliarchi, & oblatæ lætitiæ sensu perculsa; signisque diligenter quæsitis, quibus mutatum agnosceret, Res, inquit, periculi plena erit, Arsida, si Rege atque Lycogene mox ad templum ituris, Poliarchus vestium furto duntaxat & capillorum celabitur. Ex tot viris, qui Principes circumstabunt, neminem putas sensurum hanc fraudem? Maximè cùm mutuis suspicionibus erecti, & qui Regi, quique Lycogeni student, vultus omnes, & quicquid insidias tegere potest, solertissimâ ratione explorent. Venire juberem huc ad arcem; sed larvam qui in statione sunt milites fortè excuterent. Pergam potiùs ad Parentem, moneboque, ex quo me voluit Palladi ministrare, nunquam nundinarum hunc diem, imæ plebi ad vota negatum: cùm autem

[1] *Necessariam Rhegium viam esse.*] Extremum agri Bruttii oppidum: inde nomen habet, quod ibi Sicilia ab Italia credatur esse avulsa. ῥήγνυμι enim est, rumpo. Virg. lib. 3. Æneid.

Hæc loca vi quondam & vasta convulsa ruina
Dissiluisse ferunt, cum protinus utraque tellus
Una foret.

 [1] *Horam*

tem sanciendæ mox paci, ad sacra cum Lycogene succedet, templum stipatoribus & comitibus plenum, nec capturum populi turbam, nec supplicum vilioribus posse patêre. Si igitur placet (ne quid de consuetudine hodie pereat) me statim ad aras processuram, ut qui de plebe volent, ritu solito lustrentur; vulgi cultu finito, ipsum meliùs publica sacra procuraturum. Ita metu soluta videbo Poliarchum, commodiusque in incurioso populo nostra consilia latebunt. Probante industriam Arsidâ, & ut maturaret monente, puella ad Regem digreditur: neque is minùs sententiam laudavit, idoneâ fraude deceptus; & illa acceleratâ pompâ (vixdum enim [1] horam diei secundam religiosi homines Palladi nunciaverant) inter stipatores, ministrasque ad templum producta est.

Is autem sacrorum ordo erat, ex quo Argenis sacerdotio fungebatur. [2] Siculi nundinas ad fori conventus, & mercatum, celebrabant. Tunc Regum edicta vulgari, tunc in fontes edicta constitui. Tempus hoc rebus, si quæ sacræ, si quæ publici ritûs, datum. Confluebant in proximas urbes ex vicinis mapalibus atque vicis, qui vel rusticis opibus abundabant, vel egebant urbanis. Hæc dies constituta Palladis sacris erat, quò frequentior populus videret Argenidem; quæ quacunque per Siciliæ diversa procederet, habebat in comitatu vates, & sacerdotum chorum: majores hostiæ, & cætera victimarum genera sequebantur. Cùm lucebat nonus dies, si quod Minervæ templum in proximo erat, illuc deferebatur simulachrum, cui honores haberi consueverant; sin minùs, [3] ex commodissimâ æde evocabatur

[1] *Horam diei secundam religiosi homines Palladi nunciaverant.*] Apulejus lib. 2. in inauguratione Isidis sacerdotum: *rebus jam ritè consummatis inchoatæ lucis salutationibus religiosi primam nunciantes horam perstrepunt.*

[2] *Siculi nundinas celebrabant.*] Vide supra capite 2. hic describitur ratio causaque nundinarum, qualis est dirimendi lites, leges promulgandi agrestibus, sacris vacandi, commutandi merces. *Nundinæ* dictæ sunt, quod nono celebrentur die; deducto more à Romanis; vide infra: *Cum lucebat nonus dies, &c.*

[3] *Ex commodissima æde evocabatur.*] Mos priscus evocandi deos passim apud veteres reperitur, quatenus fiduciariam

sedem

cabatur qui deus deave habitabat, ut quia duo numina unum templum non capit, ſuo diſceſſu commodaret Palladi fiduciariam ſedem. [1] Fores laureâ redimitæ augebantur lucernis atque vittis. [2] Signum quod ad aram colebatur, acre erat, & deæ ſua arma decentis. Strictum ſupercilium hinc acie oculorum, hinc caſſide ad mediam frontem productâ, pulcherrimè horrebat. Vultus, qui virginis, ſed implacidæ eſſent. [3] Haſtam ex auro, errantibus, per metalli fulgorem radiis, quati à dea, ſæpè vulgus aſſeruit. [4] Ægidem quoque in parmâ omnibus coloribus qui ſerpentum ſquamas mutant, pictor expreſſerat. Veſtigium veluti ſtantis ad pugnam, lævo pede ſic porrecto, ut totum ſimulachrum nonnihil obliquaret in latus. Serpentis quoque ſpecie [5] Erichthonius erat ad pedes, ſpiris extremam haſtam cingens. Cæterùm lectas victimas, vittiſque & cætero ritu [6] præterquam molâ, ma-

ctatas

ſedem, id eſt, quam in tutela ſua habebant, hoſpiti Deo commendarent ad tempus; nam plebiſcito confirmatum eſt, ne ulla cella duobus diis dicaretur: tanquam una ædicula duos deos non caperet.

1 *Fores laureâ redimitæ.*] Ita Ovid. 2. Metamorph. in Daphne:

Tu ducibus Latiis aderis; cum læta triumphum
Vox canet, & longas ducent Capitolia pompas.
Poſtibus auguſtis eadem fidiſſima cuſtos
Ante fores ſtabis, mediamque tuebere quercum.

Et Tacit. lib. 3. Annal. *poſtes feſto ornatu, &c.*

2 *Signum quod ad aram.*] Statua Palladis: nam hæc dea quod virilibus exercitiis addicta erat, galea & ſcuto terribilis, haſtam manu geſtabat. Unde Minerva dicitur, quod vim minetur.

3 *Haſtam quati à deâ.*] Ita Sinon apud Virgil. lib. 2. Æneid.

Nec dubiis ea ſigna dedit Tritonia monſtris;
Vix poſitum caſtris ſimulachrum arſere coruſcæ
Luminibus flammæ arrectis, ſalſuſque per artus
Sudor iit: terque ipſa ſolo (mirabile dictu)
Emicuit, parmamque ferens, haſtamque trementem.

4 *Ægidem quoque in parmâ.*] Ægis dicitur illa pellis capræ Amaltheæ nutricis infantuli Jovis, qua Jupiter parmam obduxit, quam filiæ ſuæ Minervæ dono dedit. dicta eſt ἀπὸ τῆς αἰγὸς, id eſt, capra. In ægide depictum erat caput Gorgonis anguibus crinitum, quarum ſquammas vivi colores expreſſerant.

5 *Erichthonius erat ad pedes.*] Is ex ſemine Vulcani obluctante Pallade, in terram delapſo genitus, unde & nomen habet ἀπὸ τῆς ἔριδος καὶ χθονὸς, id eſt, à certamine atque humo. Serpentinos habuiſſe pedes fertur, quorum deformitatem ut tegeret, primus curruum morem invenit.

6 *Præterquam molâ.*] Sacerdotis ri-

tus

ctatas, producebant ad vestibulum templi (nam intus mitti sanguinem erat nefas.) Postquam victimis jam subjecta aqua erat, superveniebat Argenis, cultu eximia, qui Principem & Sacerdotem decebat. Miri operis stolam erat induta, quæ per intextas imagines assurgens, Palladem faciebat [1] de cerebro Jovis nasci, & [2] in lite cum Neptuno inventâ oleâ triumphare. Hanc à tergo per multa volumina diffusam, ne vestigia verreret, sex virgines suspendebant. Crines Argenidis religabat purpurea fascia, [3] ramis oleæ impedita. Ex eâdem arbore summo capiti coronam posuerant. Sic ornata, & postquam ad victimas accesserat, imposito velo caput operta, concipiebat solemnes sacrificio preces, [4] molâque devota animalia conspergens, muliebri ictu in earum frontem reclinabat argenteam clavam. Vero mox ferro excipiebant victimas

præ-

tus ultimo observandus, antequam ante aras victima mactaretur; undè paulo infra, *molaque devota animalia conspergens*. Ubi observabis immolandarum hostiarum ritum: sine sale & farre, seu mola non fiebat sacrificium. Hinc adagium, *ne sacrificato sine farina*, apud Alciatum. Et Virgil. Ecloga 8.

Sparge molam.

Hinc *immolare* dicebant.

Imponique suæ videt inter cornua fronti,
Quas voluit fruges.

qui mos à Judæis receptus est apud Mosen, Philonem, & Josephum.

1 *De cerebro Jovis nasci.*] Cum Jupiter quereretur, quod nullos de Junone liberos sibi sustulisset, indignatione calens arietavit in saxum tanto impetu; vel (ut Lucianus) malleum in caput ejus Vulcanus sic incussit, ut cataphracta virago ex ejus cerebro statim èxiliret. Præclarum æternæ verbi divini generationis involucrum.

2 *In lite cum Neptuno.*] Fabula est: cum Neptunum inter & Minervam lis esset, de imponendo Athenis nomine, cum uterque plus urbi se contulisse jactaret, coacto deorum cœtu, decretum est, illum impositurum nomen, qui quidpiam utilius orbi produceret. Ergo Neptunus concusso solo, phaleratum equum eduxit. Ita Lucanus,

Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes belli feralibus omen:

Minerva vero eduxit oleam, quæ quia pacis symbolum est; equus vero belli, honos denominandæ Urbis Minervæ concessus est, dictaque est ab ejus nomine, Ἀθηνᾶ, id est, sine mamma; nullius enim nutricis lac suxisse Minerva dicitur. Stat. Theb. l. 12.

Lis superûm dubiis, donec nova surgeret arbos,
Rupibus.

3 *Ramis oleæ impedita.*] Ex supradictis constat oleam sacram esse Palladi, eamque in ejus sacris in usu fuisse.

4 *Mola conspergens muliebri ictu reclinabat argenteam clavam.*] Virgil. 12. Æneid.

Dant salsas manibus fruges, & tempora ferro
Summa notant pecudum.

1 *Fata*,

præcincti Sacerdotes; jugulisque suffossis, [1] fata, & deos in extis credebant deprendere. Tum ingressa templum Argenis, thuribulo argenteo præferebat solitos diis vapores; & ad aram admota, demptam suo capiti coronam ad armati signi pedes suppliciter collocabat. Thura tunc, & odores, novo igne refecti; qui dum ex acerrâ dissipantur, cantu, à proximis virginibus orto, quisquis ex populo sciebat, hoc carmen modulabatur:

[2] O pars, sed potior, tui parentis,
O [3] Tritonia, [4] nulla cui dearum
Maternas teneræ blanditias tulit;
O virgo studiis nata virilibus,
Sacris ipsa tuis ades.
At vos [5] Sicelidum chorus,
Forti plaudite Virgini,
Cantus addita plausibus.
Tu belli decus, [6] axibus severis
Lethum, vim, gemitum, arma, fata, ducis.
Stat dextrâ jaculum; [6] Gorgonis aspera
Monstris terribilis læva, dat hostibus

Facto

1 *Fata, & deos in extis.*] Extis inspiciendis, quod *extispicium* dixere. Dido 4. Æneid.

— pecudumque reclusis
Pectoribus inhians spirantia consulit exta.

Et lib. 15.

Protinus ereptas viventes corpore fibras
Inspiciunt, mentesque deûm scrutantur in illis.

2 *O pars, sed potior, tui parentis.*] Dixi Palladem eductam ex Jovis cerebro, est autem cerebrum potior pars.

3 *Tritonia.*] Pallas à Tritone Africæ palude, ubi primum Pallas visa est cataphracta, tempore Ogygis Regis; vel à Tritone amne Bœotiæ; vel quod τρίτη, tertia nata est post Dianam & Apollinem; vel quod è Jovis capite nata sit; Attici enim τριτῶνα caput appellant eam: alii Pallantis & Nymphæ Tritonidis filiam fuisse fabulantur.

4 *Nulla cui dearum, &c.*] Dixi & Palladem sine matre natam.

5 *Sicelidum chorus.*] Siculorum. Sicilia autem nomen sortita est, quasi Sicelita, id est, resecta, nempe ab Italia.

6 *Axibus severis.*] Poëta conjungens currui Palladis quadrigarum loco, lethum, vim, gemitum, arma, fata, ad illud primæ Odes lib. 3. Horatii videtur alludere:

sed timor & minæ
Scandunt eodem quo dominus: neque
Decedit ærata triremi,
Post equitem sedet atra cura.

7 *Gorgonis asperæ.*] Jam supra laudata parma Minervæ, in qua depictum Medusæ caput.

[1] Facto vivere marmore.
Tu pacis dea, pinguibusque campos
[2] Exornas oleis: & [3] ipsa stamen
Monstras, ipsa colum ducere candidis.
Quæ te virginibus cunque vocaverint
Casti thuris odoribus.
[4] Tritonis cupit unda te paludis,
[5] Urbs diis hospita te vocabit Argos,
Et [6] Pandioniis qui colit arcibus.
Sed tu Trinacriæ pronior Insulæ,
Huc vultus meliùs refer.
[7] Adsis Sicaniæ benigna genti,
Servatosque diu tuere Reges.
Nobis, diva, semel cum bona veneris,
Optamus meritæ sæpiùs, & novas
Læti reddere gratias.
At vos Sicelidum chorus
Forti plaudite Virgini,
Cantus addite plausibus.

Sequebantur omnium vota, quibus palàm incolumitas petebatur Principibus; addebant innoxios cœli haustus, nec fallentem Agricolas humum. Occultis precibus privata familiæ commoda quisque optabat. Tunc verò ad dexterum latus aræ, in altiori sede Argenis quiescens, vitta-

1 *Facto vivere marmore.*] Id est, transformat in lapides more Persei ad aspectum Ægidis.

2 *Exornas oleis.*] Dixi Palladem terræ concussu oleam eduxisse.

3 *Ipsa stamen monstras.*] Doces virgines nere, & telam texere, ô Pallas, quæ lanificii inventrix es.

4 *Tritonis cupit unda te paludis.*] Circa Tritonem paludem, ubi primum visa est Pallas, sacri ludi in honorem deæ celebrabantur.

5 *Urbs diis hospita te vocabit Argos.*] Argos Urbs Græciæ princeps, non longe ab Athenis *Deorum hospita*, dicitur, quod Argonautas excepit aliosque deos, ibique Pallas templum habuit.

6 *Pandioniis qui colit arcibus.*] Athenarum incolas peculiari clientela servabat Pallas. Dicuntur Athenæ *arces Pandioniæ*, à Pandione Rege filio Erichthonii, sive Erichthei.

7 *Adsis Siciniæ benigna genti.*] Sicilia sic dicta est à Sicano Rege Briarei Cyclopis filio, vel à Sicaniis populis, qui primi hanc insulam incoluisse feruntur.

1 *Vitta-*

[1]vittatum manu ramum tenebat, quem undis lustralibus rorantem modico victimæ cruore asperserant, credebantque efficacis esse tutelæ, si fronti orique esset impositus. Stabat in armis circa virginem satellitum duplex ordo, ad eam ituris semitam aperiens, quæ vix binos capere posset, ne tumultu, & imperitorum rixis, aut ara aut Argenis pulsaretur. Sic admissi, ad illius pedes prolabebantur, abibantque breviter ramo tacti. Nulli de plebe exclusi; pluresque Argenis quàm Pallas acciebat ad sacrum.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Ubi pervenit in Regiam Poliarch. reclusum Palladis fanum subit. Hunc postquam Arsida docente videt Argenis in veste degenere, & genis alienis, ira simul atque pietate accenditur. Vulgo digesto ad virginis genua Poliarch. accedit, à quibus abire non sustinet. Jam hinc & inde Rex & Lycog. mediam habent hostiam, cum Argenis quasi ad vaticinium furit Rege tot ominibus ægro. Fœcialis longo carmine diras in fœdifragos recitat. Tum Meleander animi curas fraudaturus ludos inspicit.

QUO igitur die Arsidas Poliarchum adduxit, parata erant sacra in veteri templo, quod Magellani habebant Palladi nuncupatum. Et Argenis maturius, tanquam dimittendo populo priusquam cum Lycogene Meleander adesset, reverâ ut extra periculum Poliarchum aspiceret; descendit ex arce. Cumque pro foribus templi [1]tactas victimas reliquisset inter decollantium manus, & in deæ limine thuribulum sumpsisset, jam tunc quidem inquieto animi tumultu completa, pervenit ad locum, in quo, Arsida docente, sciebat sedere Poliarchum. Hunc verò postquam vidit, in ignobili veste, & genis alienis, miserabilia in se

1 *Vittatum manu ramum tenebat, quem undis lustralibus rorantem, &c.*] Lustrandi morem habes apud Virgil. lib. 6. Æneid.

Spargens rore levi, & ramo fœlicis olivæ.

Ibid.

Ter circumfusa socios circumdedit unda.

1 *TActas victimas.*] Præludebat enim sacerdos mactationi, libando caput victimæ, ut paulo ante dictum est: *Summa notant pecudum.*

 1 *Sponsi*

in se lumina figentem; adeò irâ & pietate accensa est, ut penè sacri ratio amenti excideret. Utcunque tamen perrexit ad aram; ibique in deæ signum intuens, interim dum cæteri solemne carmen celebrant, arcanos gemitus effudit. Testabatur cœlestium fidem. Innocentiam suam, candorem, pietatem, tacitâ exprobratione ingerebat scientibus. Nunc si se adjutam vellent, auxilio esse tempus. Si hæc mortalia curant reguntve, cur non virtutibus precium erat? cur nec à se, nec à Poliarcho violati sæviebant? Scire illos quàm non fœdo amore, virginique pudendo, in tanto viro hæsisset. Si per jura naturæ licuisset, optaturum hunc fratrem fuisse. Adeste saltem fugienti, inquit, & si quid durum in utrumque paratis, illo incolumi omnia in meum caput citate. Ab his precibus, quamquam verissimo affectu flagrabant, subito cogitationum æstu aversa est; & nunc sui, nunc [1] sponsi miserebatur. tum in Lycogenem inexpiabilis odii rabies. & quoties occurrebat nec insontem patrem esse, qui tam facilis in Poliarchi annuisset perniciem, ab hac mente refugiens quæ periclitabatur pietatem violare, redibat ad deos, stupensque, & inter mutos dolores attonita, plùs illos suis malis quàm votis exorabat. Fletum tamen in potestate habuit, pudore intempestivos in publico luctus vetante; fortè etiam quia erat calamitatis major moles, quàm ut iret in lachrymas.

Neque tunc minùs ægritudinis aut tumultûs in Poliarcho erat. Relinquendæ dulcissimæ sedes; aufugiendum veluti perduelli. Quàm non generi, quàm non animo conveniebat hæc fortuna! Jam quæ oblectamenta fuerant, lacerabant diductum doloribus pectus. Omnes Argenidis virtutes, omnes dotes, redibant in mentem; etiam quæcunque exigua esse crediderat, tunc augustiori specie, quia erant amittenda, cogitationem implebant.

Inter

1 *Sponsi miserebatur.*] Poliarchi, cui Argenis suam fidem dederat.

1 *Decan-*

Inter tot mala, nihil molestius visum, quàm quòd Argenidi doloris causa esset; nec levior metus repugnantem animum lentè subibat, ne sacramenta amicitiæ inter ipsum & virginem concepta, tempore & absentiâ delerentur; essetque aliquid quod Argenidi charum deberet odisse. Simul in iram versus, cogitabat Siciliam armis repetere: simul Argenidem in patre aut patriâ lædere verebatur; & iracundia dolori confusa, per varios affectus nunc stupebat, nunc errabat.

Inter hos animi motus, [1] decantata ter carmina publicæ voci finem fecerunt; conseditque Argenis non procul ab arâ, sacrum ramum venientibus protendens. Selenissa, virginumque delectæ, à tergo sedentis constiterant. Eurymedes, atque Eristhenes, longè diversum par, erant ad latera: ab illis milites ad testudinem templi porrexerant geminum ordinem, definiebantque viam processuris ad virginem. Eurymedes cùm in Argenidis vultu crebros motus notavisset, submissus ad aurem, rogavit ecquid ipsi malè esset. Utitur colloquentis commoditate virgo, ad illum utique vultu converso, quoties nimius dolor exundabat in ora. Vulgo digesto, penè ultimus restabat Poliarchus, qui ad lustralem ramum accederet. Et animus & vestigia deerant processuro: vicissimque à frigente, & penè inutili puellâ, expectabatur. O amantium insana consilia! Tanquam fugitivum gaudium percepturi, ad hanc brevis mutique congressûs audaciam devenerant; jamque piget irritati doloris, simulque periculi, multò acrius devoturos suam sortem, nisi sic dolere licuisset. Demum miser, [2] nec jam frustra innixus scipioni, promovit ad Argenidem gradus, acciditque ad genua: & tan-

1 *Decantata ter carmina.*] Quia primo constant pari & impari, ideoque perfectissimus est numerus, uti Deus entium est principium.

Numero deus impare gaudet,

inquit Virg. Eclog. 3. & Therius Smyrnæus Platonicus *ternarium numerum omnia esse* dixit: Multa de ternario numero Proclus ad initium Timæi Platonis.

2 *Nec jam frustra innixus scipioni.*] Quia nempe paulo ante dixerat, *scipione non necessario utebatur.*

3 *Memi-*

& tanquam vota conciperet, Vale, inquit, castissima Sacerdos; [1] memineris Palladem tuam abire semper tuam, ô virgo; sed si patieris, [2] non sine patrio fulmine redituram. Intellexit miserrima virgo; nec aliquid ausa referre, tamen mœstis oculis in eum breviter fixis efficaciùs omni voce loquuta est. Sed ab illius pedibus abire non sustinebat Poliarchus; sive illum oblivio sui ceperat in tantæ calamitatis caligine; sive sentiebat poplites erraturos: cœperatque vereri Selenissa, ne ille intempestivâ morâ fabulam proderet; cùm Eurymedes hominem ratus ad Argenidis pedes ignarâ rusticitate consistere, virgâ quam dexterâ tenebat grandem ictum procumbentis lateri non sine risu inflixit, jussitque abscedere. Poliarchus inter paucos Eurymedi charus erat, & hanc injuriam non ab odio ullo, sed vestibus suis factam sciebat à nesciente quem cæderet; consurrexitque properè, suo quoque judicio meritò castigatus. At non Argenis tam composito animo ictum aspexerat. ægrè pudore prohibita, ne Eurymedem ab oculis juberet abire; mox discedentem Poliarchum quà licuit oculis sequuta, opportunè Arsidam in limine templi videt, ut conjici potuit, viam fugienti præeuntem. Quippe ille gratulatus suo Regi, quòd à bello quies esset, simulaverat necessitatem sibi oblatam [3] trajiciendi in Italiam ad socerum: impetratâ Regis pace, templum Palladis petit, cernitque venientem ab arâ Poliarchum. tum paululum cum eo secedens, monet per infrequentem portam abire ab oppido; viam quæ Messanam tendit tenere, donec secundo miliari in dumetis quæ occurrunt

1 *Memineris Palladem tum abire.*] Ænigmaticè Poliarchum intelligit sub habitu Theocrines, quam Meleander Palladem esse crediderat, quod se filiamque suam eripuerat discrimini.

2 *Non sine patrio fulmine.*] Jovis patris fulmen cum Ægide Palladi traditur. Virg. Æneid. lib. 1.

Ipsa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem.

innuit autem hoc ænigmate Poliarchum rediturum à patria cum ingenti exercitu sub habitu Theocrines, uti promiserat.

3 *Trajiciendi in Italiam ad socerum.*] Dixit enim supra Arsidas uxorem se accepisse in Bruttiis.

1 Melean-

currunt lateret; se postquam loquutus Argenidi esset, confestim assequuturum.

Interim Meleander ad Argenidem misit, qui popularis sacri solemnia juberet maturari. Tempus enim in multum diei procedere: dandum sibi & Lycogeni templum esse. Illa apud se non erat, stimulisque quos credebat constantiâ suâ domitos, jam sensim concedebat. Regi tamen renunciari jussit, peracta quæ pertinebant ad populum. Destinata sacrificia, cùm placeret, obire illum posse. Ingens pompa, & pro decôre Meleandri, atque Lycogenis, in regiæ vestibulo stabat, manebatque ad templum prodituros. Ipse Lycogenes in Meleandri thalamo erat, specie officii, varios, ac plerumque non serios, cum Rege sermones instituens. Ubi maturum fuit, Meleander in regio cultu, pallioque purpureo, manu tenens insigne majestatis, ad stipatores processit. Proximus antecedebat Lycogenes, cujus latus de Regis imperio tegebat Archombrotus. Ante hos ibant, quorum magistratus eminebat, aut gratia. Ingens egregiæ juventutis numerus inchoaverat pompam. Ne populum quidem satis viatores arcebant, spectandi avidum, maximeque quà prohibebatur ruentem. Præter regium, assuetumque imperio nomen, ipsi senectus, vultusque lenissimi animi index, & suo fastigio digna majestas, omnes in Meleandrum converterat. Neque tantùm quibus incorrupta in eum fides erat, hoc conspectu movebantur; sed etiam ex inimicis illi quos errasse potiùs diceres, quàm peccasse; ut is dies haud pœnitendus Regi processerit, in quo hos dolor, illos pudor incessit, quòd ad hæc fœdera adigeretur. Ergo Lycogeni Rex jurabit? Ergo ad necessitatem fœderum cum cive descendet? Et hæc publicè? hæc tanquam legitima, populum testem habere? Quid ampliùs externum Principem, parem æmulum, justo bello esse facturum? Quibus autem altior sensus, aut spe vel metu sagacior erat, ulteriùs cogitationem mittebant; neque verò colendum illum diem,

tan-

tanquam pacem relaturum: sæviora restare; nec futurum stabile quod coactus Rex cum cive pepigisset. Nam Principes, quod à se injuriâ extortum est, aliâ injuriâ sæpè repetere. Aut itaque Regem, ubi licebit, illius facinoris vindicem fore; aut cessantem, iri à Lycogene oppressum. Fortè Senex, in aula educatus, interroganti sodali, quid unquam humanius vidisset Regis vultu, ita respondit, ut vox ad Regem perveniret, Humaniorem dicerem, commilito, nisi sibi crudelis illa humanitate esset. Cùm hanc vocem Meleander accepisset, à fidissimo homine missam, jam antea perturbatus, & in eos sermones cogitatione hærens quos de successione Regum, hesterno apud Eurymedem convivio, audiverat à Lycogene esse jactatos; [1] sic offendit in saxum quod aliquantulùm eminebat, ut in terram manus affligeret. Subitus spectantium clamor terrorem latè dedit. Proximi ad sublevandum Principem concurrerunt. Qui longiùs stabant, ipsâ ignoratione pavidiùs concitabantur; donec constitit fortuitum & levem lapsum esse. Ipse excusavit risu casum: Multum enim se telluri debere, quæ Principem venerata, cùm exurgere non posset, eum deduxit ad oscula. Hanc, ut suam, libenter se amplecti. Triste tamen aut lætum singulis omen fuit, ut quisque Lycogeni vel Regi studebat. Nam quid eo portendi, quòd stratus Rex ad Lycogenis pedes erat? quòd procubuerat tanquam victima, ipse ad sacrificandum paratus? quàm levi momento, quàm subitò fuisse eversum?

Dum hæc cogitant, jam [2] in aream primi pervenerant, in

1 *Meleander sic offendit in saxum.*] Sext. Jul. Front. Strateg. lib. 1. *Cajus Cæsar cum forte conscendens navim lapsus esset, teneo te terra Mater inquit.* Habes idem factum omen Quinti Curtii lib. 2. in Alexandro Asiam petente. Ita Titus Livius lib. 5. *Convertentem se inter hanc venerationem traditur memoriæ, prolapsum Camillum cecidisse, idque omen postea eventu rem conjectantibus visum ad damnationem ipsius Camilli.* Idem etiam contigit Guilielmo Normannorum duci, cognomine *le Conquerant*, ut primum è navi sua in Angliæ solum dissiluit, quam postea suæ ditioni mancipavit.

2 *In aream, in qua hostiæ.*] Opperiebantur mactandæ ante aras victimæ in atrio templi, quod & arenarium dicebatur.

1 *Redi-*

in qua hostiæ erant [1] redimitæ vittis insignibus, præcinctique ministri expectabant, donec Argenis [2] legitimis verbis ad munera deos vocaret. At illa magis magisque supervenienti dolore incitata, in secreto templi loco, cæteris paulùm jussis abscedere, ita secum loquebatur: Quid tu autem calamitosa Argenis? quid tu præstantissimo viro malorum omnium causa? quid vidisti; aut in quæ supplicia duras? Poliarchum abire: triumphare Lycogenem? Pati hoc potes? ô regia virgo, ô sceptro destinata! Si te Principem meministi, cur non Poliarchum hîc asseris? si sponsam, quid ille solus fugit? Ecce autem, restabat ad fata [3] ut pro Feciali esses tuo parenti atque Lycogeni firmantibus pacem; ô dii, quam sanxerunt Poliarchi discrimine. Tu deinde quâ fronte, non dicam in Poliarchum inspicies, sed loquêris cum absente, sed audebis meminisse virtutum, vultusque, atque verba ad animum secretâ cogitatione arcessere? At pietas in parentem; at publica regni salus hoc jubet. Quæ autem in patrem impietas si inauspicatum scelus refugero? aut quid mihi cum regno, si mori decrevi? Sed nec timiditate semper regnorum salus constat. Forsitan audaciâ meâ corrigam quæ pater mansuetudine peccavit. Sed quid ages? discrimen nunc appetit, obruetque imparatam. En genitor, en Lycogenes adest. Poscor ad sacra. Si sceleratæ paci abnuo ministrare, quæ verba mihi erunt, quæ publicè ad patrem argumenta?

Sic dicebat; nec jam mœsta, sed concepto furore augustior, graves oculos huc & illuc ferebat; cùm subiere hæc ultima verba abeuntis Poliarchi; meminisset [4] Palladem suam

1 *Redimitæ vittis insignibus.*] Ovid. l. 7. Metam.

— feruntque secures
Colla torosa boum vinctorum, cornua vittis
Sistitur ante aras.

Item, *Vittis præsignis & auro.*

2 *Legitimis verbis.*] Certis & à lege præscriptis quibusdam verbis, quibus sacerdos præibat.

3 *Ut pro Feciali esses.*] Fecialis munus erat bellum indicere, firmare pacem certo quodam ritu, ut infra eodem capite mox dicturus sum.

4 *Palladem suam abesse, & consuetudine* pesse

ſuam abeſſe & cum fulmine poſſe redire. Certe, inquit, abiit mea Pallas. quid fruſtra hic morer? profanæ ſunt preces; deſtitutum numine templum. Nihil conſultius quàm ut vaticinari me ſimulem, vetarique à deâ, ultrà his ſacris incumbere. Sic effugiam facinus hujus pacis conciliandæ, & ingentibus deinde conſiliis liberiùs vacabo. Cùm illud placuiſſet, ut erat fœliciſſimi ingenii, & tunc maximè concitati, cœpit orationem parare, qualem fatidici habent. Vultus atque oculos, ubi furori indulſiſſet, quem ſuggerebat diſceſſus Poliarchi, ſciebat ſuo ardore mendacium optimè adumbraturos. In his cogitationibus hærentem adiere, qui monerent eam dicandis victimis expectari. Adeſſe enim Regem, & ſilentium per præconem imperatum. Hilarior virgo erat, poſtquam conſilium animo ſederat, cui acquieſceret. Ergo ſe ituram reſpondit; animumque ſimul & greſſus ad deſtinatam fabulam comparavit. Jamque hinc Rex, inde Lycogenes, [1] mediam hoſtiam habebant. Circumfuſi Optimates diverſiſſimas mentes ſub uno componebant ſilentio. Populus cuneos undequaque ſtipaverat; & deſtinatum ſacris ambitum, ægrè appoſiti milites tuebantur. Sed pro monſtro fuit Argenis, ubi primùm à templo egreſſa, variantibus oculis, comiſque per horrorem jactatis, ſua veſtigia turbavit. [2] Furentis ſpecies erat,

poſſe redire.] Poliarchum, qui Pallas creditus eſt. Idemque cum valido milite rediturus, ut ſupra ænigmaticè loquitur, utiturque noviſſimis Poliarchi verbis Argenis.

1 *Mediam hoſtiam habebant.*] Ut in fœderibus. Sic Romulum inter & Tatium; Servium Tullium & Metium Suffetium; Livius lib. 1. de prioribus. Ita Virgil. lib. 8.

Poſt idem inter ſe poſito certamine Reges
Armati Jovis ante aras, pateraſque tenentes
Stabant, & cæſa jungebant fœdera porca.

2 *Furentis ſpecies erat, quæ motus deorum, nondum animo bene conceptos eluctaretur.*] Sic furentem Virgil. 6. Æneid. deſcribit Sibyllam:

—— Non vultus, non color unus,
Non comptæ manſere comæ, ſed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument.

Et paulo poſt,

Et Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum ſi pectore poſſit
Excuſ-

erat, quæ motus deorum, nondum animo bene conceptos, primâ ægritudine eluctaretur. Meleander in primis obriguit; Qui casus, quæ furiæ, quisve deorum filiam sic urgeret. Ea autem aliquantò severius rotatis luminibus orationem exorsa est, non in carmina quidem conditam (nec tam subitò licebat) sed tamen ab humanâ consuetudine in divinos sermones vergentem; ut hanc facilè fuerit Nicopompo, non multis immutatis, in versus sic cogere:

Cur fugis ô, sedesque tuas sanctißima linquis?
En mea Pallas abit: video currumque volantem
Aversamque deam. Proh dira audacia nobis!
[1] *Exilio damnata fugit. Quid thurea flammis*
Dona feram, cæsique greges altaria tingent?
Me mage Diva rape, & volucri per nubila tractu
Siste ferens, queiscunque tibi placet ire sub astris.
Arma tamen quatis minax; procul Ægidis auro
[2] *Hasta incussa sonat: redeunt per inane tumultus;*
Sævaque proscisso [3] *dirum rubet orbita cœlo.*
Parce istis, ô diva, minis. Neu vindice ferro
Bella para, [4] *patrios neu corripe nubibus ignes.*
Heu furiæ! quò fata cadent? Quid ponere templa
Juvit, & auratis attollere limina saxis,
Si placet hoc audere nefas; si bella movemus
Cœlitibus, Numenque suis prohibemus ab aris?

Post-

Excußisse deum, tanto magis ille fatigat,
Os rabidum fera corda domans.
sic Claudian. de raptu Proserp.
Jam furor humanos nostro de pectore sensus
Expulit, &c.

1 *Exilio damnata fugit.*] Poliarchus creditur Pallas, ad quem suos questus effundit.

2 *Hasta incussa sonat.*] Juxta illud Virgil. 2. Æneid.
Emicuit parmamque ferens hastamque trementem.

3 *Dirum rubet orbita cœlo.*] Vestigia currus deæ abeuntis. Quod enim sulcus rotæ ignescit, iratæ deæ præsagium malum est.

4 *Patrios neu corripe nubibus ignes.*] Ne extorque nostrum in caput patris tui Jovis fulmina, quæ in nubibus decoquuntur.

1 *Pia-*

Poſtquam his ſimilia vaticinantis vultu profudit, mutata in ejulatus, maxime implevit ſpeciem divino tumultu correptæ. Et in illam quidem omnium oculos ſtupor defixerat: ſed præcipua Meleandri cura erat, revolventis quæ in oraculi modum edita erant; juſſam Palladem exulare, abeuntem deam minari; denique [1] piaculum eſſe commiſſum. Hæc quò minùs capiebat, eò frigidior animum metus inceſſerat. At Argenis, velut effusâ vi ſpiritûs, qui intra præcordia ad vaticinium ſævierat, omiſſis infulis, quas ademit de capite, ſupplex acceſſit ad patrem, rogavitque ut ſibi abſtinere ab iis ſacris liceret. Pudere enim ſe furoris inaſſueti; nec conſpectum populi tam ſubitò ferre. Hærebat Rex tot ominibus æger, & præter cætera metuens, ne Lycogeni in ſuſpicionem veniret; quaſi hæc monſtra turbandis fœderibus ipſe ex compoſito finxiſſet. Virgo autem inter ſilentium patris elapſa, deducentibus eam aſſuetis cuſtodiæ ſuæ militibus, conceſſit ad regiam. Arſidaſque tanquam officii causâ ſequutus, acceptis ad Poliarchum mandatis, ſtatim arce digreſſus eſt.

Fremitus interim, & mox liberius murmur in territâ plebe. Alii pacem ajebant [2] præſentiſſimo Numine improbatam; alii ad venturas Siciliæ clades referebant prodigium. pergere quidam ad ſacra miniſtros jubebant, & [3] quicquid id erat expiare; ſententiam ferebant promptiſſimè, qui minimè conſulebantur; ſed maximè eminebat vox, Fecialem vocantium. Nam ut Siculis Græcos mores ſua origo tradiderat; ſic vicinia Italiæ inſinuaverat multos ritus; in quibus & [4] Fecialium tota religio. Igitur Melean-

1 *Piaculum eſſe commiſſum.*] Piacularia auſpicia dicebantur, teſte Feſto, quæ triſtia portendebant.

2 *Præſentiſſimo Numine.*] Quòd Argenis eluctari videbatur.

3 *Quicquid id erat expiare.*] Sacra ſemel incepta ſine piaculo non differebantur; inde Rex Euander ad Æneam, 8. Æneid.

Interea ſacra hæc, quando huc veniſtis amici,
Annua, quæ differre nefas, celebrate faventes.

4 *Fecialium religio.*] Dicti ſunt à faciendo,

Meleander, sedaturus pugnantium vota; Nihil interest, inquit, Palladisne an Jovis auspiciis firmentur? de quibus bonâ fide inter viros convênit. Ades Fecialis Siculorum, & legitimos fœderum ritus obi. [1] Fecialis in veste prætextâ longum carmen recitavit, quo diræ in fœdifragos continebantur. [2] Cæsa inde hostia fuit, cujus exta Rex simul, & Lycogenes tenuerunt. Ab hoc sacro intraverunt in templum, [3] aramque & pulvinar tangentes, rursus fidem obligarunt numinibus. His peractis, se ad regiam pompa convertit. Sed nec plausus populi sequebatur; nec gratulantibus amicis synceri vultus erant. Rex tamen, ut oportuit, animi dolore fraudato, & ad hilaritatis indicia versus, eo die [4] publicum convivium iniit, ludosque proximo die inspexit; in quibus [5] Poëta soccis egit, retu-

ciendo, quod belli pacisque faciendæ penes eos jus esset; neque enim licebat bellum inferre, nisi ex justa causa susceptum declarassent, ut sept. Verrina; *habemus hominem in fecialium manibus educatum, unum præter cæteros in publicis religionibus fœderum sanctum ac diligentem. Fecialium collegium à Numa Pompilio institutum est.*

1 *Fecialis in veste prætextâ longum carmen recitavit, quo diræ, &c.*] Ita Livius lib. 1. *Audi Jupiter, pater patrate, &c. Illis legibus populus Romanus prior non deficit, si prior defexit publico consilio, dolo malo, tu illo die, Jupiter populum Roman. sic ferito, quanto magis potes pollesque. Hæc ubi dixit, porcum silice percussit.* Carmen autem vocat hoc fœdus jurejurando firmatum Titus Livius lib. 1. quæ longo, inquit, effata carmine, &c.

2 *Cæsa inde hostia fuit.*] Porca scilicet, ut supra.

3 *Aramque & pulvinar tangentes.*] *Sic de more*, ut ait Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 2. *litare sola non potest oratio, nisi & is qui deos precatur, etiam aram manibus apprehendat. Fama est*, inquit, Livius lib. XXI. *Annibalem, cum perfecto Africo bello sacrificaret, altaribus admotum tactis sacris jurejurando adactum se hostem populo Rom. fore.* Sic de Iarba Virgil. 4. Æneid.

—Arasque tenentem
Audiit Omnipotens.

Et lib. 6.

Talibus orabat dictis arasque tenebat.

Apud eundem Macrob. Varro ait *aras* primum *ansas* dictas, quod necesse esset eas à sacrificantibus teneri. Pulvinar autem diis quasi præsentibus in supplicationibus sternebatur, unde & dicta lectisternia. Titus Livius lib. 5. *Pulvinar suscipi potest, &c.* Cicero Catilin. 3. *supplicatio ad omnia pulvinaria decreta est.* Horat. lib. 1. Ode 37.

Ornate pulvinar deorum.

4 *Publicum convivium.*] Publicæ lætitiæ argumentum, celebrabanturque palam in fœderibus & triumphis. Tacit. 3. Annal. *Fuit inter irritamenta invidiæ domus foro imminens, festo ornatu, convivium & epulæ.*

5 *Poëta soccis egit.*] Ut cothurnus heroïcam tragœdiam notat, sic & soccus comœdiam, in quâ privati plebis mores exhibentur; ut acutè à Menandro, Plauto, Cæcilio, Nævio, Licinio, &c.

retulitque facetos de populo jocos. [1] Regia enim & tragica, edi illo tempore non placebat. Per multos hosce dies, utriusque amici, à Rege & Lycogene moniti, non modò abstinuere rixâ; sed & frequentibus mutuisque epulis, securitatis & lætitiæ larvam auxerunt. Nam & Argenis, quæ simulatione morbi jacuerat, in publicum prodiit, postquam Arsidas literis significavit, se, suumque vectorem, incolumes Italiam tenuisse.

Socco ne ingrediatur Tragœdia, nec Comœdia in cothurnos assurgat, inquit Quintilian. & Claudian. lib. 1. in Eutrop.

Quæ socci superent risus, luctusque cothurni.

1 *Regia enim & tragica.*] Agit enim tragœdia de Heroïbus. Æschylus, Sophocles, Euripides, Andronicus, Accius, Pacuvius, Seneca, &c. in hoc genere primas tenent. Horat. de arte Poëtica,

Omne genus scripti gravitate tragœdia vincit.

JOAN-

JOHANNIS BARCLAII ARGENIS.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Rex uni Argenidi consilium aperit sibi regiæ dignitatis ultionem in animo esse. Gratulatur Argenis fortissimum consilium patri, & ad Epeircten iter adornat. At Selenissa æstro invidiæ perculsa, Timocleæ famæ detrahit.

POLIARCHUM ex Sicilia exegisse, visa Lycogeni ingens de Meleandro victoria: quippe acer juvenis, maturusque consilio, sui genii magnitudine regias partes extulerat, & faciliora factiosis scelera erant hoc extincto, vel saltem absente. Mortis enim ipsius opinio diu non constitit; sed sive res suspecta tantùm fuit, sive à consciis edita, non obscurè Arsidas jactabatur, illi cum navigio salutem obtulisse. Et hæc prima Lycogenis in Regem criminatio; cùm per homines subornatos, in populum spargeret, Meleandro fluxam fidem fuisse & rege indignam. Quippe illius jussu legatos à Poliarcho cæsos, & [1] reum clàm exemptum supplicio: jamque securum in Italiâ, fortè ad paria facinora, præstari. Hæc modestè Lycogenes, & tantùm apud eos, quibus invisus Meleander: sed clientes licentiùs infamiam Regis urgebant. Novis enim motibus materia quærebatur; nec deerant qui hæc tumultuandi initia

1 *Reum clàm exemptum.*] Poliarchum notatum perduellionis.

 1 *Ceteris*

initia ad Meleandrum deferrent. Ille consultò in pristinæ lenitatis specie perseverabat; ut quæ incuriæ imago res antea ejus afflixerat, jam imponeret inimicis. Accendebat ejus animum, præter facinora Lycogenis, periculumque fortunarum, virilis in Argenide constantia: apud quam cùm quereretur, quòd sacrificium destituisset, fecissetque suspicioni locum quæsitæ rationis quâ fœdera turbarentur; Si quid hîc (retulit ipsa) peccatum est, justius erit de Numinibus te queri. Stimulos ego nec recusare, domine, potui, ne tenere. Cæterùm plures sunt qui mirentur te iniisse pacem, quàm me Deosque ab eâ refugisse. Ignosce libertati, quam mihi bonitas tua facit: fortè melius esset inter strenua opera semel perire, quàm tot injuriarum patientes regnare precariò. Rex indole supra muliebrem erectâ permotus, diu pensatæ severitatis consilium exequi statuit; cui rei conducebat, Epeircten, sive bello, sive fugæ, aptissimam sedem, incolere; in quam pridem, quæ utrique fortunæ conveniebant, dissimulatâ ratione convexerat.

Epeircte in Panormitanorum finibus mons est, aliquot millium ambitum amplexus. Imæ radices abscissis præruptisque rupibus attolluntur; mox ubi per inaccessas cotes mons in modicum tumorem excrevit, paulatim faciliora latera acclinat, donec ad verticem pervenias, haud modicâ planicie æquatum: in quâ & tumulus commodè eminet, tanquam à naturâ productus in arcem. Illud jugum munitionibus Reges firmaverant: reliquus montis vertex justo oppido, sparsisque præterea, & amœnis ædificiis incolebatur. Quò latere ad mare mons pertinet, capax omnis navigii portus sese inter saxa insinuaverat, laxo aditu, aquâ præaltâ, & propter montis amplexum, à procellis securâ. Huic portui oppidum tam opportunè imminebat, ut iis invitis à quibus obtinebatur, nec subire naves possent, neque arcta semita teneri, quæ à mari ducebat ad jugum. Quà verò interiora insulæ mons spectat, duobus

bus duntaxat callibus ascendi tunc poterat, iisque pari modo impeditis. Ingens quoque levamen Epeirćten colentibus, quòd quacunque intermittunt ædificia, uberrimi pecoribus pastus nascuntur. Et ut hunc situm, beneficium deorum putarent, effecerat copia fontium, & innoxius aër, in quo nulla veneno infesta animalia vivebant. In limine callis qui surgebat à portu; [1] Cereris signum, cum spiceâ coronâ, & [2] serpentum volucri jugo; religionem offerebat intrantibus, ne insalutato numine progrederentur, vel saxum negligerent, quod rudibus litteris deam loqui in hunc modum faciebat:

Si mihi [3] quà curvo Nereus vehit æquora cinctu
Omnis humus fruges, atque omnis mitia debet
Jura locus, [4] vetuique fero nemoralia ritu
Pabula Chaoniis miseros decerpere ramis:
His saltem ô cunctæ meritis concedite gentes,
Sicanio sim tuta solo. Reverentia nostri
Adsit, & has nullus surgat populator ad oras.
[5] Namque mihi hæ sedes; hæc fatis dedita tellus:
Hæc placet. Exerti tantum ferat arma coloni
Pingue solum, & duro tantùm de vomere vulnus.
Haud injusta precor. Si quis tamen impia contrà
Signa feret; me me ille gravem, me sentiat hostem.
[6] Ipsa faces, ipsa arma feram, cognataque junget
Mecum

1 *Cereris signum, cum spiceâ coronâ.*] Quia frumenti inventrix.

2 *Serpentum volucri jugo.*] Sunt enim sacri Cereri, eo quod nullum magis terrestre sit animal, quodque generantur ex corruptione. Ovid.

—— Geminos dea fertilis angues
Curribus admovit frænisque coërcuit ora.

3 *Quà curvo Nereus, &c.*] Per totam terram, quæ cingitur Oceano, pro quo Nereus deus marinus sumitur.

3 *Vetuique fero nemoralia ritu Pabula Chaoniis miseros decerpere ramis.*] Sensus est, Ceres ego nemoralibus pabulis, id est, glandibus vetui, quò minus vescerentur mortales, ritu fero, hoc est, veterum, qui more porcorum glandibus alebantur, quia inveni modum serendi. Chaoniis ramis, id est, glandibus decerptis ex Chaonia sylva, sacra Jovi & celebrata columbarum, quercuum oraculis.

5 *Namque mihi hæ sedes.*] Sicilia sacra Cereri ob fertilitatem.

6 *Ipsa faces.*] Alludit ad religionem facum, de quo supra lib. 1.

7 *Cognataque junget Mecum omnis Natura manus.*] *Cognata* dicitur natura Cereri, quia per cæterorum elementorum conjunctionem mixta producuntur.

Mecum omnis Natura manus. Saturnia proles
[1] *De Jove sum mater;* [2] *fraternos cærula nutus*
Unda timet, [3] *nigroque gener capit omnia mundo.*

Meleander multò antè assueverat illuc divertere, quasi pulchritudinem loci sequutus; venationum quoque simulato amore quas vicina regio ferebat; fidissimi militum in præsidio erant, &, ne si cœptis fortuna absuisset, etiam intercideret fuga, vario prætextu, regiarum triremium partem ad stationem applicuit. Captatis quoque temporibus, quicquid olim cumulaverant Reges, in eam arcem delatum est. Vis magna gemmarum: [4] coraliorum multiplices rami, quos ex vicino mari petierant. Exoticam purpuram per aliquot sæcula coactam [5] pinguis murex suo fulgori servaverat. Vasa aurea atque argentea; quorum pauca recenti artificio nitebant: rudia plura, impensiùs in vetustatis reverentiam colebantur. Signatæ pecuniæ ingens modus non erat, per liberalitatem Principis exhausto ærario, quam denique futuri conjectura minuerat.

Rex uni Argenidi consilia aperuit; sibi regiæ dignitatis ultionem in animo esse: si simul Lycogenes & factiosorum præcipui, variâ negociorum specie cogi possent ad regiam, (jam enim in diversa secesserant) omnibus se judices, & supplicia daturum. Huic rei Epeirecten esse idoneam, unde & vicina regio teneretur, & in potestate maria essent. Forsitan, inquit, violenta consilia reliquos frangent, qui meæ clementiæ fiducia peccant. Sin resurgent sæviùs bella, consiliumque eventus destituet; relinquam

1 *De Jove sum mater.*] Ceres filia Saturni, compressa à Jove fratre peperit Proserpinam.

2 *Fraternos cærula, &c.*] Id est, frater Neptunus maria moderatur.

3 *Nigroque gener, &c.*] Pluto raptor Proserpinæ, inferorum Rex.

4 *Coralliorum multiplices rami.*] Frutex est mollis & viridis coloris, dum sub aqua nascitur, baccas producit candidas; aqua exemptus statim lapidescit, ruboremque contrahit. Nascitur in mari rubro, laudatius in Oceano septentrionali, juxta Orcadas insulas. Conversionem viridis coloris in rubrum fabulantur poëtæ attactu Medusæi capitis esse factam, ut Ovid. Metamorph. lib. 4.

5 *Pinguis murex.*] Piscis, ex cujus sanguine purpura exprimitur.

1 *Neque*

quam ingratissimum solum, tecumque divitias triremibus imponens navigabo in Africam. [1] Neque enim illic desunt qui fugientem excipiant: & aut ego tantus natu, aut tu in annis ejusmodi clade indignis, fortunam placabimus. Si ea calamitas incidet, solam Epeircten commendabo Eurymedi: hanc cum delectâ manu ad extremum propugnet. Interim nobis, (gnata) pœnas dabit Sicilia, gravibus inter ipsos conjuratos odiis lacerata; vulgusque errore discusso, quid illi sint, & quid fuerimus, tristissimâ æstimatione pensabit. Quippe nec in dividendis facinoris præmiis unquam convenient, nec Lycogeni omnes accedent. Multi enim me percelli, non everti, desiderant. Sic inter se commissi, pars ad nos respicient, & reditus noster fortè illorum beneficium erit, quorum scelere pulsi fugerimus. Tu interim, Argenis, in arcem concede; vereor enim ne bellum improviso aut accipi aut inferri oporteat. Unum vide, ne in tuam familiaritatem ignotæ fidei mulieres admittas. Satis est, mea gnata, proditione virorum nos lædi.

Ad hæc Argenis, gratulata fortissimum consilium Patri; & hortata novo bello experiri fortunam, adjecit se hactenus cum fide curasse, ne ignoti ingenii mulieribus sua familiaritas pateret. Sed postquam digressi sunt, cogitare acriter cœpit, à qua muliere timendum Rex monstrasset: quæve secum omnino viveret ipsi invisa. Statimque consuluit Selenissam: ignara, illam esse, quæ Timocleam Regi suspectam occultissimâ fraude effecerat. Et tunc quidem callidissima anus, quanquam læta suas artes procedere, perfidiose apud Argenidem simulavit mirari se, quis ad has curas impulisset Meleandrum. Causa autem cur arcanis consiliis Timocleam petiisset, hæc erat: Argenidem illius officiis in Poliarchum senserat esse captam;

1 *Neque enim illic desunt, &c.*] Scilicet Hianisbe, quæ Annæ conjugis Meleandri soror fuerat, ut infra.

ptam; verebaturque ne jucundissimâ novitate Matrona veteres amicitias anteiret. Ergo invidiæ curis gravis, ad familiaria in aulis flagitia & odia se convertit. Nihil tamen apertè in Timocleam loquuta est. Ars enim & causa perierat, si deprehenderet Argenis fraudis ingenium. Sciebatque præterea, se mulieri graviorem hostem fore, si eam odisse non sciretur. Varia itaque ingerebat, quibus consultissimum esse probaret, ut Argenis beneficium in eam aut omitteret, aut differret. Visne, inquiebat, scire Timocleam hæc præmia esse occultati Poliarchi? visne secreta inter te & illum fidei pignora in plures emanare? Solertiùs [1] mecastor feceris, si tanquam tuopte ingenio illi mediocriter favebis; ut dari, non referri beneficium credat. Sit verò suæ domi. Non careret suspicione, illa tuæ familiæ accessio. Finge enim (quod & Superi faxint) nunquam in vulgus periculosè emanaturum, ab ipsa Poliarchum esse servatum. At quid iste hospes Archombrotus? Scit quantùm de eo sit merita; & præmia tam subitò scilicet à te solvi non sentiet?

His, & pluribus, sibi veriùs quàm alumnæ cavebat Seleniffa; rata actum de gratiæ quo eminebat fastigio, si præter se alia esset cui nihil sileretur. Sed tàm commodè, tantoque circuitu peccabat, ut videretur unam Argenidem curare: assiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratiosi prætextu juvandi aut monendi, satiant invidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt, ut maligna deinde inserentibus sit pronior fides. Ergo & Seleniffa suspiciones secretò ornaverat, quæ in Timocleam Regi allapsæ sunt; Hanc olim favisse Lycogeni & adhuc incertam fide esse; tamen ab incautâ Argenide amari. Rursusque apud Argenidem ejusdem matronæ laudes, & merita, miscebat imagine periculi, quod in eâ subvehendâ ti-

1 *Mecastor.*] Supple, adjuvet. Proprium fœminarum jusjurandum, quo Argenis hic, ut supra Timoclea, utitur.

I Qui-

dâ timendum videbatur. Et quoniam partim vera monebat, effectum est, ut vix meliùs ab Argenide Timocleæ esset; nisi quòd interdum, ut solebat, venienti, familiariùs se præbebat, augebatque recedentem aliquot donis, liberalitatis occasione utique semper aptè quæsitâ.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Post profectam cum Ibburrane Argenidem, Meleander quoque Epeircten ex constituto proficiscitur. Eo dum se confert, equis in lacum demersis, ingens vitæ periculum adit. Sed Archombr. accepta pone Regis veste periclitantem è lacu detrahit. Regis aurigam vultu horrenti ad ripam tendentem Eristhenes, tanquam Regem vindicaturus, improviso ictu excipit: quod consultoribus minime placuit. De regni negotiis, & revocando Poliarcho Rex concilium cogit.

INter hos dies Argenis, ut erat imperatum, comitante Ibburrane, qui tunc fortè negociorum causâ in regiâ erat, Epeircten profecta est. Nec multò post Meleander, cùm in idem oppidum se conferret, ingens vitæ periculum adivit, sive suorum fraude, sive fatorum consilio, gratiam & favorem Archombroto quærentium. Lacus erat passuum non plùs mille in ambitu; placidis quidem & facilibus ripis, sed aquâ deinde præaltâ, & instabili fundo. Ad illum Regis auriga declinavit tanquam viâ magis apricâ ducturus. Frequentia curruum, qui illic quotidie agebantur, multis orbitis notabilis, ne quid timeretur, effecerat, cùm ecce Regis equi seu sponte consternati, seu culicum palustrium stimulis acti, aut denique proditione ductoris, quassatis altè jubis, & periculosè arrecti, viam in lacum præcipitant; omnibus quidem qui in comitatu erant pavidissimâ vociferatione certantibus: sed pauci ferebant auxilium; sive intempestivo metu sibi cavebant, sive subiti atrocitas periculi vires torpentibus eripuit. Inter illos qui ruentem per devia currum cum fide sequebantur, nemo Archombroti celeritatem æquavit. Nunc aurigam ille monere, ut acriùs equis obsisteret,

fteret, nunc Regem ut ab curru in aquas defiliret, nondum hominis menfuram æquantes. Ferebatur interim currus, primafque jam rotas altior aqua fuppreflerat. Tum verò Archombrotus virile facinus aufus, quia impeditus fluctibus equus tardius eum vehebat, fe in lacum pedes mifit; ad vicinum deinde currum præcipitans, volentem Meleandrum arreptâ ponè vefte tam maturè detraxit; ut eodem fermè momento lacus fubitâ voragine defidens, totos cum vehiculo equos abforpferit. Archombrotum Regis pondus in fe è curru collabentis affixerat; tum ex pingui argillâ lubricum fundum, & ipfius aquæ inftabilis moles quæ perveniebat ad humeros. Nec minus Rex laborabat fua veftigia obfirmare. Ita luctantibus fimillimi inter fe invicem hærebant; cùm jam propè cedentes incumbentibus undis celerrimi amicorum eripiunt.

Ubi ad ripam Meleander pervenit; tanti quod evaferat periculi horridior imago, tum fuo, tum fuorum animo infedit. Illud præcipuè horrorem augebat, quod imperitus natandi certiffimè periiffet, nifi Archombrotus contemptâ falute veluti in fe avertiffet periculum; quem ubi & natandi rudem effe compertum eft, cœpere utique omnes impenfiùs mirari hunc in Regis difcrimine adeò vilem fibi fuiffe, juvenem, externum, non beneficio, non lege obligatum; cùm tot, proh pudor! gentiles & obnoxii ceffaffent. Præcipuè Regem, ut debuit, hoc beneficium permovit. Cupidè illum amplexus erubefcentem ad fuas laudes tenebat; & jam antea tantâ indole ad amandum compulfus, gaudebat hoc cafu poteftatem effe factam eum fibi intimâ, nec invidiofâ familiaritate jungendi. Interim Regis auriga elapfus fluctibus vultu horrenti ad ripam tendebat, cùm Erifthenes diu ante verbis in eum bacchatus, gladium ftrinxit, & tanquam Regis periculum vindicaturus, improvifo omnibus ictu excipit infœlicem. Confoffus ille ruit in aquas, magno quidem juventutis, quæ aderat, plaufu. At non illa confultioribus placuerunt. Si

non

non enim hæc aurigæ culpâ contigerant, cur miser tam cruentè mulctabatur? Sin noxam meruerat, cur non habitâ quæstione, non editis consciis, facili morte eripiebatur suppliciis? An unus denique Eristhenes Regem amabat, tam properæ ultionis minister? Lapsi inde animi, ut auriga crederetur factione Lycogenis emptus Regis vitam hoc facinore petiisse, & quoniam sceleri fata obstiterant, ne conjurationem prodere cogeretur, ab Eristhene Lycogenis amico esse sublatum. Sed Eristhenis potentia, nondumque maturum ad ultionem tempus, quamvis invitum Meleandrum ad dissimulandum coëgit; vultu quidem sic placido, ut nec se Eristhenes senserit esse suspectum.

Ubi Epeircten perventum est, frequens Optimatibus oppidum fuit, de Regis salute gratantibus, Meleandro tegente quid animi sibi esset, & ad omnem hilaritatem se cogente. Erant in primis Lycogeni amici Oloodemus, & Eristhenes, per hunc ad ingentis potentiæ gradum subvecti. Nam Eristheni summam ærarii Meleander crediderat; certus se has vires hosti conferre; sed ita tempora, & quam iniverat simulatio, ferebant. Oloodemus, [1] quicquid ad Pachynum promontorium jacet regendum acceperat. Hi facinus inter se partiti, diversa procurabant; & cum Lycogene Oloodemus corrumpendæ Siciliæ à Regiâ aberat; Eristhenes muneris sui specie incumbebat Regis consiliis. In his tribus summam hostilium virium esse constabat. Rex quamquam consilii jam certus, tamen quid Cleobulo sententiæ esset, scire expetiit. Eurymedis quoque consilio plurimùm utebatur; & Archombroti summa gratia erat. His tribus secretò convocatis Meleander Argenidem secum habens, ita primùm locutus est, ut non ostenderet suum sensum, ne præjudicio illo periret libertas sentire timentium Regi contraria, aut se frustra dissuadere credentium. In quo rerum articulo Sicilia esset ostendit;

1 *Quicquid ad Pachynum promontorium.*] Quod Mauritaniam respicit.

dit; importuniorem illam pacem pristino bello; hæc se pridem auguratum Epeirčten, in qua tunc arce erant, munisse; scire se, ex paucis capitibus momenta tam atrocis seditionis pendêre. Jam rogare quid authores sibi essent. Nemo in tantis rebus audebat loqui prior, donec in ætatis reverentiam, expertæque prudentiæ, Rex Cleobulum dicere jussit: & ille, Strenuè, inquit, agendum est, ô Rex; aut expectandum tanquam velatis capitibus maturum exitium. Mediocris virtus pro vitio tibi erit. Nec aut famam, aut deos, si te de istis hostibus ulciscêris, lædere puta. Nam & primus Lycogenes peccavit in fœdera; & ipsius supplicio qui te contemnunt, vel odere, mutabuntur. Scimus solicitatas urbes, descriptos milites penè sub signis esse. Quid moraris? An donec nihil ampliùs in Sicilia syncerum sit? Timesne turbare adhuc præcoces illorum apparatus; aut [1] religiosè expectas, donec ferrum jubearis recipere? Eristhenem hîc habes; Lycogenem, & Oloodemum, tanquam ad consilium in re subitò oblatâ, accerse. Si venient, confestim majestatis damnatos conficias. Sin abnuent; hos tu verò contumaces, nec dum omnia instructos, justo celerique bello persequere. His Cleobuli verbis adjecit Eurymedes, spondere se, peditum sex millia, equitesque quingentos, in fide & potestate fore. In prætorianis partim hos esse, partim in Epeirctes præsidio. Alios Panormi, & in arce [2] Epipolis distributos. Tantillam veteranorum manum tyronibus posse præstare, quoscunque delegisset Lycogenes. Et ubi regia vexilla fulsissent, haud dubiè multos se melioribus partibus applicituros.

Inter

1 *Religiose expectas, donec ferrum jubearis recipere.*] Alludit ad gladiatores, quibus ex orchestra conclamabatur, ferrum recipe: & ad homines, qui eligebantur in victimas mortuis immolandas, ut est apud Homerum in Patrocli funere, & apud Virg. in Palladis exsequiis. Religiose autem miseræ victimæ debebant expectare ferrum, nec fugere, ne sacri turbarent ordinem. Alludit etiam ad victimas homines immolatos Diis Deabusque, ut Saturno & Dianæ Tauricæ, & in Gallia Mercurio.

2 *Epipolis.*] Juxta Syracusas.

1 *Igna-*

Inter hæc, Archombrotus, illatâ armorum mentione hilarior, ratusque locum esse, aliquid pro Poliarcho audendi; Ego, inquit, & externus, & juvenis, de summâ rerum non disputo. Sed si bellum vobis placet, cur auxilia vestra respuitis? cur ante discrimen frangitis vires? Poliarchum Lycogenis invidiâ pulsum, adhuc hodie nemo est militum, qui non optet restitui. Præterquam quòd bellicis artibus valet, timendumque est hostibus nomen, scitote illius reditu conspectuque, tanquam salutis auspicio, promptiores ad omnia exercitus fore. Equidem quærendum censeo, excusataque temporum necessitate, quæ illum hinc abegit, ad novam lauream invitandum.

Hæc fidenter pro Poliarcho orantem Argenis intuebatur, eò potissimùm læta, quòd Rex illum avidè audiebat. Itaque ne quis tam liquida & prolixa omina tubaret, ipsa adjecit, in eâdem qua Poliarchus causâ, Arsidam esse; quem omnes ferunt, inquit, in Italiâ moras trahere, tanquam solum exilii causâ vertisset. Nec aliud ipsi crimen, quàm abvexisse Poliarchum. De Arsidæ fide, ô Rex, non dubitas; & fortasse de nobis isto facinore, quàm de Poliarcho plùs meruit. Quòd si tamen deliquit, hunc donari mihi peto; licèt quamdiu Poliarchus in damnatis aut invisis fuerit, non possit absolvi. Argenide in defensionem Arsidæ, quia cum salute Poliarchi cohærebat, erectâ, omnes in virginis gratiam eadem cum ambitu senserunt.

Tum Rex; Diis, inquit, res nostras curæ esse, vel ideò intellexi, quòd mirabili animorum consensu, quæ apud me constitueram, eadem ut facerem suasistis. Sit igitur auspicibus diis ratum in Lycogenem bellum; si absque tumultu capi, & perduellionum supplicio tolli non poterit. Poliarchum autem, & Arsidam, pridem meo suffragio absolvi; restat quærere, qua ratione utrumque reconciliemus domum. Omnibus visum, notæ fidei aliquem cum muneribus ad Poliarchum mitti debere, eumque orari ut cùm primùm cœptæ erunt in Lycogenem turbæ, remigret

gret in Insulam. Sic constitutis rebus consilium Rex dimisit, omnibus, quæ sciebant, senserantve, diligenter premere jussis. Sed Argenis de amantium more semper immodicè exultans, aut mœsta, objectâ præter spem lætitiâ apertè fruebatur; ignarusque rei pater; Accipio, filia, inquit, omen: ex quo in hæc mala incidimus, nunc te primùm hilarem, & porrectæ frontis cerno.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Archombrotus impotenti Argenidis amore torquetur. At Lycogenes nulla non arte nititur plebem demerere. Eum Hyperiphaniis occulte uti, fama est. Qui sint isti Hyperiphanii, & istius sectæ quis author, Archombroto Ibburranes edisserit.

VESPERA appetebat, & in hortum regium Archombrotus, ut plerumque solebat, intravit. Illic cùm solus inter arborum spatia erraret, in noctis memoriam incidit, quâ Timocleæ hospitio cum Poliarcho erat usus. Inter cætera subiit animum, frontis vocisque mutatio, quæ illic Poliarchum de Argenide interrogatum confudit; id enim Archombrotus in amoris indicium cùm traxisset, deinde exciderat supervenientium rerum mole, eò faciliùs quòd non amorem mutuum, sed juvenilem in Poliarcho insaniam esse conjecerat. Tunc verò diligentius omnia revolvebat: bis ad Argenidis nomen Poliarchum obstupuisse: bis de virginis ætate & moribus rogatum, respondisse strictim tantùm, & ut scires incompositi ad hoc nomen animi esse. In illius rei memoriâ hærenti, succurrit, Argenidem, dum Arsidam apud patrem tueretur, inter seria verba & preces, totam arsisse. Facinus autem Arsidæ ad rem Poliarchi pertinebat. His utrinque pensatis, secretæ inter illos necessitudinis facta est Archombroto suspicio. Occurrerunt ilicet cogitanti, virtutes Poliarchi, & quicquid hunc ad spem tantam subvehere potuerat, aut solicitare Argenidem. Certè quòd illius genus lateret,

teret, aliquid eximium posse subesse. Neque enim, inquiebat, solus sum, cujus genus, aut fortunæ, ex illâ quam subii dissimulationis larvâ æstimari non debeant. Sed dum Argenidis speciem, fortunamque, ad animum revocat suum, fœlicemque hoc amore Poliarchum tacitâ gratulatione ingeminat, ea ipsa laudare incipit & mirari, quæ antea intactus aspexerat. Nam quid Argenide venustius esse? cui unquam ad tantum habitum, tantosque parentes, tot virtutes accessisse? Si non generis prærogativa esset, sed ex Siciliæ virginibus delectus haberetur, neminem ante Argenidem ad regnum asciscendam. Sapientiam, modestiam, verba, suo sexui præstare; speciem supra mortalem esse. Post hæc ad se redibat Archombrotus, nec indignam tantâ spe nobilitatem suam, haud dubium novis ignibus alimentum, reputabat. Et id primò non quasi amaturus; sed tantùm veluti ociosa, nec imparia tamen vota. Capi inde paulatim, & oblectatione jam anxiâ ad earum rerum imagines teneri; [1] ignarus, si victor & liber esse vellet, fortitudine opus esse in hæc ipsa amandi initia. Quantùm charior fiebat Argenis, tantùm de amicitiâ decedebat, quæ illum Poliarcho conjunxerat, primùm invidiâ, mox æmulationis malo grassante. Ita æger, & ad animi captivitatem adactus, horto digreditur, quem paulò antè fœlix solutusque intraverat. Accessio mali fuit; quòd ad solatium in eâ tempestate solitudinem quærens, solus cœnavit. Nam cùm tacitus secretusque, non aliud quàm amorem audiret, paulatim, illis curis se permisit, quæ intra paucissimos dies efflictim amantem nondum expertis malis urserunt.

Dum hæc apud Regem aguntur, non solutiori curâ cum suis Lycogenes meditatum facinus adornat. Is ad præcipua oppida non uno prætextu divertens, magistra-

tus

1 *Ignarus, si victor & liber esse vellet, fortitudine opus esse in hæc ipsa amandi initia.*] Ita Ovid. de remedio amoris, lib. 1.

Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluêre moras.

1 *Caput*

tus exhibito convivio hilariores monebat, ne publicam libertatem finerent prodi. Pessimis consiliis infestari Siciliam; meminissent se in regno, non sub tyrannide esse: Nec in Regem quicquam addebat, nisi ita perplexè, ut id posset vel Meleandro excusare. Cùm his verbis incitatos videbat, quasi familiariùs agens, imperfectum aliquid inter suspiria, vel publicè, vel præcipuis in aurem loquebatur; ut piâ solicitudine plura timere videretur, quàm quæ auderet evulgare. Inde non pauci, in eum ut patriæ columen aspicere, curâque subtristi Meleandrum fastidire: Cùm præsertim jactaretur in populo, nunc contemptis popularibus ad publica negocia acciri peregrinos, nunc tributa & portoria augeri: cædes denique imminere à Principe superioribus bellis infesto. Præter has artes, sacrificuli pretio empti haud parum valuere. Ominibus & auspiciis ementitis omnia in religionem vertebant. Seu publicè, seu privatim mactata hostia erat, effictis prodigiis spectantes terrebantur; nunc [1] caput deesse jecinori; nunc turbato ordine, fibras emicare extra sedem; semperque nova fata instare, & meliora præteritis: Nihil autem quod tunc fieret diis placere. Contigerunt præter has larvas, non falsa, aut fucata prodigia, quibus affirmabantur proximæ clades. Nam & [2] de cœlo lapidatum est; & alicubi [3] gemini soles micuerant. Sed pauca hæc monstra

fictis

1 *Caput deesse jecinori, &c.*] Nullum discrimen vehementius fuit, quam si caput jecinoris, vel ipsum jecur in extis defuisset; nisi in solicitudine & metu, quia curas tunc perimere putaverunt. Quo mense Claudius Cæsar veneno interemptus fuit sacrificanti, jecinoris caput defuisse constat. Quod & Caio principi evenisse memorant. Hæc exta pestifera dicta sunt. Livius lib. 8. c. 9. *Decio caput jecinoris à familiari parte cæsum Aruspex dicitur ostendisse, &c.*

2 *De cœlo lapidatum est.*] Plin. Jun. lib. 2. *Celebrant Græci Anaxagoram Clazomenium, Olymp. 78. 2. anno prædixisse cœlestium litterarum scientiâ, quibus diebus saxum casurum esset è Sole, idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Ægos flumen; qui lapis etiam nunc ostenditur colore adusto.* Tit. Liv. l. 7. *Prodigium extemplo dedicationem secutum simile vetusto montis Albani prodigio, namque & lapidibus pluit.*

3 *Gemini Soles.*] *Gemini, alias trini soles ab antiquis sæpius visi sunt, Spurio, Q. Mutio; Q. Martio, Marc. Portio; M. Antonio, P. Dolabella; M. Lepido, L. Planco Coss. & nostra ætas vidit, D. Claudio principe,* inquit idem Plinius, lib. 2. nat. hist.

1 *Demere*

fictis innumeris fidem fecerunt: ut homines omnia temerè crederent, timerentque. quem miserorum statum quidam Poëta, & ipse publicæ insaniæ non expers, descripsit.

Parcite Cœlicolæ; Quid [1] *demere vincula rebus*
Heu placet, & miseras [2] *monstris evertere terras?*
Nunc cœlo informis facies, nunc aëra fœdi
Incæstant [3] *Manes. Livent per inane Cometæ,*
Et nec friget hiems, [4] *vector nec floribus halat*
Phryxæus; [5] *posuitque suos canis æstifer ignes.*
[6] *Qualiter ignoto cum Sol novus aëre gyrum.*
Per modò nascentis cunabula duceret Orbis,
Expers sæpe viæ, sæpe alti pondere currûs
Erravit dubius, totumque immiscuit annum.
Cernis anhelanti quàm [7] *nigra volumina tollat*
Ætna jugo? cernis quantâ vehat æquora mole
Auster, & in nostras spumantia degerat oras?
[8] *Ceu quondam Ausonio cum dissociata recessit*
Littore, frangentes exhorruit Insula nimbos.

Magna

1 *Demere vincula rebus.*] Aureum illum nexum, qui omnem naturam conjungit, Homerus *auream mundi catenam* appellat, cingulum Veneris, seu vinculum naturæ, & symbolum.

2 *Monstris.*] Prodigiis cœlestibus & metæoris insuetis.

3 *Manes.*] Dæmones, qui aëra infestant, inter Numina reputabantur.

4 *Vector nec floribus halat Phryxæus.*] Vernum tempus nondum advenit: Est enim *vector Phryxæus* aries ille ipse, qui Phryxum per Hellespontum vexit in Colchidem, ubi Jovi immolatus est, vellere in campo Martis appenso; postmodum à Jove in Zodaici signum constitutus aries, quem sol ingrediens 4. Idus Martias Æquinoctium vernum efficit.

5 *Posuitque canis æstifer ignes.*] Æstas suis calotibus excidit. Canis enim est sydus cœleste oriens 18. Augusti; hi dies caniculares dicti, cum in medio cœli contra cum Sole conjunctus æstum duplicat, unde & nomen invenit, quod nimio calore mordere videatur.

6 *Qualiter ignoto cum sol, &c.*] Non secus ac Sol, cum in exordiis mundi cursus expers tempestatem immiscuit.

7 *Nigra volumina.*] Flammarum ac fumi globos. Ætna enim mons Siciliæ flammivomus.

8 *Ceu quondam Ausonio cum dissociata recessit Littore.*] Quemadmodum Sicilia, quæ olim cum Italia juncta, ab eadem facto terræ motu divisa est, & ex peninsula, insula facta. Dicitur *Ausonium littus* à filio Ulyssis & Calipsûs Ausonio, qui quondam ibi regnavit, Virg. lib. 3. Æneid.

Hæc loca vi quondam & vasta convulsa ruina
Dissiluisse ferunt, cum protinus utraque tellus
Una foret. —

Magna quidem portenta Deûm ; Tamen omnia suprà
Savit corde pavor. Vates sibi quisque malorum
Et clades, & tela videt, pœnasque futuri
Pracipit. O sive hac nobis insania crevit,
Seu superi jussère nefas ; quid longa moramur
Supplicia ? Arma, viri. Savo cadat hostia cœlo
Qua meruit. Liceat [1] lustralia mittere tela,
Et satiare deos, & morte reposcere vitam.

Inter hæc ad Regem est relatum, intercedere Hyperephaniis cum Lycogene arcana consilia ; verebanturque nonnulli, ne eorum usurus viribus propediem [2] à patriis sacris abiret. Fortè cùm talia jactarentur, Archombrotus cum Ibburrane erat, cui jam aliquo usu, commendatione maximè Regis cœperat familiaris esse. Ambo in regiâ porticu spatiabantur, novusque in Siculis rebus Archombrotus, cùm aliquoties Hyperephanios audisset nominari, rogavit quod discrimen inter illos cæterosque Siciliæ incolas esset ; cur nomina, cur studia, viresque diversæ. Tum Ibburranes docendi juvenis studio paulùm in se seductus, sic incepit : Hyperephaniis ex suæ superstitionis genio nomen hoc fecimus. Eorum factio regnantibus gravis, quodam Usinulcâ auctore hoc sæculo est exorta. Ille deorum cultu neglecto qualis in Siciliâ semper viguit, ausus est novas religiones afferre, pacemque solicitare animorum, qui superbiâ, vel nimiâ simplicitate diripi possent. Quibusdam igitur ambitiosum fuit à sensu majorum eo duce discedere ; Alios eloquentia fefellit, cui pietatis species erat intexta. Accessit impetus novitatis, tanto furore excæcans animos, ut barbara Usinulcæ commenta invenerint laudatores, non ex vastis & ultimis terris, sed (quod mireris) ex alumnis Siciliæ : quamquam nihil portentis deterius quibus suam ille scholam fœdavit ; ut vel referre

1 *Lustralia tela.*] Quæ Siciliam expient & purgent monstris.

2 *A patriis sacr.*] Ab avita religione.

1 Negat

referre me pudeat contumeliosam numinibus vesaniam. [1] Negat ullum mortalium, ulli sceleri operam dare, nisi qui illi perpetrando ab adigentibus diis damnatus est. Utcunque verò in vitia pugnes, in te sis innocens, commodus hominibus, in deos liberalis, ejusmodi pietate effici non vult, ut amicior diis vivas. Non hæc enim omnia esse illam virtutem, quæ acceptos immortalibus homines facit, sed illius tantummodo signa virtutis. Præterea non esse in delictis discrimina; sed in hominibus qui delinquunt; Si quidem à diis exosos, [2] vel oleris furto mereri [3] quicquid Furiæ apud Poëtas faciunt. Cæteros verò non parricidio, non incestu, libare amicitiam quâ cum Numinibus sunt conjuncti. Ita ab uno scelerum cœno hos intactos, illos amisso decore excedere. Velut in aquas si quid anserini generis mergas, inde inviolatâ siccitate eduxeris; cùm cæteræ aves, aquis iisdem, & minori sæpè morâ tenorem & usum pennarum corrumpant. Parco cæteram Usinulcæ amentiam memorare. Nec habuissent hæc monstra longi ævi discipulos, nisi incidissent in Regum pueritiam, quibus temporibus ut plurimùm turbulentis fœda omnia nec arceri nec corrigi possunt. Auxit hunc morbum factionum atrocitas; & quidam Optimates odio eorum qui sub pueris Principibus rerum potiebantur, præbuere se tumultuantibus Hyperephaniis duces. Tum verò [4] luctuosissimo sydere percurrerunt domestica arma Siciliam; & ad Hyperephanios defecerunt quotquot seditionum licentiam amabant; in ipsos ausi

Reges

1 *Negat ullum mortalium.*] Opiniones erraneas Hyperephaniorum Barclaius subvertit, & damnat; quas ego Scholæ discutiendas remitto.

2 *Vel oleris furto.*] Dracon Atheniens. legislator eadem capitalia reputavit.

3 *Quidquid Furiæ apud Poëtas faciunt.*] Omnia damnatorum supplicia, quæ à Furiis infliguntur, de quibus habes multa apud Homerum in Odyssea, & apud Virg. 6. Æneid.

Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

4 *Luctuosissimo sydere.*] Sublunaria agi virtute Cœlestium, & malignos influxus subjectis oris sydera imprimere, assertor est Philosophus.

Reges signa attollere. Nihil illorum furori relictum est. Calcare aras deorum, evertere templa, fœdare oppida incendiis, & civili sanguine suam furiis consecrare novitatem. Post tot annos adhuc veluti truncas urbes [1] excisis Numinum tholis aspicias, in quibus sævierunt. In illis tumultibus tanto divortio à cæteris recessere Siculis, ut tanquam aliam patriam, aliumque populum facerent, ne ictis quidem fœderibus redierint bonâ fide in communionem reliquæ gentis: discordique ingenio acti semper arma aut minentur aut timeant.

Ita affectis animis, quid Regibus putes liberi in eos imperii esse? Urbes, milites, portus, tantumque non totas insederunt provincias, ex quibus cum supercilio consulunt quid juvari à se Regem aut sperni expediat. Cui si bellis occupato, aut inter alia laboranti negocia, operam suam promittunt: tanquam digni quibus gratiæ habeantur, fidem hanc jactant; obliti à bonis civibus tunc ejusmodi sponsionem non exigi, nec fore ut toties eam repeterent, si semel tuta esset. Sed sociorum utique magis quàm civium more auxilia præstant, Regisque aut sequuntur aut aversantur consilia. Sic deorum Principumque arbitros agunt; quid utrisque ipsi debeant, non ex patrio ritu, sed ex suis ingeniis metiri. Quantas clades hic morbus minetur Siciliæ vel nullo profitente agnoveris. Nam ut pervicacissima sunt odia, quæ ex diversarum religionum litibus fervent, jure timendum est, ne aliquando Hyperephanii quod suis consequi viribus non possunt, excidio patriæ quærant, peregrinis gentibus, æmulisque, non magis ad bellum quàm ad prædam, & veluti Siciliæ possessionem accitis. Quòd si ista meliores dii avertent, at jam quanta sunt quæ videmus quæque sentimus? Si filii irascuntur parentibus, si Regi Optimates, continuò in hanc

1 *Excisis Numinum tholis.*] Lugent adhuc lachrymasque eliciunt superstites templorum, imaginumque ruinæ.

1 Di

hanc sectam, veluti ad certissimæ manumissionis genus, fucatâ professione secedunt: non ignari, quòd sibi præcipue noceant; sed tanti est suo errore æmulos macerare. Quid [1] de Vestalibus dicam; [2] quid de mystis deorum? Ubi illos castitatis suæ tædet, impunè maledicunt religionibus, & incestarum mercede nuptiarum se Hyperephaniis dedunt. His exemplis, illaque disserendi & vivendi licentiâ labefactatur vulgus; ut primùm qui dii aut quâ ratione colendi sint dubitet; mox rudi aut impio fastu nihil sacrum habeat, nihil de Superis certum; Sic Numinum rebus indicta est isto facinore calamitas, simulque in publicam pacem serpit, & ægræ Siciliæ carpit vires; quæ nunquam in pristinum robur exurget, nisi priùs Hyperephaniis ad saniora adactis [3] vulnus hoc duxerit cicatricem.

Tum Archombrotus; Quid ergo Siculi cessant, ait, uno mole obruere incendium? quidve gravatur justo ferro hanc tabem noxiosissimâ contagione serpentem exscindere? Equidem vel ego externus manus meas & ferrum ad hoc promitto; Neque me unquam gratioribus victimis operaturum credam, [4] quàm si eorum sanguinem diis dabo, [5] vel meum adactis vulneribus ipsi libabunt. Hæc te Meleandro dicere, Ibburranes, & ad hæc bella eum urgere æquum fuit.

Hîc Ibburranes; Laudo impetum tuum, inquit, egregio fervore succensum. Sed sunt tamen qui non sine argumento

1 *De Vestalibus.*] De virginibus Vestæ consecratis agunt Plutarch. Festus, Pomp. Plin. Et pene omnes Scriptores antiqui. Sub Vestalium tamen nomine hic virgines sanctimoniales notat Deo sacras.

2 *Quid de mystis.*] Mystæ sacerdotes dicti, ἀπὸ τοῦ μύειν, id est, sacrificare.

3 *Vulnus hoc duxerit cicatricem.*] Obductum fuerit vulnus. Alleg. Est autem *cicatrix* callosa caro pro cute inducta; ubi erat hiatus vulneris, quod jam coivit.

4 *Quàm si eorum sanguinem diis dabo.*] Deos exsatiari & placari non solum ferino, sed & humano cruore putavere, veluti Saturnum, Dianam, Mercurium, Herculem, &c.

5 *Vel meum adactis vulneribus ipsi libabunt.*] Meo sanguine propitiabunt sibi Deos, quibus humano cruore litatur. Juxta illud T. Iliad.

Πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται.

Nam læsio, quam Aten vocant, dicebatur filia Jovis.

mento contraria sentiant; quia rerum successu compertum est, ut quædam animalia aluntur veneno, ita hanc sectam invalescere publicis malis, interque bella & clades saginari, Alias igitur artes, easque mitiores quæsivere, quibus maculam Sicilia eluat; crediderūntque Regum prudentiâ, absque ferro & sanguine, morbi sævitiem ponere posse. Si quid verò ipse sentiam quæris; . neque cum illis pacem neque bellum simpliciter volo. Nam si quietem possunt pati, non hos puto ullis motibus solicitandos. Sin in Regem remque publicam seditiosis consiliis sponte insurgent, ferendos non arbitror; sed vi armisque premendam vesaniam superbè furentium. Pia tunc arma, tunc omni laude digna in eos severitas. Totis regni viribus enitendum ne impunè auferant abominandi in Reges exempli audaciam. Et eò quidem celeriùs vindicandum est facinus, quò ipsi ferociùs solent grassari in cunctantes: nostramque patientiam pro imbecillitate comtemptim accipere. Neque enim hæc secta, ferendo, parendove (ut solent meliores disciplinæ) quærit sibi incrementa; sed jurgio, rixâ, tumultu, sua facinora assuevit asserere. Ferro igitur, & plusquam æmulâ ferocitate, censeo in eos esse agendum, quoties suis injuriis Regem ac Patriam lacessent. At si seditionibus, si rebellione abstinebunt, patienturque mitiùs se haberi, tunc ego cum illis pacem malim. Jam enim in plures serpsit labes quàm ut singuli inter reos scribi possint, & citari à lictore. Ac præterea juventute abundat Sicilia, quam nunc levitas, nunc egestas, nunc ipsa armorum cupido sic versat, ut non jure aut pudore æstimato factiosis det nomina, & in militiam coëat quantumvis superis mortalibusque aversam. Ita multi dum armis certatur accedunt spe prædæ ad istos Hyperephanios, qui eos in pace devorent: & Reges bello illato plures de novo reos faciunt, quàm de veteribus extinguunt. Præterea veluti fila per se tenuia ac soluta facilè rumpas; At si ea inter se violento implicas nexu, quò for-
tiùs

tiùs premis, eò validiùs stipantur, coëuntque denique in funem cui frangendo nunquam suffeceris. Sic isti per se fortè negligentiores suarum partium, ubi intentatos jugulis vident enses, qui coactam, id est, ut existimant, pudendam pœnitentiam extorqueant, interdum furioso & quem ægrè exolveris nexu conjurant. Itaque pace, ocio, regni fœlicitate (si ipsi importunis tumultibus ad arma Regem non cogent) debellandi sunt; quo tempore nihil ex publicis latrociniis habent quod incertis & seditiosis auxiliatoribus largiantur; neque incitati adversantium fervore, plurimum quoque de suo remittunt. Ex ipsorum deinde præcipuis multi ad Regem respiciunt; ex cujus amicitiâ in illo sereno omnia pendent. Is autem si non tam odio quàm contemptu prosequetur eorum disciplinam, efficaciùs omni bello nobilium animos ad pœnitentiam coget: Qui si malo pudore prohibebuntur suam sectam ejurare, saltem liberis suis consulent, magistrisque eos tradent per quos erudiantur ex veteri more, vivantque in Regiâ gratiosi. Nam qui cœlo, argumentis, veterumque præceptis, unam pertinaciam anteponunt, adhærentque Usinulcæ; vincentur, mihi crede, hoc honorum aditu, & spe regiorum munerum, cautè præclusa, præsertim si non hæ pœnæ legibus publicè latis in eos constituantur (nam id ipsum satis iratis esset ad questus, conjurationemque & contumacia arma) sed lento quodam usu, Principisque ingenio, nequaquam in eos dividentis reipublicæ munera, quæ conferri aliis possunt; neque ferentis ut extra licentiam quam leges faciunt exerrent. Cætera sit in eos mansuetus; & interdum familiaribus verbis dignus ipsis videatur cui placeant. Multi enim inter illos, Archombrote, non suo, sed sectæ & institutionis vitio peccant, absque hac esset, rectâ indole, paresque majoribus futuri. Hos, cùm licet, corrigi mehercule præstat, quàm everti, aut ad insaniora adigi necessitate. Ista verò utcunque lenta remedia, paulatim Hyperephaniis

niis nervos exscindent: & qui specie altioris sapientiæ coaluerunt; tandem segni nec irritatâ vetustate, philosophiâ quoque excussâ atque contemptâ, quæ exoriens tanti supercilii fuit, non ægre solventur. Sed hæc sunt solidioris pacis consilia; quam ô huic regioni numina restituant, nec Hyperephanios patiantur auxilium Lycogeni ferre. Hunc certè, quidquid famâ jactetur, ad eorum religiones accessurum non arbitror, nec ut illi factioni commendetur, id est, vix Siculorum quadragesimæ parti, cæterorum odia contracturum. Cùm hæc Ibburranes dixisset, Archombrotum ad cænam vocavit, monuitque familiariter, ut & ipse Hyperephaniis perbenignè uteretur. Nam plùs illos (ut res Siciliæ erant) corrigi blanditiis, exemploque, & sobriâ dissertatione, quàm professo, semperque mutuo fastidio, posse.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Augentur Eristhenes & Archombrotus hic amore in Argenidem, ille invidiâ in Meleandrum, cui occultas sed irritas molitur insidias. Argenis vero duplici sollicitudine icitur, dum & Regno studet, & Poliarcho absenti munus (armillam) comparat. Hæc deferenda traditur Timonidi; sed Eristhenes eam veneno imbuit, Lycog. factâ amicitiâ codicillos, quibus Regem veneni arguit, ad Poliarch. scribit.

JAmque maturis apud Lycogenem rebus, dicta facinori dies erat, [1]medio vere, ad decimum mensis, qui Thargelion vocabatur. Eristhenes haud procul Epeircte prædium habebat, & saltum in eo, quem intactæ diu feræ impleverant. Is destinatâ insidiis die illuc cum Argenide Meleandrum ad convivium vocare susceperat; si procederet fraus, Meleandrum atque Argenidem, tanquam signis tabulisque spectandis in ædium penetralia cum paucis deductos adorturus, emissurusque per posticum celerrimè tradendos Lycogeni. Si restitisset Meleander, aut

1 *Medio vere, ad decimum mensis, qui Thargelion*] Mense Aprili Apollini & Dianæ sacro, Græcisque auspicatissimo.

1 Te

aut ad auxilium pertinaciùs provocasset,eum interimi placuerat: Satis esse si potirentur Argenide. Quòd si Meleandrum eo die omina, aut valetudo, intra Epeircten tenuisset; tunc Lycogenes, ad eum opprimendum cum subito exercitu adesset. Hunc enim illo die Syracusis esse volebant; & ad eum suæ factionis homines, tanquam Procerum, urbiumque nomine, coire cum tumultu, ducemque dicere publicæ causæ in Regem. Supervenire debebat Oloodemus, cum manu ad hoc ipsum antè collectâ, rei novitatem suffragio asserturus, & viribus. Descitura à Rege pleraque arbitrabantur, tum prioris belli exemplo, tum Præfectorum & Magistratuum fraude, quorum multos ipsi subvexerant; denique sponte animis ad seditionem spectantibus.

In hunc modum institutis utrimque consiliis, Lycogenem Meleander, & hic illum occupare decreverat. Sed Argenis duplici solicitudine icta, cùm & Poliarcho & regno studeret, eximiæ diligentiæ erat in iis urgendis quæ apud Regem amici censuerant. Comparanda Poliarcho erant dona; Arsidas revocandus; & qui hæc curaret, fidum hominem res poscebat. Nemo, extra unum Archombrotum, deprehendebat privatas in virgine curas. Sed illum amori assiduè sævienti penè jam imparem, & in Argenidis pro Poliarcho studia haud vulgari æmulatione quærentem, vix fallebant illa consilia. Super omnia seipsum accusabat; quòd reducendi Poliarchi author regi fuisset? adeò ut interdum sumeret impetum adeundi secretò Meleandrum, & contraria sentiendi: Sed pudore coërcitus, simulque reveritus Argenidis iram, tam pervicaci consilio abstinuit. Accidit fortè, ut ad Meleandrum iret, super Arsidæ reditu cum filiâ colloquentem; Et tunc quidem ab recenti beneficio commendati apud Regem Poliarchi gratior Argenidi erat. Ergo ut suæ causæ patronum hilariter intuita; eum quoque solitò familiariùs salutavit: ignarumque cur hæ ad se blanditiæ essent, ita affecit,

cit, ut subitâ confusus lætitiâ, ubi primùm licuit, ad colligendas vires in cubiculum rediret. Illic nimio nec securo gaudio; multùm animi incertus, ita denique sibi loquutus est. Te autem esse fœlicem? [1] te amori litavisse? Quid enim? Non frontem Virginis vidisti? non oculos? cùm venisti, non tota exiliit? Infœlix! nimis ineptè meam spem indulgeo. Nunquam dii tanta præmia tam faciles concedunt. Vulgares nuptias nulla tempestas, nulli casus illustrant. Eximiis verò amoribus fortuna intercedit, ut ipso labore sint preciosi quærentibus. O fallar nec illâ salutatione, illo Argenidis vultu, quo tantopere mihi nunc placeo; exitium ipsa portenderit. Hei mihi! quod vix cogitare sustineo; num hæc benevolentiæ signa Poliarchum petebant; & ideò blandior fuit, quòd eum apud Regem sententiâ meâ juvi? An orantis species fuit quâ patrocinium rursus meum pro illo deposceret? Non est tanti, [2] non per Argenidem, ullus amor. Nec volo Argenidis in me benevolentiam debere Poliarcho; nec mihi Poliarchum debebit Argenis. Egone alienæ fœlicitatis minister in meam cladem pugnabo? Ego vilis abjectique animi penè ad servilia officia amabor; & Argenidem alteri tradam; Erras tamen Archombrote; si vi agendum putas. Precibus, patientiâ, obsequio, impetrabilis amor est. Servire, an imperare Argenidi paras? Aut quàm hæc inverecunda esset oratio; Nolo ut ames Poliarchum? Vix austerus aliquis pater sic juberet. Quæ ametur indigna est, vel præstantissimum amabit. Virtute, gloriâ, famâ in Poliarchum certandum est. Et tua quoque interest hic eum revocari. Semper enim de absentibus teneriùs, & quadam mise-

1 *Te amori litavisse.*] Amorem Argenidis tibi conciliasse. Est enim *litare*, propitiare, & votum impetrare.

2 *Non per Argenidem.*] Reperio varias jurandi formas, verbi gratia per caput Principis, & per eos ipsos, quos in primis observabant, & ut supra per genium Poliarchi; & Claud.

— *Juratur Honorius absens.*

Ut apud Virgil. lib. 6. Æneid. Ascanius:

Per caput hoc juro, per quod pater ante solebat.

1 *Indicas*

miseratione sentimus; Præsens autem ut placere Argenidi poterit, sic aut rixâ aut fastidio esse ingratus. Explorabis cur ametur, aggredierisque eâdem virtute virgini te probare. Quicquid aget, affectu superabis: & si cætera fœliciter non cedent, ferro dejicietur. Facilis erit ad jurgia pugnamque occasio. Ut sit verò fortissimus, tamen fortior amor est qui meam manum reget. Interim dum de reditu ipsius agimus, facilis ad colloquium erit Argenis. Me audire, mihi credere assuescet. Sæpè autem ubi adolevit benevolentia, longè ad alias causas valet, quàm propter quas esse incepit.

Cùm Archombrotus in hanc sententiam coegisset reluctantem animum, ad Meleandrum redit; ibique ad novæ indignationis mœrorem præsentiori causâ deductus est. Persuaserat enim Regi Cleobulus, ut quæ munera ferrentur Poliarcho tanquam ab Argenide essent. Ipsa exors est facinoris, inquit, quod eum è Sicilia expulit. Regni autem secundum Te curæ ad illam pertinent. Sciet prætereà sub ejus precibus tuas latêre. & qui fortasse durior nobis esset, certè non litigabit cum virgine. Meleander mirificè probatâ sententiâ; Age, inquit, restat & munus, & hominem qui ferat deligere. Timonides strenuus juvenis erat, fideique in Poliarchum notæ; quem mox Argenide suggerente, huic furtivæ legationi Rex destinat. Hoc ita constituto, jam quod munus mitteretur, inter se pensabant. Fortè mercator ex Syriâ [1] Indicas & Arabicas merces, plerunque inutilem vanis gentibus luxum, advexerat. Inter cætera erat armilla ex serico texto, quod totum varii generis lapilli sic implebant, per suos colores distributi, ut aliquot ferarum aut fugam figurarent aut iram, quas hîc telis venatores sequebantur, hîc excipiebant venabulis. Precium gemmis, & operi, ingens; quippe quod talentis

[1] *Indicas & Arabicas merces.*] Nam ex Indico & Arabico mari gemmæ, corallia, & margaritæ.

1 Talen-

[1] talentis quinquaginta indicabatur. Multi Siculorum hanc viderant, plures audierant celebratam non ignobilis Poëtæ operâ, quem suo fulgore ad hos versus rapuerat.

[2] Dicite surgenti confinia littora Phœbo;
Quàm nitidus vestris hic Deus exit aquis?
Cùm tingit virides hilari fulgore smaragdos;
Aut facit, ô adamas, te sibi luce parem.
Pallentemve onycem, varium vel iaspida miscet,
[3] Vel cui purpureo nomen ab igne venit.
Cæruleasque notas & flammis implet, & auro;
Ceu variat curvas comptior Iris aquas.
Hæ tamen haud uno cuncta sub littore gemmæ
Nascuntur: Nam cui gloria tanta solo?
[4] His immensus Ganges, his flavus [5] Hydaspes;
Est & [6] Erythræi lucida concha sali.
Una omnes armilla tenet; par omnibus una;
[7] Omnis in hac Oriens lucida texta coit.
Di superi! pretium nitidæ formamque coronæ!
Quam volet amplecti tanta corona manum?
Ut natat in solidis lux alternata lapillis!

Oraque

1 *Talentis quinquaginta.*] Teste Budæo minus talentum Atticum fuit 60. minarum; singulæ autem minæ drachmas Atticas 100. continebant; valebat itaque talentum, sex millia drachmarum, id est coronatos sexcentos, singulis coronatis solidis Turonibus 35. æstimatis: magnum talentum minas habebat octoginta. Amplius in aliis locis.

2 *Dicite confinia littora.*] Orientalia, qualia sunt Erythræa, Gangetica, ubi & alibi sol pretium lapillis facit; Smaragdum tingens viridi, Onycem pallido, Iaspidem variegato, Sapphyrum cæruleo, Amethystum violaceo, Chrysolytum denique aureis maculis.

3 *Vel cui purpurea nomen ab igne venit.*] Carbunculus, propter igneum fulgorem dictus Pyropus. ἀπὸ τοῦ πυρὸς, & ὄπτομαι, intueor.

4 *His nitet immensus Ganges.*] Indiæ fluvius maximus, universum secans Indiam; aureas arenas trahens. Phison in sacris litteris dicitur; lapillis pretiosis abundat.

5 *Hydaspes.*] Fluvius Indiæ, qui Parthos & Medos, Indiam Nisamque urbem alluit.

6 *Erythræi lucida concha sali.*] In Arabico sinu frequentes sunt margaritæ. Dictum est Erythræum salum, Latine *rubrum*, à Persei & Andromedæ filio Erythra, qui ibi imperavit, vel à coralliorum, quibus scatet abundantia.

7 *Omnis Oriens.*] Orientis divitiæ, seu gemmæ.

Oraque venantum quàm benè gemma facit!
Dives en hîc cervus, quem [1] ditia tela fatigant;
Et leo, quem pretio cerne tume e suo.
[2] Lemnius? an nondum Telchines naufraga saxa,
Artifici gemmas sic posuere manu?
Digna quidem Jovis hæc vibrare armilla lacerto,
Cùm quatit imbriferâ luce coruscus humum.
Ipsa, licèt dives, placata hoc munere Juno,
[3] Poneret offensi jurgia sæva thori.
At te seu veri, seu fama gloria tangit,
O quisquis tantâ brachia dote coles;
[4] Vince animo censum; ne hac optima saxa putentur,
Tuque genus Pyrrhæ vilior esse lapis.

Eam armillam Poliarcho munus fore idoneum, Argenis atque Cleobulus cum Meleandro censuerunt, quippe quod se sua mole non proderet. Furtò enim rem agi. Arma, aut equos, si mitterentur, conspectum hostium non posse defugere. Præterea hoc ornamentum in plerisque regionibus non fœminarum magis esse quàm virorum. Aptissimum itaque quod fœmina viro donaret. Rex antea, cùm illam mercator obtulisset, quia majores curæ instabant, pènè vilem habuerat; Apud Eristhenem tamen erat, utique præfectum ærario, jussumque inspicere ex artificum fide an in rem Principis emptio esset. Tunc verò ne quis-

1 *Ditia tela.*] Gemmea.

2 *Lemnius? an nondum Telchines naufraga saxa, Artifici gemmas sic posuere manu?*] Sensus. An Vulcanus in insula sua Lemno, quam suo quondam casu & arte sua nobilitavit? an Telchines Minervæ & Solis filii, etiamsi summi artifices in insula Rhodo, quæ horum nomine Telchinis dicta est, an inquam fascinatores isti, nondum in naufraga saxa conversi, tam pretiosas tantaque arte gemmas incidere potuerunt? de his sic Ovid. l. 7. Metam.

Phialeamque Rhodon & Ialysios Telchinas;
Quorum oculos ipso vitiantes omnia visu,
Juppiter exosus fraternis subdidit undis.

3 *Poneret offensi jurgia, &c.*] Juno deponeret iram conceptam in pellices Jovis.

4 *Vince animo censum.*] Supera animo tuo & virtute tua pretium armillæ, ne cum sis ipse ex genere lapidum, qui à Deucalione & Pyrrha in homines mutati sunt, vilior esse videare quàm armilla ista. Acumen epigrammatis.

1 Rex

quisquam miraretur confestim hanc emi, [1] Rex talos poposcit, & cum Argenide ludens, ac sponte inferior; quasi victoriæ præmium armillam statuissent, Eristhenem accersit, imperatque quàm possit rectissimè eam Argenidi conciliare. Eristheni sive sua sedulitas, sive fortuna nondum Meleandro propitia, jam suspicionem fecerat legationem ad Poliarchum parari. Credidêre à suâ conjuge ortum suspicandi initium, quæ cum Argenide & Selenissa frequens, sæpè obliquos de Arsidâ sermones injecerat; callida mulier, & ex viri ingenio ornata. Sed postquàm Rex armillam, tali ærarii tempore, emi præcepit, adeò illi aucta suspicio est, ut illico ad Lycogenem scriberet, vereri se ne Poliarchi gratia hoc munere repeteretur. Is autem ad omnis flagitii atrocitatem celer, hortante etiam Oloodemo (nam is fortè tunc aderat) in hunc maximè sensum rescripsit; Nihil consultius quàm ut armillam, quandoquidem apud Eristhenem erat, veneno imbuerent. Si eam Poliarchus accepisset, haud dubiè lacerto circundaturum, & tabem per gestantis calorem in vitalia pervasuram. Sin Rex eam dedisset Argenidi, rem tempori posse sciri. Nam venenum non ad tactum statim nocere; Admonituros autem ipsos prætextu aliquo, de peste quæ latebat; laturosque ingentis fidei nomen, substituto in crimen mercatore. [2] Toxicum domi Eristhenis erat, quod noxiosissimum miscuerant tollendis inimicis. [3] Ephyræi seu miscendis veneno poculis, seu sagittis imbuendis præcipui, dum illuc colonias vehunt, conduntque Syracusas, hanc olim turpissimæ calliditatis artem quibusdam Siculorum tradiderant. Et Meleander eâ peste tentatus, hactenus suorum curâ evaserat, cibum Regis, & vestes, ambitiosâ

1 *Rex talos poposcit.*] Antiquus ludus, in quo fausta Venus, infaustus Canis, Senio medius.

2 *Toxicum domi.*] Quasi taximum, præsentissimum venenum: siquidem jumenta solo tactu frondis moriuntur.

3 *Ephyræi condunt Syracusas.*] Deducta inde in Siciliam Colonia. Ephyra autem urbs est Peloponnesi in ipso sita Isthmo, alio nomine Corinthus dicta.

1 *Insi-*

tiosâ curâ servantium. Tanta autem veneno acerbitas, ut non modò gustatum sæviret; sed ex diutino contactu [1] insinuaret virus in cutem quam calor laxavisset. Eristhenes veneficio perpetrando nullum adhibuit; sed ipse in dilutum toxicum interiorem armillæ partem misit; byssino utique texto mollem, quia jungenda brachio erat; cumque crederet vim succorum satis infusam, eam in pyxide defert ad Regem, qui tanti sceleris ignarus, omnibusque præter Argenidem semotis, vocatum secretò Timonidem monet eam fidem exhibere quâ dignus censebatur. Ostendit deinde cui ministerio sit delectus, & literas tradit ad Arsidam, sua manu ita scriptas: Timonidem quem vides, Arsida, ad te misi. Ei sic auscultare te volo, ut me loqui existimes. quicquid dixerit, egeritve, ratum habebo. Scias tamen quò celerius cum hospite adveneris, eò te futurum gratiorem. Vale. Tum Argenis ex composito de recessæ fluxu vestis pyxidem profert; & hanc, inquit, armillam, Timonides, ad Poliarchum defer. eam meo nomine accipiat. unà illi has literas dabis, alterasque ad Arsidam. Tradit deinde codicillos, non quos Meleandro ostenderat: frigidos enim, nec amicitiæ suæ cum Poliarcho pares obtulerat patri; & inter obsignandum haud ægrè mutaverat, aliis quos ex mutua necessitudine scripserat præparatis. Quia autem Timonidis in Italiam iter ignorari non poterat, ne auguretur dissimulatione suspicio, spargere apud suos Rege auctore cœpit, se Italiam Africamque visurum vacationem impetrasse à regiâ. Juvenis erat, & commodùm accidit, quòd pridem transmarinæ peregrinationis studio ictus, æqualibus suis ea vota jactaverat.

Sed Eristheni ad insidias invigilanti, pleraque nota, & suspecta omnia erant. Hunc igitur ad Poliarchum ire conji-

1 *Insinuaret virus in cutem quam calor laxavisset.*] Per poros calore laxatos veneno se insinuante. Vide supra; *tabem per gestantis calorem in vitalia pervasuram.*

conjiciens, quò verum erueret, ita fraudem commentus est. In ipsius clientibus juvenis erat, quia nuper agros reliquerat, nondum notus in regiâ. Callidum autem, & ad ea quæ præciperentur impigrum esse cognoverat. Huic imperat abeuntem Timonidem concitato equo persequi : simulare deinde à Rege se missum, qui etiam atque etiam moneret, ne in Sicilia cuiquam mortalium indicium faceret de armillâ. Dum loquêris autem, inquit, diligenter audientis vultum observa. Si annuerit, aut visus sit dubitare, tanquam mandato satis functus, ab illo protinus abi. Sin quid velis ignarus sit, ut facilè deprehendes; quî ipse vocetur tanquam dubius sciscitare. Ubi Timonidem dixerit, pete ignoscat errori; alium nempe te quærere. Et inde, si potes, sic discede, ne sciat quam viam institeris. Sin quia ignotus es, hærebit, & quis sis exquiret; ex Selenissæ cognatis te simula recèns transmissum ad regiam; nomen quod primum occurrerit tibi impone. Ille gnaviter mandata exequutus, nec à solertiâ, nec à fortunâ aberravit. Namque Timonides ubi audivit de armillâ, quòd rem secretissimam sciret, hominem suspectum non habuit : Ire igitur jussit, & Regi renunciare esse omnia in securo. Satis sibi hæc arcana esse mandata.

Sic eluso Timonide, cùm jam de consilio Regis constaret, Eristhenes omnia confestim perscribit Lycogeni, ne sive Timonidem capi insidiis, sive quid aliud vellet, tempore excluderetur. Diu incerto Lycogeni, cùm Regem jam non segnem, sed ex adverso struentem consilia, timidiùs sperneret, tandem novo facinore visum est opus, quo inclinaret in Regem maleficii à se patrati invidiam. Quod igitur nemo unquam putasset, ipsum solicitare ad fœdera Poliarchum, eique scribere hoc exemplo instituit. Lycogenes salutem Poliarcho. Quàm tu in amicorum hostiumve delectu erraveris, hic dies aperiet. Me tanquam inimicum insectatus, Meleandro utinam non plus

æquo

æquo tribuisses. Sed omitto præterita. Nam neque jam te accusari humanum est; neque in eo statu sum, ut anxiè me excusem. Malo te ex beneficiis meis scire, quàm verbis, uter nostrûm in pristinis odiis peccaverit. Meleander ex tuo exilio te infensum, & vindicem, cum timeret, ad nefarias artes confugit. Factusque de Rege veneficus, armillam infamibus illitam succis, tanquam pœnitentiæ suæ confessionem, mercedemque injuriæ, tibi misit. Hanc tu cave gestaveris. Mortem enim circumegeris brachio, non armillam. Mihi quidem ante experimentum fidem esse non curo. Si igitur vel damnatus est servus, vel humaniori consilio jumentum aut canem vis perire, nudæ illius cuti hoc munus compone. Nisi intra quatriduum morietur, ego qui vivam indignus sum. Si sapis, illum ipsum pestiferi doni latorem, illum Timonidem coges, ut mortem induat, quam tibi non inscius porriget. Ego has insidias, quas ægrè detexi, te rescire ex me potissimùm volui; ne tantæ indolis vir tam turpi exitu cadas; aut omnino sub invidiâ meâ pereas. Nam quis ex hostibus, non te potiùs jactet à me quàm à Meleandro esse sublatum? De cætero, ut voles, gratias ages. Si infestus esse pergis; est quod publicè te ulciscar: arma, consilia, vires in expedito sunt. Deos cœptorum auspices habeo. Sin tibi detecta Meleandri perfidia, meliorem mentem dabit, volesque conjunctis mecum viribus vindicare injuriam, spondeo nec te fratris, & quoniam hæc mea ætas est, nec patris gratiam me vivo desideraturum.

Tantæ audaciæ codicillos, expertæ fidei servo cum his mandatis dedit, ut dispensato itinere ad Poliarchum perveniret octiduo pòst quàm eodem Timonidem adventasse constaret. Neque rem esse difficilem. Messanæ vel Rhegii, in portu aut urbe, tanquam aliud agentem, de adventu Timonidis posse habere quæstionem. Hæc autem improbæ solertiæ ratio erat, ut octo toti dies intercessent, quibus noxium textum gestare Poliarchus, eoque

interimi posset. Nam si extincto supervenirent hæ literæ, quantæ invidiæ in Meleandrum forent? Sin forte Poliarchus tamdiu armillâ abstinuisset, tum multum Lycogeni debiturum de periculo in posterum monenti, tum in Meleandrum acriter exarsurum, quem tanti indicii fallax scena damnaret. Etiam Regem audebat contumeliose appellare; quia hæ literæ Poliarcho reddi vix poterant ante id tempus, in quod à conjuratis erat constituta defectio.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Dum frustra accitur à Rege Lycog. dum Oloodemus & Eristhenes Regi traduntur, jam tenebat medium fretum Timonides Poliarch. missus. Occurrit recentis naufragii nefastum navigantibus spectaculum. Navis erat obruta fluctibus, ex qua tamen eminebat adhuc malus, cui nautæ naufragio superstes adhærebat. Hunc in scapham accipit Timonides. Et quem vexisset, percontatur, ducitque ad Arsidam, qui viso nauta subito metu præsagia cladis haurit.

AT Meleander dimisso Timonide totus in eo erat, ut cum Lycogene Oloodemum ad se perliceret; utrumque igitur literis advocat. Lycogenes nondum maturis ad secedendum rebus, parêre constituit, & aliquot paucos dies esse cum Rege. Sed Oloodemus acceptâ Regis epistolâ, non priùs ad Regiam quam ad Lycogenem contendit. Ibi communicatis consiliis suspectum illud fuit, quòd utrumque Meleander accerseret. Si quid atrox parabat, liberiùs in ambos quàm in alterum esse ausurum. Nihil securius, quàm ut Lycogenes simulatione valetudinis absentiam excusaret, & Oloodemus explorandis consiliis iret ad Regiam. Is ergo à Lycogene profectus cùm intrasset Epeircten, Meleandro protinus salutato, eâ vesperâ ad cœnam admissus est. Dedit quoque literas Regi, excusationem Lycogenis ferentes: Illi enim [1] sonticum morbum esse, nec aëris patientem. Rex haud dubius

[1] Sonticum morbum.] Dictus est quod sontes comitiis eximat & judicii laqueis, dictus & comitialis morbus. Vulgo, *malcaduc.*

I *Sidy-*

bius morbum fingi, tamen eâdem qua petebatur simulatione non pauca de genere invaletudinis quæsivit. Soluto deinde convivio, Cleobulum, Eurymedem, & Archombrotum accersit, rogatque quid Lycogene faciendum, qui venire contempsisset; quid etiam Oloodemo & Eristhene qui pari fiduciâ quâ ille imperium sprevisset, adesse nocentes sustinerent. Archombrotus, & Eurymedes nihildum movendum putabant: sed Lycogenem adhuc aliâ fraude tentandum. Illo libero, frustra in cæteros fore sævitiam. At Cleobulus; Egò verò arbitror, inquit, nihil de prædâ quam tenemus amittendum. Putatis Lycogenem, nisi concepti sceleris conscius esset, tam vano ægritudinis mendacio, Regi fuisse illusurum? Dii dent meliora. Sed quantum conjecturâ & fidorum hominum nunciis assequor, & mox isti furtim abscedent, & nos illum cum armis aspiciemus. Videte quid sentiam. Rex hominem rursus accersat. Tergiversationem non verebor pro defectione accipere. Oloodemum interim & Eristhenem per homines fidos sic servari intererit, ne teneri se sentiant. Ubi compertum fuerit, non venturum Lycogenem, lege in eos agendum est. Multùm Lycogenis viribus decedet, si tantarum opum, & clientelarum, duces peribunt. Hanc præterea severitatem, in multorum animis reverentia adversus Principem, timorque supplicii, utilissimâ mutatione sequetur. Visus est optimè dixisse Cleobulus; Et ex illâ sententiâ Rex postridie ad Lycogenem scripsit; additoque ad blanditias imperio, ad se venire imperavit. Ille magis ac magis suspicionibus plenus, non modò non paruit; sed per nuncios monere Oloodemum, & Eristhenem cœpit, ut ab aulâ recederent. Benevolentiam Regis insidiosam esse. Ac prætereа apertâ jam vi opus. Quippe statutum bello tempus appetere. Neuter sprevit conjecturam Lycogenis. Sed neque Cleobuli diligentiam fefellere; ad quem duo de Eristhenis familiâ diu antè pecuniâ promissisque solicitati, multa de

domini rebus per internuncios sæpè retulerant. Illis tunc auctoribus scivit, præparatos sub Epeircten esse equos, quibus noctu Eristhenes uteretur. Lætus Rex quòd eorum furtiva discessio futura in criminis partem esset, imperavit Archombroto, ut sub ipso deprehensos facinore vi ad se retraheret. Et ille haud remoratus imperium, sedulò, quæ in rem erant, maximè ex Eurymedis mente instruxit. Sat constabat cum paucis erupturos, ne tumultus proderet fugam. Non plures itaque Archombrotus decem militibus assumpsit, iisque Hispanis, ne linguæ commercio, aut contagione factionis, cum Proceribus hærerent in quos tunc armabantur. Singuli extra arcem ut Archombrotus constituit, sine suspicione elapsi sunt: ipse deinde sequutus est; accinctosque paulùm à viâ sub veteri & opportuno tecto continuit, quà necessarius à Regia discessuris transitus erat. Diu in statione non hæserat, cum Oloodemum atque Eristhenem per Lunam agnoscit, tribus omninò servulis comitatos; celeriterque, & demissis capitibus euntes. Iis ergo cum suâ militum decuriâ obviam venit; &, quò te, inquit, Oloodeme, quò te Eristhenes? Sontium per Jovem est ista molitio. Cur noctu? cur simul? cur inscio Rege abitis? Unde ista circa vos à servis, ab amicis, solitudo? Obstupuere deprehensi. Ille verò correptos, & subito malo horrentes reduxit. Tresviris inde permissi sunt qui noxios servarent in carcere. Fugæ erant manifesta vestigia: equi haud procul cum agasonibus parati; & urbano sub amictu vestis ad viam expedita.

Summa omnium inde turbatio fuit; & posterâ luce cùm id renunciatum Ibburrani & Dunalbio esset (qui tunc fortè ad Apollinis templum non procul Panormo profecti, ob Antenorium fani Antistitem suavissimæ consuetudinis virum illic diutius morabantur) citatis haud mora quadrigis ad regem revecti sunt; qui amplexus venientes, postquam rem ordine enarravit, Si me dii amant, inquit, in ambo-

ambobus his exempla facere volo. Nunquam me ſaltem iſti inultum deſpexerint. Neque me impiorum contumacia movet, ſparſis ſchediis minari audentium. Ecce enim quantæ audaciæ chartam Cubiculariorum unus, in limine meo hoc mane offendit. Acceptâ chartâ Dunalbius, & Rege ad alios divertente, horum verſuum lectione cum Iburrane inhorruit:

Redde viros; quid ſæva paras, & fraude tyrannus
Imbelli, haud ullo devictos Marte fatigas?
Hoſne duces, hæc Sicaniæ decora inclyta terræ
Ferre ſitum, & fœdo ſqualentem carcere noctem?
Redde viros. Non [1] *Sidoniæ reverentia pallæ,*
Non quæ ſceptra manu, non quæ ſtant [2] *vincula fronte,*
Obſtiterint. Ruimus cæci, & te vindice ferro
Gens excita petit. Cuperent decernere montes,
Teque haurire ſolum. Sed noſtræ debitus iræ
Talis eris, qualis ſub crimine decolor ipſo,
Ignotuſque ſuis, [3] *Tyrii pro vertice montis*
Horruit iratos Pentheus concurrere thyrſos,
Diverſumque trahi pectus, vulſoſque per artus
Ire animam, & ſparſum campis ſpirare cadaver.
Et tua quòd noſtris nondum penetralia flammis
In cineres collapſa ruunt; ne crede remiſſas
Irarum pavitare faces; ſed parcimus illis
Quos Rex ſæve tenes. Hi ſunt tua fata, nec ultrà
Quàm ſpirant lux te alma manet. [4] *Meleagria non plùs*
Mater

1 *Sidoniæ reverentia pallæ.*] Regiæ purpuræ, quæ pretioſiſſima apud Tyrios & Sidonios conficiebatur.

2 *Vincula fronte.*] Diadema ex faſciis. Virg. 6. Æneid.

Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.

3 *Tyrii pro vertice montis, &c.*] Non mitius tecum agetur, quàm cum Pentheo in monte Cytherone, ubi Pentheus iſte cum aſpernaretur ſacra Liberi, à matre & ſorore bacchantibus laceratus eſt. Ovid. Metam. 4. Thebæ conditores ex Tyro illuc pervenerant; unde & Tyrii dicti ſunt.

4 *Meleagria non plus, &c.*] In Altheæ poteſtate non certius erat fatum Meleagri, quàm fatum tuum in noſtris manibus: Meleager iſte Oenei Caledoniæ regis ex Althea filius erat: quo nato vidit mater tres Parcas igni aſſidentes. Quæ manu ſtipitem tenentes, æqualem cum ſtipite puero vitam aſſignabant. Recedentibus Parcis Althea extinctum

Mater in ambusto servabat stipite natum.
Hos serva (si cura tui) ceu pignora vitæ,
Incolumesque velis. Vel si meliora monentem
Dî te audire sinunt, genti tam justa petenti
Redde duces, tantoque exora munere pacem.

In his motibus regia erat; cùm Timonidem aliæ in itinere turbæ versarent. Viæ ratio, & fortuna, hæc fuit. A Rege dimissus triduum in suo prædio invitus consumpsit ominum causa, [1] quæ Haruspex minori spatio procurare non potuit. Inde Messanam ad Arsidæ conjugem venit. Insana tempestas tunc maria exercebat, aquis ac ventis sub veris initium sponte surgentibus. Quatriduo nemo ex portu solvere ausus. Interim quassabantur navigia, undis mutuò cogentibus allisa; vel ejecta in arenam procumbebant. Timonides quod integerrimum ex eâ peste superfuit, confestim instaurari præcepit, agique à littore, necdum satis constanti maris pace. Præter suos nullum in navi vectorem, recipi passus; jam tenebat medium freti; Cùm occurrit recentis naufragii nefastum navigantibus spectaculum. Navis erat receptis obruta fluctibus; ex quâ tamen eminebat adhuc malus; quia non eversa, sed depressa, desederat. Et quod omnium atrocissimum fuit; stabat in antemnarum amplexibus nauta, superstes naufragio, pallida & emorienti facie, nisi quòd vento adurebatur: ille manu nutuque (fluctus enim intercipiebant fragore suo vocem) orabat eripi morti; & omnium misericordiam

servavit stipitem. Adulto Meleagro contigit, ut pater ex susceptis frugibus Diis omnibus sacrificaret, omissa Diana. Quapropter irata Dea aprum immisit omnes Ætoliæ agros devastantem; Meleager collectâ robustissimorum juvenum manu confecit aprum, deditque Athalantæ filiæ Jasiæ Argivorum Regis. Quod ægrè ferentes Plexippus & Toxeus Altheæ fratres Athalantæ capiti insidiantur. Quamobrem iratus Meleager eos obtruncavit; duxitque Athalantam uxorem. Nunciata fratrum morte, Althea impatientiâ doloris, in furorem versa, fatalem stipitem conjecit in ignem; quo exusto Meleager exustis intestinis consumptus est.

1 *Quæ haruspex minori spatio, &c.*] Nullum iter, negotium nullum aggrediebantur inauspicatò, hoc est, non captatis auspiciis per Aruspicem; vel è cœlo, vel ex præpetibus, oscinibus, tripudio solistimo, vel ex extis.

1 *Lana*

ricordiam non ægrè elicuit. Aliquot igitur nautæ descenderunt in scapham. Cumque ille se de malo deorsum duxisset, propè rigentem excipiunt, adducuntque Timonidi. Tum verò laxatis spiritibus, quos antea nimius timor intenderat, semianimis super constratum navis se diu explicuit; donec vini odore excitatus, jussusque à Timonide dicere, quis esset, quove euntem tetigisset hæc fortuna, Rhegium, inquit, patriam habeo; censum ex nauticâ arte. Nunc in Galliam cursus erat; quò egregium virum deferendum susceperam. Mare videbam non à tempestatibus tutum. Cœlum enim modico vento, sed incerto agebatur, & tristior aër horrebat. Itaque à portu solvere non volebam. Sed cùm sæpiùs jussus processissem in altum, primùm auræ inter se pugnantes nos alternis rapuerunt in aversos & contrarios cursus: destituerunt deinde simul omnes elusum navigium; Ego in tam subitâ pace acriùs, ut oportuit, timens, comites cœpi hortari ut remis eluctarentur pigriciam maris. Quippe illi sereno proximum malum esse. In Siciliam igitur, quam vicinam fors dederat, ratem appellerent. At ille qui navigium conduxerat, negat sibi placere Siciliam; stringitque demum ensem recisurus manus illius qui in eam primus partem remum egisset. Inter has cunctationes dies absumptus est. & mox [1] luna igneis cornibus ventum excivit. Tum verò non per gradus, ut solet, tempestas intumuit: Sed direptus subitò aër ita miscuit maria, ut jam à principio mihi artem eriperet. Versabamur incerti quid exigeret ventus, mediam navem adversis complexus turbinibus. In his malis cùm exacta nox esset, diesque afferret tristiora, [2] capillos deponimus nihil profuturâ re-

1 *Luna igneis cornibus ventum excivit.*] Tritum est monostichon: (*venat. Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba se-*

2 *Capillos deponimus nihil profuturâ religione.*] Tempestati litaturi. Unde Petron. in Satyrico: *Neque ungues, neque capillos deponere, nisi cum pelago ventus irasceretur. Rursus notavit sibi tonsorem ad lunam intempestivo inhærentem ministerio, execratusque omen, quod imitaretur naufragorum ultimum votum, in cubile receptus est.*

râ religione. Ecce enim improviso exitio hæsimus deprehensi in brevibus; cumulaverat arenam vis procellæ, proramque tenebat. Jam tabulata solvebantur; & nos utcunque remis & contis tendebamus in puppim, cùm ille cui operam locaveram, cum suo liberto, duobusque qui proximi erant, nautis, in scapham descendit, & fune præciso, haud dubio naufragio se permisit. Raptos per turbinem non licuit oculis sequi. Obstabant medii fluctus, quibus par schapha diu esse non potuit; nec pereuntibus nobis vacabat alienos casus dolere. Fessa quippe carina aperuit undis viam, quæ victis compagibus properabant intrare. Numinum pietatem! ut voces horruere! quàm feralis pereuntium clamor, cùm descendentem navem mare contexit? Evado ego in arborem. Evado heu miser! mortem scilicet tantisper dilaturus, donec mersa carina in latus procumberet, & malus sequeretur. Sed supra spem dii faverunt; arenisque circumvallantibus adeò veluti fundata stetit ratis, ut me incolumem illa arbor præstiterit; quæ nunc non sine utilitate extra aquas eminet, admonitura navigantes ut maturè ab istis brevibus deflectant. Biduum jam est ex quo tristi amplexu lacertos ad antemnam continui, desperatione potissimum, & frigore exanguis. Nam nec somni, nec cibi memineram. Cùm autem Deorum placata vis vestram opem monstravit, tantùm non laxata brachia mittebam in mare.

Hæc loquentem omnes audiebant cum lachrymis: sed Timonidem altior cura subiit, ne ad Poliarchum pertineret calamitas. Nam quis vector toties à naufrago illo laudatus? Ab Italiâ veniebat, fugiebat Siciliam; utrumque conveniebat Poliarcho. Nautam igitur sociorum fata deflentem; ut natassent, ut cautium eminentiora amplexos sævi fluctus avulsissent, turbatus interpellat; Et quod, inquit, viro nomen, quem vehebas? civis Rhegii erat, an hospes? Ille se nihil præterea scire respondit, quàm quòd Arsidas Siculus, cui opima Rhegii prædia erant, conduxerat

xerat navem, & proficiſcentem amicum ad portum produxerat: obriguit Timonides, & velato capite, quo liberiùs poſſet ingemere, deſcendit in ſecretam partem navigii, juſſis remigibus quanquam proſperum ventum omnibus viribus juvare. Haud multò poſt Rhegium applicuit. nautamque ſervatum ſequi ſe jubet, & ad Arſidam contendit. Ille tunc fortè media luce in ſcimpodio cubabat, variis cogitationibus miſcens animum proximi luctûs ignarum. Sed cùm de amici adventu admonitus, proſiluiſſet ad amplexum, læta verba, & hoſpitalia ingerentem Timonides ſuſpirio proſequutus; quid, inquit, Poliarcho factum, mi Arſida? Nos miſeros! an & ego te ipſo plura ſcio? Inter hæc dicta nautam admovit; quo viſo Arſidas ſubito metu præſagia cladis hauſit; & jam Timonide quoque pallidior: Onus, inquit, ô Nauta, quod tibi tradideram, ritè alicubi expoſuiſti? Nam deſtinata Gallia tantillo tempore teneri non potuit. At ille; Solum me naufragio ſuperſtitem vides. Navem, ſocios, vectores, omnia, ſæva tempeſtas tulit. His auditis Arſidas multo gemitu planctuque turbatus, intra tectum mœrentes recipit. Nec vacabat penè exangui de ordine mali quærere; ſed cum Timonide in cubiculo ſecretus, acerbiſſimum funus, & fata iniqua, terraſquè indignas Poliarcho, aliaque in calido & furenti luctu conſueta, ingeminabat. Cumque poſt multum lachrymarum Timonides rogaret, ecquò illa Poliarchi profectio? aut unde exitiale navigandi conſilium? retulit Arſidas, Rhegium ob Siciliæ viciniam ſuſpectum fuiſſe Poliarcho. Nam nec poterat (inquit) latêre iſthic Lycogenem: & quàm facilè ab adverſo littore mitterentur ſicarii? Galliam ergo petere ſtatuit, patriam, ut arbitror, ſuam; illinc ad nos celeriter revehendus. Sed fatorum ſcilicet invidia fuit, ne hominum genus ſe tam vicino immortalibus viro diutiùs jactaret.

At Timonides de Meleandri in Poliarchum animo inter

ter singultus agens, literas Arsidæ tradit, armillamque ostendit de pyxide evolutam, inutile Argenidis munus. Sed artificium, gemmasque mirari, per dolorem non licebat. Eâque vesperâ luctibus datâ, ambo constituunt ad Meleandrum redire, ne aut ille de Poliarcho aliquid speraret, aut ipsi necessariis temporibus Regis abessent. Suspicabantur jam armis infestam esse Siciliam. Circumegere itaque cursus, ut in Epeirctes potissimùm portu terram subirent. Varia, ut sub vere, & irrequieta flamina erant; septimusque demum dies Epeircten aperuit. Sed quò propiùs admovebantur littori, eò crudelior miseros luctus agebat. Recedere terras amassent modò omni remigio quæsitas. Nam quo ore tantum facinus nunciaturi erant? aut quis deinde pro ominosis non eos habiturus? Præcipuè Arsidam non unus, aut Timonidi notus dolor, conficiebat; Nec tam illum Meleander movebat; quàm Argenis. Possetne videre morientem, & quod est crudelius, illam tristi oratione occidere? Quo supercilio exprobraturam, quòd à Timocleâ inter hostes feliciter servatum, ipse ad naufragium dimiserat? Cur ire, aut cur solum, passus esset tam enixè commendatum? Hæc & similia revolventi, minimum erat quod fidei & operæ præmia sibi perierant; Verebatur Virginis iram, ex illius oculis accepturus, an vivere deberet. Nec ipsa poterat aut eludi dissimulatione, aut morâ mulceri. Num enim quod Meleandrum scire interrat, non statim ad Argenidem perveniret? Ac ut silere ipse vellet, nec Regi tristem casum nunciare: At quid Timonides, tam silentii quàm sermonis per nimium dolorem impatiens? quid utriusque familiares, festinaturi tantæ cladis novitate sibi percunctatores parare?

CAPUT

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Arsidas & Timonides concedunt ad Regiam, ubi nullum prius quam Gelanorum aspiciunt. Audiunt ut eversa navi Poliarchus & Gelanor. in saxa desiliunt, deinde supplices pyraticum in lembum recipiuntur. Sed ubi pyratæ tanquam captivis catenas injicere audent, Poliarchus stricto ferro omnes justo furori immolat. Expilatum Reginæ Mauritaniæ thesaurum recipit, remotisque unius pyratæ tibiarum institis, exhorret ad destinatas sibi à Lycogene litteras, quibus veneni Meleander arguitur.

INTER hanc cogitationum caliginem, navis crepidini portûs applicita, turbatos reddit Siciliæ. Primùm omnium amicis servulisque præcipiunt, ne quid in publicum efferant, priusquam ipsi Regem adierint. Superato mox calle qui in oppidum ducit evadunt in atrium Regis; & illic (ô mixturam Fatorum mirabilem!) neminem prius quàm Gelanorum aspiciunt duobus Siculis medium & temerè læto vultu spatiantem. Prior Arsidas vidit; & ad idem spectaculum Timonidem veste prehensum rapiens, aliquamdiu impotens vocis, manu protensa anhelavit. Mox reddità voce. An monstris deludimur? inquit; aut quæ ista rerum omnium mira confusio? An non illic est Gelanorus libertus Poliarchi, quem & naufragii fuisse comitem constat? [1] quis hunc Mercurius reddidit, miscuitque viventibus? Horrebat Timonides: Nec responso Arsidæ dato ad Gelanorum cucurrit; qui & ipse visis amicis ultrò obviam properabat. Sed hi muti stupentesque nihil nisi hominem contuebantur. Tandemque cum gemitu

[1] *QUis hunc Mercurius reddidit, &c.*] Dicitur virga sua mittere umbras in Orcum & educere Orco. Virgil. 4. Æneid.

Tum virgam capit, hac animas ille evocat Orco,
Pallentes animas sub tristia tartara mittit.

Et 6. Æneid.

Lethæum ad flumen, Deus evocat agmine magno.

Claud. de raptu Proserp.

— Geminæque facit commercia mundo.

Horat. 10. Ode, l. 1. in Mercur.

Tu pias lætis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coërces
Aurea turbam, superis Deorum
Gratus & imis.

1 *An*

gemitu Arſidas; ſalvum te video Gelanore? [1] an umbra es; tibique & naufrago domino ſaltem inanem tumulum quæris? Gelanorus deponere juſſit hos metus: Vivere ſervatum à fluctibus peiratiſque Poliarchum. Ab eo ſe miſſum ad Regem, Epeirčten proximâ die veniſſe. Avidè illi rem omnem quærere cœperant, qui caſus egiſſent, quæ ſalus, aut fides, perditâ nave in mari irato. Sed Meleander narrationem prævertit, qui è feneſtra conſpectos præcepit advocari, alterius ſcilicet prodigii ſuſpenſus ambagibus quas per eos ſolvi poſſe ſperabat.

Nam ut navis quâ Poliarchus Rhegio Galliam petebat fracta in vadis eſt, cœpitque undarum pondere diduci, ipſe cum Gelanoro, nautiſque duobus in ſcaphulam ſe recepit; nec vento obluctabantur: niſi quòd diſpenſatis remorum ictibus negabant fluctibus latus ſcaphæ. Ita proximum promontorium circumvecti, extra conſpectum navigii fuerunt, ex cujus ruina profugerant: inde mitiùs urgentibus ventis, cùm adhuc per multa ſpacia errarent, alliſa eſt cautibus ſcapha, quas undæ humiles celabant, vectoreſque deſtituit. Exiliere igitur in medium pontum, ſolidis ſed imparibus ſaxis ita excepti, ut fluctus nemini infra poplitem eſſent, nec ullus ad umbilicum tingeretur. Longè littora; nulla navis in conſpectu, & magnitudo cladis etiam vota damnaverat. Placebat Poliarcho exire ferro miſerias. Gelanorus rapidos vortices in exitium malebat, & nautæ non vitæ ſpe, ſed horrore interitûs ajebant

1 *An umbra es, tibique & naufrago domino inanem tumulum quæris?*] Inanis tumulus, ſeu Cœnotaphion, ſic deſcribitur à Virg. l. 3. Æneid.

Solemnes tum forte dapes & triſtia dona
Libabat cineri Andromache, Maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridique è ceſpite inanem,
Et geminas cauſam lachrymis ſacraverat aras.

Et Ovid. l. 11. Metam.

Et ſæpe in tumulis ſine corpore nomina legi.

Et 12.

Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.

Et 6. Æneid.

Centum errant annos volitantque hæc littora circum,
Tum demum admiſſi ſtagna exoptata reviſunt.

1 Se

bant in illis rupibus expectandum naturæ fortunæve imperium. Sic de fato deliberantibus visa navis est è longinquo jactari fluctibus, & ad se paulatim accedere. Peiraticus lembus erat, qui habilis, & in tempestates comparatus pertulerat maris sævitiam: & jam remittentibus ventis, incipiebat ad gubernaculi inflexiones regi. Sciebat gubernator, saxa latêre in eâ regione, quorum viciniam jam prodebat crebrior spuma, & fremitus in brevibus semper immanior. Detorquebat ergo navigium; cùm simul naufragæ scaphæ aliquot tabulas videt, quæ paulò ante vexerat Poliarchum, & supplices passis manibus apparent è proximis saxis invocantes prætervehentium opem. Dubitavêre Peiratæ an excipiendi essent. Nam quod precium auxilii; aut quid prædæ ex naufragis erat? Humanitatem verò in illis pectoribus deleverat artis suæ crudelitas. Quia tamen plerunque vectores commeatuum preciosissima suis vestibus recondunt, placuit ire ad prædam, expedieruntque subitò scapham, minùs acri jam pelago: ac ne in saxa inciderent, lenta remigia agebant, subinde scrutati quàm alto æquore veherentur. Admoniti quoque sunt supplices, ut quàm proxime fieri posset, ad scapham per saxa solidasque arenas accederent. Tandem remi fuere pro ponte, quibus porrectis proximam rupem suæ scaphæ Peiratæ commiserunt. Sed obstupuere ad Poliarchi & Gelanori vultus, simulque corporum, simul vestium pulchritudine capti, multa de prædæ fœlicitate inter se mussarunt.

Ubi autem è scapha in lembum recepti sunt, tunc non dissimulatâ perfidiâ veluti captivis catenas injicere audent; ad hoc monstrum stupente Poliarcho, qui stricto mox ense, quid vos autem viri? (inquit) quæ odia? quæve rixæ? aut quid tam subitò offendimus, modò digni quos per vestra pericula fluctibus eriperetis? Neque segniùs Gelanorus manu ferrum tenebat, vinculaque repulerat. Sed cùm nihil Poliarchi sermonibus fracti, sæviùs tumultua-

multuarentur, ensesque expedirent, non distulit Poliarchus armis uti, & catenas sibi indere conantem ita multavit, ut in ima viscera ferro descenderet. Huic cùm alium addidisset compari fato; victor quoque unius Gelanorus sese patrono applicuit. Tum juncto, ne circumvenirentur, tergo, utrimque hostibus frontem objiciunt. Fractis etiam remis, qui fortè jacebant in navi, raptas palmulas, instar clypeorum circumegere capitibus. Nautæ verò quos cum Poliarcho captos catenis Peiratæ onerabant, tanto erecti exemplo, & ipsi contis arreptis ausi sunt repugnare. Captivi etiam aliquot erant loris constricti præter eos qui catenis alligabantur remigio; illi læti hoc certamen intuebantur; Videbatque oculos miserorum Poliarchus sibi propitios. Neque ratus inutile auxilium, lora aliquorum discidit ferro, provocavitque ad ingenuam in sceleratos pugnam. Et hi certatim sociorum vincula solverunt, ut jam penè hostium numerus æquaretur. Tredecim omnino Peiratæ fuerant. Ex iis ceciderant sub Poliarcho duo: unum Gelanorus abstulerat. Nautæ verò atque servitia à Poliarcho liberata, in se quinque averterant. Ita res cum aliis quinque Poliarcho & Gelanoro fuit. Sed nec inulti cadebant. Jam enim alterum nautarum Poliarchi in mare compulerant. Et unus clavum spinis ferreis horrentem in cervicem Poliarchi simulans destinare, subitâ fraude, adegit ad latus. Nisi lorica obstitisset, quàm magnos Argenidi luctus hæc clava faciebat! Sic quoque multis quidem, sed non altis vulneribus intravit. Accenditur violentiùs Poliarchus, nec cunctanter suo hosti clavâ extortâ cerebrum miscet; magnâ atque intrepidâ voce Gelanorum ad victoriam hortatus; qui & ipse jam in duorum sanguine victor haud segniter perculsis instabat.

Timidi, qui adhuc ex clade supererant, sese in aliam receperunt certaminis partem, quâ scilicet liberati vinculis captivi dimicabant. Sed & illis successu partium gemi-

nata

nata ferocia erat. Inclusi prædones hinc ab ipsis, inde à Poliarcho & Gelanoro ita mulctari cœperunt, ut ægre inhibuerit Poliarchus quin omnes cæderentur. Eos enim capi malebat, maturisque suppliciis servari. Tres igitur ad genua provolutos in vincula conjici jussit. Et inter gratulationem miserorum, qui eo duce de latronum potestate exierant; suavissimâ consolatione perfusus est, quòd publicæ saluti videbatur operatus. Certatim ingerebant, hunc tutelarem, hunc vindicem deum esse; supra mortale robur afflixisse perduelles; denique unum dignum ad quem toto ex orbe vota miserorum confugerent. Sed in unâ omnium lætitiâ vox dissona erat. Qui enim solis loris constricti fuerant, jamque sentiebant libertatem, sibi & patrono sine exceptione gratulabantur. At remiges plenum beneficium volentes, solvi petebant; dimittique in statum à quo per servitutem exciderant.

Poliarchus ne pœnitendum beneficium daret, quis illius navis dominus, quis gubernator, unde peiratæ; omnia ordine exegit. Proclamat de remigibus unus: Miserere quisquis es, Heros: hanc ego meo censu ratem compegi; hanc & dominus & gubernator regebam; frequenti inter Africam Hispaniamque commercio. Fortè ad ostia Bætis appuleram; depositoque onere, Ibericas merces parabam; cùm isti latrones, vectorum nomine, mihi cladem imposuere. Ne numerus suspicionem faceret, bini ad me aut singuli venerunt. Neque eundem portum fingebant se petere. Hi Adrumetum nominabant, Clupeam illi, aut Uticam. De mercede conveniebat. Rudis ego impiæ fraudis, omnes excepi, qui, quò solertiùs fallerent, tanquam inter se ignoti egerunt, quamdiu in portu hæsimus, aut à vicino littore erat auxilium. Ast ubi procul terris ventus impulit ratem, soporque in cœlo securo nautarum pluribus irrepsit; subito impetu irruunt in nos; me de gubernaculo deturbant; semisopitos alios portant ad transtra, nexibusque devinciunt; &

peiratico scelere jam pro vectoribus domini suo auspicio ferri cœpere: Nam nec deerat rei nauticæ inter eos peritus: & pro sarcinis catenas attulerant, quibus omnium crura impedierunt. Hinc in minora, ut occurrebant, navigia, sæpè grassati comparavere arma, captivos, opes. Nec in mari modò scelesti, exscensiones varias in agros fecerunt. & benè prædatos ad nova scelera littoraque agebat hæc navis. Nuper quidem, cùm plerique eorum triduo abfuissent, rediere ex Mauritaniâ ad navem, opibus graves, & quantum ex eorum sermonibus conjeci, expilato per fraudem thesauro, quem Regina Mauritaniæ habebat charissimum.

His auditis, Poliarchus è prædonibus unum, quem habebat in vinculis, rogavit, verane essent quæ ex nautâ audierat. Ille omnia silentio confitebatur. Sed de ultimo facinore intentiùs urgebat Poliarchus; num de Reginæ Mauritaniæ thesauris prædam egissent; quæ illis via ad facinus; & quâ parte navigii recondidissent furtum. Ille, gemmarum famam sibi causam audacis consilii fuisse respondit. Nocte concubiâ septem ex ipsis armatos constitisse in plateâ; ut ex proximis compitis tanquam illicò Reginâ appositi, arcerent transeuntes; dum alii duo ferrum, quo fenestræ spississimo jungebantur, harpagine arreptum per secretas machinas flectunt. Ita, inquit, aditus nobis factus. Voto potiti ante lucem ad mare recessimus. duratque inviolata hactenus præda; quia ab eo littore primùm fuga, ac deinde tempestas nos tenuit. & ne tanta hereditas rixam faceret, placebat expectare donec in tranquillo divideretur. Subivit igitur navis constratum Poliarchus latrone præeunte; arcâque reclusa, ingentes & plerunque muliebres ex Mauritaniâ opes inspexit.

Tum verò tanquam ad nova consilia vocatus à fortunâ, se collegit. Profectionem in Galliam Dii turbare ac differre videbantur. Per tempestatem cursu exciderat;

nactus

nactus erat assuetam Africanis littoribus navem; nec fuisset humanum, recuperatas opes non statim Reginæ nunciare. Et forsitan (secretus inquiebat) gloriam meam cœlites curant. Quicquid spei privato habitu in Siciliâ exorsus sum, nolunt me persequi meæ gentis fortitudine atque armis; ne generi, ne opibus, ne exercitui, sed mihi debeam quicquid fœlicitatis contigerit. Sequar illa auspicia. Ex Africâ facillimè res Siculas accipiam, measque nunciabo Argenidi.

Ubi hoc placuit, ita prædoni loquutus est; Equidem & Reginæ suas reddi divitias æquissimum puto, & vos quoque (nefarii) dedi ad pœnam. Navigatio in Mauritaniam flectenda est; ne vindicta pereat atrocis audaciæ, aut forsitan aliquot illic insontes vestri facinoris infamiâ laborent. Neque mora, dominum navis, per quem de prædonibus cuncta cognoverat, eximi vinculis jubet, clavoque succedere. Cæteros qui erant in transtris, solvi prohibuit. Nam & remigibus egebat per quos in Africam veheretur, & tot ignotos, ac fortasse vinculis suis dignos, nolebat posse in se peccare. Itaque diligenter quæsitas transtrorum & compedum claves, custodire Gelanorum imperavit. Et ne tamen nihil illi in suâ lætarentur victoriâ; agedum, remiges, inquit, in fœlicitatis articulo statis. Date modò Mauritaniæ oram; ita me, amet Diespiter, omnes ire liberos jubebo. Quid grave est, si in redemptionis pretium, brevem, sed mihi necessariam vecturam reposco? Si non fallit gubernator, bidui in Mauritaniam cursus est. Illa mihi navigandi, vobis captivitatis afferet finem.

Compositi in tantam spem remiges, ita justos remorum ordines instaurant, tanquam non Africam, sed suam domum, suas necessitudines quisque repeteret. Sed negabat gubernator genium pelagi ferre, ut cadavera in navi portarentur. Irasci maris deos, & sæpè viventibus periculi causam fuisse, ejusmodi pietatem in mortuos. Tres

porrò jacebant in lembi constrato à prædonibus inter pugnam perempti. Non ausus est Poliarchus intempestivâ humanitate repugnare omini navigantium. Igitur inferis diis religiose excusavit quòd insepultus abjiceret; ubi primùm Africam dedissent, [1] se umbras in littore erectis tumulis collecturum. Factâ igitur potestate, cadavera cæsorum corripiunt; at ne frustra quid periret, scrutari cœperunt, si quid in vestibus pretiosum lateret. Duorum spolia intra paucos nummos fuerunt: tertius, tanquam delicatior, ambientibus institis tibias & crura velaverat; quas cùm unus nautarum detraheret, tabellæ cecidere, illic ut apparebat ad secretum repositæ. Cùmque jussisset Poliarchus eos codicillos sibi tradi, linumque solvisset, velut ad monstrum exhorruit, destinatas ad se litteras, & à Lycogene quidem esse. Scribere ad Poliarchum Lycogenem? Ceram ad se per tot prodigia esse delatam? Cunctabatur oculis suis credere repetentibus hoc epistolæ initium, Lycogenes salutem Poliarcho. Statim erigi cadaver imperavit, & curiosus inspector diligentiam Gelanori adhibuit, si quo lineamento possent vultus nondum morte recenti confusos agnoscere. Sed ignobilem nuncium, & de servitio Lycogenis unum, facile fuit ab utroque ignorari. Ubi verò diligenter undiquaque inspectum est, num & alias literas aliave prodigia haberet, exoneravere cadavere navem; amicum an insidiatorem crederent adhucincerti. Erat is autem quem Lycogenes ad Poliarchum miserat. Dum Timonides in prædio suo hæret, occupaverat iter; interceptusque à prædonibus, tunc in pugnâ ceciderat; tanquam dubitante fortunâ utrum

1 *Se umbras tumulis erectis collecturum.*] Structo scilicet cenotaphio, & inani tumulo, justa persolvendo, ut superiori cap. sic Virg. de Palinuro, Æneid. 6.

Tu Stygias inhumatus aquas, amnemque severum
Eumenidum aspicies, ripamve injussus abibis?

Sedibus hunc refer ante suis & conde sepulcro. Et infra:

Prodigiis acti Cœlestibus ossa piabunt,
Et statuent tumulum & tumulo solemnia mittent.

1 *Ceram*

utrum tantæ improbitatis literæ Poliarcho tradi deberent.

Poliarchus totius scenæ ignarus, sese ad lembi malum applicuit; vultu deinde & animo perturbatus, ad omnia verba exhorruit. Veneficii accusabatur Meleander; delator Lycogenes erat. A Meleandro se ad mortem audiebat deposci; Lycogenes amicitiam spondebat. Quæ autem illa armilla: aut quò missus ad se Timonides? non se literas legere, aut satis vigilare, arbitrabatur. Ubi mora deinde restituit mentem, & iteratò totam [1] ceram evolvit; aliquid magnum, inquit, agitur, Gelanore. Nunquam Lycogenem magis timui, quàm ex quo meæ salutis curam agit. Si vixisset qui epistolam ferebat, forsitan illi excidissent indicia, quæ viam nobis facerent in tantâ caligine. Nunc quid cogitem, aut quibus argumentis ad verum perveniam, est incertum. Secum deinde agitabat, an credibile esset, voluisse Meleandrum amicitiæ specie innocentem violare. Magis conveniebat moribus Lycogenis de Rege mentiri, quàm Regi tam infanda solertia. Hæc & similia animo versanti abiit dies; & nox per insana commenta animum deduxit. Varia agitanti consultissimum visum, si Gelanorum in Siciliam mitteret, nullis ad Regem litteris, sed cum hac ipsa Lycogenis epistolâ, quam redderet Meleandro. Non liquidiùs posse verum deprehendi. Quippe sive in vero crimine, sive in falso, doliturum maximè Regi, vel de infamiâ inutilis frustratique facinoris, vel de injustâ suspicione. Ex illius, & proximorum vultu, ac vocibus, Gelanorum intelligere posse, de hoc Lycogenis indicio quid credendum. Nec Lycogenem eo facto dubitabat offendere; cui, etiamsi Meleander

1. *Ceram evolvit.*] Cerâ veteres ante inventum papyri usum, pugillares suos obducere solebant. Videntur hodie in Bibliotheca Benedictina Sancti Germani à Pratis tales tabellæ cerâ obductæ. De his Juvenalis,

Nonne licet medio ceras implere capaces
Quadrivio.

Inde deductum, *in prima & ima cera*, *&c.*

leander hostis esse mereretur, tamen amicus fieri nollet. Adjuvabat ea consilia ingens cupiditas scribendi Argenidi; ad quam literas, nisi Gelanoro, aut Arsidæ, non credebat.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Jactâ ad Africæ littus anchorâ Poliarch. furtum referat Reginæ, quæ ubi inviolatam prædam explicat, lætioribus lachrymis madens, cistellam maximè unam complexa, se denuo vivere, se Reginam esse proclamat.

JAM non modò erat Africa in conspectu; sed & Lixa, tunc Mauritaniæ caput, pulcherrimo situ ab cogitationum solitudine nonnihil Poliarchum deduxerat. Fluvius, quem & Lixam appellant, non repugnanti pelago miscebatur, ut in utriusque undæ confinio, non fremitus discrimen faceret, non spuma, sed color. Arbores quæcunque fluviis gaudent, ab utraque parte alvei, cum cæterâ riparum imagine in aquis ludebant. Urbs ingens, & mercatorum commercio gravis, ubi paululùm esses à mari provectus, uno duntaxat stadio recesserat à flumine. In urbem ab littore euntibus dexter erat omnium qui sunt in Africâ pulcherrimus collis, & in eo Reginæ suburbanum, quam dicebant Dominæ villam. Illuc amabat Regina divertere, curis fessa, & ad negotiorum tumultum post alternam solitudinem reditura hilarior. Et tunc fortè in ea versabatur. Quod ut ex obviis lintribus percunctanti Poliarcho relatum est, in proximâ orâ jubet anchoram jaci; & ne remiges quicquam se absente turbarent, aut etiam à portu discederent; quærit ex Afris, nemone custos portûs, aut cui magistratus delegassent fluminis curam. Præstò lictores adfuere, & nescio quis redemptor portorii, cui sic Poliarchus, hujus lembi custodiam tibi trado, quem Africæ interest salvum esse; dum fero ad Reginam necessaria quæ ex me intelligat. Simul his prædones

donec educens detracta pedibus vincula jubet addi cervicibus, unumque licium ad omnium vincula pertinens ponit in manus gubernatori navis, præmittitque versus collem.

Ipse cum Gelanoro sequebatur, loci formam curiosis oculis lustrans, quem recens maris horror faciebat gratiorem. Non anxiâ arte quæsitus erat decor. Plura Naturæ debebantur, cujus facilitas, atque ingenium, omnes artificum labores prævertit. Rusticus ad villam ascensus (nec lævigari Regina passa erat) obliquum colli latus sic dederat, ut circumvenire montem potiùs videretur, quàm in illum eniti. Lævam itineris tegebant densi frutices, crebrarumque stirpium inæquali viriditate lætissimi. Tumuli illic leves, crescente molliter campo, donec oblongum, & spissis opacum arboribus supercilium montis subito tumore consurgeret. A dextrâ convalles visebantur, vinetis hortisque excultæ; & in collium radicibus, qui dimidiatum orbem ducebant, uberrima pastu prata se eâdem viriditatis hilaritate porrexerant. Sub ipso montis jugo sublimis & sponte extensa planicies erat, in quâ villam condiderant. Ad fores cùm venisses oblectabat oculos alia loci forma; prospectusque in remota liberior. Quippe ante vestibulum patebat hominum curruumque area capax, paucis, sed ingentibus distincta arboribus; ad quarum umbram sedilia, & lapideas mensas, milites custodesque extulerant: Ac ut editus locus erat, errores fluvii in valle monstrabat; montes quoque ex adverso Magnatum prædiis distinctos. Visebatur à dextro latere pars potissima urbis, per suos colliculos & templorum fastigia elatæ. Si oculos longiùs mitteres, mons Atlas incultâ hyeme, & sterilibus saxis, per multos vertices in nubibus fractus, delectabat animum mutatione conspectûs, & propinquam fœlicitatem blandiùs commendabat asperitatis imagine. Domus pro Reginâ non ingens. Sed debebat artifici, quòd venti, quicunque perflarent, admissi, omnem æstum tem-

temperabant; & triclinia lumen accipere poterant non obnoxium radiis solis. Hortus deinde modicus, & porrectus in longum, [1] Musis erat quidem dignus, & omnibus diis quos cepit stirpium colendarum humanitas. A domo in illum, porticus ducebat, in quâ solebat Regina convivari, aliquot signis & picturis exculta. Jam verò sinistrum horti latus claudebat montis vertex, non illi utique tantùm horto, sed domui, saltuique perpetuo contiguus dorso, & duntaxat parietis interjectu coërcitus. Hanc partem fons amœnus decorabat, è marmorei Elephantis proboscide in tessellati operis alveum decurrens. At dextra ad prospectum vacua erat, exiguo muro in hoc tantùm erecto, ut lapsus in abruptum caveretur, & in eum innixi fruerentur vivarii subjecti spectaculo. Nam mediocre stagnum coërcebant latericii aggeres: pisces in eo variæ senectutis, quos ab horto Regina amabat, præcipitato in aquam pane, inter se concitare ad certamen. Porta ex horto ducebat in exiguum saltum, quem facti manu calles, virgultisque liberi, secabant. Cervi in eâ, & capreæ, & cætera animalia in Africam importata; quæ ea pars terrarum gignere nescit: incisique [2] Numidico marmore isti versus, qui lucum Dianæ consecrabant:

[3] Alma soror Phœbi, quæ nunc per confraga cursu
Præcipitas, volucri mandas nunc vulnera ferro,
Seu damam fortuna dedit, seu fortiùs ira
Intumet, & nostri fugiunt tua tela Leones;
[4] Numen [5] iô nemorum: si Te, comitesque pudicas

Casta

1 *Musis quidem erat dignus, & omnibus diis quos cepit stirpium colendarum humanitas.*] Hortos amant & secessus nemorum montiumque Camœnæ. Neque Dii ab hac hortorum voluptate abstinuêre, ut Flora, Venus, Adonis, Priapus, Pomona, Vertumnus.

2 *Numidico Marmore.*] Pretiosissimum marmor ex Numidia. *Pauper sibi videtur ac sordidus, nisi Alexandrina marmora Numidicis crustis distincta sint:* inquit Seneca, Epist. 87.

3 *Alma soror Phœbi.*] Diana eadem cum Apolline partu edita.

4 *Numen iô nemorum.*] Diana eadem, quæ & Sylvis præesse credebatur.

5 *Iô.*] Vox est lætitiæ, solita in triumphis usurpari.

1 Fœda

Casta domus, castaque juvant pia jugera sylvæ,
Exaudi, mitisque tuos agnosce, nec usquam
Hîc, Dea, Sylvicolis sit [1] *fœda licentia Faunis.*
Hos tibi sacramus lucos, hac surget honori
Sylva intacta tuo. Tu nostris annue donis.
Et cum spumiferos junctis in retia campis
Impellemus Apros, & cùm tibi sacra feremus.
Non occulta veni; Vel si invidiosa precamur,
Huc ades ô quo more licet, cursuque tuorum
Sæpè canum, & sacris aures latratibus ure.
[2] *Hîc Dryadum committe choros, &* [3] *Oreade multâ*
Cinge latus. Nunc vos nemorum, nunc fontis in umbrâ
Ludite, nunc magni quà subter viscera montis
Antra per agrestes exudant frigida tophos.
[4] *Illic si calidas exolvet fibula vestes,*
[5] *Non erit Ogygius secretis arbiter undis,*
Cornua cui fingas; non quem tibi vulnere parvo
Terra necet, campis tumidus [6] *se tollet Orion.*
[7] *Nec pharetram, vultusque tuos, venator habebit*
Juppiter, atque aliam cœlo dabit improbus Ursam:
Hunc modò tu saltum [8] *Delo,* [9] *Dictynna, sonanti*

Annu-

1 *Fœda licentia Faunis.*] Sunt enim lubrici minores isti nemorum Dii, ut dictum est, cap. 1.

2 *Hîc Dryadum, &c.*] Nymphæ Sylvarum, sic dictæ ἀπὸ τῆς δρυὸς, à quercu.

3 *Oreade multâ.*] Nymphis montium, ἀπὸ τῆς ὄρεος.

4 *Illic si calidas exolvet fibula vestes.*] Si post venationem æstu nimio fervens vestem deponis abluendam in antri fonte.

5 *Non erit Ogygius.*] Actæon Thebanus sic dictus ab Ogyge Thebarum rege & conditore. Vide Ovid. Met. l. 3. Ubi Actæon venator cum in valle Gatganoë ad fontem lympidissimum recessisset, à Diana nuda conviciis lacessitus est; mox in cervum mutatum discerpsere canes.

6 *Se tollet Orion.*] Et Urion ex urina Jovis, Nept. & Merc. procreatus, cum arte sua venatica plus æquo intumesceret, indignatæ Dianæ precibus exorata terra tumentem interemit Scorpione immisso. Deinde mota pietate Diana, hunc juxta Tauri signum locavit. Ovid. Met.

7 *Nec pharetram, vultusque tuos, venator habebit Jupiter.*] Non se denuo Jupiter in Dianam transformabit, ut stuprum inferat Calisto, quam tamen postea mutatam in ursam in Cœlum juxta polum nostrum transtulit. Ovid. 2. Metam.

8 *Delo.*] Insula est Ægei mari, Cycladum nobilissima, Apollini & Dianæ sacra, quòd Latona hunc geminum fœtum ibi enixa est.

9 *Dictynna.*] Propriè est Britomar-

 tis

Annumerare velis, [1] Lyciæque nivalibus arvis.
Nec magis [2] Eurotæ, nec sis magis incola [3] Pindi.
[4] Tum quæcunque suos Nympharum exegerit annos,
In formas abitura novas: cum frondea fiet
Arbor, & erectis attollet brachia ramis,
Seu quercus, seu laurus erit; fac, [5] Delia, nostras
Augeat hæc sylvas. [6] Erisichthonis impia clades
Hinc procul, & lucus nunquam sciet iste securim.

Longum esset singula memorare; ut natura inæqualitate locorum luserit, ut exiguo spatio retulerit omnes formas quibus totæ regiones variantur, ut sylvam ex aureis malis, [7] rhododaphne, lauro, pinu, subere, penè totam, non mutarit innoxia hyems; & antra hîc sponte, hîc manu aperta, dederint fontes, aut opacum subeuntibus frigus. Sed fons præcipuè notabilis erat, de industriâ sic ornatus, ut quæ artificii erant, sponte producta viderentur. Quippe in arcum mons effossus modicam planiciem dabat, exiguis lapidibus quasi temerè stratam. At utrimque lateribus saxa ingentia, tanquam rupes ita natas, admoverant. Ubi is labor duodecim pedes in altum excreverat,

tis Dianæ comes, cassium inventrix. quasi *δίκλυα*, sed pro ipsa Dea sæpe sumitur.

1 *Lyciæ.*] In qua Patara, ubi Apollo reddebat sortes hibernis sex mensibus. Unde Virg. 4. Æneid.

—— & Lyciæ sortes, &c.

2 *Eurotæ.*] Fluvii Laconiæ, consiti lauris, sacris Apollini.

3 *Pindi.*] Thessaliæ montis, Apollini & Musis sacri.

4 *Tum quæcunque suos Nympharum exegerit annos, In formas abitura novas.*] Ad Nympharum Metamorphosin alludit, quæ apud Ovid. frequens est, ut Daphnes in laurum; subdit enim,

Seu quercus, seu laurus erit.

Vel ad Hamadryadas, quæ nascebantur & occidebant, nascentibus, & occidentibus arboribus.

5 *Delia.*] Diana, ab insula Delo, ubi nata est.

6 *Erisichtonis impia clades Hinc procul.*] Is ob emissam securim in sylvam Cereri sacram, famem tantam passus est, ut filia ejus Methra, ad sustentandum patrem, dono Neptuni in varias se formas transmutaret. Ovid. Metam. lib. 8.

Sic epulas omnes Erisichtonis ora prophani
Accipiunt poscuntque simul, cibus omnis in illo
Causa cibi est, semperque locus fit inanis edendo, &c.

7 *Rhododaphne.*] Ex lauro & Rhodo: id est, rosa, cujus similitudinem habet. Frequens est in Helvetia, dicitur & Rhododendron.

1 Pro

verat, semitam fecerant quâ locus circumiri facilè posset: Tum verò super hanc molem in gyrum arbores ita severunt, ut inflexorum stipitum cacumina in subjectam aream verterentur. Hæ, ubi in procerum adolevere, speciem referebant jam jam cadentium stirpium, & suo pondere radices extra terram trahentium. Inter illius ruinæ innoxias minas, peribat sub frondibus calor Solis; & laterum aggere primùm, mox curvatis in hunc modum arboribus, denique increscentis collis mole, tegebatur simplex Reginæ hilaritas, quæ fontem illic per aliquot fistulas cadentem sæpè inter suas virgines læto ocio celebrabat. Viris, præterquam magistratuum præcipuis, nefas domum intrare. Pauci custodes in vestibulo erant: A quibus jussus sistere gradum cum suis captivis Poliarchus, quis aut unde veniret, militari licentiâ rogatur. Ille negavit, quæ afferebat nunciari, nisi Reginæ, posse. Res ad Præfectum custodum delata est, qui & ipse loquutus Poliarcho, Reginæ significat externum juvenem esse, habitu vultuque egregium, qui captivos aliquot trahens, ad colloquium quærebat admitti. Regina in eo secessu tunc hærebat, non ad vacui animi voluptatem; sed ut in solitudine mœrori liberius vacaret. Lachymarum causa erat, violatus à prædonibus locus, quò cum gemmis cætera quæque arcana congesserat. Neque gemmæ, aut direpta alia quæ vulgò jactabantur, illam movebant. Una cistula, nec ea quidem opulenta, quam simul latrones abstulerant, illos gemitus, & penè fati consilium ciebat. Hanc vitâ chariorem habuerat; illic filii fortunas sciebat inesse; nec de diis mitiùs querebatur, quàm si eum extulisset. Cùm ergo nunciatum de Poliarcho esset, haud libenter accepit, advenisse, quem vultu composito deberet audire. Hunc tamen [1] per Micipsam Regio Præfectum cubiculo adduci impe-

1 *Per Micipsam.*] Nomen commune quondam Africanis, ut & Hyempsal, & Iarbas, & Syphax & Juba: Ita Florus & alii.

1 *Equum*

imperavit; ipsa inter astantes resedit matronas in suggestu eburneo, quem argentei leones depressis onere jubis ferebant.

Is verò ut in conspectu fuit, illam ad absentis filii memoriam vocans (nam & juvenis, & formosissimus erat) subito sui favore incogitantem permulsit. Mox liberali salutatione perfunctus; Et si (Regina) parum, inquit, animum tuum tangunt, quæ pessimi nuper fures à tuo abvexere sacrario, tamen justissimæ Principi gratissimum duxi, si tantum facinus impunè non auferrent. In eos, diis ducentibus, medio ponto offendi. Plures in certamine perierunt. Tres adduxi superstites. Sunt ecce in limine, & fatum à tuo arbitrio expectant Fidum autem hominem, ô Regina, mecum allega. Huic quæ à te abstulere restituam, adhuc, ut ab ipsis audio, illibata. Ea jussi in proximâ ripâ apud navem asservari. Regina, ad tanta & tam subita gaudia, muliebri ingenio impatiens, de sede exiliit, & ignoti manum amplexa; O auspicatissime quotquot sunt mortalium, aut potiùs, modò hæc vera sint, diis nostris jungende; duc protinus, inquit, ad navem. Ipsa furtum, ipsa prædam recognoscam. Neque avidam voca. Arculam modò unam restitue. Cætera te condono. Sic effata miranti Poliarcho viam præit. Nec jungendo currui, nec attollendæ lecticæ spatium fuit. Sicut erat in cultu privato, urgere cœpit gradus, sibi uni de re tantâ creditura. Matronæ, puellæque, illius assuetæ obsequio, nihil mutato vestitu, pedidus ibant. Fugæ speciem celeritatis tumultus imposuit. Cùm verò Poliarchus pro foribus prædones ostenderet Reginæ; Sine quæso, inquit illa, priusquam alios damno, scire an me fortuna absolverit. Nemo in regia fuit, qui non properantem sequeretur. Ignari plerumque quæ res ageretur stupebant, & aliis stuporis causa erant. Statim in urbem rumor pervasit; sed incertus, ideoque audacior. Nunc Reginæ filium adventasse; nunc ejus cadaver navi delatum.

Veriora

Veriora alii referebant, ad recuperatum thesaurum Reginam descendere. Ergo omnes ad amnem properabant, parata seu plaudendum, seu aggemendum, turba.

Regina ut ad ripam pervenit, ponte ex tabulatis facto in lembum sublata est. Ac ut primùm reserata à Poliarcho ingens arca, in violatam prædam explicuit, jam lætioribus lachrymis madens, cistulamque quam quærebat, complexa, se denuò vivere, Reginam rursus esse proclamabat; nec quicquam justius quàm ut Poliarcho divini honores haberentur. Abnuebat Poliarchus risu modesto, & laudantem compescebat. Jamque lecticæ, ut potuerunt Reginam sequutæ, stabant in ripâ, carpenta etiam fœminas subvectura; & ipsa ad tantæ læticiæ auspicia angustam villam rata, in urbem reditum edixit. Innitebatur Poliarcho (qui maximus apud Reginas gradus) illoque ducente in lecticam se recepit; quam mox octo pænulati sustulerunt in collum. Poliarchus deinde præparatum [1] equum conscendit; quem ipsi ex regiis stabulis admoverant, non ex more gentis nudum, sed cum iis ornamentis quibus Reges assueverant in bello aut venatu. Toto deinde itinere Regina, submotis lecticæ plagulis, cum ipso loquuta est; densis per viam Afrorum agminibus, & in eum præcipuè intentis. Postquam ad aulam perventum est, Magnates, ex Reginæ præcepto, hospitem in destinata triclinia deducunt. Illic ingentis opulentiæ cultu exceptus, mox ad familiariorem corporis curam, solus cum Gelanoro relictus est.

CAPUT

1 *Equum non ex more gentis nudum.*] Massili populi Africæ, ephippiis non utuntur, solaque virga equos regunt.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Pristinis redditus curis Poliarchus, resque Siciliæ anxiè agitans, pactâ cum nautis duplicatâ Remigibus mercede, Gelanorum ad Regem dimittit. Ipse oblata in reparati thesauri gratiam dona Reginæ innatâ comitate recusat. Siciliamque dum cogitat, vehementi morbo arcetur. Interim ad Apollinis templum Gelanorus pervenit, ubi cum Antenorio sacerdote colloquenti Hyeroleander velut ad condictum supervenit, & castella Aldinæ obitum nuntiat.

SED ubi paululùm respiravit à colloquentium laudantiumque tumultu, haud mora redditus pristinis curis, resque Siciliæ anxiè agitans constituit eâ vespera Gelanorum in Siciliam dimittere. (Nam nec amor, nec perplexæ à Lycogene literæ moram ferebant.) Ipse Clupeæ, maritimo Africæ oppido, dum nuncius ab Argenide rediret, se tenere. Dum ergo Argenidi scribit, acciri nautam jubet, cujus remigio appulerat; quo ad se introducto, Navigium tuum, inquit, non modò tibi reddo; sed præterea quicquid vi prædonum detractum est, omne restituam; eâ lege ut hunc Gelanorum in Siciliam deferas; inde huc rursus in Africam quo volet portu sistas. Cum redieritis, in promptu merces erit. Nunc necessaria ad viam duntaxat repræsento. Ex remigibus, captivisque, quos nosti, quotque opus est, delige. Hos faxo laboris ne pigeat. Inter cæteros talentum dividam: ne illis reditus in patriam, mendicitate deformis sit. Nauta dominum & patronum appellando, de munerum magnitudine stupebat, operamque pollicitus ad parandum in illam noctem lembum dimissus est. Et remiges tam fœlicia nunciantem, primo impetu gaudii, inter amplexus, non sine discrimine diripuerunt.

Vespera appetebat, cùm à Reginâ Optimates ad Poliarchum intrant, nullo humanitatis genere hospiti defuturi. Is ab illis, inter sermonum ambages, hæc fere de Reginæ

ginæ rebus accepit; eam Hyanisben appellari; Jubæ fratri ante annos viginti tres in sceptrum successisse. Priusquam regnarent, nuptam Syphaci fuisse, viro post Reges inter Mauros præcipuo; qui eodem tempore quo Rex Juba morbo extinctus prægnantem reliquerat. Reginam paulò post virilis sexûs prolem esse enixam, & [1] Hyempsalem appellasse; qui faventibus diis anteiverit indole civium vota: Sed jam quærendâ apud exteros gloriâ, cultu privato, & præterquam uni Reginæ incertum in quas terras, abiisse. Hæc Mauri referentes, & ipsi vicissim quis esset Poliarchus; unde, aut quò vim haberet, obliquâ subtilitate quærebant. Sed ille perplexos sciscitatores, pari arte, quasi non sentiens, eludebat. Invitatus deinde ad regiam cœnam, haud modicum tempus consumpsit cum Reginâ; non multùm absimili omnium in se cultu, quàm si [2] in purpurâ venisset. Perfecto convivio, cùm tanquam postridie profecturus, jussisset valere Hyanisben, redissetque in thalamum, præsto fuere qui opulentioribus ferculis mensam integerent. Gemmæ erant, hæ torquibus, hæ armillis, inauribusve compositæ, magna vis unionum, & præter unicam arculam, plura quàm à peiratis extorserat. Hæc Regina, sive meriti precium, sive pignus hospitii, donabat Poliarcho. Sed ipse neque vendere beneficium assuetus, neque emi muneribus; multum laudatâ Reginæ comitate; negavit tantillæ operæ deberi invidiosa præmia; sed neque hæc armatum decere. Referrent tot dona ad Reginam; simulque excusationem, & gratias. Ne tamen pervicacis superbiæ haberetur, annulum quo smaragdus includebatur, sibi desumpsit; digitoque insinuans, eum se cum manu servaturum spopondit; Ita enim donantem meruisse. Ferruminatus annulus erat,

1 *Hyempsalem appellasse.*] In Tullii Vatiniana, Hyempsal Pater Jubæ regnat in Mauritania.

2 *In purpura venisset.*] Quasi regis speciem induisset; Est enim purpura regium symbolum.

I In

erat, & [1]in lapide Atlantem expresserant [2] suspecto Perseo negantem hospitium: simul Perseus videbatur Pegaso insidens, & ad Atlantis ora sic Medusam revelans, ut averteret ipse vultum, ne & intra viscera saxum reciperet. Sed Atlantis habitus erat indignantis se mutari: rigebant in sylvarum primordio comæ crescentes; & in vultu figura serpebat, qualis nec jam hominis, & nondum montis esset.

Aderat interim Nauta, monebatque ventum operam dare. Si veniret Gelanorus, Africam paucis horis longè relinqui posse. Hunc itaque Poliarchus arcanis præceptis celeriter onerat; quæ Meleandro ferret, quæ nunciaret Argenidi: Selenissa, Archombrotus, cæterique amicorum, quid scire deberent. Etiam quid de supellectili suâ Rex constituisset; an illa publicata, & qui sectores fuissent, cuncta solerter perdisceret. Illinc enim quid in se Meleandro animi esset, posse intelligi. Postquam in Siciliâ mandatis esset functus, Clupeam, ubi eum opperiri decreverat, diligentissimâ navigatione repeteret.

Profecto Gelanoro, Maurisque dimissis, se ipse ad quietem defessus comparabat. Sed posteaquam in thorum secessit, remiseruntque se spiritus, quos tenuerat variarum rerum imago; tunc vulnera quæ lateri peirata inflixerat, non modò neglecta; sed negotiis, & contentione animi incitata, subito horrore atque æstu exardere in febrim cœperunt. Ille casus distulit præparatum in posterum diem iter, terruitque Reginam, haud secus quàm si ipsi filius in morbo jacuisset. Nam præter beneficium quod à Poliarcho ingens acceperat, indolis specimen, & incompositum nihil in verbis; prætereagéneris opinio, & impetus

1 *In lapide Atlantem expresserant Perseo negantem hospitium.*] Fabula est: Cum Perseo de expeditione contra Gorgones redeunti negasset hospitium Atlas, Perseus Medusæ serpentino capite in eum converso, in rupem sui nominis transmutavit. Ovid. Metamorph. l. 4.

4 *Suspecto Perseo.*] Nam in fatis erat Atlantem superandum à filio Jovis.

1 Et

petus nescio quid præsagientis animi, eam ad veræ benevolentiæ affectus compulerat. Ægrum itaque primo mane invisit adhibuitque medicos suos. Et sequuti Reginam Optimates, anxios vultus ad mœstitiam figuraverunt.

Horum omnium ignarus Gelanorus navigabat in Siciliam prosperis ventis. Sed quamquam commodissima tempestas Epeircten nautis dabat, ultrò ab eâ statione abstinuit; appulitque ad ignobilem portum; eo consilio, ne quis nautas qui eum vexerant nosse, aut de Poliarcho interrogare posset. Ipse ad templum Apollinis ivit, quod non procul à littore, versus Panormum erat, Sacerdotis, quàm sui Dei famâ nobilius. Sacerdos Antenorius vocabatur, in placidissimâ senectute vacuis curis, & ad arbitrium fœlix. Nam, cum juvenis primos honores facilè cepisset, & summa ei omnia destinaret amicorum opinio; plurimorum casibus monitus quàm miserum esset inter ambitiosa vota pendere, respexerat ad animi libertatem; & secessurus ad genium suum, elegerat Phœbi templum in quo senesceret. Quippe illi numini amabat operari, & invocatum sæpè receperat: adeo comparatus in casus, seu ipse, seu amici laborarent, ut omnium victor constantissimâ hilaritate discederet. Aderat litterarum copia ingens, acre acumen, & celere; quæ omnia vitæ integritas honestabat in jucundissimo sene. Cæterùm amabat Poliarchum, audebatque laudare nondum publice restitutum. Nec ignarus Gelanorus candidissimum esse, à viâ ad illum deflexit, invenitque cubantem in sui templi vestibulo (erat enim pedibus æger) & ut solebat, cum familiaribus inter libros sapientissimè ridentem.

Adhuc in primis hærentes blanditiis novo gaudio interpellavit Nicopompus. Amicissimus Antenorio erat, & curis tumultuque aulæ plenus, quærebat inter suavissimi senis colloquia turbata reipublicæ tantisper oblivisci. Eo viso Antenorius urbane quæsivit, ad Phœbum, an ad se divertisset; Ad utrumque, refert ille: sed quis iste Nu-

minis consultor? Ades ergo Gelanore? & ô Numina faxint ut nec procul sit Poliarchus. Quamquam præter Antenorium, & Nicopompum nemo jam aderat (cæteri enim Antenorio jubente discesserant) tamen Gelanoro non visum consilia casusque patroni ulli mortalium priusquam Argenidi concredere. Eum ergo in Italiâ esse finxit, seque ab eo ad Regem [1] ex Bajano porto dimissum.

Dum hæc ita loquuntur, ecce tibi cumulante fortunâ illius diei lætitiam, Hieroleander veluti ad condictum alio itinere ad templum pervenit. Erat ille ab Epistolis Argenidis, summus & ipse virtutibus, inter paucos imbutus litteris, nec patruo præter fortunam, minor qui sacerdotii purpuram ex virtute gestaverat. Is sæpè Antenorii causa commeabat in id templum? & tunc exorando Apollini ab Argenidi erat missus. Sed ut conspicatus est Gelanorum, seque primùm repetitis satiavit amplexibus; levissimæ rei momento, nec cogitans, illi aditum fecit ad ea exploranda quorum causa in Siciliam advenerat, [2] obiisse Aldinam oculis ex dolore turgentibus querens. Sive excusationem sic parabat, quòd eam omnino habuisset, sive quòd infœliciter custodivisset. Audito Aldinæ nomine, ictus aliquantum Gelanorus, in Hieroleandrum respexit. Fuerat illa vetustissima catellarum; quæ Poliarcho impensè placuerat. Poliarcho ex Siciliâ excedente, eam Hieroleander Argenidis jussu quæsierat, alueratque sollicitè. Ipse Argenide non ausâ succedere in id munus, ne aut aliquid de spoliis Poliarchi crudeliter habere videretur, aut contrariâ suspicione absentis domini gratiâ canem amare. Ea tunc ex partu decesserat, magno quidem sed occulto dolore Argenidis. At Hieroleander catulæ blanditiis assuetus impatientiùs mortem hanc tulerat; adeò

1 *Ex Bajano portu.*] Bajæ in Campania, Romanæ quondam deliciæ ad littus Hetruscum.

2 *Obiisse Aldinam querens.*] Catellam. Videntur Romæ apud Gasparum Scioppium carmina, quibus Aldinæ ex partu obitum lugent Poëtæ.

1 *Omnes*

adeò ut ejus gratiam illa celebris esse in Aulâ inciperet; maximè multorum Poëtarum carminibus, qui eum demerituri, [1] omnes fides, omnes Parnassi frondes, canino funeri adhibuerant. Tunc verò de illius interitu fieri mentionem (quanquam vivam maluisset) sentiebat Gelanorus suis rebus conducere; quia ab eo exordio poterat quæri quod Poliarchus præceperat; cui nempe ipsius opes & veluti spolia cessissent. Sed postquam intellexit innoxiæ domui curatores à Rege adhibitos, qui eam domino suo servarent; solamque Aldinam ab Hieroleandro captam quò delicatius haberetur; visa sunt omnia ex voto procedere. Nam quòd Aldina saltem in Argenidis domo vixerat, ritè conjecit id datum memoriæ Poliarchi. Cùmque audisset, ne dolore quidem intactam in ejus interitu fuisse Argenidem, satis quid hanc charitatem & dolorem faceret gnarus, Nicopompo aures præbuit dum Epitaphium recitaret, quod & ipse Hieroleandri laudibus plenum demortuæ catellæ his versibus fecerat:

Occidit. Exequias pulchra celebrate catella;
Occidit ante suum pulchra catella diem.
[2] *Ipse* [3] *facem mœsto canis Erigoneius imbre*
Condat, & attonitis terreat astra sonis.
Plangere scit; [4] *meminitque suæ lachrymabile murmur*
Erigones, patrios cum fletit ante rogos.
[5] *Dura Venus, quam non pariens Aldina gemendo*
Flexit; & [6] *Aldinæ sic parientis herus!*

An

1 *Omnes fides, omnes Parnaßi frondes canino funeri adhibuerant.*] Carmina Poëtarum; nam per metalepsin, *fides* pro cythara, *cythara* pro versu sumitur, sicut *frondes* pro lauro, *laurus* pro Poësi.

2 *Ipse facem mœsto canis Erigoneius imbre Condat.*] Fabulantur Poëtæ canem hunc fuisse Erigones, filiæ Icarii, quæ cum patre à pastoribus occiso, vitam laqueo finivisset, canis heræ fato perculsus dolore contabuit; ob quam pietatem, eum Juppiter una cum Erigone in cœlum transtulit.

3 *Facem condat.*] Id est, splendorem nube tegat; & latratu terreat astra.

4 *Meminit suæ Erigones.*] Heræ suæ plangentis fatum parentis sui Icarii ante rogum ejus.

5 *Dura Venus.*] Quæ cum præsit parientibus, catellam parturientem non juvit.

6 *Aldinæ herus.*] Hieroleander.

[1] An quia Phœbeis nemo est acceptior aris,
Invidiam Veneris, Solis alumne, luis;
Aldinamque tuam (jus in te haud majus habebat)
Ultrici rapuit [2] diva severa manu?
[3] Plangite sub tenero vulsæ certamine chartæ,
Quas aufert domino blanda catella suo.
Et toties parvo repetita cubilia cursu,
Dum quærit vetitas illa, fugitque fores.
Plangite nunc mutæ sedes, nunc strata, focique,
Et quicquid viduum functa catella facit.
Vos solæ gaudete nives. Nil vellere vestro
Candidius, post hæc funera portat humus.

Gelanorus commendatis de more versiculis; ne quæ de domini supellectili, ipsaque Aldinâ, acceperat, animum tangere, & majori omine implere viderentur, ad alia sermonem deflectit. Ac, gaudeo, inquit (amici) eo loci esse res Siculas, ut de catellâ sic dolere, aut scribere vacet. Et hinc ocium vobis à pristinis bellis, & civili insaniâ, esse conjicio. Imò, refert Nicopompus, hæ sunt velut induciæ, quibus publicos dolores interdum fraudamus; ut imposita à fatis onera subeamus fortiores. Tum verò Gelanorus rogare prolixiùs; an duraret Lycogeni fides; aut interversa pace novis sceleribus recruduisset seditio. Referebant protinus illi, perplexa omnia esse; Eristhenem & Oloodemum teneri vinculis; armari Lycogenem, & in mutuum exitium diffidere cives à Principe. Tum Nicopompus, sive incitatior fervore ætatis, sive quia frequentior malorum conspectus in Regiâ indignantem impleverat; non modò fortunam, sed & Regem atque Lycogenem

1 *An quia Phœbeis nemo est acceptior aris.*] An quia Hieroleander Apollini charus est in paucis. An Solis alumnus iste Phœbique Sacerdos, hac pœnâ odia, iramque ferè Veneris memoris acceptæ à Sole injuriæ.

2 *Diva severa.*] Venus non nuptiis solum & partubus præest, sed etiam funeribus sub nomine Libitinæ. *Severa* dicitur, quia non favit partui Aldinæ catellæ.

3 *Plangite sub tenero, &c.*] Plangite chartæ, quas avulsas hero, catella blando certamine ludendo lacerabat.

1 *Ducam*

nem pluribus accusare adorsus est. Quamdiu, inquit, pro ratione impetum habebimus? nec ex nostris parentum ve successibus metiemur consilia? Quanto satius fuerat (apud amicos prolixiùs loquor) Regem in suos majores inspicere, & malo cavere ex eorum sive consiliis, sive erroribus; quàm accepto vulnere in medicinâ laborare? Isti autem perduelles in eum erecti, quem seditione titulum, quodve nomen, jam non antea paribus turbis infame invenient? Jactent licet nunc iri assertum labantem rerum statum; nunc se Deorum cultus Regibus velle monstrare. Non agnoscunt irreligiosissima arma dii toties neglecti; non utilitatem patria, multâ strage deformis; quacunque specie facinus tueri & ornare molientur, diu est quòd eandem alii rebelles maculaverunt. Nescio quo grandi tumultu dii animum meum implent: abominari inquieta ingenia, pugnare in noxios, & vindictam occupare. Et ne hoc facinus supra meas vires putetis, eadem numina mihi arma literarum præbuere, à quibus immissa vulnera, si modus & veritas adsint, non viribus arceri, non deleri sæculis possunt. Credam tandem impetui illi, [1] ducamque liberâ manu stylum; quid Rex offenderit describam; & quam anchoram penè naufrago porrigat priorum sæculorum historia: Tum factiosis eripiam larvam, ne eos populus ignoret: quid sperare, quid timere videantur; quà se recipere ad virtutem, quà contumaces obrui possint. Non deinde tacebo apud populum suæ crudelitatis ineptiam; non, si suades, mi Antenori.

Imò, subjicit Vates, (simulque celeri motu multoties nutans arrisit) si me audis, compesces hoc œstrum. In quem usum, aut quibus hæc scripseris? Regem scilicet hoc pacto monebis? Saltem si secretus hoc faceres. Nunc verò quàm egregia ratio consulendi, ut publicè quod illum

1 *Ducam stylum.*] Stylo exarabant in cerâ, unde & *cera* pro codicillo non raro.

lum peccasse credideris exscribas; & si quid plusquam populus in ejus vitâ notaveris, invidiæ jam in illum nimiæ aliquid addas? Quid acerbius Lycogenes instituat? Imò, quia amicus es, plus fidei invenies, supraque hostes, nocebis. At factiosorum scilicet vitia, quæ tegere laborant, personâ detractâ produces; ex priorum successu temporum ibis in eorum consilia, exitumque præsagies. Nempe, ut ad omnia quæ facies timeant; & qui deos non curant, qui spe, scelere, armis turbati sunt, ad tuam Philosophiam componantur. Parce verò labori, Nicopompe. Diu est quòd illud sapientiæ genus eviluit. Non ignorant se errare, nec moniti emendationem promittunt. Sed & finge te adeò efficacis prudentiæ documenta scripturum, ut possint legentium furorem mitigare; [1] velut quidam morbi sunt qui per tibicines curantur; quotusquisque vacabit lectioni? Soli te legent qui perpetuo livore procaces, in eo eloquentiam statuunt, si Principes viros iniquiori oratione perstrinxeris. Vel humiles fortè in scholis, ab negociorum usu semoti, & gerendæ reipublicæ præcepta tantùm in libris assueti contemplari. Hisne tu scribes? apud hos summa laudis tibi erit, Nicopompe? Taceo libertatis periculum quam usurpas. Etiam qui vere moneri se sentient, te oderint tanquam suæ infamiæ auctorem.

1 *Velut quidam morbi sunt qui per tibicines curantur.*] A Tarantula percussi ingenti stupore opprimuntur; ad sonitum tamen tibiæ, vel fidium somno gravi excitati in inconditos saltus sese efferunt.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Nicopompus fabulâ ætatis suæ pravos mores, & iniquas in omni conditione leges retecturum ad posterorum exemplum promittit, istiusque commentitii argumenti consilium aperit.

SUBSTITIT Nicopompus ad Antenorii hæc præcepta; &, justissimos metus faceres, inquit, divinissime vatum;

tum; si maledicentiam haberem in animo, aut tumore intempestivæ censuræ jam vulgarem plebejamque vanitatem inflarem. Cui non sit in oculis adhuc recens Poëtæ impietas; cùm Principem contumeliosissimo scelere lacessivit, cùm facinoris pretium crucem tulit; famaque quam flagitio quærebat, invenit supplicio? Cæteros omitto, quibus leviùs peccantibus, aut ineptam sapientiam afferentibus, satis pœnæ est ex prudentum fastidio. Longè ab illis consilii mei ratio, mi Antenori. An nescis quâ arte ægris pueris medicamina concilientur? Ubi medicum cum poculo vident, fastidiunt valetudinem quæ tanti emenda est. Sed qui ætatem illam curant, vel mitibus succis vim domant acerbi saporis, vel præmiis invitant ad salutem, deceptisque pulchritudine poculi oculis, non videre, non scire patiuntur, quid hauriendum sit. Ita ego, non subito & aspero questu, veluti reos, citabo ad tribunal, illos qui rempublicam turbant. Par odio non essem. Sed inscios circumducam per suavissimas ambages. ut etiam eos delectet sub alienis nominibus accusari. Erectus his verbis Antenorius, simulque Hieroleander, cupere se dixerunt, audire lepidissimi commenti rationem. Tum ille: [1] Grandem fabulam historiæ instar ornabo. In eâ miros exitus circumvolvam; arma, conjugia, cruorem, lætitiam, insperatis miscebo successibus. Oblectabit legentes insita mortalibus vanitas; eoque studiosiores inveniam, quòd non quasi docentem, se verumque, in manus accipient. Pascam animos contemplatione diversa, & veluti pictura locorum. Tum periculorum imagine excitabo misericordiam, metus, horrorem. suspensos deinde sublevabo, serenusque diluam tempestates. Quos libebit fatis eripiam, fatis dabo. Novi nostrorum ingenia: quia novari me credent, omnes habebo.

Ama-

1 *Grandem fabulam.*] Sic Joannes Barclaius sub nomine Nicopompi commenti sui clavim profert.

 1 *Depre-*

Amabunt tanquam theatri aut arenæ ſpectaculum. Ita inſinuato amore potionis, addam ſalubres herbas. Vitia effingam, virtuteſque; & præmia utriſque convenient. Dum legent, dum tanquam alienis iraſcentur, aut favebunt, occurrent ſibi ipſis, agnoſcentque objecto ſpeculo ſpeciem ac meritum ſuæ famæ. Fortè pudebit eas partes diutiùs agere in ſcena hujus vitæ, quas ſibi cognoſcent ex merito contigiſſe in fabulâ: & ne traductos ſe querantur, neminis imago ſimpliciter extabit. Diſſimulandis illis multa inveniam, quæ notatis convenire non poterunt. Mihi enim non ſub religione hiſtoriæ ſcribenti libertas hæc erit. Sic vitia, non homines lædentur; nec cuiquam licebit indignari, niſi qui vexata flagitia in ſe turpi confeſſione recipiat. Præterea & imaginaria paſſim nomina excitabo; tantùm ad ſuſtinendas vitiorum virtutumque perſonas; ut tam erret qui omnia, quam qui nihil in illâ ſcriptione exiget ad rerum geſtarum veritatem.

Excitavit Antenorium ſcribendi novum genus; alacerque utramque perfricuit manum, & da, inquit, hunc ſodes reipublicæ laborem, Nicopompe. Si te, ſi ſeculum reſpicis, prorſus hoc debes. Feret multam ætatem ille liber, & gloriæ plenum auctorem deducet ad poſteros. Utilitas autem eximia, artes malorum excutere, & in eas armare probitatem. Excepit Nicopompus; & das beneficium, Antiſtes, quòd impetum meum probas. Faciam te auctore. Dum res eſt recens, dum animus calet, per tormenta poëſi ſimillima concitatum laxabo ingenium; fabulam pangam, Neque te Gelanore, neque Poliarchum omiſerim. Sic effatus, ne periret is calor, quem dii ejus animo ad ſcribendum ſubjiciebant, cùm in diverſorium ſeceſſiſſet, vix paſſus cœnæ moram, tabellas petiit; jamque tunc cœpit variæ utilitatis fabulam exarare.

Non hæc erant injucunda Gelanoro. Quid enim niſi eximium de Poliarcho ſcriberet Nicopompus, olim ipſi amicus, & in Lycogenem gravis?

CAPUT

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Postera die Gelanoro comite Hieroleander Epeirčten repetit. Gelanorus perductus ad Regem litteras à Lycogene scriptas Poliarcho tradit. Detectis consilio Cleobuli dolis, Oloodemus & Eristhenes veneno necantur. Quæ res Lycogenem ad arma impellit.

POSTERA die cùm egregiè Hieroleander litasset, Nicopompum diutiùs cum Antenorio hæsurum reliquit in templo; ipse Gelanoro comite Epeirčten profectus est. Cumque hilaris nunciasset Argenidi Apollinem pulcherrimis extis læta omnia portendere; addidit libertum Poliarchi in vestibulo templi obviam sibi factum jamque in urbe esse; ignarus quantos animo virginis motus hoc nuncio cieret. illa prosperis victimis deos adventum Gelanori comprobasse haud tardè conjiciens, trepido gaudio dubitare subito cœpit, an sine Poliarcho venisset Gelanorus; an potiùs ille lateret, viam furtim ad colloquium affectans. Saltem se cogitabat à Gelanoro audituram, ubi is esset, ut valeret, quid aut se facere juberet, aut ipse moliretur. Nihil minus Gelanorus conveniendæ Virginis avidus erat : sed cùm casu incidisset in Eurymedem, nec dissimulare potuisset quin ad Regem esset missus, confestim ad ipsum perductus, vultuque, ut oportuit, nec fracto, nec superbo, hæc pauca loquutus est. Poliarchus salvere te maxime jubet, ô Rex; & has literas à Lycogene sibi scriptas, ad te potissimùm mittit, ne eum, aut nescire, aut credere putes, quæ de tuis in eum consiliis referuntur. Simul his epistolam tradit; quâ diligenter perlectâ, Rex novitate infamiæ motus cum accersito Cleobulo atque Eurymede literas communicat : neque illi aliud referebat, quàm rem altam plenamque periculi esse. Nihil unquam perplexius visum; cùm nec ipse Gelanorus precibus ac deinde propemodum minis tentatus, quicquam afferret (neque poterat) quo Lycogenis deprehen-

 derentur

derentur insidiæ. Inter occisi spolia, ut res erat, ajebat hos repertos codicillos; neque aliud præterea, aut se, aut Poliarchum scire. Et Rex ad illum; neque ipse, Gelanore, quicquam in hac caligine video. Armillam ad Poliarchum meo jussu misit Argenis: & delegatus ad ferendam Timonides. Sed de veneno nec scio; nec de armillâ quî sciverit Lycogenes possum conjicere. Tu rem apud te contine. ne quis sciat quid ad me detuleris. Diis, & mihi curæ erit, ut arcana hostium scelera eruantur. Percunctanti deinde ubi Poliarchum & Timonidem reliquisset; negabat Gelanorus aut Timonidem aut armillam ad Poliarchum pervenisse, quem ab Rhegio profectum, in pelagi varios sinus illico tempestas compulerat.

Dimissus deinde à Regis colloquio ad Seleniſſam ivit; & ubi commodum fuit, Argenidi literas tradens cætera quoque aperuit quæ Poliarchus mandaverat; in Africâ eum esse, illicque hæsurum, donec ipsa statuisset, quid potissimùm res utriusque exigerent. Si opus armis sit, jam non unum se, aut privatum, in Siciliam esse venturum. aut si quid commodius virgini succurrisset, ne parceret quæ videbantur præcipere; fœderumque memoriam, nullâ interim putaretur absentia deleri. Pignus autem amoris non minimum fore, si nunciet num ipse à Lycogene fideliter moneatur. Mota Argenis ad metus Poliarchi & immeriti contumeliam patris, sanctè confirmat, nullum tale facinus profectum à parente. & penè peccare Poliarchum, quod posset suspicari, si quid ejusmodi moliri Rex vellet, se ad ea exploranda, aut ei nuncianda, tardiorem Lycogene fore. Ubi verò Gelanorus de Poliarchi periculo egit; ut perditâ rate, inter brevia invenisse salutem, ut propiùs quàm in naufragio inter opem prædonum periisset; illa tantam periculi speciem non ferens, simulque reticere Gelanorum, simul loqui imperans, ad omnia verba pavebat, quasi non absens, aut exacta pericula audiret.

Jam-

Jamque anxio Rege, armillamque, & Lycogenem, & venenum in oculis mentis habente, biduum quæstioni res fuerat; cùm Arsidas atque Timonides in aulam perveniunt, de Poliarchi naufragio quæ credebant nunciaturi. Ergo & rati extinctum cum Poliarcho Gelanorum, ad viventis conspectum expaverant; & subitò à Rege accersiti sunt, ut si quid ad has Lycogenis literas haberent, audirentur. Aderat & Argenis, & cum Cleobulo Eurymedes. Illi dicere exorsi quid egissent, ante omnia pyxidem protulere, in eaque armillam, tot monstrorum materiem: Ajebant divertisse ab Arsidâ Poliarchum priusquam adveniret Timonides: & idoneis argumentis elusi (inquiunt) jam ut naufragum defleveramus; cùm Gelanorus spem hîc nobis restituens, non vivere modo patronum, sed valere asseruit. Post hæc, literas Lycogenis ad Poliarchum iis Rex tradit: ad quas illi cùm stuperent, Cleobulus altiori genio omnia agitans; Videamus autem, ait, an syncera armilla sit, satisque mendacium refutet innoxio texto; an medicamine infecta criminationi argumentum præbuerit. Dum hanc tractant, dum nexus evolvunt, protinus notant in bysso ad quam gemmæ filis argenteis hærebant, disparem colori reliquo tabem exiguis maculis passim virescere. Quâ conspectâ; quid istud est, inquit Cleobulus, nisi venenum quod Lycogenes significat? Sed videamus cujus crimine hoc munus funestum sit. Nunquam mihi conjicienti fides sit, ô Rex, nisi ad Lycogenem, sociosque id facinus pertinet. Nam & Eristhenes, quem reum in carcere habes, tuo ærario Præfectus, apud se armillam hanc habuit. Et quidni existimes, vel solertia suâ, vel proditione tuorum, hos scivisse id munus Poliarcho destinari, armillaque corruptâ, huic vitam, aut denique tibi famam, invidisse nefarios? Sed deorum auspicio benè cuncta cesserunt: impii suo scelere obruentur. Oloodemum, & Eristhenem, quos perire maximè interest, occultis quidem criminibus sontes habes; sed aperto sce-

to scelere, & apud populum valituro, hactenus argui posse non contigit. Hos id facinoris si admisisse constet, nemo erit cujus suffragio non damnentur. Rex Cleobulum quæ solerter conjecerat excutere jubet, & de reis habere quæstionem. Ille omnia ab Eurymede utiliùs perfici posse causatus, quid agendum sit breviter docet.

Nec detrectatus Eurymedes Regis imperium ad custodiam pervenit, in qua servabatur Eristhenes; & jam à limine (ut Cleobulus rectè monstraverat) simulatis luctibus ardens; tandem, inquit, de Poliarcho triumphasti, Eristhenes. Periit armillæ contactu, quam lethalibus succis imbueras. Num tu verò, quod Oloodemus facit, ultro in gloriam duces quòd operam facinori tanto præbueris? Ad hæc Eristhenes tanquam subito fluctu perculsus, quid loqueretur non habuit. Audiebat extinctum Poliarchum, à quo ejus spes nequaquam divertebat. Jam verò conscientia pulsabatur ad crimen objectum. Et quid prætereà dissimularet, si Oloodemus (ita enim finxerat Eurymedes) jam confessus veneficium erat? Nec prolixiori consilio, aut recomponendo animo tempus dabatur. Ergo, ut in perditis rebus, restare putavit ne languidè cunctaretur; aut frustra negato facinore, videretur censuisse pudendum quod nollet confiteri. Urgenti itaque Eurymedi, Bene est; retulit. De me quod placebit fata deliberent. Satis est gaudii quòd post Poliarchum Siciliæ hostem vixi. Tum solerter Eurymedes, tanquam de re notâ agens, sese penetrabat in eorum consilia. Ad extremum, Lycogenis perfidiam objecit; qui literis ad Poliarchum, in sui flagitii infamiam substituebat innoxium Regem; & Eristhene fallaciam levi risu confitente, Eurymedes ad Regem ab eo digreditur; nec sine horrore quid ille sit fassus ostendit; restare, ut Oloodemus pari indicio se damnet.

Tam fœliciter pervestigato facinore exultans Meleander laudatum Eurymedem ad Oloodemum mittit. Sed ille præsentiori ingenio, aversatus veneficii nomen, tan-

quam

quam de inaudito facinore, cùm interrogaretur, ipse plura quærebat: cumque Eristhenes jam flagitium confessus diceretur, ratus hanc esse fallaciam, nec se credere respondit turpissimum crimen in Eristhenem cadere; nec si maximè caderet, se conscium esse. Ad extremum, expugnavit pertinaciam Eurymedes prudenti consilio: Oloodemum in arcano loco sistit; unde Eristhenes posset audiri, quocum ipse anteactos sermones repetere cœpit. Eristhenes, tanquam in pignus constantiæ, nec suum abnuebat, nec sociorum crimen; donec adeò Oloodemi patientiam vicit, ut repentè exclamaret; ô te vel simplicem, Eristhenes; vel tuorum proditorem? Stragulis deinde rejectis, communem suorum perniciem appellavit, & solum exitu dignum, quem pluribus comparavissent. Serò intellexit Eristhenes se ab Eurymede esse delusum; neque Oloodemum communis flagitii indicium fecisse. Verbis ergo quæ tempus dolorque ferebant errorem excusare parabat Oloodemo. Sed ut satis explorata res, adhibitique idonei testes, in diversum abstracti conduntur in carcerem, & postridie ad publicum judicium trahuntur: ne si quæstio populo teste non habita esset, clientelis & factionibus deinde reorum tanquam parum legitima invidiose traduceretur. Sed quamquam Epeirctanis civibus Rex fidebat; tamen ad reorum custodiam, Prætoriani cum armis in foro locati sunt. Et ex ejusmodi loco dicenda causa erat, unde facile, si tumultus exarsisset, recipi in arcem possent, & carceri reddi. Populus in forum per præconem evocatus effuse convenerat; & ille qui orare in publicis judiciis regias causas solebat, in hunc sensum loquutus est: Scire populum quantâ ipsius charitate Rex flagret, nec Regem vicissim dubitare, quin sit illi charissimus. Itaque Eristhenem & Oloodemum, multorum in se scelerum reos, quanquam poterat suo jure damnare, tamen distulisse ad publicos judices; ut optimorum civium studiis potissimùm vindicetur. Audiret populus

lus pro ſe dicentes, & ipſis judicibus ſua voce præiret quid de illis ſtatuendum. Triginta tum judices de rebus capitalibus quærebant, ad quos Eriſthene & Oloodemo productis, accuſator multa eorum in Regem facinora, fidem ſæpè fruſtratam, habita cum inimicis conſilia ſtrictim explicuit. Acerbior oratio fuit, de veneno, & paratâ in Regem infamiâ. Cùmque verba, cùm teſtes, cùm literas protuliſſet, adeò Epeirctanum populum movit, ut nihil expectato judicio à pleriſque lapidatio urgeretur. Sed [1] deprecatus eſt actor impetum vulgi, [2] donec Judices in ſuffragia iviſſent. Plurimum intereſſe ut rei publicè dicerent. Plùs illos oratione ſuâ, & perculſæ conſcientiæ notis, quàm accuſantis voce laboraturos. [3] Duplicem quoque aquam, ſi peterent, eis ad defenſionem à Rege concedi. ſimul his, reos provocat ad dicendum. Sed illi (ut conjecerat) cauſæ inopiâ marcebant. Nec deflecti crimen poterat, nec populus conciliari. Timidè ergo pauca; & illa plùs in Regem, quàm pro ſe loquuti ſunt. Dimiſere tunc Judices in urnam ſuffragia; quâ publice effuſâ, [4] fabæ omnes atro colore noxios damnaverunt.

Rapti

1 *Deprecatus eſt actor.*] Accuſator.

2 *Donec in ſuffragia iviſſent.*] Ex Senatu quidam ſuffragiis vocalibus condemnabant vel abſolvebant; quidam vocali non gaudebant ſuffragio, ſed progrediebantur in eorum partem, quorum ſententiam ſequebantur. Dicebanturque *pedarii* & *pedaria ſententia.* Tit. Liv. *Ubi ſententiam meam peregero, tum quibus eadem placebunt in dexteram partem taciti tranſibitis.*

3 *Duplicem aquam ſi peterent.*] Duas horas. Nam olim in uſu fuêre horologia aquea; Apulejus lib. 3. Metam. *Et ad dicendi ſpatium vaſculo quodam in vicem coli graciliter fiſtulato, ac per hoc guttatim defluo infuſa aqua populum ſic ad orant, effuſa tota aqua plura loqui non licebat.* Idem Apul. Apol. 2. ſub finem ait, *at tibi licebit aquam ſinere fluere, namque optimi viri litteras ter & quater quantovis temporis diſpendio lectitarem.* Ubi aſſerit, ſe impenſurum multum aquæ, id eſt, multum temporis, in lectione epiſtolarum Lolliani aviti familiaris ſui. Et Tyrius Maximus Philoſophus Platonicus diſſertatione 39. Utrum Socrates non debuerit crimina à Melito Avito & Lyco objecta diluere; Aquæ vero hydria breve orationis ſpatium duratura abſolviſſet Socratem, & denique Div. Chryſoſt. licere ſibi dicit, fuſius diſſerere, quoniam ejus ſermo ad aquæ menſuram non aſtringitur.

4 *Fabæ omnes atro colore noxios damnaverant.*] Dimiſſis in urnam fabis, vel lapillis nigris damnabatur reus, candidis vero abſolvebatur. Plutarch. in Alcibiade & Ariſtide. Et Ovid. lib. 15.

Mos erat antiquis niveis atriſque lapillis,
His damnare reos, illis abſolvere culpa.

1 *Vene-*

Rapti statim in carcerem, ut [1] veneficii convictos idoneo supplicio cicuta conficeret. Illic, tristi & [2] ultimâ libertate exercuere jus; quod ita pereuntibus leges indulserant. Diras igitur dicere Regi; ultorem ciere Lycogenem; venerari Deos manes ut hostes [3] ad pejora servati hunc exitum sibi invideant. Inter hæc [4] ananceum poculum aderat; quod prior Oloodemus de carnificis manu rapiens; Age, inquit, propinemus Meleandro. Nos quidem eximus miserias, pejus hunc nostro fatu oppressuri quàm viventes voluisse existimat. His dictis non cunctanter totum hausit. Denuo impletum cùm Eristheni porrigeretur; supercilium ille duxit, & circumspiciens, ecquis, ait, amicos meos monebit Meleandro quid debeant? Epoto veneno, ambo à carnifice monentur, ut quo facilius virus conciperetur venis, minorique cruciatu occumberent, quantum carceris spatia sinebant, ambulationem urgerent; donec tibiis gravibus sentirent jam ab imo calorem excedere. Cùm paruissent, frigentibus mox pedibus procumbunt in lectum. Illic veneni nebulis imitantibus somnum, languebant sine sensu; donec coxis jam exanimatis, tanquam stimulo icti, prodidere lethalem vim ipsa intrantem vitalia; nec multò post extincti sunt. Vulgati mox versus celeritate Poëtarum; quorum alii vili audaciâ plùs justo lacessebant perculsos; alii tanquam adhuc pœnitentia in integro esset extinctos monebant, & de obitu jam exactu sero vaticinabantur. Minùs hæc carmina displicuerunt, quæ prolixiùs ambitionem quàm ipsos reos notabant.

Debita funestis cecidit tibi victima fatis,

Ambi-

1 *Veneficii convictos cicuta conficeret.*] Pœna Talionis.

2 *Ultimâ libertate exercuere jus, &c.*] Licebat damnatis diras evomere, ultores ciere Deos, &c. ut infra.

3 *Ad pejora servati hunc exitum invideant.*] Ut Æneas apud Virgilium l. 1.

— O terque quaterque beati,
Queis ante ora patrum Trojæ sub mœnibus altis
Contigit oppetere, mene, &c.

4 *Anancæum poculum.*] Venenum dictum ἀναγκαῖον, quod eo hausto mors necessaria sequatur.

1 *Sexum*

Ambitio; Nunc pone minas, ſatiataque tanto
Sanguine, Sicaniis pacem concede colonis.
Heu quoties victrix noſtri de cladibus Orbis
Umbrarum impleſti ſedes; dum vertere regna
Dulce tibi, & ſævas terris indicere pugnas.
Prima tuos ducunt perjuria fœda maniplos,
Contemptuſque deûm, metaſque in limite nullâ
Spes votis poſitura ſuis. Tunc impia captis
Mentibus illapſæ verſant incendia Diræ.
Non ſceptro jurata fides, non fama, piumque
Obſtat; Eunt ſontes, perque ipſa pericula cæci
In pejora ruunt. O dii! Tot fervere Martem
Cædibus, & ſævis fumare mapalia flammis,
Inſonteſque perire animas, [1] ſexumque minorem
(Turpe nefas belli) dominos perferre nocentes!
Quid tantis petitur furiis? exolvere juſto
Colla jugo, & ſteriles patriæ calcare ruinas,
Inſanaſque metu trepidè tranſmittere noctes.
Nam ſceleri quæ tuta quies? Mala præmia veſtrâ
Ut primùm tetigere manus; ultricia ſontes
Fata vocant, ſubitiſque dies intercidit umbris.

At Rex gnarus quam gravis immineret Lycogenes; quo die de damnatis ſumebatur ſupplicium, Eurymedem dimiſit cum modico equitatu, qui eum ſubito furto tentaret. Quippe Lycogenes poſt Eriſthenem & Oloodemum captos nondum in bellum exarſerat; multo quidem armatorum præſidio ſalutem tutatus; ſed reconciliationis ſpem ſubinde ſubjiciens; ut vel ſimulatione fœderum captivos extorqueret à Rege, vel quaſi implacabilem tyrannum differret maledictis. Ac ut efficaciùs crederetur bonâ fide pacem optare, Dunalbium literis monuit ut ab acerbis conſiliis Regem averteret, abſolveret ille captivos, & quicquid ſuſpicionis aut odii erat, tranquillitati publicæ daret.

1 *Sexum minorem.*] Virgines captivas.

daret. Dunalbius, his se literis fidem habere dum simulat, videturque quæ erant mandata procurare apud Regem, suâ ipsius fraude Lycogenem lusit. Quippe ille fallendi spe, & amicos à vinculis recipiendi, tam lentè cunctabatur, ut interim Regi liceret suis rebus consulere. Tunc verò cùm ad eum comprehendendum Rex misit, non defuerunt ex conjuratis quidam, qui adventum Eurymedis occuparent, nunciantes de amicorum pernicie, ipsiusque periculo. Cœnæ tunc tempus erat, & convivium militaribus viris frequens. Ad quos ita Lycogenes; ne frustra convenisse vos putetis, Commilitones, [1] Sepulchralem hanc cœnam Erisṫheni, & Oloodemo edidimus. Meleandri crudelitate perempti sunt; & nisi quid opis in vobis est, eâdem tempestate corripior. En tyranni satellites, penè pro foribus, quibus mea pernicies mandata est. Quæ sors inde vos maneat, quæ optimos cives, neminem reor ambigere. Cùm principum cædes eâ audaciâ faciat, an modestiùs de cæteris decreturum conjicias? Non vos ad salutem meam sollicito, Commilitones, nisi cum vestrâ creditis esse conjunctam. Simul his de strato exiliit. Cæteri projectis quoque mensis ad arma discurrerunt. Omnis domus sedulitate tot militum sibi simul ducique timentium, fervebat. Missi quidam qui ex vicinis locis ampliorem manum accirent. Multi, duce Menocrito, lecti, qui obviam irent Eurymedi; positisque in commodâ valle insidiis, incautum & itinere fessum exciperent. Sed confusa dimicatio fuit; quia priusquam delitesceret ad insidias miles, Eurymedes venit & ipse imparatus ad certamen. Viriliter tamen utrimque pugnatum est: frendente præcipuè Eurymede, capi admonitum Lycoge-

1 *Sepulchralem hanc cœnam.*] Quia Oloodemus & Eristhenes perierant, Polinctura dicebatur. Servius lib. 5. Apulejus 5. Florid. cœnam feralem à tumulo ad mensam inferrent. Juven. Sat. 5.

Ponitur exigua feralis cœna patella.

Tul. pro Muræna. Livius l. 9. Decad. 4. Sueton. in Julio. Item Tertull. de resurr. Lucian. Plin. l. 10. & in Odyss.

N 1 *Uni*

cogenem non posse. Cæterùm quamquam & in hostico & viribus impar; (nam Lycogenes strepitu pugnantium ad se illato suos omnes promovit in aciem) confessa tamen fugâ non dilabi sustinuit: & sensim recedentem non sequutus est Lycogenis miles: seu fraudem ab hoste, seu jam mistum tenebris cœlum pertimuit.

Periere non multi, nocturno discrimine: sed vicisse videbatur Lycogenes, qui suorum impetu lætus, amicos undique accersit: præparata concurrentibus arma distribuit; [1] unoque exemplo scribit civitatum conciliis: ut se publicæ auctorem libertatis velint adjutum. Nec tardè deficiebant ab optimo Rege illi ipsi qui sub ejus mansuetudine creverant: documentum mortalibus, quantumvis egregiam in Rege virtutem, nisi fortitudinis opinio accedat, posse contemni: nec fideliùs ullos Principes amari à Populis, quàm qui timeri meruerint. Triste mortalibus spectaculum exhibebat Sicilia. Pulsa religio; jura neglecta. Infidæ euntibus viæ; domus, vicique passim, rapinis, furore, incendio afflicti; sola denique castra in squalentibus campis fulgentia. Nec populus primo furore sentiebat, graviora se pati sub grege tyrannorum, quàm quæ tanquam à Meleandro illata vindicari voluerat; proditor sui, & proditionis merces. Multos tamen ille fluctus non abstulit. Quatuor præter Epeircten urbes reverentia majestatis continuit; Messanam, Panormum, [2] Catanam, & in umbilico insulæ [3] Ennam.

Jamque Lycogenes jura regni & insignia usurpans, soli nomini parcebat. [4] Solium, cùm accumberet mensæ; vestis purpurea in castris, & ubique sica ad latus. Blandus immodicè, aut severus, ut teneret terreretve contumaces. Nec segnior ad res suas Meleander subitis delectibus mul-

1 *Uno exemplo scribit.*] Gallicè, *Sous une mesme teneur.*

2 *Catanam.*] Siciliæ oppidum, ad radicem montis Ætnæ.

3 *Ennam.*] In media insula, juxta hanc urbem rapta est Proserpina.

4 *Solium, vestis purpurea, sica, &c.*] Insignia regum Siciliæ.

1 Publicè

multùm militum effecit. Epeircte commeatu & munimentis instructissima, in arcem belli delecta est. Ex regiis triremibus quotquot in officio manserant, in illum portum deductæ. Ipse & propriâ indole, & tunc anxiis rebus, erat in deorum curam intentior. Et quoniam rebellionis nefas instar morbi pervagabatur Siciliam, tanquam plus fati atque amentiæ quàm sceleris esset, [1] publicè clavum fixit. Ita sperabat posse componi mentes quas furor rapuerat. Etiam ne in suos milites labes insperperet, [2] placuit lustrari exercitum. Ivit ergo ad castrorum principia (nam sub Epeirctes radicibus milites [3] tendebant) & inde cum Tribunis ducibusque, & deorum simulachris, processit ad campum, in quo facturus Sacerdos instruebat altaria. Omnis in armis, & sub signis exercitus, sibi ad rem divinam coronas texuerat. Hastæ quoque, & jacula, circumactis frondibus induebantur. Interim hostiæ omni cultu mactatæ, [4] taurus, hircus, & aries inter legitimas preces ter à ministris altè præcinctis circumactæ exercitui, ad aras sistuntur. Tum rex & in orbem ipse se egit, deos appellaturus; Adessent melioribus partibus, & si qui hactenus non favissent, ritè propitiati ad se transirent, incolumis esset exercitus, Vires, animus, consilium, hosti exciderent. Quod si ope, salute, victoriâ juvissent, tum se Jovi Servatori, Martique, & Minervæ, & Cœlipoten-

1 *Publice clavum fixit.*] Cum urgebat Romanos gravis calamitas, creabatur Dictator, qui æneum clavum numerum anni continentem, pangeret, seu figeret in æde Jovis Opt. Max. in Capitolio, sic C. Genutio, & L. Æmilio Mamerco consulibus, Lucius Manlius clavi figendi causa dictator dictus est. A Vulsiniis id moris emanavit, qui eodem casu in templo Nursiæ Hetruscæ Deæ clavum pangebant. Petron. in Satyric.

At paries circa palea satiatus agresti
Fortuitoque luto clavus numerabat & annos.

2 *Placuit lustrari exercitum.*] Morem lustrandi exercitus ex integro describit: qui mos quinto quoque anno repetebatur à Romanis, dicebaturque lustrum conditum. *Lustrare*, id est, circuire. Is autem erat lustrandi ritus, victimas ter circumducebant, omnesque clamantes sequebantur. Plin. & Suetonius in Julio Cæsare.

3 *Tendebant.*] Figebant tentoria.

4 *Taurus, hircus, & aries.*] Jovi, Marti & Minervæ, quos bellaturi vocabant ad suas partes. 4. Metam.

Alipedi vitulus, Taurus tibi summe deorum.

 1 *Fibris.*

potentibus diis, quotquot bellum aut pacem curant, templum de adversariorum manubiis extructurum. Annuos etiam ludos fore in quorum præmiis hæc in Siciliam deorum beneficia cælarentur. Inter hæc vota hostiæ cadunt; [1] fibrisque spirantibus aruspex admotus est. Is cùm integerrimum jecur, sed crassioribus membranis pertinaciter obductum inspiceret; exta quidem esse bona asseruit; & iis magnam fœlicitatem portendi, sed lentam & quæ labore constaret. Post hæc, milites gestu inani, & hastis ex arte aliquoties quassatis, tanquam ad hostem præsentem succlamantes, edidere simulachrum coëuntis certaminis, & innoxiè velitati in castra redierunt.

1 *Fibrisque spirantibus.*] Ex extispicio & spiraminum adhuc fibrarum situ & integritate augurabantur, ut supra dictum est.

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Archombrotus mathematicum jactabundum in Regiam intromittit. Sed ejus circa ventura ex syderum observatione scientiam inanissimam coram Rege, quibus solet salibus Nicopompus explodit.

SED Meleander quod superfuit lucis, haud multùm dispari curæ dedit. [1] Quidam enim ex Assyriâ hospes, specie quærendæ in diversis gentibus sapientiæ errabat reverâ ut suam jactaret. Is tunc in Siciliâ erat, & in Mathematicorum cœlo versatus, vendebat suæ artis ludibria; si quis ex syderibus quæ nascenti affuerant, volebat de fortunâ, quæ viventi, quæ morituro debebatur, vanissimâ credulitate cognoscere. [2] Nondum erat capitale in ipsos Principes quærere ex ejusmodi syderum fide. Cùm is ergo

1 QUidam ex Assyria.] Chaldæorum scientia, quam confutat, tota est in syderum motu. De Mathematicis ex Italia pellendis factum Senatusconsultum atrox & irritum inquit Tacitus Annalium l. 2. & 12. sub Tiber. & Nerone. addendum est illud Apul. lib. 2. Floridor. in fine: *Chaldæi syderalem scientiam luminum vagantium status, ambitus, utrorumque varios effectus in genituris hominum ostendere, &c.*

2 Non

is ergo laudaret vix imparem diis ſcientiam; & de ſucceſſu apud multos mentiretur; quoties fœlicitatem aut mala non fruſtra promiſiſſet, quàm multi nec riſiſſent impune hæc fata, nec fruſtra timuiſſent; accidit ut ad Archombrotum fama illius pervaderet; ad quem accitus, cùm prolixè eandem cœleſtis influxus vim commendaret; juvenem amantemque ſic perpulit, ut de cupiditatum ſuarum exitu eam artem interrogari vellet. Chaldæus, quicquid ſydera portenderent, ſe cum fide renunciaturum promiſit. Sed cur privatæ duntaxat fortunæ mortales ſolicitant, (inquit) hanc venturi ſcientiam? Quidni & imperat Meleander, inſpecto cœlorum ordine deprehendi, ſuiſne an hoſtium fatis pugnetur? Movit ea oratio Archombrotum; per quem & Rex in ſpem pluſquam oraculi Chaldæum accivit. Is mercedis ſpe plenus; jamque meliùs ſibi quàm Regi, ex ea negociatione auguratus, venit ad Regiam; rogatuſque quâ diſciplinâ, quove numine, oculos poſſet in futurarum rerum caliginem mittere; ſic incepit: [1] Non ille nos ſpiritus ad vaticinium (ô Rex) agit, quem fatidici de hiatibus terræ eliciunt ad turbanda divinitatis ſtimulis ingenia. [2] Sed neque de more illorum, confuſis dubiiſque oraculis ſciſcitantes fruſtramur. Unam cœli vim, unos ſyderum curſus ſcrutari, noſtræ genti eſt ſtudium. Primi deprehendimus metas Solis; primi liquidas, nec veſtigiis notabiles, cœleſtium facum vias, nominibus menſuriſque diſtinximus; contemplatione liberâ in ſudo aëre, & nebulis non infeſto. Aſſyriis enim raro pruinæ, aut ſqualentes nubibus venti, cœlum eripiunt. Dum in ea contemplatione hæremus, experimento nobis compertum eſt, hæc humana ad aſtrorum motus regi; nec

1 *Non ille nos ſpiritus ad vaticinium agit, quem fatidici de hiatibus terræ.*] Alludit ad Apollinis tripodem & motus Pythiæ fanaticos per hiatus terræ, tripodi ſubjectos, vento ſpirante conceptos.

2 *Sed neque de illorum more confuſis dubiiſque oraculis fruſtramur.*] Sic oraculum Pyrrhum fruſtratur:

Aio te Æacida Romanos vincere poſſe.

[1] nec alias esse parcas, quæ nascentibus fata disponant. Quippe ex eorum inter se commercio si universa tellus accipit vices, & ad ubertatem, aut frugum internecionem adigitur; si annos, si sæcula, vis illa definit; quid miremur singula mortalium corpuscula, inde vitam, cupiditates, læta, & tristia sortiri? Liceat modo scire momentum quo te peperit mater. Effingam ego in tabulâ cœli imaginem, & quotquot syderibus [2] facimus domos; ea in illis constituam quas cùm nascereris obtinuerunt. Jupiter, Solque, & Venus, optimi Planetarum; deterrimusque cum Marte Saturnus; Mercuriusque & Luna, varii ex sorte locorum quos insidunt. Cujus illorum regnum fuerit cùm in Orbem intrasti, quo gradu, quo aspectu, illum cæteri temperarint, vel urserint. Illic ego, ne dubita, quicquid de te decretum est, legam.

Fiducia orantis, & promissi magnitudo, tetigerat Meleandrum. majestas præterea artis, & tanquam ex abdito formulæ audientibus ignotæ, venerationem addiderant. Sed dum omnes laudibus fremunt, Nicopompus (nam tunc fortè inter paucissimos aderat) intentus in Chaldæum, risu severo: Euge mi homo, inquit; [3] occupasti deorum imperium. Scribe spei timorisque improbas leges, & si qui hîc decipi amant, impone lubentibus. Impetus Meleandri, cæterorumque, ad hæc verba substiterat. Avidè ergo quærere omnes, quid diceret, sentiretve Nicopompus, ipsumne Chaldæum, an artem illius incesseret maledictis. Præcipuè Meleander sciscitari, cur hospiti inclementer diceret. At ille, quidni hunc [4] veteratorem jurgio premam?

1 *Nec alias esse Parcas, quæ nascentibus fata disponunt.*] Putavere Græci fatum nostrum ex Parcarum stamine pendere; Chaldæi vero ex syderum influxu in corpora. Adi Tacit. l. 6. Annal. ubi de scientia Chaldæorum.

2 *Facimus domos.*] Non quod immoti sint planetæ, cum perpetuo exerrent, juxta Etymon, *sed quod nonnunquam concurrunt, alii innoxii sunt, noxii alii.*

3 *Occupasti Deorum imperium.*] More Gigantum, qui propter suam in astronomiâ peritiam finguntur occupasse Jovis sedem.

4 *Veteratorem jurgio premam.*] His scilicet,

premam? (ô Rex) qui in te sibi plus juris facit, quàm ea ipsa quæ mendacio præfert sydera habeant? Quicquid enim mentiri voluerit, labefactabitur assiduâ expectatione successus animi tui quies, quam astrorum nulli motus potuissent convellere. [1] Sic in te hic tyrannus sub insontis cœli invidiâ regnabit, ac ceu Jovem se faciat, multum sibi censebit te debere, si fœlicia fata exorabili ore præsagiet. Quid denique ab eo credis audire? Ego absque Mathematico ullo cœlo quicquid facturus sit dicam. Ubi ingentem chartam (non sine suo risu, si sapit) multis lineis punctisque vexaverit, tandem exitus mites & fortunâ tuâ dignos gravissimâ voce promittet. Id enim ad gratiam & lucellum esse non dubitat. Sed inter hæc, ad imitationem non mercenarii oris, supercilium ducet, perplexè cunctabitur, nunc in te, nunc in astra respiciet, addet denique formidolosum quiddam; ambiguum tamen, & quod in varios eventus facilè trahas. Hæc laboris tanti summa; hæc responsa ille vendet, quæ gratis nunc refero. Sed cesso hominem adoriri; quando hanc pugnam tum silentium tuum, Rex, tum ipsius in me obtutus efflagitat?

Ais ex astrorum positurâ, Mathematice, ex ordine, ex vi qua influunt subeuntibus lucem infantibus, vitæ atque interitûs rationem disponi; sed fateris eâ vertigine rapi cœlum, ut parvo momento syderum status mutetur. Si igitur celeritas quantam ægrè cogitatione conceperis cœlestia corpora avehit; ex statione porrò diversa minæ eorum aut promissa inflectuntur; cui hominum sua fata certo retuleris, cum incertum sit quo syderum temperamento productus sit? Nisi credis hanc esse obstetricibus curam

scilicet argumentis, quod nulla obstetrix observet horam nativitatis; quod aberrent horologia; quod non uno actu pueri ex materna alvo prodeant; quod plures eadem horâ nascentes non eadem pericula, eandem fortunam sortiantur.

1 *Sic in te hic Tyrannus.*] Chaldæus, qui Jovis Tyrannidem invaserit, divina sua futuri præscientia.

 1 *Deus*

curam, ut continuò solaria consulant, notent districtè diei articulum, & nascenti suas stellas tanquam patrimonium servent. Quoties matrum pericula curam hanc circumstantibus adimunt? quoties nemo est quem superstitio illa tangat? Finge tamen esse continuò qui id curent: at si diu nascitur puer, si, ut sæpe fit, manum exertam, aut capitis partem, reliquum corpus non sequitur: quænam astrorum collocatio fatalis illi erit? An quæ astitit exeunti capiti; an quæ denique productum afflavit? Præterea cùm frequenter exerrent solaria: & pleræque machinarum quæ horas designant, ex siccitate aut humiditate aëris amittant tenorem; unde habebis verum illud fuisse, & ex mensurâ cœli tempus, quod in ortu infantium homines curiosi, aut amici, notaverint?

Finge tamen in eo non errari; deprehendas utique stellas, quo situ, quo vigore fuerint, cùm illi in quos inquiris nascerentur. At unde tantum syderibus in corpora nostra, imò in mentes imperium? ex iis scilicet expectabo fœlicitatem, ex iis vitæ genus, & mortis arbitrium? Num ergo qui prælium subeunt, simulque extinguuntur, omnes sub eodem cœli ordine erant nati? Num si navis peritura est, nullos vectores accipiet, nisi quos nascentes astra naufragio damnaverint? Imo sub sydere omni producti, coëunt in aciem, navigium onerant, & dispares ortus unâ morte conjungunt: rursusque non quotquot eodem nexu astrorum lucem aspiciunt, uno fato aut vivunt aut pereunt. Regem hìc vides. An omnibus illius æqualibus putas Regnum contigisse: vel aliquas saltem opes, quæ indices essent beatæ & opulentæ collocationis astrorum? imò, an omnes superesse ad hunc diem? Ecce Cleobulum, ecce te. An qui cum illo nati sunt, cum illo quoque sapiunt, Regibusque sunt accepti; aut qui tecum omnes (ne quid gravius dicam) Mathematici sunt? Quid autem cùm in prædonem quis incidit? Fatale erat, inquis, ut hunc prædo obtruncaret. Num ergo eadem astra, quæ viato-

viatorem, dum nasceretur, ferro prædonis mancipabant, ipsi quoque prædoni, diu fortasse, antea nato, mentem vimque dederunt, ut aliquando hunc vellet, & posset occidere? Certè enim non minùs dicitis ex astris fieri, ut hic interficiat, quàm ut iste mactetur. Cùm quis verò ædificii ruinâ obruitur; an quia erat in astris, ut eum sua domus sepeliret, afflictus est murus? Imò mehercules quia afflictus est murus, hunc subjectum moles oppressit. Eadem de dignitatibus ratio, ad quas per suffragia ascenditur. An enim sydera quæ alicui nascenti adfuerunt, & (ut vultis) promiserunt dignitatem; aliis mortalibus potuerunt imperasse, qui sub iis nati non sunt; & ex quorum tamen suffragiis destinatæ dignitatis constat effectus?

Hanc ego vanitatem ineptiâ & stoliditate præcipuam dicerem, nisi supra hæc nomina peccaret. Pessimæ superstitionis ingenium est. Quò libertas enim mortalium, si à præscripto syderum non possunt recedere? Curem ego valetudinem, me honores solicitent; vitia abjicere cogitem; animum ad virtutes appellere; si nascenti dictum est quid me esse oporteat? Jacturam humanæ libertatis deploro? Etiam deorum munus perit. Ampliùs thura non perdo. [1] Deos nec timeo, nec ambio, si non possunt, aut nolunt, quod de me est statutum inflectere. At pro nascituris liberis scilicet orabimus, ut propitia astra habeant. Dicam quod ego in Merganiâ vidi. Quendam hæc superstitio afflaverat; ut nec uxoris cubiculum intraret, nisi exploratis antea astris. [2] Si aut cauda draconis implicabat sydera, aut ea Scorpius incinctu brachiorum corrumpebat; vel omnino quid monstri minabatur in cœlis, solus oppido dormiebat. Quid quæris? nati sunt ei liberi aliquot, & omnes insani.

Dum

1 *Deos ambio.*] Deorum Gratiam.
2 *Si aut cauda Draconis aut Scorpius.*] Draco est juxta ursam. Scorpius unus est ex duodecim signis Zodiaci, mensis Octobris 21. exoriens, horum concursus ominosus.

1 Com

Dum Meleander, cæterique infœlicem Merganicuram rident; Chaldæus, quanquam insperatissimâ accusatione turbatus, collegit animum, similisque eam rixam contemnenti; Nihil detrahi Diis dixit, quorum jussu hæc ipsa vis quam prædicabat inesset syderibus; quique adeò non se abdicarunt potestate, ut res supersint innumeræ, quibus se vel propitios vel vindices prodant. Non denique adeò Mathematicos delirare, ut omnibus qui cum Rege nati sunt deberi regnum putent. Adventuri præsagia multarum quoque rerum præter astra habendam rationem; in quibus præcipua sunt, sæculi genius, stirpisque conditio. Cæterùm si quis neget aliquid cœlum in hominibus posse, dignum esse [1]cum Ceritis piari; cùm omnibus constet aërem ex cœli conditione vel turbatum vel placidum, se ipsum insinuare in mortalium corpora, ex quorum deinde afflatu inclusi animi inspiratos affectus accipiunt. Ita modestiora loquentem interfatus Nicopompus; Nec omnia, inquit, Mathematice, negamus syderibus. Incitari hominem ad segniciem, laboremve; callidam indolem, aut ingenuæ simplicitatis nancisci; esse hilarem, aut ad iracundam solitudinem declinare; in vitia denique, aut virtutes, aliquo pondere & impetu ferri; hæc non nego ex cœli in ista terrena imperio esse. Itaque non multùm repugnem; si conjicias eos qui ex mitibus astris hauserunt lenitatem, victuros fortunâ ab iis dispari quos gravia & turbulenta sydera in fervidiora studia agunt; vel quibus placidum cœlum hilaritatem infuderit, gratiori consuetudine placituros, quam homines [2]receptum Saturnum acri & molestâ solitudine contemplantes. Ejusmodi non certæ quidem artis, sed egregiæ pruden-

1 *Cum Ceritis piari.*] Piari cum civibus urbis Cere, qui eversa à Romanis urbe sua, vagi erraverunt. De Ceritis ita Horatius lib. 2.

Hellade percussa Marius cum præcipitat se
Ceritus fuit. ——

2 *Receptum Saturnum, &c.*] Hic planeta influit atrum & terrestrem animum, unde Saturnia indoles.

Sapien-

prudentiæ præcepta non carpo. Alia sunt quæ me tibi committunt; & hæc præcipue quatuor. Primùm quòd sydera, contrà quàm sentis, impellere credo, non cogere, ad rectas cupiditates aut impias. Tum ex syderum, vel cupiditatum contemplatione prænunciari certò non posse, quid hominem in vitâ maneat, vel quem finem dii statuerint. Tertiò, non satis intelligi, quæ astra hos infantibus affectus ingenerent. Res denique liberas, res fortuitas; huic necessitati syderum vel ineptè vel impiè dari.

De iis ubertim dicerem: sed video te fatigatum (Rex) ad Cleobulum respicere; à quo fateor, utiliora super bello, quàm à me, vel Mathematico, accipies. Imò, inquit, Rex; sed strictim de his edissere. Tum ille; non nos cogi syderibus, vel hinc constat, quòd haud pauci impetum ab iis concitatum ratione domitamus: & nullâ re magis nostrum genus à belluis discrepat, quam hoc libertatis privilegio; quæ solicitari subjectis & flagrantibus motibus, sed ad vitia aut virtutem adigi invita non potest. Hinc in Philosophorum scholis nihil vulgarius, quàm [1] sapientis animum, expertem servitutis, [2] ipsis quoque imperare syderibus. Hinc & quotidiana eorum præconia, qui sciunt moderari iracundiæ, amori, cæterisque torrentibus; quibus hæc astra in animos nostros inundant. Quorum omnino nihil esset, nisi accepta astrorum imperia mens nostra fastidire aut recusare posset. Præterea ut Sol omnia quæ luce eâdem & iisdem radiis corripit, non iisdem effectibus damnat (nam fovebit alia semina, alia enecabit; urentur exiliores herbæ, & defendet alias crassior succus:) ita cùm tot infantium qui nascuntur velut ager diversissimis modis præparatus sit, ex variâ parentum indole, valetudine, habitu; una illa vis quæ è cœlo in plures

1 *Sapientis animum, expertem servitutis.*] Ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, πάντες δὲ μωροὶ δοῦλοι, id est, *Omnes sapientes sunt liberi, omnes vero stulti sunt servi.* Marci Tullii paradoxon quintum.

2 *Ipsis quoque imperare syderibus.*] Unde tritum Hemistichion:
Sapiens dominabitur astris.

1 Luna

res simul manabit, non poterit idem in omnes: si consentientem sibi infantis indolem inveniet, in eâ regnabit; si repugnantem, vix aliud quàm corriget; adeò ut de infantis moribus vitaque dicturus, non inspicere modò cœlum debeas, sed parentes, sed fortunam, quæ gravidæ matri fuit, sed diversa alia, & plerumque tibi ignota. Et ex his quidem secundæ quam posuimus quæstionis ratio ipsa se aperit; ex astris scilicet non statui certò posse, quid acturi passurive mortales sint. Nam cùm moderari possimus ingeneratis affectibus, quidni & ea declinare quæ illi affectus peperissent si fuissemus obnoxii? cumque ex variis causis nunc leviùs, nunc graviùs nascentis hominis animo incidat illa prementis cœli conditio; cur uno effectu in omnes valiturum existimes, quod non in omnes eâdem potestate invaluit?

Addebam, nec deprehendi satis posse quænam sit connexio vel aversio syderum, quæ infantibus semina venturarum cupiditatum ingenerat. Vos eam spectatis, quæ superstat nascenti. Quidni & illam quæ fuit cùm animaretur fœtus in utero? quidni cæteras sub quibus tenerum corpus, & adhuc anima sui ignara, in alvo maternâ instruebatur ad vivendi patientiam? Equidem ex eorum syderum conditione, non minùs quàm ex ipsis natalibus, pendere infantem existimem.

Quod ultimum asserui, res liberas aut fortuitas huic syderum potestati sine sacrilegio non addici, urgerem vehementiùs, nisi timerem prolixitatis meæ odio tibi Regem conciliare. Dicam tamen & vos id velle, & sine scelere aut amentiâ velle non posse. Quid liberius quàm uxorem ducere; hoc vel illud vitæ genus insistere? Aut quid magis fortuitum, quàm ut homo pereat ferro, aquis solvatur, inimicitias suscipiat, certo vitæ anno ægrotet; principibus charus, dignitate vel contumeliâ insignis sit? de his tamen respondere, Mathematici, soletis. hîc audacia, hîc præda est vestra. Nuper furtum à servo erat factum;

ctum; fugerat ille, & à domino quærebatur. Nihil magis fortuitum, quàm ut caperetur, aut abiret incolumis. Contigit ergo ut sospes evaderet, & continuo de vestris unus mystis, ratus de præteritis augur, retulit nobis, inultum latronem aufugisse; quia intercesserat Luna Mercurio, scilicet furum patrono, eumque contexerat. Ægrè mihi persuasit se seriò hanc fabulam nobis afferre. Non in deûm ergo curâ, non in domini diligentiâ, aut furis ipsius solertiâ fuit, ut ille caperetur, aut tutò lateret: sed hoc totum ex astrorum imperio factum. à quibus si hæc humana sic aguntur, frustra negotiis quisque nostris operam curamve impendimus. Fient enim vel cessantibus nobis quæ ipsa præscripsere; & quæcunque vetuerint, nullâ nostrâ industriâ procedent. Ut cætera verò prætercam, quibus ista refellatur quam diis naturæque infertis injuria; quæro, Chaldæe: utrum illa vis quæ fœlicem nascenti puta infanti vitam portendit, aut violentæ mortis casum, in trigesimum fortè, aut ampliùs, vitæ annum constituit; utrum inquam illa vis quæ hos casus, illamque motura fortunam est, duret in cœlo; & destinatum tempus expectet, quo terris illabens, cogat in necessarios effectus necessaria instrumenta; an verò inferatur ipsi infanti; ut veluti fota, & paulatim coalescens, justo tempore erumpat, impleatque quod astra mandaverint. Si dicis in cœlo perstare; manifestò es impudens. Nam cùm fortuna infantis, constet (ut vultis) ex modo, quo astra, dum is nasceretur, inter se erant nexa; postquam eum modum in cœlo deleverit eorundem siderum cursus, aliumque effecerit, fortè priori contrarium, quâ in arcâ, vel penu cœlesti, recondetur prior illa vis, quæ post multos demum annos exercenda est, & in scenam mittenda? Sin

1 *Lunâ Mercurio, furum patrono.*] Mercurius dictus est furum patronus, ex quo boves Admeti, quorum custos erat Apollo, suffuratus est. Ovid. Metam. l. 2. Unde & hic planeta talem animum dicitur influere. Horat. l. 1. Ode x.

Callidum quicquid placuit jocoso
Condere furto.

Sin putatis adhærere ipsi infanti hoc fatum, quod in virum deinde valeat; adhuc pejùs nugamini. Scilicet in naufragio causa est, cur venti se tollant, cur sui oblitus gubernator infigat vadis proram; aut colonus causa est belli quod eum pauperat; vel mitioris cœli quo fruges abundant? & quos excidentium terrarum labes absorbet, solidos illos naturæ sinus frangunt fati sui violentiâ, ut destinato à syderibus obitu defungantur? Plura in perniciosissimam amentiam non dico quæ deos, hominesque unâ captivitate damnat, quæ ratione destituta vanisque successibus sæpè elusa, tamen inanes, ac interdum sceleratas spes subjicit consultorum animis aut inutili metu suspendit incautos.

Jactant tamen quædam suorum oracula, quibus eventus responderit. Ex iis conciliare fidem, tanquam non spernendæ arti volunt. Primùm quidem, si quæ talia extiterunt, nego necessitate fatorum contigisse, astrisve cogentibus. Faciliùs crediderim aliquod esse numen quod in vindictam impiæ credulitatis nonnunquam repræsentet mortalibus ea ipsa quæ sibi non à diis sed syderibus metuerunt. Deinde ut in somnia, quamquam sine arte vel duce oberrantia, tamen interdum fortuitas rerum venturarum species referunt: & cœcus si vim lapidum spargit, aliquando imprudens tangit metam; sic dum multùm & passim Chaldæe mentimini, nihil mirum si nonnunquam fortuna vestram audaciam commendat; & mitamini vos vera dixisse. Etiam pauca responsa quæ vulgò celebrantur, vanitatem artis proscribunt. Nam quod luculentius signum non solere vobiscum veritatem, quàm instar prodigii jactari, si in illam interdum vester ludus incurrerit? Sed nec tantum tribuo famæ ut quod de vaticiniis vestris memorat utique credam. Prodigia cùm narrantur excipi solent favore mirantium; & quamquam non ad verum exacta sint, postquam semel Scriptorem invenerunt, pluribus placent, veneratione crescunt, vetustate

ſtate commendantur. In hunc modum fabulas veſtras invaluiſſe exiſtimem; niſi dicas impiæ arti acceſſiſſe nefandorum geniorum commercia. Hi enim tranſacta inter homines, ſecretaque accuratè explorant, & ſagaciter de futuro conjiciunt. Veſtros ergo Chaldæos, ſi in pudendam eorum familiaritatem acciti fuerunt; nihil mirum ſuggerentibus ipſis atque monſtrantibus quæ ſupra mortalium ingenium erant, interdum claruiſſe. Nimis moror. Si quæ Siciliæ ventura ſunt noſti; quidni, Mathematice, & tua ipſius fata perſpicias? Cur neſciſti me tibi hodie gravem fore? Cur non in experimentum artis monuiſti adeſſe qui te turbaret? Denique ſi potes explorare, an Rex de hoſtibus triumphaturus ſit; illud primùm explora, an ſit tibi crediturus. Tibi autem tantus Rex crediturus ſummis in rebus, eaque ex arte, quæ vel ſi de levibus ac quotidianis prædicere audet, inani eventu in omnium riſus ſolet incurrere? Nam ſerenos aut nubilos dies, vim imbrium, turbines, ventos, diſpenſari generi humano ex aſtrorum inter ſe commercio vos quoque proclamatis, & nos partim agnoſcimus. Adeò tamen frequenter erratis, cùm ex inſpectione ſyderum aut ſolem promittitis, aut pluvias, ut in proverbium abierit veſtra illa ludendi fingendique licentia. Tu ipſe cœlum explora: ſequere lunæ curſus; bella vel fœdera cœleſtium ignium confer in tabulas. Inde, ſi potes, deſtina ſudos dies, fœdos oſtende. Si non erras, ſi te eventus non arguet, ego me tuæ arti quam laceſſo dedi ad pœnam non recuſo. Neque tamen in aërem, in nubes, in ſerenum, minùs ſydera poſſe dices, quàm in corpora fortunaſque mortalium. Cùm tu igitur illa ignores, cur te iſta exiſtimemus prænoſcere? Scies nempe ex aſtris quò ceſſura ſint bella, & quæ ſors Siculas mentes actura ſit; neſcies autem quando hortulo tuo imbrem, quando pecori ſolem eadem aſtra annuerint? Imò fatendum ex hac ignoratione tempeſtatum, vel quid velint ac jubeant ſydera vos neſcire?

Vel esse præterea vim aliam, quam nescitis, quæ ut lubet hæc syderum decreta atque imperia antiquet.

Quod si de publicis regiisque negotiis, adeo facilis tibi notitia; privatam rem tuam cur eâdem scientiâ non protinus auges? cur prævisis rerum eventibus molesta omnia non declinas, fœlicitatem non sequeris? cùm in Phrygiâ essem, erat anus quæstuosa divinationibus. Accidit ut in opulenti civis domo intercideret furtò paropsis preciosa. Is cui supellex credebatur, amico comite ad hanc vatem cum nummis pergebat, jam furem se tenere, jam recipere paropsidem, spe oppidò vanâ præcipiens. Mane erat; & cùm isti adventarent primùm anus fores solvebat, quæ tunc fortè injecto sterquilinio altissimè sordebant. Nescio quis vicinus per illam furtim injuriam illuserat mulierculæ. Substitit ergo irata; &, si scirem quis ganeo, inquit, ad hanc insolentiam tenebris usus sit, regererem, per Apollinem, regererem in os impurum quicquid meis liminibus sordium dedit. His auditis, qui consultum veniebat, inspexit in socium; &, quid pecuniam, inquit, profundimus? Scilicet anus sciet quis nos prædo vexaverit, quæ rerum suarum ignara, & stercore penè in os ingesto, adhuc nescit cui irasci oporteat? Nec segnius quam venerat, discessit [1] à Sibylla. Rem epigrammate vulgavit nescio quis Poëta, quod adhuc hæret memoriæ, & quia breve est, si placet recitabo:

[2] O sors, sydera, [3] Pythii recessus,
Et [4] fati bene præscia volucres,
Vos savis anus en verenda rugis,
Vos illo vocat efferata cultu,

Quo

1 *A Sibylla.*] Vate, quia hæc Anus uti Sibylla vaticinari credebatur: dicta est Sibylla, quasi σιὼ, *cum* & βυλὴ, *consilium.* Communia enim cum Deo consilia habere credebantur vates.

2 *O Sors.*] Oraculum Apollinis.

3 *Pythii recessus.*] Cortina Phœbi in adyto templi Delphici: *Pythii* à Serpente Pythone cæso. De quo Ovid. lib. 1. Metam.

4 *Fati præsciæ volucres.*] Corvus, noctua, cornix, &c. Virgil. Eclog. 1.

Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.

1 Quo

[1] Quo lunam quatit Æmonis rubentem.
Quid rex cogitet, aut dei minentur,
Quid sub pectore delitescat omni,
Novit scilicet, [2] indicatque nummo.
Unum dicite quod misella nescit;
Ecquis stercore limen omne pavit?
Quæ nunc auguria, ô potens Apollo,
Quæ lux, quæ via, ducet ad nocentem?
Frustra sollicitas, Sibylla, divos,
Sortes, sydera, Pythios recessus,
Et fati benè præscias volucres.
Nam [3] Phœbus pater, ô [4] verenda Phœbas,
Hæc oracula naribus reliquit.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Dum Meleander indonatum Gelanorum & verbis suis novissimis exasperatum dimittit, domitâ Ennâ Lycogenes triumphantes copias totis campis effundit. Rex in tanto inquietæ mentis æstu torpentes oculos mittens in pelagus cladis suæ primum, deinde mitioris fortunæ auspicium accipit. Nam præco Radirobanis Sardiniæ Regis, collatis tesseris, de instantibus auxiliis Meleandrum monet.

PLURA dicturum Nicopompum Rex Cleobulo innixus destituit. Reliqui inter jocos sequuti sunt. Sed Cleo-

1 *Quo lunam quatit Æmonis.*] Æmon Thessaliæ mons est, sic altus ut lunam tangere videatur, ubi Æmonides, id est, Thessaliæ mulieres, æris crepitantis sonitu, & magicis artibus lunam immutari credebant & ad lucem revocari, si forte eclypsin passa erat; ita Ovid. 4. Metam.

Cum frustra resonant æra auxiliaria lunæ.

Et Juven.

Una laboranti poterit succurrere lunæ.

Hujus vanæ religionis exemplum habet Cornel. Tacit. Annal. l. 1. *Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu, &c.* Et Liv. lib. 24. *Disposita in muris Campanorum imbellis multitudo, cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ, silenti nocte cieri solet.* Plura doctissimus Turnebus, lib. 22. Ch. 23. Horatius Ode 18. Epod. ita Canidiam inducit:

— polo
Deripere lunam vocibus possum meis.

Et Ode v. Epod.

Quæ sydera excantata voce Thessala
Lunamque cœlo deripit.

Item Petronius, ubi de Saga in Satyrico.

2 *Indicatque nummo.*] Lucello, ut solent nostræ Bohemicæ.

3 *Phœbus pater, &c. naribus reliquit.*] Lepidum acumen epigrammatis.

4 *Verenda Phœbas.*] Pythia vates.

Cleobulus Regem monebat, quamquam vanum hoſpitem, tamen periculoſum, non per injuriam dimitti debere. Facile eſſe ut læſus perniciosa aſtra fingat; non ægrè ſuperſtitionibus militem laboraturum. Ergo jam mœſtum vocant, aguntque promiſſæ operæ gratias. Sed ne eâ uterentur, obſtare tunc tempora. Neque enim videri ex Regis majeſtate, ut tanquam victoriæ incertus anxiè ad ſui natalis fata reſpiciat. Tamen oblatæ benevolentiæ præmium fore. Nec morati, medium præſtigiatori talentum, redimendæ quam timebant injuriæ, mittunt. Inde ad graviora converſi ſunt: novis ſubinde nunciis de Lycogenis apparatu haud læta ferentibus. Nam in exercitu Regis non ampliùs decem millia juſtæ armaturæ pedites erant. Duo millia numerus equitum impleverat. Funditores & ſagittarii ter mille & quingenti dicebantur. Triginta [1] falcati currus erant. Decem naves cataphractæ: aliorum navigiorum ad bellicos uſus numerus duplex. Hyperephanii nullo publico conſilio defecerunt; ſed ut cujuſque ferebant ſtudia, hi cum Rege, alii apud hoſtem militavere. Sed in Lycogenem rerum hominumque majorem vim tempeſtas contulerat. Recenſitos haud procul Syracuſis ſub Præfectis diſtribuit. Triginta peditum millia, equitumque ſex, nomina dederant. Et [2] ne omen deeſſet, qui primus deſcriptus eſt, Nicon appellabatur, quod ſuperſtitio vulgi quaſi rem fortuitam, in auſpicium accepit. Certus erat Lycogenes, non ſe diutiùs imperaturum quàm illi inſanirent. Dum res ergo fervebat, totius exercitûs mole in Regem contendit, Rex contrà promovit ad ignobilem rivum qui humo per torrentes direpta ſub altioribus ripis fluebat. Infidum circà

ſolum

1 *Falcati currus.*] Hoc tormenti bellici genus maxime in uſu erat in orientali plaga ad ſternendas acies, ut ex Quint. Curt. paſſim. & aliis liquet.

2 *Ne omen deeſſet, primus, Nicon appellabatur.*] Auſpicabatur enim à *νίκη*, id eſt, *Victoria*. Hoc Barclaius imitatus eſt ex Suetonio, qui ex duce nomine Nicon Julium Cæſarem bene ominatum eſſe auctor eſt.

1 *Eleva-*

ſolum faciebat perceptus venis humor, & aqua quæ extra alveum non pridem ſtagnaverat. Eo obice ſuſtinere Lycogenem vel pauciores potuiſſent; & ſtrenuè ille aderat; conatumque circuire iniquitatem loci, quacumque tranſitum parabat, objecti à Rege milites prohibebant. At ille ne interim non tempore uteretur, Anaximandrum ex ſorore nepotem, & fratrem Oloodemi Menocritum, qui Ennam, qui Catanam obſiderent, cum aliquot cohortibus miſit. Ex ſuis autem caſtris, & regiis, multi aſſiduâ velitatione collati variam in dies fortunam ad ſuos referebant. Nihil tamen ſummæ rerum decedebat inter illa privatorum certamina.

Quis putet in tam horridis motibus, & ſub ipſo diſcriminis ictu, aliarum rerum affectus durare potuiſſe? Atqui vehementiùs Archombrotum, atque Argenidem curæ ſecretæ, quam quæ palàm videbantur, premebant. Illa in Poliarchi virtutibus tota, conficiebat macie corpus, animi viribus inter ſolitarios fletus conſumptis; prædicabatque confeſtim revocandum veterem Lycogenis hoſtem, & aſſuetum de eo triumphare. At diverſa agitabant Archombrotum. Inquietatus miſerrimâ ſpei incertæ dulcedine, nunc bellum devovebat, quòd inter caſtrenſia non promoveret de amore profitendo conſilia; nunc gaudebat prodendæ fortitudinis copiam factam; & utraque de cauſa in hoſtem concitabatur. Sæpè tamen ſeipſe incuſabat, quòd ſolus adeſſet tanto Meleandri Argenidiſque diſcrimini. Debuiſſe, ſcilicet comparari exercitum, & magnitudine beneficii, ſimul amorem, ſimul natalium decus oſtendi. Et hercule nihil horum neglexiſſet. Sed res temporis multi erat, hunc Siciliæ ſtatum, nunciare in patriam, cogi inde milites, traduci exercitum: Præceps verò imminebat à Lycogene periculum, neque tam lenta exſpectaturum auxilia. Neque levior de Poliarcho cura erat, quem ubique ſauciæ menti per inſanam æmulatio-

nem oblatum, dissimulato odio ita[1] elevabat apud Regem, ut videretur sibi ipsi nil agere. Ergo in contumaciam trahebat, quòd Poliarchus ille cum mitteret Lycogenis epistolam, nihil literarum ad regem dedisset. Sui, Regisque fuisse oblitum, in illâ sive negligentiâ sive superbiâ; nec facturum ex majestate Regem, si scriberet prior. Sic malignis, & quotidianis verborum insidiis paulatim assuescebant Regis aures; eò facilius quòd nihil esse Archombroto dissidii cum Poliarcho suspicabatur. Gelanorum quoque non latuit aliud Archombroto animi esse quàm quod Poliarchus discedens reliquerat. Sed quòd videret in aulâ gratiosum, facilè id supercilium in fortunam retulerat, quæ priores necessitudines tanquam præsenti fastigio indignas, aut graves, sæpè timet agnoscere. Interim patroni familiam, (hanc enim à curatoribus Rege jubente receperat) sic admonitu Argenidis instruxit, ut omnes propediem eum conjicerent esse venturum.

Cæterùm properabat redire in Africam, diuque ociosa dilatione frustratus est. Tandem ex Archombroti sermonibus institutus Rex, indonatum, ac nec saltem blandiùs habitum, jubet renunciare Poliarcho; Regem se, non veneficum esse; Oloodemi, & Eristhenis exitium peregisse suam causam. Nec se faciliùs invenire cur ad se non scripserit Poliarchus, quàm cur scripserit ad Poliarchum Lycogenes. Gelanorus inexspectatâ acerbitate motus, vix tenuit iram. Memor tamen Regi se loqui, nec plùs sibi in expedito esse verba, quàm illi ultionem, haud aliud retulit, quàm non modo scripturum Poliarchum, sed impigrè adfuturum; ut si quid erraverat, discuti posset. His verbis Meleandrum, jam sponte omnia metuentem, in diversas cogitationes diripiens, reliquit; nunciavitque Argenidi, quam inclementèr Rex dixisset Poliarcho. At illa, vix lacrymis temperans; nihil dii reliquum fecerunt,

1 *Elevabat apud Regem.*] Deprimebat. Antiphrasis.

1 *Primò*

runt, Gelanore, quo mihi & Poliarcho noceretur. Divisi, ideoque, miserrimi, alter alterius dolore conficimur. Accedit ab Lycogene de regno mihi periculum, quoniam ei chara sum, ipsi quoque tristissimum. Quid proderit eum superfluâ ægritudine onerari, ut & patris in se mei iram intelligat? quem ut opinor non mala mens, sed calamitas mutavit. Si me fas est aliquid exorare; da mihi, illique, Gelanore, ut ipse hoc nesciat. Ego curabo ut delicti pœnitentiam agat pater, ametque Poliarchum. Et silentii præmium erit quicquid tua conditio potest agnoscere. Frustra autem speraveris, si de istâ re patrono indicium feceris, clam me futurum. Ut spondeat tutum fore secretum; at si illum mihi fata reddiderint, expugnabo taciturnitatis fidem, sciamque quàm multùm fefelleris. Apud eum quid valeam nemo meliùs teipso intelligit. Confirmante Gelanoro, se Argenidi pariturum, ipsa literas ad Poliarchum tradit. Iis vehementer petebat; ut quàm ocyssime in Siciliam trajiceret. Si vinci Lycogenem fatum erat, ab eo potissimùm vinceretur. Sin dii parabant tristiora, tegeret fugientes. Cumulatum deinde muneribus dimittit ad navem.

Jam secundus mensis erat, ex quo Ennam fatigabat obsidio; defecerant alimenta, nec spes erat à Rege auxilii. Igitur consumptis omnibus præter fidem, legatos ad Lycogenem de deditione mittunt. Exhilaratus ille, quòd victoriæ simulque clementiæ exemplum hinc quæreret; Nihil se optare respondit, nisi ut fœlices esse vellent. Ad hoc tantùm vim adhibuisse. Redirent ad Siciliæ corpus, cujus in Meleandrum consensui imprudentes obstiterant. Sed multi petiere ut tutò liceret ad regia castra concedere. Quo permisso, plùs pavoris militibus Meleandri, quàm auxilii fuit; cùm illi Ennæ miserias, & obsidentium robur, in traditæ urbis excusationem augerent. Domitâ Ennâ licentiùs exultare Lycogenes, aditusque multiplici ratione tentare, quibus rivum, & palu-

des à Rege incessas superaret. Diffisusque Meleander obtineri diutiùs locum posse, [1] primâ vigiliâ totis castris ignes accendit, ne hostis intelligeret deseri stationem; nec signo tubâ dato, militem reducit ad campum qui Epeirctæ subjacebat. Insequutus posterâ die Lycogenes triumphantes copias effudit totis campis, terribili specie, militumque fiduciâ in barbaros clamores parum civiliter elata.

Et Rex quidem tot curis insomnis, nunc prœlio optabat decernere; nunc se urbis munimento tueri; interdum tanquam perditis rebus, de fugâ cogitabat in Africam. Fortè fuit, ut neglectâ quiete, solitarius in hortum primâ luce concederet. Sublimis erat locus, marisque subjecti prospectu liberrimus. Agitantem quid in extremis esset honestius, nunc subibat non ignava pugnandi mens; nunc senem, & patrem, filiæ cura ad cautiora revolvebat consilia. Victorisne præda esset hæc virgo? & quæ in sceptrum genita erat, à libertate excideret? Rursus occurrebant fugiendi incommoda, rursus numinum ira, & quod in immeritâ calimitate tristissimum est, temporum exactorum fœlicitas. In hoc inquietæ mentis æstu stupentes oculos mittit in pelagus. Sed nebulæ, quæ ex vicinis montibus incubuerant, altiori sole discussæ, aperuere paulatim faciem rerum perculso horrentique mirabilem. Quippe navigiis stratum mare, haud procul à portu, vexillis latè vibrantibus, novum bellum, novos terrores afferre videbatur. Classis ingens & incitata sublimibus velis. Fulgor prætererea armorum, hominumque frequentia. Cumque non multò exteriùs quàm extra tormentorum jactum fuere navigia, subito clamore nautarum demissæ à puppibus anchoræ totam classem stiterunt. Nec diu secum exegit, Rex, qui homines, aut unde venirent. Sed in deteriores

metus

1 *Primâ vigiliâ.*] De divisione noctis in quatuor vigilias, dicetur cap. ultimo hujus libri.

2 *Praeo*,

metus ſponte jam verſus, & aliquoties pedem terræ incutiens; heu, inquit, ergo nec fugam mihi fata reliquerint. En à Lycogene claſſem, en obſervaturos portuum clauſtra exercitus. Sed neque hoc immeritò accidit. Coget te iſte caſus, ſenex ignave, ad juſtam bellicamque virtutem; & quid ſponte facere debueris, en hoſtis admonuit. Tantillam meam claſſem contrà promoveam, fortunâ, navibus, copiis impar? An iis omiſſis, quod eſt ſatius, vertar in Lycogenem terreſtri certamine, & ſaltem in Siciliâ meâ moriar? Turbatus, nec aliud quàm honeſtè cadere expetens, proximos advocat. Iis monſtrat terribilem maris ſpeciem, dimittique ſpeculatorium navigium jubet, quod de ſuſpectâ claſſe referret certiora. Archombrotus ad omnia pericula contumax, hanc ſibi depoſcebat, non ſecuræ quæſtionis provinciam. Sed annis & virtute ferventem Rex juſſit digniora diſcrimina expectare. Inter hæc lembum vident ab claſſe adverſa aliquot remigiis ad portum promoveri; & miſſus Timonides qui venientes exciperet, ſciſcitareturque quæ erant pernoſcenda, primus mitioris fortunæ auſpicium accepit. In lembo [1] præco erat; ac ne duriora nunciaturus crederetur, baculum atque caput olivâ circumdatus. Sed quis eſſet, quidve afferret, non faſſus Timonidi, cùm Regis colloquium petiiſſet, illum protinus Meleander, jam intepeſcente metu admiſit in conſpectum. At Præco; Radirobanes [2] Sardiniæ & Balearium Rex, (inquit) hanc tibi hoſpiti Meleandro Siciliæ Regi [3] teſſeram mittit. Si conferre volueris, invenies eſſe illam, quæ mutua fuit tuis ſuiſ-

que

1 *Præco, &c. baculum atque caput olivâ circumdatus.*] Symbolum pacis. Ita Æneas apud Virgil. l. 8.

Paciferaque manu ramum prætendit olivæ.

Et libro undecimo oratores Latinis

Velati ramis oleæ, &c.

per *baculum* lituum intelligit.

2 *Sardiniæ & Balearium.*] Inſulæ ſunt cum Sardoi maris, tum Iberici, ubi nunc Majorca, Minorca, &c. ultimum Hiſpaniæ regnum in mari Mediterraneo.

3 *Teſſeram.*]Hoſpitalis fœderis quondam icti ſymbolum, nempe dimidiatum annulum, aut duplicem manum, aut quidpiam ſimile.

1 *Dimi-*

que parentibus. Simul [1] dimidiatum annulum tradit; in cujus summâ parte pusilla ex auro manus erat, quæ si parti alteri juncta esset, simili quoque manui, itemque porrectæ, tanquam in fœdus occurreret. Rursus præco; Agnoscisne, Rex, hospitium? ait. Et Rege fatente; quippe alteram annuli partem apud se servari; Adest, inquit, in æquore tuo hospes Radirobanes cum præcipuis imperii viribus, quas in classem coëgit. & cogendi causa fuit, quòd te malorum civium defectione premi cùm fama retulisset, statui hoc pessimum in Reges exemplum, maximè hospes, ferre non potuit. Silebat Meleander, deorum tam subita beneficia propè non capiens. Sed ad constantiæ specimen erat, ne vultus mutaretur. Referes, inquit, tuo Regi, ô præco, jam me ignoscere furori meorum; quos aliquis non inimicus deus concitavit ad facinus, ut tanti hospitis beneficio, & conspectu frueremur. Subeat modò Siciliam, atque intelligat nihil nos fore in eo colendo segniores quàm ipse in promerendo fuit.

Simul his, Præco ad curandum breviter corpus abductus est; interimque Meleander advocato suorum consilio quærere cœpit, ipsumne oporteret ad Radirobanem ire, an fidei majora pignora per purpuratos experiri. Varia illi censebant; tantæ fortunæ nec diffidere nec credere satis ausi. Nam cur Radirobanes illos sumptus, laboresque, alienæ utilitati daret? præsertim nec rogatus, nec hospitio antea usus? Omnem nimiam gratiam suspiciosam esse. Vix credibile hunc potiùs Meleandro, quàm sibi, eam classem adornasse. Nam & (inquit Rex) meo patri, multa ut scitis cum Radirobanis patre discrimina fuere; fœdera inde, & imago hospitii, veriùs bello lassatis, quàm odia ponentibus. Nunc quid censeam, auxilium an insidias

1 *Dimidiatum annulum.*] Dividi solebat annulus iciendo fœdere, ut si quando alter alteri obviasset, annuli partibus junctis in fœderis icti argumentum antiquas necessitudines recognoscerent. De duplici manu habes multa apud Vincentium Cartari in fidio.

2 *Hæc*

dias advenisse, adhuc incertum est. At Cleobulus, nihil dubitandum asseruit, quin Regem oporteret ad Radirobanem ire. Nam si ille amicus accedebat, certe auxilium venire in tempore; & nullam in ipsum humanitatem nimiam videri. Sin aut sponte Regem odisset, aut faveret Lycogeni, non posse Meleandrum terræ marique conjurato obsistere; & ex Majestate Regis fore, si fidei simulatione deceptus potiùs videretur, quàm expugnatus ingratiis. At unde (inquies) hic Radirobanis in Meleandrum amor? Fallor, aut Rex juvenis, & ut audio, in gloriæ cupiditate immodicus, hanc occasionem rapuit, quâ præter bellicam famam (Rex) nuptias filiæ tuæ tanquam ex merito, sibi conciliet. Pugnabit itaque tanquam pro rebus suis; eò Siciliæ amicior, tuæque reverentior majestatis, quò propiùs sperabit in tuam regiam adoptari.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Meleander adornata navi Sardiniæ Regi fit obvius. In amplexus ambo coeunt. Siculi inter hæc auspicia, metum in spem, luctus in lætitiam vertunt. Unus Archombrotus invidiæ stimulo lancinatus æmuli Radirobanis adventum æquo animo ferre nescit.

ET Cleobulus quidem, ex vero disputabat. Quippe Argenidis fama, simulque Siculi regni, quod ad Virginem spectabat, cupiditas hanc Radirobani mentem injecerat. Naves ad expeditionem in Mauros quam secretò moliebatur, instructas habuerat. Sed perlato Siculi belli rumore, distulit paulisper Africam, & laudabiliori incepto ad Meleandrum navigavit. Sed Archombrotus (nam tunc consultanti Meleandro aderat) ipso nomine nuptiarum Argenidis offensus, adeò in Radirobanem, Cleobulumque excanduit, ut vix mutatio animi tegeretur in oculis. Nihil tamen repugnare, aut omnino dicere ausus est. Cleobuli verò sententiâ à Rege laudatâ; missi confestim ad portum sunt, qui regiam scapham instruerent,

rent. Tranquillis rebus Rex tuta littora in eâ circùmvehi amabat. Mediocris erat; nec plures capiebat octo remigibus totidemque vectoribus. Sed aureis argenteisque picturis notabilis, totam in ambitu undam fulgore imaginum ludebat; & haud procul à puppi pusillis ex auro literis hi versus erant scripti:

[1] Hæc te cæruleo natam, [2] Cythereïa, ponto
Parva ratis, similisque tuæ, pulcherrima, conchæ
Tutelam numenque petit; non Martia fortis
Tela pati, adversas si fors Bellona carinas
Implicet, & tremulo suspendat in æquore bellum.
Nec sævi patiens Boreæ, cum turbidus ille
Stridet, & alternis medium sese obruit undis.
Littoreis tantùm apta vadis vicina secabit
Æquora, [3] cùm pluvium deterget cantibus Austrum
Cymothoë, & pectet virides in rupe capillos.
Tunc leget extremos portus ratis ista, potentem
Tunc dominum paucis audebit credere tonsis.
At tu, si meritos Eryci servamus honores,
Ne levibus, ne, diva, notis permitte tyrannum.
Ipsa manu contos, parvæ brevia arma carinæ,
Ipsa tene, & placidam sese crispantibus undis
Sterne viam. Tecum [4] Oebalii duo sydera fratres,
[5] Et soror. O magnis versata potentia semper
Fluctibus, & semper ventosum Regibus æquor!

Tunc

1 *Hæc te cæruleo natam, &c.*] Ex spuma maris & Cœli spermate natam Venerem fabulantur, & in concham marinam receptam, nam ἀπὸ τ͂ ἀφρῦ, id est, spuma, dicitur Venus Aphrodisis: Auson.

Orta salo, suscepta solo, patre edita Cælo.

2 *Cythereïa.*] A Cytherone monte Cypri, ubi præcipuo cultu Venus observata.

3 *Cum pluvium deterget cantibus Austrum Cymothoë.*] Cum fugatâ procellâ incumbet pelago tranquillitas. Cymothoë una est ex Sirenibus, Nerei & Doridos filia, nuntia serenitatis; sic appellata, quod per fluctus discurrat, nam κύμα, id est, fluctus, & θέω id est, curro. Virgil. lib. 1. Æneid.

Cymothoë simul & Triton annixus, acuto
Detrudunt naves scopulo.

4 *OEbalii duo, &c.*] Castor & Pollux. Vide supra lib. 1. c. 1.

5 *Et soror.*] Helena.

1 Rex

Tunc verò purpureis tapetibus auxere sedilia; & in puppi instar solii fuit, quod caperet duos. Eurymedes ad arcis custodiam relictus est; Arsidas parvâ rate præmissus, qui Radirobani nunciaret advenire Meleandrum. Facilè tota Epeircte se fama diffudit, adesse cum validis auxiliis Sardos hospiti Siciliæ opem laturos. Nec tarde credebatur. Subita ergo hilaritas, nec modò spes, sed victoriæ fiducia, paulò antè dejectos mutavit. Toto foro concurrebant, manibusque, ut quisque advenerat, plausis, sibi salutem gratulabantur. Nec temperantior eorum qui muris ad custodiam præsidebant lætitia. Cùm verò Rex ad portum descendit, acclamationibus vulgi, tubisque mox, & omni concentu quo tunc Martem acuebant, cœlum implentibus, sonus in hostium castra illatus est. Et quoniam militaris erat clangor, Lycogenes ausus est credere Regis exercitum spe amissa exarsisse in ultimos impetus; & in se invehi morituros. Itaque ad proximos ita locutus fertur: Hic dies nobis laborum postremus est: modo copiam mortis iis fecerimus, quos vivere non posse effecimus. Ite ad milites; & ad prædam vocate propè emeritos. Dii omnes quò gratior esset victoria, insperatam maturavere.. His dictis, dum ordines instruit vultuque ac voce omnibus fortitudinis auctor est; interim exploratores præmittit qui certa de adventu hostium referrent. Et illi toto itinere provecti, postquam nihil hostile occurrebat, in castra reversi sunt, nunciantes, nullos quidem armatos in campis apparere; cæterùm pene bacchantium tumultus auditi in mœnibus, tubisque & tympanis personare totam circum regionem. Ictus ex merito Lycogenes fortunæ recedentis præsagiis, tamen in procinctu constituit aciem; aliosque non militari cultu, sed tanquam ex proximis villis agrestes, subornat, omnia tutiùs exploraturos.

Jamque Arsidas Radirobani colloquutus, promota ex portu navia, quibus Meleander cum suis vehebatur, osten-

ostenderat. Quippe plurimi lembi Regem comitaturi, procedebant in altum; tumultuque & studio vectorum, de more subitæ lætitiæ strepebant. Prætoria Radirobanis, regii fastigii opulentiâ insignis, stabat religata anchoris tribus. Ab omnibus velis inutiles, & ex solo luxu pendentes laciniæ aurâ rapiente ludebant in aëre. Cornua, & antemnæ fluitantibus quoque vexillis incumbentem ventum temerè sequebantur: multiplices autem à tribus malis funes, religabantur ad latera navis; speciemque procul visentibus aut amplissimi retis, aut detecti tentorii præbebant. Puppem Helena cum fratribus illustrabat trium syderum auro. At nautæ eo die non sordidi, in cæruleis erant vestibus, & vel instabant officio, vel antemnis ac funibus, ad artis suæ specimen, tanquam alis ferebantur. Eadem remiges vestis in transtris ornaverat. Milites armorum & sagulorum pretiosissima erant induti. [1]Rex quoque frequenti in Liguriam commercio, didicerat ab Hetruscis decora majestatis, habebatque in prorâ lictores, virgâ & fascibus instructos, tanquam aquas submoverent. Lignei gradus à latere navis ad mare descendebant cæruleis strati tapetibus, in quorum summo excepturus Meleandrum, Radirobanes stabat, vestem regiam indutus, quam ex auro & carbaso textilis zona præcinxerat. Ensis ex ea pendebat, cælatæ vaginæ operâ præcipuus. Ipse capillitium promiserat in humeros, paulò preciosius delibutum quàm militarem decebat. Familiarissimum habebat, ex Liguriâ senem; cui commissus puer fuerat; & adultus non tam illius consilia sequebatur, quam quæ facere decreverat scire sinebat. Virtiganes dicebatur. Huic tunc & Arsidæ loquens spectabat Siciliæ oram, situmque, & ignota adhuc bonâ, superfluâ humanitate commendabat.

Tan-

1 *Rex frequenti in Liguriam commercia, didicerat ab Hetruscis.*] Ligures vicini sunt Hetruscorum, à quibus & ipse Tarquinius Priscus omnia Regiæ dignitatis insignia, sellam auream, fasces, lictores, &c. transtulit ad Romanos; ita Livius libro II.

1 Cum

Tandem ad navem ſcapha Meleandri applicuit; qui in paratos gradus enixus eſt admoto ad fulcienda veſtigia Archombroto; donec eo uſque pervenit, ut tradere Radirobanes manum poſſet. Tum verò tanquam olim familiares coiëre amplexibus; & gratias agente Meleandro, quòd is ſe adjutum voluiſſet, ille beneficium modeſtiſſimis verbis augebat. Pauca deinde inter ſe colloquuti, hic ad ſalutationem Proceres Siciliæ, ille Sardiniæ, admiſit. Amicos, hoſpiteſque appellabant. Mox & Radirobanes, nec rogatus deſcendit in Meleandri ſcapham, qui ſe in navi prior, ejus poteſtati tradiderat. Perſonabat toto littore, navibusque ſymphonia; ſimulque militum & remigum clamor, celebrantium mutuam Regum fidem; non ferro, non aggere, non cuſtodibus tutos, ſimplici pietate atque jure hoſpitii, inter ſe jucundè verſari. O miſeram ſæpe potentiam, in quâ raræ fœlicitatis eſt ad bona privatorum, nec ſuſpecti commercii humanitatem, pervenire. Expoſitos in littore Reges rurſus amplexus, rurſus blanditiæ tenebant. Hinc Radirobanem, [1] cùm in primâ arenâ adoraſſet deos Siciliæ, Meleander illi exterior ad equos deduxit, qui haud procul utrumque expectabant. Inde amicis ſepti primùm in urbem, deinde in arcem provecti ſunt. Purpuratis Meleandri curæ fuit, ut Sardiniæ Optimatibus illâ veſperâ benè eſſet. Præbuere certatim hoſpitia, adeò omnis generis officiis cumulata, ut vix belli, quod arduum inſtabat, meminiſſet hilaritas.

At non Archombroto læta hæc erant, ſibi æmulum adveniſſe cogitanti, quem à Rege & Argenide non amari

1 *Cum in primâ arenâ adoraſſet deos Siciliæ.*] Ita Æneas, lib.3. Æneid apud Virgil.

Ergo inſperata tandem tellure potiti,
Luſtramurque Jovi, votiſque incendimus aras.

Æneas in ingreſſu Italiæ Deos præſides ſalutat. Virgil. lib.7.

Continuo ſalve fatis mihi debita tellus,
Voſque, ait, ô fidi Trojæ ſalvete penates.

Item:

—— Et frondes tempora ramo
Implicat, & geniumque loci, primamque deorum (precatur
Tellurem, nymphaſque & adhuc ignota Flumina.

amari nefas eſſet. Ergo dum cæteri Radirobanis amicos excipiunt; ipſe ſpecie utilioris curæ diſcedit ad mœnia, quaſi excubitores per omnes ſpeculas Regis nomine aditurus, nec vigilias ſolveret auxiliorum fiducia: Sæpe immatura gaudia aditum hoſtibus ad nocendum præbuiſſe. Atque ubi frequentiam evaſit multò antè moleſtam, cœpit in longo & vacuo aggere ſpatiari, temerè inclinatis cervicibus, nexiſque lacertis, & ad pectus obnoxiè adductis. Nunc amens ſtupebat, nunc ſimul videbat innumera; incertus quid cogitare, aut unde dolere inciperet. Et, ô deos, inquit, ultores! Tu enim Poliarchum odiſti, tu hominis quem chariſſimum habebas reditum intervertiſti, ut æmulum graviorem acciperes. Quam malè Radirobanes ſucceſſit Poliarcho. cui me hoc pectus, hi lacerti, ſed maximè amor, parem feciſſet. At Radirobani quis me impetus, quæve virtus æquaverit; non modò ſibi nixus, ſed totâ regnorum ſuorum fortunâ, procedit in certamen, veriùs in me quàm pro Meleandro, aut in Lycogenem. Quòd ſi Argenidem amo, iſtum (ô dolor!) neceſſaria ferentem auxilia, non licet averſari. Tu ignavus amator neſciſti mereri quod optabas; ille invenit quò prius beneficium afferret quàm poſceret.

Sub hæc ſui incertus, & grandioribus veſtigiis ferociter obambulans, ſilentium aliquandiu tenuit; donec jurgio cum fortunâ reſtituto, inter acerbos riſus; En jam (inquit) tres in Argenide laboramus; tres in fœlicitatem quæ duntaxat unum caput ſumus erecti, [1] ego, Poliarchus, & Radirobanes: ut eo omittam, quos nihilo me eſſe ſaniores nondum intelligo. Miſer! non vides quotidie plures in hæc vota orituros? Niſi fortè aut illa amari indigna eſt, aut ſolus es oculatus Sed cæteris amovendis tempora ſua erunt. Vide modò iſte à Radirobano fluctus ne navem ever-

1 *Ego, Poliarchus & Radirobanes.*] Dicere ſolebant Romani, Oppius & Cæſar: & Ætoli & Romani. Sequitur quoque Grammat. ordinem.

2 *Inter*

evertat. Incolumi Lycogene, intempestiva cum illo sunt odio. Certe præmium non auferet ante victoriam. At quot in armis vices sunt? quantillo momento se fortuna in diversissimas retulit formas? Quid si fortitudinis ostentator extinguetur in acie? Quid si Meleandro gravis erit, nimii beneficii conscientiâ? Curandum est ut hæc in Lycogenem bella mihi apud Meleandrum honori sint, & in Radirobanem rudimentum. Fraudandus interim animi impetus, ut, cum quo meditaris dissidium, placide vivas. In hanc mentem utcunque compositus, successit ad vigiles, monuitque ne turbati lætitiâ stationum curam omitterent. Eadem Eurymedis cura, eadem Præfectorum omnium fuit. Sed militum castigata securitas, tamen plerumque [1] inter vina & coronas vigilabat.

Postero mane de belli ratione cum suorum primoribus Reges egerunt. Radirobanis legiones erant adhuc in navibus: Nec ille ignarus suspiciosum fore si cuperet validissimas in urbem copias induci: sublevavit his verbis pudorem Meleandri, qui id se vereri liberaliter dissimulabat. In hac classe quæ stat in anchoris, charissime hospes, octo millia gravis armaturæ milites advexi, funditores, & sagittarios, ad millia quatuor. Equestris apud me juventus est; sed pondere spatioque absterritus, equos in navibus paucos imposui. Si plures dederitis, sessores à nobis invenient. Cæterùm, ne Lycogeni diutiùs sit impune, si placet, in terram exponemus exercitum. Et quoniam impeditum rupibus littus solam per urbis pomœrium viam præbet, cohortes singulæ recipientur in mœnia. Hinc ubi per aliam portam munimentis oppidi excesserint, castra quæ in montis radicibus ponemus petituræ; rursus aliæ, aliæque, à littore ad urbem conscendent. Præsidium ex tuis in utrâque portâ erit, tam quâ copiæ intra-

1 *Inter vina & coronas.*] Scyphos lemniscis aureis & frondibus coronatos. Virgil. lib. 1. Æneid. *Crateres magnos statuunt, & vina coronant.* Et infra, lib. 4. c. 5.

1 Nisi

intrabunt, quàm illâ quæ receptos evolvet in campum. Meleander tantâ ſolicitudine nihil eſſe opus reſpondit; nec quicquam à militibus timendum, qui fuiſſent ſub Radirobanis diſciplinâ. Cuſtodes in portis ſi Radirobanes vellet conſtitui, ex ſuis ſanè apponeret. Nunquam ſeſe tutiorem quàm inter illius præſidia arbitraturum. Tali utrimque colloquio prolixum de humanitate certamen Regibus fuit.

Sed ut Sardi, Baleareſque, de claſſe in littus effuſi ſunt, ad ſpectandos, cohortandoſque milites ambo in equis ad forum proceſſere. Radirobanes, aurea arma purpurei ſaguli ambitu non tota contexerat; nudo capite, [1] niſi quâ faſcia ambiebat. Meleander, & ipſe armatus, longè conſtantiori majeſtate omnium oculos & ſtudia trahebat. Primi funditores urbem ingreſſi ſunt. Baleares hi erant, tribus quiſque fundis armati. Nulli tunc genti ejuſmodi habenarum major peritia; quam ſcilicet unam colebant à puero. Dicebantur excipere in aëre aves, & in probris numerare, ſi quem ictus fefelliſſet. Sequebantur vexilla Sardorum, [2] qui Punico more, ex gentis viciniâ armati, lævigatis atque ingentibus clypeis tegebantur. gladii breviores pendebant ex balteo, quo conſumptis jaculis uterentur; caſſides plerunque ex ære, verticibus in urſarum leonumve rictus horrentibus. Tantum exercitum ægrè illa dies tranſmiſit. Archombrotus atque Timonides in Meleandri caſtris erant, qui hoſpites ab urbe in præparatum vallum deſcendentes exciperent. Novum illi aggerem excitaverunt, valloque quod Meleandri milites præbuerunt, aucta caſtra cinxere. Largus fuit à Rege commeatus, juſſique Siculi partim ad Sardorum cœnam ire, partim in ſuis illos tentoriis provocare ad epulas.

CAPUT

1 *Niſi qua faſcia ambiebat.*] Diadema & purpura, ſigna Regiæ majeſtatis. Vide infra lib. 5. cap. ultimo, & ſupra.

2 *Qui Punico more, ex gentis viciniâ, armati.*] Ancilibus utebantur in acie Carthaginienſes, teſte Varrone.

1 *In*

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Pervulgato Regis Sardiniæ adventu, Lycogenis exercitus pavore percelli incipit. Meleander rebellium animos sollicitat. Primus Acegoras deditione audet Regis fidem experiri, & cum militibus non paucis ad castra Regis transfugere. Tum tumulum ascendens Lycogenes potestatem facit, si qui abire vellent. Tanta libertas Ducis militum pudorem excitat.

LONGE alia facies in Lycogenis castris. Quippe postquam de Radirobanis, & auxiliorum adventu certâ fide relatum est, plerisque metus insaniam excussit. Quid in Regem essent ausi tum demum intuebantur. Subjiciebat paventibus solicitudo, adesse jam deos violatæ ultores majestatis: & consternatio animi in omnibus, etiamque vulgaribus rebus, dira omina inveniebat. Auxit hos metus, alacritas Regum, quibus maxima erat virium suarum fiducia. Quippe puduit tanquam obsessos in urbe considere. Promoverunt itaque castra à radicibus montis propius hostem, ut, si prœlium detrectaret, vel pellerent vallo, vel fossis incingerent. Causa, & Imperatorum majestas, magna sæpè in bellis momenta sunt. Regia castra majori auspicio venerationem invenerant, Meleandri & Radirobanis tentoriis per summi imperii insignia latè surgentibus. Hinc eorum militibus spes acrior subjiciebatur; inde hostes ad suæ militiæ ignobilitatem jam laxatis animis respiciebant. Sciebat quoque Lycogenes nihil optabilius sibi quàm prœlio experiri, priusquam altiùs timor in suorum mentibus perciperetur; gaudebatque idipsum Reges velle. Adhuc enim incerta lux erat, cùm ex regiis castris educi ad pugnam exercitum exploratores ad eum retulere. Ne itaque remoraretur vir acer, [1] in tentorii culmine coccineam tunicam committendi prœlii signum

1 *IN tentorii culmine coccineam tunicam exposuit.*] Sæpe pro signo fuit vexillum, edito è loco sublatum. Virg. lib. 8.
Ut belli signum Laurenti Turnus ab arce Extulit. —

ſignum expoſuit. Per varia deinde caſtrorum ferebatur; nunc militibus, nunc præfectis, ſpem & animum, fronte, verbis, habituque ſufficiens; Quid metuerent tot victoriis clari? An Meleandrum veluti ex fugâ reprehenſum; [1] an peiraticam Sardorum inſaniam, qui non tam propitii Meleandro in Siciliam appulerant, quàm ex bello prædam quærentes? Si inclinabit victoria ad nos, inquit, properabunt egregii auxiliatores Epeirčten ſpoliare, & in ſuam inde claſſem relati, circumferentur ad alias fraudes. Ac etiam ut illis fides ſit integra; at num putes pro ignotis & externis ſanguinem gnaviter daturos; cùm præſertim ſint à nobis in quos pugnandum eſt, nullâ rixâ laceſſiti? Deſtituent ſuâ fugâ Meleandrum, ſi vos ſenſerint viros, ſi quicquid minantur experiri inceperint, denique ſi cogitabitis in omnibus quidem bellis pericula eſſe, at rarò tantæ laudis offerri materiam, ut duo ſimul Reges inter ſpolia aut captivos poſſint haberi.

His dictis cùm milites proceſſiſſent [2] extra vallum, caninum catulum de ritu Spartano (nam [3] originis milites admonebat) [4] Marti Enyalio immolavit; & [5] eſſe litatum emptus aruſpex in manipulis ſparſit. Acies autem eo modo ordinabatur. Dextrum cornu frater Oloodemi Menocritus

1 *An peiraticam Sardorum inſaniam.*] Unde & peiratæ, noſtrâ linguâ vocantur, *Corſaires*, à Corſica, vicina Sardiniæ.

2 *Extra vallum caninum catulum de ritu Spartano immolavit.*] Canem Marti mactabant extra caſtra Lacedæmonii, apud quos ad hunc uſum optimi alebantur. Vide Alexand. Neapol. lib. 3. cap. 12.

3 *Originis milites admonebat.*] Dictum eſt hinc in Siciliam deductam eſſe coloniam, quæ Syracuſarum primis incumbit fundamentis. Unde Virgil. Æn. lib. 5.

Et qua Bacchiadæ binari gens orta Corintho
Inter inæquales poſuerunt mœnia portus.

Inter Pelorum ſcilicet & Pachinum. Lacedæmones Syracuſanis oppreſſis à Catanenſibus, auxiliares copias adduxiſſe, auctor eſt Juſtin. lib. 4.

4 *Marti Enyalio.*] Unum eſt ex Martis cognominibus, teſte Macrobio l. 1. Saturnal. cap. 19. *Enyalius* dicitur, quaſi ἐνυοῦς υἱός, *bellorum filius*. Unde ejus mater, ſeu ut aliis placet ſoror, Enyo & Bellona dicitur.

5 *Eſſe litatum emptus aruſpex ſparſit.*] Evulgavit corruptus augur, propitios fore Deos manifeſtum eſſe ex hoſtiarum extis, nihilque inauſpicatum eventurum.

1 Pri-

critus ducebat, partium ſtudiis; & [1] privato dolore Regi hoſtis. In lævo, quod paludibus tegebatur, tyrones, & mercenariorum ſuſpectos Lycogenes locaverat, Nabide duce; ut intercepta fuga animos ad vincendum acueret. At ipſe dilecto ſuorum robore in medio erat, equo ſublimis, vultuque terribili, quem tot ſimul affectus in incerto ſceptri vel mortis incenderant. Expectabat ut hoſtis copias, ut apparebat, inſtructas admoveret, cùm ex Meleandri acie viſus quidam in equo procedere, quem modico intervallo pauci milites tanquam ad præſidium ſequuti ſunt. Is confecto plùs medio campo, longè à cæteris ſtetit ſolus; & vario corporis motu videbatur poſtulare colloquium. Miſit quoque Lycogenes haud imparem manum, unumque qui præiret, ſeu colloquendum eſſet, ſeu certandum, idoneum. Conjecerat ex juventute Meleandri aliquem eſſe, qui ſingulari certamine prælium partium præcepturus, parem ex hoſtibus ſuperbè flagitaret; cùm ex illis quos explorandæ rei dimiſerat, unus redit, publiceque renunciat, hunc à Meleandro [2] cum caduceo, & infulis eſſe præconem. Mirâ expectatione acies tota diriguit; quid hoſtis armatus nunciaret; quæ fœdera, quæ commercia jam telo erecto mutuas cædes ferentibus. At præco, poſtquàm habuit qui audirent; Rex furoris præteriti, inquit, gratiam facit, ſi qui defectionis pœnitentes ante veſperam in ipſius caſtra tranſiverint. Quicquid hactenus eſt delictum, nullum forum, nulla lex vindicabit. Hanc veniam ſuâ fide publicè ſancit. His dictis, ſchedia, in quibus eadem referebantur, pleniſſimâ manu ſpargit, verſiſque habenis ad ſuos, qui haud procul expectabant, revertitur. Milites plùs viginti illas voces acceperant, quibus ad ſuorum ordines reverſis, ſtatim fremitus

1 *Privato dolore Regi hoſtis.*] Ob violentam Oloodemi fratris, & Eriſthenis necem.

2 *Cum caduceo & infulis eſſe præconem.*] Fecialis ſunt inſignia, inquit Livius lib. 1. Veget. lib. 3. cap. 9. *Inter hoſtes diſcordiam ſerere ſapientis eſt ducis.*

 1 Sol-

mitus per cohortes increbuit interrogantium, proximisve narrantium, quid præco attulisset. Et Lycogenes cùm præter spem hæc avidè à multis audiri frenderet, dissimulato metu; Meleandro, inquit, parendum, ô milites. Ad illum, sed armatis, eundum est. & accipio omen quòd ad sua castra nostros exercitus invitat. Spes est in iis nos hodie victores accubituros. Inter talia, suorum cuneos adhortanti relatum est, Reges eo die potestatem pugnæ non facere. Sed exercitûs partem locavisse in tumulum, qui ante castra erat; excepturos si qui ab ipso deficerent. At ille, Eliciam, inquit, ad pugnam, solicitatores fidei nostræ, cogamque jam viribus, non improbâ arte decernere. Ite sub suis quisque signis, ite milites, diis volentibus, & jam sua confessione impares vobis opprimite.

Sed ægriùs miles imperata exequebatur. Inter se mussantes videbat, & in pluribus impetum fractum; utique postquam primus Acegoras ausus est deditione experiri Regis fidem. Vir egregiâ famâ, clientibus, & stirpe præcipuus, minùs suo quàm temporum vitio sequebatur Lycogenem. Gnarus ergo ingentis gratiæ locum patere occupanti, cum quadraginta ferè militibus, & amicis aliquot erupit; emensoque qui interjacebat campo, ad primam Meleandri stationem posuit arma. Tum ad Regem deductus; Desertoris nomen, inquit, hoc facinore non metuo, ô Rex. Abscedo enim ab adulterinâ militiâ ad justum imperium; errorisque in te mei solatium habeo; quòd tardè cum factiosis conjunctus, ad officium redeo omnium primus. Rex paucis collaudatum, monitumque quia viam cæteris præivisset, præmia expectare, ad Archombrotum mittit. Mandatum huic erat, cavere ne reconciliationis nomine pejora pararentur. Igitur in campum eductos qui regiis castris erat obnoxius, fide interpositâ incolumes fore, inermes constituit. Acegoræ tamen, duobusque præterea, in honorem generis reddita arma; iidemque haud procul à Rege, adjuncti purpuratis.

Cæte-

Cæterùm apud Lycogenem haud obſcurè omnium ordinum fides nutabat. Multi per circuitus dilabebantur. Hi commilitones ſequebantur, illi trahebant. Tandem Lycogenes ex re capto conſilio, ſubitum de ceſpitibus tumulum conſcendens, edixit ut ad concionem, ſaltem ſilentium afferrent. Et mox; Nam quo vos, inquit, nomine appellem? commilitones? an, quod abominor, hoſtes? Sed quocunque vos titulo cenſeri æquum eſt, ne quis infames, ne quis deſertores militiæ dicat, miſſionem facio. [1] Solvite cingulum; abite domum, cives. Neque in mei gratiam ad bellum coiiſtis; ſed operâ meâ & conſilio uſuri. Jam verò [2] remitto ſacramentum; deſino vobis incolumitatem præſtare; quia invitis beneficium facere, ſæpè pro tyrannide habetur. Vos incolumes, vos victores eſſe volueram; & jam propè eratis. Nunc turpi confeſſione ignaviæ hoſti perculſo atque irato cervices ſubjicitis. [3] Quis Pan? quæ furia animos lymphavit, ô milites? Abſolvebat vos juſtiſſima cauſa, quos pœnitentia nunc ſponte reos facit. Miſeret me ſortis veſtræ pluſquam pudet levitatis. Ite ſanè, ite inſtar victimarum; ſive Meleander irâ recenti perire vos volet, ſive ad ſecuriorem vindictam ſervabit. Ego cum intactæ fidei viris rempublicam non deſeram; & Meleandri in vos perfidiam, immemor quid hodie meriti ſitis, ulciſcar. Et diis quidem gratias habeo, quod ante certamen ſecernere à fortibus viris voluerunt lubricam veſtram fidem. Potuiſſetis in ipſo

1 *Solvite cingulum.*] Cingulum, non modò militum geſtamen, ſed & nota, ſinè qua nemo militaribus dignus ordinibus cenſebatur, quippe eis inſerti gladii geſtabantur. Claud. lib. 2. in Eutrop.

Quid quod & armati ceſſant, nulla virilis, ...

Inter tot gladios ſecum reminiſcitur iræ? Polyb. lib. 1. *iis, qui faciunt ſtipendia, quos belli eventus parum attingit, cohortatio eſt neceſſaria.*

2 *Remitto ſacramentum.*] De ſacramento militari vide Servium ad lib. 2. 7. 8. Æneid.

3 *Quis Pan?*] Deus terrorum & nocturnorum phantaſmatum; nam & *terrorem Panicum* vocitamus, qui repente accidit, qualis ſæpe in gregibus ſubito metu perculſis, cum enim ignoretur unde ille terror, Pani præſidi agrorum attributus eſt; dicitur & Pan buccina, quam Tritones geſtant, decertantes gygantes perculiſſe.

 1 *Dex-*

ipſo diſcrimine bonos milites permovere, quos jam abitu veſtro luſtrabitis. Abſit enim tam malè Siciliæ conſultum ſit, ut non plurimis reſtet integer animus. Hos jam vultu, hos alacritate ſecerno; videoque plùs indignatione veſtri erroris, quàm ejuſmodi commilitonum jacturâ commoveri.

De ſuggeſtu inter hæc deſcendens, poteſtatem iterum fecit, ſi qui vellent abire. Tanta libertas paulò antè chariſſimi ducis plurimorum pudorem excitavit. Itaque multi illius partes obſtinavere; maximè qui conſcii ſibi erant præter civilis defectionis fas aliquid peccaviſſe; aut quorum egeſtas pro ſupplicio metuebat inopem pacem. Interim alii paſſim excedebant manipulis; & nunc viarum anfractibus, nunc publicè, & per compendia, ſigna Regis petebant. Non pauciores quindecim millibus ſui deditionem fecerunt, ſæpiùs aſſerente Meleandro noluiſſe ſe tot civium morte victoriam emptam, quot ſibi ille dies reddiderat. Tanta clade perculſus Lycogenes repetit caſtra, cum illis quorum fidem probaverat cæterorum defectio. At Reges incruenta fœlicitate ſic potiti, vix gratulantibus ſufficiebant; [1] dexteram, chlamydem, equum, ipſa veſtigia, omnibus pro cujuſque forte tangentibus.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

A præfecto Catanæ nuntius ad Regem venit, fœlicis auſpicii index. Nempe Catanam Regi fidiſſimam Anaximander Lycogenis nepos dum obſideret, Ætna ſubito æſtuans igneos rivos evomuerat, & quaſi conductâ operâ in Anaximandri caſtra fluxerat, & obſidione laxata in eum Catanenſes eruperant. Capta hic anſa de Cyclopum genere aliiſque antiquis Siciliæ monumentis diſſeritur.

REDEUNTES in caſtra omen etiam excepit, quod maximè vatibus placuerat. Cum enim tentorium Meleandri

[1] *Dexteram, chlamydem, ipſa veſtigia tangentibus.*] Virgil. *Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe Tyranni.*

1 Re-

leandri incommodo loco positum famuli in editiora transferrent, fierentque exiguæ fossæ statuendis stipitibus, quibus religatum tabernaculum niteretur, [1] reperta sunt aliquot ossa, corporis quidem, ut videbatur, humani, cæterùm longè assuetam hominum illius sæculi mensuram vincentia. Nec dubium quin alicujus de gente Cyclopum reliquiæ essent. Continuò Augures interpretati sunt, omnes Siciliæ vires subjici Meleandro; Cùm [2] nihil in eâ fuisse validius Cyclopibus memoretur, qui tabernaculo Regis subjecti, seipsos denique tradebant. Nondum intra aggerem Meleander & Radirobanes erant, cum hæc illis immensorum corporum frustra gratantium vatum adulatio ostendit. Plus inde stuporis Radirobani quàm Meleandro fuit, non tunc primùm ossa Cyclopum contemplanti. At Radirobanes, qui antea ipsam Cyclopum memoriam in fabulis habuerat, cùm & ossa contrectaret, & videret Meleandrum vix ad spectaculum, tanquam haud insolens esset, moveri, sciscitari impensiùs institit, quæ gens illa Cyclopum, quibusve moribus; unde orta; quomodo periisset; Et Meleander, qui belli atque castrorum curâ Eurymedi traditâ, ad securitatis regiam speciem, variis hilariter sermonibus vacabat, Sardis maximè circumfusus, lætusque de suæ Siciliæ monimentis interrogari, dum in castra procedunt, sic orsus est: [3] Cyclopum omne genus quidam, ferum fuisse, & sylvestre; alii non [4] deorum modò cultores, sed & sanguinem, putant; Primos tenuisse

1 *Reperta sunt aliquot ossa.*] Hæc Meleandri narratio de reperto Gygantis cadavere, expressa est ex historia Th. Fazeli rerum Sicularum lib. 1. cap. 6.

2 *Nihil fuisse validius Cyclopibus.*] Unus Cyclops in Odyssea par est Ulyssi ejusque sociis, neque potuit Ulysses, nisi solitis artibus ejus furorem deflectere.

3 *Cyclopum omne genus ferum.*] Inde κυκλώπειος βίος, pro vita fera & barbara, quæ neque legibus, neque disciplina constet.

4 *Deorum sanguinem putant, &c.*] Nam hi Neptuni & Amphitrites filii, ministrique Vulcani, Jovi sua fulmina fabricasse finguntur. Sic dicti sunt, quod unicum haberent oculum, eumq; orbicularem in media fronte. Montem Ætnam incoluerunt. infra: *Genitos Neptuno jactatum est.* Item, *tenuisse has sedes, &c.*

nuisse has sedes, simplicibus legibus vitam inter se agitavisse. Illud in confesso est, excessisse humani corporis mensuram. Et hinc exteris fortè error; ut cùm isthuc appellerent, in immanibus corporibus impias mentes latêre crederent, aut nec colloquium ausi, in ipso terrore spectaculi toto remigio [1]abirent à littore. Præter cætera, ne eorum mores damnem, facit vetus Græcorum religio; Apud quos[2] in Isthmo Corinthiaco ad veterem aram Cyclopibus tanquam cœlestibus fieri mos est. Unde his ortus, quæ leges, quæve facinora, rudis ætas involvit, nisi quòd maximè inciderunt [3] Ætnæos & Leontinos specus; quodque genitos [4] Neptuno jactatum est; quem plerumque immanibus viris patrem, nostri majores fecerunt. Nec mirere tam pauca duravisse ab intima vetustate eorum vestigia. Quippe & [5] priores Saturno hîc regnarunt, à quo sunt tot ætates, ut Chamaseni, quod præcipuum oppidum condidit, dudum ruinæ exciderint. Sola de Cyclopibus [6] sepulchra supersunt, sed & illa plerunque in antris, quorum ora vel voraginibus mutata, vel cumulis ruinarum celata sunt. Sæpè tamen in illa imprudentes incidimus. Quantæ illæ cadaverum moles? quis in extinctis frontibus vigor? ac quàm denique [7] ora fabulis suis digna! Haud procul Syracusis venatum exiveram, cùm [8] in campo,

1 *Abirent à littore.*] Teste Ænea, apud Virgil. lib. 3. Æneid.

2 *In Isthmo Corinthiaco.*] Jugum est terræ inter duo maria, ubi Corinthus, inter Achaiam & Peloponnesium: hic ara Cyclopibus fuit.

3 *Ætnæos & Leontinos specus.*] Juxta Ætnam & Leontinos agros, de quibus Tull. Philipp. 2. Hôs agros Livius juxta Syracusas assignat. Ptolom. oppidum ejusdem nominis in Sicilia asseverat esse.

4 *Neptuno quem plerumque immanibus viris patrem fecerunt.*] Longum esset tot recensere τὲς θυμικὲς γδ. συμπάντας ϗ πάντας τὲς ἀνδρείες.

5 *Priores Saturno.*] Penè in ipsis mundi cunis, in insulâ primum Cretâ, deinde in Latio, cum Jano regnavit, postquam à filio Jove imperio deturbatus est.

6 *Sepulchra cumulis ruinarum celata.*] Terræ motibus, in Sicilia frequentissimis.

7 *Ora fabulis suis digna.*] Qualia depinguntur ab Homero in Odyssea. à Virgil. 3. Æneid. qui graphicè describit Cyclopem.

8 *In campo, quem Gereatem.*] Hic ager est Syracusanus.

1 Meta-

po, quem Gereatem dicunt, canis sagax, tanquam feram indagaret, ad incognitæ speluncæ ora se penetrat. Pertinaci latratu cùm nos illuc traxisset, video antri intactum horrorem, ad quem veluti sacrum exhorrui. Subiit inde animus ulteriùs explorandi id quod dii obtulerant; sentibusque utcunque dimotis circumspicio à limine quicquid lux tenuis, & eo tantùm aditu accepta aperiebat. Locus desederat in profundum, ducebantque in imum saxei gradus. Illatis igitur facibus cum exiguo comitatu subeo terram, frigore, & solitudine, grave aliquid inspirantem. Angusto progressi vestibulo, tandem in patentiora successimus. Pandebatur latè specus. Tophi sublimes, laterumque exudantium curvatura nitebat pellucidâ crustâ; & crispatam gelu aquam imitante. Ingens erat in medio saxum, quod illic, ut ex radicibus constabat, natura posuerat: Id verò terribili prodigio onerabatur. Timeo proloqui, mi hospes. Nam quid sperem apud te fidem, qui hisce oculis & manibus vix credo? Dicam tamen, ut vel mihi persuadeam ipse quod vidi. Jacebat supra saxum terribilis moles ad membrorum humanorum distincta figuram. Sola magnitudo vetabat pro cadavere id haberi. Tardè igitur accessimus; diuque, sive monstrum hoc esset; sive deorum aliquid, manus non admovebamus. Caput adhuc non inviolatos modò crines, sed & vultus servabat. Ferox barba procumbebat in pectus, & à genis utrinque cum pari miscebatur cæsarie. Quid crura? quid lacerti? quid [1] metarum instar pedes? Signum probè effictum (cogitabam) si hoc artifex figuravit! Sin naturæ opus est; unde jam imbecilli, unde homunciones à magnitudine illâ excidimus? Mox stupore, ut solet, dilabente, primus injectâ manu, ausus sum quid hoc esset experiri. Sed quodcunque ad contactum pervênit, video in pulverem

1 *Metarum instar ped es?*] Quales sunt agrorum termini, qui pyramidali figura fieri solebant.

rem residere. Et hinc facta cunctantibus fides, verum esse corpus humanum. Ac ne periret mensura, priusquam inter attrectantes solveretur, cadaver quàm longum esset exigimus. Convenit inter omnes ad viginti cubitos pervenire. Tanquam Heroi sacrum fieri volebam, & inviolatum relinqui. Sed dum hæc cogito, sub meorum manibus, momento in cineres defluxit. Restabat occiput solum; arcusque costarum, & crura omnino paria mole quam fulserant. Ea meo jussu servata, charissime hospes, & pro Neptuni foribus Syracusis appensa miraberis. Ex Cyclopibus fuisse non ambigo; maximè cùm ad hanc penè mensuram aut interdum agrestes reperiant tota in antris cadavera, aut ossa inter egestam humum effodiant. Sed malui quibus ipse interfui apud te memorare. Neque Siculi mei, ut fortè existimas, quæ modò effoderunt utcunque grandia ossa, ad nos ideò detulere, quòd nescirent sæpè mihi majora diversis casibus fuisse oblata: Sed quia visum est Aruspicibus lætissimum monstrum, ea in solo esse reperta quod meo tabernaculo destinabatur.

Inter illos sermones ad locum pervenerunt, unde hæc ossa fossores eruerant. Cœnavit eâ nocte apud Meleandrum Radirobanes: Adhibitique convivio fuere præcipui utrimque amicorum. Ecce autem dum pœnitentiam tot civium qui redierant ad Regem, omnemque illius diei fortunam sermonibus celebrant, intrat cum literis ad Meleandrum miles. A Præfecto Catanam veniebat, inusitatæ fœlicitatis index. Quippe Catanam Regi fidissimam Anaximander Lycogenis nepos obsederat. Sed cùm extrema imminerent, [1] Ætna subito furore exæstuans, præter ingentem vim lapidum, & cinerum moles, tres ex liqui-

1 *Ætna tres ex liquidissimâ flammâ rivos evomuit.*] Non solum rivi flammei ex illo sulphureo monte scaturiunt, sed & flumina more torrentium obvia quæque absumentia, præter ingentem vim lapidum & cinerum moles. Ita Dionys. Halicarn. Diod. Siculus, &c. Statim eundem montem describit Barcl. causamque horum edisserit.

1 *Cere-*

liquidissimâ flammâ rivos evomuit; qui tanquam conductâ operâ in Anaximandri castra fluxerunt. Nocturna hæc strages fuit. Jacebant homines, pecudesque, machinæ, tentoria, arma, quicquid in cursu ignis torrens offenderat. Eâ peste trecenti milites consumpti sunt. Anaximander, & ipse malo afflatus, posterâ die, amissis quæ ad incœptum necessaria erant, obsidionem laxavit; cumque lecticâ ad Lycogenem referretur, erupere Catanenses, cæsisque quotquot repugnare ausi sunt, ipsum quoque ceperunt. Jam Regem consulebant, quid fieri eo vellet. Hoc nuncio semel iterumque audito, in tantum repentè gaudium tam convivæ quàm qui ministrabant, effusi sunt, ut non voci; non plausui temperaretur; secutique licentiam qui ad fores in statione erant, serpente lætitiâ, tota castra impleverunt. Non jam ferro, non viribus opus; ipsos deos, ipsa pro Regibus elementa pugnare. [1] Coronæ inde passim deorum signis datæ; congestique in utrumque Regem flores; & promiscuo impetu ausi militum multi, non prætorium modò, sed & triclinium intrare.

Sedatis deinde gaudiis, Radirobanes curiosâ sedulitate à Meleandro quæsivit; Unde illud ab Ætna in Anaximandrum auxilium; an credibile esset à solido monte posse tantam vim ignium efflari; quis in visceribus ardor, quis genius, quæ soli natura. Hîc paucis docere Meleander, longè altissimum esse illum Siciliâ totâ montem, qui nativo sulphure, receptoque in visceribus vento exæstuans, impatientem custodiæ flammam per hiantis ruinas cacuminis attollit. Neque verò quotidianis ignibus (inquit) fervet hic apex. Sæpissimè ater fumus est, per longa volumina cœlum inficiens; favillas interdum aspicias huic mistas caligini.

1 *Coronæ inde passim deorum signis.*] In triumphis, sacrificiis, conviviis, communibusque lætitiis olim non capita Regum modo, sed & Deorum aras coronari solitas, inquit Plin. Natur. Histor. Coronis Deorum tunc capita impediebant, tanquam victorum; eorum enim beneficio has flammas in castra Anaximandri manasse constabat.

1 Qui

gini. Rariùs denique ſeipſo citatior turbo proruentibus flammis, vicinam regionem fœdè pervaſtat. Quippe ſpiſſiſſimus ignis à ſummo emanans cacumine, torrentibus velùti rivis deorſum exigitur, in perniciem trahens quicquid occurrerit. Tunc verò graviora quàm è cœlo tonitrua; & populis terror, ne quanta eſt Ætna, ſe ſolvat, obruatque Siciliam. Nec minore quàm pro tumultu prodigio, ſaxa ingentia ex montis viſceribus hoc tormento in campos mittuntur. Adhuc fuligine plena ſunt, totoque colore indicant ab incendio ſe venire: Cinerum deinde tanta vis ab igneo jugo; ut ad multa millia impetu primùm ſuo, mox vento, circumlati, obruant altè campos, & deprehenſas ſegetes enecent, ſolumve corrumpant, ad ſementem deinde inutile. Ita ſaxis, cineribus, & maximè flammis, non tantùm armenta hauriuntur, vel caſæ paſtorum. Sylvam omnem hæc peſtis quacunque inciderit, necat. Tota oppida ſic interdum periere. Catana vix multis operis aggere ſe tutatur; Urbs inter montem & mare; opportunis ſedibus, ſi hæc pericula abſint. A Lycogenis militibus obſidebatur. Sed ut audis nunciari, dii hos ignes ex Ætnâ, ſupplicia antea noſtra, nunc beneficium ſuum fecere.

Poſtquam deſiit Meleander ipſa res, conviviique alacritas, ſermones provexit in diverſa. Quicquid in Siciliâ dignum quod noſſent externi, memorabatur. Fabularum inde voluptas hiſtoriam abegit. [1] Qui canes latratibus Scyl-

1 *Qui canes latratibus Scyllam ambirent.*] Scylla, Phorci filia, cum mutuo amore Glauci teneretur, indignata Circe (quæ Glaucam efflictim deperiverat) Scyllam ſibi ab illo præferri, fontem in quo lavari ſolebat, veneficis infecit herbis cujus, rei ignara illa, cum lavandi gratia fontem ingreſſa eſſet, vidit inferiorem corporis partem caninos rictus induiſſe, quam deformitatem ita exhorruit ut ſeſe in vicinum præcipitaret fretum, ubi & in ſaxum mutata fingitur. Charybdi ex adverſo objectum periculoſumque navigantibus: hoc abſorbentur, illo franguntur illiſæ. Ovid. 4. & in 13. Metam.

Scylla latus dextrum, lævum irrequieta Charybdis
Infeſtant: vorat hæc raptas, revomitque carinas,
Illa feris atram canibus ſuccingitur alvum.

1. Quæ

Scyllam ambirent: [1] Quæ Charybdi proluvies; quæve ora inexpleta naufragiis. [2] Acis inde infœlix amator de calido vulnere provolvebat frigidissimam aquam. fugiebat Galatea saxa Cyclopis, non sine aliquo metu narrantium. Ab Elide [3] alter amator subibat maria incorruptus, & Arethusæ pernicitatem prosequebatur. [4] Cadebat sub Hercule Eryx, & maledicebat cæstibus Venus, Religiosa etiam repetebant, facili in deos inter convivia pietate; [5] Quâ Insulæ parte erupisset ad connubium Pluto; quæ horrendi currûs signa; quæ dimotæ ad exeuntis impetum rupes: [6] Ubi rapta Proserpina, ubi serta, [7] ubi zona illi exciderit; in quem cespitem primùm sese [8] Cyane fluere sit

1 *Quæ Charybdi proluvies.*] Gurges est vorticosus in freto Siculo, juxta littus Taurominitanum, Scyllæ oppositus, obvia quæque absorbens, iterumque evomens. Virgil. 3. Æneid.

Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras,
Erigit alternos & sydera verberat undis.

Poëtæ fabulantur Charybdim mulierem fuisse rapacissimam, à Jove, cum Herculis boves subripuisset, fulminatam, & in voraginem hanc conversam.

2 *Acis inde infœlix.*] De acide Galatea fusè supra lib. 1.

3 *Alter amator.*] Alphæus fluvius Elidis, defluens longo cursu in Achajam, & ibi in terram absorptus atque subter mare currens ex Græcia in fontem Arethusam apud Syracusas in Siciliâ se attollit, inde labitur in mare Siculum. Quamobrem fingunt Poëtæ Arethusam deamatam ab Alphæo fugisse per subterraneos cuniculos in Ortygiam, eamque Alphæum fuisse insequutum: Uterque divinos apud incolas consequutus est honores. Ovid. Metam. l. 5.

4 *Cadebat sub Hercule Eryx.*] Butæ & Veneris filius, qui cum viribus plurimum polleret, hospites ad Cestuum certamen solebat provocare; cumque cæcidisset multos, ab Hercule, ex Hispaniâ redeunte, superatus occubuit, atque in monte, in quo Veneri Matri templum condiderat, sepultus est. Unde mons Eryx, & Venus Erycina dicta. Ibidem.

5 *Quâ insulæ parte erupisset.*] Dicitur apud Ennam rapta Proserpina, dum legeret flores, nec procul esse paludem & speluncam, habentem hiatum subterraneum, quo currum Plutonis cum Deâ raptâ delapsum ferunt. Ibid.

6 *Ubi rapta Proserpina, ubi serta.*] Dum spatiabunda Persephone flores legit in campis Enneis, à Dite incauta rapitur. Vide Claud. de raptu Proserp.

7 *Ubi zona exciderit.*] Ceres undequaque filiam suam perquirens accessit ad fontem Cyanem; qui zonam Proserpinæ, quam dum rapiebatur, reliquerat, mœstæ parenti obtulit; ex quo conjicit Ceres, quâ viâ rapta esset filia.

8 *Cyane fluere.*] Hæc Nympha Sicula cum Proserpinæ adversus Plutonem ferre opem conaretur, ab illo dicitur in liquidum sui nominis commutata fontem, qui in agro Syracusano oritur. Vid. Ovid. Metam. l. 5.

1. *Frustra*

fit mirata. [1] Fruſtra uſurpare Eleuſinios aliena monumenta; [2] nec prope Cephiſſum, ſed à Siciliâ fuiſſe. [3] Diti viam, quâ [4] dotalibus umbris ſponſam inveheret. [5] Errores inde Cereris referebantur, & nocturna religio, quæ tædas planctuſque ſecretos initiatis credit. [6] Primam noctis vigiliam inter illos ſermones cæna conſumpſerat; quod ex tuba ut conſtitit, imperavit Meleander ultimam menſam tolli. Sed de convivio conſurrecturos, jamque [7] libantes Mercurio, ſubitò ferox clamor, unoque per caſtra tumultu terribilis, longè alio motu complevit.

JOAN-

1 *Fruſtra uſurpare Eleuſinios.*] Dicti ſunt à Celeo Eleuſis rege, qui Cererem filiam quærentem liberaliſſimè hoſpitio excepit; in cujus rei memoriam Eleuſini ſolemnia ſacra inſtituere. Stat. l. 1. 12. Theb.

Noctivagumque gregem, quamvis ſibi luget Eleuſis,
Flevit, & arcanos errantibus extulit ignes.

2 *Nec prope Cephiſſum.*] Hic amnis per agrum Eleuſinum concitato curſu defertur in varios campos, ut teſtatur Pauſanias in Atticis, ibidemque locus oſtenditur, ubi Pluto Proſerpinam rapuit, nec procul petra, in qua ſedit mœſta Ceres, audito gnatæ caſu. Ovid. Metam. 7.

3 *Diti.*] Pluto Dis appellatur, quod ſub ditione ſuâ habeat divitias omnes, quæ ſub terra ſunt.

4 *Dotalibus umbris.*] Inferis, quos in dotem Proſerpina erat receptura.

5 *Errores inde Cereris & nocturna religio, quæ tædas planctuſque.*] Hos errores & furores Cereris imitabantur ſacerdotes, viri & fœminæ, Cereri facientes, tam & nocte, & cum ululatu, & cum facibus diſcurrentes Cerealia, ſeu Theſmophoria celebrantur, quæ nefas erat revelare, ob eam enim culpam Alcibiades Athenis exulavit. Vide ſupra lib. 1. cap. 3. Et Apollod. bibl. lib. 3. Δήμηθρα δὲ μετὰ λαμπάδων νυκτός τε καὶ ἡμέρας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ζητοῦσα περιῄει. Et Prudentius.

— Facem recincta veſte prætendit Ceres.

Lactantius lib. 2. c. 21.

6 *Primam noctis vigiliam.*] In ternas horas quatuor vigilias noctis penſitabant, quas diſtinguebat tubæ cantus. De his fuſe Polybius.

7 *Libantes Mercurio.*] Græcos & Romanos in convictu familiari ciborum quiſquiliis & vino in ignem conjectis, conſtat libamina feciſſe Mercurio; & quædam adhibita menſæ fercula, quæ non guſtarentur, & pocula illata, è quibus non biberetur. Ultimum certè poculum Mercurio erat. Homerus l. 7. Odyſſ.

Σπένδοντες δεπάεσσιν ἐϋσκόπῳ ἀργειφόντῃ
Ὧι πυμάτῳ σπένδεσκον.

Teſtaturque Apollon. l. 1. in conviviis ultimùm ſacrificiorum partem linguas victimarum in ſacros ignes & paterum vini conjicere morem fuiſſe.

Τοὶ δ᾽ ἐπὶ γλώσσῃσι χέοντ᾽
Αἰθομένῃς.

Interea accenſis fundunt libamina linguis.

Sic Homer. l. 3. Iliad. γλώσσας δ᾽ ἐν πυρὶ βάλλον.

Injiciunt igni linguas.

Quod fiebat in honorem Mercurii, cui erant linguæ conſecratæ.

1 *Inter*

JOANNIS BARCLAII ARGENIS

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Lycogenes provecta nocte, agmine bipartito Meleandri stationes adoritur. Ad Reges convivantes famâ mali perlatâ, Radirobanes armis cingitur: Meleandri insignia suo capiti caventi Archombroto tradit. Is receptum intra castra Lycogenem sustinet. Sed ultima ausurus Meleander in aciem redit, & supra ætatem fortis hostiles copias includere tentat. Archombrotus subito amplexu ligatum æmulum in terram affligit, & brevi pugione illius latus haurit.

CUM in castra jam pro militibus laxa perturbatus Lycogenes intrasset, ferox mali insania, & mox necessitatis ingenio, ultimis consiliis aperire animum cœpit. Inclinatam rem, nisi statim erigeretur, sisti non posse. Noctem si suis ad cogitandum dedisset, forsitan tutiora sequuturos. Quid verò si nec simplici defectione contenti ex sui ducis captivitate præmia apud Meleandrum quærerent? Infœlicibus inimicos omnes esse. Sed nec nova auxilia jam sperari; nec apertâ vi se Regibus parem fore. Belli furto igitur opus, dum restabant quibus adhuc imperaret, & recenti gaudio cuncta in Meleandri castris fervebant. Oppressurum forte incautos; & in partibus esse noctem, illatos tumultus geminaturam. Celere saltem exitium pro beneficio fore pejora metuenti. His secum exactis primores amicorum advocat; ostendit hostium castra. Et quid agere jam crediltis

tis, ait, immerito suo victores? Gaudio marcent; & [1]inter suas infulas tanquam victimæ opprimi possunt. Age modò; & transfugarum nostrorum beneficio utamur. Laxaverunt suo adventu, tanquam bello jam confecto, quicquid nervorum erat in hostibus. Superveniemus ergo incautis; & quò plures sunt, eò magis confuso exitu seipsi onerabunt. Nemo fuit cui non videretur solertissimè dicere. Ad suos igitur quisque digressi, monent ut sufficere modò velint diis vocantibus. Offerri victoriam contra fœlicitatis impotentes. In solutos, vinoque depositos, esse eundum. Iram deinde acuebant; Et verò ferendam ab iis omnem cladem quam non priores intulissent. Tenebræ, & dulcedo fallendi, ad alacritatem plurimùm erant; Multisque magnitudine criminum à spe veniæ exclusis, strenuè aut mori aut vincere placebat.

[2]Cùm igitur provecta nox esset, bipertito agmine, quò latiori terrore hostem obruerent, iter ingressi sunt. Via erat per patentes facilis campos, & ad ipsa hostium ducebat prætoria. Per eam Lycogeni placuit ire. Angusta alia, sed propior, dumis plurimùm tegebatur. Hanc iniit cum parte copiarum Menocritus, lentissimè progredi jussus, nec aliquid antè movere, quàm prœliantem cum statione Lycogenem ex tumultu cognosceret: Tunc & ipsi multo clamore in vallum niterentur; quippe dilapsis in Lycogenem illarum stationum militibus, nudum latus subitò occupaturi, vel aversuri saltem ab eo aliquam belli partem. Plus duodecim armatorum millibus hoc bivio in Meleandrum ibant, haud impar ad spem victoriæ exercitus; maximè in necessariâ fortitudine ferocior. Et silentio quidem ivere, donec in vigiles subito cursu irruerent.

1 *Inter suas insulas tanquam victimæ opprimi possunt.*] Erant enim infulati, sive diademate cincti, pro majestate sua Reges: cæterisque triumphantibus, & convivalibus amicti ornamentis. Allegoria ducta à sacrificiis, in quibus victimæ vittis amictæ cædebantur.

2 *Cùm provecta nox esset.*] *Nox opportuna irruptioni*, inquit Liv. lib. 7.

1 *A pice*

rent. Tum verò quicquid ad horrorem valet, impigrè cumulaverunt. Tubas & tympana ex composito plura quàm pro usu portaverant. Accessit inconditus clamor se mutuò ad victoriam invitantium.

Jamque pellebantur stationes: cùm qui proximi in tabernaculis erant, subito metu attoniti surgunt ad arma. Sed accenso per tentoria tumultu, maximè à somno, aut vino venientes, seipsi inconditè premebant. Territi, semiermes, sine imperio aut consilio palantes. Quæ tam subita clades? Quis in castris grassaretur? An externa hæc pestis, an domesticum proditionis nefas? Multi arma, fugam plures meditabantur. Neque satis ad signa poterant convocari, misti tumultu, & inter tenebras licentiùs metuentes. Convivantibus Regibus famam mali simul clamor, simul nuntii attulere. Nec quid certi nunciabatur, nisi ad portas castrorum pugnari. Radirobanes à suis in tentorium raptus, cingitur armis. Eadem circa Meleandrum cura erat; cui ad secretum vocato Archombrotus toto ore interritus, Si pateris, ô Rex, ego hac nocte tuo periculo defungar. Quid juvat tenebris te committi, & pugnæ, quæ unde sit, aut ubi, adhuc nescimus? Subduc tuam senectutem ex qua tot mortalium salus pendet, sive hoc prœlium est, sive fortasse insidiæ. Si placet, auspicium tuum subibo meâque fortunâ si quid in tuum corpus paratur, excipiam. Arma tua, & chlamydem concede. Tu per portam quæ ab hoste aversa est, egressus, cum delectis aliquot militum, ad necessaria pericula te servabis. Placuit fraus illa Meleandro, fidemque miratus per propria discrimina capiti regio caventis, tradit juveni sua insignia. Ipse in ignotis armis ad portam cum paucissimis elabitur. [1] Apice ergo & purpurâ insignis Archombrotus, cum iis qui conscii fraudis erant tabernaculo egressus ferebatur, quâ pugnantium clamor vocabat. Præcipitatio; & quòd

[1] *Apice insignis.*] Galli, *une aigrette.*

quòd intra cassidem vox inclusa suum genium non servat, vetuere ne qui loquentem audiebant, intelligerent non esse Meleandrum. Ubi verò ruit in pugnam, omnes non tam in hostem quàm pro Rege accensi ad subsidium properavere. Lycogenes vallo reciso occupaverat turrem; neque paucos suorum in eam receptos ulteriùs effuderat. Jamque in primis viarum angustiis per castra pugnabatur, cùm ferro Archombroti tres continuis ictibus ceciderunt. Qui circa illum erant, Regem senem in hoc robur valuisse credebant, & æmulis per lætitiam viribus pugnantem sequebantur. Eo impetu territus hostis pedem versus aggerem referre cœperat; cùm ex alia castrorum parte auditus est Menocritus, & ipse cum suis ingenti ululatu noctis & belli pavores ingeminans. Dubio & multiplici malo territus miles, regi ægrè jam poterat; cùm Radiboranes strenuè ad illam periculi partem conversus est. Occurrit ergo Menocrito, repellitque cum eo irruentes. Sed illi non periculis, non vulneribus tardati, solâ morte sistebantur. Nunc in propugnantes erecti, nunc alternis tecti clypeis, & [1] pertinaci testudine succedentes ad aggerem. Atrox facies rerum. Hinc Archombrotus jam receptum intra castra Lycogenem sustinebat; illinc Radirobanes arcebat Menocritum. Utrimque infesta nox, incertis per tenebras quid oppugnare potissimum oporteret, vel tueri; donec Lycogenes in proximum tabernaculum facem emisit, suis admonitis ut passim castra incenderent. Hostem cum suis sarcinis conflagrantem, sibi ad victoriam lucem daturum. Contrà regius miles confestim diruere vicina incendio tentoria, ne ulterius diffunderetur incendium

1 *Pertinaci testudine succedentes, ad aggerem.*] *Testudo*, inquit Isidorus, *est scutorum connexio, curvata in testudinis morem, quam supra caput sic sustinebant, ut non modo milites armati, sed etiam equi nonnunquam super illos clypeos incedentes in hostium mœnia insilirent*; ut scribit Oppianus in Cynegeticis. Livius lib. 10. *Galli testudine facta conferti stabant.* Et Tacitus Annal. lib. 13. *Hos in testudinem conglobatos subruendo muro inducit, alios scalas admoventes.* Denique Cæsar belli Gallici lib. 5. Sallust. Curtius, Maro, &c.

1 *In*

tendium. Adjuvitque solicitos imber, qui impetu fusus, malum compescuit. Sed & lubrica inde terra fallebat subinde militum pedes, neque certos ictus esse patiebatur. Nocte inter mutuas cædes exactâ tot corpora quæ jacebant, tantum sanguinis fusum, & omnia strage immania, calidos furentesque erexerunt in rabiem. Tanquam primùm ad certamen coiissent, toto impetu implicabantur, videbaturque singulorum potiùs odiorum crudelitas, quàm publicarum partium esse certamen.

Jamque non diutiùs sustinebat Meleander abesse à suorum discrimine. Ergo ultima ausurus, jussit Archombroto nunciari se esse in procinctu: at ille Eurymedi; si Rex cum suis advenerit, inquit, laborabimus multitudine, ô Eurymedes. Castrorum angustiæ tot propugnatores non capiunt. Præstabit ex his ipsis quos nobiscum habemus educere, qui improviso circuitu terga hostium cædant: Nam quid equitatus noster cessat? quid arcus inter tentoria ista compressi? Facile Eurymedes assentitur Archombroto; delatusque ad Regem, quid è re præsenti sit, monstrat; simul partem copiarum per aversa castra deducens, cum ipso ad includendum hostem convertitur.

Lycogenes intellecto periculo (jam enim ultimam suam aciem circumveniri audierat) tamen ab hostibus quos habebat à fronte, in Meleandrum averti non voluit, ne species fugæ esset; sed ad Menocritum mandata dimisit, ut quàm ocyssimè illuc suos inveheret. Cùm ille pareret, Radirobanes recedentem insequutus, partem secum exercitûs eduxit. Multa planicies, & explicandis militibus apta erat: illic ergo Menocritus in Meleandri & Radirobanis medio deprehensus, & utrimque [1] in arctum compulsus est; Balearicis sagittariis & Siculo è quitatu in apertâ demum pugnâ valentibus. Hi cursu effuso, illi

[1] *In arctum compulsus est, &c.*] *Amplius prodest locus, quam virtus*, inquit, Veget. *Consul ubi ad iniquum locum ventum est, sistit aciem.* Livius.

illi contentis arcubus, propè simul longeque turbabant. Tunc verò Lycogenes, gnarus si cum copiis deleretur Menocritus, de partibus esse actum, frendens, & animi impos, eò vexilla omnia ad ferendam opem egit, obliquo tamen cursu; ut & latus infestaret Meleandri, neque terga insequuturo Archombroto præberet. Nec segniùs Archombrotus laxatâ casside vultus exeruit. Et sum, inquit, sum Archombrotus, Commilitones. [1] Dii bene quod Patroclo fœlicior [2] sub majoribus armis fefelli. Regis jussu quos videtis cultus sumpsi, ne frustra nocturna discrimina subiret. Si salvum hunc vultis, bis vincendus est Lycogenes. Jam enim in regem contendit non tàm quòd victoriam illic speret, quàm quòd hîc victus est. Tamen à furentis & morituri impetu Regem eripite.

Post hæc dicta, quà direptum à Lycogene vallum erat prorupit; & acies acclamationibus exultans, ducentem sequuta est. Nihil verò illo certamine crudelius. Alternis cohortes fugiebant, & sequebantur; confusa latè signa: non frons, non terga aciei, non latera aut cornua erant. Surgebant acervi cadaverum, & per ipsa mortuorum vulnera vivi pugnabant. Meleander supra ætatem fortis inter militarem audaciam ducis oblitus videbatur. Circa illum Eurymedes & Arsidas, eximiâ virtute simul intenti ad certamen, & Regi metuentes. At Radirobanes propriâ ferociâ, præmioque quod sperabat accensus, omnia audebat. Nunc hostium turbabat ordines, nunc vulgaribus non contentus periculis, quacunque rem perplexam aspiceret, impavidus effundebatur. Sed non idcirco hostes cedebant. Rabies, & quid de Rege meriti essent nihil fallens conscientia multùm ipsis commendabat

1 *Dii bene quòd Patroclo fœlicior.*] Patroclus assumptis Achillis armis, ab Hectore singulari certamine peremptus dicitur ab Homer. Iliad. lib. 16. Archombrotus vero tectus Meleandri armis incolumis, imo victor è pugna recessit.

2 *Sub majoribus armis fefelli.*] Hic supra Achillem Meleandrum extollit.

1 Ex

bat nobiliorem in acie mortem. Eminebat Lycogenes notissimis armis, & per suorum ordines ferebatur, collaudans milites increpansque prout cujusque exigebant facinora; strenueque si qua lababant, hostium cæde restituens. Tandem Archombrotus, inter ipsum pugnæ ardorem; animum sumpsit ad facinus supra omnia quæ in acie edebantur eximium. Urebant juvenem & Radirobanes æmulus, & hostis Lycogenes. Itaque vicino Timonidi curam dedit eorum quos ducebat. Ipse cum suorum aliquot avidè ruit quâ pugnabat Lycogenes. Et ille se quæri indignatus, ultrò in venientes prorupit. Prior Archombrotus hastili in pectus impresso cùm frustra illius clypeum tentavisset, haud mora grandi ab eo bipennis ictu sine successu excipitur. Uterquè dexteræ suæ iratus, telisque absque vulnere redeuntibus, fatali quodam æstu efferbuit. Ac dum repetunt ictus, dum armorum aditus vestigant, Archombrotus moræ impatiens quàm proximè equum admovet, subitoque amplexu Lycogenem ligans, simul ab ipso astringitur. Inter hos nexus mutuo pondere ad terram ducuntur. Eoque in lapsu, virtute & industriâ Archombroti evênit ut Lycogeni incideret. Plurimi militum uno turbine luctantes oppressere; hi Archombrotum, alii Lycogenem sublevaturi. Versabat se in arenâ Lycogenes obligatus tibiarum & lacertorum hostilium articulis. Sed Archombrotus, quamquam multùm inter turbam & ictus anhelabat, non passus attolli jacentem, brevi pugione repetiit vulnera quà lorica desinebat, donec eum constaret expiravisse.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Archombrotus decisumLycogenis atque arrepto capillitio alte concutiens, ad pedes Meleandri projicit. Huic Radirobanes & Argenis palmam invident, ille propter suam spem, hæc propter Poliarchum suum. Meleander cæsis militum suorum corporibus justa persolvit.

UBI verò extinctum Lycogenem utrique viderunt, longus clamor dissonusque exortus est, his de victoria exultantibus, illis horridum ejulatum in proximorum funerum confessionem tollentibus. Incumbit attonitis acrior cum suo milite Archombrotus, terroremque per illorum aciem latè circumfert, utique postquam decisum Lycogenis caput arrepto capillitio altè concutiens, de clade dubitare non passus est. Sat deinde quassatum ad Meleandri pedes projiciens; en, inquit, jam tranquillum Lycogenem, & cui fidere, ô Rex, possis. Pari exitio cæteri hostes, quotquot clementiam tuam nolunt, deorum severitatem experiantur. Meleander Lycogenis caput asservari præcipiens, in trepidos, & dilabentes invectus est. Jam enim totis campis non certamen, sed strages videbatur. Nemo ferebat ora victoris, aut revocantem audiebat Menocritum. Quidam montes ad fugam petiere; alii locorum periti in proximo antra; plerique quà metus & fortuna ferebat, improvidi errabant. Nonnulli cursu exanimes procumbebant in terram, mox fœdè insequentium equorum ungulis protriti. Nullis in miseros casibus ruina pepercit. Radirobanes fugienti instans Menocrito, [1] ex armis & galeæ apice cognitum, capi præceperat. Nec ille, jam fugâ prærepta, ignaviter certabat, donec capto, subitisque astricto vinculis, non modò non in hostem, sed nec in se sæviendi copia fuit. Vespera erat, priusquam

1 EX *armis & galea apice cognitum.*] De armis seu scutis non rara volumina. Ulysses Delphinis insigne in scuto prætulit, Alcibiades Cupidinis, & sic de cæteris.

1 Filio,

quam se ad Meleandrum omnes ex persequendo hoste reciperent. Et Rex quamquam peracto jam bello, in castris per tot mala corruptis pernoctavit; sed prioris noctis furiæ inquieta gaudia suspenderunt, appositis undiquaque vigilibus, ne quâ bellum resurgeret.

Nicopompus licèt de prœlio erat lassus, tamen nescio quâ hilaritate compulsus àd carmen est. Læticiæ impetu ad eum furorem sponte vergente, qui rapta vatum ingenia diis miscet. Ergo sive quò maturius gratularetur suo Regi, sive ut ex celeritate æstimaretur industria; fortè etiam ut ineptos poëtas terreret, haud dubiè nisi statim arcerentur verbose cruciaturos victoriam; paucis horis condidit istud carmen, tradiditque [1] filio, adhuc scilicet prætextato, qui id Regi primo mane tanquam suos labores porrigeret:

Vicimus, ô magnis tandem exaudita piorum
Vota deis. Nunc [2] alma salus, nunc sæcula curat
Juppiter. [3] Omnis iô Superûm domus, omnis honores
Ara ferat, [4] nullaque vacent à fronte corona.
Viderat infidos latè sævire maniplos
[5] Armipotens, [6] Siculasque rapi vertigine mentes;
Quamquam sævus amat ferrum, quamquam ardua multo
Sanguine tela madent; [7] semperque ad fræna tumultus,

Et

1 *Filio, adhuc prætextato.*] Puerili prætexta utebantur Patricii usque ad annum circiter 17. Ita Livius, Tacit. Sueton. Macrob. l. 1. Saturn. Quint. *Prætextato filio relicto obiit.*

2 *Alma Salus.*] Saluti, tanquam deæ, templum Bibulus Cos. in bello Samnitico vovit, dictator erexit. Erat illa juxta aram, quam Serpens Æsculapii spiris ligabat, gestabatque calicem; testis est Pausanias à Scisioniis simulachro fuisse donatam, à Græcis ὑγεία dicebatur. Ejus numisma inscriptum erat, *Salus publica, Salus Augusti*; ab ea dicta est *porta Salutaris.*

3 *Omnis iô Superûm domus, omnis honores Ara ferat.*] De armis vexillisque hostium appensis templorum tholis dictum est, l. 1. cap. 1.

4 *Nullaque vacent à fronte corona.*] Testis est Tacitus Annal. 3. erant antiquitus illæ coronæ ex lauru, postea fieri ex auro cœptæ; quod dictum aureum coronarium, de variis coronis vide alibi.

5 *Armipotens.*] Mars belli Præses.

6 *Siculasque rapi vertigine.*] Insania tanta, ut à legitimo principe deficerent.

7 *Semperque ad fræna tumultus, & furor.*] Vide supra in Dianæ Hymno:

— *axibus severis*
Lethum, vim, gemitum, arma, fata ducis.

1 Ex

Et furor, & fracta vastis in mortibus hastæ;
Has tamen invitus strages, hæc funera vidit;
Tunc primum iratus bellis, [1] ex quo improba cœlum
Terra Gigantea tetigit formidine pugna,
Et [2] Pallenæis Superi sudastis in arvis.
Ergo animis, vultuque calens, & grandior irâ,
Terribilem dexterâ [3] pinum, lævaque frementes
Exhortatur [4] equos. [5] Vix Thracia liquerat arva
[6] Phryxeosque sinus, & jam [7] nostri alta Pachyni
Torvus inaspecto pulsabat littora curru.
Tempus erat quo mistæ acies, [8] infensaque signa
Certabant, Regisne forent, hominumque, deûmque,
Jura soli, an nostris Erebus regnaret in oris.
Jam partes, Meleandre, tuas, jam numine toto
Aucturus, volucri Mavors se nube tegebat;
Cùm medio obstupuit cursu, librataque tela
Continuit; rapidi vix audivere jugales
Imperium, & prono non sat stetit [9] orbita cœlo.
Tum sic ore loqui: Quænam hæc spectacula belli?
Invideam, læterne magis? Nil Marte faventi,
Nil opus est. Vincent, sed non heu munere nostro;

Quos

1 *Ex quo improba cœlum Terra, &c.*] Ex quo Terra filios in cœlum armavit. Gigantes filii Terræ bellum moverunt adversus deos, & montes montibus aggressere, ut more testudinis cœli mœnia expugnarent. apud Ovid. l. 1. Metam.

2 *Pallenæis.*] Phlegtæis. Pallene, quam alii Thraciæ, alii Macedoniæ adscribunt. Phlegra olim dicta fuit à Gigantibus inhabitata, cum quibus dum Hercules pugnat, tonitrua & fulmina cœlitus emissa sunt; Unde conficta fabula pugnæ deorum contra Gigantes.

3 *Pinum.*] Hastam. Metonym. materia pro instrumento.

4 *Equos.*] Odrysios, seu Thracios.

5 *Vix Thracia liquerat arva.*] Vix decesserat è natali solo, Hellespontumque trajecerat, seu curru prætericrat.

6 *Phryxeosque sinus.*] Hellespontum à Phryxo, qui Helle sorore comitatus, Ægei maris, seu Archipelagi fretum in Ariete cum trajiceret, illa victa metu aquis immersa est, & ponto nomen dedit.

7 *Nostri alta Pachyni.*] Siculum mare transfretabat, vel curru transvolabat. Pachynum promontorium Siciliæ Peloponnesum spectans, ab aëris crassitudine nomen habet, nam παχὺ, crassum, dicitur.

8 *Infensaque signa Certabant, regisne, &c.*] Certabant, utrum Juppiter, qui justo Regi æquus erat, vinceret, an Erebus, & Furiæ, quæ impellebant Lycog. cæterosque rebelles.

9 *Orbita.*] Currus Martis. Hypallage.

1 *Quon-*

Quos vicisse velim. Virtus hæc fata peregit;
Indulsitque suis. Quænam hæc sub casside sancta
Canicies? Tune his animis annisque verendus,
Tu pugnas Meleandre; & nondum deficit hostis?
Talis sydereâ [1] quondam Saturnus ab arce,
Assertor si stare sui, si bella subire
Nosset, adhucque recens dextrâ terrere periclum;
Non Latio celandus erat, non aurea nostro
[2] *Sub Jove, mutatis liverent secla metallis.*
Quinam autem (ô animos! ô nostram æquantia sortem
Pectora! & emissa plusquam mortalibus hasta!)
Quinam illi mediis victores hostibus ardent,
Impelluntque acies? Parili quàm fulgure cassis
Emicat & geminos mors effera surgit in enses!
Nempe ambo externum Siculis genus; ambo triumphos
Adproperant Meleandre tibi. [3] *Sardoa veretur*
Hunc dominum tellus, [4] *Libycis hic venit ab oris.*
Macte animis gens ambo deûm; Vos omnia famâ
Secla manent, [5] *donec vestris servata lacertis*
Insula spumantes circum teret altior undas.
Quid reliqui, quid deinde duces? quid [6] *sydera miles*
Promeritus? [7] *Vade ô celeri victoria gressu,*
[8] *Sudantemque tuâ lauro deterge laborem;*

Vade

1 *Quondam Saturnus ab arce.*] Commisso Saturnum inter & Jovem prælio, devictus Saturnus profugit in Latium, ibique latens cum Jano regnavit.

2 *Sub Jove, mutatis liverent secla metallis.*] Nam aureum Saturni seculum, in argenteum, æreum, & ferreum tandem mutatum est, inquit Ovidius Metam. l. 1.

3 *Sardoa veretur hunc dominum tellus.*] Radirobanem Sardiniæ Regem.

4 *Libycis hic venit ab oris.*] Archomb. ex Mauritania in Libya.

5 *Donec vestris lacertis Insula, &c.*] Dum vestra virtute florebit, hostesque suos domabit Sicilia.

6 *Sydera miles promeritus.* Apotheosim vel paulò minus: Apotheosis enim Imperatoribus tantum decernebatur.

7 *Vade ô celeri victoria gressu.*] Alloquitur victoriam, quasi deam, quæ apud Athenienses & omnes Atticos præcipuo cultu observata fuit. Romæ templum habuit ab Livio posthumo Cos. erectum bello Samnitico. Fingebatur alata, nam Mars anceps, hinc inde semper, &c. Cum corona seu palma, eam Athenienses strictè ligaverunt, (quemadmodum Martem Lacedæmonii) ne suis finibus evolare posset.

8 *Sudantemq; tuâ lauro deterge laborem.*] Demulce belli sudores tuis victoriis.

Vade lubens meritoque para subvecta triumpho,
Te simul, & magnos populis ostendere Reges.
Dixerat armipotens; & jam fuga devia cœtus
Fregerat hostiles; diri ducis impia cervix
Jam summâ Libyci stabat victoris in hastâ;
Cùm fragor humano major scidit æthera vastum,
[1] Et plausu Superûm, & furiis ululantibus hosti.
[2] Ista loquebatur Phœbus mihi, & iste tumultus
Eripuit, noster dixit quæ cætera Phœbus.

Rex quamquam occupatus, dum mane induitur, totum carmen perlegit; cum Nicopompo jocatus, quòd adhuc rudem filium substituebat in gloriam suam. Misit deinde ad Radirobanem, qui referrent, an jam adiri posset: nec multò pòst cum procerum cœtu ad illius tentorium contendit. Ille quamquam auxilii quod Siciliæ præstiterat, editæque fortitudinis, plus justo erat memor, inter hunc tamen superbæ lætitiæ tumorem ægritudine macerabatur, quam ingerebat Archombroti de Lycogene victoria. Tanto invidiæ supplicio incubantem adivit Meleander, humanissimè acceptum beneficium commendans, Sardisque imputans momentum armorum. Victoria nostra (inquit) ô hospes, tui operis est. Ego restitutis à te rebus cùm utar, sæpiùs meminero hæc à te accepta quàm cogitabis te dedisse. Fruere interim bonis auxilio tuo partis, & ex læticiâ populi intelligas quantum nobis præstiteris. Radirobanes, quamquam nimiùm ratus verè hæc dici, publicè vetat Regem, ipsius verecundiam onerare. Causæ enim, & fœlicitati Meleandri omnia deberi: se quoque beneficium accepisse, cui sanctissimis armis misceri licuerit.

Sic

1 *Et plausu Superûm, & furiis ululantibus.*] Sensus: ingens tumultus aëra complevit. Nam superi plausu excipiebant victores; & Furiæ victos ululatu lacessebant.

2 *Ista loquebatur Phœbus.*] Dum Phœbus poëseos genius ista carmina mihi suggerebat, reliquam poësim confudit ingens ille plaudentium deorum & ululantium Furiarum tumultus.

1 *Quæ*

Sic inter ſe loquentibus nunciatur, Argenidem ad caſtra perveniſſe. illa pridie in Epeirctes mœnibus, unde pugna poterat proſpici, non lacrymis magis pepercerat quàm ſanguini miles: decolor, & nunquam fœliciùs habens, quàm cùm timor ſenſus extinxerat; nunc concedebat doloribus, nunc redibat in ſpem ac vires, nunciis identidem miſſis qui ſtatum pugnantium referrent. Nunquam tamen Poliarchus animo excidebat. Hunc intra ſe nunc dejecta, nunc cum jurgio alloquebatur. Malim ego, chariſſime, hos fletus, hæc incertæ mentis mala te ſcire, an ut facis ignorare? Perires mecaſtor ad dolorum meorum memoriam. Quòd ſi audies captam, aut ex hoſtili ludibrio, ſuâ manu, ſuo vulnere ereptam Argenidem; ô facinus! ô amor infœlix! nondum ſemel morte defuncta, jam nunc iterum tuo exitu conficior. Abes autem Poliarche? Tene, an inimicum aliquem deorum reum agam, quòd tam lentus es? Quæ oblivia? [1] quæ te in Africâ lotos à reditu arcet? [2] Non te genius tuus quid hîc rerum gereretur admonuit? Aut plus apud te odium patris, quàm noſtræ familiaritatis jura poſſunt? & qui ceſſare non potes, an, proh ſcelus! gratiora pericula inveniſti? Adeſſes, Poliarche; pugnares in hoſtem. certa eſſem victoriæ: deberet Siciliam, & me ipſam, genitor tibi; quæ nunc aut perire

1 *Quæ te in Africâ lotos à reditu arcet?*] Oblivio. *Hæc arbor*, inquit Plinius, lib. 23. cap. 17. *vocatur Celtis, tamque dulce eſt guſtu, ut nomen etiam genti terræque dederit, ſociiſque Ulyßis oblivionem patriæ induxerit, uti fertur in Odyſſ. Homer.* Hinc locus factus eſt proverbio. Loton guſtaſti, λῶτον ἔφαγες, de iis, qui diutius in peregrinis regionibus capti earum deliciis hærerent. Neque inconcinne dixeris in eos, qui ſimul atque voluptatem inhoneſtam deguſtarint, ad priſtina ſtudia evocari non queunt. Ita Tibul. l. 4.

Non valuit loto arreptos avertere curſus.

Aptè omnino hic uſus eſt Joh. Barclaius loto, namque lotos naſcitur in Africâ, ubi ſunt Lotophagi populi, & forte tunc cum hæc Argenis quereretur, Poliarchus ægrotabat in Africa.

2 *Non te genius tuus quid hîc rerum gereretur admonuit.*] Vel genius præſes, quem cuilibet aſſignant, vel certe Gelanorus Poliarchi Achates, & Conſiliarius fidus in ultimis. Pauſanias aſſerit genium Jovis & Terræ filium fuiſſe ſine fœminæ congreſſu è ſemine Jovis in terram per ſomnum profuſo, figura quidem humana, ſed ambiguo ſexu, quem poſtea Agdiſtem appellarunt.

1 *Quod*

perire pateris, aut saltem alienam gloriam esse. Nam si velles, non elementa, non casus, non natura obstarent redeunti. Post illam objurgationem, tanquam sacrilegio confusa quòd Poliarcho irasci esset ausa, in contraria animum rapiebat. Satis sibi dolorum & curæ, quòd in eâ acie genitor versabatur. Si Poliarchus in idem periculum missus esset, non se suffecturam solicitudini. Benè, inquit, fata consuluistis, quòd in tantarum rerum discrimine, saltem de Poliarcho non timeo. Donec vivet, donec erit incolumis, quid me calamitosam existimem? Aut quid tantopere formido? quasi ille in fidem, vel dii in illum, ut æqui sunt, peccare unquam possint.

Hæc & talia inter lachrymas expendentem, quæ paulisper peplo summisso tegebantur, nunciata hostium fuga, quam & ipsa utcunque cernebat, in solatia erexit. Tunc passa alloquentem Seleniſsam, & gratulationem cæterarum quæ proximè constiterant. Populus quoque in palatium sequutus redeuntem, suo more intemperanter lætabatur. Posterâ luce, cum maximâ civium parte ad castra se contulit. Sed ne integra illi gaudia essent, crebra in populo fama effecerat, pactum ipsius cum Radirobane conjugium ita credente, ut etiam tanquam votis virgini gratis rem palam celebraret. Rex inter suavissimi amoris lachrymas venientem amplexus est; Et te, gnata mea, jam heredem Siciliæ teneo, inquit. Periere qui gentium jure perverso ad se regnum trahebant. In Radirobanem deinde intuens; hic est, mea Argenis, inter cœlestes Siciliæ tutelas numerandus. Deûm virtute, illiusque, ut hodie regnemus, effectum est. Archombrotum præterea eximiè commendans, ad minores quoque duces, & præcipuè exteros, laudatione aptissima descendit. Argenis convenientibus verbis unumquemque prosequuta, vicissim audiebat gratulantes; & à solius Radirobanis, quem timebat, blanditiis, ut licuit potuitque aversa est.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Sumpto de captivis crudeli supplicio, in castrum Epeirčten Rex victor reditum maturat. Lauro miles caput suum cingit. In currum insignibus majestatis & victoriæ spectabilem sola Argenis attollitur. Prait Archombrotus lævâ frenum temperans, dextra opimum spolium gestans Lycogenis caput. In fanum Jovis proceditur, peractisque sacris ad arcem. Hic Argenis & Poliarchus acrius angi, vellet hunc per Archombrotum reduci. Sed ubi Radirobani constitit Argenidem ad Archombrotum ivisse. Exarsit illico suspicio, & frendens Radirobanes cum Virtigane secedit, qui accensum demulcet, suadetque affinitatis consilium aperire.

MELEANDRO Epeirčten redituro solùm obstabat, [1]quòd persolvenda cæsorum corporibus justa erant. Jam enim & sponte, & monitu vatum, dispersus ad opus exercitus postremæ in mortuos pietatis officia urgebat. [2]Hi cædere arbores, advehere alii, thoros cæteri multo gramine apparare. Sedulitate tam variâ extiterunt subitò pyræ, & funera in quamlibet digesta jacuerunt, maximeque vulgaria. Nam præcipuorum cadaverum multa, quò preciosius cremarentur, pietas propinquorum lecticis abvexerat. [3]Rogos ergo militari pompâ subornant devictorum exuviis, ut inter omnis generis tela & arma, trophæorum instar esset. Qui privatas necessitudines invenerunt, purgatis lymphâ vulneribus, uncti-

1 *Quod persolvenda cæsorum corporibus justa.*] Hic mos à Græcis ad Romanos per Scyllam translatus est, qui verebatur ne corpus suum exhumaretur. Virg. l. 6. Æneid.

Nec minus interea flantes in littore Teucri
Flebant, & cineri ingrato suprema ferebant.

Vide ibidem reliquos ritus funebres.

2 *Hi cædere arbores.*] Ita Virg. l. 2. Æneid.

Per sylvas Teucri, mistique impune Latini
Erravere jugis, ferro sonat alta bipenni
Fraxinus.

Et rursus:

Jam pater Æneas, jam curvo in littore Tarchon
Constituere pyras, huc corpora quisque suorum
Morte tulêre patrum, subjectisque ignibus atris,
Conditur in tenebras altum caligine cœlum.

3 *Rogos ergo militari pompâ subornant devictorum exuvias.*] Ibid. Virg.

Hinc alii spolia occisis direpta Latinis
Conjiciunt igni galeas ensesque decoros,
Frænaque, ferventesque rotas: pars munera nota
Ipsorum, clypeos & non fœlicia tela.

1 Uncti-

[1] unctique, aut ut cujusque opes erant ornati, expectabant ignium munus. Omnium verò capitibus [2] corona data ex Apio, victoribus & mortuis quippe conveniens; nam & tumulis eam herbam amabant inferre, & Græcia plerorumque certaminum victores coronabat hoc præmio. Fœminarum multitudo, puerorumque convenerat; planctuque & jacturâ comarum, ultrò incipiebat exequias celebrare; ut appareret non conductas lachrymas esse. Sive propinquos deflebant, sive mœsticia spectaculi, aut ejulantium tot exempla, non ingratum lugendi impetum vulgo admoverant.

Compositis cadaveribus, [4] pullatus Meleander procedit ex castris. Sequebatur Regem exercitus, [5] versis telis, & in terram negligenter pendentibus. In hunc modum [6] funebrem campum aliquoties ambiere; [7] jussis per vices clamoribus, rursusque non minus atroci horridoque silentio.

1 *Unctique.*] Ungendi corpora mortuorum mos apud omnes gentes fere semper viguit; & id, qui agebant, dicebantur Polinctores. Sic apud Mart. l. 10.

Jam scrobe, jam lecto, jam polinctore parato.

2 *Corona victoribus & mortuis, &c.*] Honos cæsorum militum inferiis adorea dicebatur. Apium autem in manium sacris & feralibus cœnis apponebatur, ut in certaminibus Gymnicis, Isthmicis ludis, ut inquit postea.

3 *Ut appareret non conductas lachrymas esse.*] Instar earum, quas ære conductæ præfice emittunt, utpote quæ hic more Iliadum vere lamentarentur, de quibus Virg. l. 2. Æneid. — *Sed*

Hic matres, miseræque nurus, hinc chara sororum
Pectora mœrentum.

4 *Pullatus Meleander.*] Sic Ovid. l. 6. Metam.

Diripit ex humeris auro fulgentia lato,
Induit atque atras vestes.

Juvenal. Sat. 3.

Nemo togam sumit, nisi mortuus, &c.

5 *Versis telis, & in terram negligenter pendentibus.*] Cornel. Tacit. l. 3. annal. *Incompta signa, versi fasces*; in quem locum, Justus Lipsius; *quia*, inquit *in dolore omnia fieri præter morem amant, etiam lictores, fasces præferebant inversos,* Pedo in Eleg. ad Liviam:

Quos primum vidi fasces, in funere vidi,
Et vidi versos, indiciumque mali.

Nec fasces solum suos lictores; sed milites etiam invertebant scuta & arma. Virgil. — *Et versis Arcades armis.* Manent in militia nostra hodie vestigia hujus ritus.

6 *Funebrem campum ambiere.*] Ita Virg. l. 2. Æneid.

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis, &c.

Et Ovid. l. 13.

Terque rogum lustrant, & consonus exit in auras
Ter plangor.

7 *Jussis per vices clamoribus.*] Ita Euripides in Oreste, & Ovid. l. 13. ut superiore notâ, & Virg. lib. 3.

Et magna supremum voce ciemus.

Homer.

lentio. Rex denique ad maximam pyram venit, facemque accensam manu sustinuit, donec socios jam arsuros miles conclamavisset. His tertiò vocatis, vultu operto, [1] aversusque, ignem subjecit. Idem Radirobanes ad alium rogum fecit, Archombrotus ad alium. Cæteros subito amicorum officio flamma corripuit. Sed [2] atrocissimum fuit de captivis inter concitatos furentesque supplicium. Et parcebatur quidem [3] gentilibus. Sed qui externi sub Lycogene meruerant, producebantur vincti ad rogos, & multipliciter confossi fundebant sanguinem, quo ignis spargebatur. Invocabat miles victor ad tam dira solatia manes sodalium; donec Rex abominatus crudeles inferias, captivos qui supererant servari tanquam ad alia supplicia

Homer. Iliad. 23:

Ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο.

Iterum Virg. lib. 5.

Salve sancte pater, iterum salvete recepti
Nequicquam cineres, animæque umbræque receptæ.

Idem Virg. l. 6.

— *Dixitque novissima verba.*

Nam ubi præfica novissimum istud verbum pronunciaverat, Ilicet, quod est, ire licet, qui comitati funus erant, domum abituri, extremum vale alta voce pronunciabant hoc modo, vale, vale, vale, nos te ordine, quo natura promiserit, sequemur. Varro Logistorio scribit, *ideo mortuis salve & vale dici, non quod valere, & salvi esse possint; sed quod ab his recedamus.*

1 *Aversus ignem subjicit.*] Nempe oculis aversantibus funus. Ita Virg. 6. Æneid.

— *Et subjectam more parentum*
Aversi tenuere facem.

2 *Atrocissimum fuit de captivis supplicium.*] Credebant cruore placari manes virorum fortium, unde vel captivorum vel gladiatorum, vel victimarum sanguine, rogum aspergebant, vocatis manibus. Virg. 2. Æneid.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret umbris
Inferias, cæsos, sparsuros sanguine flammas.

Hinc origo gladiatorum bustuariorum ab Hetruscis. Ita Damascenus Nicolaus: οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ Θυῤῥηνῶν παρέλαβον τὸ ἔθος. Hetrusci vero à Græcis. Hermippus apud Athenæum, τῶν μονομαχέντων εὑρετὰς ἀποφαίνει τὲς μαντινεῖς. Tertullianus: *Olim quoniam animas defunctorum humano sanguine propitiari creditum est, captivos mercati in exequiis immolabant: postea placuit impietatem voluptate adumbrare.* Et Servius ad hoc Virg. l. 10.

Viventes rapit inferias, quos immolet umbris,
Captivoque rogi profundat sanguine flammas.

Moris erat, inquit, *in sepulchris virorum fortium captivos necare, quod postquam crudele visum est, placuit gladiatores ante busta dimicare, unde bustuarii dicti, quod Homerus Achillem fecisse ait super Patrocli rogum,*

Δώδεκα μὲν Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλούς.

Bis senos juvenes Trojano sanguine cretos.

3 *Gentilibus.*] Ex eadem gente.

1 *Publici*

plicia præcepit. Ad cadavera autem hoſtilia, ne per infeſti aëris tractus, in morte etiam nocerent, [1] publici lictores cum uncis ſunt dimiſſi, qui in proximos gurgites foveaſque inſepultos provolverent.

Mox tumultu intepeſcente, & pyrarum labentibus flammis, [2] Meleander conſcendit in ſuggeſtum. Illic breviter, ut Regem oportebat, eos laudavit quibus ſepulturæ honorem habuerant; Victores appellabat; & in morte fœlices, qui inter ipſam virtutem defuncti, non periclitarentur ſuas laudes ullo facinore ullave fortuna corrumpere. Pulcherrima hos præmia brevis doloris ferre, diis manibus charos, futuroſque in terris famâ ſuperſtites, [3] donec ulli Siticines canerent. Converſus deinde ad circumſtantium præconia; navatæ operæ, fideique ſervatæ, gratias egit. Deos quidem, virtutemque, & conſciam rectè mentem, gratæque poſteritatis memoriam, viris fortibus mercedem ſummam eſſe: ſibi tamen præterea curæ fore, ut beneficium in memorem Regem, benè collatum cognoſcerent. Luctu depoſito ſe in urbem ſequerentur [4] lætioribus ſacris operaturi. Aderant ex compoſito familiares, qui ad hæc verba (nam & [5] ſacerdos aquam luſtralem

1 *Publice lictores cum uncis.*] Virgil. l. 2. Æneid.

—— Corpora paßim
Multa virûm terræ infodiunt avectaque partim
Finitimos mittunt in agros.

Dicuntur vero lictores, ait Feſtus, *quod faſces virgarum ligatos ferunt; ut magiſtratibus parentes, plagas delinquentibus ingerant.*

2 *Meleander conſcendit ad ſuggeſtum.*] Ad laudandos Epicedio ſeu funebri oratione occiſos; Ita Cor. Tacit. Annal. l. 2. & l. 3. *Defletum in foro, laudatum pro roſtris.* Et paulo infra meditata ad memoriam virtutis carmina & laudationes.

3 *Donec ulli Siticines canerent.*] Commendabuntur donec vigebit ille mos, ut Siticines, apud ſitos ſeu mortuos næniam tuba canant, hoc eſt ſemper. Statius de Archenoro:

Tibia enim teneros ſolitum deducere manes.

4 *Lætioribus ſacris operaturi.*] Ad referendas Diis grates, pro reportata victoria. Idcirco Romani, victores Capitolium conſcendebant. Æneas 2. Virgilii:

Vota deûm primo victor ſvrgebat Eoo, &c.

5 *Sacerdos aquam luſtralem ſpargebat.*] Ut cædes ablueret patratas in acie. Ita Virg. 6. Æneid.

Idem ter ſocios pura circumtulit unda
Spargens rore levi, &c.

i Detra-

lem ſpargebat) [1] detraherent ejus humeris funebrem veſtem, [2] palmatamque reponerent. [3] Alii Pæanem exorſi ſunt, [4] ex fœlici omni gramine aut arbore decerpentes, quod temporibus manuque geſtarent.

Jamque omnibus præparatis, Rex cum ſuis Epeircten redire maturabat. Nec viſum eſt triumphare; quia de civibus victoria erat. Proximus tamen triumpho reditus fuit. Nam & milites lauro, & qui pompam procurabant, oleâ caput incinxerant: Antecedebat cum ſignis exercitus, & vario cantu ad ſpectaculum [5] invocabat lætitiæ deos. Currum omnibus majeſtatis & victoriæ inſignibus ſpectabilem, Meleandro admoverant: ad quem ille cùm Radirobanem invitaret, longa fuit humanitatis contentio. Radirobanes hunc Argenidi locum aſſerebat convenire: Sederet cum Patre princeps virgo. Ambo conſpicui populo eſſent, ambo omina plauſuſque exciperent: illis deos, illis fortunam pugnaviſſe. Se ſanè, ſi ipſi paterentur, [6] equum funalem inceſſurum; ſi nollent, currum proxime ſequuturum. Palàm erat à juvene ambitioſiſſimo hæc

1 *Detraherent ejus humeris funebrem veſtem.*] Ut parum convenientem victori.

2 *Palmatamque reponerent.*] Regiam veſtem & triumphalem, ſic dictam à palma intexta, vel, ut aliis placet, à latitudine clavorum; & picta veſtis dicebatur tunicæ Jovis ſimillima. Martial. lib. 7.

Palmatæque ducem ſed cito redde togæ.

3 *Alii Pæanem exorſi.*] Pæan Hymnus eſt triumphalis, propriè ſacer Apollini; quemadmodum Baccho Dithyrambus, Dianæ Hypingos, Cereri Iulus, Veneri Eroticus, &c. Pæan autem ſeu proſodia, non ſolum in averſione malorum decantabatur; ſed etiam in victoria, nam interfecto Pythone, carmine Apollo celebratus eſt, quod pæana dixere. Virg. 6. Æneid.

Lætumque choro pæana canentes.

4 *Ex fœlici omni gramine.*] Lauro, apio, olea, quercu; vel gramine, tanquam patriæ ſervatores eſſent. Quæ corona obſidionalis dicta, nam obſidionis vindici texebatur ex obvio gramine, quod in obſeſſo loco reperiebatur. Sic Plin. lib. 22. cap. 3. Et Livius 7. ab urbe condita.

5 *Invocabat lætitiæ deos.*] Bacchum, Ceterem, Minervam, &c. Ita Virg. l. 1. Æneid.

Adſis lætitiæ Bacchus dator.

Et lib. 10. Georg.

Adſis ô Tegaee favens, Oleæque Minerva.

6 *Equum funalem.*] Funales equi ſunt, qui fune, ſeu reſte juncti currum triumphalem præcedunt, σειραφόροι dicti. Suetonius in Tiberio: *Dehinc pubeſcens Actiaco triumpho currum Auguſti comitatus eſt, ſiniſteriore funali equo, cum Marcellus Octaviæ filius dexteriore veheretur.*

hæc amori tribui, & ſpei nuptiarum; cui cum non perſuaderet Meleander in currum conſcendere, aut expectare dum alius ornaretur, ipſe quoque vehi non voluit. Denique non Principum modò conſenſu, ſed & votis acclamantium militum, [1] ſola in eum Argenis collocatur. Currum Reges [2] in equis, & ipſis laureatis, præcedebant. Ante illos Archombrotus in candido equo ibat, lævâ temperans frænum, dexterâ optimum ſpolium geſtans, Lycogenis caput; in quod alacer populus intuebatur, gnarus illic ſummam eſſe victoriæ. [3] Arborem armis Lycogenis indutam miles quidam præferebat Archombroto chariſſimus. Neque procul [4] Menocritus gravis catenis viſebatur. Prætoriani autem, militumque præcipui, tam currui quo Argenis vehebatur quàm Regibus circumfuſi, in virginis quidem honorem [5] licentiam triumphalem, ſaleſque prætextatos omiſerant; ſed nuptiales paſſim deos, Hymenæumque, & Junonem, & Erycinam vocabant, nunc in Argenidem, nunc in Radirobanem intenti. Ortum à Sardis hunc ludum credidere. Et cùm Siculi conve-

1 *Sola in currum Argenis collocatur.*] Senec. Octav. lib. 4. Scena 1.

Sublimis inter Civium læta omina.

2 *In equis, & ipſis laureatis.*] *Triumphi inſtrumenta omnia lauro cingebant, capita, equos, arma, naves, tabellas, poſtes, columnas, &c.* Ita Plin.

3 *Arborem armis Lycogenis indutam.*] Trophæum, arbor erat truncata ramis, & lorica, galeâ cæteriſque armis victi onuſta. Virg. 3. Æneid.

Ingentem quercum deciſis undique ramis
Conſtituit tumulo, fulgentiaque induit arma,
Mezentii ducis exuvias; tibi magne trophæum
Bellipotens; aptat rorantes ſanguine criſtas,
Telaque trunca viri, &c.

4 *Menocritus gravis catenis.*] Sequebantur vel præcedebant triumphum vincti, qui victi fuerant, ut eum ornarent. Quod dedecus reverita quondam Cleopatra morſu aſpidis declinavit.

5 *Licentiam triumphalem, ſaleſque prætextatos.*] Militibus maxime prætextatis, proximis victori licebat Feſcenninos verſus & ſales in triumphatorum jactare, ne humanitatis immemor ſuæ, ſupra ſe extolleretur. Sic Julio Cæſari in Capitolium aſcendenti identidem repetebant; Aſcende, Calve. & Sueton. 49. in Jul. Cæſare:

Gallias Cæſar ſubegit, Nicomedes Cæſarem:
Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias,
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

Item;

Urbani ſervate uxores, Mœchum Calvum adducimus.

1 *Impe-*

conveniſſe de nuptiis inter Reges arbitrarentur, lubentes futuri Principis animum per hos jocos laceſſiſſe. At non Argenis hæc patiens audiebat, indignata victoriæ ſi eo pretio emeretur, jamque propè Radirobani inimica.

Interim populus, fores ornatas [1] impedierat lucernis atque lauro. Quiſquis [2] majores ex cera in atriis habebat, apertis armariis ſimul genus oſtentabat, & mortuorum imagines citabat ad gaudium. Civium quoque diſtincti ordines, obviam Meleandro proceſſerunt. Primus erat puerorum in pexâ, & candida veſte chorus, [3] rudi pæane pluſquam jubebantur clamantium. Mox quotquot in urbe Muſicam excolebant; hi voce, illi plectro ac fidibus Regi canentes. Succedebant artificum collegia; quos ſtatim Magiſtratus ſequebantur quiſque [4] cum infulis dignitatis. Hi Regem longiſſimâ gratulatione morati, locum miniſtris deorum permiſere, qui ultimi in honorem veniebant. Signa quidam ex iis, & inculti operis veteres deos, coronas alii, omnes [5] ignem præferebant; tutò, nec ſine prodentium riſu, deorum omina ingerentes, prænunciatumque [6] Lycogenis exitium [7] ab avibus, ful-

1 *Impedierat fores lucernis atque lauro.*] Ovid. 2. Metam.

Tu ducibus lætis aderis cum læta triumphum
Vox canet, & magnas ducent Capitolia pompas
Poſtibus Auguſtis eadem fidiſſima cuſtos,
Ante fores ſtabis, &c.

Tacit. 3. Annal. *Domus feſto ornatu.* Et Juvenal.

Ornentur poſtes, & grandi janua lauro.

2 *Majores ex cera in atriis habebat, ſimul genus oſtentabat.*] In his imaginibus cereis (quas ad triumphi conviviique gaudia citabant) antiqua conſiſtebat nobilitas. Unde Juvenal. Satyr. 8.

— Quid prodeſt, Pontice, magno
Sanguine cenſeri, pictoſq; oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos,
Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros?

Expreſſi cerâ vultus ſingulis diſponebantur armariis, ut eſſent imagines, quæ comitarentur gentilia funera, ſemperque defuncto aliquo, cum titulis, ſpoliis hoſtium, ſecurib. ſtemmatib. &c.

3 *Rudi Pæane.*] Carmine vel acclamationibus, iô Pæan, iô vivat, iô triumphe. Ovid. 2. de Arte:

Dicite iô Pæan, & iô bis dicite Pæan.

4 *Cum infulis dignitatis.*] Qualis eſt latus clavus, tunica talaris, &c.

5 *Ignem præferebant.*] Sacrum & æternum ignem, qui mos erat ſupplicationum: Darius apud Quint. Curt. ignem præire volebat exercitui, quaſi victoriam auſpicaturum.

6 *Lycogenes exitium ab avibus.*] Ab auguribus obſervato præpetum volatu, cantu oſcinum, extiſpicio, tripudio ſolſtimo.

7 *Ab avibus.*] Quarum aliæ dictæ

ſunt

[1] fulminibusque, & [2] extorum prodigiis. Inter hanc pompam Rex ad portam urbis pervenit; in cujus limine sublimem statuerant Pacis imaginem, [2] cujus dexteræ Mars Olivam inserebat. & adulatione immaturâ, quasi pacatæ res Siciliâ totâ essent, subjecta imagini tabula Meleandrum affabatur his versibus:

Victor ades, tecúmque redux (pater optime gentis
Sicaniæ) festo Pax cingitur aurea cultu;
[3] *Et cœlo niveis Pietas demittitur alis.*
Aspice quam facili redeunt tibi [4] *Numina cursu;*
Aspice quàm subitas mutat [5] *Concordia terras.*

Alma

sunt oscines, quod cantu sive garritu augurium facerent, ut corvus, cornix, noctua. Præpetes aliæ, quod volatu crederentur ventura prædicere, dextra que auspicia porrendere, dum opportune prævolarent, aut sedes idoneas caperent, in spatio sive in templo quod situo descripserat Aruspex, ut aquilæ, vultures; ab istis apud Plutarch. in Romulo, ab hirundinibus in Antonio, à passeribus in Sylla, quam inspectionem, dexteram Statius 3. Theb. appellat,

Si prohibes, hic necte moras dextrisque profundum
Alitibus prætexe diem.

1 *Fulminibus.*] Captabant etiam auguria ex tonitru sive fulmine. Quod si ex sinistra ad dextram emicuisset, auspicium erat optimum, sine quo nefas quicquam agi.

2 *Extorum prodigiis.*] Extispicina, qua motum ex singulis hostiæ jam mactatæ membris sacerdotes rimabantur cor, pulmonem, renes, maxime vero jecur. Exta autem tristia, irata, &, ut loquitur Anicanus, ominosa, quando pallida, lucida, tabida, marcida, vitiosa, aut cum omnibus suis partibus non constabant, aut aliqua labe, pustulisque aspersa: quæ loco mota, & naturali situ minimè posita; quæ splendida, bene colorata, integra, plena, solida, absque macula & vitio, hæc bona, hæc læta dicebantur. Exta porro Aruspices mente & cogitatione in duas partes dividebant, unam hostilem, inimicis; alteram familiaribus, amicam, seu sacrificium offerentibus tribuebant: Atque utriusque partis colore, tabe, habitu, plenitudine, diminutione, quid adversariis, quid ipsis eventurum esset, ariolabantur. Hinc Lucan. l. 10.

—— *Venasque minaces*
Hostili de parte videt.

2 *Cujus dextræ Mars Olivam inserebat.*] Symbolum pacis, cum Mars, hoc est, bellum, paci quasi in posterum regnaturæ olivam inserebat. Octav. Augustus pacem cum oliva in suis numis jussit effingi.

4 *Et cœlo niveis Pietas.*] Ovid. l. 1 Metamorph.

Ultima cœlestum terras Astræa reliquit.

Vel certe pietatem illam intelligit, quæ Romæ templum habuit in foro olerario ex munificentia Manlii, T. Glabrionis Duumviri, eodem loco quo habitaverat pia illa fœmina quæ patrem suum fame damnatum diu lacte suo sustentavit. Dicitur evolasse niveis alis, unde sacra erat illi ciconia, avis miræ pietatis in parentes.

5 *Numina.*] Pietas, concordia.

6 *Concordia.*] Non in Sicilia modo,

sed

Alma quies, divesque labor, se numine misto
Indulgent latè campis: Hîc flore comanti,
Hîc culmis stipatur ager. Se blandiùs ulmus
Porrigit, & lapsæ [1] *repetunt connubia vites.*
Bella procul, scelerumque minæ, ferrique licentia
Nunquam tuta fides. Solio sublimis avito
Tu, Pater, & tantùm [2] *lex tecum armata sedebit.*

Rex à portâ processit in editum Jovis fanum. Inde Menocritus in carcerem missus, & cum eo Anaximander, quem paulò antè Catanenses vinctum adduxerant (sed ille ex vulneribus intra quatriduum, alter non multò pòst ægritudine animi decessit.) [3] Fractæ quoque Lycogenis imagines, edictumque ne servari privatim, aut in suorum deinde gentilium sive honoribus sive funeribus has aspici vel ferri liceret. Peractis inde sacris ad arcem Meleander digreditur. Fessus erat pridiano certamine, curisque, & mox ipsa lætitiâ. In cubiculum itaque secedit, sumptaque leviter inter domesticos cœnâ componitur ad quietem. Neque minùs imitatione soporis, solitudinem quæsiverunt in gravissimis curis, Radirobanes, Archombrotus, & Argenis. Singulos suus dolor urebat. Radirobanes quamquam plenus temerariâ sui fiduciâ, graviter tamen acceperat virtutem successumque Archombroti; & populi voces, & vultus in eum Meleandri. Sed ut imparem

sed etiam Romæ tantâ colebatur observantia ista Dea, ut multa templa habuerit: Nam & Camillus, & Gracchi, & Julius Cæsar, & Livia Tiberii mater varia construxere. Ita Petronius in Satyr.

1 *Repetunt connubia vites.*] Suis alligantur palis, in quos assurgunt.

2 *Lex tecum armata.*] Legem arma tuentur.

3 *Fractæ quoque Lycogenis imagines.*] Viris illustribus, seu dignitate, seu ingenio erigebantur statuæ, ita Julius Cæsar in Commentariis, heroibus & magnis viris, &c. si quid tamen indignum dignitate pristina gessissent, eorum evertebantur imagines, ut Vitellii, & Othonis, apud Tacitum, &c. Idem Tacitus 3. Annal. *Effigies Pisonis traxerant in Gemonias, ac divellebant.* Juvenalis:

Descendunt statuæ, restemque sequuntur.

Iterum Tacitus Annal. lib. 6. *Atroces sententiæ dicebantur in effigies ac memoriam ejus.* Idem lib. 11. *Juvit ejus oblivio ne senatus censendo nomen & effigies Messalinæ privatis ac publicis locis dimovendas, &c.*

parem contemnebat: nisi quòd omnia magnus amor formidat. Versus igitur in contemplationem sui, quantum auxilio, quantum viribus præstitisset, suavi sopore & per fœlicis prælii imaginem ludente, est obrutus. Altiùs ictus erat Archombrotus: expertus nihil esse crudeliùs quàm quod homines appellant suavissimum amorem. Nec tam sibi nocere fortunam arbitrabatur, quàm silentium suum. Se enim haberi in privatis, dum genus atque opes patitur ignorari. Nihil esse consultius, quàm ut suas fortunas atque vota apud Meleandrum profiteretur. Hæc ita decernenti, occurrebant parentis mandata, adhibitique jurejurando dii, se in Siciliâ sui generis indicium non esse facturum. An ergo scribere ad parentem, an ipsum illuc ire satius esset, jurisjurandi gratiam petiturum? Tardum utrumque videbatur. Minùs tamen scribendi displicebat consilium. Nam ab Siciliâ tamdiu abesse, hominis esse credebat non ex merito amantis Argenidem. In hac animi tempestate inquieto strato negligenter jactatus, mentis mala transire ad corpus non satis sentiebat.

At Argenis multiplici malo confusa ad solatium adhibuerat Seleniffam. Simul ambæ de Poliarcho & Radirobane querebantur. Cur ille abesset, aut heu miseræ istum viderent? O gravem (mater) victoriam! inquit Argenis. Quid interest Lycogenes an Radirobanes vicerit? nisi fortè, quod ereptus à Lycogenis telo pater jam parricidio meo concidet. Nam si me Radirobani tradet, ego effugium in morte inveniam, & mei vulneris dolore conficiam patrem senem. Ergo vel in prædam nata sum; vel in spolium, mercedemque victoriæ? Ergo fatum mihi in exitium destinavit quæ præcipua dabat, regnum & formam; & ideò tantùm perveni in Poliarchi notitiam, ut scirem me indignam quæ tantæ virtuti conjungerer? Quid hunc autem cessare existimas, Selenissa? An experimentum capturus constantiæ meæ, hæret alicubi dissimulatus, & in Insulâ forsitan istâ? An insidiis æmulorum petitus

titus

titus est vir fortis, ideoque non suspiciosus? Cui jam verò fidere possim? quem exploratorem suæ salutis, quem miseriarum mearum nuncium mittere? Sub hæc in lachrymas lapsa audiebat Seleniſſam, majora solatia, quàm quæ ipsa capiebat, credebatve, ingerentem: donec resumpto loquendi impetu; non prima, inquit, sum, ô Seleniſſa, quæ infœliciter amaverit. Quid fortunæ manus damus? Mors ultimum remedium erit, & quod nunquam effugiet. Possim cultu mutato ire ipsa, & investigare Poliarchum? hei quòd non sufficio illi audaciæ, rudis fraudum, nec fronte ad mendacium obductâ; fortè etiam, (sed hoc levissimum esset) inter labores expiratura. Præterea, neque me sequi posses, & in crimen substituereris, si Rege ignaro elaberer. Audi quid potissimum probem. Archombrotus est, ut intelligis, amicissimus Poliarcho. Caussam absentis pridem egit apud Regem, auctor maximè ut revocaretur. Facilè efficiam, ut Poliarchum quærat, reddatque Siciliæ. Nesciat tamen quæ me illius videndi causa sollicitet. Aliquid poterit fingi; nec carebit veri specie mendacium quod ad crudelitatem exegerimus ambæ.

Laudavit ingenium Seleniſſa; sive fraus illi placebat, sive defessa, sibi & Argenidi quærebat ab eo luctu quietem in reliquas noctis horas; quibus ab insomni Argenide consumptis, Præfectum cubiculi vocat, & de Lycogene occiso pauca quædam locuta, palàm jubet ab Archombroto sciscitari, satisne à vulneribus (nam levia, sed pleraque acceperat) eâ nocte valuisset. Meditabatur enim blanditias, gravia de merito juveni imperatura. Archombrotus, tanquam in cœlum raptus, & propè non dubius se amari, præfecto respondit, si Meleander & Argenis valerent, quoniam ab eorum salute pendebat, se satis esse incolumem. O mortalium mentes, plerumque timentium gaudia sua, & calamitates amantium. Lætus juvenis, ignarusque consilii quod Argenis inierat, fatigabat

supervacuis cogitationibus animum, & in limine virginis stabat, ut egredientem salutaret. Nec ingratus advenit; totoque itinere, dum ipsa ad Meleandrum procedit, cum eo colloquuta, nihil dum tamen de Poliarcho dixit; nondum enim matura res erat; & sermonibus illis solitudo debebatur. Ecce autem novos errores. Radirobanes, ab amore non sanus, habebat pecuniâ emptos, qui de Argenide, & Meleandro assiduè referrent. Ergo adhuc in cubiculo hærenti nunciatur, Argenidem primo mane ad Archombrotum misisse. Illum statim adfuisse; & oppidò quàm familiariter virginem illi loquutam. Exarsit illico suspicio, & ut in litigiosa fœlicitate, non secus animum ad amandum, quàm antea ad bellum composuit. Frendens cum Virtigane secessit; quâ arte, quove prætextu Archombrotus tolli posset: aut quid indignius quàm ab æmulatione ignoti privatique Regem tantum metuere? Mulcebat accensum Virtiganes, [1] elevando Archombrotum; suadebatque eo die aperire Meleandro (cui ad prandium promiserat) ineundæ affinitatis consilium. In expedito rem fore; despectumque Archombrotum insaniæ pœnas ad satietatem daturum; cui si magis anxiè aut publicè vellet Radirobanes irasci, nimia supplicii solatia forent, tantum Regem æmulatione ussisse.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Cleobulus Meleandro causas, effectus, & remedia defectionis recenset. Causas *esse docet opes nimias, quas Regum beneficio accumularunt.* 2. *Honorum ac præfecturarum famem insatiabilem.* 3. *Reverentiam quam sibi conciliaturos putant.* Effectus. *Pereunt urbanæ & rusticæ opes. Latrociniis magis quam constantia crescit miles.* Remedia. *Factiosorum vires non simul, sed per partes accidantur. Non præfecturæ* [1] *vel arces iis committantur, aut ab illis erigantur. Non acie Rex, nedum fœderibus cum perduellibus coeat.*

HIs curis amotis vacuus Meleander, majora procurabat. Belli enim non temnendæ reliquiæ erant, Syracu-

1 *Elevando Archombrotum.*] Deprimendo. Antiph.

1 *Nisi*

racusæ; Lilybæum, Agrigentum, & quæ cæteræ urbes à Lycogene steterant. Illis simul opprimendis an dividi præstaret exercitum, an in singulas totis viribus niti, consulebat Cleobulum. Is nihil dubitabat de deditione oppidorum; quia nemo factioni supererat quem ducem dignarentur. Satis est, inquit, ô Rex, si minari perseveres, ostentesque paulisper armatum exercitum; tantùm ut timor pœnitentiam civitatum acceleret; à quibus propediem, videbis hîc legatos. Nam præter ingenium lymphatæ, amabunt redire in naturam, quam videbatur excussisse defectio. Ne time. Bello isto defunctus es: Sed nec illius verè causa in civitatibus fuit; & si dehinc securitatem amas, longè alii sunt malorum fontes, quos obstruas. Meleander tot recentium malorum crudâ imagine solicitus de futuro; curandum est, inquit, ut diuturna sit hæc regni restituta valetudo. Nec unquam certiùs quàm cicatricibus adhuc novis, deprehendemus vim telorum, & formam; quibus paulò antè saucii, rursus peti possumus à fortunâ. Quod si inter atrocitatem periculi objecisses, quæ antea à me peccata sunt, non tam monere quam exprobrare visus esses. Nunc autem in tuto, si quod sentis edisseres, in futurum cautio erit ne eadem peccemus, Cleobule. Ille veritus quamquam volentem Principem contumaci libertate irritare, amoliebatur omnem ab eo culpam. Temporum enim, hostiumque & fatorum esse crimen. Et postquam eâ modestiâ, consiliis quæ parabat obnoxium Meleandri animum fecit; quamdiu, inquit, lenitas in virtutibus erit, non dicêris ullo vitio impulisse labentem in clades Siciliam. Lenitate, inquam, tuâ malignitas fatorum in tuas & patriæ clades abusa est. Illa facilitas, illa indulgentia in Magnates, illa tua tuorumque Majorum incauta in eos profusio, prodidit præcipuas imperii vires, aperuitque injuriis despectam dignitatem. Jam quidem perculsi sunt; jam silebunt defessæ factiones. Ast ubi respirarint, expecta alios fluctus,
R 5 nisi

[1] nisi ventos plusquam Æolico utre tenueris. Pugnabunt erumpere; & quamdiu nimis poterunt illi, nunquam satis Reges poteritis. Nec in tyrannidem te adorno. Ipsis quoque consules, ô Rex, si efficies ut timore, aut fastidio culpæ, paulatim inquietos mores dediscant. Tum Meleander; scio, inquit, ex his nubibus fervere plerasque procellarum. Sed vires eorum hominum adultæ sunt, & ipso tempore patientiâ Regem jam propè legitimæ. Has itaque accidendo, vel injuriam facere credar, quia natam ante me potentiam percellam; vel nimio in conatu regias vires jam sæpè delibatas, & quarum infirmitatem celari interest, inconsultò experiar. De successu (reponit Cleobulus) meliùs ominare; dum ordine, & per partes evellas eam segetem quâ isti luxuriant. Sed nec crede iniquam fore causam, & quam dii hominesque non probent, si pugnabis pro regiâ dignitate, & Siciliam à parricidio prohibebis quo ipsa se furiis mactat. Quinam illi sint, vide; unde processerint; quæ illos machinæ fastigio suo admoverint. Utcunque se jactent; majorum tuorum beneficio, opes comparavere, in præfecturas missi sunt, regiæque amicitiæ indulgentiâ hoc culmen condiderunt ex quo hodie sive ipsi; sive eorum posteri certant in Reges. Tua sunt ergo tela quibus lacesseris: tua acies tot mucronum, cæcâ discordiæ manu infœlicitatem sui auctoris voventium. Si merentur, si ferre fœlicitatem suam non possunt, ab iis duntaxat recipe quod à vobis acceperunt. Nudos medius fidius relinques, cogesque oblivisci spirituum, quibus nunc intumescunt, vestras apud se mirati divitias, suæ verò sortis ignari. Ac quò maturiùs consulas sceptro, vide quàm multum coalescat illorum in vos imperium; quàm

1 *Nisi Æolico utre.*] Alludit ad Ulyssem, qui ventos in utre reclusos accepit ab Æolo, ut patet ex Odyss. Homeri, & Ovid l. 14. (*ventos Æolon Hippotadem cohibentem carcere*

Quos bovis inclusos tergo, memorabile munus
Dulichium sumpsisse ducem, flatuque secundo
Lucibus ille novem, &c.

1 *Quan-*

quàm publicè, quàm periculoso consensu hæc veluti jura peccandi nunc afferant. Inter se æmuli, inimici; tamen vix libenter accipiunt à Rege ullum premi. Quisquis ergo rebellat, cæteri adsunt vel publicè, vel privatis affectibus. Nunc causæ se addunt, nunc tempore utuntur jam satis occupato, quo alio jurgandi prætextu distrahant Regem. Alii tuum latus, tua castra non deserunt. Sed lento, & per ambages fracto regiorum consiliorum aut militum usu, diu volunt rebellium contumaciam conferri viribus sceptri, ne videatur indignum Regibus aut impar esse periculum, assuescatque populus vereri hos motus & pati. Ita sibi ipsis & exemplum faciunt, & exitum ornant, si irasci in Regem contigerit. Hanc conjurationem nisi antevertis consiliis, [1] quantum aberis à Merganiæ fato. Regio erat sub uno formidanda, nunc segnicie vel patientiâ imperantium, adeò in varios Principes lapsa, ut domino tota exciderit.

Quamquam recenti memoriâ tenes, Rex, quid hæ possint factiones; permittis hîc tamen earum cunabula, & ingenium percenseri. Nam & accendi te volo, vel parari ad patientiam haud dubiæ cladis. Igitur si quos amas, si quos attollis, præter veterum Optimatum libidinem, tanquam de eorum bonis sit quod largiris, excedunt ab Aulâ, queruntur se contemptos, in arces, in præsidia, quæ iis credidisti, confugiunt. Fortunas populi deflent; exanimati [2] regni sanguine paucas hirudines repleri; non ferendam eorum superbiam qui fascinato Principi illudunt, veteresque & emeritas stirpes inexperto recentis potentiæ gaudio calcant. Frequens hæc quidem (ut nosti diffidendi est

1 *Quantum aberis à Merganiæ fato.*] Anagrammatismus, id est, à calamitate Imperatoris Germaniæ. qui cum ante sub ditione sua provincias omnes teneret, tandem factum est, ut privati imperium inter se dividerent.

2 *Regni sanguine paucas hirudines repleri.*] Illustris comparatio, cum hoc verine, de quo Plin. Jun. l.32. c.10. *Diversus hirudinum, quas sanguisugas vocant, ad extrahendum sanguinem usus est; quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora levanda, sanguine spiramenta laxanda judicatur.*

1 Com-

est ratio, proruendique ad civilia arma. Sed & aliæ præterea causæ illis ingeniis faciunt defectionis audaciam. Diu ipsis largitus, cesses utcunque: Magistratus, Præfecturas, jam plenis, necdum tamen satiatis negaveris: Iis arcana omnia non credas; habeas alios fideliores tibi: Non accesseris odiis, quibus æmulos devovent: Illicò indignè haberi se putant; frendentque, tanquam contumeliâ violati. Alii, ut reverentiam sibi concilient, & quid possint Regem admoneant; quærunt offensionis materiem, & gratis ineunt consilia in publicam pacem. Cæterùm quæcunque illos occasio tollat in rixam, viribus quas vos Reges tribuistis succincti, mox clientes armatosque inveniunt, eò prolixiùs quòd hæc secedendi facinora semper inulta sunt, & plerunque præmia habent. Sic erecti, sic veluti in suo regno collecti, opimiora ad conciliandam pacem à vobis Regibus extorquent, quàm si ipsis obsequium & fides mansisset; vestro interim auro, vestrisque stipendiis (quis ferat?) militant acies quas in vos educunt. Ærario vestro feroces, aut rationem imperii deposcunt à vobis, aut regnandi modum præscribunt. Vestri coloni sunt, vestri cives, qui plusquam externis tumultibus per hæc bella eruuntur. Quid deinde? Emitis pacem, (Reges:) His prodest peccavisse. Vos in regno nunquam bonâ fide pacato, expectatis soliciti ex quo cinere se flamma refundat; cui placeat gloria novæ litis, quæ fœderum tabulæ jam plenissimis libris addendæ sint. Minimum putem, quòd hæc bella, hæ paces, exterarum gentium ludibriis evilescunt; quodque minor quàm pelago fides est, sive quietem agimus, sive tumescimus. Majora sunt vulnera, quibus viscera patriæ lancinant illi mores. Robur enim maximæ gentis, & cui si hæc absint incommoda, nulla non cesserit, hic assiduus & pestilens ventus affligit. Pereunt urbanæ, & rusticæ opes, quascunque provincias turbo afflaverit. Consumitur impetus animorum; & Prudentum quos multos habemus, solertia, digna Orbi imminere,

minere, his domi pacandis tota vix sufficit. Instituuntur praeterea animi juventutis ad audaciam, & contemptum majestatis, infandamque dulcedinem belli civilis, in quo furor & aviditas, subitas pugnas & praesentia praemia habet. Ita domestico facinore marcescit quicquid ad terrorem exterorum. Dii Siciliae nostrae tribuerant. Neque putes haec esse rudimenta flagrantium animorum, qui castrensi disciplinâ eruditi, aestus inter se conceptos, mox in peregrinum hostem validiùs effundant. Utinam haec solatia saltem essent civilis insaniae. Sed ne isthic tyrocinium ad fortitudinem aut militiam credas; cogita quàm saepè plus vanitatis & minarum hi turbines habeant, quàm justi laboris in castris. Conveniunt illae cohortes in arcibus, urbibusque obnoxiis; facilem civem, aut imparatos agrestes diripiunt. Haec plerunque fortitudinis summa. Acies rarae; nulla, aut subita discrimina; quia obnoxiè placantur, & ante fortunam armorum ab facinore donatos dimittis. Sed etiam ut bella haec durent, ut saeviant mutuae turbae; at interim miles opimae patriae spoliis saginatur, & in bonis miserorum civium bello quàm pace delicatior, latrociniis magis quam constantiâ, robore, arte, imbuitur: ut ad disciplinam deinde veri & sobrii Martis, & in externis regionibus interdum infoecundi, frangatur enervi fastidio, doceatque diversissimos esse labores, praedatoris & militis.

Temnimur interim, ô Rex; & si quid in vicinos minaris, robori minùs suo quàm malis nostris fisi, tuos conatus despiciunt. Largitione tantillâ facile credunt excitare de Siculis, qui civili seditione te implicent. Sic tradunt te iis debellandum, per quos tuis auspiciis debuerunt everti. Nobilissimae genti infamiam an perniciem haec plùs creent, ipse existima. Vis denique quod tui cives queri possunt hîc audire? [1] Componendis his fluctibus olim

1 *Componendis his fluctibus olim populus ad regiam potestatem respexit.*] Vide librum 1. Regum, ubi Israël Regem postulat, Saulemque in solium evehit.

2 *Vide*

olim populus ad Regiam poteſtatem reſpexit. Ne collideret Optimates ambitio, ne unam gentem factiones dividerent, eſſetque timendum à civibus, quod hoſtes ſolent minari, tranſtulere in regem purpuram, ſolium, ferrum. Quod ſi adhuc in regno vexantur reipublicæ malis, quid precii illis erit traditi ſui juris, exutique imperii? Aut illos in libertatem reſtitue, aut domeſticam præſta quietem, propter quam libertatem reliquerunt.

Meleander ad hæc verba ingenti ſuſpirio pectus concuſſit; & faciliùs argui morbum poſſe reſpondit, quàm expelli medicinâ. Jam ſe Eriſthenem & Oloodemum, ferro ultum. Lycogenem occubuiſſe. Si ad illud exemplum quotidie ſeveritatem res exigunt, ſibi ipſi in odium venturam poteſtatem quæ ſanguine Optimatum alenda ſit. Summa in illis indoles (inquit) animi vigor, multæ virtutes. Scilicet extinguam, aut premam hæc ſydera? Omnia autem? Sed illud inhumanum; & fortaſſe ſupra regias vires. Quænam igitur? Nempe ſuſpecta. At verò & ſolæ ſuſpicionis pœnas luere eſt indignum; & præterea ſæpè nullum eſt ante tumultus ſuſpicionis veſtigium. Impetus in vividis mentibus præceps haud raro ſimul cogitat, ſimul excit hos motus. An omnes habebo meâ rigiditate averſos? Vivamne feræ inſtar in ſolitudine; an potius novis hominibus regiam implebo? Acerbius mehercule ipſo malo remedium. Deos & fata ſpero, poſtquam ſumus emoliti acerrimam tempeſtatem, pro habenâ reverentiam noſtri fore expertis quid poſſimus. Saltem, Cleobule, quàm mitiſſima conſilia habes exprome.

Tum Cleobulus. Faveo tibi, ô Rex: Id eſt, Proceres quantum licet tecum excuſo. Læti in illis, & ingentes ſunt animi; & hæc ipſa quæ arguimus magnæ indolis notæ ſunt; &, ſi legum habenis teneretur, rebus publicis ſalutaris: nunc quia illam paſſi eſtis laſcivire, eorum quæ cogitat, quæque audet, inclino in vos Reges invidiam. Cæterùm cùm virtutes ac vitia non plùs ex merito æſtimentur

mentur quàm ex populari judicio; nihil mirum, si consuetudo & peccantium claritas, atque successus, nobilitaverit hanc culpam: quam si premi & eripi cupis, revocanda est paulatim ad suorum natalium vilitatem. Hoc autem efficies, primùm nominis veri dedecore, ut apud te perduellio, conjuratio, perfidia nominetur: non ut solet, magnitudo animi, prudentia, societas, publici boni cura. Deinde ut qui à te secesserint, saltem efflagitatæ veniæ humilitate frangantur; cùm nunc (miro gentibus ritu) damnare te soleas, publicis professus codicillis hos esse innocentes. Nam si rei non fuerunt sumptis armis, certe tu reus in quem illa sumpserunt triste dictu. Si hæc postrema exceperis arma, in quibus simpliciter victor es; [1] vide sub te & patre tuo turbas. Omnes eâ cautione dimissæ sunt, ut terras populatas, conscriptos milites, cætera defectionis facinora, nimiâ simulatione, & prodente captivitatem imperii, imputaretis vobis. Jussu hæc vestro, aut vestri gratiâ, esse patrata, publicis chartis sustinuistis inscribere.

Sed durum est, premere illas stellas. Enim nec obrui illas, ac nec regi oportet inhumana ratione. [2] Luceant, ô Rex: dum meminerint cui Soli lumen hoc debeant, nec caliginem faciant tuo orbi. Ferè necesse videbatur alicujus sanguine lui hoc crimen. Extorsit atrocitatem remedii à tuâ bonitate cum Oloodemo Eristhenes; & infœlix vindex Lycogenes, cæterorum animos aliquandiu sui memoriâ tenebit. Quisquis autem temporum istorum oblitus, in hunc ludum primus descendet, ocyùs hominem preme, non tardis, non incertâ consultatione libra-

tis

1 *Vide sub te, & patre tuo turbas.*] Vidit Gallia civiles motus multis retro ætatibus sub Carolo IX. Henrico III. Henrico IV. Ludovico XIII.

2 *Luceant, ô Rex.*] Illustris Allegoria, quam prosequitur Cleobulus post Meleandrum, qui prius dixerat, scilicet extinguam aut premam hæc sydera? Respondet Cleobulus, luceant dum meminerint, cui soli lumen hoc debeant, scilicet Regi, qui quasi Sol suos pro nutu participes facit suæ lucis subjicitque, nec caliginem faciant tuo orbi, supple, civili tumultu.

1 Æs,

tis conatibus. Ipse tibi expeditionem desume, ne tuorum ducum prævaricatio illam causam inutili morâ conficiat. Si audebis, si non cunctaberis, multi majestatis reverentiâ capti tuum auspicium sequentur; qui dubitare incipient de suo officio, si & videberis deliberare an impunè possis offendi. Tunc nitendum, ne timidâ remissione spirituum videaris istorum temporum oblitus, aut veniam petere extincti Eristhenis. Consentias cum impetu isto, ut tuus esse potiùs videatur quàm fortunæ. Fœdera, leges, pacta, cum armato rebelli, nec audi. Unum sit pœnitenti remedium; si supplicet, si supercilium ponat, si se & causam damnet. Lenitatis tuæ erit sic composito indulgere; nisi nimis perniciose erraverit, aut in necessitatem distulerit pœnitentiæ larvam. Sed ignosce eâ lege, ut aliquid ipsi in mulctam decedat. Si provinciam à te habet, partem ex eâ deliba quam alteri tradas; si arces aut suas, aut regias, unam ex iis futuræ fidei pignus cape. Timebunt alii spolia dare ad regiam Gazam, qui nunc contrario voto [1] æs, fasces, præsidium audent in precia pacis exigere. Cave autem dare hos reos precibus cognatorum, qui apud te in illos militarint. Nam vix ulla vulgarior fraus est, quàm istorum Optimatum, non studio, non vero affectu, sed veluti sordibus, se in adversa dividentium castra. Fratres, affines, patrueles, hic pro te, ille cum factiosis stabit; ut victoriâ aut favore in utramlibet fortunam securi sint. Hos te maximè suspectos habere æquum est, ô Rex; & si anxiè pro cognatis suis orant, propemodum hostes.

De ducibus factionum hæc sentiam. Sed quid illi absque militum manu? Hi sunt sanguis, hi nervi tumultuum; Nec in eos impunè severitatem omiseris. Quos igitur placidis rebus seu præsidiarios milites seu prætorianos conscripseris, si defectione obortâ Præfectos forsitan suos

1 *Æs, fasces, præsidia.*] Pecuniam, dignitates, præfecturas.

2 *Cin-*

ſuos in Regem ſequentur, iis infamis ſit miſſio. [1] Cingulum ponant. Nullus pœnitentium clamor, nullæ procerum preces te moveant. Diſcant non tam Præfectos venerari quàm te in illis. Quippe hos ſecum à te ali, à te pendere. Ita exercitus quos comparas, quos in pace educas, ſyncerè erunt tui; nec te Magnates creditarum fiduciâ copiarum deſpicient. Si qui autem concitato tumultu, nullis ſtipendiis tibi devincti, ad factionem acceſſerint, his mitiora imperari non abnuam. Simplicis defectionis rei ſunt. In eos, ſi lubet, manſuetudinis obtine famam; modò veniam te dediſſe, non ſe ingratiis uſurpaſſe, intelligant.

Sed de ſuppliciis ſcilicet, mulctiſque jam agimus: atqui antè vincendi ſunt; aut quod eſt humanius flectendi, ne aut vinci mereantur aut plecti. Duo ſunt, ô Rex, quibus Proceres in te armantur, ſolicitanturque ad ambitum. Has tu vires ſi ſolerti ratione ſubduces, te, an illos, plùs juveris, nondum intelligo. Sed nunc ea non licet memorare. Video enim ad te venire Sardiniæ Regem. Reſpexit Meleander; & Radirobanes jam aulam intraverat. Ergo, quamquam invitus, dilatis arcanorum ſermonibus, proceſſit ad hoſpitem, & hilariter colloquutus ad convivii locum deduxit.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Tempore convivii quo Radirobanem Meleander excipit, illo mentionem de fœderibus cum Argenide ineundis injicienti, ſolertior hic reſpondet. Eurymedes ludorum tempus eſſe monet, in Orcheſtram proceditur. Verum dolis, non ludis intentus eſt Radirobanis animus. Perpendentique quoſnam Argenidi familiares donis corrumperet, viſum eſt ſi de Seleniſſa bene meritus eſſet, facilem de Argenide fore victoriam. Miſſi pretioſi muneris fulgore anus concutitur.

AMPLISSIMA Regiæ ſedes erat, foribuſque laxatis populum ad ſpectandum admitti placuerat. Illo jam

1 *Cingulum ponant.*] Una eſt ex pœnis levioribus militiæ, & nota infamiæ, ſiquis ignavus extitiſſet. Ita Livius & Tacit. Sueton. paſſim.

jam ævo [1] mos erat Siculis accumbere in conviviis, vescique ex lectulis. Sed vetusti sæpè mores occultâ veneratione afferunt rebus auspicium, quas Reges publicè obeunt, aut Sacerdotes procurant. In illum itaque diem Meleander majorum consuetudinem revocavit, ut convivæ sederent. Invitaverat Optimatum præcipuos. Ipsa Argenis aderat cum delectis matronarum; ingens æmulis procis ad odium & vesaniam incitamentum. Furebat in Radirobanem Archombrotus, impetu vix se premente. Nec integrior Radirobanes furtim intuebatur, si quid ille in Argenidem inspiceret; aut ab eâ aliquo nutu dignatus exultaret. Uterque furioso timore plurima fingens, improvisos aspectus, aut gestus, in suam trahebat injuriam.

Peracto convivio Radirobanes amoris odiique impatiens, Meleandro significavit, si ocium esset, se secretò colloqui velle. Statim Rex cum eo secedit in porticum; & Radirobanes, si apud alium agerem (inquit) ejus animum meis votis pararem, Optime hospes, referendo me Sardiniæ, & Corsicæ esse Regem; [2] Baleares insulas meas esse; occupari à meis plures portus hinc in Africâ, inde in orâ Liguriæ, terras illas populo & opibus graves; classem ingentem, & formidolosam mari, quodcunque se ab Oceano ad nos defundit. [3] Adderem seriem Regum, quorum antiquissimos ferunt à diis generatos. Sed apud te alia oratio habenda. Ego hospes cum hospite quæro arctiora fœdera inire. Liceat meam fortunam miscere cum tua;

1 *Mos erat Siculis accumbere in conviviis.*] In thoris stratis in triclinio cum synthesibus. Virgil. Æneid. lib. 1.

Conveniunt stratoque super discumbitur ostro.

Rursus,

Convenere thoris jussi discumbere pictis.

2 *Baleares.*] Sic dictæ ἀπὸ τοῦ βάλλειν, Jaculari. Fundibularii enim & sagittarii erant peritissimi, à puero quippe coacti funda escas deturbare ex editis locis. Virg. 1. Georg.

Stupea torquentem balearis verbera fundæ.

3 *Adderem seriem Regum quorum antiquissimos.*] Nam Sardus Herculis filius, testibus Strabone & Solino, è Lybia veniens cum multitudine colonorum insulam occupavit. Et Hispali Herculis filia nomen & primordium urbi, quæ nunc Sivilla est, atque adeo toti Hispaniæ dedit.

1 De

tua; aut, ut ſimpliciùs loquar, nomen patris, & auſpicium in me ſume. Tua ſunt quæcunque poſſideo. Filiam tuam mihi deſponde. Nec ſcio utrum has nuptias avidiùs expetam, ut te ſocerum, an ut uxorem hanc habeam. Sic loquutus nullam intulit de allato auxilio mentionem; quod maximè apud ſenem valiturum ſperabat.

Meleander, præfatus à ſe omnia Radirobani deberi, conditionem, inquit, affers, chariſſime hoſpes, non accipi modò, ſed anxiè quæri digniſſimam. Nam quis Radirobanis, quis Sardiniæ affinitatem non optet? Et tu, fortiſſime juvenis, minore patrimonio, & Sardinia non tanto ſub Rege, majora quàm quæ poſtulas ſperare potuiſtis. Sed ſcis conjugia plùs animorum quàm corporum fœdere eſſe ſuavia. Liberæ hominum mentes ſunt, nec ullis legibus cogi poſſunt velle quod nolint. Maximè ſors Regalis in quam gnata mea eſt edita, eam captivitatem non fert. Ego habeo à majoribus ſceptrum; illa à me exſpectat; liberum ipſi deinde eſſe debet in quem velit ſuæ fortunam Siciliæ transferre. Hæc non ita accipias, dulciſſime hoſpes, tanquam quæ tu vis omnia, & præſertim hoc ipſum, non velim. Sed mirari te nolo, ſi filiæ meæ ſuas vices relinquo. Quicquid poſſum, ego polliceor. Tu apud illam fac, ut digna ſit à te amari. Nam nec tibi expedirent coacti hymenæi. Denique finge te filium meum eſſe; quantumcunque tu ames, quamlibet magnas dotes in eâ tibi fingas; nollem mihi eſſe nurum, niſi te maritum exoptaret.

His verborum ambagibus quærebat Meleander, & Radirobani placere, & habere paratas negocio tanto moras; quòd filiæ mentem ab illis nuptiis ſciret averſam. Quippe antea ejus ſenſum exploraverat, non dubius in hanc ſpem Radirobanem veniſſe. At ille rem urgere, ſenem ambire, dicere ſuam vitam in eo eſſe ſitam, ut gener appelletur. Tanto in æſtu non verba, non mentem capiebat Meleandri, ita ſpem obliquè oſtendentis, ut pru-

denti, & quem amor non turbaret, sat negatum videretur. Jamque Eurymedes utrumque monuerat ludorum tempus esse; quod subitos, & tantùm ut populus in Regiæ victoriâ lætaretur, in Regiæ vestibulo instruxerant. Processere itaque ad Orchestram, in quâ multa ex Regiæ penetrali curatores ludorum conspicienda locaverant, antiquissima signa præsertim; & Heroum imagines, non modò quibus artifex pedes & manus indulserat, sed & plurimæ ante Dædalum factæ solo vertice [1] de sui saxi impolitiâ exibant. Postquam Reges consederunt, statim cum Selenissa & ministrarum grege intravit Argenis, haud mediocre Radirobanis Archombrotique supplicium. Non igitur illi in personas satis inspicere, non in veteres Siculorum Regum opes. Ac ne virginem quidem multùm intuebantur, alterno inter se conspectu agitati. Inter hæc Radirobani videbatur Argenis, blandiùs sæpiusque in Archombrotum vultus advertere. Quod ut miserrimè credidit, ita secum loquutus est: Furiosum esse amorem non proderit; solertia opus est nobis. Nam si Archombrotum sustulero, pejùs erepti memoriâ apud Argenidem me perdet. Num autem non & bellum est amor? Atqui in bello quas hostibus urbes munimenta eripiunt, proditio sæpe aperuit. Tentandi sunt muneribus quorum gratia apud Argenidem valet. Laudationes eorum assiduæ me chariorem ipsi efficient. Sumus omnes incauti ac faciles ad ea imbuenda, quæ sæpe, & veluti non ex arte, familiares insinuant. Iisdem machinis nihil me præteribit arcanorum quæ huic cum illâ intercedent. Perpendenti deinde, quosnam ex familiâ Argenidis aggrederetur muneribus; nihil difficilius aut utilius visum est quàm ad Sele-

1 *De sui saxi impolitiâ exibant.*] Quales erant imagines Mercurii Athenis, apud Vincentium Cartari in imaginibus Deorum. Et Suidas, *Dædalus*, inquit, *primus fuit qui statuis aperuit oculos & pedes secrevit; Pausanias enim in Laconia multas ante Dædalum impositas fuisse ait, quare dictus est fecisse simulacra quæ viderent & moverentur, ut Euripides in Hecuba & Plato* χερὶς δὴ κ, βλέπειν τ' ἀγάλματ'.

1 Non

Seleniſſam hoc iter habere. Quippe oris conſtantiam illi matronæ eſſe, quæ ad perfidiam vocantes terreret; ſed ſi in poteſtatem redigeretur, facilem de Argenide fore victoriam. Erat ingenioſus; præſertim cùm impetus naturam acuerat. Audendum eſt, inquit; facile erit apud anum ita loqui, ut ſi integra eſt, meæ largitionis fraudem non capiat; ſin videre fidem poteſt, intelligat emptorem adveniſſe. Hæc gnaviter agitantem [1] non arena, non ſcena (nam utriuſque ſpectaculum dabatur) poterat delectare; quamvis hinc in certamen producti [2] qui Erycis artem cæſtu jactarent; inde autem Catanenſes [3] ex ſui Andronis diſciplinâ ſaltarent ad tibiam. Sed in auſpicium traxit, quòd largitioni intentus, non abſimilem victoriam aſpexit in theatro; in quod [4] Argiam & Eriphylen Poëta produxerat; [5] hanc divino monili mercantem crudele ſuffragium; illam munere victum, & conjugis fata prodentem. Inter cætera, iſtos verſus quibus Eriphyle accepto proditionis pretio exultabat, ſic laudavit, ut confeſtim ad ſe præciperet afferri; & aliquoties tacito voto perlegeret:

Abſiſte tandem, cura. Sat ſterili vigil
Marcore cecidit vultus. O grates, Dei,
Faviſtis omnes. Teneon' armillam manu,
Meamque teneo? Vota cecidiſtis benè.

1 *Non arena.*] Pentathlon, ſeu quinquertio ſunt cæſtus, curſus, ſaltus, diſcus, palæſtra.

2 *Qui Erycis artem cæſtu jactarent.*] Iſte Veneris filius ad cæſtum quemlibet provocatum cædebat, donec ipſe ab Hercule eadem lucta oppreſſus eſt.

3 *Ex ſui Andronis diſciplinâ.*] Androna Cataneum ſcribit Theophraſtus incinentem tibiis, primum motiones corporis & rythmos excogitaſſe, unde natum, ut σικελίζειν poſitum invenias pro *ſaltare*.

4 *Argiam & Eriphylen Poëta produxerat.*] Hæc uxor Amphiarai & ſoror Adraſti, Argivorum Regis, accepto aureo monili à Polynice Argiæ marito, & Œdipi Thebanorum Regis filio, ex nefando Jocaſtæ matris concubitu, maritum latentem, ne ad bellum Thebanum, ubi ſe moriturum augurijs & oraculis acceperat, proficiſci cogeretur, Adraſto prodidit; quam uxoris perfidiam ægre ferens Amphiaraus filio Alcmæoni in mandatis reliquit, ut accepto ſuæ mortis nuncio matrem interficeret.

5 *Hanc mercantem ſuffragium.*] Argiam Polynicis conjugem.

Nunc tuta, nunc excelsa, nunc cœlo fruor,
[1] His se decora sueverat gemmis Venus
Ornare Marti. [2] Tyrius has stupuit gener
Ardere collo conjugis. Quis hic decor?
Quis radiat ipso non minor Phœbo dies?
Quò pergis amens? Dî, fides, lares, amor,
In pretia deposcuntur. Heu nimio tibi
Armilla stabit. Poteris infœlix tuum
Damnare bello conjugem? Bellum vetant
[3] Sagæ volucres, [4] Delphicus pater vetat,
Et omne sacris exta quod præbet pecus.
[5] Funesta merces! Vidua si tantum potes
Sic esse fœlix; melius ab pietas malos
Omitte cultus. Trahitur en dubiâ vice
Instabile pectus; sic ut incertam ratem
Non unus atro ventus involvit freto.
Sic nempe simplex! sorte nunc dubitas frui
Quam fata præbent? Quid times vanas aves?
Ne bella fiant; reddere armillam voles?
Hæc ipsa bellum faciat; [6] hac regnum est mihi,
Meliusque Thebis. Augur infœlix redit,
Invisa pietas, mensque non credet sibi.
Quid agimus? O sors dura cùm timet miser.

Quod

1 *His se decora sueverat gemmis Venus ornare.*] Venus Marti placitura similibus gemmis caput ornabat à Vulcano marito fabricatis.

2 *Tyrius has stupuit gener Ardere collo conjugis.*] Vel Cadmum Tyrium, cujus uxor Hermione Martis & Veneris filia: Unde & Veneris gener dicitur, cui Vulcanus pretiosum, sed exitiale monile dedit, quia ex conjugis adulterio fuerat progenita. Vel certe Jovem intelligit; cum enim gaudeant mulieres imitari cultum, qui in aula elegantissimus est, Eriphyle superbit quasi ejus monile Venus & Juno gestassent, illa ut Marti placeret, hæc ut ab furtis Jovem diverteret, quamquam ab amore Europæ filiæ Tyrii Regis (Unde & Tyrius gener forte dictus est) non potuit deterreri.

3 *Sagæ volucres.*] Præpetum vel Oscinum auspicium.

4 *Delphicus pater vetat.*] Sortes Apollinis Delphici prohibent ne Amphiaraus ad bellum Thebanum proficiscatur.

5 *Funesta merces.*] Eriphyles armilla pro viro prodito.

6 *Hæc regnum est mihi, meliusque Thebis.*] Armilla, quæ Eriphylæ magis est quam Thebana Victoria.

1 Calisti

Quod optat animus! Digna [1] cœlesti tamen
Si vivis auro; sacra si tuos decet
Armilla vultus; vindica hoc ingens tibi
Munus deorum. Conjugi si sors tuo
Es vilis, aude quod times; Sin te colit,
Opibusque summas optat exæques deas,
Tibi ipse cupiat [2] sanguine hoc emptum suo.

Lætus Radirobanes hujus exempli augurio, postquam finitis ludis in aulæ interiora recessum est, Argenidi in conclavi ipso Patris, eadem narravit, quæ antea Regi. Orabat ut in munus placerent Sardiniæ opes; cæteraque haud inconcinnus amator addebat, quæ utriusque fortunam decebant. Argenis non modestiâ tantùm, sed occultissimâ irâ erubuit; non alia retulit tamen, quàm quæ Radirobanes hoc primo congressu expectabat: nec eam scilicet Virgini curam esse debere, nec filiæfamilias potestatem. Habere interim gratias quòd ille tanti faceret amicitiam patris. Radirobanes aliquantùm cum eâ cunctatus, ad insidiarum suarum initia digreditur. Proceres, Matronasque, huc illuc toto triclinio obibat, simul majestate regiâ, & juvenili comitate. Tandem in Seleníssam incidit, ut optabat; & vulgaria quædam effatus, laudare deinde ipsius filium cœpit, qui in aulâ vivebat: quærere deinde pluresne genuisset, quid ex stirpe restaret; & quæcunque mulierculæ gratissima erant. Et hinc spontè ad se deflexus; optimæ matris meæ multa, inquit, lineamenta in te agnosco: jam sæpiùs dulci memoriâ illius amissæ, cùm ad te respicerem, perculsus sum: & hodie efficiam ut scias quàm multùm de vultu illius tibi fata communicaverint. Supervênit loquentibus Meleander; à quo Radirobanes sub noctem digressus, Selenissæ filium accersit; Demades nomen erat; cui postquam multæ familiaritatis specie

1 *Cœlesti vivis auro.*] Monili aureo fabricato manu Vulcani.

2 *Sanguine hoc emptum suo.*] Anphiaraï hiatu terræ absorpti in expeditione Thebana.

ſpecie impoſuit; vade, inquit, & hanc matris meæ imaginem ad Seleniſſam defer; ſi ſceptrum & corona abfuerint, ab ore ſuo non diſparem. Erat autem brevis imago, ætatis conditione à Seleniſſa non abhorrens. Anum enim Reginam, & rugis obſitam, referebat. Sed inſigni artificio, gemmæ olim talentis viginti Radirobani emptæ, faciebant imagini thecam, ex qua unio prægrandis pendebat.

Seleniſſa ubi cum munere Demadem vidit, tam precioſo fulgure concuſſa, dubitavit an conſcia eſſe Argenis hujus fœlicitatis deberet. Verebatur in ſuſpicionem venire fidei proſtitutæ; aut ne remittere donatori juberetur hoc pluſquam ſimplicis liberalitatis pignus; ſi crudum nec præparatum puellæ animum illâ novitate pulſaſſet. Hæc exigens ſecum, adhucque deliberans, filium rogat, pluresne adfuiſſent cùm Radirobanes id ſibi perferendum tradiderat. Imò, inquit, ſevocavit me ad ſecretum ne quis arbiter eſſet. Et tu igitur, retulit Seleniſſa, apud te, fili, rem contine. Id agitur quod ignoras; neque mihi, ut exiſtimas, & apud te Radirobanes finxit, hoc mittitur. Sed commodiùs, & ubi fas erit, plura intelliges. Unum jam memento, ut ſileas. His dictis ad Argenidem redit; adhuc quidem illi fida; ſed jam deſierat Radirobanem odiſſe. Tum verſare animo cœpit, quanto ſuo & Argenidis periculo Poliarchus amaretur. Nam quoties reprehenſam à cœpto moriendi Argenidem? aut quem ſpondere poſſe, non illam aliquando anteverſuram furioſo impetu vitæ conſilia? denique ſibi quemque debere conſulere. Nam quid de me (inquiebat) meritus Poliarchus? Radirobanem poſt pauculos dies quàm limina hæc attigit, utiliorem mihi ſenſi, quàm illum, plus anno familiarem Argenidi. Quid ſi de ſe mentitus eſt ignotus ac externus? at iſtum priùs auxilio Sicilia Regem ſenſit, quàm alto nuptiarum & regio voto. Si propitiam Argenidem illi effecero, quantum mihi ſperandum eſt; cùm jam præmia uſurpem, quæ penè ad præſtitam operam ſatis eſſent?

Abeſt

Abest denique Poliarchus: num vivat incertum est; num si redeat, impetratura sit publicè hunc à patre virum Argenis; an verò clam discessu dedecori me quoque frustratura. Radirobanem autem non dimittere possumus, nisi iratum; neque parem conditionem (si ista abiverit) neglecta fortuna mihi & Argenidi curabit reducere.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Deprecaturi Regis in se iram legati passim ab urbibus confluunt. Rex paucis incusatos in meliorem spem purpuratis relinquit. Negat se privato nomine Hyperiphanios in fidem suam recepturum. Cleobulus sermonem adversus factiones ante institutum exsequitur.

INTER hos dies (quos Cleobulus antè conjecerat) [1] legationes passim ab urbibus veniebant ad Regem, [2] sedebantque in deorum liminibus, ramos supplici lanâ obductos cum gemitu aut silentio tenentes. Multa oppida, & ex insignioribus civium multi, Ibburrane & Dunalbio deprecatoribus usi sunt; quorum ea apud regem gratia erat, ut nihil negaretur petentibus. Igitur Meleander virilem in dejectos & obnoxios cives clementiam sequutus, solo majestatis conspectu ultus est pœnitentes; legatis inter armatos custodes intromissis in curiam; in qua ipse regio cultu ad formidinem supplicum sedebat. Cumque illi de seculi genio quererentur, qui populi mentem avertisset in tumultus; ipse paucis incusatos in mitiorem spem purpuratis relinquebat; jubebatque abscedens ab iis

1 *LEgationes ab urbibus, ramos cum supplici lanâ.*] Ramos olivæ, vittis laneis alligatos præferunt legati, pacem rogantes, apud Virgil. l. 8. Æneid.

Et vitta comptos voluit prætendere ramos.

Et lib. 11.

Ecce oratores aderant ex urbe Latina
Velati ramis oleæ veniamque rogantes.

Et Ovid. 2. Metam.

— *Velamenta manu prætendens*
Supplicia —

Laneæ autem fasciæ infirmitatem & demissionem gestantium arguunt, inquit Servius in lib. 8. Virgilii.

2 *Sedebantque in Deorum, &c.*] Sic apud Scythas & Latinos. In lare sedere tacitum, maximum supplicandi genus notabatur.

iis arbitrium suum audire. Levia autem imperabantur; paucæ in mulctam pensiones, & pervicacissimorum exilium. Nacti igitur expectatione mitiora amore victoris suas urbes impleverunt. Hyperephani seorsim legationem volebant ornare, suas gratulationes & vota, novasque fidei sponsiones laturam. Sed intercessere consilio, qui id Regi ingratum fore cognoverant. Quippe Rex cùm audisset hoc eos cogitare; Peto, inquit, an Hyperephanii plùs minusve Siculos esse se sentiant quàm cæteros cives. Nam quid ab reliquis vota secernunt. Cur non Provinciarum, non urbium, sed partium nomine me affantur? quas ô sciant semper invidiosas esse Principibus; sed tunc maxime cùm videri, & veluti prodire in publicum, jactatione suarum virium volunt. Cùm verò aliæ aliæque provinciæ redirent ad reverentiam majestatis, legati Syracusarum intromissi in Senatum dejectis diu luminibus, significaverunt esse quod promere non auderent, nisi dicere juberentur. Sciscitanti Cleobulo quid afferrent, supplices libellos obtulere, quibus continebantur civium vota. Addiderunt sæpe contingere, ut vexatus malorum hominum injuriis populus, stultè in Regem aut patriam suos dolores vindicet: velut quidam ex ægritudine insani, urgentibus morbi stimulis in proximos furunt. Nec se priorem excusare amentiam; sed scire ex illis quæ Syracusii deprecabantur incommodis eam incitatam fuisse; & plurimùm ad sanitatem mentium fore, si eadem in posterum arcerentur.

Cleobulus hos libellos se Regi traditurum recepit, jussitque propediem legatos responsum opperiri; tum soluto Optimatum senatu ivit ad Regem, tunc fortè de ipsius Cleobuli prudentiâ multa secum volventem, qui redituras ad officium urbes haud vanè conjecerat; memorque ejus monita nuper Radirobanis interventu suppressa, hunc ad illos sermones revocavit (Syracusiorum codicillis, quia longiori consultatione egebant, in aliud tempus dilatis) ajebas,

ajebas, si memini, esse duo, Cleobule, quæ in synceram in Siciliâ pacem efficiant, & in Procerum manu ponant, in bello an ocio degamus. Sed dicentis orationem tunc Rex Sardiniæ intervertit. quam hîc pacatiùs exequi potes. Quænam ergo illa duo sunt [1] vincula aut veriùs fata, quæ Siciliam Proceribus obnoxiam permittant? Ea ipsa (retulit Cleobulus) quæ, Sapientissime Rex, sæpe dequestus es. Primùm, munitionum, arcium, præsidiorum, in Siciliâ numerus ingens. Mos deinde constituendi Rectores Provinciarum in eam legem, ut non antè magistratu quàm vitâ decedant.

Tot equidem arces, si non incommodæ essent, sed duntaxat inutiles, tamen everti consulerem. Nunc cùm ad earum custodiam & sumptus, & pericula, & plerumque pernicies accedat, quid ad nostra utique damna misere obstinati, illas diutiùs servamus, aut in quos denique hostes arbitramur valituras? In externos, an vero populares? Atqui externi iis satis excluduntur quas in finibus regni portubusque substruximus; harum utilitatem nihil solicito. Satis virium illic nobis, satis moræ externis est; qui deinde si quà per obices illos perrumpent, nostris exercitibus excipientur, oppidisque passim objectis, quæ crebra, nec adeò invalida habemus ut primo hostium impetu diripi possint. In vim peregrinam illa suffecerint. Domi autem quos timemus? Num populum, & incolas civitatum? an non potiùs magnatum ambitum, inquieto utiq; genio strictum semper ad audacis novitatis pericula? Raró, populo tuo mens est in Reges consurgere. Vesania quâ nuper intumuit, propè sine exemplo est; sed nec illa, ut expertus es, tot arcium cautione de quibus jam disceptamus, aut præverti potuit, aut saltem cohiberi; ut inde has munitiones intelligas non tibi (Rex) asse-

1 *Vincula, quæ Siciliam Proceribus obnoxiam permittant?*] Duæ aliæ causæ defectionum, arcium numerus ingens, & præfectorum provinciarum perpetuitas.

1 *Singula*

afferere oppida, in quorum ſtant cervicibus, ſed ea Præſidiariorum Præfectis tradere in certiſſimam ſervitutem, qui ſæpiùs cives invitos ſtare in Regem coëgerunt, quàm rebelles aut dubios traxerunt ad Regem; adeò ut quoties ſibi poſtulant arcem credi, videatur hæc eorum tacita eſſe oratio. Trade compedes, ô Rex, quibus obnoxium arci oppidum mihi deviciam. Captivos habeam cives; quicquid repugnes, & quantumcunque hi nolint, ſerviant imperiis meis. Sub munitionibus iſtis tremat circùm provincia. Iſthic recipi, hinc effundi poſſint armati. Regnum denique minus in ampliori tuo mihi conſtitue.

Referes te fidiſſimiorum hominum delectu exarmaturum tantæ poteſtatis licentiam. Faceres quod nemo antehac Siciliæ Regum. Quod enim aut civile bellum fuit, aut ab externis illatum eſt, in quo non iſtarum arcium plurimi rectores à ſceptro defecerint? Aut quis omnino in noſtrâ gente motus, niſi his clauſtris erumpens, aut in illa receptus? Ne id quidem diſſimulant, qui poſt factiones ad fœdera tecum deſcendunt. Arces in ſalutis pignus efflagitant: nempe ut iis incolumes te invito eſſe poſſint, & recrudeſcente armorum libidine, rurſus in te ſecurâ contumaciâ armari. Vide quàm ſit iniqua conditio. In præteritæ defectionis veniam tuâ ſponſione non contenti, arma, arces, milites ſibi poſcunt; Te porrò in pœnitentiæ, quàm ſæpè ſimulant, pignus, eam fidem verbis ſuis cogunt habere, quam detrahunt tuis. At his munitionibus è regno ſublatis, in tuâ ſuâque fide, ô Rex, ſtatuent ſibi præſidium, & in creditis urbibus, obſequium duntaxat invenient quamdiu voles; nec invitabit ad peccandum tot aggeribus totque foſſis ſibi placens rebellandi ſecuritas.

Sed utique non damnanda eſt, dices, majorum diſciplina, à quibus aut hæ conditæ arces, aut condendarum exemplum eſt. Ne verò illa ætas tantum ſibi, Rex, placeat. Majores noſtri res ſuas ad ſæculi quale tunc erat ge-

genium curavere; nobis pro diversitate temporum, in quæ incidimus interdum pro salute est à mente eorum & consiliis abire; ut & profanæ superbiæ putem ubique negligere avitam prudentiam; & absurdum reverentiæ genus esse, quod nos perpetuò illorum institutis velit addicere. Et has igitur arces, quæ jam nobis molestæ sunt, ipsi rectis, ut arbitror, consiliis eduxere; & nos non minori solertiâ dejiciemus. Olim enim aut nondum Sicilia in unum coïerat, aut [1] singulæ saltem Provinciæ, Principes suos habebant, parvo duntaxat ære, vel tenui obsequii imagine, Regi obnoxios. Non mirum sibi tunc quemque præsidia statuisse; quibus aut vicinos repellerent, aut si à Rege vis fieret, non excuterentur à patria. Nunc omnia bello, hereditate, fœderibus, in te dii retulerunt; eâ fœlicitate, ut neminem videas, cui charius non sit commune Siciliæ nomen, quàm angustum provinciæ in quâ est natus. Quid igitur memoriam pristinorum discriminum limitumque servamus in castellis, jam utilitate abolitâ? ne parce locorum nominibus, seu illa conditor seu vetustas nobilitaverit. Ruat cum aggeribus suis ambitio. Paucissimas de tot arcibus serva, necessariis locis; unam præcipuè Syracusis, non tàm quæ regere tantum populum queat, quàm interdum morari insanientem. Hæc sat erunt tutando imperio: sed eo quidem omine ne Procerum summis credantur. Tale sit Præsidum genus, quod nec egenum, nec opibus impotens, sperare à te plurima debeat, & nil possit extorquere. Relinque illis Regibus hunc crebrarum arcium morem, qui peregrino, ideoque invidioso imperio, premunt dissitas gentes; quæ nec moribus

1 *Singulæ Provinciæ, Principes suos habebant.*] Post Clodovæi & Clotarii regna, in Toparchias divisa est Gallia, quæ hic Siciliæ nomine adumbratur; postea coactum sub uno principe totum imperium, donec ignaviâ Regum in multa iterum frusta discissum est, neque tantum Provinciæ Principes suos habuere, parvo vel tenuis obsequii imagine Regi obnoxios; sed & urbes multæ suis obedivere Toparchis, qui pro nutu vel offerrent auxilia oppresso Regi, vel lacessiti bellum in eum moverent.

1 *Ern-*

ribus coalescunt, nec fidem tutâ amicitiâ observant; quæque ubi respexere in majorum suorum historiam, [1] erubescunt se alieno addititias sceptro esse; nec domino tantùm absenti, sed & genti in qua dominus vivit servire. Sed tua Sicilia gens una est, unus sanguis; eadem illi jura; gloriæ, Principis, famæ, syncera communio: quamvis illam Majorum tuorum bonitas iterum in diversa studia tantùm non sparserit, perpetuo [2] singulis regionibus rectore attributo; sub quo possent meminisse, & olim apud se regnatum.

Id ipsum alterum erat, quo monebam infestari tuam pacem, & in te Proceres accingi, hic mos inquam in tam longum & stabile imperium permittendi Provincias quæ ut à te Rectorem accipiunt, hunc illico venerantur, ei assuescunt, tam constanter hunc esse Præfectum, quàm te Regem intelligunt. Imò & propiùs ille civibus incumbit, propiùs urget affectus; contumaces aut amantes propiùs damnat vel colit. Maximè nobilium stirpes adeò ejusmodi Provinciarum Rectoribus accedunt, spe, convictu, mansuetudine captæ, ut deinde vel in Regem promissam fidem exerceant. Hæc munera si paucorum annorum faceres, ô Rex; non illis coalesceret inveterata vis; nec cives brevissimo defuncturos imperio, præter fas amarent aut timerent. Diu est (inquit Rex) ex quo mecum hæc omnia exegi. Sed iis quibus veteri ritu Provincias olim attribui, quo nunc ore meum donum possim adimere? Quid egregiè de me meriti duces? quid illi quibus hanc victoriam debeo? Auferam scilicet præmia à probatis, quæ adhuc dubiis aut inexpertis concessi? Facilis ratio (refert

1 *Erubescunt se alieno addititias sceptro esse; nec domino tantum absenti, sed & genti in quâ dominus, &c.*] Eo reductam Flandriam habes, quæ Hispaniæ servit.

2 *Singulis regionibus rectore attributo; sub quo possent meminisse, & olim apud se regnatum.*] Justè damnat perpetuitatem Præfectorum, qui provincias, quasi suas, administrant, conciliantes, sibi ingenuos, imperiis assuefacientes plebem, Præfectis istis non secus quam Regi aut suis olim Normaniæ, Burgundiæ, Aquitaniæ, &c. Ducibus obnoxiam.

fert Cleobulus) Noli tantâ novitate solicitare patientiam Optimatum. Sint illis tua munera in securo. Sed ut quisque decedet, novis legibus successorem constitue. Triennii ut plurimùm potestas sit; nec prorogatione fascium spem illis facias plùs nomina quàm imperia esse mutata. Breviores magistratus non timebit Sicilia; & quantumvis angusti temporis honores cupidè commendabit ambitio. Tu quoque in plures liberalitatem divides, vacuis sæpè provinciis, in quas alios atque alios, pro meritis temporibusque sufficies.

His artibus si eripies Purpuratis deficiendi consilia atque vires, tibi multum debebunt. Nam & defungentur periculis, quæ eos sub austero vel perfidioso Rege possunt obruere; & clarissimæ indolis torrens ab iis erroribus in justum alveum coactus, in consilia quidem non minùs fortia, aut militaria rapietur, sed multò æquiora, & quæ in virtutum nullam pugnent. Respice ab adverso littore diffusam regionem, & æmulam sæpè Siciliæ. Illa quoque castellorum turriumque frequenti supercilio tumebat: erant præterea Optimates tanti factione & viribus, ut, quod plerunque infœlix potentiæ genus est, Reges terrerent. Qui tunc in eâ motus? quibus nunquam graviores concussere Siciliam. Dejecti nunc reges, nunc Proceres; donec arcibus præter unam eversis, Magnatum quoque robur multiplici regnantium arte suppressum est. Hi bello periere, hi carcere; hos lictores immolaverunt publicæ paci. Dii melius, quàm nostrorum patriciorum sanguinem ita fatis vilem esse. Hoc tu avertes, si & quietos illos, & te seriò Regem esse volueris. Sic enim ille conjurandi mos, atque à te deficiendi, paulatim excedet ab usu; & in pari omnium jugo nemini gravis erit justa modestia. Sed quamdiu id cuiquam erit impune, in contumeliam cæteri trahent virtutis necessitatem: ut vel omnes pari lege à tuâ majestate subigendos, vel neminem in officio futurum intelligas.

Quòd

Quòd si nunquam redibunt ad tumultus, jam nunc consule quid illis facturus sis; in te, inquam, consilii summam constitue; nec in amicis expecta libertatem ad fidem, quâ modò extra periculum disputamus. Forsitan & ego molliora censuissem, nisi quòd venturi ignarus, nescio qui sint in quos nunc dixi. Scilicet illi prudentes, quorum consilio in rebus dubiis uteris, non sic auspicantur publicas curas, ut privatam suæ salutis solicitudinem deponant. Itaque ubi in factiosos & armatos Proceres consuluntur, eorum offensam veriti sæpe remissas sententias dicunt, & propemodum tuo sceptro indignas; ne si quid acrius statuerint ili ipsi in quos dicunt, postquam (ut mos est) in aulam reconciliati florebunt apud te, in ultionem fervent animos, ac denique ruinâ immerentum exsatient. Eo metu multis tuorum Senatorum libertas eripitur, fidis quidem, sed dum impune licet, & sibi antequam tibi. Hæc ipsa nec coram Collegis dicerem; nec tibi omnino; nisi inter regias tuas dotes insigne esse scirem, & simillimum oblivioni, silentium.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Radirobanes munere dato Seleniſſa jam familiarior, secretiora Argenidis arcana docetur: non quidquam de Lycogenis ad rapiendam virginem consiliis anus dissimulat; nihil de studiis Meleandri, ut eam à pradonis furore conservet.

DUm his consiliis secretus Meleander imbuitur, interim Radirobanes machinas pergit in Argenidem adornare. Jamque munere dato familiarior, avidè quærebat cum Seleniſſa convenire; & eo fortè die sic casus consilium adjuvit. Miserat ille qui nunciarent Argenidi, si commodum esset, eam velle se visere. Spatiabatur in horto Argenis, cumque illâ virginum paucæ. Sed Seleniſſa in illius triclinio hæserat, nescio quibus codicillis impedita, & hanc occasionem nacta colloquendi tam magnifico

gnifico largitori (nam idipsum anxiè optabat) renunciari Radirobani jubet, vacare Argenidi; eamque, si ipse veniret, confestim ab horto adfuturam. Geminatâ mox fraude, ministrarum fidissimam cum hisce mandatis ad Argenidem ipsa mittit; adventare ad gynecæum Radirobanem; cujus colloquio si cuperet defungi, properaret descendere ab horti spatiis in subjecti saltûs umbras, hospitemque incommodum suâ illic cunctatione eluderet. Interim Radirobanem Argenidis limen intrantem ipsa excepit; excusans quod domina abesset, illico, ut fingebat, reditura; cumque secretum fuit, iis qui sequuti Regem erant remotiùs in ejus honorem astantibus; tunc anus, gaudeo, inquit, ô Rex, locum hic esse objurgandi liberalitatem tuam. Nimiò preciosiùs quàm ipsa natura me ad vultus charissimæ cuæ matris admovisti. Et Rex, parva hæc, inquit, existima, Selenissa; & pignora fortunæ majoris. Ne verò tuam sortem meamque dissimulem, accipere majora à te possum, quàm tradere. Tu lux mihi, tu veræ matris loco, tu aliquid conciliare mihi potes vitâ fœlicius. Neque à te expeto opem, nisi quam tibi tuæque alumnæ utilissimam putabis. Nam quid illa Archombroti amicitiâ tenetur? quàm indignum Siciliæ rebus, ignotum, privatumque, in illas spes niti? equidem veneficio factum puto; & mehercules si Virginis frater essem, aut pater, tormentis verum exigerem; eoque vel cæso, vel pulso, exonerarem puellam curis inanibus. Permitte te matrem appellem. Tu mater, & medere alumnæ in deteriora consilia vergenti, & affere me in cœlum; id est, fac tu patiatur se amari. Quid illi in genere meo, quid in fortunis displicuit? quantum Sardiniæ, quantum Corsicæ vires possint, certè feci ne nesciret. Nec adeò inauspicatus vivo, ut in totum purpuram meam dedeceam. An deos expectat, & in Archombroto fingit numen, quæ Reges sic fastidit? cæterùm in me simul, & illam, nolo te sine precio piam esse. Si receptus in optata fœdera ero,

ſpondeo præfecturam Sardoi, & Siculi maris (qui honos à Regibus ſecundus eſt) tranſituram in filium tuum. Si plura deſiderabis, intelliges te mihi parentis loco eſſe.

Labantem jam accepto munere anum, tantæ ſpei quæ offerebatur moles afflixit. Excæcata, nec aliquid præter Radirobanem jam videns, Nollem, inquit, hæc à te audiviſſe. Lentiorem hinc habebis diligentiam meam. Nam quæ tibi & Argenidi properabam efficere, nunc timeo ne videar empto & vili ſtudio moliri. Sed eſt altius quam ſuſpicaris in Argenide vulnus. Quid tu mihi de Archombroto, Rex? erras, optime, erras. Hæc dicens, vultuque demiſſo oculos tollens, breviter riſit. Ille avidus ſciſcitari, & jam propè mercenariam urgere. Sed negabat Seleniſſa tantillo colloquii momento rem poſſe expediri. Ac ne initia quidem, inquit, ſine creberrimâ tuâ meique oris mutatione retulerim; & hîc tui Optimates in utriuſque vultus intenti ſunt. Præſtabit deſcendere in hortum, tanquam obviam Argenidi eamus. Ego te per errores in ſpatia ducam, à quibus hanc abeſſe conjicio. Confuſus expectatione Radirobanes tantæ rei, quantam matrona videbatur afferre, illiuſque manum tenens, ad viridarium volentem invitavit; ſimulatione coram ſuis proceribus uſus velut ad Argenidem iret. Sed poſtquam in aviam horti partem, & vix notam Argenidi, deducti ſunt; fallor, ait Seleniſſa, aut hîc dominam maturatò habebimus. Redeunti plurimùm placet hæc via. Illic igitur ſuos ſiſti Radirobanes imperans, ipſe cum anu in conſitam arboribus ſemitam ſe conjecit.

Tum verò Seleniſſa ægrius loqui, & veluti in repugnantis animi rixâ quærere diu verba; ſeu reverâ exhorruit in exuendæ fidei articulo, ſeu ſimulatæ perturbationis magnitudine, proditionis beneficium apud Radirobanem commendabat. eique miranti; quidni, inquit, expalleam, quæ primùm hodie diſco loqui quod nolit Argenis?

genis? Sed tanti est vel invitam ſanari. [1] Et tu unicus ad hunc morbum Æſculapius, ô Rex. Vide tamen ne exitio meo fiat, quòd te, & illam hac prolatione ſecreti demereor. Exiguum deinde ſpatium fuit, cùm ſic exorſa eſt. Dii tibi virilis ſexûs prolem dent; ne malis Sardinia infeſta ſit, quæ Siciliam exercuerunt. Nam quòd Rex Meleander tantùm fœminam genuit, auſus Lycogenes tempeſtatem excire quam modò placaviſti. Noli mirari quòd tam altis principiis auſpicor. Iſthinc rei quam vis audire repetenda eſt ſeries. Lycogenes ſuâ nobilitate, & Regis patientiâ elatis, ſibi deſtinavit Argenidis nuptias. & aſpernante Meleandro cum cive atque impare fœdus, ille amicis & gentilibus clarus vim inferre cogitavit. Ea Regi nunciabantur. Sed is Siciliæ erat ſtatus, aut ut veriùs dicam, tanta jam Regis in timidâ ſenectute cunctatio, ut ſubducere raptui virginem mallet, quam graſſatorem opprimere. Arx eſt in exiguo colle viginti ab Syracuſis millibus, antiquorum Regum ſedes, inſigni munimento. Præruptus eſt collis qua maria ſpectat, lævam partem aſſiduo fluctu pulſantia. Alabus fluvius ſupremo in curſu dexterum latus cingit. Omnia mœniorum & turrium altitudo firmaverat. Rex Argenidem ſuam cum virginibus matroniſque omnino viginti illic includens, voluit religionis ſpecie ſui conſili rationem ſanciri. Ajebat frequentibus ſomniis ſe moneri, imminere piaculum, niſi conſpectum hominum Argenis defugiſſet. [2] Ita præterea aſtra, ita oracula urgere. Sed [3] tam grandis ſuperſtitionis originem quis è vulgo ejuſmodi temporibus neſciret? Mihi qui-

1 *Et tu unicus ad hunc morbum Æſculapius, ô Rex.*] Allegoria, quæ transfert morbum corporis ad morbum Reipublicæ. Fuit autem Æſculapius peritiſſimus medicus, filius Apollinis. & Chironis Centauri diſcipulus, ſub quo medicinæ poſuit rudimenta, Hippolytumque ſanavit.

2 *Ita aſtra, ita oracula urgere.*] Sic orant religioſi in obſervandis Oraculorum ſortibus aſtrorumque judiciis, ut ab iis ne lato quidem ungue diſcederent.

3 *Tam grandis ſuperſtitionis originem.*] Ficta ſuperſtitione, ne Lycogenis libidini præda pateret Argenis, eam Meleander reclusit in arcem.

hi quidem, ſub quâ Argenis habuiſſet infantiam, adhuc Rex illam cuſtodiam commendavit: & lex publicè omnibus dicta; ſi quis vir pedem latum in arcem extra unum Regem penetraviſſet, ſacrum hunc fore: tum ſi qua de noſtris mulieribus meo injuſſu ex arte diſceſſiſſet, ſcaphæ impoſita, ſine commeatu, vel gubernaculo, ageretur à littore: uni mihi, cui præcipua fides, datum, ut [1] Idibus exirem. Erant enim peragenda familiæ meæ ſacra. Circa arcem juſſus miles tetendit. Tria ad præſidium millia erant; & per vices vigilabant.

Si mihi credis (Rex) non prorſus hæc erat injucunda ſolitudo; maximè inter initia, dum fatigatos urbano tumultu animos ocio illo componimus. Simplex ætas Argenidis in jocis verſabatur, quos delectæ puellarum faciles admovebant; ut & ſæpè ſolutæ mentis fœlicitatem mirarer, & de temporum perverſitate ingemerem, quòd Siciliæ heres vix tantillum ſpatii tutò incoleret. Sed compendium apud te faciam. Ne facias, inquit ille, ô Mater. Nam etſi nondum intellige ad me iſta quid faciant, juvat tamen audire conſilia Meleandri, moreſque & fortunam Argenidis. Tum Seleniſſa; ita horas diviſeramus, ne quod tædium admoneret ſuæ captivitatis Argenidem. In comptu non multa, lucum amabat, quem amœnum in arce habebamus: illic facili arcu lacertos fatigabat, provocatâ æmulatione ſuarum, quæ longiùs ſagittis progrederetur, quæ certiùs metam feriret. Ingens plaudentium riſus in molli exſonabat victoriâ. Curſus quoque præmia erant: rurſus miſtæ omnes ſimul, omnes ad ambitum loquebantur. Amabam hæc in alumnâ, ſimul vires creſcenti ſuffectura, ſimul animum prohibitura ab inutili dolore præſentium rerum. Hinc digreſſa majorum monimentis implicabatur; neque avidiorem vidi quàm prolatis

[1] *Idibus exirem.*] Accidebant ſemper Idus decimo tertio vel decimo quinto menſis. Ab antiquo verbo *iduare*, id eſt, dividere, ſcilicet menſem. Erant autem idus ſolemnes & feſti dies quos præterire nefas.

I Nec

tis historiarum auctoribus. Reliquum diem inter artificia degebat, tunc etiam referendis audiendisve fabulis incitata. Habes indolem tuæ Argenidis, ô Rex. His studiis exigebat adolescentiam, priusquam innoxiam animi pacem curæ libassent.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Declarat Selenissa Radirobani, uti ex Arce in Iunonis templum digressa, venustissimæ virgini occurrit, sed vultu intristioris fortunæ specimen dejecto. Allapsam genibus sublevat. Illa litteras Matris proferre, quibus perlectis, sciscitanti refert patriam esse Galliam, nomen Theocrinem, opulenti Principis filiam. Vt post obitum Patris sublato patrui dolis fratre, ipsa fugæ beneficio caput periculo subduxerit. Calamitate & lachrymis mota Selenissa Theocrinem adjungit Argenidi. Tum Lycogenes sicarios mittit qui puellam & Regem ad se perducant. Sed Theocrine furiosis ferrum extorquens omnes solo æquat.

CÆterum ex arce Syracusas digressa in Junonis templo eram (Memini diem; adhuc videor aris astare, adhuc thura injicere; ita casus memoriam adauxit) Eram, inquam, inter sacra, & Argenidis coram diis miserabar, cùm venustissimæ formæ puella testudinem templi intrat; grandis erat nobilique incessu: sed vultus in tristioris fortunæ specimen dejectus. Ego potissimùm mirabar, quòd unus vir in comitatu esset. Is operto capite sequebatur, ut in eum vix inspici liceret. Subitum mussantium murmur fuit, quæ esset, aut unde veniret; nam ignota erat facies, nec vestis usitata Siciliæ. Gradiebatur ipsa, sed tantâ majestate, tamque concinnâ, Rex; rursusque eâ mœstitiæ specie, ut in illius contemplatione mihi omnia vota exciderint. Illa non multùm deam morata, [1] nec specu-

1 NEc *speculum numini tenuit.*] Seneca in fragmentis apud Lipsium Elect. l. 13. *Sunt quæ specula teneant. Speculum enim Deabus tenebant ad explorandum satisne cultæ.* Idem Seneca in epistola 85. *Vitemus lintea, & strigiles Jovi ferre, & speculum teneri Junoni, uti lintea & strigiles ad balnea refert.* Apulejus lib. 4. Metam. de his speculis bene illustrat; & Milesiarum 2. *De pompa Isidis, mulieres,* inquit, *candido splendentes amicimine, verno florentes coronamine, solum sternebant flosculis, altæque nitentibus speculis pone tergum reversis, venienti Deæ obvium commonstrarent obsequium, ipsam comentes cum lucernis sequebantur.* Item Augustin. de Civit Dei.

ſpeculum numini tenuit; [1] nec ornavit munere aram; ſed aſtitit meo lateri; & mox repugnantis genibus allapſa, plus tibi, inquit, hic dies, ô matrona, quàm putas in promendâ bonitate licere vult. Si placet miſereri, & diis exemplum præire vis quos tam anxiè oras, arcanum mihi locum concede, quo votorum ſummam edam. Ego gementem ſublevavi; & quia videbam non placere ſpectatores, templo maturius digreſſa, in ſororis illam domum, quò & ego divertebam, eodem mecum vehiculo perduco. Nacta ſecretum, primùm peto in Siciliam unde adveniat. Græcè enim loquebatur, ut barbaram tamen ſcires. [2] Oſcam ego putaſſem; & [3] magnæ Græciæ viciniâ noſtræ linguæ commercio imbutam: ſed nimiùm ab hac gente oris pulchritudo diverterat. At illa; ut intelligas, inquit, nihil me de genere mentiri, neque opem incommodam ferenti optare; cerne, matrona, cerne patriæ fortunæ reliquias, ſi fata in patriâ ſævire non deſinunt, mihi ubique terrarum ſuffecturas. His dictis gemmarum vim ex pyxide eruit, reductâque ſimul pallâ aliquot ad interiorem veſtem receſſus oſtendit, eâdem opulentiâ tumentes. Privatæ mulieris divitiæ non erant. Igitur rurſus frontem, & cæteras indolis notas, levi viſu percurrens, altiùs contremui, & quæ eſſet, dicere juſſi. Miſera, inquit ſum, & cui in auxilii maxima parte erit à multis ignorari. Ac ne vagam exiſtimes, aut temerè iſthuc allatam, en literas mulieris tibi quidem ignotæ, magnæ tamen, & quæ opinione tuæ virtutis, cui fidit, maximè meruit à te juvari. Ea eſt mater mea. Literas ſimul tradit, quas hîc vides, Rex. Has enim ex ſecretiſſima ciſtulâ heri depromſi, ut te coram pellegerem.

1 *Nec ornavit munere aram.*] Aliquo genere Anathematum, hoſtiis, thure, ſive aliis donis. Virg. Eclog. 1.

— Illius aram
Sæpe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

Et:

— cumulabo altaria donis...

2 *Oſcam putaſſem.*] Oſci populi in Campania antiquiſſimi, & ante ipſam conditam Romam.

3 *Magnæ Græciæ vicinia noſtræ linguæ commercio imbutam.*] Magnam Græciam Bruttios aliaſque gentes intelligit vicinas Siciliæ.

I Quâ

gerem. Nunc quid ſcriptum ſit, audi. Alcæa ſalutem Seleniſſæ. Si quæris cur me ignores, & ego te noverim: ſcias hoc virtutis maximum præmium eſſe, quòd latere ſuos non ſinit. Non eſſes à Siciliæ Rege ad formandos filiæ annos delecta, ſi præſtantiorem inveniſſet. Ego inter obſcuras famâ gentes (nam & barbaros appellatis) famam nominis tui excipere potui; & tam meo quàm patriæ vitio non merui à te cognoſci. Sed tamen miſerere. Utcunque ſim exteræ gentis, at infœlix, at mulier, & ſi quid hoc valet, Græcæ quoque originis ſum. Excipe hoc pignus chariſſimum, excipe unicam gnatam meam, ſi quid mihi credis, clariſſimo ſanguine ortam. Fata injurias, meique neceſſitatem conſilii, tibi illa melius expromet; quæ fœliciter calamitoſa fuerit, ſi non modò eam ſervabis, ſed & tuis moribus imbuetur. Vale.

Perlectis codicillis, quæcunque virgini mandata à parente ad me eſſent, peto audire. At illa; Patria mihi inquit, in Galliâ, [1] quâ Rhodanus flumen de ingenti lacu ſe explicat. Theocrine mihi eſt nomen. Pater fuit non modò inter ſuos inſignis, ſed ut modica interdum regna ſunt, agri etiam ſui princeps. Treutacommilcondorus vocabatur. Is decedens me quidem jam adultam, filium autem vix cunas egreſſum reliquit; & jam fato vicinus fratrem ſuum (Icciobates appellatur) per ſuperos quos relinquebat deos, per inferos quos adibat, per fœdera deinde naturæ & unius patris memoriam oravit, ut ageret noſtri curam; neu pueritiam fratris mei deſereret, neu imbecillitatem meam, aut viduam maximè matrem. Et illo inter fictas lachrymas jurante, pater meus extinctus eſt. Fœlices videbantur patrui fide; ita patrimonium curabat, ita nos, ita matrem ſolabatur. Sed ſceleſta diligentiæ cauſa erat, ne quid illi de hereditate periret, in quam fratre meque ſublatis

1 *Quâ Rhodanus.*] Juxta coloniam Allobrogum, Rhodanus de lacu Lemano exiens in alveum ſuum ſe recipit, & celeberrimas alluens urbes in internum mare devolvitur.

sublatis haud dubiè veniebat. Veneno itaque (ignotum Gallicis moribus nefas) utrumque adortus est; sed eventu nec digno, nec æquali. Me enim extingui satius erat, me objecta tabe peruri, quàm te frater dulcissime; quem ô dii meâ clade servassint ultorem futurum perfidiæ, & patrium nomen lætâ sobole reparaturum. Facinus inter extremas epulas corruptis bellariis mandatum est; quæ frater utique avidiùs patruo admonente, atque urgente, sumpsit. Mihi subitus horror objectus est; sive genii mei cura hæc fuit; sive patrui solicitudinem suspiciebam ad hos cibos fratrem hortantis, à quibus illius ætatis nimiam cupiditatem abducimus. Redii deinde ad matrem; cumque frater sub noctem ægrotaret, timide quid suspicarer explicui. Hæc antea aliis suspicionibus tacta, quas heu nimis mali præsentis atrocitas afferebat, ferventibus lachrymis filium perfudit, subità morbi mole jam propè exanimem; & nunc unâ, nunc aliâ corporis parte captum, donec puer infœlix inter medicos expiravit. Proh nefas! sustinuit adesse morienti ille veneficus, vultu quoque mœstitiam adumbrans. Et ne veneni indiciis membra liverent, inclamabat præcipitandum funus, causamque fingebat, ne diutiùs in extincti pueri aspectu mea mater conficeretur. Neque ipsa repugnavit, sceleris quidem haud dubia; sed volebat posse videri facinus ignorare, ne patruus in detecto parricidio inverecundior, quod in me restabat, exequeretur audaciùs. [1] Jamque unctum cadaver erat in sagulo, [2] foresque spectabat; [3] jam ad planctum mulieres signum petebant; cùm me mater in solum conclave ducit,

1 *Jam unctum cadaver erat in sagula.*] A polinctoribus ungebantur utenda corpora, ut supra.

2 *Foresque spectabat.*] Ovid. lib. 7. Metam.

— *Neque enim capiebant funera portæ.* Pedes enim limen spectabant tanquam egressari, & numquam regressuri domum. Persius Satyr. 3.

— *Tandemque beatulus alto*
Compositus lecto crassisque lutatus amomis
In portam rigidos calces ostendit.

3 *Jam ad planctum mulieres signum petebant.*] Præficæ seu lamentatrices, conductæ ad prosequendum lachrymis funus signum præcinentium siticinum expectabant.

I *Veluti*

ducit, comisque divulsis; facis, ô misera inquit, ut nesciam quid potissimùm gemam; illumne quem jam flammæ corripient filium meum, illam tenerem ætatem, quæ domesticum prædonem non novit; an te magis, quem æquali, aut pejori forsitan feritate idem latro à nostris complexibus rapiet. Frater tuus jam exivit mortalitatis sensus, tu restas in supplicia. Illum denique nullæ artes revocabunt; tu, si solers fuero, poteris fortè non perdi. Conjunge consilia, gnata mea, priusquam nos hostium crudelitas invadit.

Sic lugentibus nobis; supervenit vir fidissimus Praxetas, patruo quidem meo, non illo Icciobate, sed alio pridem defuncto genitus, at impari matre. Ille, metu turbulento, differte lachrymas, inquit, & dum licet, aliquod vobis invenite effugium. Imó, ô optime, retulit mater, tu potiùs consule, nimiâ clade stupentibus. Si permittitis (ait ille) loqui quæ sentio; non potes Theocrine, nisi beneficio fugæ esse incolumis. Præsentarium erit exitium; nec fortasse in biduum vivis. Ne in vicinis quidem regionibus secura constiteris. Auro, veneno, insidiis, peraget vir callidissimus quicquid exorsus est. Dum itaque fratris tui funus ardebit (nam ut scitis in hanc noctem apparatur:) tu [1] veluti œstro mota inter tenebras discurre licentiùs, tandemque frequentiæ subducta, ad posticum meæ domûs te recipe. Adero sine lumine solus, & in latebris, interim dum maturius consilium inimus, te servabo. Tu verò, Alcæa, amissam filiam esse solerter assimula. Lachrymas satis dabunt filii tui interitus, istiusque periculum. Imperavit mihi mater ut parerem monenti. Neque fraudem differebam; sed semel iterumque apud rogum fratris visa, elabor inter gementium turbam, & tenebris freta ad Praxetæ domum pervenio. Ille me condidit

1 *Veluti œstro mota.*] OEstro in pellicem Inachidem immisso, Juno eam in furorem egit. Et poëtæ divino furore correpti, œstro dicuntur perciti. Nascitur in extremis fanis. Plin. lib. 2. cap. 6.

didit in ſecretiſſimam partem ædium; & mater (ut audio) [1] ex arte ſcenam implevit, undique me filiam ſuam quærens, niſi quà eſſe cognoverat. Supplicavit etiam Icciobati, ut exploratoribus late per viciniam dimiſſis ſibi me redderet. Vereri ne ob fratris interitum violenta in meam vitam conſilia inirem. Nec ille omiſit quæſtionem. Multùm enim ſcire intererat ſatis periiſſem.

Sed cùm aliquot dies quærerer fruſtra; [2] materque vacuos rogos ut extinctæ poſuiſſet, tandem cum Praxetâ conſtituit amovere me à tyranni poteſtate, dum ipſa deligat ex viciná juventute, qui par vindicandæ hereditati me uxorem accipiat. Neque ſecuriùs mitti me poſſe, quàm quò nulla antea nobis interceſſiſſet familiaritas. Ita enim omnem patrui mei in quærendo ſolertiam poſſe eludi. Et tu ſupra cæteras meæ matri placuiſti, ô matrona. Ita concupiit auſpicari tecum hoſpitium, ut acciperes unicam gnatam, ſi aliter non vis, at certè in ſervitutem tuam. His ita decretis, quò tutior fallacia eſſet, mater ad Iccciobatam digreditur, & ſuper meo caſu conſuli deos petit; nec alium certiora reſponſurum [3] quàm Delphorum præſidem deum: ſe enim avitam in eum pietatem obtinere. (Nam & Phocenſium colonia ſumus, olim Maſſiliâ in interiorem Galliam deducti.) Si Icciobati placeret, ſe Praxetam eò miſſurum. Prolixè Icciobates conſilium probavit. Nam & ipſe mei fati incertus, deorum miniſterio, ubi eſſem aut quomodo occidiſſem intelligere cupiebat. Nec ſuſpectus Praxetas illi erat. Dona etiam ferenda deo

tra-

1 *Ex arte ſcenam implevit.*] Fictitiis lachrymis, conceptam tragœdiam abſolvit.

2 *Mater vacuos rogos ut extinctæ poſuiſſet.*] Inanem tumulum ſeu Cenotaphion abſente cadavere, ne redditis juſtis, umbræ per centum annos in ripa Stygis, juxta antiquam ſuperſtitionem, errare cogerentur, ut ſupra. Et Ovid. Metam. 6.
Induiturq; atras veſtes, & inane ſepulchrum Conſtituit.

3 *Quàm Delphorum præſidem Deum.*] Apollinem, qui Arelatæ præcipuo ſtudio colebatur, quod Phocenſes eo coloniam ex urbe Maſſilia deduxerant. Delphis autem in Phocide Apollo celebre oraculis templum habuit; ſequitur enim: *Phocenſium colonia ſumus, olim Maſſiliâ in interiorem Galliam deducti.*

1 Ex

tradit, Praxetamque multo auro solicitat, ut editum oraculum nulli priùs quam sibi enunciet. At ille promissam nobis fidem non mutans, tanquam Delphos profecturus, me pro sarcina imponit parvo navigio, quod secundo flumine ad mare ferebatur. Nactus inde [1] ex Epidamno navem, quæ [2] à Rhodani ostiis [3] solvebat in patriam; cùm vectores omnes ac nautas peregrinos esse sciret, [4] fasciis in hospitio diductis me sororem appellavit, imposuitque navigio; locavere operam nautæ, ut nos applicarent Siciliæ: quibus fidem servantibus, ecce me, Selenissa, jam non memorem libertatis, & aliquid exigenti è patriâ Icciobati debituram, si me tuam famulam esse permittes. Praxetas ille mihi ex concubinâ patruelis, is est, qui ut altiùs fallat, in servili veste me sequitur. Nostros errores, & quæ modò strictim exposui, potes ab eo, matrona, diligentiori narratione accipere.

Cùm hæc diceret, tanta modestia sermonem commendabat, tam concinnè leniterque mœrebat, ut in eosdem cum illâ affectus sentirem me mutari. Et ego [5] per deum fidium (interpellat Radirobanes) jamdudum expecto quid de illâ statueris. Si in me incidisset, non contentus hanc timidâ pietate obtegere, revulsissem Icciobatem à præda, cui forte nunc incubat, vinctumque, & ultimus ceremoniis mactatum, virgini immolavissem. Subrisit Selenissa, & Radirobanis pietatem laudavit. Anxia, inquit, eram. Nam neque tanta supplex, & quæ oris habitu, precioque tot gemmarum, ambigere non sinebat, quin vera afferret,

1 *Ex Epidamno.*] Oppidum est in parte Macedoniæ, quæ Adriatico mari incumbit, tristissimo Græcis in Italiam trajectu, nullis non cognitum, vocatum est à Romanis Dyrrachium.

2 *A Rhodani ostiis.*] Supra Arelatam Rhodanus multis ostiis in mare devolvitur.

3 *Solvebat in patriam.*] Epidamnum.

4 *Fasciis in hospitio diductis.*] Sarcinis in hospitio devolutis. Nam dixerat supra; *Tanquam Delphos profecturus, me pro sarcina imponit parvo navigio.*

5 *Per Deum fidium.*] Fidius, filius Jovis à fide dictus, cui præest. Vide supra lib. I.

1 Esse

ret, negligi poterat; rursusque Argenis obstabat officio, cui eram addicta, & ad quam nefas erat, præter assuetas, ullam admittere. Igitur, potuisses, inquam, Virgo, deflectere ad alias quæ utilioris in te pietatis fuissent; ad neminem autem cui tua calamitas plùs doleat. Sed quod oras, præstare non possum. In secretâ enim arce cum filiâ Regis ago. Succedet officio mea soror; quæ, spondeo, res tua sic curabit, ac si ex eâ nata esses. Confusa videbatur, & verecundia oculos in humum traxerat; ac, quàm benè secretâ eâ domo tegerer, inquit, si in eâ per te liceret stirpi Regiæ famulari. Concutiebat animum meum tam indigna calamitas. Jubeo itaque benè sperare; eamque cum suo Praxetâ Sorori meæ trado, interim dum ego ad Regem, qui tunc erat Syracusis, omnia refero. Rursus interpellat Radirobanes. Quis autem Meleandri sensus fuit? advolavit ad solatia adhibenda; an potiùs suam aliis pietatem mandavit? Jamdudum excrucior quòd tam lentè miseram adjuvistis. Et quidem expectabam, ut viam ad exitum mearum curarum expedires; tu in alias solicitudines conjicis. Sed tanti est oblivisci parumper ægritudinis meæ, dum miserrimæ Theocrines casus accipio. Tumodò omnia, nec præcipitanter exequere. Tum Selenissa; ne me verò existimes frusta in hos sermones delapsam; scis tandem quàm hæc ad te pertineant. Meleander non minori indignatione quàm tu modo hanc hospitis calamitatem accepit. Et quid, ô Selenissa, si miseram viso? Ne feceris, inquam, Rex. Proderet supplicem tua humanitas. Quis enim Optimatum, aut saltem matronarum salutare deinde advenam non volet? & in tanta celebritate periret arcanum quod apud nos sic quærit. Si permittis in arcem ad Argenidem duci, commodiùs eas vises. Volo, inquit, mea Selenissa. Tibi curæ sit ut benè habeatur. Quòd si à domesticis turbis quietem Dii dabunt, faxo patruus non in illam impunè peccaverit. Nunc demum mihi places (exclamat Radirobanes) nunc dignus es, Meleander,

leander, qui Argenidem genueris. Ad quæ verba anus hilarior, vide, inquit, ut hunc animum in Theocrinem ferves. Eget enim hodieque beneficio tuo. Sed est multò facilius extra periculum misericordem esse, quàm cùm præter contemplationis pietatem, opera præsens exigitur. Nunc verò sine me cætera memorare.

Postquam hanc licuit adjungi Argenidi, læta regredior ad sororem, bonitatemque Meleandri, & omnia quæ volebamus, impetrata renuncio. Et nunc, inquam, Theocrine, mihi in secundam curam es. Pari cum Argenide cultu te jussa sum observare. At illa magnopere orabat, ne quid de se decerneretur illustriùs, quàm de cæteris, quæ in Argenidis vivebant familiâ. In hoc enim ordine posse se extra famam latêre. Longissimum mihi erat, quòd non eam è vestigio ad arcem ducebam, haud dubia amaturam Argenidem oblatum à diis egregiæ adolescentis consortium. Sed instabat sacrificium meæ familiæ anniversarium, quod rectè fieri me absente non poterat. Postridie verò quàm per sacra licebat, Praxetam Delphos versus dimisimus. Nam ajebat aliqua rescire Icciobatem posse, si nuncupatis votis perfungi neglexisset. Sed deo consulto se Syracusas rediturum ad sororem; ut inter nos fingere possemus quæ tyranno referret tanquam ab Apolline oracula.

Illo profectò, imposui meo carpento Theocrinem: nec satiabar colloquendi dulcedine, ut itinere inter varia consumpto, priùs ad arcem pervenerim quàm me scirem digressam Syracusis. Postquam Virginem Argenis conspexit, aliquo stupore perculsa est, non semel per omnia ejus lineamenta mentem & oculos ducens. Ego coram cæteris de Theocrine modestè locuta sum; Virginem esse externam, quæ Africam petitura, ad nos naufragio pervenisset. Secretò deinde Argenidi rem committo; quæ omnibus præter me remotis; Si mihi, inquit, ô hospita, sororis suavissimum nomen concedis, si dignum eo nomine affe-

ctum

ctum indulges, me dehinc unicam patri meo non putabo. Utinam velles, quid genere tuo dignum sit comites meas scire. Sed hinc scias apud nos te regnare, quòd locum ac gradum tibi arbitrio tuo constitues, & quæ arcana esse volueris, ego & Selenissa silebimus. Non se tenebat Radirobanes; sed loquentem interfatus, ô, inquit, fortunatam Theocrinem! ultro ab Argenide amari, sic audire, sic reponere, absque æmulo vesci sic posse! Numerò dicis hæc, reponit Selenissa, præquam si deinde conjunctissimas mentes, & studia nullâ simultate interpolate aspiceres. Erras tamen quòd æmulationem abfuisse existimas. Deperibam Theocrinem; & utra plus ab eâ amaretur, mihi cum Argenide contentio erat. Accendebat nostrùm amorem modestiâ suâ. Neque ulla erat in arce quam non idoneo officio demereretur. Error etiam linguæ, divertentis à genio Græciæ, augebat dicentis gratiam nævorum venustate. Studia illi eadem quæ Argenidi esse videbat; ea autem prudentia ut sæpissimè victa discederet; & ne quid calliditati lepidissimæ deesset, indignatione mox fictâ incitabat vincentis lætitiam. Sed lanificii erat rudis; non acum, non colum tractare assueta. Venationi in suâ gente deditas ajebat, quæ ex primis stirpibus erant ortæ. Facillimè tamen indolem cum regione exuerat. Monstrari sibi volebat eas artes, non indiligenter observans quæcunque monebatur. Nihil tamen vehementiùs mirabar quàm cultissimam amœnitatem ingenii. Semper insontes joci, aut festiva narratio; vividi quoque versus; & masculi plùs quàm qui fidibus canerentur. Nam scribendi vitia seu Græcè seu Italicè conaretur, non perinde ac loquendi illi erant.

In illis remissionibus eramus, cùm interrupit ocium nostrum flagitiosa proditione Lycogenis. Impatiens artis quâ Rex Argenidem servabat, utrique exitium destinat. Operosum, & fortasse invium facinus, si illud pietas imperavisset: sed nihil est supra improbitatis ingenium.

Igitur

Igitur duorum conscientiam tentat, qui ad omnia promiserant ferrum, fidemque jam ad flagitia exhibuerant. His arcem ostendit, illic prædam, si modò viri essent, eximiam latère. Ubi Rex ad invisendam filiam secessisset, noctu evadendum in mœnia. Quippe non satellites, non amicos, non servulos intra ea limina admitti. Nudum, & senem, etiamque consopitum, quàm facilè opprimi posse? Sed & comprehendendam esse Argenidem. (Eâ enim ad nuptias adactâ, usurum se deinde cogitabat Regis vitâ, ut in tanto rerum motu fortuna monstravisset.) Ipsa sceleris insolentia excitabat latrones, ut se memorabili flagitio celebrarent. Sed quis, ajebant, nos in arcem recipiet? aut quis euntes non notabit? utique tam frequenti sedulaque vigilum statione, ut penè in numerato sint aves quæ armatos prætervolant. Cùm diu disceptassent, tandem commodissima ea pars visa, quæ cingitur mari. Nam viribus naturæ fisum Regem eo latere omisisse custodiam; posse appelli levem scapham, & undarum fremitu necessarios tumultus latêre. Rursus tamen cogitabant illic collem per præcipitia desidere scalis omnibus altiora, sed sicariorum unus, cujus confessione postea de sceleris modò rescitum est; permitte mihi negotium, inquit. Inveniam rationem quæ nos in arcem tollat. Socius tamen mihi unus non satis est. Quid enim si quærendus Rex in vastâ domo erit? aut si ultimus terror vires illi sufficiet? quid quòd antevertenda Argenidis fuga erit, si intellecto periculo latebit, ad excubantem ad fores custodiam petet? non pauciores octo suffecerint. Hos si deligere mavis, ociùs nobis conjunge. Sin in tanta re nobis fidis, notos habemus, qui omnia perfecta tibi reddant. Lycogenes se suamque fortunam tradere illis professus; cras, inquit, se in laqueos dabit præda. Audio enim Meleandrum ad Argenidem iturum. Maturate, dum adhuc recens est impetus; nec finite conscientiam eorum quos secretò adhibebimus, nimiâ morâ in proditionem deflectere. Ego in præ-

in prædio meo ero, quod quinto ab arce milliari ad littus est. Vos illic communem prædam adducite.

Sic inter nefarios constitutam rem visa est fortuna promovere. Venit enim ad arcem Meleander; noxque imbribus fœda, & exeunte mense illunis, interceperat quàm oculorum tam aurium usum. Solebat Rex cùm ad filiam veniret, Proceres à limine arcis dimittere, ut ad proxima militum castra, aut vicinorum oppidorum cultiora diverterent. Nos autem necessaria omnia ei exhibebamus. Hoc remississimum tempus erat optimo seni. Quasi relinqueret curas in foribus, ipsamque majestatem, inter nos verissimâ quiete solvebatur. Eâ vesperâ quæ destinata erat insidiis, non modò ignarus periculi, sed & forte hilarior, cùm omnes cœnavissemus, & quærere cæpit quibus ludis hybernum & madidum diem puellæ transegissent; & ego, fabulis, inquam, Rex; quas impendiò depereunt. Imò tu (ait) hoc studio iis concedere non debes, Seleniſſa, quæ [1] esse jam anus & fabula incepisti. Sed referre singulas volo, [2] quo symbolo juverint hunc senatum. Cùm omnes rideremus, & ille imperiosiùs instaret, ausæ sunt quæ proximè stabant suas ineptias memorare. Inter illos sermones Rex paulatim insinuato sopore se dimisit, reclinisque in eundem quem cœnando presserat thorum stertere cœpit. Et quoniam expergefactus ægrè soporem revocabat, compositis vestibus opertum, appositoque haud procul lumine, sine strepitu omnes relinquimus.

Jamque in cellas digressæ mulieres somnum petebant; adhuc tamen Argenidi & Theocrinæ colloquebar (lectuli enim mihi & Theocrinæ in Argenidis cubiculo erant) Cùm audimus præter morem, gravius murmur, vocesque atque vestigia sese cum festinatione prementia. Nec quid primò

1 *Esse fabula incepisti.*] Ut enim fabula nihil vanius, ita senectute nihil fragilius: nisi malis ad deliramenta anicularum alludi γραῶν ὕθλον.

2 *Quo symbolo juverint hunc senatum.*] Qua fabula, quo ænigmate, quibus ludicris recreaverint coronam.

primò gravius suspicabar, quàm esse puellarum tumultum licentius inter se ludentium. Sed viciniori mox clade, virilem sonum esse intelligo, atque auribus meis incognitum. Dum dubito, dum timore deprehensa non loquor, validissimis ictibus cubiculi fores afflictæ sunt. Ne mirere si ad illius noctis memoriam confundor: adeò spectaculi atrocitas propè vitam submovit. Dirum facinus! video armatos nudo ferro intra limen prorumpere: ac quod unum licuit, gravissimè cum Argenide exclamo. At verò Theocrine (accipe rem indignam quæ posteritati erepta, inter nos sic pereat.) Theocrine, inquam, nostra se de thoro præcipitat, nec mitiùs[1] quam si recepto deo fureret, invecta est in latrones. Dumque illi ad virginis inexpectatam audaciam; incerti quid aut vellet ipsa, vel posset, paulisper obstupescunt, Theocrine eum adorta qui primus intraverat, non modò armati sistit vestigia, aut occupat ictum, sed involat in ensem; subitoque extorquet. Eâdem celeritate, ô Rex (citiùs enim quàm hæc loquor hostilibus armis potita est) clypeum à victo detractum suæ lævæ inseruit. Circumspiciebam ego non periculi magis, quàm auxilii novitate attonita; cum illa unius cervicem ita ferro præcidit, ut ad me atque Argenidem cruor de efflante trunco pertingeret. Strenuè deinde hunc clypeo pulsatum, hunc mucrone, hunc capulo turbat. Tum verò grassatores, qui primùm insolentia certaminis turbati gradum retulerant, tanquam in justo discrimine violentiùs insurgunt; ut neque jam puderet plures in unam, & puellam decernere. Exsonabant angusta in sede arma quassata; simulque miserabilis clamor mulierum, (jam hæ enim ad nos concurrerant) speciem captæ urbis majori quàm pro loco aut numero tumultu retulerat.

CAPUT

1 *Quam si recepto Deo fureret.*] More Pythiæ vatis Apolline recepto furentis, ut supra lib. 1.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Colloquia Radirobanis & Seleniſſæ Argenis intervertit. Nec eam anus perfidia latuit, quam ſecretorum ſuorum poſthac exortem facit. interim Poliarch. Siciliam cogitans, extremo remedio quartanam, qua dudum laborabat, ſtatim excutit.

HÆc narrante Seleniſſa, non ſe regebat Radirobanis animus, tam prodigioſi certaminis expectatione ſuſpenſus. Sed ecce colloquentibus modum impoſuit, tunc primùm injucunda Radirobani Argenis. Fortè redibat per illam horti ſemitam, cui antea minùs conſueverat. Eâque conſpectâ nihil Radirobani & Seleniſſæ inter ſe addere licuit, niſi ut poſterâ die in idem horti ſpacium paulò poſt Solem exortum, tanquam ambulantes, convenirent. Nec gaviſa Argenis eſt, Radirobane viſo: ſoli enim Seleniſſæ colloqui properabat, multò hilarior quàm cùm exceſſerat è cubiculo. Cùm is tamen venienti obviam iſſet, non ſeverè exceptus eſt, Virgine per alia gaudia minùs illum tunc exoſa; quæ etiam ut animum tegeret ſeriâ lætiâ perturbatum, deflexit ad levia, chartamque verſibus plenam oſtendit paulò antè à poëta non ignobili oblatam. Iis ille fœlicitatem regii luci celebraverat, in quem Argenis ſive levando æſtu, ſive ad primæ noctis pulchritudinem, ſolebat concedere. Ipſa quidem explicatam manu chartam tenebat, quam ſic porrexit Seleniſſæ, ut Radirobanem quodammodo invitaret ad iſtorum carminum lectionem.

Fortunata nimis, ſoleſque habitura ſerenos,
O quacunque tuos diffuſo vertice ramos.
Pandis, & in ſpatiis nutas regalibus arbor!
[1] *Te neque Chaoniis vocalis ſylva columbis,*

Nyſæum-

1 TE *neque Chaoniis vocalis ſylva columbis.*] Superas iſtos amœnitate lucos. Alis columbæ Dodoniæ Sylvæ oracula dabant.

1 *Nyſæum-*

[1] Nyſæumve nemus, [2] ſummiſque habitata deorum
Ida, vel intonſi ſuperent [3] faſtigia Pindi.
Quis parvi ingentes nemoris, quis carmine digno
Æquet opes, formamque loci, Nymphaſque deoſque?
Populus hîc, trepidiſque Alnus propè candida ramis;
Fraxineumque decus, Platanique, Ornique minantes
Syderibus, ſævoque [4] illæſa fulmine Quercus,
Et Fagi veteres, & amicior Ulmus Iaccho.
Fronde placent variâ; Non eſt color omnibus unus;
Non parili ſe ſtirpe leuant. Hîc [5] multa Cupreſſus
Tollitur in metas, gracilique [6] umbone ſuperbit.
Hîc & Apollineæ laurus, Piceæque liquentes,
Et [7] Phrygiæ Pinus & [8] glaucæ dona Minervæ.
At lentæ ſubtus Coryli, fœcundaque puro
Fonte arbuſta tepent. Tum floribus alma ſuperbos
Veſtit terra ſinus; quales non blanda faventis
Aura creat zephyri, Stygio nuptura marito
Quos legat Ennæis ſimplex Proſerpina campis.
Nec diros hæc ſylva lupos, nec ſentit adunca
Spumea roſtra Suis; vel formidabile murmur
Accipit, abſentes ſi quà Leo devovet agnas,

Rau-

1 *Nyſæumve nemus.*] Nyſa eſt unus ex verticibus montis Parnaſſi, ſylvis conſitus.

2 *Summiſque habitata Deorum Ida.*] In hoc enim monte, Phrygiæ amœniſſimo, Cybele cum ſuis Coribantibus hæſit, ibi Juno, Pallas, & Venus de forma decertaverunt, ibi Idæi dactyli, &c.

3 *Faſtigia Pindi.*] Mons eſt Theſſaliæ Apollini Muſiſque ſacer.

4 *Illæſa fulmine Quercus.*] Quæ ideo dicebantur ſacræ Jovi, fulmineque ut & laurus illibatæ, ita Plin. ſæpe laudatus. Hic propter plures Deis ſacras arbores apponenda fabula Phædri, lib. 3.

Olim quas vellent eſſe in tutela ſua
Divi legerunt arbores, quercus Jovi,
Et myrtus Veneri, placuit Phœbo laurea,
Pinus Cybelæ, populus celſa Herculi,
Minerva admirans quare ſteriles ſumerent
Interrogavit. cauſam dixit Jupiter,
Honore fructum ne videamur vendere:
At mehercule narrabit quod quis voluerit,
Oliva nobis propter fructus eſt gratior.

5 *Multa Cupreſſus Tollitur in metas.*] In ingentem altitudinem & in conum. Ante dictum eſt de metarum menſura, & forma pyramidali.

6 *Umbone ſuperbit.*] Vertice in modum coni acuminato.

7 *Phrygiæ Pinus.*] Phrygiæ dicuntur, quia in monte Ida frequentes ſunt, ex quibus Æneas ante diſceſſum naves fabricavit.

8 *Glaucæ dona Minervæ.*] Oleæ, quatum inventrix Minerva.

 1 *Præ-*

Raucaque vicinum terrent jejunia campum:
Insontes Capreas, placidoque examine Cervos
Cerne magis, pigras latus acclinare per umbras;
Vel parvâ trepidare fugâ, si plausibus aura
Infremit, aut dubios venti movere tumultus.
Vos quoque [1] præsagæ cantuque alisque volucres,
Non isthic avido retinet circumlita visco
Arbor; ad humentes nec fraus sedet improba fontes,
Heu vestros prensura pedes. Juvat æthere toto
Nunc tranare polos, nunc tutis sidere terris.
Quàm benè nocturno gentilia prælia cantu
Conserit, & [2] Thracem narrat Philomela tyrannum!
Quàm benè, cùm roseos nox ultima pallet ad ignes,
Innumeras dat lucus aves, & [3] picta salutat
Turba diem, tantisque sonant concentibus auræ!
Parva loquor. Totas Dryadum nemora ista catervas
Incoluisse juvat. Procul ô procul impia cedant
Lumina; nec sanctam lædant contagia sylvam.
Unde tamen luco tantum decus, unde frequentes
Numinibus sedes, ipsæ vos dicite Divæ.
Scilicet huc castos magni quòd filia Regis
Ferre gradus, parvoque ingens producere luco
Virgineos assueta choros; se læta beato
Indulsit Natura solo; Nymphæque decoras
Auctura comites, hos implevere recessus.
O Virgo, ô Princeps, Siculorum ô cura Deorum,
I, cupidas specta nemora inter consita divas;
I, gratum dignare nemus. Vestigia campus
Signabit, raptis subitus quæ floribus Auster
Impleat,

1 *Præsagæ cantuque alisque volucres.*] Oscines & præpetes, de quibus supra.

2 *Thracem narrat Philomela tyrannum.*] Cantu suo luscinia queritur de Terei Thraciæ Regis perfidia, qui huic invisenti sororem Prognem, cum stuprum intulisset, neque malitiam Terei illa revelare potuisset, ob linguam sibi à stupratore præcisam, texta lanificio tragœdia injuriam suam & revelavit sorori, & una cum Progne ulta est, apposito in escam Regi filio Iti. Ovid. l. 1. Metam.

3 *Picta turba.*] Volucres.

1 *Ser-*

Impleat, & [1] servent metitæ in cortice Nymphæ.
Nec nemus hoc tantum. Siculi te sentiet omnis
Ora soli, faciesque deos satis una faventes.
[2] Tu si quà Libycis exæstuat annus arenis
Ire voles, [3] aut quà emoriens Natura pruinis
Deficit, [4] & gelidâ sitiunt statione Triones,
Mitescent steriles auræ; tum floribus omnis
Crescet ager, fatoque diem meliore novabis.

Radirobanes in cubiculum deductam Argenidem, quia adventabat vespera, relinquit, & ad Meleandrum digreditur. Tum verò ad Selenissam Argenis; jamdiu est, mater, quod te habere solam quæro. Et te quoque multùm existimem proci illius tædio nauseasse. quid enim tamdiu tecum hæsit? Hîc Selenissa molliùs loqui, & præter quàm Argenis expectabat. Se enim nescivisse tantæ humanitatis, totque lepôrum hominem esse; suavissimè loquendo junxisse diem nocti, nisi quòd identidem referebat se ex amore miserrimum. Non probavit sagax Argenis de inviso homine præconium. Sed diligentiùs quæsitura; quid autem facturus est? ait; aut quando soluturus in patriam? Mitte has spes, inquit anus. Nisi bello devictus non obibit. Nam & afflictim te deperit; & is furor nisi magnâ ruinâ premi non potest. Utinam saltem adesset Poliarchus; utinam illius fortitudine tegeremur. Ac mecastor ingratitudinis famam timeo, si pugnandum in hunc erit cujus auxilio sumus incolumes. Quid si levi spe indulgeremus insanienti? Dilatione frustratus potest in Sardiniam remitti, quasi rebus maturis revocandus. Hæc non illius, sed tua & Regis causa dico. Dolebis Hymenæi tui face Siciliam adhuc civilia excutientem incendia rursus ardere.

Arge-

1 *Servent metitæ in cortice Nymphæ.*] Hamadryades.

2 *Tu si quà Libycis exæstuat annus arenis Ire voles.*] Periphras. Si vis in Lybiam arenosam pergere.

3 *Aut quà emoriens natura pruinis deficis.*] Periphrasis. Si petis plagam Occidentalem.

4 *Et gelida sitiunt statione Triones.*] Si Septentrionalem plagam emetiris. *Sitiunt*, quia aquæ gelu concretæ sunt.

 1 Nec

Argenidem siue indoles sua, siue industria amoris, facilè Seleniſſam eſſe mutatam admonuit. Sed indignatione in aliud tempus ſubmotâ, molliùs hanc de Radirobanis amore mentionem rejecit; ſcilicet majus opus adorſa, illam anum, illam verſutiſſimi ingenii larvam aliâ fraude pervertere. Igitur cùm aliquandiu ſilentium tenuiſſet; Mihi quoque ægrè eſt, Seleniſſa, benè meritum Regem in ſpes incubuiſſe, quibus ille indulgeri non liceat. Sed de iſtis deinde viderimus. Læta matrona, tanquam juvantibus diis fallere incepiſſet, virginem ſolam reliquit; quæ mox in feneſtram reclinis, lacertoque mentum excipiens, cœpit furioſe dolere, arcanorum omnium ſibi conſortem timeri meruiſſe. In quam enim jam curas partiretur? quis in dolorum, quis in gaudiorum arbitrium poſſet jam recipi? Tandem riſus imitatione perſtricta, cogitavit nunquam ſine mixturâ aut propitios aut triſtes deos eſſe. Satis autem eam lucem habuiſſe fortunæ. Ferendum ſi quid grave deinde accidiſſet. Hoc ipſum pro numinum munere habendum, quòd non de more, quæ ſibi contigerant, quæque inſtabant, extemplò prodidiſſet Seleniſſæ. Ea autem ſic erant. Spatianti in luco nunciaverat Arſidas, Poliarchum eſſe in Urbe, & latêre in Nicopompi domo; conveneratque inter eos, ut ſub noctem per poſticum duceretur ad Regiam. Ergo puella, lætitiam quam ſola non capiebat, properans in Seleniſſam effundere, maturiùs domum redierat. Sed ſub ipſa loquendi exordia, diſceſſe ad Radirobanem anum expavit, ſiluitque de adventu Poliarchi; quem impetus juvenilis, ad nova latendi pericula rurſus adegerat.

Cùm enim rediiſſet in Africam Gelanorus, nec ut convenerat Clupeæ habuiſſet Poliarchum, ad Regiam Hyaniſbes profectus, illic ex febre adhuc ægrum offenderat. Literas ergo & mandata Argenidis ferens, afflictæ præterea Siciliæ ſtatum expoſuit, & quo in diſcrimine virgo eſſet ſub

ſet ſub Lycogenis propè certâ victoriâ. [1] Nec quicquam dicere omiſit, niſi quod Argenis vetuerat, nempe iniquiorem animum Meleandri. De Archombroto vero non ſiluit; neſcio, inquit, quo ſe faſtu Archombrotus ſuſtulerit; nos jam illi viles ſumus. Nec quid gravius, aut acerbius, quàm eum amicitiæ oblitum credebat Gelanorus. Sed nihil eſt ſuſpicioſo amore ſolertius. Statim Poliarcho ſuſpicio incidit, Archombrotum Argenidis formâ captum, & à ſe tanquam æmulo diffidere. Nam quid prohibet, inquit, eum aliquâ exploraſſe à me quoque amari Argenidem? Nihil agimus Gelanore, niſi in Siciliam maturè tranſmittimus. Scilicet Argenidem, dum hîc ignavus ceſſo, nihil illic inter bella aliorum virtus ſervet? aut veriùs; ſinam alios eſſe quibus ipſa ſe debeat? Anxio animo Gelanorus hanc domini mentem accepit. Nam infeſtum Poliarcho Meleandrum metuebat, & prærepta ab Argenide erat libertas admonendi. Fidem denique utique ſic ſervavit, ut de Meleandri averſione nil referens, ſubinde tamen oſtenderet, maximè intutum Poliarcho provocatæ fortunæ caput objicere inter tot hoſtes, & in ipſa belli licentiâ. Præſtare in patriam navigare, collectiſque militibus, Siciliam, nihil jam diſſimulatâ majeſtate repetere. Faciam, retulit Poliarchus; ſed ſcis pene per ipſa Siciliæ littora viam eſſe ad patriam. Ego autem tu inſalutatâ Argenide terram illam præteream? Pigere me exhauſti periculi diceret ipſa, niſi in novum ſuccederem. Ubi littus attigero, mihi crede, commenti alicujus ratio me ad illam commodè perducet. Atqui, ait Gelanorus, prius exequar mortem, quàm te in hæc pericula reducem videam; niſi ſaltem hoc impetro, te, ubi in Siciliam perveneris, nulli ſalutem niſi Arſidæ commiſſurum, priuſquam colloquaris Arge-

1 *Nec quicquam dicere omiſit, niſi quod Argenis vetuerat.*] Ultima ſcilicet hæc verba Meleandri ad Gelanorum, *ſciat me Regem eſſe, non veneficum*, & infra, *prærepta erat ab Argenide libertas admonendi.* Et, *De Meleandri everſione nihil referens*, id eſt, de mutatione Regis, &c.

Argenidi. Communi deinde quod capietis consilio te permitto.

Fidi hominis solicitudinem non aspernatus Poliarchus, conditionem accepit. Sed destituebat animi impetum corpus, acri quartanâ pertinaciter concussum; quam etiam novorum consiliorum magnitudo & anxietas ita auxit, ut quæ nox sequuta est remissius quidem inhorrens, longiori quàm antea æstu sævierit. Neque prorsus Gelanoro ingrata mali vis erat, certiora pericula differentis. At Poliarchus medicinæ impatiens, quæ viribus per jejunia subductis, morbum jubebat domitari; eorumque exemplis ad memoriam revocatis, quos audiverat à se febrim depulisse insolenti vini potu, idem genus remedii experiri constituit. Nihil mirum est, inquit, si me ex præcepto medicorum exhausto & moriente, febris simul peribit. Adhuc dum vires sunt, malo cum eâ decernere, & curari meo ductu. Ambiguum quidem in perniciem salutemve erit hoc facinus. Sed satis est, quòd non lentè repræsentabit quicquid de me fata decreverint. Nam hic status est rerum, ut sit acerbius ægrotare quàm extingui. Ita obfirmatam mentem, non preces, non lachrymæ Gelanori hoc discrimen abominantis flexerunt; [1] non invocata Argenis, non matris amicorumque memoria. Ipsa denique Regina Hyanisbe frustra oravit. Ergo consiliis suis relictus cum post triduum febris ex constituto jam rediret, foco admotus tremorem membrorum frigentium excepit veterrimi vini haustu; quod multò violentius suum ignem fundebat in sobriis venis, & mero non assuetis. Negavere medici adesse se posse admoventi (ut ajebant) sibi mortem. At subridens Poliarchus, si illi abirent, saltem [2] medicum Bacchum

1 *Non invocata Argenis.*] Jurando per ejus Genium, ut supra per Genium Poliarchi.

2 *Medicum Bacchum.*] Bacchus hic pro vino sumitur μετονυμικῶς, vinum autem solet levare curas, mentem exhilarare, fovere corpus frigidum, humidum exsiccare. Vide Vincent. Cartari in Baccho: *Solent sæpius pagani defectu Galeni medicum Bacchum accersere, voto utique non irrito, maximè in febri quartana.*

Bacchum[1] (uti eum sæpe vates Pythia appellat) adfuturum respondit. Simul in febris rigorem pugnare multo vino pergebat, donec sanguine calefacto, paulò alius quàm qui ex morbo fervor est, trementia membra composuit. Hinc cùm diu consudasset, diligenter detersus est. Jamque sibi validior videbatur. Mirum dictu; cùm iterum hac se luctâ in morbum comparavisset, juventus, atque fœlicitas, & quæ plurimùm Medicorum incerta consilia fortuna nobilitat, exegere incommodam febrim.

1 *Uti Pythia vates sæpe appellat.*] Atticè fidicen lyræ Pindarus Ode 1. Medicum Bacchum à Sibylla appellatum innuit. Sicut Euripides in Bacch. οὐδ' ἐς ἄλλο φάρμακον πίνειν.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Reparata valetudine Poliarchus in Siciliam trajicit. Percepto Archombroti victoriæ rumore, quasi fulmine atteritur. Arsidas Poliarchum spe sua destitutum revocat. Monetque Argenidem in Nicopompi domo hunc latere. Illa Arsidam cum hospite venire jubet.

HYANISBE, ut temeritatem remedii habuerat in doloris maximi causam, ita postquam conspexit incolumem, nullum lætitiæ modum adhibuit, donec aliâ ægritudine vis gaudendi suppressa est. Ferre enim non poterat discessum Poliarchi, præsertim cum in vultu adhuc restarent vixdum submoti morbi vestigia. Nam ille paucissimis diebus ad confirmandam valetudinem consumptis discessum pertinacissimè ornavit. Et Regina (ut amoris in eum penè materni erat)[1] lachrymis ominibusque ad limen prosequuta abeuntem, nihil amplius oravit, quàm ut hospito littore uti promitteret, si quis in viciniam casus navigantem retulisset.

Sed posteaquam intravit conductam à Gelanoro navem, deductusque in altum est, solicitare remiges, ac urgere

1 *Lachrymis ominibusque prosequuta abeuntem.*] Bene precando, quod fit discedentibus & ad longum periculosumque iter succinctis.

gere non cessavit; tempus quoque destinans, quo si terram Siciliam monstrassent, merces eorum geminaretur. Lucelli spes segniciem abegit, votoque damnatus Poliarchus illis monstrantibus insulam agnovit. Tunc porrò diversissimarum rerum contemplatione inhorruit. Quæ mala, quæ gaudia, illa tellus haberet! illic sibi fœlicitatem esse vel exitum. Quo periculo inde evaserat! quid si iterum eadem tempestas insurgeret? Mox discrimina omnia speciesque fortunæ terribiles, ubi Argenidem cogitatio obtulerat; lætiori audaciâ diluebantur. Modicus portus erat, & præterquam piscatoriis casis incelebris, duodecim millibus ab Epeircte. Illic applicato navigio in arenam descendit; humilique diversorio, tanquam sali jactatione æger, celari instituit, donec misisset ad Arsidam. Cùm verò stabularium, ad quem diverterat, inter cætera rogasset, ubinam ageret Meleander; nondum, retulit ille, discessit ab Epeircte ex quo Lycogenes victus est. Tanquam augustiori ob victoriam loco, excipit civitatum Oratores, quæ certatim ad eum de pœnitentiâ suâ mittunt. Victus ergo est Lycogenes; subjicit Poliarchus. Omnino, inquit caupo. Dedit pœnas meritissimâ morte; caputque ab summâ aliquandiu arce ad spectaculum pependit. Sed jam fertur Rex Syracusas commigraturus, quò Sardiniæ Regem per præcipua Siciliæ ornamenta circumducat. Quærente Poliarcho unde in Siciliam advenisset Rex Sardiniæ; nescis ergo, ait ille, Sardiniæ Regem cum exercitu suppetias tulisse Meleandro; & ejus fortitudine restitutam pacem Siciliæ? obticuit Poliarchus, mutatâ Siciliæ sorte, omnia sibi perplexa auguratus. Adventabat post discrimen; alii, & peregrini, juverant Meleandrum; & quòd incolumis esset Argenis, beneficium Sardiniæ erat.

Relicto igitur caupone, ô Gelanore, inquit, fac ut sciam quis hic terrarum orbis sit; id est, an salus adhuc mea cum hac rerum mutatione conveniat. Adhuc habebat capillamenta, quibus olim dolo Timocleæ mutaverat vultum.

tum. Horum unum Gelanoro cum rusticâ veste tradit, jubetque sub noctem Epeircten intrare, & monere Arsidam se in pelagi orâ fortunæ varietate lassatum in utramlibet sortem ultima expectare. Dum iret Galanorus, quidam ex vicinis oppidis in viâ oblati sunt, qui & ipsi Epeircten petebant. Quamquam concinnam induerat larvam, tamen illorum consortium fugisset, ne quis fraudem deprehenderet; sed in angustâ viâ divertere non licebat: & illi priores salutaverant. Ergo necessariâ audaciâ, tanquam advena ignarusque Siciliæ, de proximo bello quærit, & victoriæ ratione. Ii omnia ambitu referebant, quo solemus in prosperis res nostras apud exteros commendare. Duos potissimùm celebrabant, Radirobanem, & Archombrotum. Nam Archombrotum in Lycogenis capite præcidisse quicquid in ægrâ Siciliâ ex morbo tumebat; Radirobani autem hospitalis auxilii & fortitudinis præmium fore Argenidem. Ita enim rumor tulerat, quodque isti credebant, bonâ fide apud Gelanorum profitebantur. Ille, ubi potuit ab iis diversus, inter acerrimi doloris suspiria agitabat, an res esset domino referenda. Verebatur ne sub tali nuncio vitâ deficeret; rursusque sperabat, nondum coalita mala, si mature nunciarentur, illius genio & fœlicitate posse rescindi. Sed antè omnia conveniendus Arsidas erat. Jamque Epeircten habebat in conspectu, cùm [1] puerum videt maculis oneratum, lorisque venaticos duos canes ducentem. Et agnovit de Arsidæ familiâ esse. Ac utinam dii, inquit, hujus venationis beneficio Arsidam mihi darent. Quod si occurreret, tamen nec solus veniet, nec temere erit coram aliis compellandus. Se itaque comparabat, ut si quid tale accideret, fortunâ uteretur. Ecce autem commento vixdum instituto, aliæ plagæ, & alii canes, neque procul cum aliquot ex Sardiniæ Proceribus Arsidas venit. Gela-

1 *Puerum maculis oneratum.*] Retibus & plagis ad venandum.

1 Illius

Gelanorus frontem omnium contemplatus, quia omnes ignotos ſibi vidit, viciſſimque ſperavit illos ſui incurioſos fore, ſe audaciùs admovit Arſidæ; & ad te commodùm ibam, inquit. Ab Rhegio hoſpes ſum; ſalutemque & quædam præterea affero quæ ad te ſocer commiſit diſcedenti. Tum ad aurem ſe ſpontè demittentis obiter admotus; ſum, inquit, Gelanorus; ſed tantiſper me noſſe diſſimula dum habeas ſolum. Turbatus Arſidas occurſu inſperato, Sardos placidè præire hortatus eſt; cupere ſe pauliſper percunctari de neceſſitudinibus ſuis. Sub hac larvâ ſecretò, ſed breviter, cum Gelanoro loquutus eſt. Colloquii ſumma fuit, ſe, ubi incaluiſſet venatio, procul omnibus aberraturum in nemore, & ad Poliarchum iturum. Neque mora ad Sardos lentè prægreſſos contendit, quos jubente Meleandro venatu oblectabat. Ipſe autem Gelanorus tanquam Epeirctеn pergeret, ubi potuit Arſidæ comitatum latêre, flexit iter per notos pridem calles, & ad diverſorium rediit.

Eo verò adhuc cubiculum intrante, Poliarchus moræ impatiens; quid, inquit, fers tandem Gelanore? Adventum Arſidæ refert ille. Venationem ineunti ſecretò loquutus ſum, & ut diei tempus eſt confeſtim adfuturum conjicio. Nihil ultrà Gelanorus memorabat. Arſidam quippe, quàm ſe, malebat triſtia nunciare. Sed inquieto erat vultu, neque ſatis ſubmovebat ſuſpiria. Tandem ſæpius urgenti Poliarcho, miniſque jam aſpero, quæ in viâ audierat, refert; pactam Radirobano eſſe Argenidem. Non doluit Poliarchus, nonſuccenſuit, horruitque ad nuncium acerbiſſimæ rei. Major erat is motus affectibus quibus nomen invenimus. Dumque jam non amplius triſtis, aut cui adhuc poſſet nocere fortuna, in æmulorum ruinâ decernit perire; Arſidas caſam intrat, imponitque ſtabulario, quaſi feram ſequutus, & viarum imperitiâ illò delapſus. Poſtquam autem ſecreti fuere, rigentemque Poliarchum conſpexit, nec exertis oculis imperantem; heu quid

quid aſpicio, egregie juvenis? inquit; aut quid tantùm dolere incolumi Argenide potes? At Poliarchus; Valeo, Arſida; valeo, inquit; & me vivere Radirobanes veſter cum ſuâ nuptâ faxo intelligat. Senſit Arſidas errare Poliarchum? veriuſque cuncta expediens, Meleandri & Argenidis vota longè eſſe alia monſtravit, quam quæ optabat Radirobanes, populuſve jactaverat. Ita paulatim factus Poliarcho finis erroris eſt, cœpitque in ſpem reſtitutus placidè audire de ſtatu Siciliæ differentem. Cæterùm jubebat Arſidas, Poliarchum ſimulatione omiſſa ad Regem accedere. Fractos hoſtes memorabat, legationem ad eum Timonidis, & præter benevolentiam Meleandri, curam quoque Argenidis, & tot in ſe ſtudia veterum amicorum. Quid ille formidaret inter tanta præſidia? aut cur ſimulationi mallet, quàm apertæ virtuti vir militaris confidere? Sed obſtabat Gelanorus, dominum ſubinde admonens fidei in Africâ datæ, nulli ſe priùs quàm Arſidæ ac deinde Argenidi locuturum. Ipſe quoque Poliarchus ſe poſſe negabat incolumi dignitate prodire in publicum. Navigandum prius in patriam ad recipiendum cultum in quo vellet à Meleandro cerni. Unam eſſe Argenidem, quàm juvante Arſidâ optaret convenire. At ſaltem, retulit Arſidas, conſcientiam Nicopompi ſuſpectam non habebis. Nam quid fidem illius hominis prædicem? in te ornando totus eſt, & fidiſſimo affectu exultat cùm laudaris. Apud eum nunc hoſpitor. nec fideliùs potes quàm [1] illius laribus tegi. Haud ægrè Poliarchus, nec repugnante Gelanoro, aſſenſus eſt; igitur cùm obiter quievissent, iter nocte concubiâ ingreſſi, ſub Auroram Epeircten perveniunt admiſſique ad Nicopompum, compulerunt hoſpitem ad gratantium lachrymarum lætitiam. Et Arſidas ubi provectior fuit dies ad Argenidem ivit; ſed occupatam cum parente, & deinde cum Cleobulo, habere

1 *Illius laribus.*] Eadem domo; ſunt enim lares Dii domeſtici. Metonym.

1 *Niſi*

habere secretam antè non potuit, quàm illa Radirobanem fugiens ad lucum divertit.

Ubi autem advenisse Poliarchum referente Arsidâ scivit, oblito tot malorum, nec æstimato utriusque periculo, plusquam pro incertâ & brevi fœlicitate exultavit. Sed utcunque festinanti expectanda vespera erat, ut is extra discrimen duci posset ad Regiam. Ero, inquit Argenis, in illâ porticu meâ unde ad hortum est aditus. Erit unà Selenissa, quæ tibi & Poliarcho aperiat. Vade, mi Arsida, & tempori adsis. Hinc gaudio turgens ad Selenissam pergebat, tanquam compari secretorum largitura fœlicitatis partem. Sed labefactatam fidem agnovit, Radirobane ab ipsa commendato. Cùm igitur hanc quoque elusisset, factâ spe mitigati in Radirobanem animi; nixa fenestræ est quæ in hortum patebat. Tum verò duo gravissima occurrebant, adventus Poliarchi, & Selenissæ perfidia. Ita mens iracundiâ & gaudio variata nihil satis consulebat. Sed maturato opus erat, ne Selenissa Poliarchum deprehenderet ad constitutum venientem. Eâ nocte ad ficta negotia anus ablegari non poterat: nec consultius quicquam fuit, quàm Arsidæ per servulum nunciare, se picturis inspectandis quas sub vesperam afferri præceperat, vacare non posse. Veniret ad Regiam Arsidas primo mane, sed non cum illo artifice. Facilè Arsidas intellexit, intervenisse quæ morarentur virginis cum Poliarcho colloquium; idque palàm non ausam nunciare, hoc de picturis deque artifice esse commentam.

Versus ergo ad solandum Poliarchum, quem hæc mora conficiebat, etiam Nicopompum adhibuit. Lætâ sermonum & mutabili serie, mulcebant, nunc suas, nunc Argenidis virtutes non ægrè audientem; aut si quid ludicrum Radirobani sinistrumve contigerat. Sed huic officio hærentes turbavit adventus amicorum. Quippe eâ vesperâ præceperat Dunalbius sibi cœnam in Nicopompi ædibus coqui. Antenor suo è templo in urbem delatus, & Hic-

& Hieroleander, eum comitabantur: quibus fores intrantibus, cùm doleret Nicopompus à Poliarcho ſe avelli; ac ne Arſidam quidem cum tanto hoſpite perſeverare poſſe (nam & illum Dunalbius ad cœnam quærebat) Poliarchus utrumque ſolatus eſt. Irent ſedulò, nec perfunctoriè cœnarent ne ſubolere Dunalbio poſſet aliquid eſſe arcani quod hilaritatem moraretur. Ipſe ducente Nicopompo ſubſtitit in conclavi ad triclinii latus, unde convivarum ſermones excipi poſſent. Cœnantibus varii ſermones fuere, ſed plerumque vulgares, & quos à familiâ, quæ convivis ad obſequia aderat, notari non obeſſet. Ubi verò ſublatis epulis ſoli fuerunt, Nicopompus mentionem Poliarchi excompoſito injecit; ut ille in proximo latens de ſuâ famâ rectiſſimè judicaret; cùm iſti de eo ſimpliciter dicerent, quem abeſſe arbitrabantur. Non parcebat tantum juvenem laudare Dunalbius. Omnes ejus virtutes meminerat; & Antenore atque Hieroleandro ſuas loquendi vices implentibus, nunc illius fortitudo, nunc comitas referebatur; tum in hilari ac juvenili animo vis matura ingenii, & cætera bona propter quæ ſenectutem laudamus. Arſidas verò, quia compererat æmulationem Poliarchi in Radirobanem, ſeriem colloquendi deduxit ad civile in Lycogenem bellum, cujus initia Poliarchus proſperrima Regi pugnando effecerat. Inde paulatim ad Sardos, & Radirobanem venit, cœpitque familiariter de ejus ineptiis ridere. Nam & ille Rex ſuperbiſſimæ erat inter ſuos conſuetudinis, multaque paſſim exciderant, quibus deprehenderetur vanum ingenium, ſictæque virtutes.

Caput

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Adulatoria Poëtarum poëmata, & Aulicorum lenocinia, quibus optima & ad magna assurgenti Principum indoli illudunt, acerrimè perstringuntur. Artibus aulæ familiaribus, mutuisque dolis Argenis & Selenissa inter se certant.

DUMQUE Dunalbius, Antenor, Nicopompus, vel fastidio aversantur recordationem insulsæ superbiæ, vel indignari audent quòd ejusmodi auxiliatori Sicilia gratias deberet; subridens Hieroleander, Quid si, inquit, hominem hoc mane vidissetis? Impiâ adulatione elatus, carmina quædam de se conscripta apud suos laudabat, quæ Poëta non condidisset, [1] nisi aut alio quàm Apollinis furore insanus, aut utique illum cui scribebat, scivisset insanire. Finem poëmatis descripsi. Ex eo de toto conjicite:

Tu si terribiles in prælia sæva jugales
Exigis, [2] Odrysios confuso pectore Mavors
Damnat equos, [3] dextramque suam. Si terga subibis
Quadrupedis, cupiet [4] spreto tua Cyllarus Astro
Imperia & Sardis volitare superbior agris.
Et cum lentato volucres aptare sagittas
Instituis nervo, [5] cedunt Phœbusque [6] dolensque
Amphitryoniades. Quòd ni te velle putaret
Arte suâ vinci, tibi cederet ipse Cupido.

At

1 N*Isi aut alio quàm Apollinis furore.*] Cum non alius sit Poëtarum furor, quam qui à Phœbo excitatur, juxta Claudianum, l. 1. de raptu Proserp.

Jam furor humanos nostro de corpore sensus
Expulit, & totum spirant præcordia Phœbum.

2 *Odrysios damnat equos.*] Equos ex Thracia, unde & Mars, & Centauri optimi equites ab urbe Odrysa. Strab. lib. 17.

3 *Dextramque suam.*] Bellicas artes & fortitudinem.

4 *Spreto Cyllarus astro.*] Equus Pollucis, postposito suo astro, id est, suo domino Polluce, amabit à te regi. Plures dicunt Cyllarum esse Castoris equum.

5 *Cedunt Phœbusque.*] Solem quadrigis cœli orbem percurrere fingit, cum Ovid. l. 2. Metam.

6 *Dolensque Amphitryoniades.*] Hercules putatus filius Amphytrionis mariti Alcmenæ, dolens se superiorem habere Raditobanem.

1 Ac

[1] *At Majâ genitus, cùm tu rosea ora resolvis,*
Astupet, atque omnes subicit jam frigidus alas,
[2] *Cedit & ingenio Pallas,* [3] *formaque Lyæus,*
[4] *Jura triumphatis cùm sobria dividit Indis*
Pulcher, & intonsos distinguunt serta capillos.
[5] *Quid domito quòd fræna mari tu classibus unus*
Imponis, sceptroque tuo [6] *Neptunia sceptra*
Summisere apices? [7] *O nobis aurea rursus*
Sæcula, [8] *si tantùm pronus tibi fulmina credat*
Juppiter, [9] *& cunctis unum stes numen in aris.*

Omnes de sacrilegâ Poëtæ solertiâ prædam his carminibus auspicantis riserunt. Quamquam Nicopompus, & ipse Poëta hanc nonnihil invidiam levabat; Quippe ita esse poëseos genium, ut ad aurium voluptatem exerret extra verum, eò quidem licentiùs quòd cùm sciat sibi non credi, quicquid fingit, innocentis potius ludi, quam inverecundi mendacii res est. Præterea & sæculum ita ferre, ut immodicis apud Reges laudibus jam omnes Poëtæ sint. Nam nec solum Radirobanem esse cui hæc larva illuserit. Ipsum quoque (oculis, nutuque absentem Meleandrum significans) quàm sæpe his falli blanditiis? denique omnes eo fato Principes viros nasci, ut [10] aliquid saltem pennarum ad hunc viscum relinquant. At Dunalbius publicæ rei

1 *At Majâ genitus.*] Mercurius, nepos Atlantis, superiorem te eloquentia agnoscit. Fingitur Eloquentiæ Præses.

2 *Cedit & ingenio Pallas.*] Sapientiæ disciplinarumque omnium inventrix tibi cedit ingenio.

3 *Formaque Lyæus.*] Bacchus, sic dictus ἀπὸ τ λύειν, quod curas solvat, tibi forma cedit; nam describitur venusta facie adolescens apud Ovid. l. 4. Metam.

4. *Jura triumphatis cùm sobria dividis Indis.*] Cum subactis Indis leges dedisti ô Bacche.

5 *Quid domito, quòd fræna mari, &c.*] Affatur Radirobanem Poëta.

6 *Neptunia sceptra submisere apices.*] Mare Sardoum tibi subjectum est.

7 *O nobis aurea rursus secula.*] Qualia fuere tempore Saturni, cum maxima pace mortales fruebantur. Ovid. Metam. l. 1.

8 *Si tantùm pronus tibi fulmina credat.*] Si tibi cedat suam divinitatem Jupiter.

9 *Et cunctis unum stet numen in aris.*] Si præter te, ô Radirobanes, divinis honoribus mortales colunt neminem.

10 *Aliquid pennarum ad hunc viscum relinquant.*] Id est, adulatione se capi sinant. Alleg. ab aucupio.

rei ſtudio motus, Ita vero improvidi cives, inquit, dum vilitate laudandi unuſquiſque [1] Regum vitia ad amicitiam ſolicitatis, vos ſimul & illos miſerrimos fieri non ſentitis. Quanto enim incommodo veſtro imperantes ſic fingitis, ne quid eos pudeat; Sed licentiſſimè aſſueſcant ſeipſos amare & mirari, utique poſtquam diu omnes eorum affectus adulatione & præconiis conſecraviſtis. Illos autem, quantumcunque ſibi fœlices ſint, ego lachrymis digniſſimos puto; niſi ſupereſſent his domeſticorum inſidiis, & ea colore ac probare ſolerter inſtituant, non quæ in ipſis alii laudant, ſed quæ ipſi in aliis. Cæteros enim adeò ſua purpura occæcavit, ut neſciant quod nemo præter hos ignorat; qui mores, quæ ſtudia, quiſve modus, inter homines famam, aut veniam, vel denique odium ferat. Proh facinus! opulentiſſimæ venationis genus eſt explorare intimos Regum motus, quò eos natura, quô cupiditas vocet, mox non diis, non hominibus æſtimatis, quicquid amant aut volunt impensè commendare; vel ut ſimilitudine morum, atque ſermonum, iis placeas; vel ut ſolvas eorum verecundiam, & gratias tibi debeant quòd molliveris viæ ſpeciem, quam ad vitia ducentem, obſitamque infamiâ, pudor prohibebat experiri. Quid miremur Principes violentâ adulationis procellâ inclinatos quò ſponte jam volunt, iis vocibus credere quas ſolas accipiunt? Præſertim nemine ruinam ſuſtinente ad quam tanta vis impellit. Nam illi ſapientes quos negociis adhibent, ſeu verentur fruſtra monere, ſeu medicamentum quamvis infundat ſalubritatem, tamen ingratum eſſe ſciunt; his vulneribus non adhibent manum; Aut certè vitia diſtinguunt quibus ſeipſum Rex maculat, ab iis quibus perdit Rempublicam. Et contenti utcunq; mederi publicis, non reſtituunt Principi

1 *Regum vitia ad amicitiam ſollicitatis.*] Communem in aulis adulationem damnat, familiaria quamquam indigna Regibus vitia, quibus Paraſiti virtutis nomen impertiunt, dum avaritiam vocant curam futuri, luxuriam vero comitatem & liberalitatem appellant.

1 *Quan-*

cipi oculos,quibus ipſe ſuam ſortem & blandientium fallaciam damnet. Quis familiarium, ſapienter Regis admonuit, ſi aviditate æris infamos ſunt, ſi nimio venationum ſtudio amittunt reipublicæ curam,aut cùm libidinis exemplis inficiunt ſæculum, vel inconſultis amicitiis publicam invidiam concitant? Laboramus etiam virtutum nomina his cupiditatibus fœdare. Cura futuri,laborum aſſuetudo, comitas,liberalitas appellantur. Nec vitia illa tantum,ſed etiam leviora,in his adoleſcunt mendaciis. Imò cùm rectè quid ſapiunt, adeò fictos inveniunt & nimios plauſus, ut ſæpè (credite amici) pudore, qui cæteris aberat, onerati oculi multùm mihi tremuerint. Videbam neque pudere iſtos effuſiſſimæ fraudis,neque Principes indignari quòd ſibi tam procaciter illuderetur. [1]Quantum à comœdiâ diſtat hic ludus;cùm utrobique in os laudes,quos apud te protervo contemptu tanquam vanos aut pueriliter captos, derides?Quòd niſi majorem Regibus genium quàm qui populum informat, dii dediſſent, quotuſquiſque [2] ex his plagis evaderet;quæ vel ipſa conſuetudine placent, quia naſcentium cunas circundant, nec eas meminerunt ſibi poni? Sed neque his periculis ſoli Reges infeſti ſunt. Plerique regiis malis in privatâ fortunâ laboramus. Reges ſumus ſupplicibus; rurſuſque Rex nobis, in cujus eſt manu quod petimus. Hunc tentamus blanditiis, hunc illâ vanitate conficimus; ultro amantem tela quibus percelli Reges ſolent. Quod eſt autem ad Radirobanem, à cujus ſuperbâ credulitate initium queſtibus iſtis fuit, cæterâ lenitate meruit ne qua in eo peccata excuſemus. Et ô vos Siculi, miſeros, ſi illius conjugio Argenidem damnatis.

Adeò Poliarchum hæc oratio affecit, ut vix ſibi temperaret. Optabat Dunalbium amplecti ob hoc de Radirobane augurium; deſtinabatque jam præmia quibus ſæpè ab

1 *Quantum à comœdia diſtat.*] Quia in comœdia fictæ laudes ingeruntur, cum omnia ſint perſonata; verba, corpora, ſortes, &c.

2 *Ex his plagis evaderet.*] Laqueis. Alleg.

ab illo ejusmodi candoris præcepta eliceret. Omnes denique illos instituit commendare Argenidi, eorumque uti fide in iis quæ instabant. Dilapsis hospitibus, Nicopompus & Arsidas ad ipsum redeunt. Deductumque ad thorum non antè destituunt, quam ille amicorum quieti consulens, & cum solis præterea curis meliùs loquuturus, domitum sopore se fingeret.

Noctem illam Selenissa & Argenis (quis mortalitatis ludibria satis æstimet?) in ejusdem calliditatis mutuo dolo ducebant; quâ scilicet ratione, ubi dies rediisset, una alterius oculos fugere posset. Nam & Selenissa locum quærebat quo remotâ Argenide Radirobani loqueretur; & Argenis optabat amovere Selenissam, nesciret advenisse Poliarchum. Prior Selenissa nunquam se peccaturam tectiùs rata, quàm in umbrâ libertatis, ultro de Radirobane mentionem injecit; Ajebat enixè ab eo se oratam, ut in iisdem arborum spatiis posterâ die esset; Cupere illum quædam haud vulgaria cum eâ communicare, & inde ad Argenidis colloquium deduci. Occupavit Argenis; Vade ubi commodum erit, mater. Sed mihi ad ea digerenda spatium relinque, quæ cùm unà colloquemur, & ut solet orabit, reponam. Volo itaque ut maturè cum illo sis, protractoque sermone hominem teneas, donec omnibus cogitatis ipsa in hortum descendam. Nihil posse reperiri prudentius iterabat Selenissa, tacitâ improbitate deridens, quòd sui prodendi rationem ac tempus ipsa Argenis aptaverat. Sed & ignara erat se quoque deludi, & amolitam à conspectu non tam mitti ad Radirobanem, quàm averti à Poliarcho. Manè erat, & multi Solis æstum ambulatione præcipiebant. Jamque illius voluptatis simulatione Radirobanes opperiebatur matronam in horto; vix tunc ob Argenidem magis quàm Theocrinem solicitus. Nec segnior anus, cùm maturiùs de thoro surrexisset; Pergo, inquit, ad Sardiniæ Regem. Si vera de amore suo retulit, diu est quòd inambulat somni impatiens.

patiens. At nos ævo defectæ (addebat subridens) pœnas illius ætatis luimus, quæ nec suos labores agnoscit, nec æstimat alienos. Hîc iterum monere Argenis, ne antè discederet à Radirobane quàm ad viridarium ipsa procederet. Malle se illic, quàm intra limina Radirobani loqui. Ea Seleniſsæ fuere lætissima, credenti Argenidem [1] hoc brevissimum tempus petere ad receptum prioris amoris; quem antè omitti oportebat quàm posset Radirobani placari.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Accitus Poliarchus ad Argenidem venit, sed sub crine adoptitio, & mentito habitu mercatoris latens. Utrimque singultus, quibus postquam satis parentatum est, & agitatum quid opus facto esset, ab invicem distrahuntur.

VIx egressa limen erat, cùm Argenis ad Arsidam mittit, jubetque confestim venire cum hospite. Nec distulit ille; & Poliarchum sub crine adoptitio latentem, cum exiguis aliquot picturis, mercatoris specie secum duxit. Tremebat Poliarchus, & illud animi robur quod nulla discrimina, nulli hostes permoverant, destituebat cogitantem se ad Argenidem ire. Sanguinem etiam in illâ expectatione virgo amiserat; notaveratque intercidi à se verba si cui loquebatur. Secreta erat porticus in quam ad cogitationum curarumque solitariam libertatem solebat secedere. Illuc postquam cum Arsidâ Poliarchus admissus est, manumque protensam, tanquam numen veneraretur, ad os retulit, subiti utrimque singultus multo rubore vultus sparserunt. Mox direptâ ille larvâ suos vultus reddidit sibi; & cum Arsidâ publicæ humanitatis verbis salutavit Argenidem. Sed Arsidas tanquam aliud agens sensim ad murum recessit; fecitque ambobus potestatem

1 *Hæc brevissimum tempus petere ad receptum prioris amoris.*] Ad objiciendum amorem Poliarchi, ut ei Radirobanis succederet amor.

ſtatem liberiùs colloquendi. Hic rurſus erepta turbulentis affectibus verba diſtulere attonitos, donec fuſis lachrymis expedita Argenis; Video te, chariſſime? inquit; an expreſſere tuos vultus inſomnia; & imitationem lætitiæ ad Argenidem tuam ferunt? Vides, retulit ille, domina, novo nunc ſenſu mala exacta ſentientem, & tuo conſpectu admonitum quàm calamitoſum fuerit tamdiu abfuiſſe. Quod niſi grave eſt meminiſſe; quid ſenſûs tibi fuit, quid virium, in meis periculis? Quam multùm doluiſti; quàm ſæpe accuſaviſti abſentiam meam? At illa; Nimis heu potes ex tuis doloribus æſtimare quàm ſolicitos te abſente dies exegerim. Eo quoque miſerior, Poliarche, ſum, quòd non te ſequi licet, quòd ſcio te per pericula errare; denique quòd ſperare alii audent me poſſe mutari. Dic iterum. Tu is es Poliarchus? tu in Siciliam rediiſti? tu es incolumis? præſentem te conſpicor? Ah num & maciei quam in tuo vultu cerno ego cauſa ſum, Poliarche? Sed an eadem querenda rurſus erunt? an tibi iteranda exilia? & timidè ſemper amabimus? ille errores ſuos in compendium miſit; Ut naufragus fuiſſet, ut de prædonibus victor, & [1] in Numidiæ aulâ æger. At Argenis (quod potiùs in rem erat) paucis expoſuit Radirobanis cupiditatem. Et quidem timere ſe, ne bene meritum hominem Meleander generum velit accipere; quod facinus, inquit, niſi tu illi obſtas, antevertam meâ cæde. Quàm autem miſerum putas ſub ictu quotidie mortis ſtare, quæ non longiùs abeſt quàm fœdera illa quæ Sardi fortiſſimè urgent? Accidit ſolitudo. Neminis ſolatium adeſt, cui curas committam. Timeo armatum Radirobanem; Patrem vereor: Ipſa (proh facinus!) Seleniſſa ad hoſtes defecit. Et jamdudum (ſubjicit Poliarchus) hanc oculis quæ-

1 *In Numidiæ aulâ*] Pro Mauritania ſumitur, vel quod erat Numidia ſub ditione Reginæ Mauritaniæ, vel quod contigua erat Mauritania Numidiæ; eſt enim Africæ pars, inter Cæſarienſem & Carthaginienſem regionem & Mauritaniam, cujus populi dicti à Græcis Nomades.

1 *Pro*

quærebam. Tibi enim hodie primùm, illâ abſente, loquor. Ego, ait Argenis, ſi vivo, eam miſerrimam habebo. Studet Regi Sardiniæ. Nec cur aut quomodo mutata ſit, ſcio. Sed ne de flagitio dubites, cùm ſecretæ eſſemus, Radirobanem laudavit. Parum id erat; niſi me, ut ſaltem ſimulatâ amicitiâ facilis illi eſſem, ſuſtinuiſſet hortari; id eſt, ut quaſi reciprocanti æſtu, ſenſim à te recederem. Nunc quoque ne adeſſe te ſciret, paſſa ſum ad illum hanc exire. Ambo in viridario de meis fatis agunt. Sed non impunè peccaverit. Peribit ſi unquam fœlix ero. Indignatus juvenis; cùm proditionis injuriam impatienter ferret, ad periculum quoque exhorruit, quòd tam potens in Argenidis familiâ Radirobanes eſſet; & vel ſi ceſſaret Argenis, ultorem injuriæ ſe promiſit.

Poſt hæc anxiâ deliberatione verſantibus quid ſibi capiendum conſilii, ipsâ incertitudine animi nihil quod occurreret placebat. Iret ad Meleandrum Poliarchus, ſe Regem prædicaret, numeraret beneficia, ſibi uxorem optaret Argenidem. Ipſa quoque Argenis ſe ſponſam Poliarchi (quod res erat) apud patrem profiteretur. Juſtum quidem, & præſentis, ſi ſuccederet, utilitatis in ea mala remedium. Sed timebat Argenis iniquiorem Poliarcho Meleandrum; quo diſſimulato armatum Radirobanem monſtrabat. Non æquam fore cauſam Poliarchi ſe in Regium culmen ſubitò aſſerentis, & illius cujus cognitæ opes erant, & qui etiamnum exercitu implebat Siciliam. Timere ſe inſidias & ſcelera, quæ amor, & regni cupiditas atrocia inveniunt. Vera hæc eſſe ſentiebat Poliarchus; Addebatque metuendam Archombroti gratiam apud Regem; quem vereor, inquit, ne & in ſpem tuarum nuptiarum erectus ſit. Cohorruit Argenis ad hanc vocem; Neque tardè per omnes Archombroti actus, perque omnia verba, redeunte memoriâ, in eandem ſuſpicionem delapſa eſt. Igitur conſilium adeundi tunc publicè Regem, tanquam præceps, & ſævum periculis, omittunt.

Diutiùs hærere in alio; Ut, quando fortuna Siciliam negabat, irent in patriam Poliarchi. Ultrò redire in gratiam Meleander optaret: & elusus Radirobanes, si aliquid moveret, excipi posset armis. Nihil Seleniſſam, nihil Archombrotum nocituros. Quid mirum si virgo ad sponsi domum ibat? [1] Pro flammeo velum fore quo celaretur discedens: [2] faces autem multò plures quàm quinque, sub noctem ipsa astra abeunti præstitura. In hanc fugam consentiens Argenis, reluctantem animum, & damnantem hunc impetum, non benè domabat. Vellebaturque media intentio inter abeundi & manendi consilia. Hinc causam quæ utique optima erat, respiciebat; hinc famam; quam non integro tantùm, sed & sapienti pudore oportet habere propitiam. In eâ seditione animi, tamen sequebatur Poliarchum; non tam quòd illud optimum putaret, quàm ne aliquid esset quod ei negare videretur. Sed ipse hoc furto non admodum lætus; quia sciebat pervulgatum hoc esse remedium, & nullam amantium fabulam penè constare, in qua virgo cum sponso non fugiat; Cùm præterea vim notasset quam Argenis fugæ laudandæ sibi ipsa inferebat: Digni sumus, ô Domina, inquit, qui non latronum more tenebras, atque silentium, quæramus in vota. Quid si deprehensis non erit sub irato patre defensio? Quid si abstrahemur nunquam redituri ad conspectum? frustra præsidium ab æquitate expectamus, nisi ipsi æquitati paramus antè præsidium. Si placet, credisque

1. *Pro flammeo velum fore.*] Flammeum genus est veli lutei, quod à novis nuptis gestabatur, sic dictum, quod eo assiduè utebatur Flaminica, seu Flaminis uxor, & quia non erat permissum Flamini cum uxore divortium facere, institutum est, ut etiam novæ nuptæ hoc amiculi genere uterentur boni ominis causa, & in signum indissolubilis conjugii. Martial. l. 12. Epigramm. 42.

Præluxêre faces, velarunt flammea vultus,
Nec tua defuerint verba Thalasse tibi.

Lucanus de Martia iterum nubente Catoni:

Lutea demissos velarunt flammea vultus.

Festus pompejus: *flammeo amicitur nubens ominis boni causa, &c.*

2. *Faces autem multò plures.*] Græcis nubentium matribus tenere faces in nuptiis negotium datur. quod Δᾳδοῦχεῖν dixere.

1 *Ubi*

que inter mala jam familiaria tres adhuc menſes durare nos poſſe; ego à patriâ revertar cum milite, ut non ſine dignitatis inſignibus te Regum Principumque, ſpem ac ſtirpem accipiam. Quòd ſi adhuc repugnabunt noſtri hoſtes, extorquebo idoneis viribus à Siciliâ, meam ſimul & tuam fœlicitatem. Sponde modò tamdiu te victuram. Ego ſtrenuè adero, niſi mors interim obtinget; quæ ſi tam celeri fato imminet, at tanti ſaltem erit te à funebri abfuiſſe ſpectaculo. Cùm hæc verba ſuſpirio finiret, obruerunt Argenidem largiſſimi fletus; Reputanſque quàm is igitur procul, quàm ſubitò abiret, non minùs ſub amore, quàm antea ſub verecundiâ, vapulavit. Sed conſuetudine dolendi, tres faciliùs menſes deſtinari ad miſerias ſinebat; modò intra id temporis rediret Poliarchus, vel inermis; quem tunc ipſa ſequeretur, ſpe aliâ omni damnatâ.

[1] Ubi in illam ſententiam conceſſum eſt, uterque plurima monere & hortari; quærere etiam Poliarchus quid interim Radirobani, quid parenti, virgo diceret; Illa autem ne promiſſo tempore diſtitueret amentem, verbis & lachrymis, & quod efficacius erat, mentione deſtinati ſi falleret interitûs monebat. Plurima, inquit, Poliarche, in te amavi; ſed præcipuè fidem, & pleriſque virorum ignotam modeſtiam. Diu eſt, quòd, non ſpreto quidem patris imperio, ſed omiſſo, te ſponſum appellavi. Nunc iterum opes meas, fortunam, amicitiam, quà licet tibi trado; & per utriuſque fata obteſtor, nulla vis ab hoc ſacramento me abſolvet. Nullius unquam, niſi Poliarchi, erit Argenis. Si dii ſinent ut fœlicibus hymenæis jungamur, tum plenum beneficium fatis debebimus: Sin malignior fortuna conatus everterit noſtros, ego tamen incorrupta in tumulum ſuccedam, & ſaltem animorum inter nos matrimonium erit. Poſt hæc verba rubore ſuffuſa eſt,

1 *Ubi in illam ſententiam conceſſum.*] Alludit ad pedarios ſenatores, qui non vocalibus utebantur ſuffragiis, ſed in alterutrius partis ſententiam pedibus ibant. Ut ſupra.

est, pronusque in gratias, Poliarchus, non minora de Argenidis in se victoriâ loquutus est.

Timebat uterque ne fortè à Radirobane rediret Selenissa, cui postquam ambo male dixerunt, suasit tamen Poliarchus ne illam tot secretorum arbitram à se temerè Argenis amitteret. Sin necessitatem divortii suo scelere faceret anus, tunc virgo meminisset Timocleæ, prudentissimæ matronæ, & illo loco dignæ à quo ista excideret. Satis erat commendata Argenidi Timoclea, servatrix Poliarchi; timuitque subitò virgo peccasse; tenuibus adhuc donis parum in eam liberalis. Quippe Selenissa effecerat, ne in [1] gynecæum reciperetur; nec de charitate quidem, sed de constitutis muneribus multa dehortando reciderat. Cùm verò narraret Poliarchus benevolentiam in se Dunalbii, adderetque non leviùs Antenorem, & Hieroleandrum in se affectos, sibi virgo gratulabatur, hos eximios viros esse, quorum tutâ operâ uti in arcanis liceret. Statuerunt igitur, beneficiis omnes excolere. Quamquam Dunalbius eò Sacerdotii processerat, ut vix quicquam posset addi fastigio; tamen ajebant referendæ gratiæ locum nunquam Regibus deesse. Hieroleandro autem (inquit Argenis) magnus erit ad publicos honores aditus, si eum patris epistolis ego præfecero. Sed Antenori quæ præmia erunt? Mittam sæpe Apollini, & Sacerdoti donaria; Et si tibi videtur, Poliarche, charissimam Timocleam ubi res nostræ successerint, magnâ cum dote, quam uterque ei dicemus, uxorem accipiet.

Jam tempus urgebat; vicissimque expectabant missionem, neutro tam acerbum sermonem incipiente. Ergo silebant tristi aspectu; donec conatus Poliarchus benè precari, & abire, in vocis primordio defecit. Ut tamen necessariâ fortitudine dolores finiret qui in discedendi confinio crescebant, demissis cervicibus veneratus Argenidem,

1 *Gynecæum.*] Interior pars ædium, & secretius mulierum receptaculum.

1 *Diis*

nidem, inter ſilentium abſceſſit. At Virgo ſæpè repreſſis lachrymis tandem victa, ſubito impetu ſemovit ſe à conſpectu. Amens plangebat pectus immeritum, plùs mala Poliarchi, quàm ſua, aut ſentiens, aut ſentire ſe rata. Sic tunc confuſa in ſecretum cubiculum irrupit; & ille haud certis veſtigiis, oculiſque vix egreſſum à porticu videbat. Arſidas quoque perturbatione cognitâ, & frigidus ipſe nec dicere quicquam auſus, cum muto, nec ſatis ſui conſcio, redit ad Nicopompum, illincque ſub veſperam ad mare cupientem deducit.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Radirobane in hortum iterum conveniente Seleniſſa proſequitur, ut ſuſis prædonibus Theocrine nihil mortem verita, alios qui Regem comprehenderant, eadem virtute parique ſucceſſu adorta ſit: deinde thalamum repetens genus, ac nomen ſuum Argenidi ſignificarit. Tum per tenebras ex arce declinarit.

INTERIM motibus longè diverſis Radirobanes agebatur, differente Seleniſsâ de Theocrines diſcrimine. Nam ut anum in viridarium venientem eſt amplexus, Ut pugnat, ut vincit Theocrine? ô mater. certè in ipſius imagine anxiam noctem duxi. Nam heri iniquo numero ſi meminiſti, pugnantem reliquimus. Sed quod præcipuè me ſolicitum habet, an Argenis noſtra valet? & quid tractabilem fore exiſtimas? Tum Seleniſſa, [1] Diis litaviſti, Rex; niſi me eloquentem faciam, imputemque meæ arti quòd incepit agnoſcere Argenis ſe tibi præter meritum duram eſſe. Quid enim ampliùs expectes? Illam ad pœnitentiam adegi meis verbis. Mitigato in te animo huc promiſit ſe venturam. Sed dum cultui ſuo vacat, ſine nos incœpta evolvere. Magnopere enim expedit ne ignores Theocrinem. Pugnabat, ut retuli, ſpoliiſque animoſa hoſtilibus circumferebat ſimul clypeum, ſimul ferrum. Dice-

1 *Diis litaviſti.*] Tibi Deos propitiaviſti.

1 *Proxi-*

Diceres hanc bellis assuetam, illos in gynecæo adolevisse. Duo de prædonibus jam strati; totidem reliqui erant. Nemo integer à vulneribus restabat. Nam & in fronte Theocrines, dum ipsa alterum petit, mucro alterius leviter sedit. Illico emicuit sanguis, & purpurâ per candidissimos vultus errante torvos oculos strinxit; caputque & arma quassando cùm minaciter proclamasset (adhuc timeo, Rex) aliquid supra mortalem fuit. Vix sauciam videramus; jamque illam quâ violata erat manum ferro dejecerat. Neque mora, aversos prædones cùm vulneribus multis invalidi fugerent, nihil noctem, nihil insidas verita, extra triclinium sequuta est.

Sed dum per tenebras & hi latent impuniùs, & irata exerrat Theocrine, novus clamor illius animum percussit. Nam altera pars latronum, cùm aliquandiu cubile Meleandri quæsiissent, tandem lumen sequuti quod haud procul regio thoro in custodiam vigilabat, fores effringunt, &, promissum Lycogeni donum, Regem vinculis adoriuntur. Excitatus tumultu Rex, ubi viros (haud assuetum illi domui facinus) aspexit, & quidem armatos; quamquam somno & rerum insolentiâ turbatus, tamen ensem qui ad pulvinum pendebat corripiens, simul vestigium ad pugnam festinavit componere. Sed priusquam excussum thoro corpus, justo gradu consisteret, irâ & horrore titubantem latrones cricumsistunt. Non sacra illa membra, non [1] proximum diis nomen reveriti, captivum reclinant in lectum; ferroque extorto quod tenebat, ausus unus est, simulans casum; (sed opinor sacrilegæ audaciæ famam & voluptatem captans) in illius vultum capulo impingere. Jam manus institis tenebantur, & quasi damnatum operto capite ducentes, superbi querebantur, nondum socios qui ad comprehendendam Argenidem diverte-

1 *Proximum Diis nomen.*] Regia dignitas proximè accedit ad Deum, cujus vicariam dignitatem & munus Reges obtinent.

* *Quis*

verterant, adesse cum prædâ; Cùm Theocrine successu exultans, prælioque & vulnere accensa, ad Regem pervênit; captivumque intuita, furioso clamore grassatores increpuit; O quotquot sunt parricidarum deterrimi, subite calentem vestrorum sociorum sanguine ensem. heu meâ manu non digni! Sed non omnes ita peribitis. Supererunt qui serviliter necentur. Nec leviùs quàm pro atrocitate minarum, cœpit in eos desævire. In illo tumultu excidit vestis quâ caput Meleandri prædones condiderant. Hac prolapsâ videt auxilium suum, videt parem tot grassatoribus Theocrinem, quæ jam fato unius cæteros admonuerat illi sceleri abesse fortunam. Mireris Theocrinem; tot obversantibus circà mucronibus, tot mortibus clypeo solo depulsis, Regis vincula non patienter aspexisse. Sed ô Rex Sanctissime, inquit, quamdiu captivum te videbo? Simul nodum institarum qui non arctè coiverat, solvit, & arma viriliter quærentem objectu corporis tutatur, donec gladium inveniret.

Hic Radirobanes, ægrè servatum silentium denique solvens, ô, inquit, simillima fabulis monstra! Quid huic par antiquitas vidit? Unde virgini ille sanguis? Unde fati charitas tanta in Regem, ut paterentur imminere exitium, quò sanctiùs & fœlicitatis novæ exemplo, esset incolumis? O Selenissa! Sed an vera hæc autumas? Parce per tot miracula confuso. Tum anus; Tu ita me (ô Rex) atque ita te juvet Argenis, ut hæc non minùs vera sunt quàm me vivere, quàm tibi me loqui, quàm denique te amare. Perge igitur, subjicit Radirobanes, implere me tam insignis noctis prodigiis. Et illa; Exolutus vinculis Meleander, non suam salutem, non Theocrines pericula destituit. Ita validè pugnando effectum est, ut ex tribus qui supererant, unus caderet, aliusque fugeret, & postremum Theocrine amplexu occuparet, cujus postquam lacertos in tergum reduxit, vinctum obnoxiè committit Meleandro; Et, serva hunc, ait; dumque redeo, si salu-

tem

tem tuam, Rex, amas, intra hanc ſedem te contine. Illum qui aufugit non oportet elabi. præterea explorabo de inſidiis quid ſuperſit.

Sub hæc verba limen egreſſa, redit ad thalamum Argenidis, in quo noſtræ mulieres timidiſſimo cœtu convenerant. Collige animum tuum. Nam quæ à me, Rex, audies, niſi eſſes conſtantiſſimus, te repentè per præcipites motus abriperent. Theocrine prælio calens, oculiſque jam alia, & propemodum toto vultu nobis ignota, manu Argenidem prehendit & præterea ſequi me jubet. Poſtquam conſtitimus, unde cæteræ loquentem non audirent; Diis gratias habeo, inquit, quòd amoris mei induſtriam per non inutiles dolos in hanc veſtem & domum coëgerunt. Tibi, Domina, Patrique, ſaluti hæc fraus fuit, quos propitiis fatis prædonibus eripui. Hoc eventu æquum eſt mihi ignoſci. Nam quid ampliùs diſſimulem, cùm iſta me prælia probaverint virum eſſe? Fefelli; Audaciùs quàm voluiſſetis amavi, & quo minimè licebat ſub muliebris ſexûs favore admiſſus ſum. Sed excuſationis multùm eſt, quòd inter vos tamdiu verſatus, mores & ſpeciem puellæ ſic retuli, ut nulla immodeſtia ſexum argueret: quantum autem in fœminas potuerim, ſi abfuiſſet verecundia, nunc demum in viros oſtendi. Nec quæro has vires aut continentiam laudare. Satis erit ſi apud te, (Virgo) me abſolvent. Scias enim. Ego nec genere, nec fortunâ regiis nuptiis impar, ab externo littore tuam famam ſequutus ſum; & quaſi admonentibus diis, ut te viderem, fruererque moribus tuis, fœminam ſimulavi. Crudelitatem patrui; miſerias matris, omnia commentus ſum. Abſcedo nunc ægrior quàm cùm intravi. Nam quantillum tuarum virtutum eſt quod famâ acceperam? & me tamen rapuerant.

Radirobanes atrociter his verbis vulneratus; Perii, Seleniſſa, perii, inquit. * Quis hic ergo ſub pallâ degeneri Achilles? aut quæ Thetis fraudem ornaverat? Nullus ſum.

ſum. An ille eſt quem nunc amat Argenis? Ille eſt, ſubjicit anus. & ne putes vulgare hoc eſſe ſecretum, id adhuc ignorat Meleander. Cæterùm morari ſe diutiùs poſſe negabat, ne Regi ſuſpecta fortitudo ſenſim fraudem detegeret. Rediturum ſe brevi ad Regiam, ſed cultu militari, mihique, vel Syracuſis, vel in Aulâ, præſtò futurum quoties ab arce digrederer. Sibi nomen Poliarcho; neque verò diutiùs victurum, quàm placeret Argenidi. Ex animo tuo perpende, Rex, quales ambæ fuerimus. Si te narratio virum movet, quid exiſtimas in re præſenti fœminas obſtupuiſſe? Pauca deinde in aurem Argenidi narravit. Credo, genus & patriam referebat, obteſtatuſque virginem ut ſecreta ea eſſent, fidem invênit. Unum hoc enim arcanum eſt quod non auribus meis Argenis commiſerit. Arcis claves apud me, de more ſervabantur: quas ille corripiens, Ite ad Meleandrum, ait; Ego ne majores ſubſint inſidiæ, Prætorianos & vigiles accerſam. Spiſſiſſimæ tunc nubes omnia aſtra eripuerant. Et timoris ille clauſtris, cùm facem teneret; ab ipſo arcis limine exclamavit, perrupiſſe ad Regem graſſatores; Properaret ad auxilium è ſtationibus miles, inſtare, adeſſe periculum; facinus propè peractum eſſe. Hæc cùm vehementiùs aliquoties proclamaſſet, ipſe quidem longè à viâ declinavit per tenebras; cæterùm exarſere improviſo tumultu qui arcem proximè obſervabant. Quo habitu, quiſque erant, procurrunt ad præſtandam celeriter fidem; Nam & multi ſeminudi, ne componendis veſtibus tardi eſſent, propemodum ſola arma attulerunt. Jam occupaverant mœnia, jam fervebat veſtibulum atriumque confuſis cohortibus. Cumque per varios ignes fruſtra hoſtis

* *Quis hic ergo ſub pallâ degeneri Achilles.*] Ejus enim mater Thetis cum accepiſſet ex oraculo in expeditione Trojana periturum Achillem, ſi eò cum cæteris Græciæ ducibus proficiſceretur; jam adultum inter Lycomedis Regis filias ſub habitu muliebri occuluit: ubi cum aliquandiu delituiſſet ab Ulyſſe compertus aſtu, ductus eſt ad bellum, nam Troja expugnari abſente Achille non potuit.

1 *Ver-*

ftis quæreretur, cœpere vereri, ne aut larvæ improvidos lusissent, aut aliquo dolo de stationibus essent exciti. Præcipui verò duces, & in illis Eurymedes, cum delectis militum ad cubiculum Regis pervadit, in quo ego cum Argenide eram. Nostra vociferatio, & in vultu Regis horror, maximeque duo cadavera quæ ante pedes jacebant, non contemnendæ rei indicia fuerunt. Circumstetere igitur Regem; Ac quòd incolumem videbant, defunctumque periculo, manum amplexi, mistis vocibus multa ac varia volentes, ideo nihil exequebantur. Hi quærebant qui sicarii fuissent: alii quis eos refellisset in inermi & muliebri domo; plurimi accensis facibus scrutabantur ne quà hostis lateret. Etiam tumultuaria quæstio de captivo habebatur, his genas vellicantibus, aliis in pectus intentantibus ferrum. Meleander interesse arbitratus ne præcox vindicta deo sumeretur, tradit servandum Eurymedi.

Jamque securus, & præsidio suorum medius ad Argenidis thalamum venit, quò & referentibus nobis audierat etiam domitos esse à Theocrine sicarios. Postquam & illic duo cadavera conspexere, & plagas plusquam ad mortem opus erat adactas, enixiùs rogavere Regis amici, quinam mortalium huic fortitudini suffecissent. Ubi verò retulimus, manu puellæ patratum hoc facinus, taciti, (nam admiratio verba suppresserat) circumlatis oculis victricem requirebant. Rex quoque advocari illam jussit; & quia monebamus duos ex latronibus fugisse, ipseque meminerat unum quoque cubiculo suo elapsum, totâ domo distribui exploratores jussit, qui repertos adducerent. Sed sive per portam quâ receptum præsidium erat effugerant; sive per muros erant delapsi; Regi tandem relatum est, neque illos neque Theocrinem comparere. Minor cura Meleandro de prædonibus fuit; sed Theocrinem abesse non ferebat; iterumque delectis qui omnia vestigarent, Theocrines nomine tota domus exsonuit. Sciebamus, ego, atque Argenis, vocantibus respondere non posse,
qui

qui beneficio noctis usurus jam forsitan multùm viæ processisset; primumque indicium mihi fuit amare Argenidem, quòd adeò dissimulabat quicquid utraque noveramus, ut & propè me falleret.

In illis tumultibus reliquum noctis absumptum est. Primâ luce Cleobulus, cæterique quorum consiliis Rex præcipuè fidit, per cursores admoniti quid Regi contigisset, strenuè adfuerunt; quibus ad quæstionem de captivo habendam dimissis, Rex ita circumstantes affatus est; quamquam in me, deosque ingens piaculum admisere nefarii, detegique & vindicari sontes debent; ego tamen non me magis ultum cupio, quàm illam videre cujus virtute servatus sum. Ubicunque Theocrine est, ego me fœlicem abnuo esse, quamdiu ignoro an illa sit in tranquillo. Dii boni! Ne in latronum insidias nimiâ virtute devenerit. Sic loquenti, querentique, iterum exploratores renunciant, nulla Theocrines vestigia nec in arce, nec in proximis campis extare. Si quid duri contigisset, aut sauciam, aut, nefas, interemptam potuisse reperiri.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Theocrine nusquam reperta, ope Palladis factum credidit Meleander, quod in se filiamque suam insidiæ exitum nullum habuissent; quocirca eam Pater, donec in matrimonium detur, Deæ aris præfecit. Harum insidiarum auctor Lycogenes Regem non latuit. At Poliarchus remota larva in Regiam venit, & furtivis cum Argenide fœderibus contrahit.

HÆSIT aliquantùm Rex, ut ex fronte conjiciebamus, in subitas cogitationes delapsus. Tandem [1] versus ad signum maximi Jovis, [2] quod non procul in domesticâ arâ

1 V*Ersus ad signum Jovis.*] Antiqui in ædibus suis multa Deorum habuere signa: talis Tiberius, qui, teste Josepho, inter Deos suos, etiam imaginem *Christi Domini* servabat. Sed maximè simulachrum Jovis hospitalis habuere. Vide Virg.

Jupiter hospitibus, nam te dare jura loquuntur.

2 *Quod non procul in domestica arâ.*] Penatum scilicet, quibus faciebant tanquam familiæ præsidibus, & custo-

arâ ſtabat; ſumme Jupiter, inquit, ſi ut conjicio res eſt, firma tuo nomine meam fidem. Cœleſti munere factum eſt quòd ex telis impiorum elapſus ſum. O Theocrine, ſi fas eſt adhuc eo nomine te cenſeri, quod tibi inter nos induiſti. Non tu virgo mortalis, nec de numinum vulgo. Tu ſanctiſſima Pallas, tu præſes armorum, [1] tu quæ ſoli Jovi debes quòd nata es. Veneror te, dearum fortiſſima, ne Siculos patiaris ignorare beneficium tuum. Me enim arctiſſimâ religione tibi devotum exemiſti inimicis, ſeu patris imperium, ſeu pietatem tuam ſequuta. O te fœlicem, mea Argenis, ſi tuas fortunas licuiſſet agnoſcere; ſciviſſeſque Palladem tibi loqui, tibi adeſſe; quæ quo ſolertiùs divinitatem celaret, tibi clientis ſpecie voluit eſſe obnoxia? Quibus argumentis hoc credam, ſi poſtulas; primùm, memini vultus; & eodem numine, quod deam vetabar deprehendere, nunc ſerò immortalia ora cognoſco. Quis vigor? quod in oculis jubar? Omnia lineamenta in memoriam redeant; ſcies quòd ut fingebat mortalem, ita nec deam in totum ſuppreſſerat. Sed quis de accepto beneficio dubitet poſt certamen Pallade unâ dignum? Adeone ad divina opera caligemus, ut virgunculæ manu putemus tot homines fuſos, & non potiùs lacertis cœleſtibus gratias habeamus, qui hanc pugnam ediderunt? Nunc verò quæ præſens tegebatur, abſentiâ ſuâ ſe nobis aperuit. In cœlum abſceſſit; aut fortaſſe noſtris oculis erepta, tamen inter nos verſatur, expertura an ſimus ingrati.

Ita diſſerente Meleandro, fremitus ingens inter audientes exortus eſt. Scis hominum animos, ac præſertim multitudinis, facilè grandibus & inſuetis rebus deos au-

ctores

cuſtodibus. Tibull. lib. 1. Eclog.

Vos quoque fœlicis quondam, nunc pauperis agri
Cuſtodes.

Et Virg. 2. Æneid.

Sacra ſuoſq; tibi commendat Troja Penates.

1 *Tu quæ ſoli Jovi debes quod nata es.*] Pertæſa enim Juno quod ſine liberis eſſet, hoc ipſum Jovi exprobravit, qui ira calens caput arietavit in ſaxum, moxque cataphracta virago exiliit.

1 *Miner-*

ctores facere; & superstitionem quodam impetu infundi. Gloriosum præterea Siciliæ erat, deos ipsos pugnasse pro Regibus. Itaque orationem Regis excepit militum clamor, [1] Minervam Tritonidem [2] per omnia nomina invocantium, quæ illi artes suæ aut deditæ sedes fecerunt. Hi superstitione animi; alii quò Regi placerent; cæteri effuse gaudendi licentiam amantes. Ut putas inter hos errantium motus risu furtivo mecum Argenidem lusisse? Nec indelectata quidem hac fabula, mirabar quòd Rex tam facilè deam fecisset. Sed non hactenus stetit ludibrium. Quidam miles sive adulatione, sive insaniâ motus; quæ autem illa species, inquit, quam in summâ arce vidi, cùm ex castris exciti primùm sumus? fulgebat per noctem candidissimus ignis, quem hærere tectis putabam, & nos compescendo incendio acciri. Mox in radios distingui cæpit fulgor; & hæc pompa longo ordine crevit in cœlum. Rei autem admirationem tunc quidem mihi excussit nunciatum, Rex, tuæ majestatis periculum, quam non sine venerationis sensu nunc repeto. Quid si ille Palladis splendor erat, se se post te assertum recipientis ad sydera! Vix miles finierat, cùm plerique eâdem vesaniâ, quod is finxerat, somniove conceperat, vidisse se confirmant. Ita multis auctoribus fabula invaluit; & certatim consecrationem Theocrines argumentis, veneratione, assensu juverunt. Cùm verò gratularentur Argenidi quòd tandiu habuisset domesticum numen, illa abjectis modestiæ specie luminibus, antevertebat risum; donec satis adoratâ Minervâ, Rex ad consilium supra atrocitate sceleris, cum delectis secessit; & ego atque Argenis de Poliarcho loquuturæ in penetrale convenimus. Dicebat Argenis, non indolis ad tempus repressæ, sed verissimæ fuisse virtu-

1 *Minervam Tritonidem.*] A palude Tritone, ubi primum visa est. Ut supra, lib. 1.

2 *Per omnia nomina invocantium, &c.*] Palladem, Minervam, Viraginem, Hippiam, Tritonidem, Deam armorum præsidem, sequestram pacis, &c.

virtutis; quòd is apud se tot dies modestiam tenuisset. Quid illius ingenio candidius, qui penè lenior inter mulieres fuisset, quàm fortior inter viros? Jam beneficium memorabat quod Meleandro teste dignum erat magnitudine deorum, & Palladis manu. Jam etiam, sed illud verecundè, monstrabat, quantùm ille amasset, periculosissimo dolo ausus & sexum dissimulare, & se suppliciis, quæ deprehenso certa erant, objicere. Fateor, ô Rex; sublevabam virginis pudorem, ea ipsa commendando, quæ intelligebam illi esse gratissima; & quia nondum te noveram, nihil credebam præstabilius Poliarcho.

Interim exegerat à captivo Cleobulus sceleris auctorem atque modum. Ille tormentis impar, cuncta de Lycogene confessus, viam ajebat se ad arcem invenisse, quà mari alluitur; nescio quâ harpagine in murum conjectâ, quæ ilicet saxis hæsit, præligatumque funiculum, per quem in altum scandi posset, librato pondere immota sustinuit. Hîc largiter à Rege esse peccatum consultiores putant. Nam cùm Lycogenem subitò opprimi oporteret; maluit ad illius villam mitti qui hominem tantum accerserent. Seu jam eum ad arma comparatum crediderat; ut nec capi facilè posset; seu sperabat ad omnia audacem contempto indicii periculo venturum. At ille cum clientum fortissimis, quos pridie in rei eventum plerumque ignaros coëgerat, venationis specie longiùs profectus, venit ad arcem quam in Leontino agro habebat eximiam. Hinc per literas Regi significat, nec se tutò inter tot inimicos ad judicium ire posse, nec debere inauditum damnari. Non denique oportere subornatos in suam perniciem sicarios fidem habere. Interim factione & viribus adoleverat; ut quod nimiæ lenitatis consilium fuerat Regi, tunc necessarium esset, dissimulare facinus, & tanquam ad innocentem rescribere; præcipuè monente Cleobulo, ut si injuriam fortiter exequi nollet, saltem non tam ignoscere videretur, quàm fidem accusationi non habere.

bere. Ad hoc consilium fuit, ut captivus ille index, morte in carcere oblatâ, tamquam casu occideret. Neque tamen Lycogenes quid meritus ipse, aut Meleander quid ille ausus esset, , oblitus est. Alter ergo in alterius potestatem aut fidem redire cavebant; & suspicionibus odia fovebantur, bello quod deinde sequutum est propemodum deteriora.

Interim Meleander damnatâ arcis fide quæ sicariorum furori patuerat, novo consilio Syracusas Argenidem abducit; non tam iratus Lycogeni, quàm Palladi gratus. [1] Adventabant quinque dierum solemnia, quibus ferias illius deæ nascentis solemus residere. His ergo expectatis, Rex ad templum progreditur, convocatoque ad concionem populo, in hunc sensum loquutus est; scire jam eos quicquid ipse de Palladis in se meritis dicere posset. repetere tamen deam in mercedem auxilii, ut quàm sæpissime amet de eâ re loqui. Tunc in se atque Argenidem insidias commemorat; sceleris tamen auctores premens; neque in Lycogenem contumeliosa vox excidit. Palladem autem mortali specie, & Theocrines nomine tectam, adfuisse periclitanti. Ipsam ipsam genio manuque divinam, abstulisse successum euntibus in se telis; & prædones tanto numine oppressos periisse. Quid autem, ô cives, erga deam pignus erit, nos præstiti auxilii memores esse, nisi quod preciosissimum mihi servavit, Argenidem, inquam meam, ego ejus cultui mancipo? [2] Hanc igitur consciis omnibus diis, in publicâ Siculorum concione, tanquam Pontifex Sacerdotem capio; hanc sacris Palladis jubeo

2 *Adventabant quinque dierum solemnia.*] Panathenæa festa à Theseo instituta in honorem Minervæ, à Latinis Quinquatria appellata. Hisce ludis Gymnicum certamen per præconem & tibicinem indicebatur, hîc pueri saltabant in theatro Pyrrhicam; erant autem duplicia: majora quinto quoque anno celebrari solebant. Minora quotannis peragebantur.

2 *Hanc igitur consciis omnibus Diis, tanquam Pontificis Sacerdotem cupio.*] Pontificis erat, imperio patris solutas virgines pro nutu consecrare, plectere, morti addicere.

 1 Donec

jubeo operari, templisque præesse, [1] donec Junonis numine abducetur ad nuptias.

Postquam Rex dicere cessavit, Argenis ex composito ad patrem processit. Circà, Augures erant. Et Rex candidam [2] vestem tenens, omnibus historiis distinctam quæ Palladis majestatem populo exhibent, procumbentis collo injecit. Quòd si, inquit, deæ esse non potes, [3] nisi è patriâ potestate exiveris, ego te hactenus imperio meo solvo. [4] Solæ nuptiæ à Palladis religione te eximent. Sacra omnibus nundinis peragentem nostri cives aspicient. Ad hæc Meleandri verba lachrymas, plausus, vota, popularis superstitio effudit. Redeuntes deinde in Regiam tota civitas comitata, mox per singulas domos temulento pervigilio novitatem sacrorum sancivit.

Accensus Radirobanes æmulatione sævissimâ, interfatur; Dic autem, Selenissa; eousque decipi patrem tulit Argenis? non repugavit infulas injicienti? non exoneravit Regis animum absurdâ pietate? [5] tulit denique se Palladis nomine initiari Poliarcho? tunc anus; equidem indignabar eò processisse fortunæ ludibrium. Sed non impunè studiis alumnæ repugnassem; quæ professo apud me affectu Poliarcho jam favebat. Ingratum præterea fuisset Meleandro, ab errore revocari. Quantum enim hoc erat, habuisse in auxilio deam? Præterea gnatam sacerdotio destinabat, non pietatis tantùm officio, sed ut populus virginem proximam sceptro, videre assuesceret, & mirari.

1 *Donec Junonis Numine abducetur ad nuptias.*] Erat Juno nuptiarum præses, unde & Pronuba dicta. Ut alibi.

2 *Vestem omnibus historiis distinctam.*] Ut cerebro Jovis educta est; ut Arachnem puellam Lydiam, quæ Deam provocaverat, percussit radio, percussamque in araneam commutavit; ut Oleam edidit. Athenisque nomen imposuit, rejecto Neptuno, qui bellatorem equum eduxerat, ut Vulcani nuptias repudiavit, &c.

3 *Nisi è patriâ potestate exiveris.*] Sed Vestales eximebantur potestate patris & testamenta facere non poterant.

4 *Solæ nuptiæ à Palladis religione te eximent.*] Solutæ sacerdotio nubere poterant, teste Heliod. in Carid.

5 *Tulit se Palladis nomine initiari Poliarcho.*] Quem Palladem Rex cæterique esse putaverant.

mirari. Ita volebat favore frequentiæ esse securam, quæ in solitudine propè perierat. [1] Nec sordida sacra aut indigna sceptra erant, quibus manus admoliebatur. Vestis auro signisque conspicua; caput ornatum ut potiùs deæ quam antistitis crederes. Satis erat, [2] innoxio ictu libare victimas, priusquam cæderentur. Thura inde Palladi dare, moxque fluentem populum ad rami osculum quem ipsa tenebat, in auratâ sede excipere.

Inter hos dies Poliarchus, ut promiserat, militari ad Aulam cultu venit. Unus ille cum ipso qui patruelem antea simulaverat. Tunc eum sorte & nomine mutato appellabat Gelanorum, habebatque pro liberto. Primùm ad Eurymedem venit, statimque indole, & arcano inter præstantes viros genio, ei conciliatus est. Mox per illum admissus ad Regem, significavit à remotissimâ regione se venire, inter suæ fælicitatis titulos numeraturum si in tanti Principis aulâ liceret ad virtutem erudiri. Rex qui sæpè Theocrinem non viderat, jam sermone & vestibus alium, adeò ignoravit, ut tanquam incognito & tunc primùm in Siciliam appulso loqueretur. Suspiciebat tamen vultus; & omnia in hospite spectabilia, viam ad futuræ familiaritatis magnitudinem faciebant.

[3] Dies erat quo redeuntibus nundinis oportebat Argenidem ire ad templum, cùm ambæ scivimus Poliarchum esse in regiâ. Trepidabamus ergo: illa quidem lætitiæ immodico sensu; ego autem horrore dubia, ne quid ipsa moribus suis, & monitis meis, indignum pararet. Sed rem in melius utriusque amantis virtus explicuit. Ignosce (Rex) si coram te Poliarchum breviter laudo. Certè enim

1 *Nec sordida sacra aut indigna sceptra erant,*] Olim Reges sacerdotio initiari mos fuit apud Persas, Ægyptios, & Æthiopes: Hermes dictus est ideo *Trismegistus* quia sacerdos erat, Rex, & Philosophus.

2 *Innoxio ictu libare victimas.*] Sacerdos aurea clava libabat victimæ caput. Virg. lib. 12.

—— Et tempora ferro
Summa notant pecudum.

3 *Dies erat quo redeuntibus nundinis.*] Nempe die nono, unde deductum vocabulum, ut supra.

enim nec Argenidem oporteret à te amari, si impari aut degeneri amori patuisset; nec deberes mihi multùm, nisi te præferrem illi viro quem præter te vincere nemo potest. Tunc quidem, hoc accepto nuncio, solemnium oblita Argenidis, non sacerdotii regium cultum quo cingebatur videbat, non salutantium cœtum, non matronas virginesque assuetas obsequio. Occupata in Poliarcho, nec commodè loqui poterat, nec audire; donec ego in morbum despiciens, familiariter rogavi, ut se colligeret: & illa non antea merita sic moneri, verecundè erubuit. Processimus ergo ad templum: Jamque hostiæ tangebantur, cùm in Argenidem intenta, rursus video eam diriguisse. Nec dubia fascinum esse, quo in vicem miseri amatores pereunt, circumspexi unde hoc telum veniret. Haud procul Poliarchum aspicio. Sed vir erat, majorque videbatur, nec facilè Theocrinem agnovi; ut non mirum si Meleander falli potuerit. Adeò quicquid muliebre, quicquid timidum videram, cum veste posuerat. Supercilium gravius fuit, vultus erecti, lumenque modestâ, sed virili licentiâ vagum. Frontem quoque & tempora negligenti decore comis asperserat. Inter hæc Theocrinem animo repetebam. An illa est? inquiebam. ea est. dii deæque. Tot lepôres, tam habilis ad omnia animus: & hæ manus pensa trahebant? Ignovi itaque ad hoc spectaculum raptæ Argenidi: quam tamen revocatura ad præsentis sacri officium, (nam propè stupebat) simulavi fluere præter modum virginis pallam, eamque dum colligere videor; memineris, domina, inquam, nec Poliarchum probaturum, ut tibi hîc desis. Evigilasse diceres ad hanc vocem. [1] Concepit ergo preces quas præibat Pontifex, & Poliarcho, qui deæ nomine colebatur, libentissimè habuit hos honores. At ille (ô quanto plus est suo quemque quàm alieno

1 *Concepit preces quas præibat Pontifex.*] Conceptis quibusdam precibus præibat, preces fundendas coram Diis edocens. Ut supra passim.

1 *Quam*

alieno judicio esse fœlicem?) quærebat supplicare facientibus sacra, inquieto animo in me subinde atque Argenidem respiciens.

Redimus ad regiam. Ne quære quid tunc ego, & Argenis, colloquutæ. Unicus erat de Poliarcho sermo. Ad extremum; quid, ô mater, peccabimus, ait Argenis, si meum, patrisque servatorem, sanctiùs chariusque habebimus, quàm qui illum ignorant? O si saltem colloqui huic liceret; unaque sacerdotii mei vanitatem ridere! faciam, inquam (Domina) ut liceat. Mea opera sistet hunc tibi. Et hoc quidem spondebam prolixiùs, ne illa (nam sanitatis vix spes erat) morbum suum periculosa modestia à sensu meo eriperet, neve, si nihil indulsissem, aliis artibus plura pararet. Cùm ab Argenide exirem, video in vestibulo Poliarchum cum meo filio spatiantem. Quippe ad me aditum suspicione carentem quærebat. Ego tanquam ad filium irem, etiam hospitem salutavi; strictimque admonui ut in eundem locum sub noctem se referret. Quid moror? Secretò ad Argenidem adductus, eâ gratiâ & modestiâ fuit, ut hunc crederem rursus esse Theocrinem. Nihil illis colloqui (nam sæpiusculè redibat) cui non interessem. Nullum crimen, nulla in juvene & amante temeritas; nisi quòd semel in hanc sententiam ausus est loqui; se Regibus ortum, neque in statu privato futurum diutiùs quà suus in Argenidem amor jussisset; ab eâ recipi in sponsi charitatem & fœdera optare. Ut priùs in orcum recipiatur (inquit Radirobanes.) O vesanam semiviri temeritatem! Non credebam, ait anus, superfuturum virgini ad ista sermonem, & tanquam debitas mihi partem pro alumnâ parabam sufficere; cùm ipsa, ne, ut in re improvisa, cunctata quidem multùm, ausa sic loqui; testes dii, quos omnes Poliarche propitios tibi credo, si te fratrem habuissem, nullas in tædas consensuram me fuisse, ne quis esset quem supra te amandum jura mihi ostenderent. Virtus tua, & libertas quam depulsis præ-

donibus dedisti, faciunt ne certiora fidei pignora possim exigere. Sint ergo conscii dii, & tu quoque Selenissa, me hactenus ad hæc pacta descendere, ut spondeam, nulli me, nisi Poliarcho, nupturam. Nec parentis in me imperio in totum detraho. Illo jubente nulli nubam; at alteri, nunquam. Expalluit Radirobanes; & fascinum profectò valuisse in virginem; veneficum Poliarchum fuisse: addebat & alia, quæ recens indignatio infœlicem æmulum inveniebat. At Selenissa; ego, ait tunc confusa, ne tamen nihil profuturo jurgio me illis committerem, Dii, inquam, aspirent cogitationibus magnis. Audax tamen consilium, & celere initis. Et, si quid rogare vos possum; quid interest, Poliarche, hæc potiùs agi secreto, quàm professo ad Meleandrum voto? Si, ut ais, & arbitror, privatæ sortis non es; cùm jam beneficium dederis: cùm ab Argenide ameris; nihil causæ cur affinitas Regi non placeat. Tum ille; si ignoscis, Matrona; quòd juvenilis impetus me avidum videndi Argenidem à patriâ abstulit, sine comitatu, aut cæteris meæ fortunæ indiciis; cætera facilè excusabo. Ignotus, & propemodum solus, vereor ut meam causam, & opes, Regi probem. Sufficere autem vita non posset inter amoris mala, si in incerto votorum juberet à patriâ accire meæ sortis & dignitatis insignia. Itaque me, ô virgo, ab interitu revocasti, quem destinatum habebam, si te duram præbuisses. Tu verò, matrona, desine hæc fœdera habere suspecta; nam quæ modestia fuit amanti, durabit adhuc sponso. Satis est me amari, satis est spem esse securam. In hoc mihi votorum nunc summa est. Nec furtivæ nuptiæ mihi placent. Jam patientior omnis moræ, tempestivis consiliis ambiam Regem, donec in oculis Siciliæ mihi tua alumna ipso jubente nubat.

Ita tunc ille; & modestiam quam sermone prætulerat, moribus æquavit; summo pudore quem hospes attulerat, etiam post secretæ fidei pignora illibato. Vivebat in Aulâ.

Ser-

Servos aliquot emit. Equi, quos amabat domitare, stabula impleverant: ut esse opulentum constaret. genio præterea studiisque, & quoties licebat, experimento fortitudinis, plurimorum animos tenebat; per has artes nihil minùs Regi charus quàm nunc vides Archombrotum. Unus tamen omnium conscius Gelanorus: cæteri familiares, utique ex Siculis collecti, dominum ignorabant. Sæpè ergo ad Argenidis familiam nihil suspiciosa humanitate divertebat; sæpè incautis omnibus; nunquam tamen nisi me duce, cum Argenide erat. Dixisses sororem cum germano sub me matre lusitare. Præcipua mihi ejus imago est venientis ad sacra,quæ in suarum virtutum præmium immerita Pallas ferebat; cum Antistita Argenis Palladem diceret, & Poliarchum cogitaret; & à numinis signo in eum tanquam temerè obversa, deflecteret preces; ille autem fabulæ non ignarus aut fingeret majestatem, aut aliquo nutu ornanti annueret. Hæc sæpissimè inter nos conscium risum ciebant, neque satis castigabam improbitatem per hos jocos errantium, Non tenuit Radirobanes iram; sed, si, inquit, justa Pallas fuisset, hanc mimicam deam, hanc divinos honores usurpantem, multo pluribus laqueis suspendisset, [1] quam seipsam Arachne verberata.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Servus Selenissa verbis Agenidi nuntiat si videretur, ad eam se Sardiniæ Regem perducturam. Is in porticum ubi pervenit spe tumens quam fecerat anus, suum amorem commendat virgini, quâ præter opinionem rigidâ ille expallet. Queritur destitutam suam spem. At Selenissa cogi velle Argenidem. Ex illo Radirobanes ad raptum mentem appelit, Choreamque adornat.

Sic loquentes turbavit ab Argenide servus, qui dominæ verbis nunciavit Selenissæ ut rediret, secumque si vide-

1 *Quàm se ipsam Arachne verberata.*] Uti hæc ludia cum Pallade arte contenderit, ut mutata fuerit, docet Ovid. Metam. 5.

1 Ex

videretur Radirobanem duceret. Vade, retulit illa, & dominæ nuncia, nos confestim adfuturos. Cùm servus abiisset; expectaris ab Argenide, inquit, ô Rex. Nescio quid ejus consilium intervertit huc ad nos veniendi. Dum autem imus ad illam, patere breviter quæ supersunt edisseri. Strictim ergo exposuit, dum Poliarchus in eâ fœlicitate esset, ortum in Siciliâ bellum, Lycogene, postquam satisfactione invaluit, acriter in Meleandrum provecto; strenuum consilio manuque Poliarchum, non minùs ipso Rege exosum hostibus fuisse; quos etiam primo certamine ita ultus est, ut victoriam Regi tribuerit. Addidit calamitatem illius, violatis Lycogenis legatis, qui de pace acturi veniebant. Et tunc quidem pulsum esse Sicilia; sed in dies ab Argenide expectari. Ille est, ô Rex, (ne immeritò Archombrotum insimules) qui virginem hactenus difficilem tibi fecit. Tum Radirobanes; putas verò, Matrona, illo incolumi me fore securum? quid si mutabitur Argenis? quid si repetet prioris amicitiæ sacramentum? Ipsum, quòd jam (ut ais) me amat, deserto Poliarcho, documento est me quoque, nisi aliquod mihi consilium præoccupo, deseri posse. Ne dubita (refert anus) ubi semel matrem familiâs Argenidem habueris, nihil eam à fide connubii deducet. Censeo itaque maturandos hymenæos. Si verò Poliarchum inter hæc redire contigerit, ego incautum, & omnia mihi credentem quà jubebis in insidias deducam. Tollendus enim erit. Nec arduum facinus, inermem solumque opprimere.

Radirobanes obstupuit ad mulieris scelus: probato tamen consilio, in Argenidis porticum pervênit, in quâ ipsa demisso Poliarcho ambulabat vultu severo; utique recenti dolore incitata. Obviam tamen Radirobani perrexit; jussitque considere; ipsa in sellâ alia acquievit. Is verò, spe quam anus fecerat tumens, sua vota, suum amorem virgini commendavit; omniaque addidit quæ verus effictusque amandi impetus eadem habet. Argenis præ-

ter

ter expectationem rigida;nihil ad ejus mentem respondit. Idque ille eò acerbiùs tulit, quò propius spem venerat expugnatum virginis animum esse. Expalluit etiam Selenissa; cùm suo promisso fraudatus Rex inspiceret in illam; verita quoque ne amor deceptus in apertæ indignationis verba mitteret insanientem.

Postquam ille porticu excessit, ausa est anus incusare Argenidem. Quid enim ejus animum in contraria rursus egisset? aut cur fefellisset spem quam pridie ipsa fecerat? Cur non saltem ageret curam patriæ, cujus intererat Radirobanem non irasci? Sed puella, indignationis vix potens; desine, inquit, in pejus ominari. Diis curæ Sicilia erit; quorum numine perduelles, ut vidisti, nuper extincti sunt. Dubiis verbis, nec sat certum an in se directis, anus verberata contremuit. Hæ primæ flagitii furiæ erant insidentes meritum pectus. Sed noverat solis sceleribus sua scelera posse defendi. Trepida ergo rerum suarum, anxiè agitabat, quibus modis Radirobanem ad vim incenderet, traderetque ipsa Argenidem. Cui ne suspecta interim esset, paulatim simulavit à Radirobanis patrocinio abire: & interdum imitatione doloris querebatur abesse Poliarchum. At non dubia Argenis simulationem hanc esse, peiùs frontem ab animo diffidentem exosa est.

At Radirobanes vitia utcunque hactenus pressa eò effrenatiùs solvere cœpit, quò diutiùs vires dissimulatione collegerant. Nullum præmium par esse auxilio quo Meleandrum juverat arbitratus, ita agebat, tanquam hospitalibus armis, plùs justo Siciliam & Argenidem emisset. Itaque immodestiùs Regem super gnatæ fœderibus adibat; gravisque inceperat omnibus Siculis esse Potentiorum præcipuè offensam immodestâ ambitione controxerat. At Meleandrum perplexæ cogitationes subiere, verentem ne is amor in jurgia desineret; fessusque & imparatus senex nova ad bella revocaretur. Filiam ergo vocat, petitque quid tantum in Radirobane ei displiceat. Privatorum

torum eſt, (inquit) eligere matrimonia ex amicitiæ affe-ctu, vel morum concordiâ. Nobis illa ſuavitas exuenda. Regum enim fortuna eſt, ut nunc indignos & exoſos per ſanctiſſima fœdera ſibi conjungant, nunc omnium ne-xuum jura, omniſque ſanguinis charitatem inhumana neceſſitas negligat. Chariſſimus eſſe ſolet, qui utilitate præcipuè potentiam noſtram alit; & affinitates pulcher-rimæ cenſentur, quæcunque regnum ſtabiliunt. Si plu-res genuiſſem, poſſes credere non me hîc tui habere ratio-nem, ſed mei. Scio enim à Regibus ſæpè filias aut ſoro-res, ſpargi in eos quos fallere amicitiæ ſpecie volunt, vel ad tempus placare; nihilque deinde ſui ſanguinis pignori-bus, nihil nominum quæ mutuò inierunt reverentiâ mo-tos, pacem & bella ex temporum & fortunæ æſtimare in-genio. At tu mihi ſola es; in te unam affectum patris & Regis, natura & ſucceſſio conjunxit. Aut ipſa tibi conſu-le; aut me patiaris conſulere. Hîc Argenis; eſt, Domi-ne, quòd rationem virgo reddat, ſi quem ſibi optat in ſponſum, non ſi cui dura eſſe inſtituit, ſive ratio eſt, ſive etiam pudor, cujus eſſet vel omnes averſari. Hunc autem Radirobanem forſitan poſſem non odiſſe, ſi me potiùs amaret quàm crederet debitam ſibi. Tam inconditam ſu-perbiam non fero. Tu ipſe, optime pater, cætera cogita, quæ in homine non probas. His quoque adducta ſum, ne hoc affine, te, & Siciliam, & me denique perditam velim. Ita obſtinatam Rex dimiſit, certus ipſi ut ſolebat indul-gere.

Radirobanes, quanquam iratus Seleniſſæ, quia pro-miſſa non proceſſerant, eam tamen optabat audire. Nam & ſolertem ſciebat, & poſt ſecreta alumnæ prodita ſuam eſſe. Cæterùm uni ipſe Virtigani expugnatam illius con-ſcientiam detexerat; levabatque furorem liberrimis apud eum queſtibus, multiſque in Meleandrum, interdumque Argenidem, minis. Timeo, mi Virtiganes, inquit, ſu-ſpicionem fraudis, ſi toties cum Seleniſſa ago. Tu in vi-

ces

ces meas tutò succesferis. Cùm ibo ad Argenidem, facilè ad anum pervenies, & hunc feres codicillum, quo queror destitutam spem, quam habere me jusserat, in Argenis recidisse ludibrium. Scribo prætereа ut omnia tibi credat, si quæ in rem tam arduam forsitan habet. Te enim mearum rerum arbitrum, te ut in cæteris rebus, sic in istâ consilium præcipuè mihi esse. Suscepto negotio, ut primùm Radirobanes Argenidem invisit, Virtiganes clàm Selenissæ in manus literas dedit; quas nonnihil semota cùm legisset, rediit ad Ligurem, haud ignara nisi procederent hæ nuptiæ, se utrimque perituram; &, nuncia, inquit, Regi, nihil eorum deesse quæ promiseram. Sed lentum amatorem ista tempora non quærunt. Rex est; armatus est; habet classem; & [1] ex raptu dii quoque sibi uxores invenerunt. Violenta consilia amor excusat, & mariti sanctum nomen delet injurias. Nec in alumnam crudelis sum. Cogi optat Argenis. Et hoc quidem ut fidem exolvat Poliarcho, cui promisit nunquam sponte consentire in alium. Servat igitur istam frontis verborumque constantiam, ne iratos deos habeat, quorum numinibus vocatis, Poliarcho se addixit. Sed me deinde jurgio premit. Nam cur, inquit, Radirobanem amare sic memoras? aut si amat, quamdiu cessat? accessit imperium Meleandri hanc austeritatem præscribentis. Nam ille cum Radirobane affinitatem non vult; & invidiam repulsæ transfert in filiam. Ne erres. Tuo Regi non diu licebit esse forti. Clàm enim milites accersuntur; & ubi Meleandro suæ vires placebunt, cum supercilio istum negliget, cui nunc affinitatem timidè negat.

multùm miratus Virtiganes tantæ audaciæ verba, ad dominum, qui de more iratior à virgine abibat, rem defert. Et ille novitatem consilii haud parum miratus, faciamus

1 *Ex raptu Dii quoque sibi uxores invenerunt, &c.*] Pluto Proserpinam legentem flores per Ætnæos agros rapuit. Ovid. l. 3. Metam. Et Claudian. de raptu Proserpinæ, &c. Juppiter Inachidem, Europam, &c. similiter rapuisse dicitur.

2 *Vide-*

ciamus igitur, inquit, ut nullâ suâ culpâ Argenis ejuret Poliarchum; & ei liceat nos amare. Ego per Jovem, quacunque hæc fide Selenissa tibi mandaverit, omnia diligentissimâ ratione curabo; nec à Meleandro sperni me patiar. Sed ne anus nos deserat, accusetque conatus ad quos ipsa jam impellit; nesciat hanc mihi rationem placere; ipsa quoque si nostrarum esse partium, se cum Argenide ex improviso capi lætabitur. Non audebat Virtiganes dissuadere; quamquam pericula [1] videbat, & hospitii violati infamiam. Ita fraude & scelere Selenissæ, vis funesta Argenidi, & quod miserius erat, tanquam optanti apparabatur. Conducebat huic fraudi, habere facilem, nec suspiciosum Meleandrum. Rursus ergo cohibere Radirobanes animum cœpit; illum sine satellitio ambivit, sine armis iniit apud illum convivia; ut neque is dubitaret se ejus fidei deinde concredere. Exercitum quoque in Sardiniam remisit, ne suspectus nimiis viribus esset. Familia tamen, & Procerum quos habebat comitatus, corporisque custodia, plusquam sexcentorum hominum erant; præter triremium quinque (tot enim sibi servaverat) remiges atque nautas, quos ex omni classe delegerat.

Satis hoc virium ad fraudem raptumque existimans, diu secum exegit, quo securiùs modo prædam hanc ageret. Multa volventi talis potissimùm dolus sedit. Prætorium ejus navigium, cùm in Epeirctes portum succederet, pertinax gubernator obnoxiè in ignoto saxo allisérat. Ita quassatum est latus, & quicquid sub prorâ, scopulo ictum dedit. Fluctibus tamen ereptum est, contis, atque remigio, funibusque ab antecedentibus scaphis, & proximo littoris aggere, perniciter actis. Ereptum periculo

1 *Videbat, & hospitii violati infamiam.*] Hospitale fœdus Meleandrum inter & Radirobanem intercesserat, quod ulla injuria violare nefas erat. Virgil. l. 8. *Euander timet ne Jovis hospitalis Deorumque incurrat invidiam caso ab civibus suis Argo, cui Argiletum extruxit*, inquit Servius Honoratus ad l. 2. Æneid. vs. 535. *Lycaon cum hospites susceptos necaret, à Jove suscepto postquam ei epulas humanas apposuit, versus in lupum, ostendit hospitii jura esse non violanda.*

1 Nam

culo, in ipso terræ confinio fundatur anchoris, & deinde ingentium trabium velut ponte, incurvam craticulam imitante subnixum est. Sic utrimque effultum, in pristinum robur componebant artifices. Neque modò placebat sublapsa restitui; sed quæ plurimarum ædium urbiumque fortuna est, præstantiùs volebant ex ruinâ resurgere. [1] Namque Corinthii, apud quos primæ triremes sunt conditæ, rei nauticæ eximium usum ad colonos pertulerant. Et hinc Corcyra statim, hinc validæ maritimis copiis Syracusæ. Pulcherrimum erat Meleandro navigium ad eam artem exactum; ex quo exemplum capere suos artifices Radirobanes jussit, & triremem reparare propemodum à carinâ. Nec Radirobanes tantum, sed & sæpè Meleander, opus visebat. Hunc ergo insidiis ordinem ille constituit. Absolutam triremem dicavit Argenidi, illius statuâ ad proram defixâ, & in puppis ambitu per varios ornatus repetitâ imagine. Opportunè [2] instabat natalis Argenidis, quem & velle se prædicabat renascenti navigio esse natalem; in eam igitur diem invitavit ad littus cum gnatâ Meleandrum; quippe locato in arenâ tentorio prandium utrique daturus; quo in multum diei protracto, triremis deinde nomini Argenidis sacra, inter tubas atque symphoniam, æquori permitteretur. moxque tenebris excipientibus lucem, [3] medicati ex sulphure ignes, & sub undis victuri (nova tunc erat voluptas, atque rara) ex eodem littore emicarent. Inter illud verò spectaculum, Siculis

1 *Namque Corinthii, rei nauticæ eximium usum ad colonos pertulerant, &c.*] Corinthii coloniam in Siciliam deduxerunt condideruntque Syracusas, & illuc artem suam nauticam provexere.

2 *Instabat natalis Argenidis*] Alex. Neap. l. 2. cap. 22 *Nec solum*, inquit, *urbis natalem celebrabant, sed singulorum dies natalitios, pulte, fitillo, mero, cibis, floribus; erantque hilaritatis & lætitiæ pleni dies*; constat ex fastis & Horat. lib. 2. Satyra 2.

—— Natales aliosque dierum
Festos albatus celebret.

Virgil.

Phyllida mitte mihi, meus est natalis Iola.

3 *Medicati ex sulphure ignes.*] Origo ignium istorum artificialium, ex Græcis emanavit, qui Trojam incenderant; vernacule, *feux gregeois*, vivunt sub aquis.

culis improvisis, & ut extra periculum plerumque exermibus, statuerat vi correptam cum patre Argenidem in proximas naves deferre. Ac ut longâ hilaritate, mentes omnium à cura & suspicione averteret; noctem quoque, quæ Argenidis natalem præcedebat, regio [1] tripudio, & propemodum mimo celebrare instituit; undecim ex primis suorum juvenum electis, qui secum larvati saltarent. Placebat [2] eâ scenâ referre trium deorum fabulam, pulso patre Saturno, naturæ hereditatem sorte ducentium; cum sydera Jovi cesserunt; horruere maria sub Neptuno, & tristitiâ ferox Pluto ad populosiora regna demissus est.

Hos splendoris regii ludos, à Radirobane parari Meleander lætus accepit; illum utique diem honore præcipuo culturus. Nam & quæ Syracusiorum, cæterarumque urbium legati paulò antè petierant, inter hanc pompam, tanquam in honorem Argenidis, donare decreverat: ea verò maximè erant; ne redemptoribus portoriorum, aut vectigalium, liceret ab iis quicquam exigere, quos non vitio suo egenos, & colendæ terræ utiles esse, magistratus censuisset; præterea, [3] ne quis ex proletariis, aut capite censis, imitari divitum ocium posset, cessando, fastidiendo artificia, & unum ferrum sic ad latus gestando, tanquam in pace militaret: sed quos de suo non vivere posse constaret, vel sponte quod profiterentur eligerent, vel ad publica opera distribuerentur; quippe illos ignavâ tristique superbiâ in pace marcentes, privata scelera exequi; aut quo suam egestatem publicis malis pascant, operam ultrò ad seditionem motusque civiles commodare. Illud

1 *Tripudio, & propemodum mimo.*] Saltatione Pyrrhica.

2 *Eâ scenâ referre trium Deorum fabulam.*] Uti expulso Saturno, Jovi Cœlum, Neptuno maria, Plutoni inferi, quos vocat *populosiora regna*, in sortem ccciderint.

3 *Ne quis ex proletariis aut capite censis.*] Hi erant plebeii, qui arte sua victum quærebant: capite censi, qui nihil omnino habebant, quod referrent ad censum, præter capita, seu personas, quotquot erant in familia.

1 Ne

Illud quoque petiere. [1] Ne imi quæstores exigendis à populo tributis præessent; & nec ipsi privatorum limina circumirent, nec missis lictoribus pignora caperent, divexarentque oppidanos. Ipsorum concivium esset hoc munus; qui ex suo corpore eligerent per quos ea pecunia cogeretur humaniùs; hanc singula oppida ad Prætorem suum ferrent? inde vel Præfecto Provinciæ numeraretur, vel, si Regi placeret, Syracusis inferretur ærario. Si quis enim privatus detrectet, aut moretur; per suos hunc cives, per assuetos magistratus, notosque lictores, præstare ad solutionem adigi, quàm inhumano fastu quæstorum, qui cum exactoribus suis, brevem moram egenis interdum crudeliter vendunt; meliusque prædati nunquam eunt, quàm cùm in vexatis laribus, & in quibus vix tantum est quod tributo sufficiat, sibi quoque spolia illato terrore inveniunt. Misertus suorum Rex, Cleobulo curam dedit ut leges conciperet, quæ hæc à populo incommoda arcerent. Difficilius fuit, quod iidem legati petierant, malis occurrere quibus litium frequentia, Judicum moræ, & advocatorum iniquitas agros urbesque populaverant.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Quanta in regnum incommoda ex frequenti Iudicum, Patronorum Rabularum numero, & longa litium prolatione resultent: quibus remediis tanto morbo succurratur. Ibburranes tot malorum impatiens subtili sermone Meleandrum docet.

IBBURRANES & suapte magnitudine, & commendatione Argenidis Regi charus, conversari frequentiùs solebat in Regiâ. Hunc adierant Syracusii, recipique ambierant in tantæ gratiæ clientelam. Ferret ipse ad Regem

1 *Ne imi quæstores.*] Duo proscribit, nempe multitudinem Quæstorum & Lictorum, qui tributa exigunt; & inhumanitatem eorundem, qui nunquam melius prædantur, quam apud eos, quibus vix esse potest, quod tributo sufficiat. Remedium erit, si in ærarium Regis pecunia immediate transferatur, atque ipsi divites summam exolvant.

gem justissima vota, precesque Siculorum, eumque jam sponte mitigatum, prolixiùs suo pondere ad populi commoda inclinaret. Præter cæteras virtutes, summa erat in Ibburrane facilitas, si quis opem, aut justam suffragii commendationem petebat, ut eum diceres beneficium accipere quoties dabat. Is igitur & sæpe Syracusanos commendaverat Regi; & tunc maximè super his fori & judiciorum malis, de quibus populus querebatur, ita locutus est. ne putes levia hæc esse, Rex, quibus levari Sicilia exoptat: nescio an turbæ civiles quas modò sedavisti, furiosiùs sævierint; aut ne dubites quàm amplâ factione minentur hæc mala; non plures cum Lycogene coierant. Isti, inquam, Advocati, Patroni, Scriptores, Lictoresque (nam Judices, quia eos constituis, vereor nominare) adeò numerum superant, ut pauciores sint agricolæ, pauciores qui in mercaturâ vertuntur, regnumve custodiunt. Unde verò tanta illa gens vivit, nisi ex injuriâ populi, ex clade & sanguine miserorum? Eò quidem majori reipublicæ detrimento; quod si inter pauciores, sed spectati candoris, advocationum munus esset, tot illa ingenia quæ noxiâ calliditate se corrumpunt, melioribus studiis ornarent patriam; disciplinas, & artes, aut proderent novas, aut inventas excolerent. Ita hæc pestis non modò malorum est rea quæ infert, sed bonorum præterea, quæ adimit. At excusabis multitudinem comitialium hominum (permitte sic vocari hos jurgiorum præceptores) ex litigantium numero; quibus omnia fora ægrè sufficiunt. Per pauciores enim agi tot causas, tot explicari negotia non posse. Imò verò [1] ex Judicum & Patronorum numero, crescunt lites, aut subsident. Adde nova tribunalia, non deerunt quibus placeat recens equuleus; quòd si de vete-

ribus

1 *Ex Judicum & Patronorum numero crescunt lites.*] Abusus fori; Judicum enim mora & Advocatorum numerus ingens, scriptorumque atque lictorum iniquitas exhaurit populares; siquidem consuetudine videndi miseros & faciendi, exuunt omnem humanitatis sensum. Ut ait ibidem Barclajus.

1 *Sub-*

ribus adimes, ita cadet pars litium; ac de morbo decedat ſi de hodiernâ medicinâ ſubtraxeris. Forenſis hujus æſtus cauſa eſt; quia Judices (ne infrequentia cauſarum, lucello ſublato, etiam deſpectam dignitatem faciat) in ſummo jure ſemper inveniunt quos [1] ſubmittant faſcibus ſuis: nec rabulæ deſunt, & his quoque deterius genus, [2] homines quidam ſcientes formularum, omniſque ad litigandum articuli; qui vel alios inter ſe committant, vel ipſi repertâ litigandi materiâ hujus ludi ignaros exerceant. [3] Ex tuis provinciis una fuit expers eorum qui ſe in litibus doctos jactitant. Quietem oppida agebant; quicquid diſcordiæ inter cives exarſerat, rudis, ſed beata æquitas, compeſcebat per arbitros. Ignari ſalutis; paſſi deinde ſunt ex illis hominibus apud ſe unum vivere. Illico ortæ cauſæ; contentiones validæ; & diſſidia ætatem tulerunt. Adeò iſti in foro exerciti ſæpiùs lites excudunt, quàm inveniunt aut placant.

Sed utcunque numeroſi, & aliquâ contagione vicina omnia turbantes; ſaltem ſi brevi ſupplicio contenti mulctatos dimitterent. Nunc æterna ſunt jurgia; ut ſi cum ſumptibus ſit moleſtiarum ratio, gravius putes ſic vincere, quàm confeſtim damnari. Illud eſt potiſſimùm quod exigit tuam curam. Amputa has ambages; conſtitue ſpacium ultra quod nullis litibus fas ſit ſeneſcere. Nam & modum

1 *Submittant faſcibus ſuis.*] Suæ poteſtati. Metonym.

2 *Homines ſcientes formularum.*] Sunt rabulæ ſeu litium artifices. *Solliciteurs de proces.*

3 *Et tuis provinciis una fuit expers eorum qui ſe in litibus doctos jactitant.*] Quænam illa provincia eſt litium olim expers; Fateor Germanorum aut Helvetiorum ejuſmodi extitiſſe. Malim tamen ad Augronias Galliæ Tranſpadanos populos referri, qui cum litium olim experies fuiſſent, forte Tabellione quodam irrepente ſic ſe litigiis dederunt, ut non humanas modo, ſed ipſas etiam divinas leges oppugnarint, eoſque imprimis, qui certiſſimarum ad ſalutem legum obſervatores. Quæ res meritiſſimæ horum Rabularum ſtragi nuper anſam præbuit. Cum enim ipſi Auguſtiſſimæ Euchariſtiæ ſolemnibus tartareo œſtro perciti in templa Dei non lapidea modo, ſed etiam viva eum ſtrage irrupiſſent, omniaque ſacra inſontium, quos ſuo furori perperam immolabant, cruore polluiſſent, hi viciſſim vindice gladio meritas pœnas deo perſolverunt.

modum & numerum prægressæ sunt artes ac nomina, quibus miserrimos clientes Patroni & Judices frustrantur. Articulatim & lentè hos discerpunt qui semel perire potuerant. Sæpè itur ad Judices, causa narratur, aliquot anni abeunt, necdum contestatio litis, ut vocant, audita est. Judicibus hîc non vacat, hîc omisso quod litem facit negocio, hærent Patroni in causis minoribus, quæ nunc spontè, nunc eorum studio nascuntur è primâ. Hæc præludia adornant, his proclamant inauditis iter ad verum Judicibus esse non posse. Sic dubia ex dubiis seruntur. Sic immani dilatione pereunt litigantes, magnâ, ô Rex, in insontes inopesque injuriâ. Nam qui in divitem inimicum pauper inciderit, tam longo & sumptuoso itinere conficitur: procumbitque denique lassus, nec recuperato jure inultus, æmulo minùs suo quàm huic prolixæ æquitati irascitur. Ne quære cur tamdiu Judicibus placeat, & patronos ad se delatos cruciari. Nempe ex morâ & tempore, sua opera æstimatur. Sic Patronis, inquam, crescit, sic Judicibus merces. Multa scripsisse, multa audisse (quamquam ea præstabat compendiò fieri) acerrimè vendunt; eo pejores quòd quæ peccant, ipsi justitiæ imputant. Præterea consuetudine videndi miseros, & deinde faciendi, exuunt humanitatis sensum; aut potiùs miserum esse non credunt, litigare. Ita duri ad questus, parum supplicibus moventur; & ab iis tantùm culti, saltem amant longiora in ipso exercere imperia.

Cætera quæ quotidie peccant taceo. Nam hæc omnia questos esse oportuit qui emendandi fori tibi mentem dederunt. [1] Præstat de remediis in eam cladem videre: quæ fortasse ab ejusmodi sanctione non incommodè incipies; ut sistantur Judicibus illi ipsi qui inter se dissentiunt, ne ab sola advocatorum fide res pendeat. Ex eorum simplicitate,

1 *Præstat de remediis.*] Docet lites non à sola Patronorum fide pendere, nec ultra semestre differri oportere.

1 *Quæ*

citate, vel astu, sæpè integriùs ad ingenium causæ disceptatores pervenient, quàm callidæ eloquentiæ fuco. Ubi causam adhuc nudam inspexerint, duorum aut trium judicum arbitrium erit, an ad sententiam sat liqueat. Neque juris teneantur apicibus. Æqui bonique judicium esto. Aliter exordiri nefas sit; sive in minoribus judiciis, sive ad quæ provocatur. Sin impeditius jurgium venit, testesque, & inspectionem, & leges desiderat; tum ad quos patronos deferetur, ii Numini repetant sacramentum quo semel devincti sunt, nullam se causam, quoad sciant, iniquam oraturos. Quos si hanc fidem fefellisse constiterit, aut clientem prævaricatione læsisse, præter infamiam genus supplicii excipiat, cujus timor apud paria ausuros plusquam omnes dii possint. Illud præterea utilissimâ lege cavendum est, ne quid à clientibus Patroni accipiant, priusquam lis finem sortita sit. Qui vincetur, aut nihil, aut non multò amplius, quod & lege definies, patrono debebit; & jam inde ab litis principio accedet tantillæ solutionis fidejussor, ne operæ merces aliâ lite quærenda sit. Is verò cui successerit, advocationis diligentiam rependat tanto auro, quantum Judices ipsi in laboris mercedem accipiunt. Sed sanctum sit, ne quis dum adhuc litigatur, intempestivis muneribus peccet in legem, Causa, si si quis cliens dederit, cadat: accipienti patrono imperetur à foro exilium. Delatori ea sint præmia quæ vel domesticorum fidem solicitent. Faxo patroni moras oderint; & contentiores ad metam, dum sibi sic studebunt, aliis prosint.

Parum est, nisi præterea edices (sed hoc graviter, nec ut solemus, terroris mox evanescentis imagine) ne ulla lis ultra sex menses apud Judices hæreat; nisi si testes extra provinciam arcessendi sunt: tunc enim vel tempus geminari non abnuam. Non ferent hanc vocem assueti lentissima propinare remedia, & indignatione plenissimi negabunt tot causarum acervos semestri jurisdictione degeri

posse. Ab iis igitur quæram, an in annos cumulus litium crescat in foro; an verò de veteribus absolvant penè ad scaturientium numerum. Si crescunt; quid iis tandem fiet; quo satis ostio evolvemus tot annorum incrementa? Abjiciendæ mehercule erunt, aut uno agmine non ex æquo finiendæ, sed sortibus. Sin penè ad nascentium numerum jam adultas emittunt; nihil magis exigimus; convenimus de numero; satis inquam ut quot annus feret lites, tot audiantur judicia. Sin objicient religiosam difficultatem veri quærendi, quæ aliquot interdum annis indigeat; nihilo erit excusatio illa fœlicior. Nam implicatæ scilicet causæ sunt; vos ipsi, vos, Judices, eas implicuistis. Respicite in majores, Celeriora quàm præscribimus judicia erant: & tamen æquissimos fuisse non abnuas, cùm ab illis conditas leges ut plurimum colamus, Labentibus seculis, specie æqui, in reorum auxilium inventa sunt ea, quibus denique simplicitas legum occubuit. Frustrationes, rescripta, & quæ semel constitui poterant velut religioso ordine in varios dies dilata. Hæc verò quia Judicibus & Patronis ad lucrum sunt, jam neglecto reorum commodo tam sanctè observantur; quasi judiciis cives, non hæc illis inventa sint. Ex istis resecate, quod justi temporis mensuram excesserit. Nam & sex mensium studium ac diligentiam nulla causa effugiet; & si exacto spatio adhuc deliberabitis? at tanti est à tribunali discedere Nec scrupulositas nimii juris cunctationem injiciat. Ex animi vestri sententiâ, quod tunc liquebit decernite. Quandoquidem & sæpè post annos & lustra, haud minùs turbidè vel iniquè statuitis. Adeo non tempore, sed diligentiâ, veritas constat.

Meleander dicentis manum corripuit; & hilari vultu; quò te, inquit, hic æstus, magne Antistes, qui absentibus loquaris? nisi me fortè in Judicum numerum refers; aut sub alienâ invidiâ me mones. Audio enim & quibus res in Aulâ est, queri lenta illic esse consilia; excusavit Ibburranes

ranes dicendi fervorem, curâ publici commodi concitatum. Sed fortasse Judices (inquit) transferre in causarum Patronos invidiam volent. Siquidem illos esse, qui cunctantur, nunc directâ, nunc in obliquo morâ; & animos Quæsitorum diversissimâ ambage impediunt. Quasi verò qui advocationis munere funguntur, ita peccare nisi ex consensu Judicum possint. Hi rem postulant differri. Isti annuunt. Utrorum majus est vitium? Equidem censeo esse illorum, qui cùm possint hæc mala prohibere non faciunt. Neque enim sic tergiversari, remque differre, & in superfluis morari auderet Patronus, qui nesciret ejusmodi artem quotidianam esse, & assensu Judicum ratam. Neget Prætor inducias; omnes litis articulos intra sex mensium spatia includat; imparatos habeat pro convictis; jam Causidici desinent ab hac fraude, neque jura clientium improbâ dilatione confici ferent.

Si hæc tamen omnia Judicum animos non movebunt, si mihi reclamabunt, si fidem, & labores, & disciplinam suam jactantes, hac paucorum mensium brevitate se ultra fas premi querentur; te misericordem esse non veto. Jube quicquid negotii oneratis superfluet, dividant in peritos. Sunt in causarum Patronis consultissimi multi; ad hos litigantium quos placebit rejiciant. Seu per se, seu per alios judicent, è republica facturos; modò præter imperatum spatium clientes non pendeant. Videbis illicò refectas illis vires. Non committent ut lucri & potestatis pars in alios emanet. Plura tunc negotia ingere? soli isti, modò tam delicatè de laboribus fessi, sufficient; præsertim si, ut oportet, hanc legem grandi mulctâ sanciveris.

Sed quid, inquies, veteribus causis fiet, quæ in tribunalibus multos annos jam perennant? Certè enim his simul, & cæteris quæ in dies deferuntur, hic annus non sufficit. In hanc rem illi qui judicia exercent etiam ingratiis collegas accipiant, quot purgando foro sat erunt. Non ultra sex menses potestas sit. Vacua deinde ab situ antiquo

tribunalia, non plùs anno ultionem noxiorum differant, questumve læsorum.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Ad natalitiorum Argenidis anniversarium diem ex tota Sicilia concurritur. Ad hunc commendandum Radirobanes, certius dicam, ad finem suum assequendum regia pompa dignis impensis non parcit. Tripudio argumentum dabit erciscundum Saturni Imperium.

ÆQUA sentire Ibburranes videbatur. Quia tamen ægra corpora nimio medicamenti conatu percelli, exitiale interdum est; Rex tantæ salutis novitatem distulit, donec possent vocari magistratus, & tanquam consentientibus leges dici. Nam nec illis oportebat reverentiam ad populum perire; quod utique metuendum si in tumultuariâ sanctione magis pœnæ, & vindictæ, quàm futuræ utilitatis species fuisset. Cætera igitur quæ populus petierat, repræsentari confluentibus ad natalem Argenidis jussit; solam judiciorum ordinationem promitti; & cura concipiendi sanctiones data Cleobulo.

Jamque non ex civitatibus modò Oratores convenerant, sed adeò omnis generis mortales implebant Epeircten, ut Radirobanes cogitati sceleris curis incubans, interdum vereretur ne inter tot Siculos rapi Argenis non posset; interdum in confuso & incondito vulgo cogitaret Meleandri comitatum, ægriùs ad opem coiturum. Non operæ interim, non pecuniæ parcebatur, quò institutam saltationem exornaret; nam & sibi conciliare elegantiæ famam quærebat, & offensæ quam moliebatur atrocitatem ejusmodi apud populum favore minuere. Pridie ergo natalis Argenidis destinato spectaculo aula fuit apud Meleandrum amplissima. Cœnâ maturè exhibitâ, illuc ex Sardis Siculisque frequentes conveniunt. Non lictores, non armati, ad fores aditusque dispositi, satis submove-

bant immodicos, ut in pompæ regiæ parte eſſet ipſe tumultus, læſorumque, & repellentium clamor. Ipſe Meleander, ad fores proceſſit, quando cuſtodum & lictorum poteſtas non valebat, oravitque regio vultu, ne confuſum ſpectaculum, ſeque offenſum vellent. Archombrotus lateri proximus erat; cui abſcedens mandavit, ut admiſſis qui ſpectare commodè poſſent, cæteros ſui reverentia arceret. At ille Radirobani quaquà nocere pium exiſtimans, turbare tripudii mimum aggreſſus eſt, quem is tantopere curabat; & tanquam populi impetum non ferens, prodidit fores ſubitâ multitudine obrutas, ut ſtipatis corporibus nec ipſi ſe caperent; cumque excandeſceret Meleander, tamen à calentibus non audiebatur, donec populum ipſa libertate mitigatum ſui puduit: maximè poſtquam indignatus Rex per portam ſolio proximam viſus eſt ſeſe proripere. At Eurymedes atrocia ingerebat paulatim ſtupentibus; Archombroto tacitè ſibi plaudente, quòd ferretur Radirobanes eo tumultu adeò accenſus, ut projectis ornamentis juberet diripi machinas, quæ pendebant, choream demiſſuræ ab aëre.

Tandem Eurymedis operâ liber à populo locus Meleandrum cum Argenide recepit; & in exordium ſcenæ, quatuor Satyri aulæò digreſſi, cùm breviter & inconditè ſaltaſſent, ejuſmodi Epigramma, tanquam argumentum ſpectaculi, ad Regem atque Argenidem delatum, mox ſparſerunt in populo.

[1] Quæ benè Saturno ſteterat Natura ſub uno,
Spargitur in partes, [2] exectaque robora luget
In plures heu! lapſa deos. Hinc Juppiter inſtat;
[3] Germanos hinc ira tenet. Quæ pugna? quis ardor?
Sic fratres certare decet? Sic regna petuntur?

Ab

1 *Quæ benè Saturno ſteterat natura*] Hoc tripudio, diviſio imperii Saturni exprimitur.

2 *Exectaque robora luget In plures, heu! lapſa Deos.*] Vis enim unita fortior eſt ſeipſa diſperſâ.

3 *Germanos.*] Neptunum & Plutonem.

1 Reve-

Ah potius [1] revocate senem, sceptrumque parenti
Reddite. Privatos melior concordia junget.
Sed pacem Fortuna dabit: [2] Venit illa, globoque
Fluctuat, alternans dubiâ vestigia mente.
Hac in sydeream mittit te Juppiter aulam,
Et tibi cærulea dat regna, [3] Tridentifer undæ;
Plutoni tenebras, & [4] opacum manibus orbem.
Hæ leges placuere deis. hoc fœdere mundus
Gaudet. eu ut fervent lætantum mista deorum
Agmina & incertam fidibus rexere choream;
Dî Superi, Dî cæruleo qui pisce per undas
Ponè natant, & quos nigris humus abdidit umbris.
Hos inter nulla tantarum ad gaudia rerum
[5] Huc venere deæ; sive illæ lucida servant
Sydera, sive alios exercent litibus Orbes.
At vos [6] Sicaniæ paulum succedite Nymphæ,
Atque exultantum choream miscete deorum.
Præcipuè [7] Siculis tu Virgo debita sceptris,
[8] Junge Jovi dextram, pedibusque ad carmina pulsis
Fac sciat esse aliquid melius Jove. [9] Præferat ille
Sicaniam cœlo, teque ô Regina, Sorori.

Interim præludentibus tubis, flamma imitatione fulguris per effictarum nubium volumina ibat. Tum cœli effigies, quam summo tabulato admoverant, cœpit moveri, sensimque delapsa est; & tria claustra aperuit, in quibus crystallinæ stellæ per suppositas faces micabant, aurumque

1 *Revocate senem.*] Saturnum.

2 *Venit illa, globoque fluctuat.*] Sic Fortunam depingunt Antiqui propter inconstantiam.

3 *Tridentifer.*] Neptunus.

4 *Opacum manibus orbem.*] Inferos, populosius regnum.

5 *Huc venere Deæ, nec illæ lucidæ servant Sydera, sive alios exercent litibus orbes.*] Sive Cœlicolæ, sive Inferæ, quibus sunt sedes, quæ utrumque orbem, homines & Manes exercent litibus, id est, incendunt furoribus.

6 *Sicaniæ Nymphæ.*] Siciliæ virgines. Sicelides.

7 *Siculis Virgo debita sceptris.*] Argenis.

8 *Junge Jovi dextram.*] Radirobani, scilicet in fœdus nuptiarum, nam ille in habitu Jovis saltabat.

9 *Præferat ille Sicaniam cœlo, teque ô Regina Sorori.*] Jupiter Siciliam Cœlo & te ô Argenis uxori, sed prius sorori præponat.

1 Duo

que & purpuram incendebant suo fulgore. In trium cellarum mediâ sedebat Jupiter; aliæ Neptunum & Plutonem ferebant. Circa illos, tanquam ministrorum turba, multi Cupidines; quibus cincinni crines, brevisque persona: pendebat ab humero arcus; & dextrâ vibrante, [1] duo diversæ cuspidis & effectus tela gestabant. [2] Hi cum dominis habili saltu in pavimentum tapetibus stratum delati, percurrerunt aream saltatione levissimâ. Juppiter interim ducente modulorum tenore ad fratres accedebat. Mox tanquam non conveniret disceptantibus, simul nutu saltuque idoneo ferebantur in diversa. Cùm hoc iterum, tertioque fecissent, subitò dea Fortuna comparuit, globo insidens, quem etiam ad cantum movebat. Et regnorum insignia, de quibus dii certabant, in succinctâ veste occulens, venire illos jussit. Illi fidibus pedes regentibus parebant. Manus ergo ad sortem demisere. Juppiter in eo fortunæ sinu [3] fulmen invenit trisulcum ex auro, tridentem Neptunus. Pluto ad cuspidem inferorum contabuit. Subitò alia nubes, Jovi, tanquam Regi Superorum, eminentissimos deorum cœlestium devexit, Martem, Apollinem, Mercurium. Neque mora, fervebat in medio disparibus fluctibus mare, quod de musco & conchis scopulum habebat; unde [4] Proteus, Triton, & Glaucus ad suum Neptunum desiluere; cœtu interim musico ita tremulas & patulas voces adgubernante, ut ad murmur pelagi quadam imitatione descenderent. Vix Neptunus illos agnoverat; cùm ab alia parte obscura amœnitas

1 *Duo diversæ cuspidis & effectus tela gestabant.*] Ovid. l. 1. Metam.

Deque sagittifera prompsit duo tela, pharetra,
Diversorum operum, fugat hoc, facit illud amorem;
Quod facit auratum est, & cuspide fulget acuta,
Quod fugat obtusum est, & habet sub arundine plumbum.

2 *Hi cum dominis.*] Neptuno & Plutone.

3 *Fulmen invenit trisulcum, &c.*] Insignia Jovis, Neptuni, Plutonis.

4 *Proteus, Triton & Glaucus.*] Dii marini, quorum primus in varias formas se commutat. Secundus Neptuni tibicen dicitur. Tertius vi graminis, quod degustaverat, mutatus est in Deum marinum.

1 *Reso-*

Ah potius [1] revocate senem, sceptrumque parenti
Reddite. Privatos melior concordia junget.
Sed pacem Fortuna dabit: [2] Venit illa, globoque
Fluctuat, alternans dubiâ vestigia mente.
Hæc in sydeream mittit te Juppiter aulam,
Et tibi cærulea dat regna, [3] Tridentifer unda;
Plutoni tenebras, & [4] opacum manibus orbem.
Hæ leges placuere deis. hoc fœdere mundus
Gaudet. en ut fervent lætantum mista deorum
Agmina & incertam fidibus rexere choream;
Dî Superi, Dî cæruleo qui pisce per undas
Ponè natant, & quos nigris humus abdidit umbris.
Hos inter nulla tantarum ad gaudia rerum
[5] Huc venere deæ; sive illa lucida servant
Sydera, sive alios exercent litibus Orbes.
At vos [6] Sicaniæ paulum succedite Nymphæ,
Atque exultantum choream miscete deorum.
Præcipuè [7] Siculis tu Virgo debita sceptris,
[8] Junge Jovi dextram, pedibusque ad carmina pulsis
Fac sciat esse aliquid melius Jove. [9] Præferat ille
Sicaniam cælo, teque ô Regina, Sorori.

Interim præludentibus tubis, flamma imitatione fulguris per effictarum nubium volumina ibat. Tum cœli effigies, quam summo tabulato admoverant, cœpit moveri, sensimque delapsa est; & tria claustra aperuit, in quibus crystallinæ stellæ per suppositas faces micabant, aurumque

1 *Revocate senem.*] Saturnum.

2 *Venit illa, globoque fluctuat.*] Sic Fortunam depingunt Antiqui propter inconstantiam.

3 *Tridentifer.*] Neptunus.

4 *Opacum manibus orbem.*] Inferos, populosius regnum.

5 *Huc venere Deæ, nec illæ lucida servant Sydera, sive alios exercent litibus orbes.*] Sive Cœlestes, sive Inferæ, quales sunt furiæ, quæ utrumque orbem, homines & Manes exercent litibus, id est, incendunt furoribus.

6 *Sicaniæ Nymphæ.*] Siciliæ virgines. Sicelides.

7 *Siculis Virgo debita sceptris.*] Argenis.

8 *Junge Jovi dextram.*] Radirobani, scilicet in fœdus nuptiarum, nam ille in habitu Jovis saltabat.

9 *Præferat ille Sicaniam cælo, teque ô Regina Sorori.*] Jupiter Siciliam Cœlo & te ô Argenis uxori, sed prius sorori præponat.

1 *Duo*

que & purpuram incendebant suo fulgore. In trium cellarum mediâ sedebat Jupiter; aliæ Neptunum & Plutonem ferebant. Circa illos, tanquam ministrorum turba, multi Cupidines; quibus cincinni crines, brevisque persona: pendebat ab humero arcus; & dextrâ vibrante, [1] duo diversæ cuspidis & effectus tela gestabant. [2] Hi cum dominis habili saltu in pavimentum tapetibus stratum delati, percurrerunt aream saltatione levissimâ. Juppiter interim ducente modulorum tenore ad fratres accedebat. Mox tanquam non conveniret disceptantibus, simul nutu saltuque idoneo ferebantur in diversa. Cùm hoc iterum, tertioque fecissent, subitò dea Fortuna comparuit, globo insidens, quem etiam ad cantum movebat. Et regnorum insignia, de quibus dii certabant, in succinctâ veste occulens, venire illos jussit. Illi fidibus pedes regentibus parebant. Manus ergo ad sortem demisere. Juppiter in eo fortunæ sinu [3] fulmen invenit trisulcum ex auro, tridentem Neptunus. Pluto ad cuspidem inferorum contabuit. Subitò alia nubes, Jovi, tanquam Regi Superorum, eminentissimos deorum cœlestium devexit, Martem, Apollinem, Mercurium. Neque mora, fervebat in medio disparibus fluctibus mare, quod de musco & conchis scopulum habebat; unde [4] Proteus, Triton, & Glaucus ad suum Neptunum desiluere; cœtu interim musico ita tremulas & patulas voces adgubernante, ut ad murmur pelagi quadam imitatione descenderent. Vix Neptunus illos agnoverat; cùm ab alia parte obscura amœnitas

1 *Duo diversæ cuspidis & effectus tela gestabant.*] Ovid. l. 1. Metam.

Deque sagittifera prompsit duo tela, pharetra,
Diversorum operum, fugat hoc, facit illud amorem:
Quod facit auratum est, & cuspide fulget acuta,
Quod fugat obtusum est, & habet sub arundine plumbum.

2 *Hi cum dominis.*] Neptuno & Plutone.

3 *Fulmen invenit trisulcum, &c.*] Insignia Jovis, Neptuni, Plutonis.

4 *Proteus, Triton & Glaucus.*] Dii marini, quorum primus in varias formas se commutat. Secundus Neptuni tibicen dicitur. Tertius vi graminis, quod degustaverat, mutatus est in Deum marinum.

1 *Refo-*

nitas (nam [1] referebat Elyſios campos) [2] Minoëm, Æacum, Rhadamanthum, [3] novæ luci attonitos dedit. Quorum admonitu opulentiſſimus Pluto, non diutiùs ſui imperii vires deſpexit. Veſtis Cœleſtibus diis ex purpurâ, Maritimis cærulea erat;& Inferos ferrugo venerabili horrore incinxerat. Suus præterea cuique ornatus. Radii circum Apollinem micabant: Mars in purpurâ intexuerat belli imagines, & ferrum habebat in manu. Pileus, & [4] alæ in talis, deſignabant Mercurium; [5] caduceuſque, & ſoporis potens virga. At Triton buccinam tortilem lateri ſuſpenderat; Proteo duplex, & diſſimilis vultus, arguebat mutationis ingenium; Glaucuſque talem barbam promiſerat, in quali eum [6] efficax gramen prope Anthedonem deprehendit. [7] Minos in pallâ numerabat centum urbes.

1 *Referebat Elyſios campos.*] Dictos ἀπὸ τ̃ λύσεως, à ſolutione, nam animæ poſt ſolutionem vinculi corporei illuc deveniunt. Is locus amœniſſimus fingitur, ab aliis in centro terræ, ab aliis juxta lunarem circulum, ab aliis & potiſſimum à Plutarch. & Homer. in inſulis Britann.

2 *Minoëm, Æacum, Rhadamanthum.*] Reges, qui propter ſuam in judicando ſeveritatem, Judices inferrorum dicti ſunt.

3 *Novæ luci attonitos.*] Quippe tenebris inferni aſſuetos.

4 *Alæ in talis.*] Superius dictum eſt, Mercurium depingi ſolitum eſſe cum alis in capite & pedibus, quod nuntius Deorum diceretur. Ovid. Metam. 1. & infra.

5 *Caduceus, & ſoporis potens virga.*] Hæc Mercurii virga, quam ut ait Macroblus 1. Sat. c. 19. Ægyptii in ſpecie Draconum maris & fœminæ conjunctorum figuraverant, Mercurio conſecrandam; hi dracones parte media voluminis ſui invicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur, primæque partes eorum reflexæ in circulum preſſis oculis ambitum circuli jungunt, & poſtmodum caudæ revocantur ad capulum caducei, ornaturque alis ex eadem capuli parte naſcentibus. Ut Poeta ait?

Aurea cui torto virga Dracone viret.

Hâc virgâ Mercurius fingitur educere umbras ex Orco, & in Orcum trudere, ſomnum conciliare & adimere. Ovid. 1. Metam.

Parva mora eſt, alas pedibus virgamque potenti
Somniferam ſumpſiſſe manu, tegmenque capillis
Languida permulcens medicata lumina virga, &c.

Iterum Virgil. l. 4.

Dat ſomnos, adimitque, & lumina morte reſignat.

6 *Efficax gramem prope Anthedonem, &c.*] Bœotiæ urbs, eſt, juxta quam Glaucus in aquas præcipitatus eſt, & in Deum maris commutatus virtute graminis. Ovid. l. 7. Metam.

Carpſit & Euboica vivax Anthedone gramen,
Nondum vulgatum mutato corpore Glauci.

Et l. 13.

Nuper in Euboica verſis Anthedone membris
Glaucus adeſt.

7 *Minos in pallâ numerabat centum urbes.*]

urbes. [1] Vestem Æaci quercus implebat, atque formicæ; hæ jam vultibus humanis erectæ; aliæ nondum crura posuerant. [2] Rhadamanthus suæ Lyciæ Chimæram vivis coloribus gerebat expressam; utque probaret se monstris & vitiis iratum, [3] eam Bellerophon Pegaso à Minerva domito insidens debellabat.

In hoc quisque amictu convenientibus modis saltavit, dii quidem cœlestes hilariùs, Proceres maris paulò agrestius promovebantur, & descendentem ab inguine piscem interdum colligebant, rursusque jubebant in solo palpitare ad numeros. At Umbrarum Numinibus vestigia erant non abhorrentia à frontium rugis. Inter indignantium & iratorum severas species, tamen saltabant. Tam dispar diversissimorum deorum disciplina, eodem musices concentu regebatur. Nunc secernebant agmina; nunc mixturâ, & illâ variante, implicabantur; sæpe in Orbem flexi, sæpè aream recto cursu secantes. Nunc choream manibus nexam aspiceres, nunc solos, nunc in paria distinctos totius corporis festinante obsequio ad fidium præscriptum mutari. Tandem consumpto schemate omni, Radirobanes quem Jovis tegebat effigies, ad Argenidem venit.

urbes.] Quibus imperabat in Creta insula, quæ dicta est olim ἑκατόμπολις, id est, centum urbium. Vide Ovid. Metam. lib. 8. Hodie vulgo *la Candie*, quæ in Venetorum ditionem secessit. Nunc autem una urbe excepta in totum excidit, & est Turcicæ potestatis.

1 *Vestem Æaci quercus implebat atque formicæ.*] Æacus Ænoni vel Ænopiæ Rex, post enecatos peste populos, fusis ad Jovem patrem precibus optavit, ut formicæ, quibus formicabat antiqua quercus, mutarentur in populos, quod annuente Jove, voto respondit: unde Mirmidones, Ovid. 7. Metam.

2 *Rhadamanthus suæ Lyciæ Chimæram vivis coloribus gerebat expressam.*] Is imperabat in provincia Lycia, ubi celebris illa Chimæra, cujus

Prima leo, postrema draco, media ipsa capella.

3 *Eam Bellerophon Pegaso insidens debellabat.*] Is Glauci Regis Ephyræ filius ad interimendam Chimæram missus est, quem laborem, nactus Pegasum equum Neptuni beneficio, summa cum laude superavit. Homer. 6. Iliad. & Horat.

Et exemplum grave præbet ales
Pegaseus terrenum equitem gravatus
Bellerophontem.

Pegasus autem equus bellator est, qui è capite Medusæ truncato exiliit, percussoque ungula saxo Heliconem prætervolans fontem aperuit: hunc Minerva, Perseus, Bellerophon domuisse feruntur.

1 *Pluto*

venit. Illa sequuta invitantem venustâ majestate se intulit in Choream. Cùm deinde præcipuæ Matronarum virginumque saltavissent, duodecim dii novo tripudio epilogum dedere. Post hæc abscedunt in diversa. Ferebatur in cœlum Jupiter, fluctibus Neptunus se abdidit; [1] Pluto in campos retrò non pervios, facibus viam monstrantibus, descendit. Simul his, tenuissimus imber totâ aulâ conspergebat mirantes, odoratis undique succis per nubium quæ illic pendebant vellera sensim manantibus.

CAPUT XVIII.

ARGUMENTUM.

Mimicam Choreiam medicati sulphure ignes, sub ipsis aquis viventes sequentur. Radirobanis imperio, armis nemo non succinctus adest. Iamque raptui filia atque patris Radirobanes proximus est, tum doli explodunt ur.

LAUDAVERE plerique ingenium regiæ & sumptuosæ voluptatis; attollebant alii Radirobanis opes, alii comitatem; at ille aviditate flagitii quod parabat, quietis impatiens, malè exactâ nocte, sub auroram ad portum descendit, inspexitque triremem, cujus in altum provehendæ specie, Regem atque Argenidem trahebat ad littus. Inde in eam arenæ partem divertit; quâ regium prandium ipso jubente parabatur. Ingentia tentoria junxerant defossis stipitibus vinculisque firmata, & nexili stramento opertum sabulum latebat. Addiderant cultus agrestes, cæsis arborum ramis, & ederâ per coronas, nomenque Argenidis, & varia hominum ferarumque simulachra, induente utrumque triclinii latus; supraque lectulum, ex quo pransura virgo erat, laureata tabula istos versus ferebat:

O Dea,

1 *Pluto in campos retrò non pervios.*] De his Virg. 6. Æneid.
— *Facilis descensus Averni.*
Sed revocare gradum superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est.

[1] *Ô Dea, cui primæ cessisset sydere formæ,*
Et Venus, & conjux non indignata tonantis,
[2] *Quæque suæ ramis galeam vestivit olivæ;*
Has paulum dignare domos, hæc frondea mitis
Sylvarum simulachra subi. [3] *Sic Delia postquam*
Egit inauratos fraterno lumine currus,
Mox nemorum secreta petit; [4] *sic Marte peracto*
Pallas, ubi emeritam castis vocat hostia mensis;
Dissimulat facilis numen dea, seque precanti
Addit, & arcanis cumulat convivia donis.
[5] *Nympha veni, glaucosque* [6] *tui de littore ponti*
[7] *Ure deos.* [8] *Placidis medium te tollet ab undis*
Cæruleus genitor: Mox & suspiria læsus
Ducet, & ingentem poterit contemnere Tethyn.

Meleander illo mane, postea quàm diis fecit, delectos civitatum advocans, quantum iis indulsisset, ostendit; figique in foro, & per oppida dimitti præcepit ea edicta quæ Cleobulus descripserat; curam quoque de litibus, quæ confestim castigari non poterant, sibi præcipuam fore asseruit. Quibus subitò evulgatis, populus & suâ & diei lætitiâ fervens, euntes ad Radirobanis tentoria principes ingente acclamatione sequutus est. Radirobanes venientem

1 *O Dea, cui primæ cessisset, &c.*] O Argenis, quæ forma superas & Junonem, & Palladem, & Venerem ipsam, quæ pulchritudinis præmium retulit malum aureum.

2 *Quæque suæ ramis galeam, &c.*] Pallas, cui sacra oliva est, quod ab eadem ex terra est educta. Oliva nobis propter fructus est gratior. Phæd. ut ante.

3 *Sic Delia postquam Egit inauratos fraterno lumine currus.*] Comparat Argenidem Lunæ, quæ absoluto suo cursu dicitur delitescere in Sylvis, quæ ipsi sunt sacræ. *Delia* dicitur ab insula Delo, in qua Latona uno partu Apollinem, & Dianam luci dedit.

4 *Sic Marte peracto Pallas, ubi emeritum castis vocat hostia mensis.*] Sensus: Pallas defuncta bellis, ubi evocatur ad sacra virginum, *emerita*, id est, post prælia, suam solet divinitatem tegere, & choro se adjungere supplicantium, donis quoque cumulans Aras, quasi una de grege.

5 *Nympha veni.*] Argenis.

6 *Tui de littore ponti.*] Siculi maris.

7 *Ure Deos.*] Incende amore tuæ formæ.

8 *Placidis medium te tollet ab undis Cæruleus genitor.*] Oceanus, Nympharum pater, caput aquis exerens te conspecto ardebit amore tui, teque præferet Thetidi, quæ ingens dicitur, quia aquis terram ambit.

 1 *Pilis*

tem Argenidem tanquam certiſſimam prædam aſpiciens, aliaque quàm credebatur lætitiâ exultans, longum prandii ordinem quæſitiſſimâ comitate explicuit. Quatuor ad noctem horæ reſtabant, cùm remotis epulis ſurgunt ad navis ſpectaculum. Tubæ paſſim ac tympana exaudiebantur in littore; & in trium malorum verticibus ex verſicolore carbaſo tæniæ pendebant, omnibus ventis commodâ levitate obnoxiæ. Tabulatum nautis & militibus plenum; ac ſi triumpho vel prœlio ſubveheretur. Populum non capiebat arena, non ſcaphæ, diverſiſſimo clamore frementem, quoties procedere opus tubæ monuerant.

Ex compoſito factum, ut tradiſſimè navis portu emitteretur. Sed adhuc Radirobanes tenebat Meleandrum, expectatione ignium, quos non procul à littore promittebat tribus in ſcaphis, totaque circùm undâ. Recens inventum, quia nondum emanaverat ad multos, trahebat ſui novitate audientes. In hanc ergo ſpem ipſe reducit in tentorium ſuum Meleandrum atque Argenidem; & quid viſuri ſint, pluribus docet; piſcium in aquis ſpecies prompturas de faucibus flammam, quam demiſſa in aquam capita non obruerent. Obſeſſas hiſce piſcibus ſcaphas iri protectum ab igneis ſimulachris, quorum conti nunquam fervidiùs arderent quàm ſub undâ. Hæc narrantem interdum vicini facinoris cura trahebat, relictoque Meleandro, Virtiganem, & cæteros ex conſciis monebat, ne aut ſegni aut præcipiti operâ ſuam ſpem fruſtrarentur. Centum lampades erant, toto tentorio diſpoſitæ, ex quo Reges ſpectaturi conſederant. Has ſimul ſigno dato extingui convenerat (nam ex pauciſſimis pendebant funalibus) & Argenidem atque Regem corripi, deferrique in ſcapham. Proceres Sardi ac milites, quamquam plerunque ignari conſilii, ſenſim acciti illic erant & ſecretò juſſi obire quicquid Virtiganes mandaviſſet. Ille quamquam invitus cum duobus conſciis purpuratis creditum ſibi ſcelus curabat.

Tam

Tam propinquo exitio penè fidem ſuperat eripi potuiſſe Siciliam. Sed ſæpè divinitatis opera hæc ſunt, ut furias in ipſo jam ſucceſſu ſecuras ſubita ultio excipiat: ne vel unquam improbis timor, vel ſpes abſit calamitoſæ virtuti. Fortè Archombrotus, cum cæteri triremem im undas euntem contemplarentur, hoc ſpectaculum non dignatus, haud procul ſpatiabatur in arenâ. Erat Sardorum linguæ non expers; quamquam in eum diem diſſimulaverat. Miles quidam ex ſatellitibus Radirobanis, à Virtigane recèns digreſſus, obvium contubernalem cùm vidiſſet ſine armis vagari in littore: an tibi ſoli commilito, inquit, licet, ſine lanceâ gladioque hodie conſpici? cumque ille negaret, ſe ullum de armis præceptum accepiſſe; ambo occurrentibus aliis miſti nihil deinde loquuti ſunt quod Archombrotus capere poſſet. Sed miratus, quid opus, hos Sardos in pace & inter convivia armari tanquam obambulans ſpeculatus eſt omnium habitum; nec quemquam in iis invenit exermem. Hi prætergladium haſtam, illi jacula habebant, multi [1] pilis Italicis onerabantur. Paucis tamen, & tanquam ex Regiæ cuſtodiæ ſtatione, aut galea erat, aut clypeus; ne nimio apparatu proderentur inſidiæ. Suſpecta hæc erant & formidoloſa Archombroto jam ſponte à Sardis averſo. Nec ſine numine fuit quòd graviùs quàm pro tantillo indicio expavit. Nam hęc arma apud incurioſum aliquem, militaris conſuetudo excuſaviſſet. At ipſe, ſeu quia amabat Argenidem, ſeu quòd optabat Radirobanem peccaſſe; hei mihi, inquit: an toties repudiatus amator vim parat? & Meleandrum avehere cogitant, ſcilicet Argenide non contenti? Nam cur tanto ambitu ad maris littus deducti ſunt? Cur hîc noctem rogantur expectare? Subito horrore concuſſus, aptiora conjurationis indicia capturum ſe non putavit, quàm ex Virtiganis fratre. Morbo penè confectus dies jam

1 *Pilis Italicis.*] Jaculis Romanorum.

jam compluſculos jacebat. Nec veriſimile erat, ſi quid Sardi moliebantur, hunc in oppido relictum, & in captivitatem proditum eſſe. Sudans ergo Epeircten conſcendit; cumque obiret Palatii partem deſtinatam hoſpitibus, commodùm Radirobanis libertum aſpexit, qui cubiculi regii cuſtodiam habebat. Libachnes appellabatur. Hunc ergo diſceſſurum, & clavibus oſtium jungentem, ſubito conſilio Archombrotus interpellat. Cupere ſe quiddam in illo cubiculo, ſi liberto vacaret, inſpicere. Ille & Archombroti dignitatem reveritus; & quòd de patroni ſcelere nihil ſciebat, non dubitavit reſerare cubiculum. Meminerat Archombrotus, cùm bis Meleandrum ad Radirobanem comitaretur, vidiſſe ſe non longè à pulvino ſupra admotam menſam, pulcherrimi operis thecam, ex ebeno variatam & ebore; vermiculati quoque argenti laminis in articulis & oris cælatam. Illic precioſiſſima gemmarum audierat recondi, & quicquid literarum tutiori ſecreto indigebat. Ergo, tanquam aliud agens, contemplatur vacuam menſam, fruſtraque toto cubiculo oculis thecam veſtigat. Quod ne facere videretur, facili commento libertum deludit. Gemina ad aulæum tabula pendebat, utraque Radirobani eximia. In unâ, [1] Radirobanis patri aquila, tanquam de ſyderibus labens, [2] coronam imponebat. Alia Apollinis erat liqueſcentem jam Marſyam ulciſcentis. In iis, ac ſi veniſſet inſpecturus, avidè hæſit. Nam & relictæ illic erant; [3] nec quicquam ex penu aut ſpecie,

1 *Radirobanis patri aquilæ coronam imponebat.*] Omen imperii, quale Tarquinio Priſco; eſt enim Aquila inſigne Imperatoris.

2 *Apollinis liqueſcentem jam Marſyam ulciſcentis.*] Ovid. Satyrum fuiſſe auctor eſt, qui auſus eſt Apollinem ad certamen provocare; hunc Apollo victum & excoriatum in amnem mutavit ſui nominis, 6. Metam.

Clamanti cutis eſt ſummos delapſa per artus,
Nec quicquam niſi vulnus erat, cruor undique manat:
Marſya nomen habet Phrygiæ liquidiſſimus amnis.

Elegantiſſimè Marſyæ & Apollinis certamen deſcribit Apul. l. 1.

3 *Nec quicquam, præter thecam, cubiculum amiſerat.*] Quam ſcilicet Radirobanes ut pretioſiſſimum theſaurum jam abſtulerat, quod argumentum Archombroto fuit imminentis fugæ.

ſpecie, præter thecam cubiculum amiſerat.

Igitur augurio animi, & ſuſpicione creſcente, Archombrotus Libachanem reliquit, & ad Virtiganem tendens, non habuit qui aperiret; ut ſatis ex ſolitudine conſtaret, ægrum ipſius fratrem abeſſe. Et hunc quidem, tanquam conſulentibus medicis petere ex [1] ſali jactatione remedium, primo mane ad naves lecticâ detulerant. Timuit Archombrotus, ne religioſe omnia explorantem nox & inſidiæ præverterent. Duos itaque [2] Centuriones vocat ex iis qui in præſidio arcis erant (nam cæterorum ſparſos milites quæ tam ſubitò diligentia collegiſſet?) ſimulanſque à Meleandro miſſum; ite, inquit, ad milites veſtros: confeſtimque, nec tumultuariè tamen, eos ad littus educite. Manipulatim dimiſſi conveniant propè tentorium Radirobanis. Enſis iis, & haſta ſuffecerint, ne ſi graviùs armati conſpiciantur, ſermonibus materiam præbeant. Prior adero in arenâ; & obiter, quicquid Rex juſſerit, ad vos feram. Ite vero, & diligentem operam Regi præſtate.

CAPUT XIX.

ARGUMENTUM.

Apertis dolis Archombrotus & Eurymedes Regem Meleandrum admonent, & de vi declinanda cum eo decernunt. Argenis in primis morbum ſubito obtendens reditum maturandum cenſet. Obnititur Radirobanes: & technas ſuas deprehenſas intelligens violentus furit.

HIs ocyùs ad juſſa digreſſis, redibat ad littus Archombrotus, cùm non procul tentorio Radirobanis in Eurymedem incidit; vultuque turbato, Quàm vereor, ait, ne in Lycogenem alium nos fortuna retulerit. Tum ſtrictim enumerat conjurationis indicia, in quæ inciderat; precio-

1 *Sali.*] Maris, quod ſalſum eſt.

2 *Centuriones.*] Centurio dicitur, qui centum peditibus poteſt, in exercitu miles Centurioni, Centurio Tribuno, Tribunus Legato, Legatus Conſuli obediebat, ſed ſeorſum Magiſter equitum ſoli Dictatori.

1 *Quis*

precioſiſſima abvecta ex privato Radirobanis inſtrumento; Virtiganis fratrem, quamquam ægrum, abiiſſe; neminem Sardorum conſpici ſine armis. Neque Eurymedes eum omnia proloqui paſſus, gaudere ſe retulit, quòd Archombrotus eadem ſecum ſentiret. Jamdiu ſe illâ ſuſpicione prehenſum, perculſumque ad conſpectum Sardorum, qui per cuneos non ſine conſilio circa tentorium errabant. Poſt hæc vero quæ Archombrotus detulerat, nihil ſe dubitare de ſcelere. [1]Quis iſte Pirithous nobis? aut quis huic Theſeus rapiendi nuptias fecit audaciam? ſed arte utendum eſt, ut ſe eripi patiatur Meleander ab hac peſte. Adeò cavet Radirobanem offendere, ut vilis ſit ſibi. Vade prior, Archombrote. Cùm illum moveris magnitudine periculi, adero ſtrenuè, indiciumque, & terrores geminabo. Milites interim qui proximâ nocte excubituri ſunt, non hinc procul in procinctu conſtituam. Fortè fuit ut cùm Archombrotus pervenit ad Regis, Argenidi loqueretur Radirobanes, vacaretque Meleander; ad quem ille demiſſe: vultum, inquit, fingo, Rex, diſparem rebus quas affero: ſcilicet ne illi qui te circumſtant parricidæ, ſentiant te moneri. Cæterùm omnis hæc pompa, tibi, tanquam victimæ, ornata eſt; quem unâ cum filiâ avehere, Radirobani conſtitutum intelligo. Eo conſilio promiſſa ſpectacula trahit in ſerum, donec veſpera ſe tumultui furtoque aptaverit. Cùm referret in eam rem argumenta, ſupervenit Eurymedes; adeoque complevit formidine Regem, ut labantibus articulis incertus, illos rogaret, ad tam ſubitum malum quid conſilii haberent. Conſtabat nihil aliud ſupereſſe, quàm aut ſtatim fugere nondum maturas inſidias, aut ſe illic ſubſidio armatorum tueri. Sed omnino potior fuga erat. Neque enim

tot

1 *Quis iſte Pirithous nobis, aut quis huic Theſeus rapiendi nuptias fecit audaciam.*] Hi ambo aggreſſi ſunt Proſerpinam Plutoni rapere; Sed alter à Cerbero interfectus eſt, alter detentus in vinculis Ditis, tandem ab Hercule vindicatus. Senec. in Hercule furente.

1 *Cœlum*

tot subitò milites cogi sine professione suspicionis poterant; ut magis incipere injuriam timendo viderentur, quàm repellere. Quid præterea in periculum mitteretur Meleander, quid Argenis? cùm præsertim flagitii series atque modus adhuc lateret; & Sardi fortasse aliquâ solertiâ nocturnum facinus ita ordinavissent, ut non posset tumultuario certamine refelli. Placidè, inquit Rex, & tanquam obambulans tentorio digrediar: sequi Radirobanem hortabor, simulque Argenidem; quam tu in viâ, Eurymedes, mone, ut cùm inter nostros fuerimus, acrem morbum subitò fingat. Excusabilis erit discedentis occasio, & ægram tanquam solicitus comitabor. Sub hæc verba in Radirobanem & Argenidem inspexit, &, optimam vesperam perdimus, ait. Ire satius ad liberum [1] cœlum, & jam sole dimisso intepescentem. Sat deinde cùm spectaculum mox edetur, isthic cessabimus. Simul his, tentorii fores petebat; omnesque sequebantur. In hac turbâ Meleander Radirobani loqui cœpit, ut eo remoto faciliùs Eurymedes Virgini insinuaret quod ipse mandaverat. Et illa repentinis cogitationibus concussa, quamquam nemo aperuerat paterni consilii causam (nam dicentem Eurymedem turbavit adveniens Virtiganes) tamen haud multùm à verò timidissimâ cogitatione erravit.

Interim Archombrotus, in quemque familiarium Regis offenderat, hortabatur non destituere domini latus. Jamque & militum decuriæ ab ipso atque Eurymede accitæ, sparsim in campis erant; cùm Argenis ex præscripto cadentem sponte vultum colligit manu, seque ad Selenissam excipiens, voce demissa, pessimè mihi, inquit, est, mater. Sistitque illico gradum. Radirobanes subito casu conterritus, in remedia aquam, merum, odores, flagitatione non perfunctoriâ poposcit. Statim circa jacentem crevit

1 *Cœlum intepescentem.*] Cœlus reperitur masculini generis apud Ennium: *Quem Cœlus genuit.* Idem, *Cœlus profundus*: Auctor est Sosipater lib. 1.

crevit immodicè concurrentium globus. Et Meleander qui paulisper præcesserat, inter fictos terrores regressus est. At Argenis; ecquis lecticarios provocat? ait. Nec de morbo rogata quicquam certi referebat, nisi linquente corde, hebescere oculos, & caput errare. At Radirobanes nihil opus lecticâ proclamabat; celeriùs hemicyclo in vicinum posse tentorium referri. Sed causatus Meleander commodius oppidum esse, seu medicinæ, seu quieti; simul urgebat qui ad lecticam decurrerent, simul gratias Radirobani agebat, tanquam humanitate nimiâ sese oneranti alienis doloribus. Isque jam non de Argenide tantùm, sed de sui sceleris successu solicitus, negabat se passurum ut mille totos passus (tot enim ad Epeircten aberant) jactaretur virgo invalida, & in hoc primo morbi impetu, nec fortasse duraturo, meliùs in proximo tentorio acquietura.

Hæc adhuc omnia veluti mutuæ necessitudinis charitate jactabantur, cùm Virtiganes Radirobanem clàm monuit, non sic in illum diem sitam esse consilii sui fortunam, ut redire non posset sperata fœlicitas. Pateretur abire Argenidem; & ipse cum ea pereret Epeircten; dilato promissorum ignium spectaculo, donec convaluisset ipsa, paterque iteratâ simplicitate rapiendam ad littus reduxisset. Cœperat persuadere; cum Radirobanis medicus, quem aliqui accersitum procurrerant, venit. Is pollice virginis propemodum repugnantis tentato, notatis præterea oculis, spirandique mensurâ; mirari primùm cœpit, moxque negare ullum sibi ægritudinis vestigium liquere. Ergo ad Meleandrum conversus, bonâ fide rogabat ut poneret metus: Levissimum esse quodcunque Argenidem turbaverat. Sed Rabirobanes atroci percussus conjecturâ, tunc denique sensit invaletudinem simulari in fugæ prætextum. Miratus quis suas deprehendisset insidias, quis ad Meleandrum detulisset, sensim ferebatur in rabiem; & ad moliendam vim ferociter intentus, quærebat oculis

suos,

ſuos, dextramque ferebat ad capulum; cùm Sardos pauciores quàm Siculos circa ſe videt; ut neque ſi viribus eſſet agendum, ſatis poſſet victoriam ſperare. Interim aderat & medicus Meleandri;qui ab Eurymede monitus quid deberet ſimulare, longè alia quam quæ Radirobanis ſervus, de Argenidis valetudine dixit; gravem, & ſonticum morbum eſſe: properarent deferre ad regiam; quicquid morarentur, nocere Argenidi. Ita loquentem prior medicus jurgio adortus eſt, non paſſus ſuam artem contemni: ecquod enim mali indicium videret? quid vultus? quid labellorum color? num ſudor in frigidâ fronte? [1] num à ſe diſſentiret arteria? neque minùs pervicaciter Siculus ſuas partes implebat: prorſus egregio de incertitudine medicinæ ſpectaculo, ſi tumultus, & rei quæ agebatur magnitudo, huic voluptati locum feciſſet.

Dum hi collatis verbis certant, lecticarii ſublimem Argenidem tollunt: & Radirobanes non redituram ultimo conatu proſequutus; non ſibi temperavit. Injecit lecticæ manum; & manere Argenidem jam pluſquam precabatur. Jurgium quoque inter Sardos Siculoſque proceſſerat; ibatque Archombrotus, lecticam ſub Radirobane laborantem vi explicaturus. Sed medium Meleander ſe obtulit. Litet Sicilia illius diei fortunæ. Quantum præclari ſanguinis fuſum ibat ſeditio! Capax labes abſorbere Siciliam, & quanquam abſentem conſummare Poliarchum. Sed mitioribus fatis miniſtravit Meleandri prudentia. Adhuc ſibi tanquam hoſpiti loquentem violare erubuit Sardorum Rex; & utcunque finito tumultu, digreſſaque Argenide, ipſe quoque Meleander lecticâ ſublimis; & agmine ſuorum vallatus in oppidum ſe recepit.

JOAN-

1 *Num à ſe diſſentiret arteria?*] An vena inſoluto more ſaliens atque mota indicium daret febris: hinc enim Medici febrim agnoſcunt.

JOANNIS BARCLAII
ARGENIS.
LIBER QUARTUS.
CAPUT I.
ARGUMENTUM.

Radirobanes discorde tumultu raptus in diversa, consilium init, per literas proscindendi Argenidis famam, & quæ à Selenissa acceperat, secreta temerandi.

NEMO interim Sardorum audebat Radirobani loqui. Furebat violentus, & discorde tumultu raptum animum spargebat in diversa. Nunc pudore, nunc infœlicitate cœptorum agitabatur. Quàm benè processissent initia! ut diu possessa cum Meleandro Argenis in tentorio hæsisset! geniusne deinde, an mortalis prodidisset consilia? Subeundum ergo dedecus, nullâ mercede, nullis sceleris præmiis lenitum. Post assertam Siciliam, pollutâ victoriæ laude, non tantùm ut hosti, sed prædoni abeundum. Sub hæc frendens toto littore ferebatur, adeò inutili ad cætera sensu, ut nec ruere noctem sentiret. Ausus tandem Virtiganes accedere: & quidem, quò ab insano audiretur pacatiùs primùm eosdem affectus simulavit. Cumque hac arte locum monendi sibi aperuisset; jam nox est, inquit; & hîc tamen (ô Rex) moraris fortitudine tuâ nimis securus. Circumstant te multi; nec opus est omnes scire quo in statu sit animus tuus. Quò autem succedere nocte hac paras? vocat in opidum Meleander. Sed quis putet te securè cum

cum illo reconciliare gratiam posse? Chariores tibi sumus, quàm ut nos conficias tanti tui periculi metu. Classis tua te meliùs excipiet. Abominare hanc terram, tot curarum tibi causam. Ubi cum paucis secretus in prætoriâ navi eris, liberiùs irascêris, & quod in rem videbitur esse, constitues. Radirobanes tanquam Virtiganem non audisset vultu immoto, tamen ad præparatam scapham se contulit; sive magnitudine iræ, sive consilio vocem premens, donec in regiam triremem delatus est.

Ast ubi cum Procerum non ampliùs tribus in prætorio puppi proximo resedit, evolvitque caliginem multa simul & confusa animo ingerentem; primùm Argenidis imaginem, quam gestabat gemmis inclusam, de collo diripuit: nam odio & iracundiæ, cæteræ cupiditates jam cesserant; deinde sublato ad Virtiganem vultu; Faciam, inquit, ut hic dies tristior Meleandro quàm mihi illuxerit. Pejùs ab suâ Argenide quàm à me divertet. Occupabo Furiarum officium: Seni quietem, & puellæ famam eripiam. Spectabo deinde ociosus hos ludos, fruarque hostium malis; aut si in rem meam commodum erit, bello quoque cumulabo. Ocyùs ceram stylumque porrigite. Neque mora, literas suâ manu in hunc modum exorsus est. Radirobanes Meleandro. Nesciebam cùm inimicos tuos sustuli, te amicis adeò esse indignum. Veniam ab Siculis exoro, quos ab tuâ secedentes tyrannide, armis meis domui, reddidique sævitiæ tuæ. Cæterùm si molestum tibi erat, quotidie me videre, cujus manu & opibus Rex es; at humaniùs dimitti poteram, quàm sub insidiatoris invidiâ. Cui enim non constare voluisti, te graviter à me metuere, cùm modò tua Argenis morbum finxit, teque ipse ex tentorio meo turbatè proripuisti in oppidum? Ita offensionis specie delere speravisti quicquid mihi debebas. Sed nemini potes imponere. Cur te enim violari voluerim; qui, ne violareris, vitam meam obtuli in discrimen? At filiæ tuæ nuptias concupivi scilicet; & cùm affinitatem non probares,

res, hanc prædam ſtatui occupare. Ne tibi ampliùs tantùm placeas Argenide tuâ. Neſcit regius Sardiniæ ſanguis ullum thalami probrum pati. Quo oculo cernerem ſuper limina caſtiſſimæ domûs attolli, [1] non cæſto, [2] non illâ ſimplici vittâ dignam, non cæteris virginitatis inſignibus; denique neſcio cujus Poliarchi contubernio aſſuetam? quid te inexpectata vox ferit; & in pudendæ rei nuntio amittis ſpiritum? ita eſt, Meleander. Nimis cautus in amicos, diſce nunc quos timere debueris. Illa, quam Palladem putaſti, Theocrine, tuæ domûs contaminatrix fuit; ac ut ſimpliciùs dicam, ſub eo nomine Poliarchus tibi illuſit. Argenide fraudem juvante, in Gynecæum pro virgine, mox in templis pro Pallade eſt admiſſus. An integram exiſtimes, quæ correpta amore adoleſcentis, celavit temeratorem arcis quam mulieribus ſacraveras? quæ cum amatore diutiùs fuit? quæ denique patrem decepit? omitte igitur ſuſpicionem, meâ ſorte & animo indignam, quaſi, his à me deprehenſis, illius nuptias expetierim, in qua nihil ſyncerum eſt. Mihi quidem cùm ad vos appuli, adhuc ex hac laſciviâ ignotam placuiſſe confiteor. Sed dii Sardiniam juverunt: quòd, cùm poſſes hanc petenti pulchrè conciliare, neglexeris. Ubi autem de ſecretâ turpitudine reſcivi, adhuc faſtidium meum ſimulatione amandi ſic texi, ut contentus mihi cavere, merentem non læderem. Habe tibi filiam tuam. Habe & regnum meo auxilio reſtitutum. Sed ne ingratitudini uſquequaque ſit præmium, aut facilitatem meam traducas: nolo Sardiniæ ærarium pœnas veſtrorum furorum luere.

Jam

1 *Non cæſto.*] Cæſtus, zona eſt virginea, quam maritus prima nocte diſſolvebat, à variis punctis ſic dicta. Κεντεῖν pungere eſt.

2 *Non illâ ſimplici vittâ.*] Quæ Palladis Virgines Veſtaleſque redimibat. Id moris in quibuſdam Virginibus noſtræ ætatis inolevit. Lucan. l. 1.

Veſtalemq; chorum ducit vittata ſacerdos.

Vittas autem ac ſupparum ſolæ virgines deferebant, erantque pudoris & verecundiæ inſignia, licet duo genera vittarum inveniamus, virginalem unam, alteram nuptialem. Ovid. 2. Metamorph.

Vitta coërcuerat neglectos alba capillos.

De Arte Amandi:

Eſte procul vittæ tenues inſigne pudoris.

1 *In-*

Jam hoc nimis, quòd ſanguinem multorum ex meis conſumpſiſti. Nam ſileo meos labores, quos utique non vendo. At ſumptuum partem redde; quibus totis te fungi oportebat. Eos enim ut viveres, regnareſque, feci in claſſe, militumque ſtipendiis. Trecentis talentis rem patiar æſtimari. Quanto plura pro te impenderim, ex publicis meorum Quæſtorum rationibus facilè ſcias. Sed tantillum hoc repone, niſi mavis extorqueri. Hoſpitium renunciare eſſet ſuperfluum, cùm prior idipſum illatione injuriæ feceris. Ex his tamen quæ detuli, cognoſces fidem meam. Te enim niſi coactus miſerum eſſe non volui; & quàm diutiſſimè paſſus ſum ut Argenidem amares.

Hæc ut ſcripſit, cogitati ſceleris induſtriâ ſuperbus, vocat ſuorum fidiſſimos, oſtenditque epiſtolam in alienæ ægritudinis ſpe propemodum ſuæ oblitus. Horruere ſcilicet ad ſceleris novitatem; ſed crudeliſſimo ſervitutis genere, quod intra ſe abominabantur palam laudabant. Quærebatur deinde quis litteras ad Meleandrum ferret. Nam intuta videbatur, & capitalis audacia. Sed Radirobanes in ſuos quoque ſævus; neſciat præco, inquit, periculum ſuum. Ibit intrepidus, & meo auſpicio ſecurus. Quòd ſi illum Meleander mulctabit; at mihi tanti erit hanc novam querendi jurgandique materiam vili ſanguine comparaviſſe. Igitur cùm aliquandiu inter ſe contuliſſent, quidam miles, diu antè Virtigani inviſus, ad hoc deſtinatur officium; ipſo Virtigane hominem commendante. Et ille maligno inimici ſuffragio beatus, ut credebat, [1] infuliſque præconis ornatus, primo mane ad portum exiguâ lintre devectus eſt. Statim relatum eſt Meleandro, nuncium à Radirobane adeſſe. Ille animo æger, & de hoſpitis diſſidio ſollicitus, tunc fortè ſuorum chariſſimos acciverat. Præter manſuetudinem in illo penè ad

1 *Infulis præconis ornatus.*] Feciales infulis, ſeu filaminibus lineis, & verbena tegebant caput more ſacerdotum; eratq; ſacroſanctus Fecialis, inquit Liv. lib. 1.

1 *Non*

nè ad vitium prolixam, beneficium à Radirobane acceptum effecerat, ut illi paulò magis quàm sibi faveret. Incertum est (inquit) utrum nocere voluerit; certum autem nos ab illo tanquam insidiatore refugisse. Conciliandus utcunque est; & si cætera abessent, timenda certè fama. Nunquam videbitur justè expulsus, quem necessariis temporibus tanquam deorum munus susceperamus. Post hæc verba altum silentium fuit. Nam plerisque injucunda hæc erat Meleandri solicitudo. Inter cæteros Archombrotus, atque Eurymedes perstringi se rati, quia Regi auctores fuerant, ut à Radirobane caveret, haud obscurè audebant indignari. Adeò ut impetus juvenilis in hæc verba Archombrotum abstulerit; sentio, ô Rex, me simul & Radirobanem non posse excusari. Si te ad injustas inimicitias compuli, quid cunctaris noxæ me dedere? At si meâ & Eurymedis sedulitate hodie es liber, noli incertitudine animi turbare fœlicissimum diem, & adhuc dubitare an malis Radirobanem esse offensum, an captivam Argenidem apud illum teneri. Hæc libertas Archombroti gratissima omnibus fuit, præsertimque Argenidi, quæ in lucro numerabat, sive jure sive injuriâ, à Radirobane dissidere Siciliam. Ipse Rex suos metus excusavit Archombroto; se tantùm de populi voce esse solicitum: curandum ne imponere Radirobanes possit externis ignarisque negotii. Mittam ad illum, qui me dolere significent, quod ad classem potiùs quàm ad me secesserit; orare ut in portum redeat, nec Siciliæ tam vicinus, incertos fluctus malit. Simul largos commeatus jubebo ad illum lembis pluribus promoveri, distribuamque munera in amicos. Nemini deinde credar ingratus in hospitem, quem per officia illa coluerim.

CAPUT

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Meleander acceptis litteris nil quietum suspicatus, ad proximum cubiculum pergit. Sequitur filia patrem, qui ad eam epistolæ partem descendit, ubi Argenidis atque Poliarchi fama proscribitur. Tunc urgere patrem filia ut per ministrum anus accersatur, sed illa verbis solertissimo fuco adornatis ex utriusque oculis se eripiens, in thalamum se recipit.

MINUS displicuerat illa sententia. Jamque Timonidem illuc legatum Rex dixerat, cùm Radirobanis præco adventare nunciatus, variâ expectatione omnium animos suspendit. Rex intromitti eum jussit; cumque ille literas traderet, ecquid hospes Radirobanes valeret aut faceret, blandè, ut solebat, quæsivit: præco, veluti erat jussus, omnia intellecturum Meleandrum ex codicillis quos attulerat, refert; simulque aliquantulùm in latus secedit. Meleander nihil quietum suspicatus, ad proximum cubiculum pergit, ne præco legentis oculis motibusque curiose immineret. Sequitur patrem Argenis: & purpuratorum præcipui. At ille postquam ceram explicuit, in omnibus verbis hærens, & contumeliis excitatus, tandem ad eam partem descendit, ubi Argenidis & Poliarchi fama proscribebatur. Arsere illicq vultus; iterumque pallore mutati uno cum incertis manibus horrore tremuerunt. Refectis mox viribus, irâ terribili, in quos tamen adhuc incertus, erigitur. Argenidem, Radirobanem, Poliarchum, offerebat nova rabies, & sub primum impetum nullâ prudentiâ consilio ve tractabilis.

Nemo audebat interrogare tam acriter æstuantem. Sed ipse quantum licuit semotis pertubationis indiciis, ad proximum conclave se proripit, unaque venire jubet Argenidem; cui non aliud loquutus, quàm ut has literas legeret. consedit in lectulo; & illius vultibus intentus, suspiranti, frementique medius hæsit. Argenis lectione conterrita, non quidem tanquam ad justam accusationem expavit;

pavit; sed injuriæ impatiens flagrantibus oculis totaque oris specie, proclamavit ad vindictam. Urgebat tamen attonitam maximus dolor, suam cum Poliarcho familiaritatem innotuisse: & quòd tamdiu eam amicitiam occultam habuisset, verebatur ne accusationi esset justior species, & patre difficiliori uteretur. Statimque perpendenti quomodo fides tam religioso secreto periisset, occurrit Seleniſſæ cum Sardiniæ Rege commercium. Sed diu deliberare aut tacere, non licebat. Itaque provoluta ad genua patris, interclusamque anhelitu vocem non sine artificio laxans; ne expectes, Domine, ut crimen objectum anxiè diluam. Non enim dabo contumeliosissimo hosti hoc gaudium, ut credam pudicitiæ meæ aliam rationem esse reddendam, quam quòd hactenus tibi optimo & solertissimo parenti placui. Unum habeo excusandum; quòd Poliarcho per salutem quam tibi mihique attulerat oranti ne scires quantum pro tua incolumitate præstitisset, fortasse fidelior quàm voluisses fui. Nunc quoniam alieno indicio factum est ut hominem possim laudare; ille est, Domine, quem Theocrinem vocabamus. Mei videndi cupidis, hanc simulationem sexûs iniit, quò in arcem reciperetur. Sed tantæ licentiæ consilium emendavit modestia. Nam sic potiùs mihi quàm Radirobani credas, ut virum esse nescivimus, priusquam te atque me à nocturnis prædonibus vindicaret, eâ fortitudine quæ apud te divinitatis fidem invenit. Tunc verò ex arce abiturus, mihi atque Seleniſſæ quis esset eâ lege aperuit, ut illius audaciam & virtutem apud te taceremus. Regressus deinde ad regiam, quantum cæteris præstiterit, tuâ in illum charitate probatum est. Quòd si reprehendis silentium meum; cogita non potuisse mercedem breviorem concedi, quàm ut paterer eum justis apud te honoribus carere. Sin autem subvereris altiora; quia virgo illius consilia tegere sustinui; provoco ad inimicissimum mihi caput. Seleniſſam intelligo; quæ sola tanti arcani conscia, rem omnem Radi-

Radirobani palàm fecit. Nisi sceleſtiſſima eſſet, fureretque perfidiæ inſaniâ, & odio mei, non polluiſſet ſilentii fidem; nec quod te ipſum celabat, detuliſſet ad exteros: teſtem hanc tamen non verebitur appellare innocentia mea. Si merui odium tuum, & propitiam famam arcanâ turpitudine fefelli, ego te & pudicitiam manu meâ vindicabo, reddamque ſanguinem indignum qui à te provenerit.

Inter hæc patris genua amplexa, nunc dexteram oſculabatur, nunc eâ arte in ſenem reſpiciebat, ut jam facillimi patris judicio innocens eſſet. Illum tamen plurima turbabant: neceſſariæ in Radirobanem inimicitiæ, de accuſatâ Argenide vulgi ſuſpicio; & quòd utcunque caſta eſſet, tamen credibile erat Poliarchum feciſſe, ne ipſi Radirobanes placeret. Urgente deinde filiâ ut Seleniſſa accerſeretur, ipſe per miniſtrum qui fores ſervabat, imperavit anum vocari: nemo Procerum ſciebat quæ res tam ſecreta ageretur: niſi quòd maximum eſſe credebant, quo filiam unam Rex communicaret. Varia itaque conjiciebant expectabantque ſoliciti. Seleniſſa nihil minùs quàm quod aderat animo fingens, intrat Regis cubiculum; in quo ipſa ſolitudo, vultus quoque Meleandri, & vis genii mala plerunque inſtantia occulto horrore inſinuantis, nec cogitantem turbavit. Statimque ad illam, inſolitâ acie Argenis accenſa, ſeu permittente patre, ſeu moram non ferente iracundiâ; per ego te Radirobanem, Mater, oro; (nam quid tibi magis dulce aut verendum objiciam!) ut hîc coram tuo meoque Rege dicas, quid commercii virgine indigni, mihi cum Poliarcho extiterit. Nec vices tuas cura, quòd hactenus quicquid eſt tacuiſti: ego ſalutem tuam pacta ſum, modo jam liberè indicium profitearis. Cohorruit anus; tenebriſque lucem miſcentibus, tamen ut ſolertiſſima erat, animum ſubitò revocavit: ut hic motus potius videretur innocentiæ eſſe ſuſpiciones abominantis, quàm deprehenſi ſceleris notæ. Et quem priùs al-

loquar? inquit; cùm apud utrumque perfidiæ insimuler? aut quæ hæc tam confusa accusatio est? nec Radirobanis mecum fœdera scio; nec Poliarchi tecum, ô Domina. Quod autem sacrilegium, ut putes ullâ suspicione posse virtutem tuam pulsari? imò, refert Argenis, omitte hanc frontem. En Radirobanis ad Regem codicillos, quibus te arguit de Poliarcho in Theocrinem Pallademque mutato, omnia effutiisse. Et ne nescias; nihil est horum quod non patri confessa sim. Sed & probris innocentiam meam aggressus est. Nescio an te auctore. Ad hoc unum vocata es. Dic liberè, ita te dii ament; dic priusquam per tormenta verum quæratur, an maculavi familiæ meæ decus?

Non indelectatus Meleander hac ferocitate Argenidis, quæ utique in se dicturam non extimulasset nisi innocentiæ fisa; nolo, ait, turbatè hæc exigi. Sed nec feram, Selenissa, nisi majori fide quæ de Poliarcho nosti exponas, quàm antea siluisti. Victa anus conscientiæ labe, accidensque ad pedes Meleandri; summa, inquit, eorum est quæ dicere possem, Rex, nihil meâ alumnâ sanctius & integrius esse, nihilque perfidiosius Rege Sardiniæ. Si pateris me ad cubiculum redire, facilè te absolvam certissimis signis, & quibusdam maximè litteris, quarum fides efficiet ne ampliùs tuam mentem ejusmodi suspiciones solicitent. Nec deinde miraberis cur ante te Radirobanes ista resciverit. Brevis est mora: dum hîc inutiliter jurgamur, redire jam potui. Tantâ pollicitatione suspensus Rex, properè ergo imperat ire; nec se in eo negocio ludificari: omnia tamen sic agere, ne hæ lites ad ullum Procerum emanent. Neque prohibebat Argenis, verita ne moram injicere videretur, aliqua in se certiùs prælaturæ.

Sed anus ubi primùm ex utriusque oculis evasit, inassuetæ celeritatis vestigiis ad conclave se recepit; adductoque ostiolo; nunc iterum mei juris sum, inquit, nunc in me decernere ipsa possum, nec ab aliis expectare quod merui. O infœlicissima mulier! Ergo tamdiu vixi, ne innocens

nocens morerer? Quod autem mihi fatum mentem eripuit, ut non cogitarem proditionis mercedem nunquam esse securam? ut à moribus meis abirem? ut levissimo juveni fiderem, & per plurima vitia mihi suspecto? Hujus promissis, hujus donis, ego tot annis, tot rebus exercita, manus dedi, fidemque, & charissimæ alumnæ benevolentiam? Serò hæc reputas, Selenissa. Virtus fuisset animum à scelere cohibere; nunc quia fœliciter non peccasti, latronum est pænitentia ista quâ ejulas. Ergo me perdere Radirobanes invidiosissimâ delatione sustinuit: qui in me quo offenderetur non habuit: nisi quòd ut cæterarum rerum, ita nimiæ benevolentiæ fastidium est! Proh nefas! quem audebo contueri? ad quem confugere? aut quis me denique feret de proditione querentem, cujus exemplum feci? nec propero me à lucis conspectu liberare? nec saltem primis virtutibus dignum exitum quærens, medium scelus excuso? Quid expectem ulterius? odit me Argenis; perfidiam excusare non possum; forsitan & Rex prætextu alio explebit animum, merito meo, & filiæ questibus acrem. Necdum, ut intelligere potui, palam est quod maximè deliqui, Radirobanes meis consiliis ad raptum incitatus. Hoc ubi emanaverit (quid jam enim existimem fore secretum?) quæ mora, quive dii, ex dominorum meorum mentibus exturbent tantæ culpæ memoriam? Ut hos mitissimos faciam, at jubebunt abire à conspectu. Recedam invisa omnibus; iratam Principem timens; nec sola, nec publicè tuta. Vigilabo in atrox supplicium, ex meo scelere singulorum cogitationes de me æstimans. Adhuc pejori infamiâ digna es Selenissa, nisi illam morte antevenis.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Selenissa neci quam sibi ipsa molitur, jam proxima, stilo arcam exerit illibati alumnæ suæ pudoris obsidem. Deinde fatis sortem suam questa mucrone se sibi eripit. Meleander tot curis obrutus, & quid præcone facundum incertus, tandem ad Radirobanem referre jubet, furioso respondere non posse.

RAPIT ad hæc verba tabellas, in quibus non satis constantibus litteris hæc exarat. Meleandro & Argenidi Optimis Principibus. Si esset aliquid ultra mortem, id mihi in supplicium popoſciſſem. Nunc accipite sanguinem, non adeò suo crimine maculatum, ut [1] non possit diis libari: neque ex supplicii atrocitate, quod in me constituo, facinus meum potiùs quàm pœnitentiam æstimate. Hanc illo majorem credetis vos ipsi quos læsi. Sive enim urgentibus fatis, sive veneficio aliquo attonitam, temeravisse me fateor secretum hoc ingens, de fraude & virtute Poliarchi. In tuam autem famam (charissima alumna) si addidi quidquam, aut addere potui, [2] opto ego deos manes mihi tam sævos quàm infida vobis fui. Credite morienti; & vitæ diutissimè probatæ unam hanc noxiam; aut si nimis est, huic ferro quod vos ulciscitur date. Præligatam deinde epistolam uni servorum tradens; vade, inquit, & Atriensi intimas Regis fores servanti meo nomine impera ut hos statim codicillos ferat ad dominum. Jussit Rex, eos ad se properanter transmitterem.

Dimisso nuncio, jam furiosiùs morti intenta, simul properabat, & hærebat; nunc insanos fremitus ausa, nunc mollioribus suspiriis lacessens constantiam suam. Excipiebat fortè omnia verba quædam ancilla, è proximâ cellâ cui ab eo cubiculo aditus erat. Hanc neque viderat Selenissa;

1 *Non possit Diis libari.*] Alleg. à sacris, in quibus, libato seu effuso super aram victimæ sanguine libasse credebant.

2 *Opto Deos Manes, &c.*] Deos inferos, Plutonem, Proserpinam, & cæteros.

lenissa; & verecundia quòd secretis dominæ intervenisset, non sinebat vel loqui vel abire. Nam neque credebat desperationis plenissimas voces furiosum exitum habituras; expectabatque donec dominâ exeunte & ipsa se secretò proriperet. At Selenissa haud dubia omnem destinatæ mortis laudem in præcipitatione esse, & altore statim à Rege qui conantem tenerent, aperit cistulam in quâ brevis gladius jacebat, quem olim filio primùm pueritiam ingresso dederat pater; & ipsa deinde [1] servaverat, die filii nuptiali Junoni Lucinæ cum crepundiis sacrandum. Ita tulerat fatum, ut paucos ante dies, detergendæ rubigini esset in acumen renovatus. Nec aliud ferrum in muliebri cubiculo erat pectori aperiendo commodius. Illum verò ut sustulit, simul conjugis quem amiserat, filiique quem ignarum destituebat memor, tot res tamque diversas uno mentis obtutu aspiciens, funebri capulo osculum dedit, illique loquuta aliquandiu opperientem mortem frustrata est; donec ancilla quæ timere cœperat ne hæc vera tragœdia esset, extorquendo ferro erupit, simulque exsonuere accurrentium ex Regis præcepto vestigia. Tunc anus prohibentium fervore incitata, & manibus adhuc liberis usa, mucronem tam altè visceribus impressit, ut labantes subito vires solverent dextram, & pectore in humum porrecto ipse capulus non multùm emineret ex vulnere. Exclamavit ancilla, & amplexa morientem sævissimo ululatu perterruit jam spontè confusos. Quippe dejectis foribus intraverant Archombrotus, & Eurymedes, multique eos sequuti; urgente Meleandro, ubi primùm ferales literas accepit, ut properarent ad miseram, cogerentque non perire. Eurymedes utcunque dimotâ ancillâ amplexus jam rigentibus luminibus torvam;

1 *Servaverat, die filii nuptiali Junoni Lucinæ cum crepundiis.*] Nuptiarum die Junoni Lucinæ, quæ venientibus in lucem favebat, puerilia crepundia consecrari solita. Testis est Varro. Pers. Sat. 2.

Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine puppæ.

torvam; quod hoc nefas ô Matrona? cur te tuosque perditum vadis? nihil illâ, nisi quòd flexâ cervice supremos oculos versans, sanguinem & animam efflavit.

Omnibus silentium ingens, fremitus rursus; & dimanante mox famâ, atrocitas rei multos Procerum ad spectaculum coëgit. Mox de obscurâ facinoris causa variæ, & interdum periculosæ conjecturæ. Rex quidem cæde auditâ vehementer exhorruit. At Argenidem nulla signa vel misericordiæ vel odii mutaverunt. Seu credidit de Selenissa satis supplicii nondum habere, seu potiùs excandescens animus mirabatur magnitudine pœnitentiæ se placari, & in confinio utriusque affectûs stupebat. Rursus tamen intuebatur quicquid sibi in morte Selenissa nocuerat. Quid Sicilia? quid cum suis Radirobanes loqueretur? illam anum tam insigni de se vindictâ multò magis quàm ipso proditionis crimine evulgasse hoc de Theocrine secretum. Præterea quando eò loci res erat, Regem ab Selenissa auditurum speraverat, pactum cum Poliarcho conjugium. quod quidem arcanum nec ipsa sustinebat dicere patri; & strenuè cogitabat defendere. Cæterùm prohiberi multitudinem Rex jussit. Sepultumque deinde cadaver est nullâ pompâ; & postquam cædis causa publicè est comperta, nescio quis Poëta hoc illi epitaphium fecit;

Busta vides, sævique, hospes, monimenta doloris.
Bis moritur, quæ se est judice digna mori.
[1] *Non effare tamen seu verba gravantia Manes,*
Seu placida faciunt quæ leve pondus humo.
[2] *Huic tumulo pacemque nefas, stimulosque precari.*

Dic

1 *Non effare tamen seu verba gravantia Manes.*] Maledica, infamantia. Tibul. l. 4. Eclog. 2.

Et bene discedens dicet placideque quiescat,
Terraque securæ sit super ossa levis.

2 *Huic tumulo pacemque nefas, stimulosque precari.*] Cui malè volebant, terram gravem & tumulum onerosum veteres precabantur, quo depressa anima, quam sepulchro una cum corpore putabant condi, ad beatorum sedes tardè aut ægrè devolaret; contra cui bene volebant, precabantur tenuem & sine pondere terram, levem cespitem aut cippum, ut molliter ossa cubarent. Senec. in Hippolyto:

Gravisque tellus capiti impio incubet.

Martial.

Dic tantùm; Ut merita es, sit precor Umbra tibi.
Nempe Selenissa est. Dubium furiosa magisne
Laeserit, an laesam sit magis ulta fidem.

Meleander tot recentibus obrutus curis; & quid Radirobane, quid praecone, quid literis faciendum, adhuc incertus, vocat suorum praecipuos; his ostendit res suas in anxio sitas esse. quippe suam dignitatem à Radirobane incitari contumeliis; qui praeterea talenta trecenta in praestiti auxilii stipendium non tam petat quàm imperet. Armis se exequi debere injurias; nisi & suas vires domesticis furiis Sicilia exhausisset, & benefactis Radirobanis donari deberet saltem locus ad poenitentiam. Furere enim sui immemorem, & hesternas suspiciones imprudenti irâ firmare. Haec cùm fuse exponeret, sedulò tamen cavebat indicare lacessitam ab hoste famam Argenidis. Non quòd omnia nesciret emanatura: sed & pudorem praesentis filiae reverebatur; & silentio suo omnes monebat, ne quis deinde tam invisae accusationis mentione illum vexaret. Ne tamen ignorarent super quantâ re consulerentur, ajebat Selenissam improbâ fide ausam quaedam arcana ad Regem pertinentia Radirobani credere; quae per se innoxia, ille flagitiosissimâ interpretatione corruperat. Allatis ab eo codicillis, se ultimis probris differri; Selenissam, si ad Radirobanem spectes, fuisse innocentem; quae tamen solâ morte quod peccaverat expiari posse crediderit. Omnes certatim censuere, ut pro publico Siciliae hoste Radirobanem haberet. Quicquid auxilio juverat, non benevolentiâ aliquâ factum, sed tanquam ad insidias consedisse praedonem in insulâ & voluisse Lycogenem tolli, ut quaecunque ille cogitaverat ipse efficeret. De praecone per-

Martial. l. 5. Epist. 35.
Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi
Terra gravis fueris, non fuit illa tibi.

Aliud Martialis lib. 6. Epist. 68.
Sit precor & tellus mitis & unda tibi.
Idem Epist. 30. lib. 9.
Sit tibi terra levis molli que tegaris arena
Et Pausan. l. 1. & 9.

perplexior quæstio fuit; [1] his cruci suffigendum decernentibus; aliis per diversa supplicia truncum ad Radirobanem remittendum. Vicit tamen Cleobuli sententia, declinandam violati præconis invidiam; quem fortasse interfici magnò emeret hostis. Superbissimum Regem plus despectu quàm ejusmodi ultione iri offensum. Quod postquam Rex probavit, Eurymedes vocatum ad se præconem (nam eum ad Meleandri conspectum reduci non placuit) ita ex præscripto affatus est. Si ab Rege sui compote venisses tam protervæ epistolæ lator, totum hunc diem homo non esses. Nunc ignoscimus amentiæ Radirobanis, cui Regis verbis dices, furioso responderi non posse. E re quoque suâ facturum, si Regibus scribere expectet donec insanire desierit.

Postquam præco discessit, statim præsidium militum ingens Arsidæ datum est, quod ad portum consideret. Timonides classiarios coëgit in naves; ut si Radirobanes ultra verba furere vellet, justâ acie exciperetur. Nec in Regiâ tantùm, sed passim in oppido, tanquam redintegrato bello, quies excussa est. Jamque Radirobanes timere inceperat, non modò ne inverecundiam suarum literarum præco capite luisset, sed ne in suam quoque classem armaretur Sicilia; intepuerat ira; occurrebantque belli incommoda, quæ nimius antea ardor suppresserat. Totius Siciliæ viribus impar sibi exercitus. Littus tenebatur præsidiis. Deerant in mari commeatus. Si tamen lacessebatur, erat indecora cunctatio, maximè cùm prior provocavisset. Dum hæc agitat, respicitque ad littus, vidit scapham portu recedere. Ea erat quæ præconem revehebat. Is adhuc plenus metu, quæ ab Eurymede acceperat refert; multùm quoque exaggeratâ violentiâ loquentis, & tumultu regiæ, cujus causam nesciebat. Cùm enim occubuisset Sele-

1 *His cruci suffigendum.*] Alex. Macedo Glaucum medicum aliosque crucifixit, qui mos fecialis crucifigendi, uti tunc apud Græcos etiam ætate nostra usurpatus, ut nuper in Armoricæ Senatu. De cruce habet multa Just. Lips.

1 *Cale-*

Seleniſſa, murmurque & ſtrepitus ingens eſſet, Cleobulus præconi cuſtodes appoſuit, ne quà reſcire hunc caſum, & interrogare obvios poſſet. Radirobanes tot rerum ſolicitudine gravis, priùs abire conſtituit quàm decernere cogeretur, aut fugere. Nam quid immaturis conatibus in ſe veriùs quàm in hoſtem ſæviret. Jam plùs juſto indultum præcipiti iracundiæ. Reducendum potiùs ad [1] Calaris littus exercitum, (ea civitas jam tum Sardiniæ princeps erat) viribuſque refectis, mox ſubitâ claſſe repetendam Siciliam. Sed neque confeſtim viſum abſcedere. Nam & maritimas copias ſciebat, quas in portu habebat Meleander, modicas eſſe; & tempore opus priuſquam Lilybæo & Panormo major in eum claſſis poſſet acciri. Reliquum ergo diem in ſtatione perſeverat. Sub veſperam, cùm ſe benigniùs ventus intenderet, anchoras tolli jubet; proraſque in Sardiniam ſuam verti. Ac ne timida videretur aut furtiva diſceſſio, præcepit juſtos [2] nautarum clamores geminari, ſive eruendis gemerent anchoris, ſive mutuæ exhortationis officio cætera armamenta componerent. Militum quoque voces patriam appellantium adhuc abſentem, aut [3] pelagi deos orantium, ferebantur ad littora. Meleander pugnam inſtare exiſtimans, juſſit accingi claſſiarios ſuos, portumque & proxima littora propugnatoribus compleri. Nam provehi ad certamen ſuas naves extra portum vetuerat; ut illæ terreſtribus copiis, quibus abundabat, tegerentur; & gemino exercitu Sardi perirent. Noctis tamen vicinia perturbationem metumque adauxerat. Sed hoſtes propitiis ventis in altum ablati, primum audiri, & deinde videri deſierunt. Nam & nebulæ primam noctem denſaverant. Ne tamen is diſceſſus finge-

1 *Calaris.*] Sardiniæ Inſulæ littorale oppidum eſt.

2 *Nautarum clamores geminari, patriam appellantium.*] Læto celeuſmate. Ita Virg. Æneid. l. 1. *Italiam Italiam primus conclamat Achates.*

3 *Pelagi Deos orantium.*] Caſtorem maxime & Pollucem nautis propitios. Ut dixi ſupra l. 1.

ſingeretur, mox redituris in incautos remigibus; plerique non militum modò, ſed procerum, circa portum excubavere. In iis Nicopompus, cùm nocte concubiâ rarior fremitus eſſet, ſilentio vigiliaque uſus eſt; & juvantibus tenebris liberos animi motus ad carmen, ita Sardos tempeſtatibus devovit.

Ite truces. cuncti rapiant cava lintea venti.
Ite rates. Sic aura fidem, ſic æquora præſtent,
Ut veſtri meruere duces. Simul [1] *ibit Enyo,*
Stridebitque comis, facibuſque in concita miſſis
Nubila, Tartareum deducet in æquora fulmen.
Ite rates. Mediis [2] *ultor deus aſſidet undis,*
Vix æquus mitiſque bonis. Sunt undique venti;
Sunt cautes; [3] *rapidis fervent noſtra æquora monſtris.*
Inde repercuſſas terret latratibus undas
[4] *Scylla minax, hinc torva riget, fremituque Charybdis*
Gaudet inexhauſtas aptare in pabula fauces.
O illuc vos turbo vehat; vel dira revulſam
Tempeſtas medio vobis ferat æquore rupem!
[5] *Qualis erat dubiis* [6] *nondum Latonia Delos*
[7] *Fluctibus, aut quales nigri ſuper oſtia ponti*
[8] *Cyaneas arcto nautæ timuere profundo.*
O ſceptris indigne tuis, & [9] *ſydere lævo*

Edite

1 *Ibit Enyo.*] Pro furia hîc impropriè ſumitur: nam Enyo propriè eſt mater, vel ut alii volunt, ſoror Martis, unde dicitur Enyalius.

2 *Ultor Deus aſſidet undis.*] Neptunus injuriarum Meleandri vindex.

3 *Rapidis fervent noſtra æquora monſtris.*] Scylla & Charybdi.

4 *Scylla minax.*] Ut ſupra l. 2. Ep. ultim. Ibid. de Charybdi.

5 *Qualis erat dubiis.*] Comparatio cum Delo Inſula Ægei maris Cycladum clariſſima, in qua Latona Apollinem & Dianam enixa eſt.

6 *Nondum Latonia Delos.*] Ante Ortygia dicebatur, ſed Latonia dicta eſt poſtquam in ea Latona enixa eſt Apollinem & Dianam.

7 *Dubiis fluctibus.*] Cum hæc Inſula recta eſſet, Latonæ locum ad pariendum quærenti, repente ſe Oſtendit. Credidere nonnulli fuiſſe mobilem, donec excepta Latona, Gyaro cæteriſque Cycladibus ſe adjunxit.

8 *Cyaneas*] Seu Symplegades, ſcopuli ſub Thracio Boſphoro, modico ſpatio inter ſe concurrentes juxta varium proſpectum, unde factus locus fabulis.

9 *Sydere lævo edite.*] Aſſerunt Mathematici omnia ſublunaria regi ſyderum motu, & cuilibet naſcenti ſydus fauſtum vel infauſtum influere, ut ſupra.

1 *Notæ*

Edite Sardois infœlix rector habenis,
Cerne agedum quàm parva tuam discrimina vitam
A cupidis prohibent undis. Non arma ferocem,
Non vis ulla juvat. Timidos fortesque severa
Torquet hyems. Totus fati, totusque deorum es,
Mox ubi disparibus pendebit puppis in undis
Alternas subitura vices, & hiantia latè
Æquora terrifico pandent sua viscera fundo,
Quam posces miserandus opem? quæ Numina primùm
Mens insueta petet, tunc vani prodiga voti?
Non falles Superos, nec te timor ille piabit.
Obruet unda preces sonitu, vindexque per auras
Ventus aget. [1] *Nota tangunt pia sydera voces.*

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Eurymedes optima media Regi suggerit, quibus tum civilium, tum externorum bellorum æstus propulsetur. Colligendus exercitus pace ac bello, terra marique assiduus, qui nascentes factiones nullo negotio extinguat; ac terrorem exteris ingerat cum scient non Tyronum, sed Veteranorum esse delectum. Annuit Meleander, sed ne molesta civibus suis sint istæ copiæ, suo ære sustentari cupit, pro libitu Duces mutare, si peccaverint severè in eos animadvertere, neque alium præter se ipsum militiæ, provinciisve præficere.

NONDUM planè respirabat Meleander, veritus adhuc ne Radirobanes classem infestam alicubi incustoditis littoribus insinuaret. Sed exacto vix biduo, demissi speculatores retulerunt omnino peti Sardiniam. Tunc verò non tanquam exacto, sed dilato saltem periculo, ad consilia mentem applicuit, quibus tueri Siciliam, & hostem haud dubiè rediturum posset ulcisci. Diu erat quòd Eurymedes, utpote strenuæ fortitudinis vir, amansque militiæ, monuerat Regem, securi imperii non aliud certius esse pignus, quàm paratum, & semper in castris exercitum; & tunc

1 *Notæ tangunt pia sydera voces.*] Naufragorum vota flectunt Deorum iram: favent autem nautis Castor & Pollux & Hercules, &c.

1 Si

Et tunc quasi sui consilii utilitatem promovente fortunâ, cùm Meleander ipsi & Dunalbio medius spatiaretur, ageretque de præsidiis per opportuna littora in Sardos dividendis, ita locutus est. [1] Si fecisses quod initio motuum in Lycogenem censueram, nunc aut iste Radirobanes non te lacesseret, aut haberes quod illi confestim objiceres. Sin etiam nunc cessas, illo depulso fortuna inveniet, qui te nec suspiciones diu ponere nec arma patiantur. Collige, inquam, [2] exercitum quem hostes formident, qui sit pace belloque assiduus. Continebit hic terror cives in fide; amicitias, & hospitia externorum tam vetera firmabit, quàm nova inveniet. Civiles enim motus, aut ambitu & conjuratione paucorum Optimatum inserpunt; aut quod est rarius, uno consensu, furentis vulgi constant. Nihil verò in utrumque hunc Reip. morbum salubrius aut efficacius est ejusmodi armis. Sunt enim nobilium factiones in initiis, ac veluti cunis, timidæ debilesque; ut si in promptu, & [3] sub pellibus miles sit, opprimi cum dignitate possit malum; & mehercule ita impetu tanquam sitienti fulgure hi fontes exhauriri, qui, si pateris mox nescient ripas. Sin verò populari tumultu præcipitata insania (quod quia interdum ævo majorum contigit, prudentibus semper timendum est) innumeras manus armabit in Regem; nihil in hoc incendium remedii, nisi firmas legiones, & assuetas disciplinæ, monstro illi objicias; plebs enim impetu solo valens, quantumcunque multiplicatis cohortibus impleat campos, par illis nunquam erit qui sciunt furentes eludere, servare ordines, obsequi duci, locum castris & pugnæ eligere.

Ita

1 *Si fecisses quod initio motuum in Lycogenem censueram.*] Nota hic optima amuleta, quibus civilium externorumque bellorum æstus propulsatur.

2 *Exercitum, qui sit bello paceque assiduus.*] Contra Machiavellum. qui habendos ritu Romanorum milites auctor est; milites inquam, qui citra bellum ad domestica opera se recipiant, donec Martis signum detur.

3 *Sub pellibus miles sit.*] Sub tentoriis. Nota tentoria sive tabernacula ex pellibus fieri consuevisse. Unde Livius l. 5. *Sub pellibus durare.* Vide Carolum Sigonium Scholiis in Livium l. 5. Jacob. Ravardum l. 3. Varronem cap. 3. Val. Maxim. &c.

1 *Annos*

Ita in omnem partem, tutandæ regioni, & vel antevertendis vel premendis furoribus, utilissimus miles est, qui non quærendus, non formandus, sed hostem inter stipendia expectat. Illæ copiæ & quocunque perrexeris securum te præstabunt; & si populi motu, vel defectione nobilium ex munitis civitatibus arcibusve ut ulla à te secesserit; inde recentem & adhuc dubiam proditionem confestim excutient.

Gentibus autem externis quanta adversus te reverentiæ causa, hæ succinctæ & ad nutum legiones? Suam pacem ex te pendere intelligent; non inultum lædi posse, non despici; sedere te veluti fortunæ cæterorum Regum arbitrum, in quorum custodiam paria arma non fulgeant. Gentem nostram famâ celebrari compertum est, tanquam indole suâ pronam simul & utilem bello. Quanto magis, si ad naturam institutio accedet; scientque tui hostes non tyronum apud te, sed veteranorum esse delectum? Neque hoc tantùm ad famam est. Ipso successu experientur qui te lacessent, longè aliud esse conscriptum nuper militem in aciem statuere, aliud egregios viros, & qui [1] annos non plùs ex fastis quam stipendiis suis numerent.

Num denique eâ fide, eo ardore, recèns adacti ad sacramentum pugnabunt, quo illi qui inveterato affectu, non plùs militum quàm familiarium instar tuentur Principem assuetum alimenta & veluti spiritum dare; & cui non hoc tantùm illos bellum, sed vitæ totius fortuna conjunxerit? Haud omiserim, ut corpora omnia, ita militiam ex suorum, veluti artuum vigore & officiis constare; & solo experimento deprehendi num quis ad hanc disciplinam natus sit. Nonnullos valetudo, alios animus deficit; quæ vitia habitus corporis, & species frontis sic obregit, ne præ-

1 *Annos non plùs ex fastis, quam ex stipendiis numerent.*] Per fastos numerabant annos; & in libris fastorum res annuatim & breviter ad posterorum memoriam notabantur. Horatius,

Per memores genus omne fastos.

1 *Cin-*

ne præter experientiam quicquam ſit quo argui poſſint. Igitur in perpetuæ militiæ tyrocinio, utque ſic dicam, in pace caſtrenſi, maturè, nec periculoſo tempore ſe hæ labes aperiunt; ſtatimque de corpore exercitûs eluuntur, vel correctis diſciplinâ vitiis, vel miſſione denique mulctatis. At in repentinis armis, cùm implendæ cohortes ſunt, cùm inexpertis & obviis [1] cingulum datur, ſæpè neſcias virum an ſtatuam adornes; ut novum exercitum ab explorato differre exiſtimem, quod navem quæ probatis trabibus eſt compacta, ab eâ quam intempeſtive exciſæ arbores, & omnia non penſatis vitiis ligna componunt.

At ſumptuum ratio eſt habenda, grave tot Centuriones, tot milites ex alienis laboribus vivere. Scilicet egregiâ curâ timemus, ne non hoſtis, cùm ſæviet, plenas domos & opulentas inveniat. Repetamus memoriâ vaſtitates, peculatus, exitia, quibus civiles diſcordiæ arſerunt. Quot annorum ſtipendia, quæ aluiſſent obſtiturum his malis exercitum, paucorum menſium furor conſumpſit? Adde vim corporibus factam, ſubjectos tectis ignes, & cætera quæ in ejuſmodi turbis impunè ſunt. Vili medius fidius has injurias populus redimit, ſi perennium legionum præſidio ſe tuetur.

Dunalbius civilium rerum ſcientiſſimus erat, naturâ & inſtitutione factus ad gerendam rempublicam. Js igitur ita differente Eurymede, ſæpe frontem, & oculos mutabat, nunc quodam aſſenſu, nunc modeſtis repugnantis animi ſignis; gaudebatque Meleander ſibi ex diverſa ſapientia licere quod utrimque optimum eſſet colligere. Cùm vix ergo finiſſet Eurymedes, ita Dunalbius Rege admonente exorſus eſt: *niſi Eurymedes ex ſuâ fide cæteros æſtimaret, nunquam tantum tribuiſſet militibus,*

ut non

1 *Cingulum datur.*] Dantes nomen milites enſem cum balteo accipiunt; ſoluti hæc militiæ ſymbola deponunt, inquit Varro.

2 *Inſu-*

ut non modò in uſu eorum, ſed in ipſa caſtrorum veluti umbrâ, Principibus patriæque incolumitatem ſtatuerit. Ego quamquam [1] inſulis atque aris à militiæ muneribus excluſus; quia tamen hic agitur, non quid nocere arma mortalibus, ſed ecquod ipſi paci præſidium poſſint afferre, non verebor dare quid ſentiam. Tibi verò non tam repugnabo, Eurymedes, quàm de iis quæ ignoro vel dubito interrogabo prudentiam tuam. Nunquam mihi placuerunt, qui in futuros morbos firmo corpori medicamenta infundunt; ſolicitantque ſopitas ægritudinis cauſas, nec tempore ullo pejùs quàm inter ejuſmodi luctam ſuccenſas. Quot mala, quot funera vidimus hominum per ejuſmodi medicamina incitantium reſides, & veluti oblitos nocere humores? Atqui illis penè ſimiles puto qui placidis rebus quærunt in futuras tempeſtates formidoloſa remedia, quæque ambiguo exitu poſſunt rectam Reipublicæ valetudinem tam perdere quam ſervare. In dubiis autem illis pleriſque periculi remediis, maximè armatorum frequentiam pono. Nam ſi armis milites concrepabunt, ſi ſuperbia, vel furor obſequium excutiet, longè illis pacis conſilia, longè mens ducum qui eos tumultibus arcendis coëgerant.

Turmæ, cohortes, ſub Centurionibus atque Tribunis, ſcis quàm validum corpus efficiunt: Vix tamen aut poſſunt ſuas vires agnoſcere, aut in ſuperbiam quam illa contemplatio inſinuat labi, dum hoſtis ſubmovet ocium, habentque quos laceſſant aut timeant. Aſt ubi ſuis viribus pacem fecerunt, nemoque novo diſcrimine interpellat victoriæ memoriam; tunc ceu Regi aut patriæ exprobrent operam ſuam, ſecum expendunt quantum pugnando effecerint: Unos ſe ſuis civibus ſalutares; in ſe tranſlatum rerum arbitrium, patriæ quoque & Principis fata.

1 *Inſulis atque aris à militiæ muneribus excluſus.*] Sacerdos excluſus à re militari. Metonym. Signum pro ipſa re, Ne hic diu morer, conſules Valerii librum 1. cap. 1. & Livii l. 19. & 37. & lib. 59.

fata. Hæ non ſtatim, & uno agmine cogitationes obveniunt; ſed paulatim, tempore, contubernio, uſu quaſi aliam à cæteris rempublicam faciant, in ſeſe coguntur: ocio deinde laſciviunt, quod quantùm fortitudini adimit, tantùm addit proterviæ; mox ſi juſtis præmiis non putant ſe excoli, ſi continuò obſequiis non placantur; fervent animis, intumeſcunt, indignantur ſua arma non timeri. Quid cùm à ſuis ducibus, cùm à factioſis ſolicitantur; cùm cupidis mentibus ingeruntur majora ſtipendia, præda, tumultus, peccandi licentia? Dii hoſtibus tam enorme exitium! Nam non putem, quod dicebas, Eurymedes, ideo Regem iis eſſe chariſſimum, quia ab ejus ærario ſtipendia habent. Multò illis potiores Præfecti: tum quòd ab illis ad militiam delecti ſunt; (tanquam ideò ſtipendium non Regis, ſed eorum ſit gratia:) tum quòd illos de ſuo corpore duces, & militaris potentiæ vindices amant; ſed maximè quia plerunque de illis licentior militia quàm ſub Rege proponitur. Sed & omnibus copiis in mediâ pace ſemper armatis, an præficies vicarium unum, an per partes jure æquali legatos miles accipiet? [1] Si plurium munus hoc facies, non ſibi conſtabit diſciplina; contendent inter ſe æmuli duces, & per jurgia ducum infeſtus laborabit exercitus. Sin poteſtatem uni credes; quis ille cui tantum jus in te concedes? In ejus manu erit ut regnes, ut pereas. Ille vim imperii, ille nervos poteſtatis cùm tenere ſe cernet, an par ſtimulis erit ſolicitantibus integritatem ſuam, & quid poſſit ſuperbè monentibus? Utinam ſaltem huic tuo Eurymedi ſimiles ſemper ſint quibus Reges ſuas fortunas tradent. Quamquam nec illum velle exiſtimem tantæ invidiæ poteſtatem ſubire. [2] Scis quibus olim regibus haud abſimilis conſuetudo ſceptrum abſtu-

1 *Si plurium munus, &c.*] Dilemma nunc diſcuſſum.

2 *Scis quibus olim Regibus haud abſimilis conſuetudo ſceptrum abſtulerit.*] Ex quo præfectis Palatii totum regimen ignavi Galliæ Reges commiſere, brevi ſua non ſolum auctoritate, ſed etiam dignitate deſtituti ſunt, talis præfectus fuit

ptrum abstulerit; qui dum Præfectis palatii castra committunt, sensim omni in cives & milites jure exuti sunt. Iis qui prudenter condere regna aut stabilire student, hæc duo videntur præcipua; primùm ne populus in Principem facilè possit insurgere; deinde ne si obsequii vincula emolietur, habeat duces idoneos, qui vagam, & inconditam insaniam certiori auspicio, & militiæ vinculis firment. Utramque cautionem intervertimus hoc statæ perennisque militiæ consilio. Quantùm enim distabunt à populo tot illæ cohortes, tot omnis fortunæ homines, quibus tela ultrò concedimus? Quicunque in populum cadere possunt motus, valebunt in istos; sed eò procliviùs quòd irati nihil priùs videbunt quàm datura fiduciam arma. Jam verò præsentiorem inquietis studiis ducem nulla fortuna obtulerit, quàm hunc ipsum cui jusseris imperium esse in castris. Cui enim tot ad defectionem urgentibus rebus, animus ad fidem superesit? Mens potentiæ conscia, & regii fastigii dulcedinem delibans, adulantium vota, cinctum fortibus viris latus, multa obtegendæ culpæ occasio; & si secus vota ceciderint, at excusabilis in multitudinis peccato audacia; nec ruinâ partium expectatâ, propè ex æquo conditiones cum Rege adhuc de victoriâ dubitante. Fac tamen Præfectum hunc summum, seu naturâ seu virtute abominari motus, fortemque in vitia, nunquam à sui statione recedere. Quid tot sub illo duces? Nullus ex iis tumidus, præceps, vanus? nemo fortitudinis famâ, & audaciæ ingenio militibus charus? Mitte inanes spes. Nunquam illis cladibus deerit qui signum attollat.

Sed hæc scilicet quæ præsagio incommoda, demum timenda sunt, si in iisdem habitet castris omnis exercitus. Tu verò occurres tempestati, spargesque in varias sedes vastum hoc corpus; ut nec sub uno aspectu positi seipsos miren-

fuit Carolus Martelius, qui detruso in cœnobium Childerico, filios suos Pipinum & Carlomannum postea sponte monachum Cassinensem voluit in Reges inaugurari, talis Hugo magnus Capeti pater & Capetiorum caput.

mirentur, nec furoris contagione desæviant. Quò igitur divisos dimittes? Nempe in arces, aut oppida distribuentur. Vide porrò utrobique quàm commodè. Arces quidem ut justo præsidio obtineri consultum est; ita illæ multitudinem armatorum sæpè non capiunt; desinuntque præterea esse securæ, postquam tot oculorum tantæque frequentiæ commercio sunt vulgatæ. Num enim tanquam in carcere tot illic milites conditos habebis? Num ad illos amici non ibunt? quid conjuges? quid necessitudines? quid lixæ, & calones? At in oppida potiùs tanquam ad perpetua hyberna copias tuas mittes Nescis quippe quàm malè militibus cæteroque populo conveniat. Quod est exermibus civibus, & ad sua opera intentis, in bello ægerrimum, id in pace continuo fastidio ingeres, ut alienos, ut armatos suæ domi aspiciant, ut militaribus moribus templa & fora strepant, ipsi denique lares placidos mores mutent? Querentur omnes de onere, mentes à te dissentient: & cùm volent deficere, quantillum sibi ad incommoda putabunt accessurum jam molestissima ferentibus, tributum atque præsidium? Sed nec ita revulso divisoque exercitu constabit utilitas quam monstrabat Eurymedes. Nam intra oppida nec servari poterit castrensis disciplina, nec tyrones eo in ocio probari, & ad martem institui. Ipsi quoque veterani languore & desidiâ confecti in urbibus jacebunt, & præter militare officium mollientur in curis & consuetudine familiæ suæ; Assueti deinde extra laborem ferre stipendium, multò ægriùs à suâ quiete avellentur ad pericula, quàm si recentes conscribas, & qui sciant de Regis ærario se nisi in opere & militiâ non victuros.

Dùm his Dunalbii argumentis respondisset Eurymedes; & ille vicissim pro se pugnasset; Meleander sic commissos conciliavit, ea probando quæ uterque in adversâ laudabat sententiâ; Immodicos exercitus noxios esse. Ultra præsidia tamen quæ in necessariis excubant arcibus,

bus, curandam esse classem; & viginti triremibus obtinendam Siciliæ oram; quarum aliquæ sint in mari, aliæ in præcipius portubus expectent imperium. Ad hæc plures deligi Prætorianos oportere; partim ex egregiâ juventute, partim ex illis qui diu sub signis fuerunt. Hos posse ad octo millia conscribi. Dimidiatæ copiæ semper Regem comitentur; ut miles sex mensibus domi, reliquum annum degat in castris. Ita enim, nec disjunctis ad validam seditionem vires fore; nec longâ & supervacuâ in penatubus morâ abituros à milite. Ipsi qui aderunt Regi, non confusis castris habitent. Milleni seorsim vel castra, vel oppidi regiones sortiantur, in quo Rex erit. Nam civibus illis qui commodis ab regiâ apud se familiâ & comitatu superfluent, ægrè esse non debere si veluti in contubernium Prætorianos excipient. Larga illis & nunquam dilata stipendia; rigidior quoque parendi lex. Proterviam, furta, lasciviam, graviter luant. Et ne in ocio deteriores sint, militari labore incitentur; Nunc coram ducibus ad præmium, hastam aut jaculum mittendo; Nunc cum armis iter ingredi jussi, ne expeditionem in hostes tanquam laboriosiora imperaturam formident. Nemo in illis Centurio, nemo Tribunus, nemo qui ordines ducat, nisi quem Rex ipse delegerit. Bis mille sint equites; Cæteris jacula, pila, sarissæ, dividantur ex militiæ usu. Hac manu & subitos motus opprimi posse dicebant; & si majores copias res desideraret, tyrones erudiri. Neque Eurymedes se plura censuisse asseruit; aut pauciora Dunalbius; Nisi quòd sub imminente à Sardiniâ bello, addi aliquid militum numero omnibus visum.

Caput V.

ARGUMENTUM.

Rex Generum Nepotesque cogitans, dum conjugem destinat filiæ Archombrotum, quem ut virtutibus regiis, sic regia stirpe clarum esse novit, illa tot incitata malis, vix sui compos aut consiliorum parentis patiens esse potest. Juvat tamen bimestre intervallum postulare quo Poliarchum ex Gallia reducem fore confidit.

Meleander hac parte curarum in Eurymedem translatâ, ad alia animum adjicit. Supra omnia de Argenide solicitus erat. Hæc insons, & in quâ, præter invidiosas dotes, nihil nimium esset, tamen causam tot fluctibus dederat. Ut uxorem illam haberet, ausus Lycogenes omnem perfidiam, non statim, neque incruento bello perierat. Radirobanes successerat furoribus, adhuc incerto exitu. Nec deinde defuturos putabat, quos virgo eximia, & dotale sceptrum accenderet; nisi in unum collata fœlicitas componeret cœterorum cupiditatem. Neque parum extincta Selenissa, & Theocrine tamdiu latens, occupabant anxiam mentem. Tandem penitus sedit animo, filiam in matrimonium collocare. Pacandis tot motibus id restare remedium. Jamque non generum modò, sed & nepotes cogitans, ipsa oblectatione incitabatur ad dulcissimum votum. Sed quem illi fortunæ deligeret? Nemo in vicinis gentibus regii gradûs erat, cujus ætas nuptiis conveniret. An autem opus est, inquit, invenire ad hæc fœdera solium & purpuram? Tanquam regna, non homines copulentur hymenæis, aut filiæ meæ sceptrum aliud quæram, non virum? Imò nostri majores sapientissimè lege caverunt, ne qui, quæve Siciliæ imperabit, sibi nuptiis regnum adjungat quod Siculo sceptro sit fortius atque splendidius, ne relicta à Regibus patria in illius potentioris provinciam mutetur. Satis est sibi Sicilia, ut Principes suos alat; & filiæ meæ consuluero, si illam in ejusmodi matrimonium dem, in quo ei conjux suus fœlicitatem debeat. Thracum est uxores emere. Nobilitas, indo-

indoles, virtus, ſponſo inſint; ſatis opum in meâ Argenide erit.

Hæc proniùs ſibi perſuadebat, diu jam in hoc conſilium imminente affectu, ut chariſſimum Archombrotum eo matrimonio ſibi heredem aſpiceret. Nec credebat obſtituram Argenidem; ſed ſi tamen faſtidiret, patrio jure ad obſequium redigeretur. Reliquum erat de illius ſtirpe reſcire; Nam utcunque inſigni virtutibus, tamen novo homini filiam non erat daturus. Satis omnibus agitatis, conclave Argenidis petit, mediuſque inter Patrem & Regem, quò facilius quæ volebat impetraret; Scio, gnata, non minùs de noſtrorum conſiliorum morâ Siciliam, quàm nos de illius motibus queri. Aviditas enim regnandi, & tuarum nuptiarum ſpes, Lycogenem & Radirobanem ad has quas ſenſimus furias adegit, quæ omnia prævertere potuimus tibi maturè virum legendo. Quid ceſſamus tot malorum fontem obſtruere? Mihi quidem decretum eſt, tibi ſalutem, & meæ ſenectuti columen parare. Nec dubito quod jure meo poſſum, quin & tuâ voluntate facturus ſim. Nonne parenti tuo permittis tibi ſponſum eligere, Argenis? Privato, & publico jure mihi hoc licet: nec repugnare modeſtiæ tuæ eſſet. Cùm anxia virgo ſe deliberaturam referret; Deliberabis autem, inquit Rex, an factura ſis officium tuum? Satis morarum fuit. Iterum quæro, gnata, an in poteſtate futura ſis. Ita pro imperio loquentem Argenis reverita, ſe verò futuram ficto ore profeſſa eſt. Laudavit pietatem Meleander, & oſculo dato, ſcis, ait te mihi chariſſimam. Vitam colere ampliùs non amo, quàm ut conſulam tibi. Bene facis, quæ & patri credis & ſeni.

Poſtero die, ut fortè in horto ſpatiabatur, ſevocat Archombrotum; &, ô juvenis, ait, ſi te hoſtis, aut ignotus, rogarem quo ſanguine ortus ſis, curioſam quæſtionem habere poſſes ſuſpectam. Sed amicus cùm tulerim diu tuum genus ignorare, & ſcire nunc expetam; quidni me putes

id non meâ magis causâ quàm tuâ præstare? Magna sunt, & , opinor, non tibi injucunda, de quibus tecum agerem, nisi exquirenda hæc priùs natalium ratio esset. Tibi externo quantam fidem habuerim intelligis. Secreta imperii penes te fuerunt. Nec ætas, nec peregrinitas obstitit, quin omnia tibi concrederem. Et hæc quidem merito tuo. Nam ut cætera omittam; meum caput aquis ereptum, quas pro me propemodum subiisti, & occisum Lycogenem non possum oblivisci. Post mutua beneficia, quid gravaris me ad tui generis notitiam admittere? quod etiam, [1] ita me amet diespiter, tui honoris & utilitatis causâ, nunc quæro. Perculere juvenis mentem hæ preces Meleandri. Quæ causa ut enixè postularet id scire, quod tamdiu celari haud ægrè habuerat? aut quod beneficii genus quod sibi ignoto conferri minùs posset? Argenidis nuptiæ, quia eâ cogitatione plenus erat, statim mentis oculis oberraverunt, egregiæ fœlicitatis imagine. Rursus illam spem, tanquam vanam & improbam, conatus excutere, verbisque plusquam animo compositus; Hactenus, inquit, geminasti beneficia tua, Rex; passus ab eo te coli cujus genus nescires; Nec jam scio quid conferat tuis rebus me impium fieri, id est, à parentis imperio recedere, quo mihi super stirpe silentium indictum est. Ne me tamen pervicacis animi accuses, quà fas erit, cuncta suppressis regionis parentumque nominibus, evolvam. Regium mihi genus est, resque pacatæ. Neque vi aut ingratiis isthuc veni, sed ex parentis jussu, tuos mores, tuasque virtutes jubentis inspicere.

Ita loquentem Rex novo gaudio commotus amplectitur: Et quid tibi hactenus, inquit, visa Sicilia? quid regia mea? aut ut animum, qualis tuus est, veriùs tangam; quid tibi senectus mea placuit, aut filiæ mores? Cùm ille, jam propiori spe, hæc omnia se diceret adorare; Atqui (inquit

1 *Ita me amet diespiter.*] Jupiter diei Pater. Juramentum ex Plauto passim.

1 Macta-

(inquit Rex) non leviori pretio te mihi emptum volo. Omitto occisum Lycogenem, meque servatum. Adhuc aliquid validius fuit quo animum meum caperes; Facti mores ad virtutem, consuetudo lenissima, & potissimùm quòd me amasti. Non patior à te unquam sejungi. Si ut memoras, & auguror, Regum sanguis es; tibi Argenidem tanto multorum ambitu quæsitam ultrò despondeo. Quantumcunque magnis parentibus natus sis, non pudenda nurus erit. Superest, ut tuas mihi fortunas familiariùs jam prodas, spondeasque te nunquam meos canos destituturum. Tremebat nimio ictus gaudio Archombrotus, & quæ toto sanguine quæsiisset sponte oblata suspiciens, incertum an Deos an Regem veneraretur, ad Meleandri pedes se abjecit, tenuitque reluctantis vestigium. Cumque gratiis finem non faceret, hilarior Meleander, & illius quoque læticiam gaudens, in subjecti collum incubuit. Mirum omnibus erat qui in conspectu stabant, quæ hæc mutua esset gratulantium charitas. Archombroto autem præcepit Rex, ne eo die rem vulgaret; rediensque ad comites, & solito diffusior vario colloquio tempus modicum absumpsit. Inde egressus in regiam, Archombroto jam sibi propiùs hærenti; Quamdiu, inquit, te fines ignorari, & gaudia differes nostra? De hac ipsâ re, subjicit ille, te Domine, cogitabam compellare. Duorum mensium spatium peto, intra quos fœlicitatis meæ nuncius parenti esse possim, illincque digno cultu, & professo genere, huc reverti. Meleandrum nomen ipsum discessûs offenderat: Et, non patiar, inquit, te à nobis avelli, Archombrote; nisi fortè fœdera nostra despicis, aut viles simus tibi, quia priores amavimus. Si conditiones placent, scribe in patriam. Nam te ipsum non nunc mari fatisque crediderim. Archombrotus tantâ benevolentiâ senis admonitus quid facere deberet, & quantum amare, regiam manum osculo stringens; quicquid ille juberet, nihil se à præscripto recessurum asseruit.

Nondum Rex Argenidem monuerat quem illi conjugem destinaret. Cùm ergo discessisset Archombrutus, eam ad se accivit, repetitisque quæ de necessitate matrimonii priùs edixerat, addidit, se generum elegisse, quo non posset præstantior optari; Regio ortu, paribusque virtutibus, deinde eum esse Archombrotum, cui in omen tantorum fœderum, servati Regis laudem curru in fluctibus errante, & de Lycogenis capite victoriam fata tribuerant. Hæc non sine supercilio Meleander; propiusque vim, & imperium, quàm consilium oratio erat. Comparaverat se ad simulationem Argenis, & quamquam indignata, se ignoto, se ingratiis promitti, tamen veluti consilio patris accederet; Nihil, inquit, verendum hîc magis, quàm ne subitæ nuptiæ, neminique tuorum prævisæ aut creditæ, in maledicentiam pateant; dicaturque Radirobanes per injuriam depulsus, quò faveres Archombroto. Tempore aliquo est opus, quo tanta novitas mitigetur, priusque Archombrotus audiatur procus esse, quàm sponsus. Non temnenda Meleandro videbatur hæc ratio; Veritus tamen ne turbando nuptiarum consilio istas moras virgo injiceret, ita in experimentum loquutus est. Neque nihil spatii concedendum est famæ: neque fortunæ nimis. Ex tui animi sententiâ, Argenis, quid temporis arbitraris convenire? Recusabat illa loqui, non hoc suum, sed Regis arbitrium esse causata; Cumque pater sæpiùs instaret; tandem ægriùs, & quasi spacium suæ vitæ definiens; ut rem video esse, ait, duo forsitam menses suffecerint. Tum Rex penè non dubius quin filia omne id tempus sibi potius quàm famæ postularet, tamen ne per omnia esset durus; Atqui promittis, inquit, sublapso hoc tempore nihil te nuptiarum omini repugnaturam? Facio, refert illa; Neque si dii adjuvant, te quicquam in verbis aut meâ vitâ offenderit. Et id prolixiùs pollicebatur; quia interim ad futurum Poliarchum sperabat, qui utriusque vitam assereret; Quòd si ille non veniret, finito

finito vivendi consilio respiciebat ad mortis libertatem. At lætiora Rex cogitans, illius verba acceperat, veluti sub paterno imperio domantis affectus, qui antea solutam mentem incesserant. Blandè itaque compellatam, tanquam victor, & securus dimisit.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Argenis per Arsidam fidum in paucis Poliarcho scribit, nisi intra breve tempus redierit, ultro se vita defucturam. Ergo dum Archombrotus in magnam spem assurgit, Arsidas obicem positurus ejus consiliis ad prolixum iter se accingit.

SED illa tot malis incitata, nunquam se infœliciorem cogitabat quàm in publicâ fœlicitate. Nam Lycogene victo Radirobanem nuptias suas, id est, mortem optavisse; Vix decessisse eam curam, & respirante Siciliâ sibi jam præsentiores instare ab Archombroto metus; qui adeò fœlici ad nocendum successu provectus sit, ut vel Radirobanis desiderium faciat. Ergo, inquit, semper meam, aut patriæ vicem dolebo? Ergo non molliori conditione cum Siciliæ miseriis transigunt fata; quàm ut omnium cladem meo capite redimam; Hæc pompa, hi cultus, hæc frontis decora, [1] mactationes erunt, quibus patriæ diris voveor? [2] An Macaria Herculis, [3] an Agamemnonis Iphigenia ero; & tranquillitas innocenti sanguine emenda est? Sed

1 M*Actationes erunt, quibus patriæ diris voveor.*] Vitam se sibi erepturam asserit, ubi nota pro patria non paucos olim se devovisse Manibus, testis ille Curtius, qui se in hiatum terræ præcipitavit, Decius uterque, pater & filius bello Latino & Hetrusco, tercenti Fabii, &c. adi Titum Livium.

2 *An Macaria Herculis.*] Hæc Herculis filia se pro incolumitate publica devovit Manibus ad expiandum scelus populi. Pausanias cum Euripidi asserit ob reportatam de Lacedæmonibus victoriam ex oraculo Atheniensibus facto, sibi jugulum aperuisse, unde & divinis honoribus dignata est.

3 *An Agamemnonis Iphigenia.*] Agamemnonis & Clystemnestræ filia, occiso à Rege in Aulide cervo, indignata Diana adversos ventos cum dedisset, consulto oraculo deam Agamemnonis sanguine placandam esse responsum est. Unde Ulysses eam abduxit prætextu nuptiarum cum Achille contrahendarum. Vide Dyctin Cretensem, & Darem Phrygium. In Andromeda, ac Hesione exemplum non absimile, videre est.

Sed non diu me fortuna ludibrio habebit. [1] Decumanus hic fluctus, aut tempestatem consummabit, aut victam navem deducet. Testes dii quàm libenter nunc mortem usurpem; nisi & te vererer, Poliarche, & Selenissa suo exitu docuisset id etiam in scelera esse remedium. Pensare deinde solicitè cœpit, an operiretur adventum Poliarchi, an eum literis maturarat. Plus uno mense erat, ex quo ille abierat, in tertii mensis finem reditu destinato; & cogitabat esse amantis (qualem Poliarchum sciebat) prævertere potiùs diem, quàm totum expectare. Constituit tamen scribere, & recenti impetu verba se ultrò ingerentia ita explicuit. Quamquam absum, Poliarche, fortè plus tamen ipso te scio quid valeas. Nam ut sis illic incolumis, certè perire hic incipis fato meo: quod mihi de vitâ quantillum reliquerit, ex litteris istis intelliges. Radirobanes, præter regium decus, & fas hospitii, turpissimum facinus ausus, quia ei placari non poteram, mei rapiendi consilium iniit. Nescio quæ spectacula commentus quæ ad littus præberentur, me illuc cum parente pertraxerat. Tantùm non avehebamur, cùm patefacto flagitio nos in oppidum refugimus, ille in suam classem secessit. Versus inde ad furias, ausus est meam famam scriptis ad patrem literis violare; quasi te liberiùs quàm decet amaverim. Quippe nostram familiaritatem Selenissa prodiderat; & hinc impio juveni fuit ad contumelias argumentum. Sed pater pro me ac vero stetit. Et Selenissa quidem sponte ferro expiavit perfidiam. Ille autem malo omine, si dii quidem boni sunt, in Sardiniam abiit. Eo discessu fœlix eram, cùm me pater: (Timeo loqui, ne eum odisse incipias. Fata sunt quæ nos urgent: his potiùs indignare, Poliarche.) pater, inquam, me jubet amare Archombrotum.

Regi-

1 *Decumanus fluctus.*] Extrema ista calamitas; Allegoria ducta à tempestate. Dicitur enim *decumanus fluctus* violentissimus, quasi *decimus*, qui numerus ultimus est. Ovid. 2. Metamorph.

Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ.

1 *Ubi*

Regibus ortum dixit; mores, indolem, ſpeciem, placere; ſibi hunc denique generum fore. Ego intempeſtivâ pertinaciâ timui accendere obſtinatum. Satis fuit, prætextu alio ſpatium impetrare quo tu venire poſſis; vel ſi ceſſas, arbitrio meo liceat mori. Duo menſes probandis nuptiis dati ſunt. Intra illos armatus ſi advenis, accedam ad partes; ſin inermis, omne furtum tentabimus. Quòd ſi me deſtituis, tunc cùm nuptiæ ornabuntur, omnes cultus mihi patiar adhiberi; & [1] ubi dexteram pater poſcet quam tradat Archombroto, dicam diis manibus ſacram eſſe; ſimulque brevi ſicâ, quæ ſub veſte abdita erit, miſerrimum pectus ſolvam. Hæc ſi ita contingent, audi jam nunc Poliarche ultima vota; cogita tibi hæc dici ab Argenide in ſuo ſanguine volutata. Parenti meo ignoſce. Satis ſupplicii fuerit, quòd illicito meæ mortis ſpectaculo vultus illius funeſtos efficiam. De Archombroto quod placebit, conſtituas. At Radirobanem inultum vivere ſi ſines, [2] redibo ab inferis te admonitura officii. Exige à perfido turpiſſimi flagitii ultionem; luat pœnas prædator, quoad potuit, famæ meæ, & ex iracundiâ tuâ intelligat quantum deliquerit. Hanc vindictam, hunc laborem anxiè mando; huic te teſtamento meo damno. Ultione perfunctus, [3] jube in patrio tuo ſepulchro incidi meum nomen, & caſus utriuſque referri marmoribus, in quibus noſtram fidem poſteri probent, damnentque fortunam. Hujus autem Inſulæ conſpectum, mi Poliarche, defugias; niſi meos cine-

res

1 *Ubi dexteram pater poſcet, dicam diis manibus ſacram eſſe.*] Ubi ad conjungendas manus impellar à patre pro firmandis dudum recepto more nuptiis, dicam me & meam dexteram devotam eſſe diris.

2 *Redibo ab inferis.*] Vmbras aliquando rediiſſe ex inferis maximè ad vindictam credidit antiquitas. Quomodo ipſe Homerus Achillem educit ex inferis ad mactandam Polyxenam; & Thyeſtis umbram, Ægiſthum ad vindictam Agamemonis impellentem.

3 *Jube in patrio tuo ſepulchro incidi meum nomen.*] Eadem fides mutua apud Ovid. in Pyramo & Thiſbe, libro 3. Metamorph. & 11. in Alcione:

—— Inque ſepulchro
Si non urna, tamen junget nos littera, ſi non
Oſsibus oſſa meis, at nomen nomine tangam.

3 *Sponſa-*

res amabis, & [1] ſponſæ tuæ urnam admovere pectori voles, aut etiam (quod dii faxint) cum manibus majorum tuorum recondere. Iſta mala, ſi potes, anteverte reditu tuo, nam diſcrimen cunctationem non recipit. Si non potes, cura mandatum morientis, & ut me ames, vive.

Obſignatis litteris, diu ſecum expendit cujus fidei legationem hanc crederet. Neminem habebat cujus conſilio uteretur. Quippe Timocleam biduo antè in locum Seleniſſæ ſuffectam, in tantæ rei ſecretum admitti non maturum videbatur. Arſidam autem unum toties adhiberi his furtis non probabat; ne ille tot periculis laſſatus, Meleandrum timere inciperet: Illius præterea diſceſſus ab Inſulâ ignorari non poterat. Nemo tamen commodior ſuppetebat; maximè quia omnium fœderum erat conſcius, quibus ſibi Poliarchum ipſa devinxerat. Ergo ad ſe vocatum ita alloquitur. Si timerem ne me quoque deſereres, Arſida, ingererem tuæ menti Seleniſſæ memoriam; quam proditionis ſtimulos ipsâ morte graviores duxiſſe ideò arbitror, quia eam in remedium popoſcit. Scias enim (quod utcunque ego & pater celamus) illam anum, mea cum Poliarcho ſecreta ad Radirobanem detuliſſe, moxque conſcientiæ terrore afflictam, ſuo judicio manuque periiſſe, ut vidiſtis. Sed tibi fidiſſimo viro, ſi vivemus, plus à nobis præmii erit, quàm huic à proditione ſupplicii. Spectat ad finem negocium. Expecta majora à nobis quàm quæ tua modeſtia poſſit concipere. Cæterùm literas habeo ſummâ fide, & diligentiâ tradendas Poliarcho. Tu fidum hominem delige cui illas committamus. Sed da, ſi potes, ejuſmodi, cujus tibi in arduis fides perſpecta ſit. Haud cunctatus eſt Arſidas; Et fideliorem, inquit,

1 *Sponſæ tuæ urnam admovere pectori voles.*] Priſcus iſte mos admovendi pectori urnam conſtat ex Ovid. libro 8.

— *Cineres hauſtos ad pectora preſſant.*

Et 13.

Inque ſinu cineres ſecum tulit Hectoris hauſtos.

Et Cornelius Tacitus lib. 2. Annal. *Agrippina aſcendit claſſem cum cineribus Germanici*; & paulo poſt, *cum ferales reliquias ferret ſinu.* &c.

1 An-

quit, me ipſo, Domina, neminem novi. Quid tam citò das mihi miſſionem, nondum juſtam, ac nec puto ignominioſam promerito? Exequar quicquid mandaveris; Neque Poliarchus quacunque Orbis parte nunc degat, diligentiam meam fallet.

Benè læta hac pollicitatione Argenis, rogabat ecquid fićturus eſſet cauſæ navigandi ab Inſulâ. Pars eſt Italiæ, ſubjicit Arſidas, quam Latium appellant. In eo littore [1] Antium prominet, oppidum templo Fortunæ celebre, quod illic multæ religionis eſt. Fingam votum ad Deam; Carebit ſuſpicione hæc pietas. Ubi autem Siciliâ exceſſero, quàm multa longioris viæ commenta ſunt? negocia, curioſus animus, alia denique vota. Jube tantùm; &, ſi potes, quò iter inſtituendum ſit monet. Si tibi certum eſt (inquit Argenis) hanc habere gratiam; moneo, mi Arſida, ut pro reliquâ tuâ ſedulitate quantum poteſt approperes. Poliarchum habebis vel in patriâ ſuâ, vel huc ad nos venientem. Plus hodie audies ex me quàm tot annis Seleniſſa. [2] In Gallia amnis eſt, quem Ararim dicunt; Is alteri cui Rhodanus nomen, committitur. Utriuſque fluminis tractum quà à fontibus ad mare pertingunt, paternum Poliarchi imperium eſt; Hoc parentes jam habent; hoc ipſe deinde unicus gnatus expectat. Vide quanto homini benefacias. Si igitur, ut conjicio, in patriâ eſt, ne metue errorem. Muti quoque te muri ducent ad Principem. Tu modò, quod his literis facio, hortare ut quàm primum promiſſo ſe exolvat; redeatque non privatâ modò virtute, ſed viribus regni tutus. [3] Antianam verò Fortunam (nam per hoc littus via eſt) meo nomine ſaluta; & de tuo itinere,

1 *Antium oppidum templo Fortunæ celebre.*] Dictum *Antium* eſt, quod ante alias urbes in ipſo littore hæc urbs ſitâ fuerit. In ea templum fuit Fortunæ, quæ *Antiana* dicta, teſte Horat. 1. carminum:

O diva gratum quæ regis Antium.

2 *In Gallia amnis eſt.*] *Araris*, qui Arvernos, Helluoſque alluit, & Rhodanus, qui duo amnes juxta Lugdunum in unum confluunt alveum.

3 *Antianam vero fortunam.*] In oppido Italiæ, quod dicitur Antium, ubi percelebre Fortunæ templum.

1 *Oſcif-*

re, meoque expectatione consule deam. Cæterùm gemmam hanc accipias, quam quoties in tuo digito videbis, meam & Gallici Principis salutem ex celeritate tuâ pendere memineris. Sub hæc verba ingentis precii annulum tradit, simulque ad Poliarchum codicillos. Ille auditâ Poliarchi dignitate hilarior, mirari tamen cœpit, quòd per tot ambages, tanquam impares nuptiæ procurarentur; donec admonente Argenide, lex Siciliæ in memoriam rediit, quæ vetabat potentiori sceptro Siculos Reges nuptiis conjungi. Sat verò constabat, Meleandrum non modò ad patriarum legum reverentiam obstinatum, sed solitum hanc ipsam sanctionem, inter cæteras mirè attollere. Tunc verò & Virginis sapientiam Arsidas probavit, quæ hactenus nec Patri, nec Siculis aperuisset interdicta consilia; & necessarium à Galliâ exercitum esse cognovit, qui veluti in Archombrotum comparatus, hanc legem antiquaret.

Igitur & suapte virtute, & Seleniſsæ defectione, ad fidem incitatus, posterâ die iter quod dii benè verterent, exorsus est. Placidi venti tutum in Italiam pelagus præstitere. Illic mutatâ navi, ne Siculis notisque remigibus in secreto uteretur negocio; magnæ Græciæ littora celeriter obivit; [1] Oscisque superatis Antium venit.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Arsidas ad templum Antianum ex præscripto Argenidis Fortunæ litaturus appellit. Sacris peractis sacerdos inter conviuandum insinuato sermone Arsidam docet, non aliam Fortunam Fatumque, aut esse, aut coli, præter providam circa inferiora numinis sapientiam.

VETUSTISSIMÆ religionis templum in littore erat, quod Fortunæ Majores sacraverant. Id ubi monstrantibus accolis Arsidas conspexit, tacitis plenus votis jam

1 *Oscisque superatis.*] Populi sunt Campaniæ ab oris fœditate, unde *Oscena* & *Obscena verba.*

jam tum numen salutavit, procubuitque in arenam. Procedenti deinde ad limina ædis præstò [1]Sacerdos fuit in candidâ veste, cui limbus erat ex purpurâ. Multam caniciem sparserat humeris, redimito laureâ vertice, manuque baculum coronatum tenebat. Ille Arsidam, adhuc ut de viâ præcinctum, ubi vidit intra fanum pergentem, ita comiter affatus est: Sive exonaturus aliquid venis: hospes, sive ab iis quæ timebas jam te nostra dea explicuit, afferſque animum nova beneficia promeriturum, subi humanissimi numinis vultus; illosque vel licito sanguine, vel si mavis thure propitia. Tum Arsidas, Quia iste cultus, Pater, te Antistitem ostendit; priusquam deam ut mihi favens sit veneror, ne quid in religione peccem, mone [2]quo ritu me ablui, & quam hostiam dare sacra hæc velint; An præterea [3]in peregrino hoc habitu Fortuna supplices agnoscat. Nam & deæ facere volo; & longam cunctationem navigatio opportuna non patitur. Sacerdos illicò fontem monstravit qui in vestibulo manabat. [4]eo ter oculos manusque ablueret; togam se & coronam illi interea

1 *Sacerdos fuit in candidâ veste.*] Virg. lib. 12.

— Puraque in veste sacerdos.

Et Horat. 2. lib. Sat. 2.

— Aliosque dierum
Albatus festos celebret.

Vide plura apud Prudent. Hymno 1. de coronis, ubi fusè de ritu sacerdotis.

2 *Quo ritu me ablui & quam hostiam dare sacra hæc velint.*] Lactentem vitulam fuisse immolatam ait inferius, describitque cæteros ritu Virgil. libro 6.

Item ter socios pura circumtulit unda.

Et Ovid. 4.

Læta redit Juno, quam cœlum intrare parentem
Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.

Idem lib. 5.

Spargit & ipse suos lauro rorante capillos.

Et septimo;

Ter se convertit, ter sumptis flumine crinem
Irroravit aquis.

Sic Iliad. lib. 6.

Χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διὶ σείσειν αἴθοπα
οἶνον ἅζομαι.

Manibusque illotis Jovi libare ardens vinum pudet me. Plura habebis infra.

3 *In peregrino hoc habitu Fortuna supplices agnoscat.*] Arsidas enim erat Siculus, & in Latium peregrinabatur.

4 *Eo ter oculos manusque ablueret.*] Mos fuit apud omnes nationes, etiam Judaicam, corpus abluendi ante sacra maximè, si aliquo scelere se maculassent. Apud Judæos vas ingens erat ad lotionem, quod Mare dicebantur. Hesiodus voluit nulli deorum sacra fieri, nisi prius lotis manibus.

Ter oculos, &c.
Ter numero deus impare gaudet.

1 Vesti-

Ite preces, & [1] dona suus quæ polluit auctor.
[2] Non fibris pecudum, vel parvi sanguinis haustu
Numen eget. Solo finxit Deus omnia nutu,
Aptaque cæruleis sinuavit corpora venis,
Quæ mistas pascant animas. [3] Hæc extulit alis,
Hæc finxit graviore solo, quæ rura, domosque,
Et vastas colerent sylvas; aurisque carentem
Ipse etiam vitam sub cæcis condidit undis.
[4] Quin & Idumæo sudant quæ balsama cœlo,
Cinnamaque, & [5] sylvis spirantia thura Sabæis,
Idem auctor rerum, variis adolescere succis
Jussit, & æthereos ramis infudit odores.
Quid tua, ceu largus Superis, nunc munera jactes,
Sive boves aris, [6] calamos seu sternis Eoos?
Aut plenâ fers ara manu? Sua thura suasque
Ah vesanus opes, tanti ne vendere summo
Quære Jovi, [7] & parvo culpas obtendere fumo.

Jamque cum victimis Sacerdos processerat, & [8] Arsidas coronâ redimitus, in candidâ veste ante deæ signum pro-

lachrymis quas internus dolor expresserit. Ita Seneca, cujus epistolam habet Lactantius capite ultimo, & Silius Ital. sub fin. 4. lib. de bello Punico:

Quæ porro hæc pietas delubra aspergere tabo
—— Justa, ite precari
Thure pio cædisque feros avertite ritus.

1 *Dona suus quæ polluit auctor.*] Recusat Deus inquinata mente coli, spiritus est Deus, & in spiritu vult adorari, neque curat victimarum cruorem. Cato disticho 1.

Si deus est animus nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi præcipuè sit pura mente colendus.

Nota Barclaium hic vertisse Psalmum 49. ab illo versiculo, *Deus tuus ego sum, non accipiam de domo tua vitulos, &c.* ferè usque ad finem Psalmi.

2 *Non fibris pecudum Numen eget.*] Quæ adolebantur effuso, seu libato sanguine diis. Ovid. 4. Fast.

Sectaque fumosis exta dedere focis.

3 *Hæc extulit alis, Hæc finxit graviore solo.*] Belluas in triplici differentia Deus creavit, alias in altum alis extulis, alias sub aquis recondidit, alias super terras sylvestres atque domesticas errare voluit.

4 *Quin & Idumæo.*] Regio inter Idumæam & Arabiam, in qua nascitur Balzamum.

5 *Sylvis spirantia thura Sabæis.*] In sola Sabæa, quæ regio est Arabiæ fœlicis optimum thus nascitur. Ita Plin. Jun.

6 *Calamos seu sternis Eoos?*] Primitias frugum, animaliumque diis offerebant, imo & aurum. Ita Varro.

7 *Et parvo culpas obtendere fumo.*] Incensis victimis, vel thure deos placare.

8 *Arsidas in candida veste.*] Persius Satyr. 2.

Jupiter hac illi quamvis te albata rogarit.

procumbens ferebat sua vota, quæque præterea Argenis mandaverat. [1] Lactens vitula, agnique gemelli in victimas Sacerdoti placuerant; hæc non operosa securi procubuit; illos, [2] ne capita convivio perirent, leviori fato culter confecit. [3] Exta optima esse clamavit Sacerdos; [4] datisque mox sortibus, Fortunam quæcunque Arsidas postulavisset cuncta annuere. Sibi deinde [5] quæ Numini immolaverant coxerunt; secundisque sub mensis, dum cæteri acriùs biberent, cœpit Arsidas cum Sacerdote disputare de fatis, & sortibus, Fortunæque in Orbem imperio; quia esse Philosophum de vario sermone cognoverat. Et ille ubi Arsidam sapere vidit, dignumque altiori religionum commercio; ita dicere orsus est: Quid sit quod Fortunæ nomine colimus (hospes) adeò vulgus ignorat, ut mysterii sanctitatem propemodum contrariâ interpretatione corruperit. Fortunam appellant quicquid incertum est; volunt autem esse incertum quicquid habet eventus huma-

Apud Homer. Penelope *καθαρὰ χροῒ εἵματ' ἔχουσα*. Tibul. lib. 2. Eleg. 1.

Casta placent superis, pura cum veste venite.

Livius lib. 5. *Delecti omni exercitu juvenes, lotis purè corporibus, candida veste, &c.*

1 *Lactens vitula, agnique gemelli.*] Agnis, quia mites sunt, Deos placare & consulere, futuraque prænoscere, mos fuit: infra ex bobus & vitulis laudatissimæ victimæ ad Deorum placamenta habebantur.

2 *Ne capita convivio perirent.*] Quæ comederent, ut paulo infra, *quæ numini immoloverant, coxerunt.*

3 *Exta optima.*] Nullis, ut dixi supra conspersa maculis, vel pustulis ulcerata. non extra locum amota, sed integra, &c. dicta sunt *exta*, quod ea diis prosecentur, quæ maximâ extant.

4 *Datisque sortibus.*] Responso à sacerdote, & extispice reddito, per extispicium, id est, per victimarum exta, sive ex oraculi effato. Ovid. lib. 5.

Protinus ereptas viventi corpore fibras
Inspiciunt, mentesque deûm scrutantur in illis.

5 *Quæ Numini immolaverant, coxerunt.*] Immolatis enim vescebantur victimis, quarum esu, gratiores se Deo æstimabant. Virg. lib. 5. Æneid.

Dona ferunt onerantque aras mactantque juvencos,
Ordine ahena locant alii, fusique per herbam
Subjiciunt verubus prunas, & viscera torrent.
Vescitur Æneas, simul & Trojana juventus,
Perpetui tergo bovis, & lustralibus extis.

Hostia immolata & mysteriis peractis, qui sacris intererant, visco & farre apposito cum rotundis paniceis, quas in honorem deorum adhibebant, stantes vescebantur, quibus extis nisi ritè perfecto sacrificio vesci non licebat.

1 At

humanis mentibus incognitos. Ideò levem deam, ideò cæcam fingunt, & plus vitii numini quod colunt imputant, quam ferrent in homine; ut nec certum sit, sæpiùs ista dea ab insanis probra ferat an sacra. Si quid peccant, si quid expectationem fefellit, continuò Fortuna vapulat. Exprobrant quòd malos evexerit, quòd difficilis bonis cavere videatur, ne probè quid judicet. Nec miseri vident, ejusmodi Fortunam non divinum aliquid esse, sed superstitiosi animi ludibrium, qui sua ipse commenta per superfluas curas timet aut placat. Nam illud quod sibi fingunt numen, omnia quæ mortalibus accidunt, & fortuita appellamus, regere, & ex orantium votis disponere, aut potest, aut non potest. Si non potest; quid igitur facit? aut quò hæc inutilis dea cui in suo regno nullum imperium? An præsidere humanis casibus illam dicas, quæ non eos præcipitare possit, non tenere, aut mutare? Nisi fortè non satis fluere possent rerum hæ vices, & veluti naturæ temeritas, absque ociosa hac deâ, cui præter nomen atque invidiam, nihil relinquunt. Cur denique aras illi statuimus? fortesque in hoc templo consulimus, priùs nobis multo victimarum sumptu devinctas? Infœlix superstitio est, si illic consumitur unde nihil metuas aut expectes. Sin putas ac eâ ordinari casus humanos, qui alioquin errarent, & ex supplicum pietate distribui, jam Fortuna certè non est; modò hoc nomine cum vulgo intelligas numen, quod res humanas non consilio, sed imprudentiâ sinat evolvi. Ut te paucis absolvam. Venisti Fortunam exoraturus; illi fecisti; denique litavisti. An res tuas existimas commodiùs esse casuras, quàm si deam neglexisses? Si existimas; ergo Fortuna temeraria non est, quæ novit quibus indulgeri oporteat; nec inconsultè, sed ex merito sævit aut favet; id est, non est illa Fortuna quam populis facit. Sin inutilia credis hæc sacra, cur supervacuo labore nihil profuturam pietatem his templis impendimus? At (inquies) non venimus eam sortem

mutaturi quæ nostris rebus decreta est; sed tantùm quæ sit ea sors accepturi oraculo. Si sic censes, certè fateris, jam Fortunam ergo scire quid te dii mulctaturi sint, quid etiam adjuturi. Cui consequitur, nihil in orbe temerè, diisque improvisum aut neglectum contingere; quod nec convenit cum populari illâ fortunâ.

Vides ut fortunam sustuli, hospes, non illam quidem quam colo, sed quam imperiti constituunt, & quæ cum summâ illa mente convenire non potest quæ omnia suo arbitrio constituit, quæ naturam condidit; quæ rebus causas dedit, easque perpetuò abditissimâ ratione propagat. Neque enim si ignorant in tempestate mediâ nautæ, quis finis fluctibus, quis exitus vento; ideò Jovi certum non est, solvi ratem an servari statuerit. [1] At nec dicas, frustra nos igitur supplicare Cœlitibus; &, si jam olim Numini certa sunt omnia quæ nobis eveniant, vanam fore id quod futurum est deprecantis orationem. Absit hæc in deos contumelia, quos irrito aut ingrato labore nemo sibi conciliat. Quippe Jupiter cùm Orbi initium, & Naturæ leges daret, cùm seriem rerum, causasque & eventus inter se connecteret, haud nescivit quid esses aliquando tuâ in eum pietate meriturus. Non sunt illi novæ hæ preces, quas hodie fundis, sed jam tum cognitæ, cùm de Orbe, de humano genere, de te ipso statueret. Tuâ igitur pietate, tuisque virtutibus mitescunt decreta; quæ tunc in te scripsisset, absque his votis foret quorum in animo tuo religionem prævidit; eadem ratione, nec secura credat impietas nihil se sævitiæ extorquere à diis iratis. Nam hæc tela quę facinorosis imminent, non parasset ultor Deus; nisi quod nunc scelus patratur, jam tum futurâ turpitudine coëgisset ad has iras illius æquitatem.

Ea vis autem & scientia Jovis, quæ ventura omnia, & quic-

1 *At nec dicas, frustra nos supplicare Cœlitibus.*] Malum accidit, non quin prævidit Deus, sed prævidet, quia futurum est consecutive, non causaliter.

2 *Sapien-*

& quicquid ignoramus, in conſpectu liquida habet; eſt hoc quod Fortunæ nomine philoſophi colimus; quia res illæ videntur noſtræ cæcitati fortuitæ; licèt deo in numerato ſint, ſuâ noſtraque voluntate præcognitâ. Ut igitur [1] ſapientiam Jovis Palladem dicimus; [2] ut ſerenus, aut pluvius varia nomina habet; ita rerum illarum adminiſtrationem quæ nobis arcanæ ſunt, & ſuſpenſos animos tenent, fortunam appellamus. Huic templum, huic ſignum ſtatuimus, ut nos futura edoceat, molliatque rerum eventus, & in ſalutem noſtram vota admittat. quæ ſi ritè à nobis funduntur, jam olim valuere, noſque juverunt, cùm Natura rerum omnium cauſarumque ſemina atque legem acciperet. Hanc te (hoſpes) Fortunam, venerari, huic gratias habere æquiſſimum; maximo, inquam, Jovi, qui conſiliorum exitus tibi hactenus incertos, extorum & ſortium ſignis, promiſit pulcherrimos. Nam ſi qua mihi fides eſt, litaſti egregiè. Vade ſecurus; [3] vade Fortunâ noſtrâ, id eſt, deorum ſummo, fretus.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Arſidas è portu Antiano ſolvit. Et Hetruſco mari ſuperato, numeroſæ claſſi factus obvius, in deditionem ac fidem Ducis, Gobryas erat, accipitur. Mox data dextera iſte Arſidam de Sicilia rebus ac ſoli genio dicere rogat: viciſſim Arſidas à Gobrya, principis, cujus claſſis erat, nomen quærit.

PROLIXAM philoſophiam bis nauta interpellaverat, Arſidam monens intempeſtive ceſſare remigia. Is itaque Sacer-

1 *Sapientiam Jovis Palladem dicimus.*] Pallas enim, cum nata credatur ex cerebro Jovis, non perperam Sapientia dicitur: vide ſupra.

2 *Uti ſerenus, aut pluvius.*] Supple, Jupiter, qui pro æthere non raro ſumitur. Ennius:

Aſpice hoc ſublime candens quem invocant omnes
Jovem. —

3 *Vade fortunâ noſtrâ, id eſt, deorum ſummo, fretus.*] *Nempe nulla eſt fortuna, nullum fatum, præter divinam providentiam, quæ regit omnia in pondere, numero & menſura*, inquit Boëtius in Conſolatione Philoſophiæ: *Cave ergo dicas*, inquit Senec. *temerè hoc factum eſt, ſponte hoc contigit; nihil enim non præfinitum; nullum malum eventum, nec malam, dixeris horam.*

Sacerdoti & operæ & ſapientiæ gratias agens, adhuc nummos prodegit, quibus victima alia emeretur, craſtino ſacrificio ſe ſuoſque Fortunæ commendatura; & deducente ad littus Antiſtite, intravit triremem. Commodis igitur ventis Latium ſuperat; mox Etruſcum ſtringit mare, cænoſis & inſalubribus vadis ad littora effuſum. [1] Ligures inde erant, quorum ſinus ſulcabatur; cùm haud pauca navigia, adhuc tanquam nubeculæ, aut extantia procul ſaxa, in conſpectum venerunt. Poſtquam propiùs acceſſere, monuit gubernator militarem ſpeciem ſibi videri; niſi fortè peiratica claſſis erat illam oram populatura. Nihil tutius quàm ad terram, quamvis ignotam, navigare. Sed prærupti in littore montes obſtabant; ad quos inter brevia non poſſet ratis accedere; neque ſi acceſſiſſes, viam quâ enitereris, per prærupte offenderes. Dum ergo dubitant nautæ, hærentque in utriuſque contemplatione periculi, jam eos emiſſæ triremes incluſerant. Non deerat Arſidæ animus ſeipſum vindicandi; ſed navigantium legem huic ſubinde timidi nautæ monſtrabant; imminere in defenſione exitium. At [2] demiſſis antemnis ſi dederent navem, mitioris exitûs ſpem offerri. Quippe ſi à legitimi exercitûs militibus capiebantur, parum damni deditos manere; ſin prædones illi erant, ſpoliis certè & facilitate eſſe placandos. Hæc Nautæ remigeſque Arſidæ memorabant, qui cum tardiùs deditionem annueret, ipſi ſuo auſpicio antemnas deducunt; ſublatis quoque remis opperientes venientium arbitrium. Ubi autem adverſæ triremes obnoxiam rarem ſibi harpagine junxerunt, placidè cœperunt explorare, qui homines, aut unde navigarent. Omnia nautæ ſimpliciter retulerunt, ſe ex magnâ Græciâ navigare Maſſiliam, ab externo homine conductos; Arſidamque monſtrabant. At ille interrogatus cùm perplexiùs reſpon-

1 *Ligures, quorum ſinus ſulcabatur.*] Nam in mari Liguſtico navigabant.

2 *Demiſſis antemnis ſi dederent navem,*] Deditionet ſignum; unde tritum adagium *Caler le voile*. Eſt antemna tranſverſum lignum, quod vela ſuſpendit.

1 *Gobryas.*]

ſponderet; ſcilicet quibus loqueretur ignarus, ſuſpicionem hoſtilis animi fecit. Captus ergo, & in aliam navim delatus eſt, juſſique qui eum vexerant, cum navigio ſuo ſequi. Nihil tamen ultrà nocebant, idipſum humaniter excuſantes, quòd eum veherent ad ſui Præfecti colloquium. Haud procul prætoria navis extra remigum operam velis tumentibus veniebat, in quam producto Arſidæ dux militum occurrit, dataque dexterâ Græcis verbis vetuit, ne quid durum expectaret? Sed ita eſt, inquit, ratio belli: excutienda ſunt omnia. Neque occupandi tantùm hoſtes, ſed plerumque etiam ex amicis ignotiſve informamus conſilia. Quòd ſi ipſe ad tuam navem iviſſem, illic habitâ quæſtione, nulla per me fuiſſet, ſi quò properas, mora. Arſidas in tantæ humanitatis ſermone confidentiam cùm ſumpſiſſet, quâ licuit cuncta profeſſus eſt: ſe Siculum eſſe; & in Galliam ad amicum ire dixit; ſperabatque ſe confeſtim dimittendum. Sed Præfectus audito Siciliæ nomine hæſit intentiùs, ſciſcitatuſque quid illi in Galliâ commercii eſſet; nolim, inquit, tibi durum videri, ſi hodie tibi cœnam, hoſpes, exhibeo. In Prætorio meo dormies, quanto omnes poterimus officio cultus. Magni Regis miniſter ſum, qui cum exercitûs robore haud procul inſequitur. Huic ego cras te ſiſtam. Nam amabit videre ex Siciliâ venientem. Et forſitan erunt quæ ex te cognoſcat. Humaniſſimum autem Principem vidiſſe, etiam in fortunæ beneficiis numerabis. Noverat Arſidas non conducere negocio ſuo, ut fruſtra repugnaret. Hinc enim & ſuſpectior eſſe poterat, & duriorem habere cuſtodiam. Ergo lubenti ſimillimus, omne jus ſui penes Præfectum eſſe reſpondit. Captum hominem, & maximè innocentem, nullius conſpectum oportere defugere.

Poſt hæc utrimque verba; per varios ſermones in hilaritatis ſpeciem vultus & animos coëgerunt: hic, ne Arſidas timeret; ille, ne videretur averſari ejuſmodi captivitatem. Multa igitur audiebant invicem, rogabantque; &

benevolentia quæ ſimulationis fuerat, paulatim ſyncerius verâ colloquendi voluptate utrumque perſtrinxit: ſic naturâ mortalium inſtitutâ ut liberalibus ingeniis ſit facilis conciliatio. Et Arſidas quidem, licèt captus, atque à ſuo curſu tardatus, tamen quod in alio feciſſet, in ſe factum haud ægrè ignoſcebat; præſertim in cuſtodiâ humaniſſimâ non ampliùs unam noctem morari propemodum rogatus; ipſe verò Præfectus homini innocenti indulgebat, ut deinde amicus poſſet dimitti. Cùm igitur ambo ſederent in puppi, & aliqua de mari, ventiſque & triremium generibus eſſent loquuti, tandem [1] Gobryas (ita Præfectus appellabatur) blandè de Siciliæ rebus, & ſoli genio Arſidam percunctatur. Ille civilia ſtrictim bella recenſuit, armatum, occiſumque Lycogenem, ſenectutem Meleandri, & quæcunque abſque Poliarchi mentione poterant dici. Nam ſolerter abſtinebat hoc nomine, ne de eo cogeretur apud ignotum loqui. Delectatus Gobryas non ignobili narratione, & æquiſſimo exitu belli; cùm deinde Arſidas rogaret nomen Regis, cujus conſpectui ſervabatur, etiam cui regioni imperaret, & quid ſibi vellet claſſis armata; paulùm in ſe cogitatione ſeductus eſt; nam & rependere hoſpiti vicem, & ſuæ etiam gentis caſus referre geſtiebat. Itaque, licèt rara ſunt, inquit, inter nos commercia, quæ nempe ſoli mercatores faciunt; de civilibus tamen malis quæ Siciliam vexavere, pleraque audiveramus. Sed mercium nulla celeriùs quàm veritas navigatione corrumpitur. Multa incerta, multa illis contraria quæ nunc à te accepi, nobis fama attulerat. Neque viciſſim dubito quin & ad vos noſtræ gentis diſcrimina, & veluti fata aliquo rumore pervenerint; ſed vel audaciâ narrantium, vel ignoratione libata. Quòd niſi te vererer longiori ſermone conficere; non hæc modò quæ rogas exequerer; ſed repetitis altiùs rebus, mei Regis cunabula,

[1] *Gobryas.*] In Pædia Xenophontis ſit mentio Gobryæ legati Cyri.

1 *Drui-*

nabula, dignam historiis materiam exponerem. Solicitavit Arsidam insignis narrationis materia; & si Gobryæ vacaret, hæc se avidissimè accepturum respondit. Et Gobryas; audies ergo rem dignam vestrorum Græcorum ingeniis. Multa enim inter nos fortium hominum facta sunt, haud illis imparia quibus nobilitantur gentes, quæ literis ipsæ se celebrant. Sed sola sunt [1] Druidum carmina, quibus rerum fortuna nostrarum perennet: neque illa [2] seu lignis seu ceris impressa sunt. Memoriæ juventutis commendantur; & ex cantantium ore virtutes majorum agnoscimus. Sed ne questibus onerem nostros mores; prælia (hospes) quando sic jubes, promissam narrationem nunc aggredi.

1 *Druidum.*] Pro *Druidarum.* Sacerdotes erant Gallorum, summæ eruditionis, de quorum moribus infra, & Cæsar Comentar. lib. 1.

2 *Seu signis seu ceris impressa.*] In corticibus arborum seu tabulis cereis pro antiquo more. Hic nota Gallos olim incubuisse magis faciendo, quam scribendo.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Declarat Gobryas ut imperante Britomande, qui Timandram uxorem duxerat, Commindorix inter Magnates potentissimus Regis vice populis leges dabat. Ut Timandra proli timens destinatæ prius ad mortem, quàm ingressa vitam esset, obstetricem Matronarumque sibi familiarium duas ambire instituit, ut si marem peperisset, alieno fœtu supposito, legitimum furto subducerent. Timandra marem enixa est, quem fraus Muliercularum puellâ commutavit. Infans vero colono alendus traditus est.

REGNABAT apud nos Britomandes, adhuc gratum gentibus nostris nomen; bello optimus, & artibus pacis. Interfatus Arsidas loquentem; mihi Regem memoras priùs, inquit, quàm cui regioni imperaverit. Quamquam ex tuorum sermonibus vos Gallos esse conjicio. Rectè mones, subjicit Gobryas. Maximam [1] Gallici littoris oram, quæ inter Alpes Pyrenæosque montes mari alluitur, tene-

1 *Gallici litteris oram, quæ inter Alpes Pyrenæosque montes mari alluitur.*] Galliam Bracchatam, seu Narbonensem olim fuisse auctor est Plin.

 1 Nisi

tenemus: mediterranea versus, porrecti in longum, quà Rhodanus, & supra hunc Araris nobiles amnes, pinguissimos campos intersecant, pars est Galliarum eximia: Lætus frugibus ager, & validissimo populo gravis. Obstupuit Arsidas ad Araris & Rhodani nomina, quæ gentilia Poliarcho flumina esse, Argenide docente cognoverat. Sed ut illum Gobryas vidit suspenso supercilio hærentem; forsitan, inquit, iam quid parem intelligis, & hæc frustra apud scientem narravero. Dic enim; ecquid in Siciliâ auditum de regiæ nostræ rebus? Tum Arsidas; imò, inquit, & plures in Galliis Reges esse accepimus; & si quid de iis affertur, instar auræ vel nubeculæ est, quæ non ægrè ignaros prælabitur. Quippe antea pauci ultro citroque mercatores commeabant; & hos ipsos nostrarum seditionum atrocitas exegit. Segnitia autem nostra est, quotquot Græcis ingeniis vivimus, ne diligentes vulgò simus in gentium factis quæ ad Septentrionem vergunt; [1] nisi quando cum exercitu finibus vestris vos egredi fama est, & timetur publicæ libertati. Ne dubita igitur hoc quicquid est ignaro & cupido memorare. Et hæc ille dicebat; non omnino Gallicarum inscius rerum; sed ne Gobryas, quid is sciret nesciretve interrogando, à narrandi tenore deflecteret. Jam enim auditis Rhodani Ararisque nominibus, illam Galliarum historiam, avidiùs, & tanquam rem suam agens, quærebat excipere.

Tanto igitur populo (inquit Gobryas) jure paterno Britomandes imperabat; cui filius erat & ipse Britomandes appellatus; sed postquam evasit in virum, tot morbis conflictatus, ut animi vires continuus dolor absumeret. Duxit tamen uxorem ex cognatis fœminis unam, cui satis haud dixerim plus ornamenti pudor muliebris dederit, an pietas, an digna fortiori sexu prudentia. Timandra appel-

1 *Nisi quando cum exercitu finibus vestris vos egredi fama est.*) Quod à Normannis & multo ante à Gallis Galatiæ victoribus factitatum.

1 *Ad*

appellatur. Britomande patre elato, tanquam iisdem fatis nostra fœlicitas occubuisset, omnia in pejus sublapsa sunt. Novo in Rege nihil paternum agnoscebamus, præter pietatem & nomen. Erat inter Proceres potentissimus Commindorix, nobilitate & opibus supra privatum; denique qualem modò narrabas fuisse Lycogenem. Is sub sene Britomande utcunque tanti Regis terrore coërcitus fuerat. Apud filium verò prudentiæ & fortitudinis opinione adeò omnia potuit, ut illius nomine ipse regnaret; multùm Timandrâ indignante; quæ ad patrios avitosque animos virum non cessabat impellere. Sed ille imbecillâ lenitate ingenii, omnia uxoris consilia, mox subdolè exploranti Commindorigi credebat. Nos à prosperâ sorte dejecti cui senior Britomandes regionem assuefecerat, [1] ad bustum illius, tanquam Herois, conveniebamus frequentes; specie pietatis; re autem, de gentis nostræ more, illic capturi oracula? si qua sors, si qui dii viam monstrarent ad Commindorigis perniciem. Hunc enim odisse in pietatis parte plurimis erat; maxime postquam regnandi cupiditate ardens natum ex Timandrâ puerum (proh facinus!) nutricis operâ dictus est confecisse. Cur non eodem exitû rapta Regina sit, haud facilè scias. An venenum, atque insidia, suspiciosa diligentia ipsa vitaverit, an ille infra curam habuerit mulieris vitam. Supra omnia Deûm curâ id factum existimo; qui tyrannos sæpissimè excæcant, ut anxiâ & superstitiosâ sævitiâ securitatem quæren-

1 *Ad bustum illius tanquam herois, conveniebamus frequentes, capturi oracula.*] Sic 7. Æneid. legimus Regem Latinum patrem suum consulere:

At Rex sollicitus monstris oracula Fauni
Fatidici genitoris adit lucosque sub alta
Consulit Albunea.

Et post 2. versus:

Hinc Italæ gentes omnisque OEnotria tellus
In dubiis responsa petunt.

Eo ritu effusa sunt vota precesque ab Ænea cæterisque Trojanis supra tumulum Anchisis, qui sub forma serpentis apparuit & ventura fata subsequente nocte Æneæ prædixit lib. 5. Æneid.

Ille è concilio multis è millibus ibat
Ad tumulum, magna medius comitante caterva.

Postmodum vero idem ab Numa Pompilio factitatum Egeriæ conjugis tumulum frequenter adeunte, ut quasi leges populi Romani promulgandas ab ea acceperit.

1 *Ita*

quærentes vera & certa pericula non cognoſcant, aut timeant.

Cùm ſecundò Timandra ventrem ferret, miſeræ proli timens deſtinatæ priùs ad mortem quàm ingreſſa vitam eſſet, obſtetricem, & matronarum ſibi familiarium duas, (quarum alteram haud pridem eadem Reginâ conciliante, habebam uxorem) maturè ambire inſtituit. Ab his Regina flagitabat, ut ſi marem peperiſſet, alieno fœtu ſuppoſito, legitimum furtò ſubducerent. Illæ quandam ex agris matrem familiâs, meæ uxori notiſſimam, in concilium allegant, quæ puerum alere poſſet; Sicambre appellatur. Ea cum viro (nam & ipſius opera neceſſaria erat) diis omnibus devincta rem habere ſecretam, à meâ uxore, dum Regina pareret, in Aulam deducta eſt. Nullæ niſi ex conſciis in cubiculum admiſſæ. Et Dii faverunt. Timandra marem enixa eſt; puellamque regiis cunis fraus muliercularum impoſuit. Quem Reginæ tunc fuiſſe ſenſum exiſtimas? Pariendi anguſtiæ erant; fœtum quem tot doloribus matres emunt, pro munere ducebat eripi ſibi: & ſæpe audivi ab ipſa, nihil formidoloſius animum tetigiſſe, quàm ne infantium vagitu, aut timiditate mulierum, proderentur conſilia. Quamquam tamen & curis, & morbo ægerrima erat, Sicambrem, cui infantis inter tumultum aſportandi provincia erat, ſubmiſſa voce affata eſt: per patrios deos ſine te exorari ut mihi fidelis ſis; ne dum alios fallere ſtudeo, ipſa intervertar prole meâ. Nam quemcunque volueris, hunc me pro meo oportebit agnoſcere. Ad hæc mulier, Dii, Regina, quos invocas, effecere, ne in cujuſquam poteſtate ſit, tibi hac fraude quam times illudere. Adeò corpus infantis haud vulgari aut mutabili notâ inſigne eſt. Simul obtulit nudum; oſtenditque paulò infra cervicis exitum tanquam ſpicæ figuram ardenti purpurâ expreſſam. Eadem ſpecies in crure dextero rubebat. Et cauſam fœlicium macularum dederat ipſa mater, fortè cùm pedes in agro ſpatiaretur, ſubito timore perterrita ad tur-

turbinis sonum, qui ingentis campi messem cedentibus spicis percurrerat. Timandra suavissimo pignori postquam osculum tulit; fuge, inquit, mi pupe, regiæ paternæ periculum. Fuge, mi Astioristes ([1] ita enim de atavi nomine appellari te volo.) Dii faxint hos maturus ulciscaris, qui non sinunt tuam infantiam inter mea ubera esse securam. Iterum repetito osculo flevit; statimque receptum infantem Sicambre obvolvit fasciis; & postico ad id antè præparato, se ab Aulâ proripuit. Tum verò [2] in humum collocata est illa, quam in regii sanguinis fortunam adoptabant, puellula; & vocatus ad sobolem agnoscendam Britomandes, cum Commindorige intravit, sustulitque alienam prolem in sinum, affectu decepto; quam ubi commendavit nutricibus, solatusque puerperam est; diis gratias habiturus ad templum discessit; illis quidem majori beneficio quàm credebat obnoxius.

Sicambre, cui gnati fortunam Regina crediderat, mediocris sortis mulier erat; quia neque apud illustres satis infans latuisset, neque tenerrimo corpori in egenâ familiâ satis potuisset sperari subsidii. Illa conscium maritum adduxerat (Cerovistus nomen est) cui haud procul regia tradidit sanctissimum pignus, & portare molliter rogavit. Huic misericordia, & spei magnitudo, satis alumnum commendabant. Igitur diversus ab uxore, ne quid familia suspicaretur, ad prædium suum ivit. Agrum enim satis amplum colebat ad Rhodani ripas, nulli oppido contiguam; & sanctitatem familiæ rusticâ simplicitate servaverat. Ubi domum pervenit, mentitus abjectum se infantem in sylvæ viciniâ sustulisse; redeunti haud multò pòst uxori

1 *Ita enim de atavi nomine appellari te volo.*] Avorum nomen imponi sæpe solitum est infantibus, ne ab eorum virtutibus essent degeneres, unde factum est ut tot Æneæ apud Albanos, tot Ptolomæi apud Ægyptios, tot Herodes apud Judæos, &c. tot Cæsares apud Romanos recenserentur.

2 *In humum collocata est.*] Cum infans editus primam lucem hausisset, Romanis erat in usu, ut ab obstetrice exceptus, humi sterneretur, quasi divinationem futuri exitus inde auspicarentur. Varro.

1 *Os,*

uxori occurrit, coramque suis rogat, ut miserrimis labellis velit ubera admovere, nondum scilicet à filio ablactato arentia. At mulier, tanquam ignara fabulæ, cuncta anxiè rogabat, qui parentes infanti, quod misero fatum, aut cur projectus esset vultu tam lepido, nihilque in eo à ratione humani corporis errante naturâ. Is nihil se præterea scire finxit, quàm quòd in bivio sylvæ, solis pastoribus, aut venatorum studiis cognito, jacuerat vel inhumanâ vel miserâ positus manu. Suscepit inter hæc Sicambre vagientem; questusque & lachrymas dato lacte composuit.

Ita cunas regius fœtus, pro claritudine quidem generis exiguas, sed ut tempora erant, fœliciter nactus, ubi ingredi potuit atque fari, cœpit in aliam speciem crescere, quàm quæ solet in ejusmodi patrumfamilias domibus videri. Vivax indoles erat. nec venustissimo copori impar; præcipuè Cerovistus, & Sicambre conscientiæ & charitatis stimulis cuncta in eo mirabantur; impositoque à Reginâ nomine, quod multorum Principum fuerat, appellabant Astioristen. Sed Reginæ vix hæc tutò poterant nunciari; quam ut plurimùm semel in mense Sicambre ad conjugem meam veniens furtivi colloquii lætitiâ reficiebat. Nam homines ruri assueti sæpius in Regiâ cerni timebant; à consciis quoque matronis identidem admoniti, ut quàm maximè suspiciones vitarent.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Septimus annus vertebatur, Timandra filii desiderio marcebat. Gobryas quem illa secreti sui conscium fecerat, invisit puerum, & inter coætaneos ludentem, ad majestatem frontis agnoscit. Ad Reginam, quæ in prædium occultè diverterat, furtim abducit. Qui complexus! Sed ô stabiles Fortunæ vices! Aliquanto post tempore cum puerum armatorum violentia deprædasset, irritis studiis quæsitus est. Attamen narrationis seriem Druidæ carmen interrupit.

VERTEBATUR septimus annus, cùm Regina tenendi filii desiderio victa, me, quem suæ domui Præfectum fecerat, his verbis compellavit; non meruisti, Gobrya,

Gobrya, ut tuam fidem muliebri leviorem existimem. Conjugem tuam diu est quòd summi arcani arbitram habeo, & silentio quod præstitit meis rebus primam hanc gratiam referam, quòd conscientiæ etiam tuæ deponam meas curas, aperiamque pulcherrimum facinus; in quo tegendo, mea, & Galliarum salus stat. Scisne, Gobrya, quid te jam velim? Nihilne te uxor rerum nostrarum edocuit? Ego præterquam quòd rei expectatione eram tactus, adhuc simpliciùs vultum fingebam, ut integram accepti secreti gratiam sibi Regina habere me crederet; & præterea ut fidem uxoris commendarem; quæ utique neque rem ad me detulerat, neque tamen in totum fefellerat conjicientem aliquid magnum agi. Tunc verò Regina non liberiùs modò, sed & suaviùs rem totam affata est; quâ auditâ, nihil tam grande suspicatus contremui; & paulatim per narrationis seriem redeunte animo, laudavi maternam pietatem, astumque utilem regno, cui tyrannus imminebat. At illa; nunc tenes quo loco sit fœlicitas mea. Tot opibus, tot honoribus culta; solatium quod privatæ matres habent adhuc nescio. Servemus diis volentibus, Gobrya, hoc senectuti nostræ præsidium, hanc parricidæ Commindorigi perniciem. Tantùm Superi velint, ut crescat avo quàm patri similior. Intelligo nihil auspicatius ejus moribus esse. Vultum quidem aliquoties vidi; dum eum sua alumna in templis ex composito producit. Quàm autem miserum credis vix conspectum unicæ prolis tuto posse usurpare; & penitus colloquia esse sublata? Tu sodes ad domum in quâ alitur proficiscere. Nam facilè aliquid in viæ causam effinxeris. Voluptatem mihi debitam tibi credo; eam ad me pro parte pervenisse arbitratura, si te mandatâ suavitate expleveris. Mihi deinde bonâ fide referes de indole pueri quod licebit conjicere. Forte etiam cùm Sicambre aliquid comminiscêris, quo eum sine suspicione possim pefunctoriè saltem amplecti.

His

His à Reginâ dictis, gratias, ut oportebat, egi, quòd in tantis arcanis meâ præcipuè opera uti vellet. Sponte eram à Commindorige aversus; & hac tantæ factionis dulcedine, facilè pericula contempsi, quæ illa spes, & conscientia, afferebat. Igitur postero mane egredior in agros, monstratamque à rusticis viam tenens, ad villam pervenio; cujus ambitum postquam intravi; in areâ, quâ rustica armamenta cum aratris jacebant, video puerorum aliquot chorum, inter se simplici temeritate ludentium. Propiùs ego accessi; si in illo fortè cœtu itineris mei causam offenderem. O hospes! Non auctore, non indice illic opus. Tot heroum scilicet stirpem satis efficax natura monstravit. Alii rustico vel puerili metu diffugiunt; aut timidè pectore toto aversi, me reflexis intuentur cervicibus. Restitit ille, nihil territus inassueti hominis vultu. Arcum habebat ætati & viribus parem; cui in terram statuto innixus me opperiebatur. Firmus, & liberalis totius corporis gestus. Sufflava cæsaries, & ipsa negligentiæ opinione melior. Sparsa enim non cervicibus tantùm, sed per incensam ludendi impetu frontem jacebat. Oculus inter jubentis mulcentisque aciem; [1] os, supercilium, genæ, qualia in Cupidinis signis aspicimus. Ego subita veneratione exhorrui, & breviter deos precatus, ut suis donis faverent, timui tanquam puero privatæ sortis loqui. Sed ne scenam turbarem, ex equo tantùm desilui, rogavique quid parentes agerent, aut ipse valeret; ille patrem cum familiâ ruri opus facere respondit; matrem verò domi esse; eamque se, si juberem, provocaturum. Facies verò, inquam, suavissime puer; &, nisi molestum est, ego te quoque ad fores comitabor. Ducere ergo cœpit, rogatusque

1 *Os, supercilium, genæ, qualia in Cupidinis signis.*] — *Qualia namque Corpora nudorum tabulæ pinguntur amorum, Talis erat.* Ovid. Metamorphos. lib. 10. fab. 10. Talis, inquam, erat insculpta Cupidinis imago in nummo argenteo C. Egnatii Maxumi.

1 *Stiche*

que per jocum in quas feras ſuo arcu uteretur; prorſus innocenti ingenio; nondum, inquit, mihi lupos inſectari cum noſtro [1] Sticho & Ambirino, pater conceſſit: in annum adhuc unum diſtulit operam meam; & multum tibi debebo, quiſquis es hoſpes, ſi numerum dierum mihi referas, qui annum conſtituunt. Jam enim aliquoties ſenſi me, quia puer ſum, nec ſpatia temporum novi, ejuſmodi promiſſis eſſe fruſtratum. Riſu ego pleniſſimus; fruſtra, inquam, hoc rogas. Nam nec memoria tibi ſufficiet tanto tempori obſervando, quantum à me deſtinari efflagitas. Imò (refert) mihi dari calculos vellem numero dierum pares. Reponam in abdito; eximamque quotidie ſingulos, ut cum anno finiantur. Amplectebar animo puerilem ſolertiam: veſtigia autem ex compoſito premebam, ut diutiùs lepidiſſimâ contemplatione perfruerer. Sed Sicambre, neſcio unde admonita eſſe aliquem qui ſuo filio colloqueretur, foras exiluit; &, ut tanto depoſito timebat, vultu ſolicitudine vario ad nos delata eſt.

Ut verò me agnovit; dubia adhuc an ſcirem cujus ſtirpis puero loquerer, aut quæ omnino fortuna mihi ad ſe viam præiiſſet, me recepit ſub tecta, perplexè de cauſæ itineris rogando, & quid mea conjux valeret. Sed poſtquam conſedimus, riſu inter dubia verba pendente; multum eſt, inquam, quòd de uxore meâ querar, niſi in te recipis crimen, faterique te magiſtrâ eam didiciſſe quàm altâ taciturnitate ſimulatio obeunda ſit. Neutri quidem, quod jam pupum iſtum novi, habeo gratiam, quæ pervicaciter ſiluiſtis; ſed ipſi Reginæ cujus juſſu vos inviſo; tecum quoque exacturus, quâ commodiſſimè ratione ipſa implere avidum pectus eodem ſolatio poſit. Nam quòd aliquando in templis eum videt, parum eſt ad deſiderium matris. Vult amplecti, vult loqui, mentem denique ſaltem ſemel ſatiare propiori dulcedine. Sicambræ facile fuit excu-

1 *Sticho & Ambirino.*] Ita Græci optimos Moloſſos appellabant, teſte Menandro.

excusare silentium. gratulata deinde est, quòd Reginâ profitente ad hoc secretum pervenissem. Denique haud unicam viam monstrabat; quâ Astioristes ad matrem duceretur: sed omnia suspiciosa erant, nec placebant ipsi auctori. Diu cunctati, nihil tutius habuimus, quàm ut Sicambre, utpote sæpè apud conjugem meam visa, in agrum qui sub urbe mihi est, veniret cum puero; & Regina in campis spatiata, umbram quæ in prædio meo læta est, optare se diceret; moxque in secreto conclavi non turbatos, non suspicionibus obnoxios amplexus, daret Astioristæ suo.

Tempore igitur cum Sicambre constituto quo ad prædium meum veniret, rursus cum puero jocatus sum, varium specimen futuræ mentis eliciens: ulnis denique implicui meis tam gravi imperio (modò dei æquo faverent) debitum Regem. Secundum hæc, à villâ in proximum oppidum discessi. Illic exactâ nocte redeo ad regiam. Timandræ cùm singula referrem, solum hoc grave erat, bidui adhuc moram promissæ fœlicitati intercessuram esse. quo elapso, cùm omnia processissent, venissetque Sicambre cum alumno, adfuit & Regina tam exiguo quàm fas erat comitatu; & paulisper in hortis spatiata, velle se in conclavi acquiescere uxori meæ dixit. Ducitur ergo in thalamum secreto quod agebatur aptissimum, unde loquentis vox non excipi posset. Tum omnibus præter conscios, tanquam Regina somnum peteret, dilapsis; intromittitur ex vicino cubiculo fidissima Sicambre, applicitumque Reginæ genibus filium tradit. Concesserat Regina ut adessem; sed quæ vidi, quæque audivi, nullis verbis, nullâ diligentiâ, dignè retulerim. Adeò læticia, pietas, dolor, flendique, & amandi suavitas, omnem modum in Reginâ excesserat. Longo singultu vocem, & cæterorum affectuum impetum premens, tandem in puerum invadit; & penè ad utriusque pectoris livorem ligat amplexibus. Nec in uno habitu durans, nunc illum paulisper

lisper submovebat, quò vultum, oculosque & totius corporis statum liberiori obtutu suspiceret; nunc subitâ vi amoris repetebat brachiorum vincula, & tot bonis quæ in puero mirabatur osculum dabat. Quasi sua essent hæc ipsa quæ cernebat in prole, jam tumidior videbatur; jam, opinor, ultorem hunc destinans, incipiebat Commindorigem præcipiti voto despicere. Rursus amor, ipso furto incitatus festinanter suâ felicitate fruebatur; simulque cogitatio recessuri mox gaudii insanientem cogebat in lamenta. Quid multis? Nemo nostrûm tam altæ & miserandæ pietatis spectaculo non lachrymas dedit. Sed intererat nescire puerum quantus esset. Nam nec silentii fidem promittebat hæc ætas, & si illa immaturè emersissent, certa erat à tyranno pernicies. Itaque inter blanditias quas gnato Timandra ingerebat, nulla verba adhibuit, quibus is sciret, vel Reginam eam esse, vel matrem. Sed perculsus specie exultantis gementisque mulieris, inassuetis præterea osculis fatigatus, cùm denique illachrymari omnes videret, aliquantulum flevit. & nescius cujus in amplexibus esset, eam tamen veluti jubente naturâ brevibus ulnis cinxit. Sed illorum simplicitas annorum, longæ curæ aut prudentiæ exors, facilè ab eâ intentione se subduxit; cultusque Reginæ, quales antè non viderat, cœpit, puerili contemplatione lustrare. Lectuli præterea, & stragula, tum quicquid ornatûs in cubiculo erat, omnia oculis illis nova per singula euntem morabantur; ut nos quoque tam innocenti ludo in amorem & pietatem rapti, illius oculos atque gestus dulcissimâ imitatione sequeremur.

Dum his rebus abripimur, interim hora effluxerat, neque oportebat Reginæ comitatum aliquid nostrâ morâ suspicari. At illa non avelli sustinebat à filio, donec spe redituræ læticiæ sibi imposuit, & ingenti suspirio concussa avertit se à puero, eumque abduci imperavit. Spes autem ea erat. Volebat me cum comitibus aliquot, mei ta-

men consilii ignaris, ad domum Sicambres pervenire, seu venationis specie, seu quid aliud videretur commodius, illicque Astioristæ indolem atque formam impense laudare; eum denique à parentibus palàm petere, quem domi alerem inter urbanas disciplinas. Non enim eum agris videri aut solitudini natum. Oportebat deinde reluctatam aliquandiu cum viro Sicambrem consentire. Post hæc puer adducendus in urbem tradendusque conjugi meæ erat, tanquam ad ministeria illam ætatem decentia. Sic illius moribus eramus præfuturi; & ille non tumultuario, aut brevi conspectu Reginam expleturus.

Sed illa, mi hospes, consilia, atrocior fortuna pervertit. Vix enim ab eo colloquio triduum erat, cùm Cerovistus ille Sicambres vir intravit nostrum limen [1] vestibus scissis, omnibusque summi doloris indiciis funestus: utque me vidit, nihil dissimulato planctu verberans utraque manu pectus. Dii, inquit, nos perditos, ô Gobrya, voluere. Astioristes nocturnis grassatoribus præda, an, aut ubi vivat, incertum est. Abvexit hunc proximâ nocte armatorum violentia, qui [2] spoliatis penatibus meis subjecere denique ignem. Neque nostra tantùm tecta hæc pestis consumpsit. Acta est præda ex vicino omni agro; & ego illi turbini superstes, non potui vestigia servare impiorum, quia celeriter trans Rhodanum aliquot schaphis delati sunt. Quid verò me facere, quove conferre, nunc auctor es?

Hæc narrante Gobryâ, penitus Arsidas, tanquam in cladis & jacturæ parte esset, expalluit, indignum fuisse facinus proclamans, subindeque interrogans, an sic puer periisset. Quippe majora de eo expectabat; nec à negotiis quæ tunc curabat aliena. At Gobryas; multò, inquit, frigidior ad nuncium illud fui, quàm te nunc, hospes, video

1 *Vestibus scissis.*] Scissæ vestis & squalida signum mœroris, non minus apud Gentiles, quàm apud Judæos.

2 *Spoliatis penatibus.*] Metonym. diis præstitibus, pro ipsâ domo sumptis.

1 *Excu-*

video esse. Segnem tamen esse non sivit tumultuarii mali præcipitanda curatio. Itaque homini imperavi, ut inutilem gemitum paulisper supprimeret, mihi quicquid contigerat prolixiùs memoraturus. Auditis omnibus, varia animo versabam; unde prædones essent; consultone incidissent in puerum, quâ celeritate, quâ manu persequendi; denique an deferri ad Reginam hæc clades deberet. Sed hæc postea commodiùs narravero. Video enim ad cœnam tempus esse, quam corrumpi jam aliquoties ministri monuerunt. Atqui, refert Arsidas, hilarem convivam non habebis, nisi me ab hac solicitudine absolvis; quo successu dolueris, quodve Reginæ supplicium de prædonibus datum. Paruit Gobryas flagitanti; raptimque edocuit, nihil se aut Reginam ad luctum aut diligentiam reliquisse: quamvis & secretò gemebant, & prætextu alio quærebant in latrones. Cæterùm rapto puero nihil in iis fuisse auxilii. Nam neque repertos qui eum abvexerant, neque superfuisse vestigia quibus ipse ulteriùs quæreretur. Ergo Reginam hoc quoque tunc facinus ascripsisse Commindorigi; ita meritis qui per scelera vivunt, ut non suorum modò facinorum, sed & interdum alienorum infamiâ laborent. Postea liquidiùs esse rescitum, prædones in Allobrogum montibus, quò minore invidiâ in alieno solo quàm in patriâ peccarent, factâ manu Rhodanum transivisse; spoliis deinde onustos, postquam in suam ripam relati sunt, divisis manubiis agmen solvisse, ne multitudine proderentur. Ita periit scitissimus puer, inquit; & propemodum in amissi desiderio mater.

Adhuc confusior Arsidas; videor, inquit, magni ædificii apparatum somnio conspexisse; quod postquam artificum manibus crevit, marmoribus & picturis insigne, uno hominum me à somno excitantium plausu perierit. Sic posteaquam puerum servavisti; postquam perduxisti ad annos quibus promitteret se non frustra servatum, subitò eximis nobis. Sub hæc verba, asperiùs intra se indi-

 gnatus,

gnatus, ridebat tacitè imprudentiam Gobryæ, qui tot verbis tantam ſcenam apparaſſet, in quâ nihil deinde ageretur. Nec Gobryam latuit hominem eſſe commotum. Itaque ut hoſpiti vultum reſtitueret; ſi hilariter, inquit, cœnas, reducam deinde puerum, matrique ſiſtam incolumem. Mutatus ad hæc verba eſt Arſidas, qui altiori ſpe, quàm Gobryas credebat, rei exitum fœlicem optaverat. Cùm verò ſe ad menſam componerent, [1] excuſavit hoſpiti Gobryas, quòd in medio lectulo accumbere juberet ex Druidis unum. Ita Gallorum religionem ferre, ut hoc hominum genus ſive in ſcenis ſive in conviviis honoratiſſima occupet. Supra hunc vatem Arſidas, infimo Gobryas loco accubuit. Cœnantibus multus ſermo de Druidis fuit, dubitante Gobrya, utrum plus Arſidas ſcire, an narrare vates vellet. Qui ubi ſe non in Gallicis modò ſacris regnare, ſed diſceptatores litium eſſe, totamque ab ſuis præceptis juventutem pendere memoravit, magnam quoque apud ſe poëſeos, tanquam diviniſſimæ artis curam eſſe, lentis & grandibus verbis monſtravit, in eo ſermone diutiùs hærens, ut aliquid rogaretur recitare. Quod ut Arſidas ſenſit, coëgitque volentem, retulit ille verſus, à ſe non pridem, ut ajebat, conſtructos, quibus dearum æquitas celebrabatur, qui diu lædi ſe paſſi, tandem ex dignitate deſæviunt.

O ſontes animæ, quarum veſana laceſſunt
Facta diu Superos; lentum ne ſpernite Numen,
Ne miſeræ, tardoque graves examine pœnas.
[2] *Sera licet ſint tela Jovi, nec protinus omne*
Ad ſcelus armato turbet ſua ſydera nimbo;

At

1 *Excuſavit quòd in medio lectulo accumbere juberet ex Druidis unum.*] Ex illo conſtat ſummam olim fuiſſe apud Gallos de Druidis opinionem: is namque honos maximc in Gallia talibus myſtis deferebatur; præcipuuſque habitus eſt in menſa medius locus. De triplici thoro ſupra dictum eſt lib. 1.

2 *Sera licet ſint tela Jovi.*] Nemeſis cum claudis & plumbeis pedibus depingitur; connivet enim, ut certior feriat. Horat. Od. lib. 3.

Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

1 *Annua-*

At vigili stat mente memor; pœnasque merentum
[1] *Annumerat Nemesi justâ Themis ardua curâ.*
Hinc lethi innumera facies, & funere pejor
Mens ægra, atque alta divulso in pectore diræ.
Hinc nullæ fluviis ripæ; & victricibus undis
[2] *Spumeus in medias Triton venit altior urbes.*
Quid memorem versis exutos messibus agros,
[3] *Ventorum seu vulsit hyems,* [4] *sive agmine fœdo*
Densus aper strictis effodit pabula rostris?
Quid cùm sæva lues circùm tabentibus auris
Inspirat celeres per membra furentia mortes?
Aut pater armipotens mediis incendia fundit
Gentibus, & saturas restringuit sanguine flammas?
His Superûm vindicta modis (ne tarda queramur
Supplicia, & faciles violari crimine divos)
In meritas sævit gentes, & sæcula cunctis
Exhaurit fatis. At nos miserabile vulgus,
Ignari quæ tela sonent, cur turbidus æther
Æstuet, unde anni fragiles, & rara senectus,
Naturam, & cassi damnamus corporis artus,
Fortunæque vices. Nihil heu Natura, nec artes
Peccavere deûm. Sed nos cunctantia fata
Ursimus, & cæcas peccando accendimus iras.

CAPUT

1 *Annumerat Nemesi justâ Themis.*] Nam Themis æquitas, & jus, seu fas dicitur; Nemesis vero divina justitia. Judicum est reis assignare supplicia, quæ hic enumerantur, dicta est enim Nemesis ἀπὸ τῆς διανεμήσεως, id est, à distributione quæ fit unicuique, estque ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix, arbitra rerum, Regina causarum, quam fingebant Justitiæ filiam terrena omnia despectantem.

2 *Spumeus in medias Triton venit altior urbes.*] Nam Deûm nutu sæpe urbes submerguntur ad pianda scelera, teste generali Cataclysmo. Ovid. Metam. lib. 1.

3 *Ventorum seu vulsit hyems.*] Procellæ & turbines.

4 *Sive agmine fœdo Densus aper.*] Alludit ad Aprum emissum à Diana in agros Calydoniæ; quia Oeneus deam in sacris omiserat.

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Reſumens Gobryas narrat, ut ardente inter Allobroges bello, tres in acie Reges fuſi ſunt; inter quos ſama atque dignitate præcipuus Aneroëſtus. Hujus in tentorium dum victores prædabundi irrumpunt, miles in veſtibulo adoleſcentem conſpicatus, cætera præda neglecta, ad hunc convertitur. His obvius factus Gobryas, dum intentius in pueri contemplatione hæret, regii ſanguinis notas aperit, emptumque puerum ſtupenti præ gaudio Timandræ reponit, fruſtra reclamante Aneroëſto, qui bello civili iterum profligatur.

COENA, ut bellum & maria ferebant, eleganter exhibitâ; tempus eſt, ait Arſidas, ſcrutari omnia trans Rhodanum; & ex latebris Principem veſtrum eximere. Tum Gobryas; ſtrenuè factum à nobis; & tunc omnia fruſtra ceſſerunt. Quatuor totos annos amiſſum deflevimus. Quinto anno neceſſarium in Allobrogas bellum fuit; quod de finibus diſceptarent, imminerentque fœlici viciniæ. Parum intereſt illius belli caſus te ſcire, præſertim quæ tumultuariis & obſcuris manibus geſſimus. Una fuit acies juſta, quâ profligati Allobroges, caſtris quoque exuti ſunt. Noſter exercitus dives prædâ, vix captivos capiebat, vix ſpolia; [1] torquibus armilliſque ex auro (ut mos Gallorum eſt) in illâ ſtrage innumeris. Tres fuerant Allobrogum Reges prælio illo fuſi: inter quos famâ & dignitate præcipuus Aneroëſtus appellabatur: cujus tentorium dum victores deſpoliant, quidam miles in illius veſtibulo adoleſcentulum egregiæ venuſtatis conſpicatus, cætera prædâ neglectâ, eum habere concupiit. Is majoribus quàm pro ætate ſpiritibus [2] gæſa quaſſabat, abnuebatque ſe vivum capi poſſe. Nec violare tenerum corpus miles ſuſtinuit;

1 T*Orquibus armilliſque in illâ ſtrage innumeris.*] Morem fuiſſe Gallorum torquibus aureis etiam in bello utendi teſtis eſt Cn. Manlius Torquat. qui everſo immanis molis Gallo torquem avulſit; unde & ipſe cognomen habuit. Livius l. 7.

2 *Gæſa quaſſabat.*] Gallicum haſtile. Unde Geſtoriacii & Geſſi dicebantur Galli, Γαισας enim mercenarios milites ſignificabat Claudianus lib. 2. de laud. Stilic.

Gallia vincte ferox, evinctaq; torque decoro
Binaque gæſa tenens, &c.

1 *Gallo-*

nuit; sed sodale advocato circuivit pugnacis pueri terga. Ita vix demum lacertis occupatis, à frendentis manibus tela excussa sunt. Videbantur indignæ vinculis manus, & fraus ab liberali indole timeri vix poterat. Si itaque promitteret non fugere, pollicentur nullis servitutis notis astrictum, comiti quàm captivo similiorem secum iturum. Is vultu tantâ clade non dejecto, haud se diis repugnaturum dixit, quibus sua captivitas placuisset; nec seciùs fidem quàm antea libertatem culturum.

Non sine numine deûm fuit, quòd tantopere militibus puer placuit. Abvexere jam volentem; & invidiam timentes, non à multis eum conspici passi, jam non procul urbe regiâ aberant, cùm in me inciderunt: si qua fides, stupui in adolescentuli vultu; illosque avidissimè percunctatus (nam nec mihi erant ignoti) unde hæc præda, & an venalis esset. Retulere hunc se inter captivos eximium, Commindorigi donum servare. Credo veritos ne illum mihi deposcerem, objecisse Commindorigis nomen. Scis [1] Gallorum sagula totum corpus non tegere. Itaque dum intentiùs in ejus contemplatione hæreo, & dii nescio quid animo meo grande magis magisque subjiciunt, fortè flexit ille cervicem, meque momento temporis nimio gaudio imparem propemodum confecit. Nam quid loquar fœlicitate illa dignum? Prodidit, mi hospes, regii sanguinis notas, illam, inquam, naturalis purpuræ spicam, quam in Reginæ filio, ut antea monui, fata expresserant. Loqui non poteram in impetu exundantis lætitiæ. Sudor quoque & subita vestigiorum infirmitas, adhuc dubia & anxia vota pulsabat. Tum præsides gentis deos tacitè veneratus, ut adessent spei tantæ; egregium mehercule munus, inquam, Commindorigi invenistis. Sed videte, Commilitones, num Reginæ non aptiùs tradi possit. Adhuc

1 *Gallorum sagula.*] Galli in militia virgatis sagulis utebantur cum torque aureo. Tullius Philip. 4. *Ad saga ire & redire ad togas.* Et Silius Italic. lib. ult.

Sagule circumvolitare rubenti.

huc ætas est non turpis gynecæo; memorque aliquando per quos dominæ fuerit traditus, fortasse deinde vos provehet. Nam & Commindorigi hunc si datis, tamen ad Reginam perveniet, Commindorige hanc muneris gratiam apud illam occupante, quæ jam vestra, si sapitis, erit. Milites pauca inter se colloquuti, agunt gratias quòd eos consilio juvissem: cupere quoque se meâ operâ intromitti ad Reginam. At ego non id tantùm in me recipio; sed charissimæ prædæ timens, avidus quoque certiora cognoscendi ex puero, eos ad cœnam voco.

Postquam domum pervenimus, leniter adolescentulum cœpi affari, & rogare quod ei nomen esset. At ille, se Scordanem in primâ captivitate appellatum; in istâ secundâ adhuc nescire, quod sibi domini nomen imponerent. Tu igitur, inquam, jam antea semel captus? Certè; subjicit ille. Unde autem, mi puer? & quod tibi primum nomen? Ex ædibus patris (ait) obscurè memini me adhuc imbecillem, armatorum violentiâ fuisse direptum. Nec quid ultra memini, nisi nos ruri habitavisse, & me Astioristem à matre nuncupatum. Sed Rex Aneroestus dono eorum qui me rapuerant deinde habuit, inter cujus liberos penè haud dispari cultu, vel gratiâ, pulcherrimè aliquot annos egi. Voluit quoque in rudimentum militiæ, ut bellum hoc viderem; in quo, heu! & quid illo actum sit nescio, & ego jam alia fata, ac ut opinor viliora exorsus sum. Sub hæc verba dolore animi turbatus est. Sed ego jam certus negotii, adoratis numinibus, in quæ potiùs quàm fortunam, referebam rerum seriem: nihil, inquam, ô puer, in te dii peccavere: neque fatis ingratus sis, quæ te in Reginæ familiam asserere tot casibus laboraverunt. Magnæ fœlicitati servatus es, puer.

Impotens lætitiæ eram; & nocte inter maximæ spei, omniumque bonorum inquietas imagines ductâ, militibus significo me ad Reginam ire, illis aditum impetraturum. Cultum solitò nitidiorem assumpseram, coronam-

que

que habebam, tanquam sacra diis facturus; vultus præterea erat inter gaudii sensum porrectior; quæ omnia recentis victoriæ excusabat hilaritas. In hoc habitu cùm Reginam salutassem, paululùm fallere constitui, nec à principio læticiam totam dare. Igitur, Ne mirere, Domina, inquam, hanc animi insolentem læticiam: Dii arcanâ vi somnii ita me impulere. Forsitan superstitiosum appellabis. Sed adeò certa fuit quæ dormientem egit imago, ut nec somniis illam annumerem. Ne ampliùs dissimulem, vices tuas jam gaudeo. Ita tibi [1] fælicem hunc diem portendi monstravit Mercurius credo, aut si quis est alius deorum nuncius, qui venturarum specie rerum somnos mortalium erudiat. Tum Regina, quinam autem, Gobrya, hi [2] gaudii montes? aut veriùs quid insanis? Videbam (subjicio) sub auroram, cùm purioribus somniis tempus est, honestissimæ puerum frontis, his me verbis compellantem; vade ad Reginam, Gobrya. Nunciabis me ad illam adventare. Tamdiu expetitum hodie securissimâ ratione conspiciet. Quis tu autem es? inquam. Nam neque vultu isto ac genio, inter te & ullam deorum prolem disconvenit. At ille iratior; adeone Astioristem ignoras ut nomenclatore opus sit? Non novisti Timandræ filium, Principem tuum? Illicò loquentem agnovi, cumque vano conatu niterer ad amplexus, excitavit animi impetus membra, & per ingratissimam vigiliam puerum amisi. Divinum fuisse præsagium, Domina, illinc intelliges, quòd tanquam cogentibus Superis, de eventu nec ambigo.

Tene-

1 *Fælicem hunc diem portendi monstravit Mercurius.*] Mercurius & Morpheus insomnia vera credebantur afferre, sed ille Diis, hic hominibus. De Mercurio Virg. 4. Æneid.

Dat somnos adimitque & lumina morte resignat.

Et de Morphæo Ovid. lib. 11.

Morphea qui peragat Thaumantidos edita somnus
Eligit.

Et idem:

Excitat artificem simulatoremque figuræ
Morphea non illo jussos solertius alter
Exprimit incessus, vultumque sonumque loquendi, &c.

2 *Gaudii montes?*] Forte alludit ad illud vetus Gallorum Symbolum: *mont joye.*

1 *Quas*

Tenebis hodie Astioristem tuum. Regina his auditis demisit in pectus anxium vultum, rursusque se erigens, adeò nihil lætum ostendit, ut jam pœniteret me fabulæ. Quid tu me, inquit, rapis in dolorum memoriam? Aut hæc fortuiti soporis delira species fuit; aut si quid simplicius dii significant, vitâ hodie defungar, amplectarque inter manes filii umbram. Imò, Domina, inquam, nisi mea promissa processerint, vel multato exilio, vel quod omnium ultimum, odisse me velis. Ibo ad templum agamque cum Superis ut promissa repræsentent.

Tanta alacritate coëgi ut speraret; protinusque digressus, pro templo ac diis, meam domum habui, unde fœlicitatem expromerem. Milites ergo cum munere suo in vestibulo regiæ constituo; per Præfectum regiæ custodiæ familiarem quidem meum, cæterùm rei quæ agebatur ignarum, paulò pòst introducendos ad Reginam; ad quam interim redeo; teneoque silentium; si quid fortè ipsa prior inciperet. Constabat esse commotam. Nam interdum ambulabat præter solitam vestigiorum mensuram; interdum residentem accerimæ cogitationes figebant; in me denique sæpissime intuebatur; cum ecce Prætorianorum dux ut rogatus à me erat, intravit, monuitque adolescentulum de prædâ venustissimum adesse, quem duo milites munus Reginæ adduxerant. Perturbatus Timandræ animus, nondum fata, quamquam sese jam explicantia, capiebat. Nec quid majus suspicata, milites jussit admitti. At verò ubi cum munere fuerunt in conspectu, suavissime hospes; stupore & affectu crescente per gradus, ut correpta, ut possessa diriguit! Spes quam feceram vix passa est ut audiret suum munus commendantes; sed ultrò, periculoso & temerario impetu, inspexit in pueri cervicem, agnitoque natalium signo, ut confusam mentem tegeret, aliquamdiu pallam in vultum duxit; quasi oculis malè esset. Obfirmata deinde, os retexit. Tandemque militibus post promissa, & gratias dimissis:

missis: mihi secretò his verbis blandita est: O præstigiator! vigilans scilicet somniaveras! & quæ vera sciebas, quò differres gaudia mea, referebas in soporis vanitatem? Scis quo modo te ulciscar? Tardiora præmia erunt; quæ, fateor, debeo tibi summa. Referes postea, quâ ratione in puerum incideris. Nunc illum accipe; & tanquam ad nostra obsequia instituendum ale. Disciplinis tenerum imbuemus, quæ summam sortem decent. Sine suspicione interim illius aspectu & colloquiis fruar.

Post arcana hæc verba, mihi publicè puerum tradit, quem Scordanem appellabamus. Ipsa, quò solutiùs lætaretur, in secretum secedit. Militibus autem præmia cum fide persolvimus; regia quidem, sed non tamen invidiosa, aut paria dono. Ecce autem in illo sereno non temnendam vim subitæ tempestatis. Rex Aneroëstus missis ad nos præconibus, nunciabat, Si quis suavissimum puerum, sibique inter filios numeratum, reddere vellet, tantilli capitis pretium talenta centum fore. Pertimuimus ad illius importunam benignitatem. Nam quâ invidiâ aut suspicione hunc Regina servaret, quem tam cari suus patronus licitabatur? Saltem barbaræ crudelitatis videretur, & hoc gaudium seni, & tot bona puero invidere. An cessaturus denique esset ipse Scordanes, si ad vires fugiendi adolevisset; aut aliis centum talenta quæsiturus non se quoque ad furtum præbiturus? Dum hæc timemus, & nec placet cum Aneroësto pacisci, nec honestè retineri puer potest; fortuna Aneroësto infesta illico nobis favit. In eum siquidem sui cives insurgunt. Subitum bellum fuit; exituque cruento in acie ceciderunt filii Aneroësti, quos duos spei eximiæ habebat. Ipsum (quamquam non repertum cadaver est) illâ strage occubuisse crediderim. Et tum quidem qui eum dejecerant, regnum illius tyrannico ambitu ad se traxere. Vix tantam Aneroësti cladem Scordanes vivus tulit. Tanta illi pietatis, suæque jacturæ supra

pra ætatem cognitio erat. Tamen morâ, & (quis puerum crederet?) argumentis demulsimus.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Inter artes regio nomine dignas, in Gobryæ domo crescebat puer cum ultra bonorum patientiam sæviente Commindorige, filium Timandra Regi sistit. Is gaudio cæterisque affectibus amens, tota mittit urbe præcones, qui populum ad concionem urgeant.

ITA redditus sibi, nobisque servatus, expectatione celeriùs, omnem sui admiratione ordinem: omnem ætatem, in regiâ complevit. Seu equitandum, seu tela mittenda, seu ductus in pariete orbis sagittas expectabat, statim æqualibus major, tantus denique erat cui possent magistri invidere. Nec superba, aut pervicax naturæ fœlicitas. Amabant omnes vinci, quia priùs neminem ullâ arte quàm humanitate & obsequio superabat. Nihil in colloquendo urbanius. Cunctis cedere; ambire universos. Fœcundissimus salibus, quos, ne læderentur cæteri, in se primùm experiebatur. Adolescebant præterea vires; [1]quos durabat luctâ, & palo; cursu quoque & venatu, domandisque jugalibus; multâ præterea insomniâ, parco victu; & tempestatibus anni totius, ipso usu, valetudini suæ conciliatis. Avi denique sui (quod ego & Regina præcipuè apud nos gaudebamus) exhibebat non indolem tantùm, sed vocem & gestus.

Haud multò plus sedecim annis vixerat, cùm animum illi ac vires maturavisse visa sunt fata, ne omnes periremus. Quippe Commindorigem ex nimiâ copiâ fastidium ceperat nostri obsequii. Ultra bonorum patientiam sæviebat, scelere diuturno audacior, expertusque quàm inultè Britomandes despici posset. Ad extremum nomen regium haud obscurè optabat, clientum suorum vocibus

1 *Quas durabat lucta & palo.*] Palæstra & jaculatione ad palum, qui ludi inter sacros censebantur.

bus in hac ambitione frequentibus; ut dicerent, languescens sub Britomande imperium, à strenuo homine excitandum. Plus regnum Commindorigi debiturum, quàm Commindorigem regno, si id ei placeret auspicari. Parum interesse Britomandis ad regia munia inepti, ac præterea virili prole carentis, quo nomine appelletur. Commindorigem non solùm ex primâ nobilitate, sed præterea virum esse. Jamque haud procul ab exitu erant furiosa consilia. Dicebatur tyrannus agitare quo tutissimè munimento Rex cum suâ Timandrâ teneretur; quæ ad eorum victum vectigalia relinquenda, quis utrique comitatus, quæve custodia. Adeò denique despexerat jacentem Britomandem, ut perplexè auderet sciscitari, an relinquere ultro posset tam grave & molestum negociis regium nomen. Quippe ratus multùm sibi decessurum invidiæ, si id à volente impetravisset. Lacessitus indignissimâ voce Rex, tunc quidem tenuit iram; sed deflere deinde apud Timandram fortunas suas cœpit. Illa nihil cunctandum existimans, & si fata obstabant, saltem fortiter pereundum; habeo, inquit, quo te ab impio hoste vindicem, Charissime conjux. Sed timeo ne me facilitate tuâ destituas, detectisque apud inimicos machinis, mecum quoque te obruas. At Rex Diis superis manibusque invocatis, confirmat se non tantùm silentio, sed etiam auctoritate accessurum Timandræ consiliis. Agnoscere miseram mentem quantum antè peccaverit; sed vi injuriæ cladisque quæ instabant, jam fortiorem esse.

Timandra his verbit lætissima; si fidem servas, ait, die crastinâ vel victores dignitatem asseremus, vel Reges moriemur. Cæterùm nemini ipsa in illam noctem communicavit consilium; nisi quòd fidissimos aliquot admonuit, ut ad se sub auroram convenirent. mihi autem non tantùm adesse, sed alumnum adducere præcepit, vultu adeò extra ægritudinem ficto, ut nihil insolens aut turbulentum conjicerem. Tunc Commindorix venationi operam

ram dabat, tertio ab urbe milliari; ante biduum profectus in regiam domum, ubi saltus, & feræ solis Principibus servatæ sunt. Primâ igitur luce coimus ad regiam, ut erat imperatum. Sedecim non ampliùs eramus; quos ipsa ante Regem constituit, omnes ex numero Optimatum, & Commindorigi vel publicè, vel privatim inimicos. Cumque alumnum meum propiùs jussisset accedere, ita ad Regem loquuta est. Adhuc incerta sum, Domine, an tuo judicio crimen sit, quod tanquam egregium facinus professura advenio. Celavi te enim fœlicitatem tuam, ut ea securior tibi esset. Nam hostes crescentem sustilissent, quæ matura nunc eosdem pervertet. Ignosce igitur quòd tamdiu silentio meo factum est ut nescires quantum diis debeamus. Et, ut rem paucis aperiam, desine isto adolescente vivo, te liberis orbum credere qui patrio ritu in sceptrum succedant. Nam per deos deasque quotquot appellari fas à me est; hic est filius tuus, hunc ignaro tibi peperi, mentita puellam ex me natam, quam paucis mensibus quibus vixit, de meo nomine Timandram appellavisti. Simulandi causa fuit, ne in illum Commindorigis impietas aliquâ arte sæviret. Cæterùm quamquam grave est præsentem laudare; dicam tamen quod non potest sileri, assurrexisse eum in indolem dignam majoribus, & deos suâ curâ prolixiùs quàm optare ausa essem, meum consilium asseruisse. Quippe nascenti, [1] penates rustici quidem, sed fidi, contigerunt. Ita infans delitescere atque ali commodissimè potuit. Crescentem seu prædonum vis, seu potiùs benigniorum mens Cœlitum, deduxit ad externi Principis aulam, in quâ sine suspicione assuevit elementis negociosæ & exercitæ vitæ. Hinc à diis specie prædæ nobis redditus, ita consummavit pueritiam, ita viriles annos exorsus est, ut utilis esse posse incipiat, nunc cùm tolerabilis Commindorix desiit esse; qui premendus est,

1 *Penates rustici.*] Domus agrestis, Meton.

est, ô Rex, aut accipiendus in dominum. Quantum enim à captivitate abes? Quid aliud expectamus quàm vincula? Age potiùs, charissime Conjux, ulciscere unâ horâ tot annorum audaciam. Quòd si te patientiæ consuetudine despicis, at regnum avitum huic soboli tuæ serva; procerum etiam miserere, quos hîc vides. Nemo enim illorum est, qui quoniam pro majestate tuä stetit, non debeat aut mortem, aut eâ contumeliam graviorem, expectare à tyranno. Noli tuam dignitatem, conjugem, prolem, & tot fidissimorum salutem nunc prodere. Nec de meâ fide dubites; quasi novandis rebus hunc falsò sanguini regio ascribam. En collo, en cruri extremo certissimas notas, tanquam fatorum sigilla, quibus vario discrimine amissus repertusque, me & illos qui conscii mecum erant non fefellit. Sed præterea ejusmodi sunt tempora, ut etiamsi hæc commenta à me essent, debeas commodâ fraude uti. Interverte tuum hostem nullis faciliùs artibus quàm hac novitate domabilem. Partâ pace de hujus natalibus maturiùs habebis quæstionem. Nunc si quod est esse non credis; at tua interest ut credere fingas. Versa deinde ad filium; ô mi Astioristes, inquit, ita enim nascentem appellavimus, liceat nunc te tandem bonâ fide amplecti. Mi gnate, tot mihi lachrymarum, tot votorum materia. Da frontem, da ora ad osculum. Nunc primùm & te nasci, & me matrem esse existimo.

Sic loquente Reginâ, omnes præter me obstupuerant. Solus enim sciebam vera esse quæ illa referebat. Sed nec in totum ab admiratione aberam, quòd adeò improvisò mihi consilio rem ad Regem detulisset. Cæterùm ex omnium ore constabat quàm hoc novum mentibus esset. Raptâ voce, vultuumque constantiâ in se mutuò intuebantur. Deinde hi deos vocabant, alii mittebant lachrymas, aut sublatis in altum manibus taciti mirabantur fortunæ ingenium. Ita enim Regina vixerat, ne quis fraudem ab eâ metueret. Nemo altiùs tamen ipso Rege, &

Astioriste, mutatus est. Rex gaudio, cæterisque affectibus amens, non loqui, non moveri. Inspiciebat nunc in conjugem, cui longæ fidei experientiâ credebat, nunc in filium, & ipsum non minimâ perturbatione attonitum: cùm enim in illius collum Regina invaderet, non ausus negare amplexus, non offerre, incertus contremuit. Sed Regina lachrymis in conjugis vultu visis audacior; patiaris, charissime conjux, inquit, hunc recipi ad genua tua, aut si jam te patrem sentis, prior quoque porrige manum. At Rex, non me adeò, fidissima conjux, inimici dii agunt, ut hanc stirpem repudiem; virtutibus mehercule atque famâ, quantumcunque regio generi ingens decus allaturam. Equidem sanctitate, & prudentiâ tuâ fretus, non dubito quin ex me sit genitus. Quòd si tamen ipsa deciperis, si quod non est esse existimas; nihil minùs hunc filium mihi volo, ut si non vincula naturæ intercedunt, saltem adoptione me faciat patrem. Simul in procumbentem toto pectore se dimisit.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM

Accitis ad concionem per præcones Civibus, Rex filium restitutum exhibet. Quam diversæ in plebe mentes! Sub hos motus Commindorix in venatico habitu præcipitatione & iracundia calens conscendit ad Regem. Expallere omnes uno Astioriste impavido, qui Tyrannum ad Regem modestius ire jubet. Mox ventum ad manus. Sed percussus victrici Astioristis manu Commindorix debito fato scelerum pœnam luit.

CLARISSIMUS juvenis, & omni virtutis experimento notabilis, pridem omnium corda sibi devinxerat. Igitur eorum qui aderant favorem nulla tantæ fœlicitatis invidia corrupit. Jam tanquam dominum intuebantur. Jam osculum manui vestique ferebant; etiam seniores revocabant ad avum Britomandem memoriam; & tum verè, tum illudente oculos pietate, plurima ex vultu illius naturam in nepotem transtulisse monstrabant. Rex denique ab uxore quærere cœpit omnem deorum rationem quâ servatus filius sibi esset. Sed Timandra; minùs occupatæ lætitiæ (inquit) erit illa narratio. Nunc à jugulis nostris depel-

depellamus perniciem Quamdiu Commindorix vivet, nec Reges esse nos, nec propemodum homines credam. Quo animo putas superbissimum hominem accepturum hoc tuæ familiæ incrementum? Sed frustra, si me audis, sævierit. Populi & militum animos, subitâ nec difficili arte occupa. O si te sineret valetudo ad illos procedere; si coràm, facere tantis rebus auspicium! At ille; possum ire, domina, possum: & nisi aliud consulitis, placet populum in regiæ vestibulum ad concionem vocari. Hoc erat, inquit Regina, quod optabam. Præcipitanda sunt omnia, priusquam aliquid admonitus Commindorix turbet.

Præcones igitur totâ urbe celeriter dimittit, qui populum ad concionem urgerent, quam Rex esset habiturus. Omnibus illi videbantur insanire. Nam quis crederet Regem qui tot annis publico abstinuerat, repente prodire ad populum, ac etiam orare? Quid insolens, quid subitum contigisset? monstra hæc singulis erant, mutuoque ignari, ut in incertis fit, rogabant docebantque. Sustinuere aliqui dicere, abdicaturum in ipsa concione majestatem hoc ultimum munus regiæ potestatis usurpare. Erecta omnium studia erant, fervebantque coëuntium turbæ. Prætoriani milites, & ipsi acciti, per centurias & signa constiterant. Sublimem inter hæc locum, instar scenæ, diligentissimè excitamus; ad quem postquam Britomandes Proceribus medius est progressus, & resedit cum Timandrâ in suggestu, sibique proximum statuit Astioristem; variæ in populo voces fuerunt. Hi ad Regis conspectum lachrymabantur; quærebant alii quid subitæ dignitatis apud Regem externo juveni accessisset. Sæpè denique imperato silentio Britomandes dicere exorsus est; Diis gratias haberi tam à se quàm populo æquum esse, quòd sibi filium, regnoque heredem reddidissent. Hunc juvenem quem prope se collocatum cernerent, Reginæ partum esse. Sed hostium metu cùm natus est, esse celatum, eductumque ut privatæ sortis infantem; denique diversitate fatorum amissum ac rece-

ptum. Se illo primùm die agnovisse eam stirpem, nec quicquam distulisse quin gaudium populo daret quod esse publicum oportebat. Ac ut gemina omnibus lætitia esset, se militibus quidem [1] donativum promittere; oppida verò & [2] portus triente tributorum & vectigalium levare. Fidem modò exhiberent viris dignam, adessentque Cœlitum cœptis, qui tam eximiè Galliæ faverant. Astioristes deinde Rege jubente, populo militibusque loquutus est. Gratus antea omnibus fuerat; & tunc auspicatissimæ formæ sublimius aliquid accessisse videbatur. Is iterum donativo in crastinum promisso milites suos fecit; Populo quem vectigalium minuendorum pollicitatio jam mulcebat (ea enim atrociter Commindorix, & sub invidiâ Regis intenderat) adhuc [3] congiarium & epulum promisit.

Tam novis & arduis rebus, ad trahendas vulgi mentes magno momento fuere Optimates, qui cum Rege & Astioriste constiterant; hi firmiorum provinciarum rectores, alii Præfecti militiæ; propemodum autem clarissimis stirpibus nati. Itaque multitudo cœlum acclamationibus implevit; miles armis concrepuit; facilique & subito impetu, ut vulgi sunt studia, universa concio consensit huic fortunæ. Soli Commindorigis clientes, tanquam in patroni exitio marcebant; aut illius freti potentiâ, tacitè minabantur hæc omnia eo absente audentibus. Sed multitudini impares erant; quæ tunc quidem extra periculum fortis, mox subito terrore dejecta est. Quippe Commindorix sub hos motus urbem intravit, aliquid insolens agi per suorum quosdam admonitus, qui ad eum decur-

1 *Donativum promittere.*] Donum est, duces quod militibus dispensabant: hoc Tacit. *Clavarium* vocat à Tribuno Ærario ejusdem nominis.

2 *Portus triente.*] Tertiam partem portoriorum remisit.

3 *Congiarium.*] Munus vel epulum populo datum ab Imperatore; nam congiarium proprie est mensæ genus, inquit, Paul. Juris consult. Tiberius congiarium populo trecentos numos viritim dedit: Caligula congiarium populo bis dedit tricenis sestertiis: Nero quadragenos nummos populo divisit. Ita Plin. in Panegyri; & Tacit. *quo primum die forum ingressus est C. Caligula congiarium plebi admodum læta, &c.*

1 *Sparso*

decurrerunt, ubi primùm vulgatum eſt concionem à Rege provocari. Is ut in venatico habitu erat, præcipitatione & iracundiâ calens, poſtquam vidit populum coiiſſe, & eminere in ſolio Britomandem, nondum gnarus quid ageretur, ſed tanquam ſupercilio ſatis omnia compreſſurus, conſcendit ad Regem. Nemo eunti obſtabat, diuturnâ tyrannide non in odium magis, quàm reverentiam & metum creſcente. Ergo per cuneos populi, jam muti timentiſque peccaſſe, ultrò exceptus eſt. Manu venabulum tenebat, ferrum erat ad latus. Pauci ex domeſticis, ut feſtinatio fuerat, comitabantur, noſtris [1] ſparis maximè armati. Jamque ad ſublimem contabulationem pervenerat, in quâ Regem pauci Proceres circumſtabant; illiuſque gradibus tumultuariè ſuperatis; Quæ, inquit, hæc inſolentia rerum eſt? aut quis Regi & reipublicæ, me abſente, per ſeditioſos conventus illuſit? Expalluerant omnes ipſa parendi timendique conſuetudine. Et parum videbatur in Rege opis eſſe. Solus Aſtioriſtes intrepidus ſtetit, proceſſitque mox obviam, & leviter manu repulſum, ponere tela juſſit, & ad Regem quem in ſolio conſpiciebat ire modeſtiùs. Commindorix aliquem id contra ſe auſum, acerrimâ indignatione permotus eſt. celerique conſilio ne impune hoc eſſet, contorſit in Aſtioriſtæ ora venabulum, quod ipſius declinatione vitatum, delatumque ad prætorianorum phalangem, peccavit in milite. Enſem deinde ex vaginâ uterque diripuit.

Memorabilius fortè ſpectaculum, hoſpes, noſtra ætas non edidit; quod ut te nunc etiam oblectet, finge animo rerum ſpeciem qualis hæc erat. Quicquid ſpatii circa regiam fuit, milites, populuſque (& ipſe de Gallicorum conventuum more armatus) latè ſtipaverat. Scenam illam quæ Regis ſolium ferebat, accerſiti à Timandrâ Optimates conſcenderant. Rex altior cum Conjuge ſedebat in ſugge-

1 *Sparis armati*] Telum eſt ruſticum in modum pedi recurvum. Virg. l. 5. Æneid. — *Agreſtiſque manus armat ſparus.*

 1 *Athle-*

ſuggeſtu. Nemo tamen ubi Aſtioriſtæ & Commindorigis enſes fulſerunt, aut accendere pugnam aut prohibere ſuſtinuit. Tanquam aliquo fatali torpore omnes inhorruiſſent, undique ſilentium fuit, oculis mentibuſque in hoc unum certamen compoſitis. Ex illius enim eventu ſuam quiſque fortunam expectabat; & ceu ſuus funderetur illis enſibus ſanguis, ſic quiſque dolebant, aut vovebant. Deos etiam arbitros pugnæ plerique adeſſe cogitabant. Judicarent illi de lite, id eſt, de Aſtioriſtæ natalibus. Si non fabuloſæ vanitatis mendacio aſſerebatur in ſceptrum, non commiſſuros Cœlites, ut per tanta ſervatus prodigia in debitæ felicitatis limine caderet. Ipſa quoque pugnantium ſpecies intimos affectus ciebat, & multorum animos trahebat in partes. Nam Commindorix menſuram mortalium propè exceſſerat: validiſſimi erant artus, & proceritati non impares; trux vultus, integra adhuc ætas; virium, animorum, militariſque & [1] athleticæ artis ingens opinio. Contrà in Aſtioriſte vivida quidem, ſed tenera adhuc ætas, non altiùs quàm ad hoſtis ſui humeros ſtaturam promoverat: vultus, quamquam tunc minis aſper, qui virginis eſſe poſſet; liberale veſtigium; nec quicquam in eo timeri digniùs quàm amari. Et hinc miſericordia apud bonos, quòd cum experto, & toties victore progrederetur. Cæterùm paria arma erant, enſis utrique. Nec dubitaverat Commindorix ipſo impetu juvenem proteri poſſe. Itaque ſpernenti vicinior tanquam ad facilem ruebat victoriam. Sed poſtquam adverſo mucrone depulſus eſt ictus quem altè paraverat, & Aſtioriſtæ gladium ægrè à jugulo removit; tunc verò diligentiùs in illum capit inſpicere, & ut in juſto diſcrimine ſe tueri. Jamque enſis utriuſque vanos in ictus bis terque ceciderat, cùm tandem Aſtioriſtes prior vulnus accepit in capite, quà in ſupremam frontem capillitium excurrit. Tum verò ſudore ac cruore

1 *Athleticæ artis.*] Palæſtræ, ſeu luctæ, cui nobiles in primis ſe exercebant, ut ad bellum expeditiores fierent.

cruore formosior impatienter excanduit. Circuire, accedere, relinquere hostem, artisque & ingenii mutatione lassare. Urgebat nobilissimam mentem victoriæ decus, & præmium; gnarus illius mercedem certaminis Gallicum esse imperium. Sed omnium maximè pietas instabat; ut repertos parentes in dignitatem assereret. Ita hostem obsidenti tandem dedit se fortuna. Ut apud nos, [1] de veteri more, cæsim pugnatur, destinaverat fortè ictum in caput inimici, quem cervicis deflexio non in totum frustrata est. Incidit enim ensis in aurem, quam cum modicâ genæ parte dejecit in terram. Movit tyrannus cæsariem; horridusque indignatione & minis infremuit. Furum pœnam ac dedecus ille casus inflixerat. Manabat & plurimus sanguis; adauxitque hoc ipsum insaniam, quòd Astioristes (tanquam hoste contempto satis jocis vacaret) dati vulneris dolorem cumulavit ludibrio. Recruduit itaque pugna; donec visus est Astioristes indignari tanto tempore constare victoriam. Fœlix ictus, & Galliæ salutaris, qui Commindorigi lacertum eripuit; quo prolapso institit victor; reclusitque adhuc mori dubitantis vitalia.

1 *De veteri more, cæsim pugnatur.*] Id moris hactenus apud Helvetios invaluit.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Ybi sub paternis auspiciis Astioristes regnare incipit, Aneroësti manes tum Cœnotaphio, tum hostili sanguine placat. Deinde remotissimis diis votum fingit. Arcano huic itineri unus placet Gelanorus, ipse mentito nomine, ut habitu, in Sicilia Poliarchus voluit appellari. Atque hunc se quærere stupens Arsidas profitetur.

EXULTAVIT Arsidas intellectâ victoriâ; [1] quasi cadentem in arenâ gladiatorem suo plausu sequeretur; neque

1 Q*Uasi cadentem in arenâ gladiatorem.*] Vel applaudentes, vel victo inclamantes, ut ferrum reciperet, ut Philip. 2. *Seu tandem Victori verso pollice hunc neci destinantes aut vitæ erecto pollice.*

Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

—— Converso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter.

 1 Nova

que mora; videor, inquit, in Astioristem vestrum inspicere, Gobrya; qualis hoste confecto, labore periculoque jam grandior, se parenti atque vobis exhibuit; ut lætitia, ut successu, magnifice intumuit; quamdiu nudum ferrum, asperumque hostili cruore, prætulit manu. Juvat ô Gobrya, in tam dulci cogitatione hærere. Sed quid mentis militibus populoque Commindorige cæso fuit? Talem populum Astioristes habuit (subjicit Gobryas) qualem optaris. Voce, plausu, omni gratulatione efferbuit. Miles exemplo de jussu Britomandis, [1] novo se juramento Principi obstrinxit. [2] Nocte deinde festos ignes cives coronati, choreis cinxere. Nihil aliud audiebatur in compitis, quàm contumeliæ in tyrannum, aut Astioristæ præconia; quorum pars vulgaria erant, moxque casura; alia quæ constabant numeris, quoniam canebantur, diuturniora habuimus. Noster hic inter cæteros vates (simulque Druidam oculis designat) non abstinuit carminibus in communi argumento; quæ, ut adhuc tanquam recenti victoriâ lætemur, si hospes jubebis, ut est humanissimus, recitabit. His auditis, Arsidas, magis ne Druidæ ingenium temnere videretur, quàm quòd amaret narrationem ejusmodi interpolari carminibus, apertissimo vultu inspexit in Poëtam. Nec multùm abnuentem exoravit, ut addito penè cantu, hos paucos versus daret.

Nam

1 *Novo se juramento Principi obstrinxit.*] Paulo Æmilio & Terentio Varrone Consulibus, tunc primum per tribunos militum à voluntario sacramento ad legitimum jus jurandum milites adacti sunt, quod Imperator præstare tenebatur primus, mox Legati, Tribuni, Centuriones, Decuriones, Præfecti, idque denuo singulis annis Kalend. Januarii jurabant per Deos solemne juramentum; postea in acta Principum jussu Consulum conventuros, neque è castris eorum injussu quæsitis occasionibus habituros, non fugæ formidinisque causa extra ordinem recessuros; nisi teli sumendi, hostis feriendi, aut civis servandi causa, nec quid præter arma & victum furaturos.

2 *Nocte festos ignes cives coronati, choreis cinxere.*] Hactenus dimanavit ille mos accendendorum ignium, & circumagitandæ choreæ in lætitiæ communis argumentum. Dicuntur Gallicè *feux de joye*, est & lætitiæ & triumphi signum capita coronis cingere, ut supra.

1. Cui

Nam quem de Superis colemus omnes?
[1] *Cui plùs floribus intumescet ara?*
Hic honos Superis sit magis omnibus.
Non uno potuit Gallia numine
Exui vinclis meritoque fœlix
Plaudere Regi.
Divorum[2] *cecidit manu tyrannus.*
Hunc[3] *Tirynthius, hunc*[4] *Diana telis,*
[5] *Pallas monstrificâ perculit ægide;*
Hastis Bellipotens fulmine Juppiter.
Hunc & infestis petiit sagittis
Certus Apollo.
Illi scilicet adfuere Divi,
Et suas tibi credidere vires,
[6] *O Heros, miseræ flebile vinculum*
Dum rumpis patriæ,[7] *Gallica Perseum*
Terra te sensit. Tibi liberata
Nupserit uni.
O lux, ô bona, nec premenda nocte!
Sævum penè[8] *puer Giganta spernis.*
[9] *Despexitque tuas ille ferox genas;*
[10] *Qualis tela diu tergore reppulit,*
Ausus imberbem maculosus hostem
Spernere Python.

Te

1 *Cui plùs floribus intumescet ara?*] Dictum est de frondibus, floribus & fasciis aras cingentibus.

2 *Cecidit manu tyrannus.*] Commindorix secundi gradus impatiens.

3 *Tirynthius.*] Hercules, ad Tiryntho Urbe Thessaliæ.

4 *Diana telis.*] Quippe venatrix, ob lunæ radios.

5 *Pallas monstrificâ perculit ægide.*] Clypeo Medusæo: cuilibet autem Deorum propria assignat arma.

6 *O heros, miseræ flebile vinculum Dum rumpis patriæ.*] O Astioristes dum patriam à servitute subtrahis.

7 *Gallica Perseum Terra te sensit.*] Gallia experta est manum Astioristis, ut Andromeda Persei, quem erepta ceto maritum habuit. Ovid. l. 4.

8 *Puer Giganta spernis.*] Tanquam alter David.

9 *Despexitque tuas ille ferox genas.*] Commindorix despexit tuam illustrem juventam, orisque venustatem omnium amore dignissimam.

10 *Qualis tela diu tergore repulit.*] Non secius quam Python ille serpens ex colluvie natus, qui ausus est insurgere in imberbem hostem Apollinem.

Te te delicias, ocellulumque
Naturæ juvenem! Ah pios nepotes,
Ah dona cupidis chare parentibus.
[1] *Tithonus thalamo seu tibi cesserit;*
Seu vehet curru, facietque lætum
Cynthia patrem.

Laudatis carminibus Arsidas vultum Gobryæ repetit. At ille, non te superfluâ narratione conficiam, quæ Druidum, [2] quæ Equitum, decreta in Principes, [3] quot dierum supplicatio, quæ ad omnia fana populi turba; ut denique omnes in pacem (quæ in tantâ Commindorigis factione sperari vix poterat) sponte aut metu consenserint. Quia nox provecta est, hospes, & te dicendo fatigavimus; paucis ad hæc tempora nostrum Astioristem perducam, qui experimentum potentiæ suæ cepit, non voluptatibus aut insuetæ dignitatis superbiâ, sed liberalissimâ pietate. Cerovistum & Sicambrem, sub quibus vixerat infans, accivit in regiam; ipsique Cerovisto negotiis scilicet assueto quæ patres familiâs decent, suæ domûs præfecturam attribuit. Sicambrem tradidit matri; mox æquatam matronarum præcipuis. Cum eorum filio, qui & Cerovistus appellatur, puer assueverat lusitare, & tunc renovato commercio habuit inter familiares eximium. Adhuc illustrioris fuit in Regis Aneroësti memoriam pietatis. Hujus in se amorem meminerat; Centum illa talenta pro puero & capti-

1 *Tithonus thalamo seu tibi cesserit.*] Sive te aurora Tithonum alterum curru avehat, sive Cynthia, id est, Lucina te maritum accipiat.

2 *Quæ Equitum, decreta in Principes.*] Per equites nobilissimos, Regni proceres intelligit, qui Regii Consiliarii fuere, ne in posterum ad eum gradum Principes eveheret, qui Commindorigis instar ambirent Tyrannidem.

3 *Quot dierum supplicatio.*] *Supplicatio* honos fuit, qui ad gratias Diis referendas decernebatur Victori, cum Imperatoris nomine, circa omnia delubra & pulvinaria, seu lecticas, in quibus honos Diis habebatur à patriciis plebeisque coronatis & carmen modulantibus. Primis temporibus in unum aut alterum diem supplicatio ægrè decernebatur; ut in Valerio & Horat. devictis Sabinis: posteà tamen in quinquaginta decreta est. Ut Octaviano Mutina liberata Liv. l. 1. *Senatus revocatus in curiam supplicationes ob rem egregiè gestam ab L. Æmilio Cos. in 5. dies circa omnia pulvinaria decrevit.*

1 Hono-

& captivo promiſſa, movebant gratiſſimum pectus; gaudebatque Timandra Regis illius caſibus palam filium ingemiſcere; conſcia ex meritis ſuis ipſa quantò magis amaretur. Itaque & [1] honorarium tumulum excitavimus Aneroëſto, bellumque tyrannis qui ejus regnum tenebant indiximus. Utilis regno hæc Aſtioriſtæ in alumnum devotio fuit. Nam domitis hoſtibus, terræ nobis & gentes ceſſerunt olim Aneroëſto regnatæ. Ipſe Aſtioriſtes bellum hoc geſſit; intraque ſex menſes validiſſimas [2] arces in Alpibus, & quicquid in illis gentibus roboris fuit, ſic quæſiit ſuo patri, ut nulla fidelior deinceps provincia nobis extiterit. Ubi tyrannos Aneroëſti ſpoliis incubantes partim in acie, partim ſuppliciis cecîdit, ad parentes inſigni triumpho revectus eſt.

In eâ fœlicitate triennium à Commindorigis morte regnavit ſub paternis auſpiciis. Ratum eſſe volebat Britomandes quicquid ille juſſiſſet: Hinc magiſtratus, hinc milites edicta accipere; ab eo provehi Optimates; aut, ſi merebantur, premi. In eo acquieſcebat Timandra, ſibique domi & foris videbatur fortunata. Ter illa omnino peperat. Primum natu Commindorix per nutrices ſuſtulerat. Aſtioriſtes ſecundo editus partu, effecerat ut ſoſpes eſſet familia. [3] Tertius labor, filia fuit, ſexennio Aſtioriſte minor. Hanc dii volunt incolumem; ſpecie ac moribus inclyta vivit. Cyrthæam appellamus. His ſe duobus liberis Timandra oblectabat; omneſque jam ceperat elapſæ calamitatis oblivio; cum mutandis ipſe rebus magno, ut exiſtimo, fato Aſtioriſtes incubuit. Cupiditate ſciendi quæ tellus quive homines extra Galliam eſſent, ſine cultu, ſine comitibus navigare inſtituit. [4] Herculem

The-

1 *Honorarium tumulum.*] Inanem tumulum, ſeu Cœnotaphium, honoris & obſervantiæ monumentum, quia evanuerat Aneroëſtus ex acie. Sueton. in Claudio, *honorarium Druſo tumulum excitavit, circa quem ſtato die decurreret miles, Galliarumque civitates publice ſupplicarent.*

2 *Arces in Alpibus.*] Montes ſunt, qui Italiam à Gallis dirimunt.

3 *Tertius labor.*] Partus.

4 *Herculem, Theſeumque referebat.*]

Horum

Theſeumque referebat, & ex ultimo Oriente tot Heroas quæſiiſſe ſibi laudem ejuſmodi periculis atque vitâ. Addebat in tantâ poteſtate quâ Aulam regebat, ſe iniquis videri non tam aſſeruiſſe parentem in regnum, quàm aliâ ſervitute preſſiſſe. Sed alia, ut opinor, & ſecretiora ſuberant, quæ hanc illi peregrinationem commendarent.

Convocatis ergo Proceribus, conſiliique novitatem mirantibus; his ſe parentes dixit, regnumque tuendum paulisper relinquere. [1] Nuncupaſſe olim vota remotiſſimis à Galliâ diis, quæ in eorum templis exolvere deberet. Ne verò hanc ipſius mentem triſtes acciperent, aut luctibus abeunti omen facerent. Rediturum enim incolumem & patriorum deorum numine, & religione eorum quos petebat. Cùm verò acriter repugnaremus; & ad preces gemitus quoque & lachrymæ paſſim accederent; ille, ut ſpe datâ mollioris ſententiæ, non adeò timidè aut enixè rogaremus, ſponte quidem viſus eſt flecti; ſed eadem ſubitò nocte ſe ab Aulâ proripuit. Tam arcano & periculoſo itineri unus omnino placuit comes, filius ille Cerovisti & Sicambres, quem ludorum ſeriorumque conſortem diu habuerat. Quò profecti, ubi vixerint, quid illis periculi, quidve virtutis, quamquam nuper redierint, adhuc ferè incognitum. Adeò ſuos errores egregiâ fide tegunt. Tunc verò, ut timore, ut dolore ſtupuimus! Qui populi, qui Procerum vultus, poſtquam Aſtioriſtem abiiſſe compertum eſt! [2] Lymphati homines ibant, viaſque ſcrutabantur & flumina; ſi quà poſſent habere, & morari diſcedentem. Sola denique nos Timandra à deſperatione prohi-

Horum labores & peregrinationes recenſentur ab Ovid. in Metam. Et Virg. 8. Æneid. Senec. Tragœd. in Hercule furente, & Hercule Oeteo. Quos conſule, ne toties recocta crambe, nauſeam provocet.

1 *Nuncupaſſe vota.*] Vide ſupra capite 1.

2 *Lymphati homines ibant.*] Inſano furore correpti; Virg. Æneid.

Immenſam ſine more furit lymphata per urbem.

Lymphati quaſi nymphati dicuntur ab humore, vel quia creditum eſt ab antiquis (inquit Feſtus) *qui in fonte ſpeciem quandam & imaginem Nymphæ vidiſſent, furore corripi, Græci νυμφολήπτους vocant.*

1 *Corona*

prohibuit, poſt aliquot dies literas ab incolumi filio habere profeſſa. Neque tunc modò, ſed deinceps ſe frequentes accipere referebat, ſeu verè, ſeu neceſſario ſolatio ægras mentes refectura.

Haud multò plus anno Aſtioriſtes abfuerat, cum Britomandes morbo ſolutus eſt. Omnes de juvene querebantur, qui obſcurâ peregrinatione deſtituiſſet regnum; ut cùm Britomandes efferretur, penè regio funere lugubrius eſſet voces audire eum ad patriæ ſalutem vocantium. Sed interim capeſſenda negocia erant, & Timandra vivere filium; ac valere aſſerebat; ſibique dum ille rediret, reipublicæ ſummam eſſe tradendam. Soli illi obſtabant, quorum intererat Aſtioriſtem non vivere. Ab his vulgo mortuus jactabatur: Reginamque ajebant non ferendam, quæ virile aucuparetur imperium. Sic in partes facilè itum eſt. Plurimi cum Reginâ ſentiebant. Alios ducebat Commindorigis patruelis. Incaluerant factiones, adeò ut jam terrâ marique præſidia eſſent; Claſſis præcipuè curabatur; quia à Maſſiliâ Timandram excutere pro victoriâ hoſtes ducebant; & illa in portûs urbiſque tutelam nautas triremeſque contraxerat; cùm ecce in tempore Aſtioriſtes redit. Avidi ſtatim, noſtraque minores lætitiâ, vix diis, vix fortunæ, vix oculis credebamus. Juvabat contrectare venientem, aſpectumque repetere. Omnis ætas, atque ordo, ſeſe domibus oppidiſque effuderat; non ingentis belli victorem veriora gaudia excepiſſent. Neque mora, ex ſeditionis manibus tela excuſſa ſunt. Rex ab omnibus ſalutatur. Et ne cruenta eſſent regnandi auſpicia, ſe omnibus quicquid in eum diem deliquiſſent remittere edixit. eo quoque lætiſſimus, quòd contractæ in armis copiæ eſſent. Hoc non temerè factum ajebat, aut maligno fato in Galliam; ſed auſpices deos hunc illi exercitum ad ea quæ deſtinaverat comparaviſſe. [1] Coronâ igitur patrio more

1 *Coronâ igitur patrio more ſumpta.*] Mos hactenus fuit apud Francos, ut Reges in ſua inauguratione, corona, purpura, ſcipione Regio & cæteris inſignibus

more sumptâ Timandram tantisper dum ipse bellum gerit præficit rebus. Sibi enim [1] in Græciâ hostes esse. His se contestim persequendis operam dare. Tum fortissimos militum imponit navibus, interimque dum à littore solvit, præcedere me jubet cum exiguâ parte classis, & scrutari maria, præcipuè quæ intercedunt Liguriæ atque Sardiniæ. Functus officio, omnibusque exploratis, jam lentiùs ago remigia, certus ipsum venientem opperiri. Ex illius conspectu atque colloquio, scies, hospes, me parcè tantum Regem laudavisse. Sed quando à Græcis pleraque Siciliæ incoluntur, & ille maximè Græcas urbes obivit; dic verò num ipsi de vultu aut famâ Astioristem novisti?

Jam magis suæ spei Arsidas credens, obtutuque in terram defixus, postquam diu secum omnia exegit; Astioristem, ait, neminem novi, fortè de alio nomine; si præterea aliquod habet, agnoscerem. Subitò Gobryas; & verò aliud, ut ab ipso audivi, sibi fecit, ut securior esset humilioris quam fingebat fortunæ simulatio. Poliarchum ajebat se illic vocitari. Comitem quoque, qui nobis de nomine patris Cerovistus est, si memini, appellavit Gelanorum. Exciderunt ad hæc nomina Arsidæ vires: quem ut Gobryas attonitum, hilarique affectu divulsum vidit; cœpit quoque expectatione læticiæ confundi; donec ille; quis Deus tam propitiæ captivitatis auctor tibi me tradidit? Errassem me hercule per littora vestra, dum Rex interim navigat; & inutili voto, apud ignaros pro Astioriste Poliarchum flagitavissem. Poliarchus est ille quem quæro; ea nunciaturus, quæ sospes non potest ignorare.

bus ornarentur. Vide Analist. imo adi celeberrimum totius Galliæ templum Sandionisio-Benedictinum, quod non corporum modo, sed & Regiarum vestium Gazophylacium existit ab annis mille & amplius.

1 *In Græciâ hostes esse.*] Erat inter Græciam magnam Siciliæ: neque raro in Græcos Galli bella moverunt. Testis Sicilia, testes Gallo-græci, seu Galatæ, Gallorum coloni.

1 Omn·

rare. Et ô vos tanto Rege fortunatos! ô candidos Galliæ dies! Quos non afflabit nominis vestri terror! quanti ambitûs Regibus exteris ac gentibus erit in amicis aut hospitibus vestris censeri! Idipsum me beat, quòd video vos cum exercitu navigare. Quamquam scio non pugnam, non aciem, sed triumphi speciem fore. Nam videre non experiri hæc arma æmuli vestri volunt. Sed properè Rege convento mihi opus est; cujus privatim etiam hospes sum. Gobryas his auditis profusiùs Arsidam veneratus, haud ambiguè percunctabatur quid afferret aut à quo veniret. Sed Arsidas post incautum subiti gaudii impetum prudentius sermonem tenens, magnopere dolebat, quòd Gobryâ solerter reticente in Siciliam vehi exercitum, ipse se totius negotii gnarum esse temerè prodidisset. Elusis igitur quæstionibus, quibus eum Gobryas deinde urgebat, cœpit multùm flagitare, ut celeri navigio ad Poliarchum mitteretur. Et Gobryas; inhibebimus, inquit, nostrarum navium cursum, hospes, non deductis tantum velis, sed anchorarum jactu, si hæc maria ferunt. Ita haud dubie regia classis quam scio non segniter navigare, istâ nocte ad nos perveniet. Quòd si prima lux nobis illum non conjungit, triremem statim dabo, & robustissimos remigum qui te vehant. Interim acquiesce in hac puppi, nec seciùs quàm inter familiares tuos impera. Post hæc verba strato admotum reliquit, prociditque in vicino ipse lecto. quamquam vix somnum lætitia capiebat, & arsidas inter cætera mirabatur, cur non monuisset Argenis, Poliarcho verum nomen Astioristem esse; quòd à se oblivione omissum quoties & ipsa virgo meminerat, ut acris cupiditas facillimè turbatur, etiam erraturum Arsidam, vano metu audebat ominari.

CAPUT

1 *O candidos Galliæ dies!*] Faustos & dignos notari candido lapillo. Persius Sat 3. *Hunc Macrine diem numera meliore lapillo.*

I Phæa-

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Nox media vertebatur cum ventus exoritur, qui adductis nubibus cœlum eripit. Tandem in oram Siciliæ procella jactantur. Neque classi Poliarchi tempestas parcit: quare in Mauritaniam appellere cogitur. Inopino tumultu excipitur. Qui tamen desistit, postquam amicum se ad Reginam venire testatur. Causa tumultus repetitæ res à Radirobane propter quas bellum indixerat.

JAMQUE non duces tantum aut milites, sed & remigum multi quiete levabantur. Unus erat navis prætoriæ gubernator, cui suspectum erat cœlum, montiumque natura quos à latere attollit Liguria; expertus solitos esse quà se demittunt, rursusque eriguntur, per angusta divisorum cacuminum spacia, procellas subitis flatibus in mare præcipitare. Nautas itaque vigilare hortabatur, & ad omnes solicitus auras, jam certiùs expectabat tristiora. Nox media vertebatur, cùm à montibus ventus exortus est, qui inter navium funes erectos ad malum, primùm quidem sibilo ludens, mox suspensum mare extulit; adductisque nubibus abstulit cœlum. Turbabantur subitâ festinatione nautarum officia simul inter se clamore sublato, simul undis fracto strepitu nondum vacuas aures repetentibus. Excitatus Gobryas erat, & ex gubernatoris vultu admonebatur non vulgare periculum. Quisque ergo monere audebat, quisque præcipere; ut penè tumultus ignarorum nauticæ artis non minore periculo cresceret quàm tempestatis fervor. Atri fluctus, aut eruto liventes sabulo, inter noctis horrorem cerni non poterant; nisi cùm ingenti fragore allisi, velut accensam mutuo verbere aquam instar scintillarum, mittebant in altum, rursusque sorbebant. Solus ille spumæ attritus micabat in tenebris, qui sæpè ominoso impetu superans objecta latera in medio fulgebat navigio. Intuta anchorarum mora erat; quia spatium navibus negabant quo aliquid indulgerent incumbentibus ventis. Alius deinde timor urgebat, ne, si vin-

si vincula deessent, inter se implicatæ triremes frangerentur. Tandem omne naturarum consilium tempestas pervertit. Nam nec corrigi cursus poterat, nec sisti navigia. Ferri cœperunt quà ventus jubebat; aliquid scilicet veli relinquentes ad antemnam, quò naves per dispares fluctus librantibus ventis starent.

Nocte exactâ nihilo lætior dies fuit, tristis imbre, & circumstantis mortis imagine. Noctem quoque secundam vis eadem venti obtinuit. Ortâ deinde luce, ardor quidem tempestatis intepuit, sed non plagam agnoscebant, non maria, numeratisque navibus paulò minùs mediâ parte abesse aut periisse querebantur. Ubi verò cura salutis jam propemodum assertæ, passa est ad alias solicitudines descendere, loqui cœpere de periculo Poliarchi. Quando enim illum haberent, aut quò quærerent, forsitan in adversa aut ignota littora expulsum! Ubi denique ipsi essent, quosve portus intrarent, affectis navibus, sylvaque & pice, & littore tuto egentibus? Arsidas omnium immanissimè fortunæ maledicebat, quòd dejectus à tantâ spe, nesciret undis an terra essent errores repetendi. Non ampliùs Galliam, non Rhodanum destinari; sed vago, & quas maximè terras vellet ignaro, pererrandos omnes sinus, quoscunque tempestas potuit aperire Poliarcho. Unde illi [1] Phæacia esset navis, quæ sine gubernatoris operâ in destinatos cursus ultro se flecteret? Numerare Argenidem dies; ad quam si vacuus rediret, quantùm abesset à parricida? Quanquam enim monuerat Gobryas in Siciliam Poliarcho esse iter; metuebat ne de tempestate lassus consideret in portu, aut segniùs navigaret, dum interim effluit tempus quo se ab Argenide expectari voluerat.

Hæc

1 *Phæacia esset navis.*] Quæ, quo vectores volebant, eo sponte ferebatur. Homerus in Odyss. lepide describit hanc navim, & quo impetu Ulysses sopitus ad Regem Phæacum devectus, ibique remoratus est aliquandiu. Phæacia olim, nunc Korcyra dicitur in mari Ionio.

1 *Lixam.*]

Hæc volventi, & qui mos infœlicium, penè cum Gobryâ jurganti, quòd se in cursu ad Poliarchum tenuisset, nunciant nautæ instar nubeculæ aut caliginis procul videri; id se terram opinari. Quæcunque illa esset eò tendere Gobryas jubet. Cùm summâ vi remigassent, medio penè die quidam in exiguis lembis excepti sunt, qui finitâ tempestate maria legebant, exploraturi si quid ad eos naufragia tulissent. Per hos est cognitum illam Africæ plagam esse; cæterùm arenis infidam, quas brevia huc & illuc tegebant; non procul abesse Numidiam. Desertus haud longè erat portus, nec certum an satis hospitalis. Sed necessitas subigebat omnia ventis & pelago arbitrari tutiora. Ad terram igitur duces ipsi fuere qui de regione indicaverant; relictique pauci cum lembo, qui socios, si qui in proximo errabant, colligerent, magno deûm favore, omne quod à Gobryæ classe aberat, intra noctem receperunt. Ita ut in malis rebus, optimè erat; omnes incolumes, nulla funditus navis perierat; incolæ præterea siccis piscibus, cæterisque quibus paupertatem sustentabant alimentis exhibebant insolitæ humanitatis officia.

Sed nec classi quam ducebat Poliarchus tempestas pepercerat. De Siciliâ, de vindictâ, de nuptiis cogitantem, haud injustè impleverat sui fiducia. Quando in regio habitu erat, tot opibus, tanto exercitu sublimis, cur generum aspernaretur Meleander? Radirobanem, Archombrotum, & si qui præterea æmuli erant, seu privatis seu publicis armis decernere vellent, audebat despicere. Ad extremum legem Siciliæ, quæ potentiora matrimonia abnuebat, vel se ferro recisurum credebat, vel interpretatione remoturum; ne Sicilia nempo Gallico sceptro diceretur accedere; sed legibus antiquis viveret; & si plures peperisset Argenis, esset secundæ prolis hereditas. Inter hæc studia videbatur navigium non satis ferri ventis, aut agi remigibus. Ibat ergo per transtra, tonsasque lassabat;

cùm

cùm illa tempeſtas incubuit, & à curſu quem inſtituerant ſubmovit. Ipſe quamquam intrepido animo erat, tamen cùm aſſilientes pertinaciter undas vidit, & veluti ſuum caput voventes, matri & ſponſæ dedit, ut mori timeret. Torpentes itaque magnitudine mali, admonuit ne artem projicerent, neve ultima timerent; nobiliora ſibi fata deberi, quàm ut eâ ætate undis obrueretur. Eâ ſpe quamquam habuit ad officia ſtrenuos; parum tamen potuere in acerrimos fluctus, donec claſſe compulſa ad externæ & ignotæ regionis proſpectum, ſponte mare detumuit. Tunc verò nec remigibus vires ad novum laborem ſupererant. nec debilia navium latera, & pondere tot undarum, quæ in illas arietaverant, laxa, diutiùs navigationem ferebant. Ægerrimum id erat Poliarcho, omnes dies qui ipſi extra Siciliam lucebant, ſibi & Argenidi capitales credenti. Vicit tamen nautarum conſenſus, timorque naufragii. Nam & ſibi propter Argenidem charus eſſe incœperat. Petere igitur proximum littus jubet, ſi quam navibus ſtationem reperiebant.

Adhuc incerti erant qui homines aut quæ tellus; ſed amœnam plagam eſſe multæ arbores monſtrabant; modicique colles ad mare. Varia quoque navigia, ad piſcationem, aut merces paſſim ſtabant in anchoris. Præmiſerant igitur nautas in expedito lembo, ſciſcitaturos quæ pars terrarum eſſet. quibus mox ad Poliarchum referentibus, Mauritaniam eſſe, ipſe locorum ſpeciem à ſummo contemplatus tabulato; ô Gelanore, inquit, noſti fluvium? noſti oppidum [1] Lixam? noſti procul in hoc colle dominæ villam? Hæc illa eſt Mauritania nobis amica; illud optimæ Reginæ Hyanisbes imperium. Non nos fata in totum averſantur, quæ fractos ac neſcios impulerunt ad fœderatum littus. Sed ne ſubito claſſis adventu terreamus imprudentes; vade prior ad Reginam. qui me caſus egerint, mone;

1 *Lixam.*] Oppidum Mauritaniæ à flumine ejuſdem nominis, quo alluitur, appellatum.

mone; ora placidum navibus meis portum. Interim adverso remigio naves circa hos fluctus sistemus. Statim rumor inter classiarios nautasque vulgatus est, [1] hospitalem suo Regi esse terram quam cernerent; nihil seciùs quàm in patriæ sinu tam vectoribus fore quàm ratibus. Haud tardè, quòd vehementissime optabant, alacres crediderunt; lætoque [2] celeusmate rates impulsas, ubi deinde imperatum est, pariter à cursu obliquis sustinuerunt remigiis. Nam ad portum, priusquam indulsisset Regina, accedere non placebat.

At verò Gelanoro, ubi primùm in expeditâ rate subiit flumen, inopini tumultûs atrocitas illam prolixam securitatem eripuit. Quippe undæ concitatis fervebant navigiis; multoque terrore, totas ripas tela compleverant. Causa subiti motûs fuerat, visus procul in mari cum exercitu Poliarchus. Nam hostilem classem audiverant (nec fama fallebat) in eos navigare. Illam esse tunc rati, formidolose decurrerant ad arma. Pauci adhuc milites lecti; vix aliquæ naves armatæ; (nam haud pridem denunciatum erat venturi belli periculum.) Civium ut plurimùm iste concursus fuit, qui tumultu insani circumstetere densis scaphis venientem Gelanorum; quia præconem ab hoste jam vicino, & sub eo nomine exploratorem, credebant. Ille quamquam perturbatus, tamen identidem repetebat, se amicum & fœderibus tutum, non meruisse aut timeri, aut diripi; denique à Poliarcho ad Reginam nuncium advenire. Fortè adfuit qui hospitem agnosceret; ex eodem littore paucissimos antè menses cum domino Poliarcho summo favore Hyanisbes digressum. Mutatis igitur vulgi affectibus, cœperunt de classe rogare quam cernebant. Ille non exercitum Africæ inimicum, sed Poliarchum adesse cum suis copiis confirmavit. Sic in terram egressus, perdu-

1 *Hospitalem esse terram.*] Ob thesauros à Polarcho Hyanisbæ repositos.

2 *Celeusmate.*] Vox lætantium nautarum est, se invicem ad portum vicinum cohortantium. Ut supra.

1 *Cala-*

perductusque est ad Reginam, quam belli præsentis opinione attonitam, ita refecit, ut non tam cum militibus Poliarchum, quàm præsides Africæ deos advenisse arbitraretur. Protinus ex purpuratis missi, qui Poliarchum invitarent ad terram. Ipsa pluribus interrogare Gelanorum, quas imperio gentes obtineret Poliarchus, in quos arma destinavisset, quove consilio sub veste privatâ antea suppressisset majestatem. Gelanorus quæ premenda aut referenda essent haud nescius, Reginæ animum dulcissimis allevabat sermonibus; ut vix eum ad dominum redire pateretur de hospitii humanitate nunciaturum.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Quamquam Hyanisbe duplici sollicitudine angitur, tum instantis belli, tum litterarum quas à filio Archombroto de fœderibus cum Argenide ineundis acceperat, purpuratos tamen mittit qui ad hospitalitios lares Poliarchum sollicitent.

QUINTUS jam dies erat, ex quo cibum ipsa Regina vix sumpserat, occultis & publicis curis gravis. Namque ut Radirobanes inverecundo in Argenidem scelere fœdus, [1] Calarim rediit, pensato cœptorum dedecore, timuit ne leviorem suorum reverentiam deinde experiretur; haud dubius ita vulgi, ita militum animos esse, ut Principes ex successibus æstiment. Dari enim virtuti fœlicibus quod fortunæ est; & frustratos impetus contemptu vindicari. Ne itaque ocio sermones sererentur, utque præterea implacidam mentem novorum motuum gustu reficeret, in belli consilia rursus incubuit, sed in Siciliam confestim redire non placebat. Quia se illic expectari non dubius, omnia fervere paratibus augurabatur. Inveniendos potius esse in quos interim verteret impetum, dum & novi milites ad arma durarentur; & deinde ex morâ remittentibus Siculis curam, improvisus in Meleandrum invaderet. Nec defuit cupienti novi belli occasio. Diu erat,

1 *Calarim rediit.*] Primatiam Sardiniæ.

 1 *Adve-*

erat, quod Mauritaniam invadere meditabatur. Et hæc causa fuerat classis ornandæ, quam deinde Argenidis & Siciliæ potiundæ injecta spes, ad justiora in Lycogenem bella provexerat. Tunc verò & antiquæ movendi in Mauritaniam causæ redibant in animum; & ad illas præterea visæ sunt recentes accedere. Fortè enim Mauri peiratæ, non magis externis quàm popularibus graves, ex aliquot mercatoribus Sardis prædam egerant; & ipse ex Sicilia rediens spoliatorum questus lætus accepit. Neque mora; tanquam publico Maurorum consilio illata hæc fuisset injuria, ad Hyanisbem misit, non modò qui res repeterent, sed juberent de noxiis dari sibi supplicium. Illa, neque res suo raptas auspicio, neque sontes in suâ potestate esse, respondit, aut illos se pro civibus habere. Vindicarent se Sardi ubicunque noxios deprehenderent: se quoque ultioni quà posset accessuram. Radirobanes responso Reginæ in deterius apud Sardos de industriâ vulgato, finxit acriùs iram: Sardiniam à Mauris sperni, & ideò neglectos esse questus, quia minæ abfuerant.

Itaque tanquam satis violatis fœderibus, non modò ulcisci mercatores, sed & repetere majorum suorum jurgia cum Mauritaniæ Reginâ constituit. Nam veteres Sardiniæ Reges sibi deberi Mauritaniæ sceptrum contenderant frequentibus bellis. Postea sæpè has lites aut induciæ, aut nomen pacis suppresserat, quæ mox (ubi alterutri Regi placebat) veluti à somno receptæ, specie æquitatis libidinem armorum tegebant. Tunc verò Radirobani visum, sic exercitu uti, quem à Siciliâ ferocem reduxerat. Et quòd mulier in Mauritania imperabat, facilior promittebatur victoria. Ut hæc tamen armorum & violentiæ libido, ad imaginem juris accederet; [1] adornavere illico Fecia-

1 *Adornavere Fecialem, qui auspicaretur bellum.*] Cujus munus erat bellum indicere, emisso in hosticum telo, cum istis novissimis verbis, Bellum dico facioque, &c. Vide infra & supra, & Q. Curt. l. 2. & Livium l. 1. Ubi fuse de sancta & inviolabili sanctitate, & de cæteris ritibus, longoque carmine.

1 *Repa-*

Fecialem, qui auſpicaretur bellum, dum ſubitis in Sardiniâ delectibus [1] reparantur legiones. Et ille ubi Lixam pervenit, ad Hyanisben intromiſſus, eam niſi ſceptro decederet, niſi Mauritaniam Radirobani traderet, ſtrenuè adfuturos cum exercitu Sardos, qui jus ſuum perſequerentur, audacter pro ſui muneris inviolabili ſanctitate admonuit. Regina improviſo territa malo, non tamen cunctanter reſpondit; Vile eſſe Radirobanis cœptum, quo mulierem cogitabat pervertere, fortè robur non auſus in viros experiri. Annorum plurium pacem, nihil læſum, nullo in populis motu, corrumpere, in perfidiæ viciniâ eſſe. Non poſſe falli deos; ſed nec abeſſe humana præſidia; [2] neque unam eſſe Tomyrim, quæ ſanguinem ſitientibus ſciret dare. Ab eâ digreſſus Fecialis, ubi ſtetit in littore, dexterâ haſtem tenens; quod, inquit, rem Sardorum publicam Mauri violant, nec moniti emendant contumaciam; quodque Rex & Populus Sardorum Reginæ & Populo Mauro bellum juſſit; ob eam rem ego Rexque & Populus Sardiniæ, Reginæ & Populo Mauritaniæ bellum dico facioque. His ſolemniter dictis, telum emiſit in hoſtico, & receptus in navem viam ad Radirobanem relegit.

Audebant Hyanisbem proximi amicorum incuſare, quòd abeſſe filium eſſet paſſa in quem debuerant belli curæ recumbere. Se enim ideò ad contumeliam faciliores Radirobani viſos; Venire quaſi ad vacuum regnum hoſtem; illamque aciem deſpicere in quâ virilis purpura non fulgeret. At illa fortunam plùs quàm ſe peccaſſe referebat; quæ rerum placidiſſimum curſum inopinâ tempeſtate turbaſſet. Sed & filium non procul abeſſe; & impigrè rediturum,

1 *Reparantur legiones.*] Legio conſtabat ex ſexcentis equitibus & ſex millibus peditum. Plutarch. in Romulo.

2 *Neque unam eſſe Tomyrim, quæ ſanguinem ſitientibus ſciret dare.*] Tomyris Scytharum Regina, impatiens filii necis, adactum in anguſtias Cyrum cum exercitu confecit, ejuſque caput in dolium ſanguine affluens immerſit, dicens, *ſatia te ſanguine quem ſitiſti.* Vide Juſtin. l. 2.

turum, acceptis literis quas ad eum cogitabat. Interim milites legerentur, nec quicquam sedulitati deesset, quam illa tempora quærebant. Vix biduum inde processerat cùm de rebus quæ instabant, inter Proceres agitanti, nunciatur alterum ex filii servis (duos enim omnino abvexerat) pervenisse ad Regiam. Stupuere scilicet omnes, videbaturque non impar fabularum vanitati fœlicitas; in ipso temporis articulo advenisse, qui certò de Principis valetudine referret, moneretque unde esset arcessendus Servuli autem ad Reginam mittendi causa hæc fuerat. Archombrotus postquam ad nuptias Argenidis nihil deesse sibi vidit præter auctoritatam matris; ne sibi moræ esset in lætissimis rebus, ad eam famulum dimisit cum ejusmodi literis quas juvenis, & amator, & inter illos impetus tamen maternæ potestatis haud oblitus, scribere poterat. Porrò mater, erat ipsa Hyanisbe. Is verò inter suos Hyempsal dicebatur; sed ex matris imperio ad Græcos navigans, genusque dissimulans, [1] conveniens illi genti nomen assumpserat. In iis literis magnopere suæ in matrem reverentiæ imputabat, quòd ex jussu ipsius generis sui fortunam fideliter tacuisset: cæterùm fœlicitatem offerri quæ superaret omnia vota; affinitatem cum opulentissimo Rege, possessionem Siciliæ, Virginemque in quâ animi dotes tantæ hereditati præstarent. Orabat, ut Regi, cui tantopere ignotus placuisset, suorum natalium decus liceret aperire. Etiam ipsa ad filii hymenæos Optimatum præcipuos dimitteret, pecuniamque, & opes, quæ Mauritaniam commendarent Siculis in illius auspicium transituris.

Reginæ non tantùm non jucunda epistola fuit, sed ad illius lectionem conterrita sic expavit, ut qui aderant nihil lætum de Principis valetudine suspicati, percunctarentur à servo quid dignum attulisset eo Reginæ vultu quem

1 *Conveniens illi genti nomen assumpserat.*] Nam cum in Africa vocaretur Hyempsal nomine avorum, in Sicilia dictus est Archombrotus.

1 *Sumpsit*

quem cernerent. At ille Hyempsalem non modò valere, sed & apud exteros egregiè florere confirmabat. Hyanisbe quoque non dubia, ex suâ consternatione alios timuisse, vultum collegit; deûmque auxilio incolumem filium dixit brevi rediturum in patriam. Sed ubi secreta fuit cum famulo qui litteras attulerat; puto, inquit, satis tibi à filio imperatum, ne hic ulli enuncies apud quam gentem versetur. Tu sodes diligenter fidem serva. Neminem enim meorum scire hoc volo. Oportet præterea ut strenuè redeas. Primo mane abibis hinc ad illum. Fides tua effecit, ne te præmiorum admoneam, quæ utrimque te expectant. Hæc effata secessit in Gynecæi penetrale, non magis de Radirobanis injuriis quàm de filii voto solicita. Tantamne vim negociorum mihi subitò esse objectam? Hinc Siciliæ affinitatem timeam, illinc arma Sardiniæ? Tune, charissime, ut Meleandri gener fias? Ut te imprudens in eam regionem miserim, quæ te, & nobilissimam virginem unâ ruinâ perdat? Avertant Cœlites quod meo errore merui. Quid heu semel, & Radirobanes mihi regnum, & Argenis filium tollit? Sic plena terroris [1]sumpsit ceram, in quâ ejusmodi verba posuit. Quantùm cogitationes tuæ à rerum nostrarum fortunâ abhorreant, mi gnate, hinc scias; quod vix ab oculis meis abscesserat Fecialis Sardiniæ, nobis à Radirobane denunciator belli, cùm literas tuas accepi; quæ te intempestivo hymenæo instare docuerunt. Fortunæ gratulor, & virtutibus tuis, per quas effectum est, ut adhuc de genere & opibus ignotum, Meleander suâ affinitate dignum existimet. Sed maculabis tuam famam, si amori indulgens, matrem & patriam fines turbulentissimi Radirobanis prædam esse. Noli Siciliam utcunque dotalem, maternæ Africæ præferre; quam incolumem vix habebis, nisi confestim huc properas. Scis quanto faciliùs res servari, quàm per-

1 *Sumpsit ceram.*] Tabulas cereas, in quibus suam mentem stilo exararet.

 1 *Can-*

perditæ poſſint recipi. Poſt matrem aſſertam, poſt triumphos, & fortiſſimæ pietatis decora, ibis major ad fœdera, & dignior peti. Sed neque in Radirobanem ſolùm, aut bellum, moras retuleris quas nuptiis illis jure materno injicio. Periiſti, mi gnate, niſi priùs loqueris mihi quàm ducas Argenidem. Redi confeſtim ad chariſſimam matrem. [1] Gaudebis ædepol, & grandem pietatis mercedem eſſe intelliges, hoc ipſum quod mihi parueris. Nam ut meam mentem ſcias, adeò intereſt [2] ante conjugii ſacra, à me ipſa te moneri de rebus arcanis, quæ non literis, non nunciis credi poſſunt; ut ſi poſtvertas officio, me tibi matrem negem. Accedam ad Radirobanis partes, ne hereditate & veluti ſpoliis meis exultes quam mœrore confeceris. Jam hoc ſatis imperatum tibi puto. Indolem novi, quam non potes ullâ fortunâ aut peregrinatione exuiſſe. Cæterùm, ne me tuis pervicaciter votis putes averſam, nihil abnuo quin Siciliæ Regi indices te filium meum eſſe. Qui ſi te generum optat, ſi tibi cum filiâ Siciliam vovet, tecum idoneam mittat manum, quâ irruentibus Sardis obſtes. Faxo in Siciliam illico redeas, poſtquam te hîc filium ſenſero, & Radirobanes hoſtem. Vale. Conſcriptam in hunc ſenſum epiſtolam ſervo cùm traderet, adjecit, ut filium hortaretur nullibi moras ducere, priuſquam perveniſſet in Africam; & hæc piè curare quæ ipſa his literis mandabat. Servus omnia pollicitus ut decebat, tamen biduo ob tempeſtatis vim mari excluſus, vix denique à portu ſolverat, cùm adeſſe Poliarchum Gelanorus nunciavit.

CAPUT

1 *Gaudebis ædepol.*] Per ædem Pollucis.

2 *Ante conjugii ſacra.*] Sic Atheníenſibus nulla dabatur nuptui, niſi Palladis ſacra obiiſſet.

1 *Cœleſti*

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Hyanisbe regio cultu Poliarchum in arena excipit, & ad Cœlestis Deæ templum provocat. Reliquum diem belli cura absumit.

TUNC verò Hyanisbe non sine deûm numine advenisse vires amicas præfata, Poliarchum in arenâ cultu regio curat excipi. Ipsa cùm Aulam intraret obvia fuit. Et exacti memoria beneficii, & præsentis operæ quam ab eo sperabat necessitas, humanitatis officia geminabat. Tanquam cum filio loquuta est; nisi quòd reverentia accedebat blanditiis. Nec deerat ille laudibus suis, tam submissus in Reginam, tam concinnâ modestia se inferens, ut plerique succlamantes tanquam matrem & filium uno ad deos voto conjungerent. Dispositi in littore erant qui duces illius militesque exciperent. Publicè omnibus hospitium præbebatur. Maurorum una vox erat, gentem externam nullo Mauritaniæ junctam commercio, nulla stipendia quærentem, adesse, quæ suo sanguine periclitantes tutaretur. Ergo amplecti venientes, & pro se quisque benè hospitibus precari; in liminibus quoque vina coronasque statuere; ut mirum esset Gallis adhuc ignaris quod Afri beneficium petebant, alicubi terrarum meliùs peregrinis quàm in Galliâ suâ esse. An Regina non morata diutiùs, quàm dum à vestibulo Poliarchum ad Aulam deduceret, ita loquuta est; ecce te Regem, vir fortissime, non nunc primùm cognoscimus. Nuper sub privato habitu cùm hic esses, suspeximus tuas dotes, quas diligenter explorantibus nulla minoris sortis simulatio eripuit. Tunc quidem me mihi reddidisti, cùm animam propè meam latrones abstulissent in cistulâ. Jam verò ut asseras tuum munus, sive tuo sive cœlitum consilio huc cum armis appulisti. Quippe improvidam, & pace nimia deceptam, Rex Sardiniæ Radirobanes bello aggreditur. Expecta-

pectamus quotidie classem nostris littoribus infestam. Nec contrahi vires tantillo momento potuerunt. Mulier sum. Filius abest. Tu patrocinium suscipe; & gloriæ tuæ tribue, ne Reginam, & injuriis petitam, videaris despexisse. Equidem summam tibi rerum permitto. Tantùm aliquos dies ad præsidium morare; ut nemo de Radirobanis furore sine mentione tuæ virtutis loqui possit. Quantùmcunque, & quocunque festines, legitima erit hæc mora.

Hæc dicentem non modò majestas, sed & mœstitia ac penè lachrymæ commendabant; pudebatque Poliarchum extremam oranti opem tardè annuere. Sed rursus amoris sacramentum, & quòd supplex etiam ac misera erat Argenis, submovebat stimulos præsentis pietatis; donec vehementer miratus Radirobanem ab Afris timeri, quem credebat in Siciliâ esse, percunctatus est, ubi ergo terrarum is degeret. Quem postquam intellexit à Siciliâ abscessisse, & vel esse in Sardiniâ, vel adversus Africam navigare, acerrimo metu cohorruit, ne raptâ aut traditâ Argenide recessisset in patriam. Nec distulit quæstionem; & ecquid audistis, ait, illum Siculi Regis generum esse? Hyanisbe quæ ex Archombroti literis certa erat innuptam esse Argenidem (breviter quidem mirata, quid hoc ad Poliarchum) negavit ejusmodi quicquam factum. At ille ignarus, quis hanc sibi operam dedisset; quâ depulsus ratione Radirobanes; quove auctore esset; cogitavit, nihil tunc igitur causæ esse, ut tam præceps Siciliam cum exercitu peteret. Num quid præter Radirobanem urgeret Argenidem? At verò apud omnes pro flagitii infamiâ fore si desereret Hyanisbem, & veluti traderet hosti. Mittendum ex fidis hominibus aliquem qui interim Argenidem solaretur, & negotii admoneret, quod necessarium fortuna objecerat. Quòd si non impetu hoc bellum veniret, sed tempore traheretur; tunc se pace Reginæ, relicto in Mauritaniâ præsidio; cum copiarum parte discessurum ex Africâ. Neque parvum manendi incitamentum erat.

Radi-

Radirobanes, velut fatalis hostis ubique objectus: Ulturum enim se, specie vindicandi Hyanisbem, dolores quibus ille Argenidem cruciaverat. His paulisper pensatis, Reginæ in hunc modum respondit. Quòd silentio meo suspensam te habui; ne crede, Regina, me ambiguâ consultatione versasse, an esses relinquenda; id est, an paulò nequior ipso Radirobane esse possem. Sed me prædonis, non nunc primùm apud me damnati scelus movit, rursusque meæ sortis fœlicitas, quæ meos errores propitia huc advertit. Nam seu te, Regina, seu causam, seu benevolentiam in me respicio, tantâ verecundiâ tibi devinctus sum, ut negare nil liceat. Quando igitur ita res tuæ sunt, omnia mihi posthabeo; utere regni mei viribus; sciasque in te colendâ nihil me tuo filio cessurum; neque impune, me vivo futurum Radirobani, quòd tuam veluti orbitatem provocavit.

Adcò hæc læta vox Hyanisbæ & Proceribus fuit, ut in Cœlestis suæ ædem plerique decurrerent, omni suffitu gratias habituri de adventu Poliarchi. Nec religionem popularem aversata Hyanisbe, etiam Poliarchum provocavit ad templum. Concitata juveni erat ex maritimo periculo pietas; ut nec invitus ad numinis Afri limen accederet. Vidit ergo, & amoris sui vota illi [1] Cœlesti commendavit; quam, seu Venerem, seu Junonem existimes, virginis specie factam leo vehebat, oculis in altum erectis,

1 *Cælesti, quam, seu Venerem, seu Junonem existimes, &c.*] De Cœlesti quod proprium Africæ numen fuit, multa studiose & erudite Petrus Pythœus monuit; Quis Deus vel Dea fuerit non addit: vulgo Venerem interpretantur. L. Apulejus Afer lib. 6. & 11. De asino, obniti videtur, & Junonem eam facere, adstipulatur Statius lib. 10. Leoni insidens depingitur, unde D. Ambrosius adversus Symmachum Cybelem existimavit, semper invisa Romanis non æquæ Carhaginis Numina. Herodianus l. 5. lunam esse dicit, quam Cœlestem Afri, mitram Persæ, Xiphilinus Uraniam; Platonici tamen, Marsilius Ficinus, & Pausanias in Arcadicis hanc Venerem appellant. Leo tamen, qui Deam vehebat Cybelem, videtur arguere. Ovid. lib. 10.

Dente premunt domitos Cybeleia fræna Leones.

Plura habes apud Lucian. de Dea Syria, Philostr. de hæres. c. 16. Baronium, anno Christi 339. De illius destructione vide S. Prosp. de prædict. l. 3. c. 36.

1 *Cæle-*

ctis, pectore quoque & primis pedibus in sublime ira versis, ut in cœlum eniti videretur. [1] Cœlestem Venerem, Parcarum natu maximam, primi Assyrii coluere. Hinc non longè [2] ad Tyrios potuit commeare religio, & ab iis inter Carthaginis auspicia Africæ tradi. Tunc quidem in honore præcipuo Mauris erat: & sub signo istos versus marmore inciderant, quibus non modò illa dea, sed & Africa celebrabatur.

Ne cœlum, ne, diva, tuo subvecta Leone
Irrupisse velis. Magis hîc tua limina serva,
Limina, quæ votis meritoque implexìmus auro.
Tu si diva faves, [3] Libycis non finibus illa
Præstet humus, cui Sidonii de littore Ponti
Virgo tulit nomen falso subvecta juvenco;
[4] Aut molles Asia tractus, quà Martia multum
Frangitur, & blando lascivit sydore Virtus.
Aspice quàm latis jactat sese Africa fatis.
[5] Illam ingens curvis Nereus amplectitur ulnis,
Ceu custos totamque videt: [6] Ni faucibus obstet
Una Pharos, geminumque solo discriminet æquor.
Ridet cultus ager; facili sata credita surgunt
Fœnore: Magnanimi [7] celebrant deserta Leones;

Et

1 *Cœlestem Venerem, Parcarum natu maximam.*] Hanc & sub Libitinæ & unius Parcæ nomine coluere.

2 *Ad Tyrios potuit commeare religio, & ab iis inter Carthaginis auspicia.*] Nam hi à Tyriis deducunt origimem, teste Virg. l. 1. & 4. Æneid.

—— Tyrii tennere coloni,
Carthago, &c. ——
—— Hic illius arma,
Hic currus fuit.

3 *Libycis non finibus illa Præstet humus, &c.*] Europa est, quæ nomen habuit ab Europa rapta à Jove in taurum transformato. De qua Ovid. Metam. l. 3.

4 *Aut molles Asiæ tractus, quà Martia multum Frangitur.*] Asiatici propter ubertatem soli intemperantes esse solent.

5 *Illam ingens curvis Nereus amplectitur ulnis.*] Africa peninsula est, quæ solo Isthmo Arabico continenti conjungitur circumquaque vero mari, vel mediterraneo, vel Oceano, vel sinu Arabico cingitur, divisa solo freto Gaditano ab Hispania. Hic commendatur Africa ab suis miraculis.

6 *Ni faucibus obstet Una Pharos.*] Olim insula Ægypti oblonga, Canopico Nili ostio objecta, & unius diei navigatione à continente direpta, si Homero credimus.

7 *Celebrant deserta Leones.*] Deserta Lybiæ ob æstum vehementem dant ortum Leonibus, unde dicti sunt Marmarici. Plin. teste.

1 Et

[1] Et dites ſtrident ebora inter candida ſylvæ.
[2] Heſperidum hæc fulvos genuit terra aurea ramos;
Heſperidumque Atlanta patrem, qui vertice magno
Arduus in miſeras cœlum deſcendere gentes
Non ſinit, aut tactis ſordeſcere ſydera terris.
[3] Hîc tepidus lavit naſcentem Pallada Triton.
[4] Hîc & fatidicus mediis in Syrtibus Ammon
Haud ſitit, & multa velat ſua cornua ſylva.
Nos Pater Armipotens, [5] nos & Junonia ſervant
Numina, [6] nec montes ſpernis deus ales avitos.
[7] Tu quoque, Cœleſtis, Genitrix tu maxima rerum,
O adſis; Libycas & qui jam dicere dotes
Certabunt, ſeu Muſa chelym, ſeu ſumet Apollo,
Te, dea, te primam, & tecum tua munera narrent.

Nuncupatis apud Cœleſtem votis, reliquum diem belli cura abſumpſit. Quinquaginta varii generis navigia erant Poliarchum comitata. In iis ultra duodecim armatorum millia ferebantur. Pars claſſis tempeſtate debilis in arenam ſubducta, alia, pelagi fluminiſque obſervatura confi-

1 *Et dites ſtrident Ebora inter candida ſylvæ.*] Eſſe Elephantes in eadem Libya teſtis eſt idem Plin.

2 *Heſperidum hæc fulvos genuit terra aurea ramos.*] Fabulantur Poëtæ ad radicem montis Atlantis Heſperides Viridarium coluiſſe, ubi mala aurea vigil Draco ſervabat, harumque partem Atlantem cœlum humeris ſuſtinere, ne cœleſtes orbes & ſydera in terras delaberentur.

3 *Hîc tepidus lavit naſcentem Pallada Triton.*] Pallas ſupra Tritonem Paludem Africæ primum viſa, unde Tritonia dicta eſt, ut ſupra.

4 *Hîc & fatidicus mediis in Syrtibus Ammon Haud ſitit, & multâ velat ſuâ cornua ſylva.*] Juppiter Ammon ſub ſpecie arietis colebatur in Libya, eo quod ſitienti Libero patri in Arabiæ deſertis, Jovemque patrem imploranti apparuit in forma arietis, qui terram concutiens pedibus, fontem oſtendit. quamobrem templum à ſe ædificatum Jovi Ammoni, hoc eſt, arenario conſecravit; Græci enim ἄμμον *arenam* vocant, de quo fusè Perrotus, Plin. l. 4. Fatidicus dicitur, quia reddebat oracula mediis in Syrtibus, ubi ventus montes arenoſos ſæpe circumaggreget. Additur, *velat cornua ſylva*, eo quod eſt illud templum in media ſylva; vide Q. Curtium, l. 4.

5 *Nos & Junonia ſervant Numina.*] Juno Mauritaniæ protectrix; nam,

— Hic illius arma,
Hic currus fuit. —

Æneid. lib. 1.

6 *Nec montes ſpernit Deus ales avitos.*] Mercurius Majæ Atlantidis filius amat Africam, ubi mons Atlas dictus de nomine avi Atlantis.

7 *Tu quoque, Cæleſtis.*] Vide ſupra, quæ de Cœleſti Dea.

1 *In-*

confinium, cum Mauritaniæ triremibus in stationes divisa est. Trabes, remos, & cum funibus vela, omnia denique armamenta, ingens festinatio conferebat. Inter mare & urbem delectus castris locus; & additi Gallis Mauri vexilla in eodem fixere Principio; [1] induti more gentis ferarum ingentium pelles, & Elephantorum terga curvantes in usum clypeorum: paucos tamen hos esse Poliarchus dolebat. Nam vix ad tria millia scripti milites erant; cives autem, castris inepta multitudo, intra Lixam cum armis ad mœnia aggeresque servandos continebantur. Neque ille dubitabat quin cum Gallicis quas advexerat copiis posset debellare Radirobanem. Sed si bello non prælio opus erat; quid faceret in Siciliam iturus? Solusne proficisceretur? an suos milites secum abveheret; quos Hyanisbe propemodum solos habebat? Huic curæ intentus, constituit hortari Hyanisbem, ut gentilem aciem ampliori delectu adornaret; non quasi Radirobanis metu, suive discessus mentione injectâ; sed veluti transferendo in Sardiniam bello, si fortè timidioribus mutatus consiliis hostis cessaret.

CAPUT XVIII.

ARGUMENTUM.

Quod exigi tributa nulla debeant, Hyanisbe Poliarchum ad ea impellentem arguit. Nam ad naturam accedit, ut quisque opibus fruatur industria sua partis: & civili rationi commodum est, ut quid suum est, quid alienum intelligat. At enim ære multo ad quotidianos Regiæ præsidiorumque sumptus opus est. Esto: sunt patrimonia Regum, & portoria quæ sufficiunt, si ea gratiosis non prodigunt aut non negligunt. Fit enim plerunque ut Reges innocentissimum vitæ genus, vivendo de suo vectigali omittant, aliudque instituant prædæ proximum.

IGITUR posterâ luce, de belli ratione cùm ageret, suasit, ut tributum in belli apparatus Mauris omnibus imperaretur; quò Regina pluribus cohortibus, atque turmis, gereret bellum; Numidas quoque qui in vicino erant;

mercede

[1] *Induti ferarum ingentium pelles.*] Pellibus olim usi sunt pro lorica & clypeo teste Hercule, indui solito Næmeæ pelle leonis.

1 Ut

mercede conduceret. Utilissimum consilium (retulit Hyanisbe,) & quod meæ etiam menti succurrerat. Sed quis locus convocando nunc ex totâ gente concilio, cujus necessaria est tributis indicendis auctoritas? Stupuit Poliarchus, liberis regnis assuetus. Non ergo jus regium, non regionis discrimina, satis populum cogere ad tributa; nisi ipse per homines à se legatos consentiat? Scilicet nervos imperii, id est ærarium, in potestate populi esse; Hunc arbitrum rerum, & suorum Regum Regem uno hoc jure publicis omnibus cœptis, consiliis, viribus, moderari? Certè non regnandi veras leges hoc pati; non cum summi imperii nomine convenire. Cœpit deinde hortari Hyanisbem ut excutere anniteretur pessimi moris jugum, quo sceptrorum libertatem Mauri adstrinxerant. Et tentandi an id populus pati posset, tunc commodissimum tempus esse, cùm externo pavidi bello, crederent pensione quam Regina imperasset, se salutem redimere; Videberis, inquit, non novandis quidem rebus intendere vim regiam; sed sub discriminis articulo extraordinariâ quidem, sed necessariâ ratione id æris impetrare à civibus. Quod si successerit; præjudicio utique erit, ut & in cæteris periculis, nihil rogato populo idem necessitatis terror ad tributa sufficiat. Et, ut quamvis aversæ, aut fastiditæ rerum species ipso usu nobis conciliantur, paulatim assueti patientur ex uno Regis suffragio rem pendere; magno quidem ipsius populi commodo, cui sæpe libertatis umbra illusit.

Scio, retulit Hyanisbe, multum mihi, prolique accessurum, si hanc nobis potestatem pararem. Sed nec unquam absque discrimine ea novitas proferretur in populum; & nunc omnium minimè, cùm in hostem concitandi sunt animi; jamque satis externi est mali, absque civili discordiâ. Ædepol efficaciùs Radirobani pugnarem, quàm ille omni exercitu quem parat. Nam & Maurorum contra me studia accenderem, & illi placarem. Dii præterea

obstant ne hunc morem violare aggrediar, quem omnino existimo sanctissimæ æquitatis plenissimum. Quem autem? subjicit Poliarchus. Ne, inquit Hyanisbe, inconsulto populo aut invito, ulla tributa Rex imperet. Placetne Reginæ personam nunc exuam; quæque sæpè in hanc rem audivi, aut ipsa cogitavi recenseam; Vel ut mecum sentias, vel ut errore me liberes? Placet, inquit, Poliarchus. Patrocinare illis, qui nec perdi nisi propriæ potestatis licentiâ possunt; nec servari nisi ad obsequii reverentiam adacti. Simul se ad audiendum composuit, juvenili animo indignatus id quod tantopere sentiebat oppugnari; Neque ratus Hyanisbem tàm ex animi sententiâ loqui, quàm subductæ potestatis pudorem specie æquitatis tegere velle; quasi sublevaturam suas angustias, si ad sortem ad quam ipsa adigebatur, alios Reges damnaret.

At illa; Principatus conditos scimus, ut vi sublatâ quæ omnia ad potentiores trahebat, ex naturæ & rationis imperio agantur res humanæ. Quid autem ad naturam magis putes accedere, quàm ut quisque opibus industriâ suâ partis fruatur; aut rationi civili commodius, quàm ut intelligamus quid nostrum, quidve alienum apud nos sit? Atqui de medio utrumque tollimus, si quæ cives suâ diligentiâ peperere, vindicamus ut lubet ærario, facimusque ne sciant quantum ex domesticis opibus Regi, quantum sibi jura attribuant. Qui enim id sciant; cùm non hoc suum, ac ne legis quidem arbitrium sit, sed Principis duntaxat unius; cumque tributo semel exacto, adhuc ipsi simpliciter suis bonis non gaudeant, quæ aliis scilicet Regis edictis possunt rursus delibari? Mistæ hereditatis atque confusæ, quot mala sint si ignoras, respice ferventia litibus fora. Hanc communionem, hoc chaos, non amici, non fratres diu ferunt. Ipsæ denique uxores scire volunt, suis ex bonis quid in maritum transferant, quidque sibi recipiant. Quis igitur diuturnam & publicam pacem speret,

ret, si quæ Rex adimit civibus, facit sua; quæ relinquit, adhuc habet cum illis communia?

At verò ubi tollendi tradendique fines sunt, ea æquitas à naturâ præscripta cuique familiæ limites suos, jura, officia, designat. Spes deinde placendi, & aliquid utrimque vel impetrandi, mutuam necessitudinem insinuat inter Regem ac populum. Quippe populus, ne Princeps commissum sibi ferrum summo jure stringere amet, ne temerè ineat bella vel paces, ne imperitis aut levibus publica munia dividat, sponte regiam gazam de suo implebit. Erunt hæc præmia, quibus Principis virtutes donabit; simulque præteritis beneficiis gratiam referet, & futura merebitur. Rexque vicissim non committet ut cives sævis aut externis moribus lædat, nihil quoque, si duriùs cum illis agetur, de suo concessuros. Hæ sanctissimæ sunt habenæ, quæ Regem populumque jungentes, utrimque ab injuriis & superbiâ arcent luxuriaturam potestatem.

Sed opus est scilicet ære ad quotidianos Regiæ sumptus; & ex magnificentiâ Regum de viribus & opulentiâ regionis exteri judicant. Quid præsidia? (inquies) quid classis? Vix ullum profundius mare quod ingestas opes absorbeat. Equidem vera hæc esse, experimento quoque comperimus. Sed nec ullis Regibus tam angustè à populo legem dictam existimo, quibus ad hæc regni munera atque insignia non opes sufficiant. Ingentia illis patrimonia, & si probè curentur satis dignitatem assertura. Portoria quoque non pauca, licitatoribus magno redempta; His pleraque præterea jura & in aliis gentibus aliisque diversa sunt. Hæc gaza, hæ opes, Regi ad splendorem sufficient, si regnare solus volet, nec prodigis animis quos insanè aut serviliter amat penè in purpuræ communionem asciscere. Ast ubi tàm perdendi quàm rapiendi aviditas illum invasit; ut nec assuetæ & legitimæ opes, ita nec ulla tributorum acerbitas tantam voraginem explebit. Subeat imperia populus, suam operam suosque labo-

res in ærarium conferat, at is Princeps ([1] ut de Erisichthonis fame pueris narramus) semper vacuus, & erectis in futurum votis, egebit. Eo quoque profusior quò facilius credet rediturum sanguinem confecto ærario. An ergo miraris abstinere populum nihil profuturo obsequio, & negare proceribus paucis qui Regem circumsident, opes sibi & liberis paratas; quas tamen & Regi donabunt; ubi illas jam non ex prodigæ mentis morbo, sed efflagitantibus patriæ rebus exposcet?

Audio quoque in gentibus quæ patientissimæ tributorum sunt, minùs illo obsequio Regibus agi quàm creditur: quia patrios fundos, & quicquid Regibus in domesticâ hereditate est, paulutim hæc facilior popularis pecuniæ ratio atque fiducia evertit. Negligi enim patrimonia illa Regum, tanquam angusta, aut laboriosa, aut denique ad privatorum sortem accedentia, incipiunt; mox in gratiosos homines dividi, pignori dari, veraque aut simulatâ emptione excidere. Ita Reges innocentissimum vivendi genus omittunt, de suo vectigali; aliudque instituunt proximum, prædæ; nec tamen auctis quàm mutatis opibus, tamen veluti victores ferociunt.

An denique legitima regna à sævitiâ tyrannorum distinxeris; si utrobique res suas precariò cives possident? miserorumque hominum tota interdum cum suis laribus supellex, de exhaustis domibus rapta, sub hastâ & præconibus prostat? Nec invidiam facio vani spectaculi mentione; si vera retulêre qui in regionibus fuerunt in eam sortem Regi obnoxiis. Quod enim viritim imperatur, ut leue sit opulentis; At rusticos, at colonorum tenuiores, sæpè sic premit, ut non penum, aut stratum relinquat in quó

1 *Ut de Erisichthonis fame narramus, eo profusior, quo credet rediturum sanguinem confecto ærario.*] Illustris comparatio cum Erisichthone, qui filiam suam vendebat, nunc in hanc, modo in illam formam se convertentem, sperans eam semper in paternas manus redituram. Ingenti autem fame cruciabatur, quia Cereri sacram arborem ceciderat.

1 *Non*

quo saltem perculsi conquiescant. Quid hoste victore expectarent acerbius?

Tetigit Poliarchum de agricolis invidiosa narratio. Itaque non passus plura dicere Hyanisbem, ita orsus est. Nollem isti (Regina) per quos hæc crudelium, ut memoras, tributorum fama ad te allapsa est, maligno compendio tradidissent rem obscuram: sed apertâ rei serie essent usi; quæ tàm Reges, quàm ipsum vectigalium morem absolveret. Numquam enim Regibus est animus hæc edi credelitatis exempla, quæ memoras. Si verò quæstores ac Judices fortè interdum atrociùs quæ jussa sunt extorquent; aut qui viritim indicunt, quid de tributo exolvere quemque oporteat, iniqui in nonnullos extiterint; An ideò Regibus tributisque tam sæviter irascendum? etiamque solvendi in totum publicæ rei nervi, qui ex ejusmodi vectigalibus constant? Esto enim. Pone eos errare qui dividendis in singulos oneribus sunt delecti: Adde in capiendis pignoribus præter modum sævire lictores, Facias quoque si placet, in crimine esse Reges sub quibus hi mores rigebunt; At nihilo iniquior erit ipsa potestas Regum; jus, inquam, de quo agimus, indicendi vectigalis. Nisi forte justæ res non sunt, aut leges, aut jura, nisi cùm iis justè utimur; exuuntque naturam ad virtutem eorum, aut vitium, quibus commissa sunt. Quid si populus jusserit tributum tibi conferri; Nihil magis legitimum, inquis. Sed in eo colligendo, si, ut sæpè fit, injustiùs duruisve cum civium aliquot agetur. An post hanc injuriam legitimum esse desinet, quod consensu populi ratum fuit? Nemo verorum Regum est, cui inconsulto populo belli indicendi, pacisve firmandæ non summa potestas sit. At si temerè eo jure utentur, hostemque intempestivè facient, aut lacessent; quantò id populo damnosius erit, quàm ulla tributorum aviditas? Neque tamen, ô Regina, hanc ideo armorum potestatem negabis esse justissimam, quod eam, ut constat, possumus iniquissimè usurpare;

 Ut

Ut inde intelligas ex ingenio aut ſcelere hominum non æſtimandam eſſe rectitudinem legum ipſarum.

Ajebas, daturos operam Principes modeſtiâ, cæteriſque officiis, ut in ſuarum virtutum præmium ferant ſponte à civibus tributa. Neſcis enim quibus maximè Regibus apud populum ſit veneratio. quàm ſæpè rectas artes deſpiciat; falſiſque virtutibus, aut ſplendidis vitiis decipi amet, ut denique ejus ſtudia à ſalute publicâ divertant. Imò adulandum plebeculæ erit, & ex illius libidine capeſſenda negotia, ut deſerti officii mercedem Principibus conſtituat. Frænum pretio removebit; pretio laſciviet, & peribit. Malè agitur cum rebus humanis, ſi non bonis, ſed plurimis placere Reges volent.

Salubriores fieri aquas putant, ubi ex puteis aſſiduè hauris; quæ, ſi ceſſas, aliquo veterno emoriuntur; Haud diſparis fati vires & animi vulgi ſunt. Ipsâ laboris aſſiduitate crudeſcunt, & ignaviam odere. Ocio corrumpuntur. Num igitur utiliſſimos neges ſtimulos eſſe qui ad diligentiam omnium virtutum fœcundiſſimam eos adigunt, & ad negligentiæ torporem non ſinunt connivere? Atqui nulli ad eam rem acriores quàm hæ Regibus penſitandæ pecuniæ. Quippe ſi ſocordiæ amore, vivere parcè, & negligere corporis cultum maluerint, quàm labore opulentiam parare; non ideò in remiſſionem ſolvi licebit: ſed à ſui curâ abeuntibus, præſtò erit hic Regibus, aut veriùs patriæ debitus labor, quo penſionem parent haud dubiè à lentis etiam aut invitis exigendam. Ita dum coguntur ad alienæ utilitatis operam, pro ſe quoque aſſueſcunt laborare. Mox illos pluſquam pro ſe aut pro Rege tenebit ipſa laboris & induſtriæ conſuetudo. Hinc artificiis cultus, hinc corporibus & animis vigor; & in pari omnium aſſiduitate, regionibus opulentia non mollis atque luxurians, ſed virilis & robuſta. Eâdem operâ rudis plebs atque incondita, ſparſique in agris ad paſcua aut aratra homines, domiti labore, ſenſuque ſortis ſuæ monentur ſe obſe-

obſequio, non imperio genitos eſſe; Qui, ubi non in uſu aut poteſtate Regum ſunt illa tributa ſolertiam ſolicitatura, ſæpe feroces, nec magiſtratibus tractabiles, ſtolidè aut periculosè ſuperbiunt. Nempe ingenia quæ virtutibus non impleveris, vitiis vacant; veluti ceſſante cultu ager, quem meſſibus onerare timueris, ſe inutilibus herbis ſponte exhauriet.

Finge tamen eſſe leges, quæ negligentiæ & ocio mulctam dicant, ſuoque ſatis ingenio vulgus acui ad laborem. Demus præterea populum judicio non carere, & Principe juſtam utique opem petente ſuas impigrè opes collaturum in publicum. Quid verò ſi occurrunt quæ & ſubitò peragi debent, & niſi publicis ſumptibus non poſſunt expediri? Dum monetur populus, dum delecti vocantur, aliquot menſium labor eſt, & religioſum hunc ordinem non expectant negotia; effluitque inter moras rei gerendæ occaſio; aut ingruit malum, quod præſentibus repuliſſes ſtipendiis. Quid dubitas, Regina, vel ex ſtatu præſenti agnoſcere quàm juſtè de moribus illis querar? Inſtat hoſtis externus: Bello non auro minùs, quàm ferro geri ſolent. Quia tamen citiùs aderit hoſtis, quàm populus conveniat, deerunt tibi publicæ opes, quibus alas exercitum, & ex vicinis gentibus auxilia contrahas.

At nec ſubita modò Regibus occurrunt; ſed ſæpè ſecreta, quæ & intereſt non vulgari; & inter hanc tamen quærendæ pecuniæ rationem tegi vix poſſunt. Voles invadere in hoſtem imparatum, aut quæ olim tua rapuit inopinatò recipere. Intereſt ne ille, aut omnino vicinia conſilium intelligat; In hanc rem igitur dum neceſſarias opes quæris à populo, indicisque conſilium, an proferes in publicum tuæ mentis arcana? at ſimul tuorum conatuum velut animum in ventum effuderis. Sin verò (ut oportet) habebis hanc molitionem tibi ſecretam; quid cauſæ ad populum afferes rogandi tributi? quid ſi lentus eſt, impellendi? An præterea æmulas circùm gentes, aut

illos omnino quorum intereſt te eſſe quietum, incurioſos fore vel ſegnes exiſtimas? Quos utcunque fefelliſſes, conſuetâ, nec ſtrepitu publiciſque rumoribus notatâ, poteſtate exigendi tributi, hos ipſa conventûs celebritas, quem ex omnibus provinciis cogis, quique ignorari non poteſt, ad ſuſpiciones, & ſui curam, erexerit.

Si verò (quod ſæpè fit) non civibus cum Rege conveniet; ſi contemptu vel odio eum lædere amabunt, illiuſque conſilia quamquam recta deſpicient; quid rebus tandem fiet? Ut ſi qui imperiti dum hoſtem ferire ſtatuunt, ſeipſos obverſo telo tranſverberent; Ita populus ſuo & patriæ jugulo imprimet vulnera Regi inviſo deſtinata; negatis ſtipendiis, quæ Reipublicæ tempus efflagitat.

Quid denique regiam poteſtatem, quam omnium potiſſimam vel ipſi fatentur qui nolunt experiri, eâ debiliorem ſtatuimus, quâ alicubi Optimates potiuntur? Certè enim in gentibus in quibus Senatui ſumma poteſtas eſt, non conſuli, [1] non rogari populus ſolet, velitne ac jubeat rempublicam ſuo ære eſſe adjutam. Decernunt ipſi Patres, ſanciunt, imperant; & populum nolunt ad tantæ poteſtatis guſtum attolli; quæ, ſi rectè ſentimus, propè ſumma in civilium rerum momentis eſt. Cur autem id illis juris ſit, & ad Reges non pertingat? Si, inquam, legum condendarum Regibus jus eſt non minùs quàm in ejuſmodi republicâ Optimatum Concilio; ſi non in cives anguſtius mortis ac vitæ arbitrium: ſi par denunciandi belli, aut fœderum iciendorum auctoritas (quæ apud homines graviſſima cenſentur) cur tantùm una hæc impar indicendi tributi poteſtas ſit? Quæ leges? quis populus ita juſſit? unde origo diſcriminis? aut cur Reges agnoſcant populi faſces, quos Optimates premunt?

Poterunt tamen avidi aut negligentes æris Principes peccare

1 *Non rogari populus ſolet, velit ne ac jubeat.*] Alludit ad Romanos ritus in ferendis legibus, hoc pacto, *Velitis, jubeatis ne*, &c. Poliarchus hoc diſcurſu Reginam ad ſuam auctoritatem revocat, uti modo dixi.

1 *Se-*

peccare in populum. Certè enim, & in cæteris etiam rebus, quas non ideò juri eorum detrahimus. Ubi candidus ille, ubi innocens ensis, quem in immeritum vulnus non possit gestantis temeritas urgere? At regionem exhaurient contracto undique auro. Rara hæc (si continget) & brevis injuria; Cùm sub Regibus solis sit qui in ærario extruere inutiles cumulos amant; adeoque à Principum genio id vitium dissentiat, ut vix duos seriejunctos adhuc infecerit. Sub his verò qui sunt in exigendo largiendoque immodici, quamquam iniquissimâ libidine plurimos lædunt, hoc saltem publicarum injuriarum lenimen est, quòd, ut Oceanus exceptas fluminum aquas, nebulis imbribusque reddit terræ; ita illi per Proceres, quibus indulgent, subinde remittunt in vulgus quicquid exsuxerant. Quamquam porrò ad publicam pacem est, ne civium in se fidem Princeps immodicis vectigalibus lacessat; tamen, si calculum ponis, rariùs gentes seditionibus arsisse reperies, quibus ad tributa ferenda satis est Regum nutus, quà m quæ se ipsas ad illam patientiam non comparaverunt. Adeò sæpiùs in publicam peccat pacem vulgi sagina, & quædam imago nimiæ libertatis, quàm vel duriorum Principum læva severitas.

Pudebat Hyanisbem fateri se tam subitò esse mutatam. Quippe haud ægrè persuaserat Poliarchus jura illa Regibus deberi. Ergo molliori sermone, & perfunctoriè quæ audiverat refutando, paulatim in eandem sententiam concessit; & hortante Poliarcho statim occultam iniit viam parandæ potestatis. Præcipuos suæ Lixæ Magistratus jussit acciri, breviterque memorato bellorum quæ instabant discrimine, petiit ut sibi confestim talenta centum magna, ex civium ære conficerent. illicò paruêre; satis periculi imagine ad omne obsequium compulsi; & fœlicissimæ celeritatis fuit, quòd intra biduum comportata pecunia tanto exemplo reliqua oppida impulit ad ejusdem officii curam. Liberalitatis etiam & munerum causa ob

natalem Hyanisbes geminabatur, qui opportunè tunc incidit. Is dies, quamquam tanto in motu, omni remisſione cultus fuit quâ pacis ocia celebramus. Commeſſabundi in urbe & caſtris, [1] ſeque & pocula coronaverant, adeò ut ſub noctem Gelanorus, cui credita erant caſtra, Poliarcho nunciaret, eam licentiam ſiſti non poſſe. Ille ad vallum properavit, haud ignarus in bellis nullum fortunæ tempus dandum quo ipſa ſubitis caſibus utique gaudens, poſſit improvidos merenteſque percellere. Sed pleriſque jam domitis mero ſomnus irrepſerat. Jacebant inter vina; aut accipiendo inepti imperio cantabant; Nec Mauri quidem tantùm, ſed & Gallorum vulgus. Poliarchus Gelanoro, cæteriſque qui compotes ſui erant, caſtra atque vigilias, & ebriorum hanc turbam impensè commendavit; Utque erat feſtiſſimi ingenii, cùm in urbem rediiſſet libens verſus aſpexit, quibus unus ſuorum Druidarum in temulentos ſic luſit.

Venit iô numen; feſto deus ecce tumultu.
Ecce deus. [2] *Læti Bacchum advexere furores*
[3] *Pampineo inſignem curru,* [4] *quem Tigridi multâ*
Axis agit, [5] *cœli ſpoliis armatus Eöi.*
[6] *Æra ſonent campis,* [7] *omnique à fronte Corymbus*
Nutet, & attonitam rumpant cava tympana noctem.

Venit

1 *Seque & pocula coronaverant.*] Coronas conviviorum non ſolum è floribus foliiſque, ſed etiam ex auro fuiſſe conſtat ex Tacit. Annal. l. 2. *Coronæ aureæ magno pondere Cæſari & Agrippinæ, leves Piſoni & cæteris offeruntur.* Ex Capitolino; In Ælio Vero: *Data convivis aurea & argentea pocula & gemmata, coronas quin etiam datas Lemniſcis aureis interpoſitis & alieni temporis floribus.*

2 *Læti Bacchum advexere furores.*] Bacchantes Bacchum ex India victorem comitatas eſſe auctor eſt Ovid. Metam. lib. 4.

3 *Pampineo.*] Pampinus inſigne eſt Bacchi; unde navis illa Nazonica pampino & hedera veſtiri ſtatim viſa eſt. Ovid. Metam. l. 4.

4 *Quem Tygride multâ axis agit.*] Currui Bacchi Tygres, & Lynces, & Pantheræ addicuntur, quia ſunt vini amantes, & ferocitatis Bacchicæ.

5 *Cœli ſpoliis armatur Eöi.*] Victor ex India, quæ eſt in Orientali plaga.

6. *Æra ſonent.*] Bacchantum tympana, quæ in Orgiis Bacchi pulſabantur. Vide ſupra l. 1.

7 *Omnique à fronte corymbus.*] Hedera cingat tempora; eſt enim corymbus uva & granum hederæ, qua Bacchus coronabatur.

1 *Hic*

Venit iô numen. Nimius quatit omnia Bacchus.
Hîc trepidi postes pulsataque tecta recedunt.
[1] *Hîc hedera, hîc picto saliunt* [2] *monstra ebria cœlo,*
[3] *Et quicquid timidis Mineidas induit alis.*
Non magis [4] *Odrysias cùm nox Trieretica matres*
Impulit, aut [5] *Tyriam stimularunt Orgia Dircem,*
Arva fremunt, spumat multo cratere vocatum
Numen, & imbelles ardent [6] *concurrere thyrsi.*
Non tamen hîc cædes, [7] *fata aut Pentheia Bacchus*
Attulit, erranti [8] *truncum vel falce Lycurgum;*
Sed trepidos gressus, [9] *blandoque papavera somno.*
Forsitan & timidas ignota audacia mentes
Implet, & expulsa mirantur cedere curæ.
Ecce jacent nullo perfusa sanguine turbæ,
Victoremque suum perflant; Secura malorum
Fortunaque cohors. O captis numen amicum
Gentibus, & tanto fœlix insania lucro,
Ni brevis, & primos expiratura sub ortus!

CAPUT

1 *Hic hederæ.*] In eadem fabula telas suas Mineides in hederas conversas esse obstupescunt.

2 *Monstra ebria cœlo.*] Ebriis videntur omnia susque deque ruere, cœlum, astra, domus, &c.

3 *Et quidquid tumidis Mineidas induit alis.*] Aërem intellige, quem alis complectantur Minei filiæ, factæ vespertiliones, ex quo Bacchi Orgia contempsere, ut affingit Ovidius libro 4. Metamorph.

4 *Odrysias cum nox Trieterica matres.*] Bacchantes ex Thracia, quæ tertio quoque anno ferino ritu Orgia, seu sacra bacchi celebrabant. Vide supra l. 1.

5 *Tyriam stimularunt Orgia Dircen.*] Celebrarunt Orgia circa fontem dictum à Dirce Lyci conjuge, equis olim raptata, sed Deorum miseratione in fontem mutata.

6 *Concurrere thyrsi.*] Hastilia sunt obducta hederis, quibus Euantes in Orgiis utebantur, & obvium quemque feriebant. Tacit. Annalium l. 11. *Ipsa C. Messalina, crine fluxo, Thyrsum quatiens, juxtaque filius hedera vinctus.*

7 *Fata aut Pentheia Bacchus Attulit.*] Pentheus à matre & sororibus Bacchantibus laceratus est, quod Bacchi numen contemneret. Ovid. Metam. 4.

8 *Truncum, vel falce Lycurgum.*] Is vites amputans crura sibi falce abscidit; hujus meminit Plutarch. in opusculo, quod de utilitate Poëtarum scripsit. Plaut. Capt. Scen. 4. 5. Virg. 3. Æneid.

9 *Blandoque papavera somno.*] Hæc planta somnum conciliat.

CAPUT XIX.

ARGUMENTUM.

Ob natalem Reginæ omnibus in urbe & castris comessabundis, aut vino somnoque obrutis Radirobanes cum numerosa classe supervenit, oppressisque custodibus castris potitur. Obnititur Gelanorus. Postera luce Poliarchus insidens equo spe vincendi ordines implet. Ubi signa canunt acerrimè acies coëunt. Radirobanes abreptus equo inter turmas hostiles, inimicæ civitatis mœnia intrat, mox abjectis fasciis immensum lacum trajecit, suisque anxiis redditur.

SED nec remiges, militesque totâ classe minor lætitia, ac deinde sopor invaserat; adeò ut ægrè deinde proprio periculo, & penè vulneribus, ponerent somnum. Ipsâ enim illâ nocte adventans Radirobanes, ferociter à mari in capacem fluvium egit navigia, strenueque oppressis qui pauci ad custodiam vigilabant, totum littus ripamque obtinuit. Præsidiarii relictis navibus ad castra confugiunt, aut amentes terrore, ad portas civitatis tam tunc sibi quàm hostibus clausas: Alii triremes in altum impulere, quâ hostem abesse silentium monstrabat. Radirobanes suorum plurimis confestim expositis, imparem quoque dato terrori civitatem fore existimans, milites distribuit, qui in littore consisterent, quique scalis niterentur per mœnia. At non Gallis, & Afris, qui in terrâ consederant, formido eadem, aut fortuna, quæ classiariis fuit. Gelanorus audito tumultu in littore, jubet passim excitari dormientes. Multis somnus mentem reddiderat, aliisque periculum. Ipse dispositis per vallum custodiis, & Micipsæ commendatis (dux ille Maurorum militum erat,) cum parte suorum, hostem jam veluti victoriâ securum aggressus est. Radirobanes posteaquam intellexit adhuc esse qui sua defenderent, haud nescius locorum iniquitatem ignaris & advenis intempestâ nocte timendam; revocari suos jussit; satis egisse visus quòd æquore victor, statuere primo impetu posset in arenam tentoria. Facilem quoque in crastinum victoriam augurabatur, ignarus

rus cum Poliarcho decernendum,& Gallicis turmis. Contentus etiam Gelanorus, à castris & urbe prohibuisse hostem, non perrupit ad eorum stationes; prælioque nocturno, præsertim absente & inconsulto Rege, abstinuit.

Primâ deinde luce Poliarchus, qui apud se non erat ex cladis nocturnæ dedecore, suos, ac Mauros, ad concionem vocat. Ibi questus militare flagitium esse admissum ab iis qui servaverant maria, adesse exermes jussit quotquot ex Gallis à classe aufugerant, eosque in fortuitam seriem digestos [1] decimi cujusque expiari supplicio. Eadem Reginæ severitas in suos Mauros erat. Sed cùm jam numerati ducerentur ad pœnam; illa pro Gallis, ipse pro Mauris, oravit. Ita leviori infamiâ, & in delictis militum assuetâ (nam inultum facinus non esse intererat) quibusdam aliquid sanguinis de lacerto missum est, fossam alii seminudi ducere jussi; alii pari cultu stare in foro, sui spectaculum civibus præbituri. Et quamquam id tempus egebat militibus, relicti sunt tamen eo die ad dedecus, ut cæteros animadversionis timor acueret.

Jamque ipse Poliarchus [2] coccineâ insignis chlamyde eminebat in Numidâ equo, [3] nudumque verticem huc illuc ostentas, sui reverentiâ & spe vincendi omnes ordines implebat. Relictis deinde qui regiam, qui mœnia, qui claustra portarum tuerentur, ad castra cum cæteris processit; militibus ex imperio Gelanori jam in ordines passim euntibus. Quippe & leviter armati justæ pugnæ initia utrimque libaverant, & Radirobanes totam aciem instrue-

1 *Decimi cujusque expiari supplicio.*] Fuit hæc una ex gravissimis animadversionibus militaribus decimum quemque sorte ductum ad supplicium petere. Livius lib. 2. *Cætera multitudo sorte quisque ad supplicium lecti.* Vide Suet. in August. & Calig. *Decumanum quemque ignominiosæ cohortis sorte ductos necat.*

2 *Coccineâ insignis chlamyde.*] Coripp. l. 2. num. 4.
Cæsareos humeros ardenti murice texit
Circumfusa chlamys.

3 *Nudum verticem ostentans.*] Ita Cornelius Tacit. *Spectatus est sacro vir intecto capite pugnam pro Romanis ciens ostentandæ virtutis, &c.* Idem video fecisse Cyrum in pugna extrema.

1 *Pau-*

instruebat; longè animo vultuque commotior, ex quo à captivis audiverat illic unum ex Gallicis Regibus esse; & Poliarchum appellari. (Nam eo nomine ille censeri volebat quo apud exteros se celebraverat in tenuiori fortunâ.) Statim Radirobani occurrit, ita juvenem vocari cujus amore capta Argenis sua fœdera despexerat. Sed an is ipse esset haud immeritò ambigebat; quia & multis idem nomen poterat convenire, nec de eo Selenissa ut de Rege meminerat. Ac ut maximè Rex esset; unde tunc ille in Africa? quis deus hoc æmulorum par composuisset ad certamen? aut quod rixarum ingenium, ut idem occupato Argenidis animo intervertisset suas spes in Siciliâ, & nunc veluti ex compacto adversaturus consiliis suis in Mauritaniam venisset?

Sed imminens prœlium dilatam tot cogitationum seriem vertit in iram. Planicies modica erat à loco quem castris Radirobanes insederat, ad vallum Poliarchi. Hæc ad pugnam destinata, armis undique & signis fulgebat. Uterque Rex ad dexterum cornu suorum tuebatur. Lævum Sardorum regebat Virtiganes; & honori Maurorum Poliarchus dederat, ut in lævo senex Micipsa, magni in illâ gente nominis imperaret; Huic tamen additus Gelanorus; ut vigore ætatis sufficeret ad ea quæ ætas in Micipsâ detraxerat. Annotatum est ad victoriæ ingentem fiduciam, Gallorum Maurorumque [1] paucissimos in procinctu nuncupasse testamentum. Adeò non vincere modò, sed & frui victoriâ sperabant. Ubi signa cecinêre, initium pugnæ à sagittariis fuit. Sed fervidiùs quàm ex Imperatorum præceptis campo decurso, totæ acies ad pugnam coierunt. Sic ademptum spacium sagittis fundisque est. Vix locus ad hastas phalangibus; vix satis vertebantur equi in turmis. Ita omnibus primo ardore concitatis,

1 *Paucissimos in procinctu nuncupasse testamentum.*] Tertium testamenti genus *procinctum* vocabant, cum milites ituri in prælium nulla legum solennitate, tribus aut quatuor adhibitis raptim apud commilitones testabantur. Varro, &c.

1 *Acti*

tatis, nemo tamen aut vires Poliarchi aut animum æquabat; quamvis & Radirobanes æmulatione terribilis memorabilem pugnam ederet, & multi suis ducibus digni laudarentur vel suâ vel hostium morte. Luebant plerique insontes paucorum insaniam, & quod tristissimum bellorum nefas est, non ex offensâ, vel odio, sed partitione fortunæ habebant quibus vitam eriperent.

Jam sanguinis multum erat; cùm fatis adhuc plurium necem properantibus visi sunt dii intercedere. Quippe ea nubium caligo condidit diem, ut veluti ad intempestivam noctem plerique horrescerent. Fulminum deinde strepitus, & decurrentium fulgurum minæ, ad religionem metumque furorem in alternis cædibus bacchantium convertit. Sed adhuc implicitos, dubitantesque diis parère, [1] acti in vesaniam Elephanti diviserunt; quos Hyanisbe jusserat cum frontalibus, cristisque & turribus promoveri in aciem. Plerique eorum nuper in venatione capti, & adhuc propemodum rudes, nondum libertatis & ferociæ erant obliti. Adhuc verò Europæ incognita erat hæc species. Immensum & informe animal; penè omnibus membris unâ mole confusis. Mersum caput inter humeros, nec à globo multum dispar, nisi quà proboscis in terram descendit, fœdè promissa à naribus, & si color absit instar longi & tumidi anguis, nervorum circulis ita articulatim nexa, ut contrahi, laxarique, flecti etiam possit, & esse pro manu. Patulæ aures utrumque tempus tegunt. Oculi exiguo orbe sub tumidâ fronte reconditi. Ebur, quo pretiosissimi sunt, longe ex ore eminet, penè instar lituorum, nisi quòd debiliori parte inflectitur.

Ad hanc formam non obstupuerant modò Sardi in quos bestiæ agebantur; sed & Galli sua illa auxilia haud intrepidi videbant. Postquam verò subitis tenebris cœlum inhorruit, Elephanti tam pavere faciles quàm irasci, tumul-

1 *Acti in vesaniam Elephanti.*] Hos primum vidit Italia Pyrrhi Regis bello: sunt autem frequentes in Africa, teste Plin. & aliis.

1 *Cujus*

tumultuque insolito qui edebatur in nubibus attoniti, jam cœperant difficiliores esse regentibus; cum ingens, & penè in oculos fulgur impactum adeò eorum valentissimum turbavit, ut repentè verteretur in rabiem, immemorque disciplinæ, sese in cursum quà impetus erat effunderet. Prorumpunt & cæteri disjectis rectoribus, eumque sequuntur. Mox acriùs conceptâ amentiâ, omissoque gubernatorum imperio, jam non alteri modò parti, sed omnibus hostes esse videbantur; decurrebantque per aciem inter arma & tumultum ferventes rabie;& quia exitum per tot cuneos non videbant, tanquam maculis induti quærebant libertatem. Plerique Gallorum ordines laxavere; Neque Sadis militia constantior fuit; utique postquam obvii furentium bestiarum oppressi vestigiis jacuêre; quidam etiam proboscidum nexu ligati, projectique sublimes in aërem. Moles illarum, & novitas, & horribile virium experimentum turbatis militibus mentem eripuit. Advenisse deûm iram, vel facta tunc primùm ad dirimendam aciem monstra, audebant conjicere. Multis vidisse furentes belluas satis erat ad fugam. Longius remotos terror sociorum in vesaniam abstulit. Equi maximè consternati, nec ferentes odoris insolentiam, dominos plerumque indignantes per loca præcipitiis intuta aut hostibus egerunt.

Tantam aciem à tredecim belluis (nam omnino tot erant) fusam esse, fortunæ ludibrium fuit; quo probatum est non plus corporum vires in præliis valere, quàm affectus animorum; nec multitudinem magis ferro quàm timore esse domabilem. Timebat Poliarchus insidias, suosque palantes, si qua ingruisset nova vis, tardè coituros videbat. Idem Sardi timuere. Ergo ducum, tribunorumque admonitu passim secerni cœperunt quos è diversâ acie unus terror miscuerat. Multos enim in adversa agmina tam altè sive sua, sive equorum fuga provexerat, ut redeuntibus periculum esset, ne deprehensi cæderentur ab hosti-

hostibus. Sed ut plebejorum memoria fatorum perierit; in paucis Radirobanis fortuna memorabilis fuit. Equo ille vehebatur, cætera quidem ad bellum aptissimo, sed indocili ad conceptos pavores, quos ut raros ita habebat furori simillimos. Tunc verò cùm Elephanti debellatas timore copias fuderunt, totius agminis equis uno metu frementibus, exarsit in amentiæ speciem; nec quà jubebat dominus, sed tenax, lupatisque quibus regebatur frænis potentior, sese altè penetravit in hostium turmas. Interim recedebant versus urbem alæ equitum admonente Poliarcho, ut illuc potissimùm iter intenderent. Elapsi inter tumultum à Radirobane erant, quotquot ex suis circa ipsum pugnaverant; credebantque in eâ mentium caligine eum unâ rediisse. Solus igitur & longè à Sardis divisus, ferociam animi consternatione acerrimâ mutavit. An fugere incassum conaretur tot telis circumseptus? an potiùs captivitate redimeret vitam; aut quia capto luitionis spes vix erat, spiritum temerariâ & impari pugnâ projiceret? Respiciebat ad suorum vexilla; procul illa recesserant. Retrò viam paulatim capesseret? at obstabant à tergo conferti. Dum dubitat, dum furiosis votis fortunæ maledicit, interim periculum creverat, jamque ad portas civitatis erat agmen in quo latebat, & solum restabat ad salutem, ut se unum simularet de Poliarchi militibus esse. Multùm ad fraudem juvit, quòd initio prælii ut impuniùs ducem & militem agere posset, omiserat regia insignia, purpureum sagulum, cassidemque vittatam, & ea cuidam Megalosthen tradiderat. Ita cum trecentis Poliarchi equitibus intravit inimicæ civitatis munimenta, hactenus quidem fraude idoneâ: Sed quò deinde succederet? Militibus omnibus hospitia aut tentoria sua erant. Si alicui manipulo se adderet, non lateret in paucis, qui plures, & armis occultus, fefellerat. Sin omnium consortia fugiebat, quid erat aliud quàm solitudine suspiciosâ se prodere?

Quamdiu igitur paucæ hæ turmæ circa suorum stete-

runt (illuc enim convenerant, accepturæ ducum imperia) haud ægrè multitudinis beneficio tutus fuit. Sed non multò pòst à Poliarcho nuncius venit qui juberet illa equitum agmina quæ urbem intraverant, ad hoſpitia ſua divertere, & Reginæ intra urbem eâ nocte præſidio eſſe. Hanc vocem Radirobanes penè exanimis accepit. Sparſim enim equites turmas laxabant. quiſque occupabat notas domos. Hoſpites, caloneſque, expediebant officia. Ipſe, tanquam domum quæreret, unus circuibat omnes vicos, neſcius quos potiſſimùm fugeret, niſi quòd obvii quique formidoloſiſſimi erant. Omnibus inviſus, & ſi caperetur ſolo redemptionis ſuæ pretio fortè ſervandus, magis magiſque auctam cum irâ formidinem vix tenebat. aliquoties impetu ſumpto ut hoſtem confeſſus, & aut moriturus ſtrenuè, aut ſalutem in præmium audaciæ laturus, prorumperet per portæ cuſtodiam. Una quippe tantùm erat in illo tumultu, quæ curribus & equis pateret, magnis quoque copiis obſervata. Nemo in viâ accedebat propiùs frænum, aut intuebatur in euntem, quem non tanquam in ſe intentum novo horrore refugeret.

Cùm pererratâ urbe non modicum tempus conſumpſiſſet in illo timendi ſupplicio, nec differri ampliùs poſſet aliquod conſilium; occurrerunt agaſones cum equis dominorum, quos ad aquam ducebant. Eos Radirobanes ſequi inſtituit, ſi quâ eorum ductu poſſet ad flumen pervenire. Urbis autem ſitus hic erat. Altero à munimentis ſtadio fluebat amnis, eâ parte quâ itur ad mare; quâ & hoſtes caſtra locaverant. At quo latere urbs erat Sardis maximè averſa, ad ipſa mœnia pertingebat lacus ingens, ſex ut minimùm ſtadia latus, duodecim in longum protenſus. Nec erat præter hunc lacum quo equi lavarentur aut biberent. Illic autem nullum ab hoſte periculum; civitate per tot aquas, niſi navigiis non perviâ. Exiguam ergo portam, quæ ad crepidinem lacûs patebat, aliquot militum ſtatione firmaverant, aperiebantque bis de die, animali-

bus

bus adaquandis, & ad cæteros civium usus. Ad illam tunc calones processere; Quibus Radirobanes mistus postquam spatia undarum vidit tam ingenti campo porrecta, vix spem enatandi esse ratus, tamen veluti ultimo horrore vires collegit, & sic per vota (ut deinde suis narravit) Neptunum affatus est. O potentissime illorum deorum qui eadem cum hominibus elementa incolunt, [1] cujus dona sunt fluvi, fontes, lacusque, has undas, quas salutis incertus nunc ineo, mitiga, ô bone. Ferant me; & in destinatas ripas placidè agant. Isti præterea equo (nam & illi generi praees, [2] equumque excussisti à verberatâ humo) isti inquam qui mihi destituto pro cymba & vectore est, suffice vires, ut quem impetu suo hostibus tradidit, eodem eripiat. Tum ego de Afrorum manubiis expressam in ære tui beneficii, meique periculi memoriam, [3] in Calaritano littore constituam; quà tibi fanum & nemus mei Patres sacraverunt. His votis tacitè obligatus, primùm libavit aquas, in vadi commoditatem leniter desidentes; Equum deinde potu refectum paulò egit ulteriùs, frustra admonentibus qui cum eo erant in lacu, vastam in proximo altitudinem latêre. Ille autem contemplatus ad quam brevissimè ripam sinus undarum ferrent, utrimque calcaribus impulit equum, qui jubâ ferociter concussâ dedit se protinus in undas, soloque eminens vertice incumbentem dominum ferre cœpit quà jussus est. Exclamant ex crepidine, & primis undis Mauri, errorem aut casum arbitrati, & monent quâ commodius parte habenas reflectat. Sed paulatim procedebat in altum, omnibus qui id videbant, ut in miro & subito casu, diversa de eo jactantibus, nec dubitantibus quin periret. Jamque illum non vivere, sed

1 *Cujus dona sunt fluvii, fontes*] Sapiente teste, ad locum, unde exeunt flumina revertuntur ut iterum fluant.

2 *Equum excussisti.*] In lite Neptuni cum Pallade; hæc oleam, ille equum bellatorem humo eduxit.

3 *In Calaritano littore tibi fanum.*] Hic antiquum fuisse Neptuni delubrum, Plinius auctor est. Dicitur à Calari principe Urbe, quæ littori proxima est.

ſed cadaver deferri fluctibus credebant; utique poſtquam longè receſſerat, & tantùm ex colore adhuc aliquid ſupra aquam eminere noſcitabatur.

At Radirobani, ut timorem latè circumſtans periculum, ita ſpem dabat validiſſimus equus, quem voce, motiſque interdum habenis revocabat ad virium memoriam. Præſtabant & facilem curſum aquæ in neutram partem obnoxiæ; Nam nec aliquò fluebant, & tunc ſolito placidiores erant, ceſſantibus ventis. Cœpit tamen ægriùs equus emoliri aquas ſpiritu, videbaturque deficere; cùm in mediis fluctibus arena ſublimis, neque cedens veſtigio, natandi neceſſitatem opportunè intermiſit. Stetit ergo diſflandis feſſus aquis, totoque pectore altior, tanquam laborem miraretur, ſe anhelitu levabat. Sed Rex veritus ne exerciti nimio motu nervi poſt quietem rigerent, breves inducias ad reſpirandum fecit; adhucque calidas ſuffragines motis calcaribus egit in lacum. Suffecit animoſo equo concitum corpus, undiſque & intentione natandi differentibus mortem, ad ſupremam ripam vexit. Tunc liquente ſpiritu vix moratus dum dominus ſine lapſu deſcenderet, ſe in arenâ explicuit. At Radirobanes ad exhauſti magnitudinem periculi horrens; quòd in civitatem hoſtium intraſſet, quòd per immenſum inde lacum, & penè graviora ipſâ morte pericula; effugiſſet captivitatem; novo metu excitabatur; timebatque aut terrâ aut lacu venturos, qui vincula, vel ſi recuſaret, mortem darent. Longè enim ab eâ lacûs ripâ, ſuorum caſtra erant. Sed ſolatio fuit quòd prima nox ingruebat, ſemper ad latebras fugamque ſecurior.

CAPUT

CAPUT XX.

ARGUMENTUM.

Redditus suis Radirobanes ad nova prælia animos comparat. Utrimque timor ad cruenta sacra adigit: hinc Hyanisbe puerum Saturno mactandum profert: inde Sitalcos pro exercitu si devovet. Sed utrinque hæc religio barbara huic à servo Sitalcis, inde à Poliarcho arcetur.

INterim Poliarchus divisis militibus qui in urbe pernoctarent, aut essent intra vallum, ipse breviter Hyanisbæ colloquutus, non mansit in Regiâ; sed in castris sibi prætorium jussit statui, ad omnes fortunæ articulos intentus, si qui commodè in hostem se præberent. Nec cessasset inter tenebras, nisi illum Sardorum consternatio Regem quærentium retraxisset ad cavendi ambigendique consilia; quia incertum erat, quę causa tot in illorum castris voces attolleret, tot faces immensis circùm campis accenderet. Namque Sardorum duces ad Regis tentorium collecti, cùm mutuò interrogassent, num redisset, num divertisset in castrorum aliam partem; quis denique pugnanti adfuisset, quis texisset recedentem ab acie; postquam quisque diversa dicebat, omnes uno impetu ad tristiora conversi sunt. Cæsum captumve crediderunt. Nec aberant à rixâ: Quos cum Rege fuisse, quos servasse, quos saltem vera de eo posse renunciare oporteret. Sed maximè militum vulgens, sive curâ, & amissi Principis desiderio, sive insaniâ correpti, non expectato ducum imperio, quorum reverentia ex Rege pendebat, solverunt disciplinam. Hi avios petivere campos, si Princeps errasset, compellatum reducturi; Plures accensis facibus cruentum prælio campum scrutabantur, in cadaverum ora proni, illicque timentes quod quærebant invenire. Ita Sardorum vocibus, igne, procursu, undique arva fervebant. Speculabatur omnia de castrorum aggere Poliarchus; &

ſeu nocturna hæc [1]bacchantium militum religio eſſet, ſeu ullius alterius dei furor, aut ars denique militaris in ſe parata; in omnia ſolertiam, excubias, vota compoſuit.

Cæterùm in illo officio atque tumultu occupatis ſubitò nunciatur, Radirobanem in tentorium rediiſſe. Quippe ille ad ultimam lacûs ripam expoſitus, antequam noctis caligo uſum oculorum eripuiſſet, ſtrenuè ſpeculatus eſt quo itinere pervenire poſſet ad ſuos. Tum paluſtrem ripam ſequutus eſt, ut ſi qui inſtarent fugienti inter arundines lateret. Ita lacum circumivit, & deinde extra viarum frequentiam, per foſſas, aut mœnitos ſepibus campos, ad ſuum vallum contendit. Hoc ipſum formidoloſum ei fuit, quòd ſparſi cum lampadibus milites clamoribus cœlum impleverant; neſciuſque ſe diligentiâ illâ quæri, omnium anxiè faces & vultus fugiebat. Tandem in tentorium pervênit; Monitæque cohortes omittere ominoſam, jamque ſuperfluam de ipſo quæſtionem, pari licentiâ in lætitiam effuſę, omnes ad Regis fores venerunt; Quo viſo cùm diu plauſiſſent, ad ſtationes, aut contubernia, ęgrè receſſum eſt. Interim Virtiganes, Sardorumque prçcipui, ad Radirobanes genua accidentes, cum fletu rogabant, quę fortuna, quodve conſilium, eum à ſuis tam diu avertiſſet. Ille prolixè diſcrimen memorabat, ſtupentibus cunctis, timoremque ambitioſe promentibus. Dumque certatim omnes, aut gratias diis agunt, aut Regi tanquam fortunæ fatorumque victori adulantur; quidam Poëta Virtigani familiaris, extemplo in eum caſum verſibus ſic luſit, ut diceret Radirobanem ſuis Sardis eſſe pro Sole; qui ab eo abſente emarcuiſſent, & ex reſtituti ſpiritu vultuque penderent.

Ergo auſa fœdare diem, noſtrumque tenebris
Sic nubes miſcere polum? Quaſivimus omni

Æthere

1 *Bacchantium religio.*] Ad morem Mænadum Orgia celebrantium, quæ phanatico ſpiritu agebantur, & ad Ceritarum furorem alludit. De quibus ſupra.

1 *Hanc*

Æthere pallentis nutantia lumina Solis:
Ille aberat; proh fata deûm! seu texit opaco
[1] *Hunc soror occursu, cœli seu calle latenti*
[2] *Fatidicas pronus Cyrrha descendit ad umbras.*
Tunc verò quantis arserunt pectora curis?
Excidimus miseri nobis. Ah cedite gentes
[3] *Parrhasiis nata fœta inter robora sylvis.*
Scilicet exangui fugientem horrore sequuti
Titanem, [4] *Occiduas propiùs pulsavimus oras*
Planctibus, æternis ceu gens damnata tenebris.
Ni redis, ô hominum præses, [5] *jam fræna remittat*
Justus honos legum, peccentque impune tenebræ.
Quid sine te gens tota hominum? quo funere damnas
Discessu nos Phœbe tuo? Resolubilis aër
Obruet informem spissatis nubibus orbem:
Et se se in gelidas solvet natura pruinas.
Parcite Mortales lachrymis, nec perdite planctus,
Purpureum redit ecce jubar, capitisque corusci
Fulget apex. Cernis radios, assuetaque sceptro
Brachia, & igniferas pharetra lucente sagittas?
Salve cura deûm, & nostros ne desere cœtus
Nec facies. [6] *Sint noctivaga nemora alta Sororis;*
At tu urbes hominesque habeas. Tibi cura benignum
Ferre diem, & cunctas solio componere terras.

Posterâ

1 *Hunc soror occursu.*] Seu Luna soror Solis Radirobanis fratrem obtexit, & Eclipsim pati coëgit; fit enim Solis Eclipsis per interpositionem Lunæ.

2 *Fatidicas pronus Cyrrhæ descendit ad umbras.*] Cyrrha oppidum Phocidis ad radicem montis Parnassi; in quo Apollo religiosè cultus.

3 *Parrhasiis.*] Arcadicis, à Parrhasio monte. Credebantur Arcades ex arboribus natæ gentes inter robora, inquit Barclajus. Virg. l. 8.

Gensque virûm truncis & duro robore nata.

4 *Occiduas pulsavimus oras.*] Planctu nostro occidentem implevimus.

5 *Jam fræna remittat Justus honos legum.*] Nisi lucem reddideris, peribunt omnia. Plato in Thæteto de aurea Homeri catena loquens, quia quousque solis circuitus perseverat, omnia tam Deorum quam hominum sunt atque servantur: sin autem hic quasi ligatus staret, confestim omnia dissolverentur eveniretque quod dicitur, sursum deorsum omnia.

6 *Sint noctivaga nemora alta Sororis.*] Sive quod existiment aliqui nemora esse in Luna, sive quod illa dicatur recumbere in Sylvis, tanquam sibi dicatis.

Posterâ luce invicem adversariorum vires expertis lentiora fuere consilia, uno Poliarcho adhuc prælium cogitante; Huic enim arma placebant, Radirobanis odio, & desiderio petendæ Siciliæ. Sed Reginæ precibus dedit, ne eo die quietum hostem lacesseret. Mirum fuit de exitu belli tam acriter Hyanisbem cœpisse diffidere; & ipsam Radirobanis temeritatem solicitudine fuisse mutatam. Quippe animus utriusque ex immanitate sacrorum ad quæ confugerunt emicuit. Nam Regina deligi ingenuum [1] puerum jussit, qui Saturno immolaretur. Piaculi consuetudo à Tyriis erat orta; qui crudelitatem moris infandi in Africâ Carthagiensibus suis colonis tradiderant. Externamque & barbaram devotionem in deos territa Hyanisbe usurpabat; quia miseri aut anxii mortales terribilia & incognita remedia arcanam vim habere existimant. Apparabatur funesti sacri ratio, [2] infulasque victima accipiebat: Nec Sacerdos deerat sceleratæ pietati. Cùm hoc verè Poliarcho nunciatum est; statim turbatus exiliit; & ad Hyanisbem properans; Si hoc, inquit, fœdæ sævitiæ auxilium, Regina, in hostes tibi placet, patiaris me abire. Nunquam enim vires meas illi superstitioni miscebo; nec committam ut mei milites numinis fortitudinem videantur induisse, quodcunque est quod tam turpiter placari amat. Nolo, inquam, extorquere à diis pudendo pretio victoriam; qui non de illis sunt quos debemus colere, vel aversantur hanc deceptæ mortalitatis infamiam. Proinde aut hunc ex vinculis puerum, aut me ex finibus tuis mitte. Quamquam Hyanisbe verebatur Saturnum, erat tamen

1 *Puerum, qui Saturno immolaretur.*] Saturno fieri solita sacra humanis hostiis, testis est Plato in Minoë, ritumque usque ad Herculis tempora perductum, unde à Saturando dictus est Saturnus, qui propriis se filiis saturavit. Dionysius, λέγεται δὲ καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ Κρόνῳ τοὺς παλαιοὺς ὥσπερ ἐν Καρχηδόνι, &c. Nam ut ait Plutarch. in libello de superstitione, *Carthaginienses sponte liberos huic Deo mactabant; qui liberos non haberent, emebant immolandos.*

2 *Infulasque victima accipiebat.*] Sinon apud Virg. Æneid. l. 2.

Et salsæ fruges & circum tempora vittæ.

Et infra,

—— *Vittæque Deûm quas hostia gessi,*

1 *Sitâl-*

men præsentior Poliarchus. Ademptæ sunt puero vittæ; juvitque hoc ipsum populi mentes, quòd Poliarchus non solicitabat extrema remedia. Num enim tantus dux belli incerta ignoraret; aut nisi in proclivi sentiret esse victoriam, hanc unius pueri sanguine dedignaretur à fatis comparare?

Eodem tempore, quasi superstitionibus convenisset utraque castra corrumpere, quidam senex inter Sardos illustris (Sitalces appellabatur) olim strenuus manu, tunc consilio spectabilis, venit ad Radirobanem, qui fortè cum suorum delectis varia super bello agitabat; obtulitque suum caput, quo à diis manibus pacisceretur victoriam. Nec interest, inquit, quòd privatus sum. Satis erit si me Rex meus devovebis, ut salutem publicam sustineam, procuremque. Postquam ero legitimo ritu morti sacratus, lacessam hodie cum modicâ turmâ bellum, in quo terrorem ac diras mecum in hostem ferens, cædar à nescientibus me in exitium suum perire. Nonnihil cunctatus Radirobanes ad lætitiam oblatæ, ut sperabat, victoriæ; gnarusque hanc sui capitis devovendi vim ab Italicis vatibus efficacem censeri, effuse Sitalcem laudavit; Et quoniam, ait, nobis tuo interitu victoriam trades, nec poteris sentire præmia quæ mereris, at scias tuæ stirpi apud me immotam gratiam manere; ut nemo Sardorum vivere malit, quàm familiam suam ad gloriam evehere quam in tuâ mirabitur. Age strenuè; & brevissimi fati cursu redime famam, quam nulla mors extinguat. Vocavere ergo Pontificem, qui devotionis sacramentum more Hetrusco perageret: Subitoque [1] Sitalces prætextâ indutus,

1 *Sitalces prætextâ indutus, velato capite, &c.*] Hic Hetrusco Romanoque ritu pro suo Rege totoque exercitu, quemadmodum supra dicti ambo Decii, Curtius, & Codrus Atheniensis se devovere diris omnibus, hostilibus copiis prius devotis. Unde infra ait, hanc sui capitis devovendi vim ab Italicis vatibus efficacem censeri. De Decio Mure, qui se pro exercitu R. in bello Latino devovit, ita T. Livius lib. 8. cap. 9. *In hac trepidatione Decius Cos. Marcum Valerium magna voce inclamat: Deorum, inquit, ope, Valeri, opus est. Age-*

tus, [1] velato capite, super abjectum constitit telum, tangensque subjectâ manu mentum, [2] sequutus est omnia verba Pontificis, quibus adversas Gallorum Maurorumque legio[illegible], secum diis manibus, & Telluri devoveret. His patratis, Tempus est, inquit, adhuc recenti religione, ut terrorem, fugam, interitum, in hostes devolvam. Date levis armaturæ aliquos, qui excursionis specie mecum tendant ad hostium vallum. Exciemus ad prælium, vel eos saltem qui pro custodiâ castrorum stabunt; nostrisque per fraudem refugientibus, ego pertinaciâ extorquebo mortem ab hostibus. Et meo sanguine damnabuntur funeribus; poterisque execratos cùm lubebit ad satietatem debellare.

Plerisque Sardorum quàm mira tàm certa videbatur Sitalcis oratio. Statim sagittariorum aliquot turmæ homini datæ, per quos hostem provocaret ad certamen. Sed Sitalci servus erat, diu liberaliter habitus, & charitate domini plus quàm patriæ flagrans. Is herum insanire in tam

dum pontifex publicus Populi Romani præi verba, quibus me pro legionibus devoveam. Pontifex eum togam prætextam sumere jussit, & velato capite manu subter togam ad mentum exerta, super telum subjectum pedibus stantem sic dicere: Jane, Juppiter, Mars pater, Quirine, Bellona, Lares, Divi Novensiles, Dii indigetes, Divi quorum est potestas nostrorum hostiumque; Diique Manes, vos precor, veneror, veniam peto feroque: uti populo Rom. Quiritium vim victoriamque prosperetis, hostesque populi R. Quiritium terrore, formidine morteque afficiatis. Sic ut verbis nuncupavi, ita pro repub. Quiritium exercitu, legionibus, auxiliis populi R. Quiritium, legiones auxiliaque hostium mecum Diis Manibus Tellurique devoveo. Hæc ita precatus, lictores ire ad T. Manlium jubet, matureque collegæ se devotum pro exercitu nunciare. Ipse incinctu Gabino, armatus in equum insiluit ac se in medios hostes immisit. Conspectus ab utraque acie aliquanto augustior humano visu; sicut cœlo missus piaculum omnis Deorum iræ, qui pestem ab suis aversam in hostes ferret. Idem Livius l. x. *Luendis periculis piacula simus. Jam ego mecum legiones hostium mactandas Telluri ac Diis Manibus dabo, hæc locutus M. Livium Pontificem praire jussit verba, quibus se legionesque hostium pro exercitu populi R. Quintium devoverat & post 2. precationem hæc execratus in se hostesque qua confertissimam cernebat Gallorum aciem concitat equum, &c.* Plut. cap. 37. Paral. Cic. Tusc. Quæst. l. 1.

1 *Velato capite.*] Vittis redimito, more hostiæ immolandæ, de quo superius.

2 *Sequutus est omnia verba pontificis.*] Livius: *Agedum pontifex, prai verba quibus me pro legionibus devoveam.* Idem: *Votum in hæc verba præeunte P. Licinio pontifice maximo, præfante carmen, devovisse se eos pro patria, Quiritibusque Romanis.* Ibidem: *sunt qui Marco Fabio Pontifice maximo præfante carmen devovisse eos se pro patria Quiritibusque Rom. tradant.*

1 *Ter-*

tam properæ mortis voto existimans, postquam dissuadere non potuit, clàm ad Poliarchi castra conversus est; deductusque ad illum; Venio, inquit, patriæ meæ proditor, & ab illâ salutem, à te autem tuisque perniciem aversurus. Nec grandius præmium efflagito, quàm ut illius vitam servetis, cujus mors vobis in exitium destinata est. Raptim deinde exposuit furiale Sitalcis consilium: Quo audito, Poliarchus non tam exhorruit ad Religionis infernæ vim (neque enim credebat ex unius desperati, aut furentis, voluntariâ morte totas acies profligari) quàm [1] terrorem præverti concupiit in suis facilè illapsurum superstitionis ingenio. Itaque indicem, si vera afferret, sperare præmia imperavit; & indutum Gallicis armis, vinculisque tamen cohibitum, sagittariis addidit, qui in procinctu intra castra constiterunt, ut si, quod servus monuerat, levis armatura à Sardorum vallo procederet, ingruentes refellerent. Iis autem præceptum est, ut terrore minisque plusquam vulneribus certarent, ne in Sitalcem, quem inviolatum præstari volebat, temerè peccaretur. Servo autem sua & domini libertas decreta est, si maturè pugnantem commonstraret. Vix ea Poliarchus edixerat, cùm velitatio à Sardis coorta est Sitalcem ducentibus. Illicò erupere à Poliarcho præparati; & ex adverso Sardi haud multùm cunctati missilibus, simulatione fugæ deserunt Sitalcem, avidum perire, & mortis spe majora humanis viribus audentem. Sed servus inclamabat illum esse quem servari Poliarchus præceperat. Ergo in medium turmæ furentem excipiunt; & armis contecti perferunt ictus, exarmantque circumventum. Inde abnuentem se dedere, & solicitantem contumeliis iram hostium, tamen trahunt ad castra: quo conspecto, Poliarchus, Meliùs, inquit, apud nos quàm apud deos manes cœnaveris. Nec ingere maledicta; quasi crudeles simus qui

1 *Terrorem præverti concupiit.*] Cavendum ne dubitantem aut formidantem exercitum ad pugnam publicam aliquando ducas. Veget. l. 3.

1 *Cui*

qui coëgimus te vivere. Ubi enim de hujus belli exitu disceptaverint fata, in nobis mora non erit si tunc quoque persequi mortem volueris. Sed nolo apud Umbras glorieris, quasi in tui mercedem nostra omnium fata dii prodegerint.

Uno deinde captivorum accito, eâ lege illum ad suos dimisit, ut Radirobani nunciaret, benè habere in Gallicis castris Sitalcem: Igitur curam de amici valetudine omitteret; Victurum hunc saltem ad exitum belli. Nam & Tellurem, & inferos deos, recusasse victoriæ precium quam dare non poterant. His à captivo nunciatis, accendit Radirobanem cœpti infœlicitas, simulque insultatio exprobrantis superstitionem Poliarchi. Necdum certus an Poliarchus ille esset quem amabat Argenis, animi tamen odiique augurio suspicionem fovente, verum exprimere statuit perplexâ epistolâ, quam Poliarchus ut vanam obscuramque negligeret, si fortè cum Argenide nulla fœdera inierat; sin autem erat ille quem Selenissa prodiderat, statim historiam agnosceret, daturus haud dubia iracundiæ & æmulationis indicia. Neque mora, & uni vicissim ex Gallis quos habebat captivos, literas ad Poliarchum tradit; quas detulit ille ignarus conviciorum quibus contumeliosissima cera legentis oculos implevit. Non enim Argenidi, non Hyanisbæ Radirobanes pepercerat. Ajebatque se mirari, quòd Theocrine post contubernium juvenculæ Principis hæreret Hyanisbæ. Ut puellam fefellisset, sic ab anu justo Cupidinis telo esse deceptam. Sed se vindicem adesse Siciliæ, [1] cui recisam simulatæ Palladis cervicem vovebat. Irâ turgidus Poliarchus, nec jam magis Hyanisbę quàm sibi gesturus hoc in Radirobanem bellum, codicillos quidem pressit, cæterùm tam commoto eâ vesperâ vultu fuit, ut constaret nihil parvum agitari. Præter conviciorum fœditatem, adhuc animus turbaba-
tur

1 *Cui recisam simulatæ Palladis cervicem vovebat.*] Nempe Theocrines, quæ sub Palladis nomine culta fuerat.

1 Non

tur ad nomina Theocrines & Palladis, quærebatque apud ſe quis hæc Radirobani ſecreta retexiſſet; donec memor Argenidem ultimo quod inter eos fuerat colloquio eſſe queſtam de perfidiâ Seleniſſæ? ipſe rem omnem inde emanaſſe conjiciens, cœpit frendens, unâque iracundiâ Radirobanem atque anum complexus, ſibi de utroque ſupplicium deſtinare.

CAPUT XXI.

ARGUMENTUM.

Repetito certamine alter in alterum ſe quærentem toto impetu convertitur. Suorum tamen pietate dividuntur. Juſſus miles Regibus arenam reſtituit. Tum Poliarchus directo in jugulum Radirobanis ferro, ſincere victor exiſtit.

UT verò illuxit, ferro non verbis refutaturus injurias, exercitum in ordines juſſit ire, præmonitâ Hyanisbe ne cui inter pugnam portæ urbis paterent. Nec ſe quidem de victoriâ dubitare; ſed ſi qui ſuorum fugiſſent ex acie, nolle ſe intra munimenta hos recipi. Nunquam alacrior militibus viſus covenientibus verbis unumquemque affatus eſt. Gallis, adjutæ Hyanisbes quæ ipſos decora manerent referebat. Mauros tyranni odio ſacra patria everſuri agebat in iram. Utriſque ſpolia oſtendebat, & in vicino eſſe Sardiniam; quam, inquit, ſi in iſto quem videtis campo vicerimus, obnoxiam nobis eo modo habebimus quo Radirobanes Africam vellet. Omnes quidem illa verba, ſed plùs vultus dicentis permoverant. Nec ſegnior acuendis militibus Radirobanes multos ſibi in eâ victoriâ triumphos fingebat. Nam Poliarchum Argenidis ſponſum eſſe inde crediderat quòd tam ſubito imminebat certamine quaſi pridianas literas vindicaturus. Si hunc ergo occideret, illo ipſo vulnere cogitabat, & ſe ſummum de Argenide ſupplicium eſſe ſumpturum, & à regno dejecturum Hyanisbem; quâ ſubactâ ipſe Mauritaniæ ſceptro auctus trajiceret in Siciliam,

non habiturus ex hostibus qui victoris ora ferre, aut ipsius imposterum imperiis intercedere auderet.

Hac immani spe ferox, instructos ordines admovit venienti Poliarcho. Nemo erat, qui non de fortunâ partium decreturum illum diem conjiceret. Intentior itaque cura spem civium variis terroribus miscebat. Prohibere à muris civitatis non senes poterant, non flebilior turba oneratæ liberis matres, quos innoxios pàssim diis ostendebant, veneratæ ne teneris corporibus hostis illuderet.

Balearici, qui in Radirobanes acie erant, Numidas inchoandæ pugnæ præmissos suis fundis turbavere. Sed Poliarchus equites Gallos procurrere jussit, spatiumque funditoribus adimere quo saxa librabant. Numidia autem monuit, ut relictâ prælii fronte leviter obirent hostium latera, & quamplurimos à pugnæ recto ordine in se distraherent. Contrà Radirobanes satis agebat; aliquot turmis equitum circuire hostium cornua imperans, & à tergo incautos adoriri; Simul Gallicæ Africanæque linguæ peritos miserat, qui tanquam Poliarcho jubente proclamarent inclinare ad Sardos victoriam, profugerent Galli Maurique. Lixam ad receptum patere. Ea vox non paucos initio perculit, risu deinde excepta est; & pari vociferatione à multis relatum est, ut fugerent Sardi. Nihil medii inter utramque aciem erat, obstabant corporibus corpora; telum telo frangebatur. In tam arctis ordinibus, aut cadere aut vincere unicuique supererat. Hortantium quoque clamor, questibus sauciorum, & fragore armorum permixtus, terribili sono in urbem ferebatur. Galli præstabant equitibus. Sardi, & Ligures, phalange non cedebant. Sed Ducum præcipuum opus fuit. Hinc Poliarchus præter ingenium sævus, non planctus, non vota audiebat deprecantium mortem; sive aures belli ardor occluserat, sive in Radirobanem ira; qui ex aliâ parte perruptos vi ordines solus sæpissimè intrabat tanquam oblitus erroris quo inter hostes provectus ingra-

tiis

tiis Lixam pervenerat. Ita Sardi ſub Poliarcho laborabant, cedebantque circa Radirobanem Galli ac Numidæ. Sed grandior ira Poliarchum torquebat, nec vulgari ſanguine reſtinguenda. Unum erat Radirobanis pectus quod maledicti in Argenidem & Hyanisbem conſcium ſuo vulnere expleret ſævientem. Per ſuos igitur hoſtiumque manipulos, quærere hoſtem cœpit dignitati & iræ ſuæ parem, multùm quoque inclamitans, ut ſi auderet, ſi vir eſſet, proprio diſcrimine totius belli fortunam provocatus exciperet. Vicit acrem & confuſum præliantium cadentumque tumultum vox ſæpè repetita aliiſque mandata; & ad Radirobanem haud quietiora cogitantem allapſa eſt; quem hoc unum puduit, quòd prior non vocaſſet. Ocyùs cætera reliquit certamina, omnibuſque ſubmotis properavit in æmulum. [1] Non leones Africa illa, non ſerpentes tanto furore incitatos aſpexerat. Brevi tamen colloquio ſuſtinuerunt avidas manus; Priorque Poliarchus; Ades, inquit, ô latro; da pœnas turpiſſimæ noxæ. Non mihi hodie elabêris, [2] non ſi pleniùs quàm Achillem inviolabili Styge tua mater te intinxit. Tibi, Domina, ſacrum hoc fero; ſi tam turpem hoſtiam fortè accipies. Et Radirobanes, Prodis tandem de Gynecæo molliſſime amator? Sed præteritæ vitæ probra mors inter arma celaverit. Ne dubita, tanquam vir eſſes, jugulum dare.

Neutri vacavit alternis contumeliis prolixiùs reſpondere. Ira quæ addere vires ſolet, jam nimia, impotenſque, penè debilitaverat manus. Coierunt tamen pectoribus, equis, telis; non molliùs quàm ſi alliſas rupibus rupes turbo conferret. Sed ictibus fortuna tunc abfuit; & equi,

1 *Non Leones Africa illa.*] In qua frequentes ſunt. Teſtis eſt Sil. ſeptimo:
Jam cernes Lybicum huic vallo aſſultare Leonem

2 *Non ſi plenius quàm Achillem inviolabili Styge tua mater te intinxit.*] Thetis ut filium ſuum Achillem invulnerabilem redderet, adhuc infantem mater Stygis undis immerſit, præterquam ea pedis parte qua comprehenſus ab ipſa fuerat dum ablueretur.

equi, quamquam illo concursu læsi, ad cæteram pugnam non fuerunt inutiles. Circumactis ergo habenis, uterque jaculum altè amento quassatum vibravit; quod invicem parmâ excussum est. Supererat unicuique missile alterum: Id ne frustra periret, diu armorum aditus oculis manibusque metiti sunt. Tandem Radirobani nihil certius visum quàm equum hostilem confodere. quod ne impunè esset, equum illius vicissim Poliarchus ferit in capite. mox ambo veriti lapsum, aut bestiarum jam in morte insanientium fugam, velut pari consensu in terram desiliunt, raptisque bipennibus, quæ pendebant ex equis, ad certamen præcipitant. Sed suorum pietate divisi sunt. Quippe media Gallorum agmina atque Sardorum, intervenere furentibus. Hæc verò auxilia cùm uterque aversaretur, ægrè tandem, nec antea quàm sæpiùs jussus, recessit è medio miles, Regibusque arenam restituit; qui adhuc integri, omissis bipennibus, lævâ clypeum tenuere, dexterâ hastam; quam ab hoste venientem Poliarchus eludens, certiori ictu Radirobanem tetigit, vulnusque haud modicum fecit in latere. Strinxere inde ferrum; sæpe ita conserti, ut solo capulo ora aut pectora liceret verberare. Nulla pars corporis, nulli armorum nexus intentati supererant. Horror omnes, & deinde misericordia permovit, tantorum spirituum Principes incolumi exercitu perire. Rursus igitur agmina coierunt, diviseruntque pugnaces. quod uterque in dedecus suum accipiens, proximos cum irâ & imperio rogavit, ecquid victum se crederent, quem sic tegere, sic à pugnâ properarent eripere?

Sic militibus, ducibusque discussis, redeunt ambo ad postremum discrimen; animis quidem invictis; sed multi sanguinis jactura vires abstulerat; anhelisque corporibus jam nec certi nec validi erant ictus. Plus animi tamen & sanguinis Poliarcho restabat. Memor deinde causæ quæ odium fecerat; nec dubius nisi vinceret perituram

ram dolore Argenidem; altiùs ſuſtulit ferrum, eoque [1] in Radirobanis jugulum oblique intravit, inter galeæ loricæque commiſſuram. Ille ſe mori intelligens, feſtinanſque ad vindictam, curſum in Poliarchum præcipitat, affligitque ſui corporis mole incautum; ſic ut in terram ambo deciderent. Statim militum ululatu cœlum inhorruit, his unum, his alium occidiſſe, pleriſque utrumque expiraſſe credentibus. Et quia ſub premente Radirobane Poliarchus ceciderat, pejori omine mens Gallorum, Maurorumque vertebatur; ut nec defuerint qui ad Hyanisbem decurrerent triſtia de eo nunciaturi. Inundavêre in campum confertiſſima turba Gallorum atque Sardorum. Nulla Præfectis reverentia; nihil vexilla ordineſque tunc poterant. Suum cuique videbatur ad Reges decurrere, eoſque ſeu occidiſſent, ſeu viverent, ab arenâ eripere. Adeò ut tumultuoſa auxilia Poliarchum penè obruerint; Sed jam ille paulatim ſe expedierat ab hoſtis complexibus; & ultimo ſingultu explicitum ferro adhuc tentabat. Hunc verò ut vivere, & erigi, Galli ſimul Maurique conſpiciunt, ingenti feroces gaudio provehuntur in Sardorum promptiores Radirobanis cadaver tegentium, ipſumque Poliarchum infeſtantium telis. Sed diſcrimen breviſſimum fuit. Nam & victoriæ lætitia Poliarchum refecerat, & Galli impigram opem ferebant. Senſim igitur Sardi ceſſerunt; aliquid quoque ſuæ virtuti imputantes quòd tantâ in clade à fugâ temperabant. Illis igitur latè ſubmotis, hoſtili potitus corpore, ſpoliiſque opimis, Poliarchus ſyncerè victo fuit.

1 *In Radirobanis jugulum.*] Num ultimum Luſitaniæ Regem arguit, qui cum expeditionem ſuſcepiſſet in Mauritaniam à Mauris cæſus eſt?

JOANNIS BARCLAII ARGENIS.

LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Ubi Legatis corpus Radirobanis repetentibus redditum, Poliarchus vulneribus æger abscedit in thalamum. Sed hunc Themison Afer pristinæ tandem saluti reponit.

EO modo intra paucissimos dies profligatum est bellum, longiori mole attriturum mutuas opes, nisi in cupidos Principes incidisset, & qui privati sui fati rem omnium publicam fecerunt. Cedentibus Sardis minùs infestus in castra reditus fuit, quòd nec effusè fugerunt, & conscius vulnerum Paliarchus properavit in urbem redire. Interim tamen, dum medici subito remedio sanguinem sistunt, de proximâ arbore [1] exscindi ramum jubet, quem aptatum trophæo, armisque Radirobanis indutum, reclinavit in humerum suum. Sic ornatus conscendit in currum, quem equi candidi trahebant; pulcherrimoque spectaculo, circumfusus militibus, opima spolia gestans, ad Martis delubrum provectus est. [2] Nulla enim in Africâ erat Feretrii jovis religio.

1 *Exscindi ramum jubet.*] De trophæis vide supra arborem armis Lycogenis ornatam l. 3.

2 *Nulla erat Feretrii Jovis Religio.*] Feretrius Jupiter dictus est à ferenda ope, vel ferendis spoliis. Nam Romulus devictis Ceninensibus, hostilia spolia ferculo in Capitolium detulit, in quercu suspensa consecravit, condens templum Feretrio Jovi, auctorque posteris fuit, ut rapta ab hoste spolia eo deferrent. Ita Livius l. 1. *Jupiter Feretri,*

ligio. Populus omnes vias impleverat; ut per subitam pompam licuit ornatus, frondibusque quascunque sors obtulerat nunc onerans manus, nunc vias quà triumphus pergeret sternens. Tunc in victorem laudes, tunc mutua de Africæ salute gratatio. Hyanisbe in vestibulo templi opperiebatur Poliarchum; cui de curru descendenti in hunc modum locuta est; Priusquam hæc spolia propitio Marti sistis, Magne Rex, sine me ea tibi dicere quæ tu mox diis. Tuâ virtute sospites sumus. Reddidisti liberos cœli haustus; unicuique de populo suos agros, necessitudines, lares; Mihi verò purpuram, mihi absentem filium asseruisti. Exige à nobis quicquid voles, beneficio tuo minus erit. O fata! Quid quòd video vulneratum; & audio non sine discrimine vicisse? Victima ipse fuisti, cujus sanguis mihi propitiaret victoriam. En igitur Radirobanem modò formidolosum Africæ, jam ingestum humeris tuis armorum suorum specie; & quo propius discrimen fuimus, nunc gratiori horrore nostros oculos perfundentem. Veni ad Deorum templa, Heros, quos olim augebis: Et sive [1] his spoliis ad nostros tholos affixis tuam virtutem luminibus Afrorum consecras; sive tantùm monimentum diis Gallicis in patriam transmittis; scias nihil obstare [2] quo minùs aras tibi statuam, diemque, & [3] flaminem,

tri, hæc tibi victor Romulus Rex regia arma fero, templumque iis regionibus, quas modo animo metatus sum, dedico sedem opimis spoliis, quæ Regibus hostiumque ducibus cæsis me auctorem sequentes posteri ferent. De Jove Feretrio extat Elegia Propert. quam sic concludit:

——— causa Feretri
Omine quod certo dux fuit ante ducem.
Seu quia victa suis humeris hæc arma ferebant.

1 *His spoliis ad nostros tholos affixis.*]
——— figamque superbis
Arma tholis ———

Horat. l. 1. Epist. 18.
(fixit
Sub duce, qui templis Parthorum signa re-

2 *Quo minùs aras tibi statuam, diem & Flaminem.*] Ut Augusto apud Tacit. & Suetonium. Hæc fuit consentiens observatio præcipuè apud Lacones, ut eximios præclarosque viros, qui obviam eundo periculis Rempublicam auxissent, ob egregia facinora civibus & patriæ exhibita, consecrarent illis divinos honores & humano fastigio ampliora voverent, templa scilicet; diem solemnem, Flamines, sodales, pulvinar; & aras immortalitatis argumenta, Ovid. l. 14. de Æneæ Apotheosi:

Nuncupat indigetem temploque arisque recepit.

3 *Flaminem.*] Dicti sunt Flamines, quasi

nem, nisi quòd te inter mortales agere quàm diutissime exopto. Hæc oratio ingenti populi plausu excepta est; inter quem Poliarchus; cùm quæ suam modestiam decebant Reginæ respondisset, [1] ad Gradivi fores venit. Adhuc [3] cruentum de prælio religio erat ad aram accedere, de ove libare. Satis fuit sacerdoti trophæum tradidisse, numenque compellare à limine, acciperet libens, & paria sæpè munera sibi dari annueret. Dum sic orat, sensim vulneribus cœpit vinci. Jam pleraque enim frigebant & dilatâ curatione tumuerant. Adhuc tamen, ne Reginam & milites terreret, in dissimulatione duravit; nihil aliud profatus, quàm aliquantulum quietis fessa labore membra reposcere.

Ibat ergo ad Regiam, comitante Hyanisbe; & militum multis in eo adhuc quo pugnaverant habitu latus utriusque stipantibus. Sed nondum vestibulum subibant, cùm à Sardis adesse legatos nunciatum est. Quippe Sardi nec vivum à se Regem esse protectum, nec mortuo saltem habitum honorem, ut in majorum tumulis condi posset, impatienter dolebant. Timor inde inter illos vulgatus est, ne captivo cadaveri hostis illuderet. Igitur in ipso tumultu, quatuor Optimates magis suo quàm communi consi-

Filāmines, à filo, quo velabatur caput, cum per æstum pileum ferre non possent. Tres apud Romanos fuere præcipuè Flamines, Dialis, Quirinalis & Martialis. Ita Livius lib. 1. Dio Halicarn. lib. 2. τοῖς χαλκεμβόλοις. Astipulatur & Plutarch. in Numa, quamquam à Livio dissentiat: denique Varro, Scaliger, Virgil. lib 3. & 12. Lucan lib. 1.

1 *Ad Gradivi fores.*] Mars dicitur à gradiendo, quod gradatim & per ordines in acie incedit, aut certe à vibratione hastæ, quod Græci κραδαίνειν.

3 *Cruentum de prælio religio erat ad arum accedere.*] Mos erat ut aqua abluerentur qui cædem hominum vel animalium commisissent, ad commissi piaculi lustrationem. Virg. l. 2. in fine:

Me bello è tanto digressum & cæde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

Homer. l. 6. Iliad.

Χερσὶ δ᾽ ἀνίπτοισι Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Ἅζομαι· οὐδέ πῃ ἐστι κελαινεφεῖ Κρονίωνι
Αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Sic dicebat Hector rediens à pugna, manibusque illotis Jovi libare ardens vinum pudet me, neque aliquo modo licet Nubicogæ Saturnio sanguine & pulvere pollutum præceps fundere.

1 *The-*

consilio, re tamen cum præcipuorum aliquot breviter pensatâ, sumpsere legationis infulas, & omnium Sardorum nomine Lixam venerunt. Hos verò, Reginâ annuente, Poliarchus venire, & dicere statim jussit in ipso regiæ vestibulo; quasi contemnendam legationem non seriò, aut per ocium, & in cultu dignitatis; sed tumultuariè in viâ auditurus. Unus erat legatorum cui cæteri communem orationem mandaverant. Is convenientissimo sermone Poliarchum monebat, ut clementer fortunâ uteretur; neu contemneret tanquam victos Sardiniæ deos; aut etiam suos, duriori in hostem occisum lege offenderet. Venisse se repetituros Regis corpus. Ignobilia etiam esse odia quæ ultra mortem procedunt; nec disparis laudis fore & vitam extorsisse pugnanti, & jam victo indulgere. Meminisset Radirobanem regii ordinis reverentiâ saltem à tumulo non arcendum. Si [1] Theseum imitaretur, ne insepultos hostis [2] manes pateretur errare: [3] Sin esset Achilles, contrà auro vile non fore genti Sardorum Principis sui corpus. Ad extremum addidit preces, & inter viriles gemitus peroravit. Poliarchus contemptim ad eorum monita respondit, se eundem genium, deosque eosdem in consilio habiturum ad regendam victoriam, quos ad comparandam habuisset. Cæterùm iis qui mori scelere meruissent, ne quietam quidem mortem esse debere. Nisi fortè & dii, quos illi toties appellabant, defunctorum umbris parcunt. Horrere omnium memoriam ad Radi-

1 *Theseum imitaretur.*] Is Thebanarum matrum querelis motus Creontem Thebanorum Regem propinquos prohibentem funeris officio, indicto bello vita exuit: unde infra, *Nullas hic esse Thebas.* Stat. in Thebaide.

2 *Manes pateretur errare.*] Per centum annos supra ripam Stygis quod naulo carerent. Teste Virg. 6. Æneid.

Hæc omnis quam cernis inops inhumataque turba est.

3 *Sin esset Achilles contra auro vile, &c.*] Priamus audita Hectoris nece, ejus corpus auro multo redemit. Virg. 2. Æneid. & Horat. 4. Carm.

Hectora Priamidem animosum atque inter Achillem.

Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta
Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt,
Centum errant annos volitantque hæc littora circum.

Radirobanis flagitium, [1] qui captato tempore sanctissima cum Hyanisbe fœdera violavisset. Denique (inquit) scitote mei juris non esse quod petitis. Reginæ arbitrium est, sævire an misereri malit. Huic enim pugnavimus; hujus cum ceterâ victoriâ Radirobanes vester est. His auditis, Legati, jam cœpto diffidentes, vertebantur ad Reginam. At illa abnuebat usurpare licentiam quam Poliarchus suo sanguine fecerat. Diu ergo altercati uter ferret sententiam, seipsos & legatos suspenderunt. Sed in Poliarcho vulnerum dolor moram non ferebat; sciebatque præterea præsentibus maximè nec diu libratis beneficiis candidæ liberalitatis genium inesse. Itaque urgenti Reginæ, ut ipse aut absolveret legatos, aut in alium diem differret; Intelligo, inquit, ô Domina, quid sensûs tibi sit. Nam si pro acceptis injuriis ulcisci cadaver velles, ipsa palàm imputares hanc severitatem tibi. Nunc præterquam quòd es misericors, vis liberalitatis auctorem me videri quam promis in Sardos. Tollant sanè, si sic jubes, inutile cadaver impii Regis, flammisque non sensurum imponant, quæ viventem meliùs excepissent. Certè, inquit Hyanisbe; & intelligant [2] nullas hîc esse Thebas, & Poliarchum vicisse, non Creontem: Cùm autem sepulto epigramma facient, meminerint inter illius victorias, hanc civitatem [3] bis ab ipso intratam.

Hæc modico risu locuta à legatis avertitur; quibus ex Poliarchi imperio redditum corpus est, ut erat, armaturâ spolia-

1 *Qui sanctissima cum Hyanisbe fœdera violavisset*] Sive sermo sit deprivato hospitii fœdere, quod porrecta tessera fiebat. Quod si de solemni, liceat hic raptim delibare ineundi fœderis ritus. Fecialis porca exhibita sceptrum tenens pro simulachro Jovis, filo lanæ caput velatus & verbena, Iovem, Martem cæterosque Deos obtestabatur, & dira precabatur obsecratione, ut si quis fœdera violasset, ita illum Iupiter feriret, quemadmodum ipse porcam, quam lapide percutiebat, immolabatque primo diluculo aqua & igne in sacris adhibitis. Hanc fidem socialem & sanctissimum fœdus arbitrati sunt, quo nullum sanctius firmiusque fuit.

2 *Nullas esse Thebas.*] Nullum Creontem, qui sepulturam arceat. Vide supra.

3 *Bis ab ipso intratam.*] Semel abreptam equo inter turmas hostiles: iterumque mortuum.

1 *Asser*

ſpoliatum. Ipſe tandem perfunctus publicis curis, nec ampliùs ingredi valens, inter ſuorum manus pervenit in thalamum: vixque moratus dum lorica laxaretur in ſtratum ſe conjecit. Quamquam medicos ſecum advexerat, memor tamen in Hyanisbæ aulâ celebres eſſe, ſibique, cùm à peiratis læſus illic ægrotaviſſet, perſpectos, voluit eos quoque advocari. Admoti igitur duo Galli totidemque ex Mauris, expectatione profundiùs læſum, mutuo inter ſe terrore muſſabant. Præcipui periculi vulnus erat in latus deſidens, & explorantibus dubium an receptum in vitalia eſſet. Sub hæc percunctanti Reginæ quid ſentirent; clàm referunt, eſſe in incerto Regis ſalutem. Illa prudenti diſſimulatione rem tegi mandavit, ne qui motus in ſuis aut hoſtium caſtris exiſterent. Tum ampliſſimâ pollicitatione medicos adhortata, ne quid fidei aut artis omitterent, ipſa dum nudantur, dum explorantur vulnera, adeſſe ac videre ſuſtinuit. Multum cruoris effluxerat (nam & ſtatim ac in thorum procubuit, ex omnibus vulneribus proruperat vis ſanguinis) lentoque nec æquali venarum pulſu, manus ſæpè tentata peritos terrebat. Medicis itaque operam certatim promentibus, unus illorum, [1] Afer, Themiſon nomine, oris propemodum temnendi, ſtaturæque breviſſimæ, cæterùm arte ſuâ, & eventu conſiliorum conſpicuus; Nihil agimus, inquit. Aliam mortem Regi timeo, quàm quæ iſtis vulnerum meatibus ſeſe inſinuet. Neque enim putemus quicquid ſanguinis ferro tactum eſt, & loco dimotum, ab corpore effluxiſſe. Sed & omnis cruor in venis nimio motu extra temperiem cum ſuâ fæce efferbuit: Coibit igitur adhuc calidus, turbatuſque, in opacam ſaniem, & occupatis coſtis ſpirandi libertatem, & mox vitam, ni cavemus, eripiet. Quid, inquies, remedii? Non aliud quàm ut regiam in lacerto

1 *Afer Themiſon.*] Talis apud Herodotum & Corn. Celſum medicum magni nominis eſt Aſclepiadis diſcipulus. Juvenal. *Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno.* Et Apul. l. 1. Apolog. *Themiſon ſervus noſter medicinæ non ignarus*

lacerto venam solvamus. Ita laxato sanguini turbatio adimetur quæ in tabem se cogeret. Omnes ad hanc vocem horrebant. Nam quâ manu, quave audaciâ, exhausto corpori, vitæque vix in tantillo sanguine hærenti, adhuc aliquid eriperent? Vicit tamen medici asseveratio, eum non aliter vivere posse. Delibavêre itaque venam, tristissimâ expectatione multorum. Singula deinde vulnera propriis remediis foverunt; quietique relictum vetuêre ullo tumultu ullove negocio in eam noctem solicitari. Neque tamen Hyanisbæ persuasum est ut abiret. Haud procul à thoro in hemicyclo acquiescens, accedebat identidem ad jacentem, nunc verita ne is defecisset, & anxiè legens anhelitum; nunc servorum sedulitatem prævertens; & omnia officia exhibens vix scienti à quo tam prolixè juvaretur.

Vix demum Hyanisbe, urgentibus suis, & deficiente jam nocte, secessit in thalamum suum. Nec multum somni ceperat, cùm Principum concursu excitatur, simul gestantium gratulari, simul quid in re novâ fieri ipsa vellet quærentium. Quippe cùm in Sardorum castris totâ nocte aliquid tumultûs auditum esset, primo mane nec eorum visebantur in flumine naves, nec quicquam circa vallum aut custodiæ erat, aut omnino frequentiæ. Missi deinde à Micipsâ qui solitudinem explorarent, retulerunt Sardos abiisse; & pretiosiora contentos avehere, non pauca reliquisse victoribus. Liquidiori simul luce extrema profugientium classis conspecta est. Amisso enim Rege, expers consilii cum cæteris purpuratis Virtiganes, non desperaverat modò victoriam (nam cui vinceret, vel cujus auspicio; nihil unum aut velle, aut timere jam adacti?) Sed & ferociam hostium illo aggere sisti posse diffiderat. Præterea civilibus malis exercenda Sardinia armatos revocabat. Duo enim post Radirobanem erant qui sceptrum deposcerent, ex duobus Radirobanis patruis geniti: quorum unus Harsicora, ex juniori natus, sed senior,

nior, suæ ætatis rationem volebat haberi: Alter Cornius dicebatur; nec suum nascendi ordinem, sed parentis referebat. Tot malorum præsagia, cùm præterea militem spes, & alacritas defecisset, ducibus persuaserunt, ut sine classico spargi per castra imperium juberent colligendi subitò vasa, & Afris insciis solvendi ex littore.

Hanc fœlicitatem nunciaturi Reginæ, plurimi Optimatum convenerant; quâ auditâ; Utinam, inquit, hæc lætitiâ frui possit, qui eam nobis peperit. Utinam, Poliarche, non sim de te impensiùs dolitura, quàm de hostium clade nunc gaudeo. Simul intra Poliarchi limen processit, paucissimis matronarum & Procerum comitata. Languebat ille, vigiliæ & sopori medius, inter omnes ægritudinis summæ notas. Gemitum tamen, questuumve solatium nulli dolores expresserant. Eadem majestatis constantia quæ valenti adfuerat, penè pereuntem comitabatur. Vox quidem debilior erat; nec quæ accipi, nisi à proximis, posset; cumque Reginam vidit; Numquid, Domina, ab hoste turbatum est; Sive sospitem dii me facient, brevi ulciscar contumaces; sive umbra tantùm ero, adhuc terrorem injiciam. Interim permitterem tuo Micipsæ, & si placet, Gelanoro. Hæc verba, quamquam tenuissimo sono exilia, eo affectu urgebat, ut in vultu videretur vividioris coloris aliquid arsisse. At Hyanisbe; Nihil opus, inquit, ô Rex, aliis armis. Nam quis tuæ victoriæ succedere dignus sit? Tu rem heri consummasti, omnium viribus in uno Radirobane excisis. Aufugerunt perduelles turpi noctis auxilio, sociis insepultis, castrorum integro aggere, & prædâ quam avehere celeritas vetuit diripientibus relictâ. Poliarchus ad has voces erectior videbatur, percurrente totum corpus sensu successûs. Ergo lætitiam vulgi inhiberi non voluit, ad templa, ad littora, ad convivia properantis; quamquam adhuc de ipso timeretur, juberetque Hyanisbe differri publicam lætitiam, donec illam sua valetudine auxisset. Totam Lixam vana

ambitio exhausit castra hostilia intrandi; & de summo littore devovendi abeuntes. De spoliis deinde rixari, ut vix diis Regibusque servarentur primitiæ.

Cùm verò attrectanda fuerunt vulnera Poliarchi, novandaque remedia; Principes amicorum, circumstetere lectum, à medicorum vultu miserrimè pendentes. Aderat medicus qui pridie sanguinem mitti jusserat. Is fasciam quæ circa gravissimum vulnerum erat resolvit. [1] Nondum enim medicina trifariam erat secta. sed iidem de morbo sententiam dicebant, diluebantque remedia, & manus ægris membris, aut sauciis admovebant. Tunc verò visum instar prodigii, jam saniem in pus ematuruisse. O deorum munus! exclamat Themison; Reddite quicquid debetis cœlo, si qui pro salute Regis vovistis. Nunquam ego ad hunc diem tam certa ac subita salutis indicia vidi. Abest febris; non modò vulnera non ardent, sed tanquam in mitigatis tempore plagis pars syncera quicquid emortuum est segregat, resolvitque. Omnes, [2] tanquam ex adyto oraculum esset, illas voces acceperunt. Amentes gaudio hi lachrymas mittebant, hi proximos amplectebantur. Deciderunt & in pavimentum multi, [3] Apollini, & Æsculapio, & [4] Hygiæ, commendantes inceptum beneficium. Nemo tamen Reginæ animum æquabat. [5] Cœlesti Punicæ [6] hecatombem vovit, & ludos, cœpitque bonâ fide tunc primùm percipere victoriæ voluptatem. Publicè quoque tridui vacationem hilarior pietas fecit. Poëma Nicopompi quod [7] Soteria dixit, quam-

quam

1 *Nondum medicina trifariam erat secta.*] Scilicet in Prognosticam, Pharmaticam, & Chirurgicam, ut nostra ætate.

2 *Tanquam ex adyto*] Tanquam certissimas, quales ex tripode, vel cortina sortes redderentur.

3 *Apollini, Æsculapio.*] Medicinæ inventoribus.

4 *Hygiæ.*] Ὑγίεια *salus* Latinè dicitur, fingiturque Æsculapii filia, quia medicina parit salutem. Ejus imago Corinthi servabatur, teste Vincentio Cartari in Æsculapio. Ædes quoque saluti structa Nerone regnante.

5 *Cœlesti Punicæ.*] Deæ cœlesti. De qua supra.

6 *Hecatombem.*] Ἑκατὸν βοῶν, Sacrificium centum boum. Hoc sacrificium non fiebat ab exiguæ fortunæ viris, sed à principibus.

7 *Soteria.*] Carmen est gratulantium post salutem reparatam.

1 *Gallia*

quam multò pòst conditum (quippe rem ferò in Siciliâ abſens reſcivit) tamen operæ precium hîc referri; quia, tanquam adfuiſſet, ſubitam celebrat præſentemque lætitiam.

Vivet iô. Quid ſe, velut acceptura merentem,
Anguſto vacui ſtipant jam limite cœli
Aſtra; vel Elyſii ſperant hæc gaudia manes?
Vivet, & humanas multùm dignabitur oras
Sceptrigerûm egregius Regum, qui cæde tyranni,
[1] Gallica Sardois celebravit robora faſtis.
Quà Stygiis limes niveis diſcriminat arvis
Inſontes animas, nullique adeunda vireſcunt
Supplicio nemorum late convexa piorum,
Belligeri errabant manes, quos inclyta virtus
Exemit pœnis, & tuta [2] ad flumina Lethes
Rixarum oblitos ſerò concordia junxit.
Dumque per adverſi regnum illætabile Ditis
Pœnarum infandas ſpecies, igneſque, [3] rotaſque,
Securi aſpiciunt, motoque è vertice Diras
Impia terrifico quatientes ſibila nutu:
Ecce recens Stygias turba adventabat ad oras
Sanguineo informis cultu, nondumque remiſſis
Enſibus, & ſæva crudelis imagine pugnæ.
Mirantur ſummo Elyſia de margine ſylvæ
Magnanimi Heroës numerumque habitumque virorum,
Telaque & ereptis immania vulnera membris;
Qualia non rubris [4] Simois lavat horridus undis,
Dum Phrygias acies, adverſaque [5] ſigna Pelaſgûm

Hinc

1 *Gallica Sardois celebravit robora faſtis.*] In Sardoum calendario ſeu annalibus, Gallorum virtutem commendavit. Senec. cap. 14. de conſolat. ad Polyb. *Ad faſtos & annales te perducam publicos.* Et Suet. in Tiber. cap. 5. *Te in faſtos actaque publica referam.*

2 *Ad flumina Lethes rixarum oblitos.*] Qui de hoc bibiſſet, præterita obliviſcebatur. Silius l. 1.
Inferna poculis referens oblivia Lethes.

3 *Rotaſque.*] Ixionis. Ita Georg. 3.
Atque Ixionei vento rota conſtitit orbis.

4 *Simois horridus undis.*] Fluvio Troadis: qui non longe aberat ab caſtris Græcorum, in eoque vulnera, quæ prælio acceperant, abluebant.

5 *Signa Pelaſgûm.*] Græcorum à Pelaſ-

[1] *Hinc ferus Æacides, majorque hinc submovet Hector.*
Tunc ita mussantes; Quod vasta in vulnera ferrum,
Quæ tanta valuere manus? Non sæcula nostra
Has tulerant vires. Sic ô mortalia crescant
Robora; nec summo timeat Deus omnis Olympo!
Talibus intentos dictis, mox grandior umbra
In se se advertit, Stygiis quam [2] *cymba laborans*
Vix dederat ripis; Necdum caligine torvos
Mutarat vultus [3] *functi novus incola mundi.*
Quin etiam amissi superant insignia regni,
Murice picta chlamys, [4] *nec adhuc direpta comarum*
Vincula; Et erecto fulgebat dextera ferro.
Sed multo informes squalent in sanguine vultus,
Pectoraque; & scissas fallunt spiramina fauces.
Haud mora correptum, quà stat fera [5] *judicis urna,*
Nil veritus traxit lictor. Cessere reorum
Vulgares animæ; vertitque huc ardua Minos
Lumina. Terrificos sequitur reverentia vultus;
Et quanquam assuetas movit formidine sedes.
Ille autem jussus (nec detrectare potestas)
Pandere quæ vita series, quo funere raptus,
Quid meritos portet suprema ad Tartara manes,
Incepit nondum dejectus, & improba movit
Ora memor regni. Tristes siluere cavernæ,
Atque audituras voluit Styx mollius undas.
Si qua Radirobanis nomen fortuna sub umbras
Attulerat (certè hostiles huc sæpè catervas

Egi,

Pelasgis populis vetustissimis, qui ab Arcadibus originem traxerunt. Strab. l. 5. & Plin. l. 4. cap. 5.

1 *Hinc Æacides.*] Achilles filius Æaci. patronymicum. Vide hanc pugnam apud Homerum, lib. 21. Iliados.

2 *Cymba laborans.*] Charontis inferorum portitoris pari modo cymba eadem fingitur laborare sub Ænea subeunte inferos.

3 *Functi novus incola mundi.*] Radirobanes.

4 *Nec adhuc direpta comarum Vincula.*] Diadema caput vinciebat adhuc.

5 *Judicis urna.*] Minois, vel Rhadamanthi, vel Æaci. ut Horat.

Omne capax movet urna nomen.

Et Virg. 6. Æneid.

Quæsitor Minos urnam movet.

1 *Lassati*

Egi, & rumpentes [1] lassavi stamina Parcas)
Ille ego Sardoâ modo formidabilis Aulâ
advenio. Me gens certis Balearica fundis,
Me Ligures timuere. Sed ô quid jactem
Robur, & armatis insignia castra maniplis,
Si nulla extincto superest reverentia sceptro,
Et virtus hîc sola valet? Quid me [2] urget Enyo?
Horrentes differ stimulos. En sponte profabor.
Heu nimiùm fisus regnis, meque inter amica
Fortunæ obsequia, & primævi sanguinis annos,
Mortalem oblitus, non fas, aut jura colebam,
Non Superos. Deus ipse mihi, frangique voluntas
Nescia: Tum meritæ nusquam mens conscia famæ;
Nec vidi comites, vilisque ad singula plausus.
Quid memorem Siculo meditatos littore raptus,
Quid Libycas acies; & nullo in limite vota?
Cùm subitò mihi sæva dies, inimicaque fata,
Ultoresque dei. Simul his suspiria duxit:
Et siluit. Sed plura ferox tunc poscere Minos,
Quæ sæva fortuna necis (proh triste superbis
Supplicium!) & quantis victor se tollat in armis.
Ille, inquit, quo se jactavit Gallia Rege;
Cui non fama prior, cui non certaverit ætas
Ulla Patrum; non me ille tamen non mortis inultæ
Dejecit fatis. Sensit quoque mutua ferro
Vulnera, & hi raptum tardè emisere lacerti.
Nunc jacet exanguis victor, lucemque supremo
(Sic reor) obtutu quærit. Proh numen! & ista
Num prior antra subit? Dixit, liventia circum
Ora ferens, cæsi manes ceu quæreret hostis.
Finis erat; justisque ratæ sortitibus urnæ

Tan-

1 *Lassavi stamina Parcas.*] Vitæ multorum filum mea virtute ferroque recindens. Trium Parcarum tria munera hæc sunt: *Clotho colum gestat, Lachesis net, Atropos occat.*

2 *Urget Enyo.*] Prò furiis sumitur.

[1] *Tantaleum ad laticem, & refugi mala pabula rami*
Damnatum, [2] *anguicomæ raptim abvexere Sorores.*
Spargitur Elysiis velox tunc rumor in arvis,
Te Poliarche mori. Torvus sic dixerat hostis;
Sic metuunt, sperantque pii; comitemque ducemque
Te cupiunt, spondentque solo meliora relicto.
Quis prior alloquio; quis inanem tangere dextram;
[3] *Quis monstrare vias, lucosque, animasque potentum*
Heroum, cupidas versat gravis ambitus Umbras.
Hæc dabit herba thoros; istâ sua tempora lauro
Cinget, & hic fessos melius fons abluet artus.
Sic fremit [4] *(Hyblæis si Regem abvexerit error*
Vallibus, & reducem præmissis nunciet alis
Turba minor) lætum per cerea limina vulgus;
Angustantque fores, parvasque citantia vires
Agmina, stridenti properant se credere cœlo.
Ecce autem cæci rediens per nubila mundi
Castor adest. Tunc fortè poli statione relictâ
[5] *Mutabat cum fratre vices. Et lucidus astro*
Se fundebat apex & habebant tempora flammas:
Purpuraque ex humeris, & vultu Martis imago.
Haud mora decepti sic te descendere Manes,
Sic Poliarche putant; longè simul obvia pandunt
Agmina; [6] *Ledæi propior cùm Numinis arsit*
Vultus, & errantes se collegere catervæ.

Miran-

1 *Tantaleum ad laticem.*] Ejusdem supplicii participem qui sacrilegii fuit: Nam Tantalus cum filium Pelopem Diis apposuisset comedendum, ad inferos detrusus est, ubi perpetua fame sitique torquetur, pomis & aquis circumfluentibus illusus. Horat.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina.

2 *Anguicomæ sorores.*] Furiæ.

3 *Quis monstrare vias, lucosque, animasque potentum.*] More Anchisis. Virg. 6. Æneid.

4 *Hyblæis vallibus.*] Siculis: Ubi frequentes apes, quæ Hybla pascuntur. Martial.

Cum dederis Siculis, mediis de collibus
Hybla.

5 *Mutabat cum fratre vices.*] Polluce, quo oriente occidit Castor. Virg. 6.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit
Itque reditque vias toties.

6 *Ledæi Numinis.*] Castoris filii Ledæ, quam Jupiter compressit sub imagine cygni. Dixit enim in poëmatis fine, *finierat Castor.*

I-Cyllæ-

Mirantem cinxere tamen, mistisque rogarunt
Vocibus (interea pressis suspensus habenis
Constitit, atque omnes respexit [1] *Cyllarus umbras.)*
Dic age (nam Superis vidisti hæc prælia campis)
Quo regis stant fata loco, quem Gallia nobis
Mœsta dabit, nostrosque subit quo limite campos?
Substitit incertus primùm; mox sydere toto
Risit, ut irato si pelleret æquore Castor
Nubila & in latas descenderet igne carinas.
Audite, ô Manes, vestrisque haud debita lucis
Gaudia frustrato faciles nunc ponite voto;
Ponite. Nec dispar Superos spes nempe fefellit.
Vidi ego pugnantis vultusque, animosque, piumque
Robur, & extremo nutantem in sanguine vitam.
Vidi ego quærentes Superos, quà parte juberet
Ætheris hanc puris animam concrescere flammis
Juppiter; [2] *Eoo mallet, calove cadenti*
Credere, perpetua nitidam vel jungeret Ursa.
Cùm pater omnipotens; Non hoc sub tempore, dixit.
Hunc nostro egregiûm juvenem dare munus Olympo
Decretum est. Restant terris quæ maxima victor
Bella gerat. Nondum hunc omnis locus, omnis Enyo,
Omnia lustrandi sensere piacula mundi.
Aspice quæ species membris; ut Martia fortis
Bella decet, [3] *placidaque tamen non asper oliva est.*
O decus! O proles nulli aspernanda deorum;
Atque utinam concessa mihi! Placata dedisses
Tu mihi tu veniam conjux, [4] *huicque ubera parvo,*

Can-

1 *Cyllarus.*] Equus Pollucis. Vide supra libro 3. Virgil. lib. 3. Georgicorum:

Talis Amiclæi domitus Pollucis habenis Cyllarus.

2 *Eoo mallet calove cadenti, &c.*] In Orientali plaga, vel in Occidentali, vel Meridionali, sub zona torrida, vel in Septentrionali juxta Ursam.

3 *Placida non asper oliva.*] Pacis amans, cujus oliva Hieroglyph.

4 *Huicque ubera parvo.*] Lac Junonis dormientis Hercules admotus sugebat, at expergefacta Juno eum repulit & lac effudit. Inde facta via lactea, & in terra lilium.

1 Pxo-

Candida nec sparso micuisset semita lacte.
Non hæc non uni debentur gaudia sæclo,
Ille diu florens juvenisque ; diuque senescet.
Longius indulgent Parcæ : Dabit ille nepotes,
Æternam terris sobolem, quæ limite felix
Insurget patrio, seniumque his exuat astris.
I, gnate, accelera ; læto cui germina succo,
[1] *Pæoniaque artes, morbique & vulnera parent,*
I precor : Arcanos plagis infunde liquores,
Qui superant mortem, qui saucia numina curant,
[2] *Sive meus Mavors,* [3] *Phrygio seu pulvere læsa*
It Venus, & strictum [4] *Tydeida exhorret ad ensem.*
[5] *Quin & Pergameo paulùm se tollat ab angue*
Filius, ac Mauros tecum illustrare penates
Approperet solers. [6] *Timeat nec fulmina rursus,*
Invidiamque meam : Nunc ô nunc annuo vinci
Fata libens, tanto quocunque immitia Regi.
Sic fatus genitor, Regisque ante ora jacentis
Jam stabat medico circum præcinctus amictu
Phœbus, & occultâ purgarat vulnera lymphâ,
Nunc parcente manu plagarum angustat hiatus,
[7] *Nunc sociat gnato plantasque, artesque, manusque,*

Et

1 *Pæoniaque artes.*] Medicina : nam Pæon medicinæ peritissimus, quem Homer. l. 5. Iliad. *In calce scribit curasse Martem ab Diomede vulneratum.*

2 *Sive meus Mavors.*] Diomedes vulnus fecerat Marti in bello Trojano, Martem autem sanavit Pæon jubente Jove.

3 *Phrygio seu pulvere læsa It Venus.*] Venus bello Trojano succurrens gnato Æneæ in manu læsa est à Diomede, inquit Homer. in eadem Iliad.

4 *Tydeidæ exhorret ad ensem.*] Diomedis filii Tydei. Patronymicum.

5 *Quin & Pergameo paulùm se tollat ab angue filius.*] Æsculapius adsit ; Romanis Epidaurum profectis tempore pestilentiæ, ut Æsculapium Romam deportarent, grandis serpens navim ingressus est, quem illi Deum Æsculapium esse rati secum abvexerunt. Ovid. l. 15. & Martial. l. 9. Epist. 17. de Earini coma :

Consilium formæ, speculum dulcesque capillos,
Pergameæ posuit dona sacrata Deo.

Id est, Æsculapio.

6 *Timeat nec fulmina rursus.*] Æsculapium fulmine percusserat Jupiter, quia in vitam reduxerat mortuos ab inferis. At vero ait se velle ut Æsculapius tuto exerceat artem & asserat Poliarcho salutem.

7 *Nunc sociat gnata plantasque.*] Æsculapio filio Apollinis & Coronidis Nymphæ.

1 *Absen-*

Et multum ambrosiæ venis cessantibus addit.
Protinus exhausto redeunt in pectore vires.
Pallor abit. Sensit Superos nova vita faventes.
Quare agite, ô Sancti manes, celebrate Camœnis
[1] Absentem Elysiis. Teneat seu sydera virtus,
Sive habeat terras, seu vestris incolat umbris,
Semper chara piis, plaususque, & vota meretur.
Finierat Castor. Læto fremuere tumultu
Secura umbrarum sedes; unoque favore
Et maria, & tellus, & ovans respondit Olympus.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Arsidas & Gobryas collatis consiliis ab invicem distrahuntur, ille Africæ oram legit, hic in Siciliam descendit. Interim Archombrotus acceptis Reginæ Mauritaniæ codicillis, quibus remetiri iter in patriam jubetur, ancipiti inquietæ mentis æstu jactatur. Tandem Regis amicitia fretus ac fœderis propediem meundi certior, navim armamentis instrui imperat.

IN hunc modum processerunt aliquot dies, nullius tempestatis novitate notabiles (nam & Poliarchus expectatione celeriùs vires recipiebat) donec literæ quas Arsidæ commiserat Argenis, rursus turbulentæ fortunæ ludos instauraverunt.

Nam ut Gobryas, Arsidasque, exegere in inopi littore noctem, quò post tempestatem successerant, cœperunt collatis sententiis pensare quò ire, aut quid facere, præstaret. Classem, militesque habebat, hanc quassatam, egentemque auxilii; integros illos, & desiderio sui Regis flagrantes. Materies illis locis deerat, vasto solo, nec arborum patienti. Utcunque tamen refectis ratibus, aquam ex fonte, qui, rarum in Africâ decus, haud inde procul fluebat, comportant. Sparti quoque copia erat sterilibus in terris, magno ad armamenta auxilio. Jamque adversi venti ceciderant. Sed quas terras aut quæ maria peterent,

1 *Absentem Elysiis.*] Poliarchum redditum saluti atque superstitem.

rent, ignari quo tempestas egisset Poliarchum? Incertos animos explicuit tandem Arsidas, qui Gobryam his verbis secretò compellavit. Nimia silentii fides nunc criminis instar esset, ô Gobrya; si aut tu Regis tui consilia sic apud me taceres, aut ego legationis meæ summam à te averterem, ut communi consilio non possemus nobis ipsis, dominisque consulere. Quid autem interest, quod jam invicem scimus superstitioso inanique silentio dissimulare? Age, Gobrya, nonne in Siciliam navigat ista classis? Tum Gobryas illâ libertate erectus; tu verò, Arsida, inquit, nonne ab Argenide ad Poliarchum venis? Utroque fatente, arctoque complexu sanciente novam fidem, simpliciùs inter se ad reliquæ consultationis ordinem secesserunt. Monebat Gobryas paucissimos ex ducibus esse, quibus Poliarchus hoc petendæ Siciliæ prodidisset consilium; cæteros falli longioris expeditionis specie. Cæterùm sibi maximè uni, omnia Regem familiarissimè monstravisse; promissas Argenidis nuptias hoc exercitu vindicandas, tam adversus nescio quas Siciliæ leges Gallicam affinitatem prohibentes, quàm in Regem Sardiniæ, intempestivum & gravem Virgini procum. Tunc Arsidas, discessisse ex Siciliâ quidem Sardos, sed atrociori fluctu inundare salutem Poliarchi atque Argenidis. Esse enim nescio quem Archombrotum, cui filiam Meleander despondisset. Solis Gallorum armis posse hoc nefas præverti. Properet in Siciliam Gobryas cum copiis illis. Id solatium Argenidi fore, ut securior majori expectat auxilia, aut si necessitas non patietur moram, cum eadem classe profugiat. Sed & Poliarchum anticipatâ diligentiâ, aut illic jam esse, aut statim adfuturum. Quòd si, inquit, aderis prior, finges cursum destinatum in Græciam; missoque præcone, flagitabis à Meleandro, ut in anchoris liceat stare, donec socios quos tempestas divulsit in unam classem exceperis. Dabo autem ad Argenidem literas, sed quas ipse scilicet reddas. Colloquendi rationem res locusque,

que, & tua industria aperiet. Huic si obsequêris, scis quanto apud Regem tibi honori futurum sit. Hîc Gobryas; amplector tuam fidem, solertiamque, mi Arsida. Sed cur nobis in patriam te comitem non præbes? Posses utcunque meum adventum conciliare Meleandro; & hercule me ad Argenidem duceres. Imo, inquit Arsidas, si tibi videbitur, mihi triremem relinques. Hac ego pererrabo Africæ littora, ut si quà Rex vester tempestate ejectus est, literæ mihi commissæ non pereant; & ipse præterea me referente intelligat quo loco in Siciliâ res ejus reliquerim.

Postquam ita convênit, Arsidas accepta triremi, quæ velox, & maris oras legentibus commoda erat, destinatam navigationem exorsus est. Gobryas autem cum navigiis quindecim, in quibus præter nautas, classiarii bis mille & ducenti merebant, in Siciliam cursum instituit. Nec distulerunt operam venti; non quidem à puppe propitii, sed ita dispensati ab Occidente, ut & ab Africâ Siciliam, & ab Siciliâ Africam petentium obliqua vela impellerent. Quippe eodem tempore Archombrotum fata vehere properabant in Africam, cum egregiâ hominum manu, navibusque omni ad bellum commeatu quantum sivit festinatio, instructis. Is enim literas matris per servum maturè acceperat, quibus illa monebat in exitium Africæ Radirobanem armari, nuptiasque jure materno differebat, donec in Africam transmisisset, consociassetque cum ipsa consilia. Quamquam gemino motu penè mens Archombroto submota est, indignatione in Sardos, & dilatarum nuptiarum dolore; tamen tota Africa amori cedebat, ardentiusque agitabat cur matri placeret tamdiu se torqueri, quàm quibus auxiliis hostem à patriâ arceret. Quid Meleander deinde cogitaret, quidve Argenis? quoties ingrata mora res perdidit, & indignata est non statim admitti fœlicitas? Sic turgens, duramque sæpiùs matrem tacitis intra se questibus accusans, breve mitigando animo

tempus ſumpſit. Inde primâ dolendi furendique nube conſumptâ, conatus in Radirobanem vertere quidquid ira ſuggeſſerat, ad Meleandrum ivit; illique his verbis locutus eſt. Utinam meum genus (Rex) profeſſus antè eſſem, cùm me Siciliæ gravem & incommodum eſſe aliena injuria non cogebat. Nunc ſimul & indicium generis mei facio, & aſſerendæ dignitati efflagito veſtra auxilia. Hyanisbe Mauritaniæ Regina mater mea eſt. Ea literis ſignificavit imminere formidoloſum ſibi & Mauritaniæ hoſtem. Quamquam in regni diſcrimine moveri debeo, plùs tamen abominor ipſum matris periculum. Iram præterea geminat mali auctor. Ille ſcilicet Rodirobanes, ille latro, quem in tuum & Argenidis caput graſſantem hinc fata depulerunt, rurſus muliebrem prædam petit. Nec ab eo timerem Mauritaniæ meæ, niſi quòd imparatam aggreditur. Ibo igitur; &, ſi in generum placeo, ſuccinctus tuis viribus; addamque Radirobanem Lycogenis fatis. Et Sardinia Mauritaniæ ſerviet, Mauritania verò Siciliæ. Nam cur ante hoc bellum nuptias faciamus, in quibus inſtantia arma, & incerti eventus, ſyncera gaudia eſſe non ſiverint? Si vincemus, pulcher erit hymenæus pompâ triumphi: ſin aliter fata ſtatuunt, nolo paucorum dierum maritum Argenidi eſſe.

His auditis, non pauciora quàm quæ Archombrotum agitaverant moverunt Meleandrum: ſimul audire quòd Archombrotus erat Hyanisbes filius; ſimul in Radirobanem peti auxilium; ſimul nuptiis filiæ quas tantopere urgebat, injici moram. Tot cogitationum velut agmine plenus, in gaudium mœroremque anceps erat. Archombrotum tamen imprimis amplexus eſt, audito Mauritaniæ nomine chariorem. Dives regio, & olim hoſpita Meleandro, commendabat tantarum opum juvenem, jam antea indolis virtute chariſſimum. Deinde in inſignem pietatem referebat, quòd ille aſſerendæ parenti nuptias poſthaberet; ignarus hanc in fervido juvene, & adacto

matris

matris imperiis, non ſpontaneam eſſe virtutem. Radirobanem verò acerrimum ſibi hoſtem ſciebat; & in lucro ducebat cum eo potiùs apud Mauros quàm in Siciliâ ſuâ decernere. Regni quoque periculum quòd ad Archombrotum ſpectabat, & ipſius Archombroti gratia ejuſmodi beneficio occupanda, facilè impulerunt animum ad armorum conſilia. Ergo in bellum ſocietate promiſſa, jam illum, ut Reginæ filium magnificentiùs cultum, nihil ampliùs diſſimulabat ſe generum optare. Gratulatus quoque filiæ eſt, quòd nuptura clariſſimo Principi eſſet. Quæ omnia ſic Argenis accipiebat, ut fati ſibi exitium maturantis præſagia; uno tamen hoc læta quòd inducias ei dabat expeditio Archombroti in Africam. O turbida mortalium conſilia! Jam occultè Radirobani Argenis favebat: is illi placebat hoc in Africam bello; hujus impetum commendabat Numinibus; non tàm ut vinceret, quàm aut ne vinceretur, aut in mutuâ clade occumberet.

Ubi verò vulgatum eſt, Argenidis cum Archombroto nuptias ſolo bello differri quod in Mauritaniâ inſtabat, haud mora omnium Ordinum primos ad ejus limina ambitio adegit. Arma certatim, equos, navigia ornabant. Nemo erat in patriciâ juventute qui non offerret operam, ſumptuque ad bellum, & maturandæ profectionis acri hortatu, novo Principi ſe probaret. Ea Argenidi triſtiſſima erant; ad quam multi præterea veniebant gratulatum quòd Mauritaniam ſuo ſceptro conjungeret; etiam laudibus efferentes Archombrotum, eiq; propitios deos, & brevem in Siciliam reditum incommodiſſimâ humanitate optantes. Nec Poëtæ defuerunt tam publico argumento; quorum unus operâ Timocleæ, jam olim ſibi familiaris, ad Argenidem pervenit, & muneris ſui ignarus porrexit hos verſus indignanti.

[1] *Inſtat Hymen, totiſque parat connubia votis;*

Inſtat

1 *Inſtat Hymen.*] Nuptiæ: eſt enim Hymen nuptiarum Deus, qui in nuptiis invocabatur, inquit Catull. in Epithal. *Hymen ô Hymenæe, Hymen, Hymen ô Hymenæe.*

 1 *Nunc*

Instat Hymen : Sed tu cupidum succendere castas
[1] *Nunc prohibes Gradive faces. O dure,* [2] *tuisque*
Savior Odrysiis, sic nostra in gaudia pugnas,
Et sancto gemitum ferus internectis amori?
Quid queror invidiam Superûm? Sunt ista faventis
[3] *Signa deæ, Paphias fumant cui thura per aras.*
Illa coronatis genialem auctura triumphis
Lætitiam, differt avidas paulùm improba flammas,
Extimulatque mora; ceu parvæ aspergine lymphæ
Grandior exurgit, læsusque irascitur ignis.
Nunc age Threïcios molire per ardua currus,
Armipotens, Libycæque petens discrimina pugnæ;
Hunc Regem, ceu tu Superos fortissimus inter,
Sic [4] *hominum primum, magna tege numine dextra.*
Vos quoque (Sicania thalamos [5] *dum mater in Aula*
Apparat, & similes miratur Cypria vultus)
Ite leves pueri; bellum vocat; ite per auras;
Et vos arma decent, nec frustra tenditis arcum;
Ite Cupidinei cœtus. Sed parcite telis,
Inque feros [6] *vester potiùs stet vitricus hostes.*
Victores Libycâ postquam remeabitis orâ,
Gratior hîc vestras vacuabit pugna pharetras.

Et Archombrotum quidem ab amandi dolendique anxiis curis nonnihil revocabat hæc præsens armorum intentio. Nunc ille laudare, nunc acuere suorum studia; videre in armis præludentes vero discrimini; instituere qui commeatibus, qui telis, qui navigiis providerent. Auxilii enim non vis modò, sed gratia, celeritate constabat; ut senti-

1 *Nunc prohibes Gradive faces.*] Nuptias enim bellum prohibebat, pro quibus sumuntur hic faces. Metonymicè.

2 *Tuisque sævior Odrysiis.*] Equis Thraciis: alludit ad sævitiem equorum Diomedis. Odrysia Thraciæ urbs eximia. Synecdoch.

3 *Signa Deæ.*] Veneris.

4 *Hominum primum.*] Archombrotum, juxta Etymon.

5 *Dum mater Cypria.*] Venus, quam mox Cypriam vocat.

6 *Vester stet vitricus.*] Mars, Cupidinis vitricus; vel pater, ut aliis placet; fuit enim Mars procus Veneris. Ovid. Metam.

ſentiret Hyanisbe, & intelligeret Argenis, quàm ſtrenuus eſſet. Intra pauciſſimos dies, parata in anchoris ſtetit claſſis triginta triremium. Minora navigia viginti, ad armamenta, & varios uſus, comitabantur.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Delectum Timonidem Meleander monet; eum qui legationem obit, diſertum prudentem, expertum, Regni magis quam ſui amantem eſſe oportere.

MELEANDER fidum hominem, & negociorum uſu exercitum, addere Archombroto haud imperitè cogitavit, tanquam ad Hyanisbem legatum. Ita enim reſcire ſe poſſe, quicquid non hoſtis modò, ſed ipſa cum filio Hyanisbe moliretur. Vices rerum, & experientia regnandi, multam ſolertiam capaci animo impreſſerant. Nullam tamen ſuorum negociorum partem cautiùs exigebat quàm delectum eorum quibus ad exteros Reges aut populos legationem concrederet; reputans illos venarum inſtar eſſe, quæ pro ſuo habitu, occultam ſalutis aut morbi vim ex diverſo tractu terrarum inſpirarent in patriam. Erat expertus, cum illi ſe priùs, quàm dominum fidemque reſpiciunt, rem patriæ, dignitatem, conſilia, aut ſilendo, aut annuendo pandi. Cùm autem turbulenti impetu animi, aut imperitiâ ſuperbâ laborant; hinc quidem aſperiùs obloquendo, illinc verò renunciando deteriora, ſæpè turbas concitare quæ ſuperfluæ initiò, ex mutuâ contentione, & ſubinde creſcentibus cauſis, in neceſſarios motus exæſtuent. Pone denique (ajebat) eos eſſe æquabiles; at niſi ingenii vigor accedit, & conſcius fraudum quæ in illos parabuntur; non modò non conſilia gentium deprehendent ad quas legati ſunt; ſed ſimulatione & quodam obſequio capti, dominos quoque ſuos, nihil verum aut exactum referentes, peſſimâ ſimplicitate decipient. Præter hæc, curabat Meleander ut genio Regis aut populi

quem adiri oportebat, commodissimus esset orator, haud ignarus consortia morum ad familiaritatis suavitatem plurimùm procedere, & ægrè mortales cavere ab iis quos amant. Inter has artes magis anxiè pensabat, quos sic dimitteret ad Reges exploratum, quàm quibus præcipuas imperii vires in suâ Siciliâ traderet. Nec aut amicitias, aut familiarium commendationem sequutus, etiam solebat irasci, si quis auderet sic dubio pendentique necessarios suos aut affines objicere.

Tunc verò impensius deliberabat, ecquem sibi quàm Archombroto futuro Principi fideliorem eligeret. Biduum tacita consultatio extraxit; & denique sedit rem mandare Timonidi; cui ad se vocato ita loquutus est: Si esses edocendus quam curam, quamque fidem legati nomen velit, non ego te impari onere opprimerem. Volo te in Africam cum Archombroto proficisci, & meo nomini salutare Hyanisbem: apud eam deinde hærere, donec à me successorem accipies. Quæ illi Reginæ de bello, de filio, de affinitate nuncies, te hodie Cleobulus docebit. Unum ipse admoneo, ne cujusquam gratiam meæ anteferas. Quid illic agatur; quid velint, aut possint, ne peperceris referre. Nec time ne hæc fides tibi periculosa sit, si quid scribas quod hi nolint quos lædere nolles. Diu est enim quòd silere perdidici. Timonides non lætior fuit acceptâ dignitate, quàm de scopulis qui in eo cursu latebant solicitus; sciebat (nam Arsidæ & Nicopompo erat familiarissimus) Archombrotum Argenidi non placere. An hanc autem obiret provinciam gratus utrique? Quòd si alterutri in odium veniret, credebat mansuram offensæ memoriam multò altiùs in læso, quàm gratiæ in illo quem juvisset. Sic igitur Regi; nec dubito de silentii tui fide, Rex; nec arbitror commissuram Hyanisbem, aut Mauros, ut quidquam nunciem quod tegi oporteat. Sed fortuna varia est, sed tempus, sed homines; denique estis Reges. Si quid tale occurret, non tantùm in tuâ, sed &

Cleo-

Cleobuli manu, fata utique mea erunt; ad quem (utpote Præfectum secretorum) legatos destinare literas suas jubes. Et de tanti hominis fide anxius non sum: sed quid si alteri hanc literarum præfecturam mandabis? quid si vicariis suis ipse? Ut non hæc fiant; at hoc ipsum nimis supplicii mihi erit, posse contingere. Tum Rex. Non injusti (inquit) hi metus: verùm si qua ejusmodi erunt, scriptis mihi ipsi literis omnia securè commiseris. At Timonides. Scilicet insolentiam ad te scribendi omnes suspectam non habebunt? Aut non invidiosum mihi apud Cleobulum, si tamquam damnatâ ejus fide, suo muneri, & integritati sic detraho?

Perplexus ad hæc verba Meleander cœpit solus spatiari, ratus quæ Timonides tanquam pro se attulerat, ad Regum ipsorum salutem pertinere. Tunc verò potestatem Præfecti secretorum animo volvens, non sine horrore cogitabat quantum ille acceptis legatorum literis posset. Tanquam arbitrum rerum, nihil hunc magis quàm quod placet Principi referre. In hac verò libertate, quas cum exteris amicitias si velit, non obruat; aut injurias atque fraudes præcorruptus non mulceat? Quòd si perfidiam quæ argui possit, prudenti scelere vitabit; at ipsa negotia narrando torquere, verbisque premere, aut elevare omnia poterit; tanquam hoc quoque orator mandavisset. Ita simul & eadem & diversissima erunt, quæ illi Præfecto legatus, & Regi ille tradet. Parvo momento deflecti aut intendi negocia possunt: & ex supercilio aut remissione dicentis, subitam efformamus, & maximè efficacem, in mentibus imaginem rerum quas primùm audimus. Tantæ quoque potentiæ viros clàm vicini Principes solent vel muneribus aggredi, vel, quod valentissimum ambiendi genus est, arcanâ familiaritate, pene tanquam æquales sic colere, ut vix intelligant se solicitari ad turpissimam servitutem. Si igitur his machinis aut omnino concesserint, aut debilitatam saltem fidem, non oppo-

 nent

nent illius Principis consiliis quem illicito fœdere sic amabunt; idque apud exteros legatus persentiscet; quæ Regis commonendi sit ratio? Huic scilicet quem accusat literas mittet? hunc jubebit sua crimina ferre ad Regem? hunc seipsum acerrimâ accusatione proscribere? Nempe hoc infrequens; dices, nec deesse alios Optimates, per quos scilicet tunc legatus ferat ad Regem proditionis indicium. Imò verò ardua erit tantæ accusationis provincia (in qua scilicet aut actorem aut reum perire necesse est;) si illam hominibus credideris, qui ut sint secretissimi ac penè ut taceant, adhuc nimis loquuntur, ac non potiùs codicillis insontibus, mutis, sui expertibus; quos Rex unus & legat & premat: quid si præterea tectiora aut minora scelera erunt, aut de quibus ipse legatus addubitet? An invidiosissimâ delatione violanda tunc fama Præfecti secretorum, delectis hominibus qui hunc apud Regem insimulent? Nulla pax rebus, nulla dignitati securitas. Et sæpè legatus tantis inimicitiis posthabebit officium. Sed ut ejusmodi Præfecto fides & probitas insit; at saltem, quod sæpe fit, si in gerendis rebus dissentiet legatus ab illius sententiâ, & quid ipse censeat referre Regi volet; quî hoc fiat, si per hunc solum sensus suos Regi ostendit? Non enim in se pugnabit iste Præfectus: non se deseret, non fovebit adversa, legatum odisse pronior, quàm sensus illius Principi commendare.

Meleander cùm hæc omnia ejus animo nec cogitans subjecisset Timonides, agitare simul cœpit de remediis in illa discrimina Erat quidem tanta virtus Cleobuli, ut in eo non hæreret suspicio; sed ordinare non tantum in præsens, verùm ipsis nepotibus rempublicam Reges debent; & ineptissimi in unius hominis virtutem cultûs & admirationis est, publicum munus si quo ille fungitur multiplici liberaque potestate attollere, quasi fatale sit ut ea semper dignitas cadat in probos; cùm potiùs armatura sit viribus tuis temeritatem eorum qui ambitu vel errore

in eam

in eam ſuccedent. Secum ergo conſtituit anxiè legatis præcipere, ut quoties iſti Præfecto ſcribent, ad Regem etiam deſtinent codicillos; non prolixos illos quidem, nec graves negociis; niſi occurrant quæ non interpoſitâ alterius fide nunciare præſtiterit. Hac arte, nec laboraturum Regem brevium literarum, & plerumque non ſeriarum, lectione; ignarumque Præfectum quid illic ſcriptum ſit, bonâ utique fide quæ ipſi legatus mandaverit quæque ſenſerit, relaturum. Sed & hunc quoque præter legati invidiam accuſari improvidum poſſe, non ſuſpectâ illius ad Regem literarum frequentiâ. Ea autem ſic demum proceſſura, ſi Rex tanquam ſalutis aliquod pignus, acceptas epiſtolas continuò leget, & cæterorum omnium oculis ſanctè ſubducat. Ita enim & legatis in ſecuro futuram libertatem; & neminem reſciturum ſeria an quotidiana perſcripſerint; quò Regi magis in integro, diſſimulandi conſulendique poteſtas ſit.

Sed inſtituenda hæc ſenſim, & propemodum non ſentiente Cleobulo: & auſpicandi pulcherrimam rationem offerri hoc diſceſſu Archombroti; quaſi daret ſuo in eum amori, ut de ipſius valetudine juberet Timonidem deſtinatis ad ſe literis nunciare. Clàm igitur Timonidi imperat, ut ſi quæ eſſent ſoli Regi perferenda, uni ſibi concrederet; & ne ſuſpicioſæ literæ eſſent, ſi rariùs & veluti extra ordinem mitterentur, ſcriberet non Cleobulo quàm ſibi frequentiùs. His præceptis ornatum dimiſit; cumque paulò pòſt adeſſet Cleobulus, rurſus juveni imperavit, quàm ſæpiſſimè ſcribere, nec Cleobulo modò, ſed ſibi, de valetudine ſucceſſuque Archombroti; paria ficturus ut quiſque ab eo legatus mitteretur ad exteros; donec mos ipſo legatorum ambitu convaluiſſet, amantium hoc per literas majoris dignitatis cum Rege conſortium.

CAPUT

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Dum Archombrotus solvit in Africam applicitursu, appulsus in Siciliam Gobryas, Argenidem occulte adit, pretiosamque purpuram in hospitii quasi mercedem rependit. Non recusat virgo munus, hoc ipso ad commoditatem colloquii usa. Certiorem facit Argenidem Gobryas eum brevi cum delecto milite affuturum.

OMNIBUS ad navigationem maturis, cùm Archombrotus salutaret Argenidem, discessumque excusaret? illud quoque miserrimam virginem torsit, quod is necdum sentiret se despici; & ipsa sui amoris opinione inimicum auxisset tot opibus, tot studiis Siculorum. Fastidiose ergo respondit, probare se quòd ad matrem rediret. Nemini enim meliùs quàm domi suæ esse. Tetigit Archombrotum non perplexa verborum acerbitas; quam dicentis species & austeritas augebat. Sed nec questus, nec jurgia, tempus aut locus ferebant. Potiùs veluti non sensisset se ad exilium invitari, respondit, sanctiorem patriam, & cui plus deberet, illam videri, quæ dominæ, quàm quæ sibi primam lucem infuderat. Dum hæc loquitur, intervenit Meleander, quo conspecto remisit Argenis de rigore verborum, refecitque invita Archombrotum; qui postquam [1]litavit in arenâ, cum omni exercitu subiit mare: satis loquutus Proceribus qui in eâdem triremi vehebantur; secessit tanquam acquieturus, & animum lacessentibus curis aperuit. Nam Argenidis sermo turbulentissimè in mentem redierat. Quid verò excitasset hanc in virgine crudelitatem? Penè ridicule admonuisse quietis domesticæ, an erat improperantis quòd omnino abibat, an simpliciter sua fœdera aspernantis? Sub hæc reputans

1 *Litavit in arena.*] Scilicet Neptuno, Ventis, Tempestati. Ut passim Æneas apud Virg. l. 5.

Ipse caput tonsæ foliis ornatus olivæ
Stans procul in prora, pateram tenet extaque salsos
Porrigit in fluctus & vina liquentia fundit.

Valerius l. 1. Argonaut.

Ipse ter æquoreo libans Carchesia patri.

Et Apollonius l. 2.

Αὐτὸς δ' αἰσονίδης χρυσέῳ πολαμῷ ἢ κυπέλλῳ, &c.

1 *Ara-*

putans quicquid antea ab Argenide aut mite aut severum acceperat, vix regebat molestissimam metuendi sperandique discordiam. Quod præterea [1] Aruspex in littore significaverat, numina navigationi annuere; ô dolor! an sic intelligendum, ut dii interdicerent reditum, prosperis sed veluti fatalibus ventis discessum urgentes? Hæc & similia dolendi argumenta congerentem, urebat maximè Poliarchi memoria; de quo præter antiquas suspiciones quæ jam æmulationi suffecerant, quicquid erat à Selenissa retectum famâ gliscente cognoverat. Inter ejusmodi cogitationes acerbitate plenissimas, suspenso juveni, suisque doloribus nimiâ contemplatione indulgenti, dabat utique fiduciam Meleander, amore in ipsum præcipuus, & nuptiarum conciliator. Sed quid suarum rerum displicebat Argenidi? aut potiùs quis puellæ tantopere alius placebat? Ille nempe Poliarchus; quem, ô, inquit, si mihi fata obvium dabunt, quantò lubentiùs quàm ipsum Radirobanem, hac manu, hoc ferro, de amore atque vitâ dejiciam! Et verò meretur odio meo oppetere tot malorum mihi auctor, ac virgini; quam nisi carminibus teneret, ego tam clare sanguine, tam opulento regno, tot amoris indiciis, ac etiam (fas sit tacitè cogitare) non ignobili fortitudinis exemplo, flexissem. Sed illum suâ obscuritate tutum unde quæram, aut quò persequar? Nisi esset hac spe minor quam improbè concipit, non tamdiu abesset; aut ubique secretus fugeret conscientiam Meleandri. Hei mihi! sed & si occurret patebitque iræ meæ; & eâ forsitan quam meditor ultione jam dubiam virginis mentem pejùs à me averterim. Imò certus sum vitam illius mihi obstare; an item sit obstitura mors viderint dii. Certè nec de mortuo quicquam sperare ipsa poterit; & sciet utique fortissimum fuisse qui vicerit.

Sic apud se digerebat Archombrotus malè sana consilia,

1 *Aruspex in littore significaverat.*] *Ne inauspicato se alto crederent*, ut infra.

1 *Iuvi-*

lia, interdumque dolebat, quod Poliarcho olim amico sic irasci cogeretur. Nondum verò ob illius oculis Siciliam venti removerant, cùm Gobryas haud procul Syracusis anchoras jecit; missoque ad terram præcone ubi Rex degeret quæsivit; cumque audisset imminentem pelago arcem, quæ Epeirčte dicebatur, ab illo tunc incoli, ipse unicâ triremi Syracusas concessit, tanquam commeatuum causa. Misit inde delectos, qui Regi significarent Gallorum magnam classem in Græciam indeque in Asiam navigantium, tempestatibus sparsam per æquor fuisse. Hujus partem in Siculo mari expectare socios, si fortè ab errore illuc quoque agerentur. Petere ipsum ducem, ut liceat colloqui Regi. Nam Principis tanti conspectum, pro maximo tempestatis precio sibi fore, quæ hæc littora dedisset. Meleander, ut humanitate præcipuus erat, quamvis ambigeret quid Gallorum tanta classis in Græciam vellet, tamen ad colloquium invitatus non renuit. Venit igitur Gobryas cum amicis servulisque omnino viginti: cui Epeirčten intranti obviam missus Eurymedes, ad se hospitem deduxit; & humanissimum expertus, haud perfunctoriè commendavit Meleandro. Posterâ die deductus ille ad regiam, sui expectationem, quantam Eurymedes fecerat, facilè implevit: nisi quòd sentiebat Meleander, cùm quæreret cui cœpto hanc Gallia classem ornasset, non syncerè aut simpliciter responderi. Itaque exploratorem veritus esse, honorarios custodes clàm tribuit; qui incautum, nec ratem se timeri, solerter observarent.

Sed Gobryam altior cura versabat, quâ arte quove ductore, secretò colloqueretur Argenidi. Memor tandem purpuram, quæ nullibi preciosiùs fulgorem, quam in Galliâ admittit, in navibus suis esse, ei à Poliarcho præparatam; hanc afferri ad se jubet, tanquam in hospitii gratiam regiæ virgini donum. At illa jamdudum non minoribus curis concussa, secum vehementer quærebat, an

sperare

ſperare auderet has naves à Poliarcho præmiſſas majorem comparante exercitum. Sed parumper huic ſolatio innixi, rurſus conſuetudine lugendi ad deteriora revoluta eſt; ut & ludibrio ſibi eſſet hac tantillâ jucunditate ſpei quam hauſerat. Sed quid Arſidas morabatur? cur non procedebant promiſſa Poliarchi? In ipſo, an fortunâ, tarditatis cauſa erat? Exierant deſtinati menſes ad reditum. Ipſa vivebat non illius auxilio, ſed infœlicitate Archombroti, quem in Africam bella vocaverant. Heu in meos luctus, fortis, & ſapiens, & dignus amari, Poliarche! cur ego te vidi; cur etiam una placui quam multiplici morte conficeres? Ego ſi te neſciiſſem; hoc quidem ipſo vixiſſem miſera; ſed ſaltem non ſenſiſſem. Non deerant toto orbe quas amares fœliciùs. Do virtutum tuarum immeritas pœnas, quarum unaquæque me diviſam, me fortaſſe contemptam ad interitum adigit. Hei mihi! quid ſi & ipſe non leviora jam quereris? quid ſi dolore quem ſentis, & illo quem in me ſuſpicaris, obrutus jaces? timeſque præcipuè ne tibi potiùs irata quàm fortunæ, in culpam fatorum te tranſcribam? Sponſi fœlices quibus vel celeriter ſucceſſit; vel qui deorum contumaciam & dolos exierunt ſubitâ morte!

Sic fortè querenti; cùm jam aliquot dies in aulâ Gobryas traxiſſet, nunciavit Eurymedes, hoſpitum Gallum ei donum afferre purpuram in Galliâ tinctam. Non recuſavit virgo munus aſpicere; hoc ipſum ad commoditatem colloquii à Gobryâ ſubornatum; & majora quàm quæ credebat Eurymedes afferri, penè jam ſentiens. Cùm ergo intraſſet Gobryas, explicuiſſetque [1] invidioſam vel Tyriis muricibus mercem, non Argenis ſatis quæ monſtrabantur cernere; non aut loqui compoſitè, aut loquentibus ſe præbere. Adeò omnes ſenſus rapuerat trepida expectatio aliquid de Poliarcho audiendi. Parum aberat quin

1 *Invidioſam vel Tyriis muricibus mercem.*] Pretioſiorem Tyria purpura, quæ optima eſt.

1 *Domi*

quin prior interrogaret ignotum. Sed Gobryas illi admotus, cùm muneri inspectando intentissimos omnes vidit, voce submissa; ut inquit, hoc donum auctor preciosus faciat; misit ille ad quem Arsidam legavisti. Exciderant ad hoc verbum Argenidi vires; ut ex trepido silentio intelligeret Gobryas altissimè tactam esse. Itaque alia quædam publicè loquuta, velut muneris gratias haberet, secretò Gobryæ dixit. Quæso te, hospes, hac vesperâ [1] domi sies. Arcessam te, ubi sublapsa frequentia solitudinem faciet. Sub hæc Gobryas discessit; & ipsa laudare impense inter mulieres cœpit oblati velleris nitorem; precium deinde augere, & sic loqui Timocleæ; hoc donum simplicis liberalitatis credi vix potest. Facilè hospitem censeam Regi aliqua de causa supplicaturum; & hoc munere sibi suffragium meum parare voluisse. Nam & oravit, ut se, ubi ocium esset, liberiori colloquio dignarer. Volo hodie hâc curâ defungi; ut si quid impetrabile in votis est, operam promittam; sin latent graviora, ne supplicem vanâ spe extraham; & non imparia suæ purpuræ dona remittam discessuro. Haud multò post in hortum secessit; qui fortè Meleandro ad venationem profecto infrequens erat. Itaque ipso viridarii secreto admonita, Timocleæ imperavit, unum ex corporis custodibus mittere ad Gobryam, qui eum ad hortum produceret. Ille Argenidi sibique non defuit; cui vulgaria aliqua percunctanti cùm publicè respondisset, paulatim veluti lapso ad varia sermone, magisque intenso, secerni à reliquis cœperunt, solique ambulare. Tum Gobryas; ô domina, inquit, non Siciliâ tantum & Galliâ tuâ, sed quantumcumque in urbe regnorum est digna; ignosce Regi meo quòd me priorem vides. Causam moræ ingratissima tempestas facit, quæ cum classe venientem depulit à cursu. Nos quoque ejecti in Africam fuimus; ego, inquam, & Arsi-

1 *Domi sies.*] Pro *sis*. Ita Plaut. Terent. passim.

1 *Auster*

& Arsidas, qui pridie tempestatis in me inciderat. Et is quidem per Libyæ oras tuum Poliarchum vestigat, legationem obiturus quam mandasti: Isthuc verò navigavi, sive Rex jam adesset, accessurus exercitui quem maximum ducit; sive adhuc expectaretur, tibi interim traditurus tantillam hanc classem. Etenim tuum nutum simpliciter manemus. Utere nostro sanguine quâ placebit. Scio te solam esse, in quâ verissimè Rex meus aut despici possit aut coli.

Sic loquutus, literas Arsidæ porrigit, in quibus ferè eadem quæ ipse memoraverat continebantur: Quibus lectis: ut amor nunquam quietus est; Quid ergo credemus (inquit Argenis) Rege vestro esse factum? Si pepercisset illi tempestas, an credis diligentiorem alium futurum, ex quo de ejus adventu cognoscerem? Hîc Gobryas, quamquam & ipse non intactus eo metu, tamen multa congessit, quibus naufragii suspicionem averteret. Nam nec, inquit, cum unâ aut alterâ navi maria sulcat. Naves longæ, & triremes ultra quinquaginta sunt quæ illum comitantur. Etiamsi prætoriam navim (quod dii non siverint) tempestas solvisset, an tot nautæ, tot milites, non manus & humeros præberent, quibus charissimus Rex proximo navigio imponeretur? Sed nec credendum est, aut totam Regis classem obrutam undis; aut qui cladi superfuissent non jam nobis funebria nunciaturos. Nimiò citiùs quæ obsunt, quàm quæ optamus, amat fama ignobili gaudio nobis ingerere. Ne injusto denique metu crudeles nobis simus; respice has triremes quas duco. Iisdem cum Rege fluctibus jactatæ sunt. Nullam tamen ex iis tempestas expugnavit. Vel itaque Regem, in remotiores delatum oras existimo; vel corruptis vi ventorum armamentis jacturam reparare. Neque enim soli navigationi, sed & bello exercitum adornat. Intra paucos hos dies, videbis, Regina, ferventem Siciliæ oram fortissimis viris; qui omni studio exprobrabunt hostibus tuis, si quos hîc habes,

quòd virtutem apud ſe genitam indiligentiùs coluerunt quàm nos externi. Erecta conſolatione tam magnificâ virgo, adhuc tamen de Poliarcho anxia erat. Ardebat præterea Gobryam prolixiùs percunctari tam de illis quæ ſciebat, quàm de ignotis. Dum enim de Poliarcho loqueretur, ſeria ac levia virtute amoris delectabant. Sed nec tempus ſinebat, jam veſperâ obſcurum, nec familiarium curioſitas inter ſe quærentium, quid tantum cum Gallo loqueretur. Rurſus igitur ſuam opem promittenti: Ego, inquit, quid ex re veſtri Regis ſit, maturiùs expendam. Tu cum Eurymede ſis frequens, cui ipſa commendabo amicitiam tuam. Finge autem idoneas cauſas non recedendi à littore; hiſque ego favebo apud patrem. Facilè quoque inibo rationem, quâ ſæpiùs ad colloquium meum, & ſine ſuſpicione, pervenias.

Hoc dimiſſo, cùm quæreret Timoclea, ecquid ille voluiſſet; Nihil magnum, inquit, Argenis: niſi fortè nondum explicuit animum ſuum, & primo congreſſu noluit gravis eſſe. Laudavit benignitatem hoſpitii; oravitque ut ſuarum navium una, cui ſupellectilis pretioſiſſima inſunt, in hunc portum recipiatur, non iſthic plus biduo hæſura; intra quod tempus quædam tempeſtate corrupta refici poſſint. Ad hoc ſe operam meam apud Regem expetere. Sub hæc verba in cubiculum virgo regreditur; accerſitumque ad ſe Eurymedem jubet agere hoſpitis curam; quoque ſolertiùs falleret; Eſt, inquit, ut illi xenia paremus, ſaltem iis quæ obtulit nec pretio nec venuſtate cedentia. Hæc dum quærimus, vide ne ad diſceſſum ſe comparet. Satis erit brevem ad moram vel dilata venatio, vel promiſſum ſpectaculum. Iterum moneo, cave, Eurymedes, ne improviſus hinc abeat. Ita inſtitutum ubi dimiſit, & quietis ſpecie nox dedit ad curas libertatem; tunc reputare exitus omnes cœpit; tunc ex re conſilium capere, fortiuſque quàm antea, & Reginæ more dolere. Poliarchum, ſi vivebat, eſſe venturum; jam ipſa

Gobryæ

Gobryæ classis, jam Arsidæ literæ certissimâ ratione monstrabant. Quærenda igitur remedia, quibus illi vivam quoque se servaret. Sin ille perierat, se demum non victuram. Sed quâ ratione, quove prætextu, Gobryæ classis assideret Siculo littori? Necessarium tamen hoc erat ad eaquæ cogitabat subsidium. Sic enim decreverat; Si priùs rediret Archombrotus, quàm de Poliarcho quicquam certi esset allatum, clàm fugere ad has naves; & vel inde petere Galliam, vel coactâ Siculorum factione, abstinere à nuptiis ad quas pater adigeret. Haud incommode tandem ita ram commenta est. Primo mane ad Meleandrum ivit; & Siciliæ solitudinem questa, vereri se dixit, ne Radirobanes, ubi Archombrotum audisset cum præcipius Insulæ viribus isse in Africam, rursum raptui imminens aut ipse veniret, aut militum in se partem ad improvisum bellum emitteret. Nihil ergo securius, quàm Gallos aliquo propitio numine ad se advectos mercede conducere, qui littorum custodiam agerent; ut si bellum ingrueret, peregrini jacturâ sanguinis, Silicia defungeretur periculo. Negocium unius mensis fore; intra quem possint de Archombroto & Radirobane referri certiora. Et Gallos nondum (ut audiverat) ex tempestate ad navigationem instructos, non ægrè tantilli temporis moram addito precio audituros: qui præterea nec tam pauci sunt (inquit) ut juvare non possint; nec eo numero, ut metùi à Siculis debeant, si auxilium in perfidiam mutent. Cùm patrem his verbis permovisset, secretò deinde Cleobulum, & postea Eurymedem vocat. Urget suos de Radirobane metus. Gallorum præsidia ostendit, quorum opera haud magno precio emi posset. cumque illi in contrarium disputarent; nam nec ignotis benè credi, nec viros Insulæ deesse; liberiùs Argenis; Si hoc, inquit, Siciliæ non tribuitur, at meo timori tribui volo. Regem in meam sententiam jam perpuli. Mihi non prohibitur, qui eum in aliam partem consiliis suis flectet. Hæc imperiosiùs ur-

gentem, neuter auſus eſt importunâ irritare prudentiâ. Regi quoque ambitioſè auctores fuerunt, præertim cùm Argenis adeſſet, ut Gobryas ad littoris cuſtodiam invitaretur: Et ille, quandoquidem ita cenſetis, inquit, tu homini colloquêris, Eurymedes. Sciſcitare an hîc moram pati poſſit. De mercede deinde viderimus. Eurymedes mandato defunctus, Gobryam non difficilem habuit; haud ignarum id commentum ab Argenide eſſe. Operam igitur ſuæ claſſis in menſem promittit, ſolâ mercedis mentione offenſus. Nam quò magis probaretur, liberale præſidium, & in amicitiæ teſſeram offerebat.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Dum Arſidas in Mauritaniæ portu ſpatiatur, Regionis præfectus ad eum blandè accedit, de patria, de negotiis rogans. Ille ubi ſe Gallum; Maurus in amplexum inſilit. Stupet Arſidas ad inſperatam benignitatem in externa gente. Ad ea quæ de Poliarchi victoria narrantur, velut ad monſtra obſtupet. Interim in præfecti domum perveniṫur, & menſæ accumbitur. Sed dum Arſidas poma nova ſtomacho licentius ingerit, ſubito frigore nervi laxantur. Tum Phorbas patrono, quem fato propinquum reputat, pretioſum ſacculum ſuffuratur.

IN hoc ſtatu res Siciliæ erant, dum Arſidas omnibus Africæ partibus triremem applicat, & quacunque ſe brevia terris inſinuant, ſcaphâ provectus interrogat agreſtes, ſi qua de illis littoribus viſa eſſet claſſis externa, aut ullos omnino mortales ad eos tempeſtas rejeciſſet. Jamque irrito labore defeſſus languebat, æſtum præcipuè non ferens, quem [1] Auſter inſpirabat ab arenis mediterraneis allapſus; cùm opportuniſſimè factum ut Mauritaniæ fines contingeret, ſuccederetque ad littus, in quo non grandis portus, & inde ſtadiis octo modicum oppidum incolebatur. Fortè fuit, ut tunc in portu ſpatiaretur illius regionis Præfectus, inter paucos fortitudine & prudentiâ inſi-

1. *AUſter inſpirabat.*] Ventus meridionalis calidiſſimus. Virg. 1. Georgic.

—— *Unde ſerenas*
Ventus agat nubes, quid cogitet humidus auſter.

1 *Prinſ-*

insignis. Ille Arsidam videns, quem vultus habitusque peregrinum hominem esse monstrabat, blandissimè accessit; & tam magistratûs sui quàm humanitatis officio, de patriâ & negociis rogavit. Cumque Arsidas, quò multa, & varia memorandi necessitatem effugeret, quia Gallicâ triremi vehebatur, se simpliciter Gallum esse dixisset, statim Mauris insiluit in amplexum; &, satis est, hospes, audivisse Galliæ nomen, inquit. Omnia vobis debemus. Procede sodes in urbem hanc; & quacunque te navigatio vocabit, primùm apud nos à jactatione sali refectus, novis commeatibus triremem onera. Stupebat Arsidas ad insperatæ benignitatis prodigium, in externâ gente atque incognitâ. Subire igitur terram comites jubet. Præfectoque dexterior, & ab omnibus cultus, proximi oppidi viam exorsus est. Veritus deinde ne procedentibus colloquiis proderetur non à Galliâ venire; videreturque humanitatis officia aliis debita, aut parata, quæsiisse mendacio, paucis recensuit, esse quidem se Siculum: Sed quia Gallicis remigibus utebatur, quærebatque præterea Galliæ Regem, se Gallis, cùm de gente rogaretur, annumerasse. Nempe, subjicit Præfectus, illum quæris, absque quo in servitutem externam omnes Mauri concessissemus? Monstra hæc Arsidæ erant; omnium quæ illic Poliarchus gesserat ignaro. Ergo ne aut ipse diutiùs, aut Præfectus erraret, haud perplexè rogavit quid novi accidisset; quodve beneficium à Galliâ processisset ad Mauros. Se enim vi ventorum in ultimâ Africâ propulsum, & diu jam errantem, hæc nescire. Tum Præfectus aggerere omnia cupidè cœpit; quâ insolentiâ Radirobanes bellum movisset; &, ut veluti ad condictum, diis ferentibus cum exercitu advenisset Rex Galliæ. Quæ deinde belli fortuna, quàm varii sub brevissimo tempore casus. Sed ambitiose morabatur in Radirobane occiso; ut pugna acris fuisset; ut anceps aliquandiu fortuna; & victor haud perfunctoriè vulneratus. Ast ubi narrandi serie Radirobanem Gal-

lici Regis manu perculſum in terram deduxit; non tenuit diutiùs lætitiam Arſidas; ſed vultu ſic diffuſo ut conſtaret lætitiam non fingi; Cęſus ergo eſt Radirobanes? Ille Sardinię Rex? ille nuper à Siciliâ reverſus? & quidem à Gallico Rege! cui, ne fruſtra exultem, quod nomen, mi hoſpes, eſt? Tum Maurus; Geminum illi nomen eſt, inquit: quo errore & diu lapſus ſum, & vidi alios errare. Modò enim Poliarchus, modò Aſtioriſtes à ſuis appellatur. Aſſertus eſt hoc ſermone Arſidas in certiſſimi gaudii ſenſum; adeò ut & Mauros qui eum deducebant penè in eandem affectuum ſuavitatem adigeret. Non curarum meminerat, non laboris. Tantum, quaſi diis loqueretur, rogabat quæ fata, quæ ſortes, inimiciſſimos Reges compuliſſent in Africam; aut quod numen ſic ordinaviſſet, ut ſanguis Siculis odiis debitus tanquam Africanæ utilitati penderetur. Ad ſe deinde ex hac contemplatione regreſſus, quęrebat quò ſe ab illâ victoriâ Poliarchus recepiſſet; At Juba (ita Maurus vocabatur) retulit adhuc vi vulnerum ægrum, jacere in Mauritanię regiâ urbe. Illinc omnino expedito equiti quatuor dierum viam eſſe.

Inter hos ſermones in urbem pervenerant; & Arſidæ peritos viarum expoſcenti, quibus duceretur ad Regiam (nam recruduerant venti, & timebat ne repetitâ injuriâ tempeſtas penè repertum Poliarchum eriperet) Juba negavit itineris copiam ſe facturum, [1]priuſquam exta Hoſpitali

1 *Priuſquam exta Hoſpitali Jovi ſimul proſecuiſſent.*] Ut jus firmarent hoſpitii, ſimul exta comederunt. Ovid. 12. Metam.

Cujus ut impoſuit proſecta calentibus aris,
Et Diis acceptus penetravit in æthera nidor,
Sacra tulere ſuam, pars eſt data cætera menſis.
Diſcubuere toris proceres, &c.

Immolante Rege Vejentium vocem Aruſpicis dicentis, qui ejus hoſtiæ exta proſecuiſſet, ei victoriam dari, exauditam. Titi Livii lib. 5. Proſecta dicebantur minutæ particulæ, quod exta cocta ſolebant Proſecari, quorum partem adolebant, partem conſecrabant dabantque ſacerdotibus, partem ſibi apponebant. Tranquil. in Auguſto, *ſemicruda exta rapta foco proſecuit.* Et Lucan.

——— Si pectora pleno
Sæpe dedi, lævi calido proſecta cerebro.

Et Ovid.

Inde ubi libavit proſecta ſub æthera ponit.

De

spitali Jovi sacrata simul prosecuissent. Æstus erat; & in horti umbraculis deductus Arsidas super appositos thoros epulas expectabat; gratissimis Jubæ sermonibus, de bello, & Poliarchi victoriâ, moram subinde fallentibus; cùm tandem opulento convivio mensæ convivas ad se convertunt. Et subitum luxum miratus Arsidas, nihil tamen altiori intentione spectabat, quàm [1] inter promulsidaria esse varii generis poma ita glacie circumvenienti inserta, ut aliorum pars emineret extra hoc frigus, alia prorsus condita tamen sub lucentis aquæ crustâ nativo colore cernerentur. Quid potissimùm crederet ambigebat, novitate illâ concussus. Certè enim hæc poma recentia erant; rursusque sub illorum mensium syderibus aqua frigore non coibat. Tum ne fictâ imagine luderetur, primùm manum glaciei admovet; quæ ut justo rigore digitos ussit; ut non posset dubitari quin aqua hæc esset; & verissimo quidem gelu concreta; mox & poma dentibus tentat; & hæc quoque nativo sapore mitia erant; nisi quòd ad nimium algorem obstupescebat gustus. Delectatus admiratione hospitis Juba, invitabat ad cibos admiratione nimiâ cunctantem. Sed Arsidas cum risu quæsivit, [2] quâ ille ex Scythiâ cum Africæ arboribus mistâ hanc gustationem prompsisset: Tum Juba; Ut magis mireris, inquit, cùm in hortum intrasti, hæc poma adhuc ex arboribus pendebant, & quæ modò est glacies ex fontibus unda manabat. Geminato stupore Arsidas hæsit, exquisiitque ab Jubâ, quo carmine, quove in antro, tam subitò natura se mutaret. Et ille, Nova est, inquit, apud nos hæc ratio revocandi arte hyemem sub medio sole; quam exequar post-

quam

De hospitali Jove, vide lib. 3. cap. 7. Virgil.

Juppiter hospitibus, nam te dare jura loquuntur.

1 *Inter promulsidaria.*] Vasa, quibus promulsis continetur: est autem promulsis genus cibi dulcioris mulso conditum, quid ante mulsum & cœnam proponebatur.

2 *Quâ ille ex Scythia.*] Mirum Arsidæ videbatur, quod tanta glacies, quæ in Scythia frigidissima regione communis est, reperiretur in Africa, quæ sita est sub zona torrida.

 1 *Ad-*

quam mulſum guſtaveris. [1] Aderat puer Ægyptius cum mulſo, quod in calice præferebat & ipſo ex glacie facto: quo exhauſto cùm in terram à puero collideretur, doleretque Arſidas fragile quidem, ſed in æſtatem pretioſum vas perire; Noli indignari, (inquit Juba) in ſingulas potiones uſus ejuſmodi ſcyphorum eſt. Iteratò eundem in menſâ conſpici vile eſſet. Nihil ampliùs guſtabat Arſidas, avidus cognoſcendi quâ arte ad naturæ veritatem ſic perveniretur; Cùm allata ſunt variarum formarum ex ære prototypa. Orbium, poculorum, paropſidum, omnis denique convivalis inſtrumenti ſpecies erant. Tum Juba; hæc ſunt clauſtra, quæ aquis infuſis glaciem concipiunt. Quippe unumquodque operculò ſuo ſic tegitur, ut oræ invicem cohæreant, exceptâ foraminis anguſtiâ, per quam aqua liquitur in interiora; quo modo ex ſtanno vel plumbo fuſilis ſupellex conflatur. Alveolo deinda ligneo illa deponimus, cujus fundum ſale primùm nigro illo, parumque contuſo, & mox nive, contegitur; quæ nobis ſemper ad manum eſt, fulta ſtraminibus, & in umbrâ antrorum toto anno inviolata. Supra ipſa deinde prototypa, in alveolum ſic demiſſa, pari modo nix quoque aliquoties cumulatur, ſale toties interjecto. Ita hæc aqua illo in ære ad glaciem præparata, accipit undique cicumjectæ nivis frigus; quam ſal acri miſturâ vetat liqueſcere; in locis præcipuè umbroſis, qualia vini aut olei apothecis effodimus. Trium circiter horarum ſpatio coit aqua, & ſi quæ poma inſeruimus, qualia nunc miraris, hærent ſepta in glacie. Æſtu deinde languentibus grata eſt hæc vis nimii frigoris; quam & ipſa novitas commendat. Nuper enim neſcio cujus non inepta luxuries, hoc ſolatium invenit.

Oblectatus narratione Arſidas, licentiùs marcenti ſtomacho ingerebat hæc poma, quibus corrupta frigore aqua rigo-

1 *Aderat puer Ægyptius.*] Ita Petronius: *Tandem ergo diſcubuimus, pueris Alexandrinis aquam nivatam in manus infundentibus, iterum circumferebat puer Ægyptius clibano argenteo panem.*

1 *Calida*

rigorem insinuaverat; simul avidè novis semper ex glacie calicibus bibebat, summo frigore sitim, ut solet, acuente. quamquam interdum Juba monebat, periculosam intemperiem esse, nisi parcè utentibus. Sed cùm de prandio surrexissent, & Arsidas [1] calidæ usum multo joco traduceret, paulatim omnes nervos receptæ hyemis malignitate ita laxari sensit, ut egestas hinc inde epulas penè anima sequeretur. Juba non misericordiâ tantùm motus; sed & metu, ne huic sponte mortem crederetur propinasse, nulli sedulitati parcebat: Solari Arsidam, medicosque urgere; & nunc suos, nunc illius ministros verbis convenientibus affari. Ut verò in deterius fama attollitur, Arsidam fato propinquum haud tardè vulgatum est. Dum trepidant comites, servulique; quidam illius mercenarius [2] ex Euboeorum coloniâ, qui in Oscis Neapolim condiderant; tempus locumque furto nactus, haud modicam prædam egit. Sacculus erat ex carbaso quem sub veste reconditum idoneâ curâ Arsidas servabat. Illic pretiosum aliquid inesse Græculus diu antè conjecerat. Dumque vestes laxantur ægrotanti, & sui ignaro, ipse familiaris officii simulatione accessit, detraxitque non sentienti sarcinam, & cæteris pietate & metu occupatis, sese domo proripuit.

CAPUT

1 *Calidæ usum.*] In hoc usu Romanæ fuere quondam deliciæ, unde Tiberius Cl. Nero, dictus est per jocum, Biberius Caldius Mero. In Thesmophoriis & hanc libabant aquam. Juvenal. Sat. 5.

Quando vocatus adest gelidæ calidæque minister.

Et Martial. lib. 14.

Frigida non deerit, non deerit calda petenti.

Ubi repete decoctam illam, Neronis delicias. *Huic* (ait Sueton. in Nerone) *cum clandestinus ad villam introitus pararetur, aquam ex subjecta lacuna potaturus manu hausit, & hæc est, inquit, Neronis decocta.*

2 *Ex Euboeorum coloniâ.*] Cumani conditores Neapolis, quæ quondam Parthenope dicta est: hanc cum demoliti essent, ut remetirentur in patriam, peste ingravescente ad eam instaurandam urbem compulsi sunt, quæ ex illa Neapolis, hoc est urbs nova appellatur.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Ubi sentit Arsidas subreptum sibi charissimum pignus, interminatus domesticis, strato exilit. Phorbas pavore perculsus, reconditas in sacculo Argenidis litteras Poliarcho reddit, Arsideque discrimen prætexens magno ære donatus eludit.

UBI autem primo impetu mali sedato, Arsidas loqui potuit, à Medicis quæsivit, quid de periculo suo, quid de itinere sentirent. Medici prospera esse signa ad valetudinem respondent: Sed ventriculum & cæteros nervos, qui intemperie frigoris afflicti, febrim toti sanguini asperserant, aliquâ quiete recomponendos esse. Optimè actum iri, si non ultra quatriduum morbus profectionem differret. Ille cum diis questus tali in tempore moram offerri, ad Jubam convertitur. Et literas, inquit, quas ad Regem Poliarchum habeo, nefas esset hîc sisti meo casu. Si dabis qui viæ duces sint, has statim per unum ex meis transmittam ad Regiam. Hîc deinde acquiescam patientiùs, donec ire per morbum licebit. Laudavit Juba consilium; addiditque; præstò esse qui quemcunque Arsidas destinasset, ad Regiam comitarentur. Tum Arsidas fasciculum quærere, cui erant literæ Argenidis commissæ. Prorsus is erat qui domesticâ mercenarii fraude perierat; quem ut à veste divulsum obstupuit, & vidisse omnes negarunt, statim vires furiosa indignatio suffecit. Prohibentibus medicis exiliit de lecto, interminatusque est domesticis suis mortem, ni properè redderetur charissimum pignus. Urgebat insanus quæstionem, deosque appellabat & homines; nec sine suspicione circumspiciebat in Mauros, qui primùm ægrotanti adfuerant. Spoliatam deinde intuens vestem, nunc ora dilanians, quærebat quis familiarium propiùs ægrotantem accessisset. Sed omnes adfuerant, & tali in statu in pietate posuerant tangere collabentem. Tum demum eadem

dem doloris acerbitas, quæ languentis robur intenderat, consumptis viribus, pejus in validum dejecit. Ægrè suffitu, & violentis odoribus reddita vox est: quâ ut primùm uti licuit; Si me, inquit, fortuna destituit, morbo, & furum audaciâ violatum: at non ego me deseram, non Principes meos. Date ceram & stylum. Hodie ad Regem scribam: Intra biduum, etiam vitæ periculo, utcunque lecticâ viam exordiar. Protinus Phorbantem vocate: Hunc volo cum meis hodie literis proficisci. O fortuna! Is ipse [1] Phorbas erat, qui cum furto aufugerat. Ergo & in navi, & per urbem missi qui quærerent, tandem renunciant, frustra operam à se consumptam. Statim Arsidæ suspicio sceleris incidit: quam tamen dissimulans, ad forum, ad portum, redire præcepit, qui non profuturâ diligentiâ absentem vestigarent. Nec segniùs advocat Jubam; submotisque cæteris? Fallor, inquit, aut perfidia mercenarii mei hanc ægritudinem mihi facit. Cur enim lateret, præsertim me ægro, & vitæ ambiguo; nisi prædam scelere nactus, non me tantùm, sed & Africam fugeret? Si amatis Poliarchum, vindicate injuriam quam latro huic intulit. Dimitte ad proximos portus, qui nuncient ne ullus temerè peregrinus in navibus recipiatur. Sed quàm occultissimè potest procuranda hæc quæstio; ne si rescissat exploratores in littore esse, aliâ fraude nostram solertiam eludat. Ego apud meos hodie dissimulabo me quicquam duriùs de eo suspicari; ut fallamus flagitii consortes, si quos fortè apud nos reliquit. Juba rem curæ sibi fore asseruit; statimque per homines fidos vicinorum portuum magistratibus quæ videbantur scripsit.

Sed hæc Phorbas antè conjecerat, meriti sui conscientiâ acuente metuendi solertiam. Is perpetrato scelere adhuc ignarus quid esset in furto; latebras ad recognoscendam prædam, quæsivit; scilicet si nihil inveniret perfidiâ & peri-

1 *Phorbas*,] Alludit ad vernaculum nomen, *Fombe*, de quodam Phorbante agit. Ovid. lib. 11. & Virg. lib. 5.

1 *In*

& periculo dignum, omnia ad Arſidam relaturus, quaſi hæc ægro, nec ſentienti, ad tutiorem detraxiſſet cuſtodiam. Ecce autem exſolutus faſciculus catenulam primùm dedit ex gemmis, quæ nexili auro ligatæ, per æqualia ſpatia tumebant; Tres deinde annulos cum grandibus gemmis, modico lino diviſos, ne attritu venuſtas artificii periret. Pauci in fundo reſederant nummi ex auro; quæ omnia Arſidas, ad incerta fortunæ, corpori ſuo applicita ſervabat. Præter hæc, tabellæ inerant, longè Arſidæ pretioſiores reliquo cenſu, illæ quæ itineri dederant cauſam, ab Argenide ad Poliarchum. Phorbas omnibus diligenter inſpectis, ſuæ quidem audaciæ gratulabatur gemmas & aurum. Sed hæ eum litteræ turbabant. Ad Poliarchum videbat eſſe miſſas. Unde tamen, aut à quo, non noverat; & verebatur, ne plus illæ turbarum, plus in eum exploratorum cierent, quàm aurum aut gemmæ. Ire ad portus non placebat, vix dubius hos in ſe obſideri. Interiora Africæ, nec fidem in hominibus promittebant, nec exitum, quod quærebat, habebant in Europam. Tandem ſceleris & neceſſitatis ingenium, ad novi facinoris pericula incertum coëgit. Iret ultrò ad regiam? Poliarcho eas literas daret, & in ipſo ſcelere, præmia ſummæ fidei ambiret. Poſtquam igitur fallendi rationem, omnemque mendacii contextum polivit, in proximum oppidum profectus, illicque percunctatus quæ via ad regiam duceret, celerrima ſibi & illi quem viæ ducem aſſumpſerat jumenta conquiſiit. Tertio die, urbem ex montis cacumine inſpexit: Tum equo, & ductore dimiſſo, ipſe ſolus pervenit ad cuſtodes, vultuque pallenti (quippe quem excompoſitò exterminaverat curſu) ſe ad Regem Poliarchum feſtinare, ambitioſè iteravit. Illico deductus ad arcem eſt. Et tunc quidem minùs vacabat Poliarcho, poſt longam fortè inſomniam acquieſcenti. Sed Phorbas ad Gelanorum deductus, cum ſupercilio monſtrabat, ſe magna, & quorum procuratio celeritate conſtabat, nunciaturum

turum advenisse. Quis esset dicere jussus; Regi, inquit, meliùs dixero. A Siciliâ ad eum advenio. Litteras fero; & heu vereor ne hac ipsâ morâ quam facitis, corrumpatur negocium, cui delectus, penè in cursu spiritum amisi.

Siciliæ nomen audisse; illinc quoque afferri literas, & nuncium aliquid ingens trepidatione præferre, visæ sunt Gelanoro causæ idoneæ dormientem Poliarchum compellandi. Sedatior tamen accessit ad stragula; ne terrorem à somno excitatis, & adhuc sui incertis, periculosum, primæ Regis vigiliæ infunderet. Tussi igitur, & modico vestigiorum strepitu pulsatum, ita affatus est. Adsunt, Rex, à Siciliâ literæ; & nuncius nescio quid festinat. Nihil cunctatus Poliarchus resedit in lectulo, & nuncium adduci præcepit. Intrat ergo immani fiduciâ cubiculum Phorbas quod secundum deos potissimùm timere debuerat; ornatamque fabulam, non plùs verbis quàm gestu & fronte, in hunc modum exorsus est. Ego, inquit, ex Arsidæ amicis sum, ô Rex. Is ad te Siciliâ proficiscens, inde secum me abvexit. Cùm te diu quæsiisset, tandem ad victoriæ tuæ famam cursum huc tenuit. Nec jam procul eramus littoribus, cùm nostrum navigium peiratæ tribus lembis circumsistunt. Arma pauci habebamus; placuitque compluribus ante pugnam deditio. Ita proditus Arsidas cum familiâ & sarcinis in eorum potestatem concessit. Sed cùm direptis omnibus, novæ prædæ studio flagarent, princeps eorum strictam in Arsidæ ora sicam intentans; Video, inquit, ex cultu & supellectili te hominem magnarum opum esse. Itaque nisi præter hæc quæ cepimus tria talenta præsentia numeras, ego ex his catenis (nam illi catenas jam dederant) jugulo soluto in mare te provolvam. Et Arsidas; Unde mihi præsentia hæc talenta, cui nec libertatem reliquistis? Imò, subjicit prædo, cùm de tuâ navigatione percunctarer, te ad Mauritaniæ Regiam ire professus es. Certè non te oportet illic esse ignotum. Quemcunque tuorum volueris, eâ lege

vincu-

vinculis eximam, ut nisi intra hoc triduum sit in isto littore cum pensione quam poscimus, certissimè pereas. Nec fraudem mediteris; aut in nos vindices provoca. In statione sumus unde liber prospectus est. Non mari, non terrâ, insidias locus capit. Si is quem miseris præter se ullum adduxerit, capite lues. quin si interim naves in nos fortuna propulerit, fortunæ pœnas dabis. Cum sic impiâ & barbarâ voce dixisset, dejectus Arsidas semel atque iterum nos omnes intuitus, tandem me propiùs jussit accedere; Et vide, inquit, mi Phorba, quantum fidei tuæ credam. Ex diligentiâ tuâ nunc pendeo. Vade ad Regem Poliarchum: quo loco sint meæ fortunæ significa. Non ille talentis fribus parcet in re meâ capitali. Et ne ambigere possit, quin vera pericula nuncies, has literas accipe. (simulque de intimo sinu extraxit.) Scriptæ ad illum sunt. Quis scripserit tuâ scire non interest. Ferendas tibi trado, non tantùm ut pignus sint fidei tuæ; sed magnis ne pereant, si me isti peiratæ immerentem conficient. Ita dimissus, ad te, Rex, altero ad meridiem die pervenio: tantundem ad reditum superest, si vis Arsidam vivum aspicere.

Inter hæc dicta, literas Argenidis Poliarcho tradiderat, quasi missas ab Arsidâ; quas integro lino sinceras ut tentavit; simulque solitum Argenidis ad se signum conspexit in cerâ, læto horrore infremuit. Simul tamen in periculo Arsidæ commotus, dum solvit epistolam, O quicunque mortalis es, inquit, cui Arsidæ fata commissa sunt; si strenuus eris, & eum mihi reddes, crede non te talenta prædonibus tria, sed tibi ipsi ingentes divitias portare. Adeò memorem beneficii me dices. Tu Gelanore, propera huic aurum quantum satis est dare. Jam promptum esse oportuit. Vade, ne difficiliores ex morâ prædones sint. Sed ô, an incolumi Arsidâ in hos posse iri existimas; & nefarios de suis lembis ad cruces deferri? Abominatus Phorbas meritum crucis omen, manum utramque vehementer

menter intendit, ſtrictiſque oculis, Cave, inquit, cave ô Rex, in hac mentem te dederis. Lembi prædonibus veloces ſunt. Inſederunt plagam apertam. Truncum mehercule Arſidam vobis diſpergerent, fugaque inultâ deſpicerent infœlices inſidias.

Jam Poliarchus ſolutas tabellas legebat. Vera erat Argenidis manus. Sed omnino lamentabilis oratio. Facinus, vindictamque videbat Seleniſſæ; ſimulque Radirobanis impiam mentem, qui nefas non habuerat pudiciſſimæ virgini probra ingerere. Sed hunc quoque jam non vivere; & quidem à ſe victum, ſolatio erat. At quid in Archombrotum remedii, urgente hymenæum Meleandro, & bimeſtri ſalute vix donatâ Argenidi? Cùm deinde [1] in ultimam ceram oculos flexit, ubi ſolet dies exaratæ epiſtolæ aſcribi; jam tempus quo aut ipſum redire, aut mori Argenidem oportuerat, effluxiſſe intellexit. Nunc igitur ſe damnare; nunc iraſci tempeſtati, nunc Africam devovere, in quâ ſervandâ putabat ſe periſſe. Sed omnia in Archombrotum vota, omnia odia recidebant. Ego me, inquit, ego ad tuam perniciem me ſervabo, atrociſſime æmulorum. Sequar fatum Argenidis, ſed perfunctus tuæ mortis ſolatio. Defuncti quoque pugnabimus. Pacem nec experiar nec concedam. Dum ejuſmodi æſtu pectus concutitur, cæpit invitus dubitare, an Argenidi fides ad promiſſæ mortis conſtantiam duraſſet. Quàm enim naturale, ut vitam amemus? quàm grata vis quæ ſicam in noſtra viſcera euntem moratur? Denique Poliarche (cogitabat) finge oblatas nuptias, finge durum illi patrem, & deſtinatam illuxiſſe miſeriis tuis diem; an velles hanc periſſe?

Tanto turbine multò ægriùs quàm vulneribus afflictus, acciri Phorbantem jubet; cui aurum interim numerabatur; increpatque navigationem lentiſſimam, quòd ſecundum

1 *In ultimam ceram.*] In finem Epiſtolæ. Sueton. in teſtamento Iul. Cæſaris, *reliquos in ima cera heredes instituit.*

1 Cumiq

dum post mensem, demum Arsidas adesset. At ille errores cum fide memoravit; ut [1] Cumis necessaria mora fuisset, ut in Gobryam incidissent, ut ab Italia venti impegissent classem in Africam. Lætus, quà esse tunc licebat, Poliarchus de Gobryâ audivit; & quid illo factum esset percunctatus est: nescio, inquit Phorbas; nisi quòd subaudiebam illum in Siciliam navigare. Aliquid spei miserrimo amatori subjecerunt hæc verba. Sed Phorbas; Perdimus Arsidam, ô Rex, tam lentâ cunctatione. Patiaris grassatoribus hunc eripi, multò tibi certiora quàm quæ possim memoraturum. Pietatem mercenarii collaudavit Poliarchus; quartumque addi talentum præcepit; Forsitan quippe fore ex usu, absolutis latronibus non inanem Arsidam esse. Equum præterea notissimæ celeritatis attribuit; in quem Phorbas inscendens Mauritaniam prætergredi festinavit, & se remotis littoribus cum prædâ subducere.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Vix interjecto biduo Arsidæ in regiam accedenti Poliarchus totum Phorbantis mimum non sine mutuo stupore exponit.

AT verò Poliarchus, quamquam ex vulneribus vixdum ingredi valens, non differendum in Siciliam iter esse constituit. Acquiescere enim in navi se posse; & necessaria ad curationem accipere. Id quidem Gelanoro non placebat; sed nec frustra repugnare sustinuit. Erat tamen Arsidas expectandus, quem in tertium diem Phorbas promiserat. Ergo præcipiti domino, & parari discessum jubenti, diligenter parebat Gelanorus. Rectores triremium, classiarios atque nautas ad officia vocabant. commeatus portabantur. solumque profectioni satis instructæ signum

[1] *Cumis necessaria.*] Cumæ civitas est Campaniæ ad mare juxta Puteolos, à Cumæis Asiæ populis & Chalcidensibus extructa.

2 *Auto-*

ſignum jam deerat. Nec poterat inhibere Hyanisbe feſtinationem hoſpitis adhuc cruda vulnera miſſuri in diſcrimen; quæ tam ſubita conſilia eſſent, aut quid illi contigiſſet turbulentâ profectione dignum, nec apud ſe conjiciens, & verita nimis anxiâ & indecenti curâ exquirere. Is per ægritudinem animi excuſſa quiete, nunc Argenidi timens, nunc in Archombrotum odio æſtuans, eâ nocte adhuc imbecillem valetudinem turbavit. Supprimere tamen morbum tentabat valentibus verbis, ne ſuorum conſenſu vetaretur per immaturæ navigationis pericula vitæ ſuæ illudere.

Cæterùm vix biduum à Phorbantis diſceſſu proceſſerat, cùm Gelanoro regium cubiculum fortè egreſſo Arſidas occurrit, adhuc quidem ex morbo, ſed multò plus indignatione & mœſticiâ mutatus. Scilicet celeriùs quam expectaverant medici receptis viribus, poſtridie quàm in eum Phorbas peccavit auſus eſt ſe in lecticam conjicere. Reliquis diebus non dubitavit equo vehi, amiſſarum literarum dolore, non ſe, non iter, laboremve reſpiciens. Quò prædonem perſequeretur? quibus verbis ſe excuſaret Poliarcho? aut quâ fronte rediret ad dominam? Ita anxius regiam intravit; & quà Poliarchus habitabat deductus eſt. Gelanorus inſperatò conſpectum lætiſſimo vultu excipiens, nolo, inquit, alius Regi nunciet te veniſſe. Ibo, & illum hoc gaudio implebo. Sed Arſidas Gelanoro fortunam excuſaturus; mane, ait, Gelanore. Eſt quòd priùs meæ cladis acerbitatem intelligas. Ille ratus de captivitate, prædonumque avaritiâ, qualem Phorbas narraverat, eum queri: Scimus hæc omnia, inquit, & præterea mox commodiùs dixeris Regi. Inter hæc verba Arſidæ elapſus eſt, præcipitatione gaudii nihil moratus revocantem. Obſtupuit Poliarchus, Phorbantis diligentiam æſtimans, qui tam ſtrenuè Arſidam exemiſſet prædonibus; juſſumque accedere, & ſibi tunc primùm ut Regi loquuturum amplexu occupans, non eſt paſſus vene-

rabundum procumbere. Sed hîc diu uterque erravit, dum Poliarchus quæ Phorbas de latronibus finxerat, pergit loqui; & ille de ipso Phorbantis facinore Poliarchum dicere putat; miratus quæ tam propera fama hanc jacturam literarum ad eum detulisset. Dii benè, ô Arsida (inquit Rex) quòd te post tempestates, post latrociniorum mala, habemus incolumem. Tua clades, ex quo eam accepi, mihi plùs doluit quàm forsitan tibi. Tum Arsidas; & hoc in ea maximè acerbum mihi, Rex, fuit, quòd te scirem gravissimè illam laturum. Sed ignosce tuo Arsidæ. Infœlicitate meâ, non scelere læsus es. Nec subirem tuos vultus, aut auderem experiri quid de me tua ira decretura sit, nisi scirem quàm sapienter intelligas non in cujusque potestate domesticorum mentes esse, aut fortunæ injurias. Tum Poliarchus: Quæ autem irarum hæc in te causa, mi Arsida? An quòd maris pericula me propter subiisti? quòd te peiratæ, quòd tempestas diripuit? Ubi verò noster Phorbas? in quo ornando testari me decet quàm sis mihi eximius. Illudi se à Poliarcho Arsidas credens: Utinam verò adesset ille Phorbas! Innocentiam meam suâ pœnâ assereret. Sed unde tibi (ô Rex) Phorbantis hoc nomen? Quia, inquit Poliarchus, oblivisci non possum hominis tantâ fide tuas res measque accurantis. Utinam hunc vidisses, Arsida, nullas moras apud me ferentem, ne noxiæ tibi essent. Dum respirat, dum aurum numeratur, dum mihi flagitanti tuos casus in compendium confert: inquietudine animi suspensus, jam viam ad te omni voto gestuque videbatur præcipere. Quonam autem evasere peiratæ? Credis si in eos naves dimittam, posse eorum cursum intercipi? Quos verò mihi peiratas, subjicit Arsidas, aut quam Phorbantis fidem memoras? Quem si ego; quem si tu. O Numina! ut libenter in diem non differrem quod debeo! Illum Phorbantem dico, inquit Rex, per quem nuperrimè istas Dominæ meæ literas captivus misisti. Quid autem nunc videris fidissimum amico-

amicorum ignorare? Arsidas iis literis visis, turbatissimo affectu, necdum ad læticiam apto, expalluit; diuque hoc solùm repetiit, Literas habes? & à Phorbante habes? Quæ hæc monstra, quæve insomnia, ô Rex? Tum recepto spiritu; propè, inquit, illi ignosco, qui in totum noluit me perire. Sed ubi is est? Hominem non vidi, retulit Poliarchus, ex quo quatuor à me talenta prædonibus ferenda accepit, qui te tenebant. Tum Arsidas. Imò nemo captivum me habuit. O solertissimum caput! ô [1] Autolyci parem! Ergo perfidiæ laudem & præmia invenit? & post me expilatum, non te etiam frustra tentavit? Ordine deinde cuncta recensuit; ut ipse apud Jubam ægrotasset, ut spoliatus à Phorbante veniret excusatum quòd literæ Argenidis periissent. Huic contrà retulit Poliarchus non sine mutuo risu, tragœdiæ ordinem qualem Phorbas intulerat: cui saltem, inquit, ignosco, quòd hanc epistolam tot talentis permutavit.

Sed negotii moles, quod tunc maximè vertebatur, non est passa sermonem utriusque in Phorbantis facinore diutiùs versari. Itaque semotum Arsidam cùm de Argenidis valetudine Poliarchus rogasset: An tu existimas, inquit, adhuc vivere miserrimam virginem, & quam invitus miseram facio? Quid auxilii, quid consilii habes? quo satis interitu Archombrotus peribit? Solverem ab Africâ vel hodie, Arsida. Sed hac nocte recruduerunt vulnera; ut non possim maritimam jactationem ferre. Interim dum vires recipio, validissimam meorum militum partem tibi & Gelanoro tradam. Consuletis Dominæ vestræ; si modò fortuna expectavit auxilium. Strenuè ego adero; & vel morte vel victoriâ quietem inveniam. Referebat Arsidas

1 *Autolyci parem.*] Hic filius Mercurii & Chiones Ducalionis filiæ. Avus Sinonis qui Trojam prodidit; solebat non modo se, sed etiam furta in varias formas transmutare. De hoc Homer. Plaut. Ovid. Metamorph. 2.

Nascitur Autolycus furtum ingeniosus ad omne.

Alter fuit Parnassi incola, qui furto vicinorum bona surripiebat. Strabonius l. 9. fuit ille comes Jasonis.

fidas tam quæ Argenis abeunti mandaverat; quàm quæ omnino à discessu Poliarchi contigerant: maximè loquebatur de institutis à Radirobane ludis, quorum fraude captivitas parabatur Argenidi. Neque parvam in his sermonibus partem habebat Selenissa; ut peccasset, utque in se statuisset [1] ultimas pœnas; tum Archombroti gratia apud Regem, & in virgine ambiendâ blanditiæ. Tertius colloquendo aderat Gelanorus. Nam hunc omnis arbitrum vitæ nihil suarum rerum Poliarchus sinebat ignorare.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Dum Poliarchus & Arsidas sua & Siciliæ fata disponunt, Micipsa missus ab Hyanisbe, Poliarcho nuntiat Hyempsalem filium patrio littori applicuisse: hunc nil prævorsurum officio ad Poliarchum veniendi. Sed ingressa thalamum Regina, filium manu tenens velut ad monstrum repente cohorret.

DUM igitur illi sua, & Siciliæ fata disponunt, præcipuumque omnium Archombroti exitium habent; Micipsa ab Hyanisbe missus ad Poliarchum venit; nunciatque Reginæ filium patrio tandem littori classem applicuisse. Huic, ubi in Regiam ascenderit, nihil prævorsurum officio ad Poliarchum veniendi. Simul exultantium tumultus cœpere in regia audiri. Populus pars vestibulum implebat, pars ad portum ferebatur. Coibant Optimates ad Reginam, ambiebantque mitti ad Principem. Etenim Archombrotus lembo præmisso qui eum adventare significaret, mox strenuè sequutus jam erat in littore. Naves eum comitatæ hæ ad portum, qui ostio fluminis dexter erat, statutæ sunt, hæ per adversum flumen ventis ac remis agebantur; militibus qui se ad bellum venire crediderant, interdum querentibus quod nemo obstaret. Ipse Archombrotus, ut primùm in arenam exiluit, deos patrios,

1 *Ultimas pœnas.*] Mortem.

1 *Exci-*

patrios, telluremque, & auras quas nafceas traxerat veneratus, circùm deinde oculos tulit in populum, plaufuque & acclamatione ferventibus prolixè refpondit vultu hilari, & facilitate oris nihil deftruente majeftatem. Ad præcipuos inde converfus, [1] excipiebat ofcula dextræ data, recognofcebatque antiquas neceffitudines; & verba utique tempore & ferie ambientium paffim arctata, ut plurimùm eadem difpenfabat in varios. Diu in eodem veftigio hæfit, numero falutantium urgente. Toto deinde itinere proximos, de Reginâ, de patriæ rebus, & Radirobanis injuriis rogabat. Strictim omnia referebantur, fed à variis, nec quid unum narrantibus. Hoc unum ingerebatur, defunctam periculo Africam; Gallos fuiffe præfidio; Radirobanem occubuiffe.

At verò Hyanisbe alios priùs fe filio frui impatiens, quamquam & mater & Regina, omifit majeftatem, exceffitque cubiculo, & prætextu videndi quàm alacer circum filium populus effet, quamque ipfe infignes (ita enim referebatur) milites ducefque haberet, ad atrium proceffit, indeque quà fe primæ palatii fores demittebant in oppidum. Et hanc procul confpicatus Archombrotus defcendit ex equo, majoribufque veftigiis, & alacritatis genio citatis, medium iter confecit. Ac ut primùm pervenit ad matrem, ftolamque extremam ofculis ftrinxit, flens illa gaudio non diftulit coram populo blanditias quæ fecretò debebantur. Tum illius dexteram tenens, Laudo pietatem, ô fili, quòd tanto apparatu ad tuendam parentem venifti. Sed ne folus fis cui maternum affectum debeam, Rex Galliæ effecit; cujus victoriâ fumus incolumes. Ille à Mauritaniâ tuâ exitium depulit; ille matrem tibi fervavit, quæ nunc in Sardiniâ ferviret: ipfe tyrannus malè tenta-

1 *Excipiebat ofcula dextra data.*] Plutarch. in Cæfare Popilium Lænatem inducit petenti fenatum Cæfari ipfo die fuæ necis dextram ofculantem. Et prætextatus apud Macrobium dominos inculpat, qui fpe lucelli fervorum manus ofculo premerent; hoc figno fignificat alicui fe fidei eredere alienoque dominio, qui mos hactenus invaluit etiam in abfentes per litteras.

tentatam Africam sanguine perfudit. Omitto illi Regi adhuc aliquid ampliùs nos debere; quod & ipse, & præter me omnes ignorant. Veni, fili, neque antè diis patriis lustrari propera, quàm illum salutaveris adhuc ex vulneribus jacentem, quæ hoc sceptrum tibi asseruerunt. Archombrotus tot beneficiorum magnitudine perculsus, subitâ Gallici Regis charitate flagrabat; sæpè tamen excusans quòd externis Principibus lentior fuisset in parentis patriæque discrimine.

Jamque ad Poliarchum præmissi, nunciaverant si ipsi vacaret, Reginam cum filio adfuturam. Is, nisi morbo prohiberetur, se occupaturum officium respondet. Simul ex Optimatum suorum præcipuis duos ad Reginam & filium legat. Avidissime expectabat Principem videre, quem Maurorum vocibus, & ipsius Hyanisbes confessione, in rarissimis esse acceperat. Sed Hyempsalem appellabant; vero scilicet nomine, passimque usitato. Clàm enim Archombroti nomen assumpserat, dissimulando generi, cùm secretus, cultuque privato in Siciliam iret. Circa Poliarchum Proceres Galli quàm maximo cultu erant. Proximus Arsidas colloquebatur. Sed posteaquam Regina intravit, Archombrotum manu tenens, subito veluti monstro perculsa est. Nam ut primùm Poliarchus Archombrotum aspexit, vicissimque ab illo est cognitus (ô fatum!) quæ procella, quod ve fulmen, celeriùs destinatos cursus exequitur, quàm tunc rabies, & indignatio, & avidus sanguinis furor, mutatis utriusque animis vultus quoque corrupit? [1]Ceu Medusam aspexissent steterunt immoti; mox trucibus oculis, necdum tamen omnia impetui indulgentibus, à fronte ad vestigia contemplationem deduxere. Stupebant fremebantque attoniti. Quæ hæc enim deorum ludibria? Ut se mutuò colerent coivisse acerbissimos hostes, nec ingratiis in alterno vulnere immo-

1 *Seu Medusam aspexissent.*] Ad aspectum capitis Medusæ omnes in saxum riguisse. habetur supra.

1 *Sancti-*

immorituros, Repeteretne Poliarchus ab Archombroto Argenidem ſuam, quam vel nuptam vel extinctam credebat? Quicquid ſanguinis pro Hyanisbe pugnans non fuderat, an tunc in illius calamitatem miſceret ſanguini Archombroti, & indignam utroque orbaret ſolatio? Sed multò acriùs fortunæ diiſque omnibus iraſcebatur Archombrotus, indignatus illi hoſti ſe patriam atque matrem debere. Erubeſcebat ad pietatis & odii coëuntes affectus. Nam nec poterat niſi hominum ingratiſſimus, urgere fatale cum Poliarcho diſſidium, nec illo fœlice vivere. Senſim in utroque exuperabat inſania; nec aliud præter reverentiam Hyanisbes obſtabat quin polluerent [1] ſanctitatem hoſpitii, & vel [2] nudis manibus nimis lenta arma præverterent. Nec minùs Arſidas viſo Archombroto vires amiſerat; trepidanſque; perimus, Gelanore; niſi ſe medium aliquis genius immittat, ſine ſcelere & ſanguine non abibit hic dies. Is ergo Hyanisbes filius erat? nemo ſcivit? nemo nefaſtos occurſus prævertit? O fœlix Sicilia, quæ furores, quos fecit, ſaltem non aſpiciet!

Hyanisbe inexpectato filii hoſpitiſque horrore perterrita, & ignara quid potiſſimùm ſuſpicaretur; priuſquam intractabili veſaniâ furor erumperet, dividere malè coactum par inſtituit; de morbo deinde atque remediis quæſitura. Ergo primùm Poliarcho; ignoſce, chariſſime hoſpes, quòd te intempeſtivè de quiete exegimus. Cura valetudinem, ſine quâ nec olim ſalvi eſſe potuimus, & modò non volumus. Imus ad deos oratum, ut hic dies tibi nobiſque fœlix illuxerit. Converſa deinde ad filium adhuc in Poliarchi vultu cunctantem, voce ſubmiſſa, de cubiculo exire ſecum præcepit. Sequebatur ille imperium; nec aliud Poliarchus adjecit, quàm ſe deos quos adibat

1 *Sanctitatem hoſpitii.*] Hoſpitii fœdera credidere ſancta, quæ ante aras Jovis Hoſpitalis & Penatum firmaverant, unde violatores Buſiris & Diomedes eadem pœna affecti ſunt, qua plectebant hoſpites ſuos. Vide ſupra.

2 *Nudis manibus.*] Non ferro, ſed lucta magis pugnantes.

adibat Regina ei propitios optare. At non ad templa Hyanisbe processit. Major tumultus animum agebat quàm qui durare posset in votorum solemnibus. Cæterùm hæc Principum inexpectata aversio, ingenti consternatione regiam primùm, mox & urbem, & milites implevit. Pavidi quæ hæc odia essent quærebant, aut fingebant. Optimates qui Poliarcho astiterant, sequuti violentiam Regis offensi, quamquam ignari cur Archombrotus hostis esse meruisset, jam arma inter se, pugnamque, & cædes loquebantur. Ubique in oppido factionibus laborabant paulò antè conjunctissimæ mentes, Galli, Maurique, & qui Siculi cum Archombroto advenerant. In tanto tumultu diffidere facilius plurimis erant, quam deliberare cui se parti addicerent. Etenim præter Gallos, qui omnes pro suo Rege steterunt, vix aliquis fuit qui non diu ambigeret. Nam Mauris in Poliarchum stare, quem salutis suæ auctorem paulò antè cecinerant, videbatur inhumanum. Siculorum quoque multi eundem eximiè amabant. Tamen in tanto favore, juxta seditionem ubique motus increverat.

Regina in tot curas una distracta, nunc tumultum exarmare, nunc filium, nunc Poliarchum mulcere est adorta. Et filio quidem primum, ubi soli fuerunt, ita loquuta est: Mi Hyempsal; expectabam reditu tuo tanquam inter duos filios triumphare. Sed utrumque intempestivus furor in meam perniciem, &, ni cavemus, in Galliæ & Mauritaniæ stragem concitat. Qui hi motus fuere? qui oculi quibus aspexisti Poliarchum? Me miseram! quàm penè nefas vidi? Sed non quæro odii causas; non uter æquiùs inimicitiis arserit. Te nunc tantùm per patrios deos, & si tibi viles sunt, quia hos nobis Poliarchus servavit, per Siculos illos, quos cùm abires ab Insulâ veneratus es; perque Argenidem tuam oro; des spatium iracundiæ tuæ, donec matrem audiveris. Non peto nunc odia poni, sed differri, mi fili: Ego de reconciliandis animis vestris videro.

dero. Tu, si hoc abnues, at consule saltem, quâ ratione possis famâ incolumi obruere beneficiorum memoriam quæ huic debemus.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Poliarchus in hostili domo diutius versaturum negat. Attamen Regina lachrymis vincitur. Hæc mutui odii caput edocta utrumque æmulum componit, literasque filio promittit, Meleandro deferendas.

HÆc confuso cum majestate metu simul imperans & trepida loquebatur; cùm illi relatum est, Poliarchum parare discessum ab Regiâ. Is enim postquam æmuli conspectu saucius cœpit odisse illam domum, ne suspicione quidem vacavit, noxæ fore si in hostis potestate perseveraret, si ipsi, si illius matri se crederet. Accendebant jam spontè turbatum Procerum voces, urgentium metus, & sedulitate monendi fingentium pietatem. Protinus ergo jubet Tribunis militum edici; ut ad regiæ fores militum partem sistant, sibi discedenti præsidium confestim alii ex urbe educantur; & castris locum eligant non longè à navibus: In iis se inter suos pernoctaturum. Ne tamen aut nimiâ præcipitatione peccaret, aut Reginam læderet adhuc immeritam, cubiculi Præfectum cum ejusmodi mandatis ad eam destinat; habere se hospitii gratias, charitatisque in suorum vulnerum discrimine perspectæ. Recentibus filii amplexibus occupatam nolle ad salutationem provocare. Necessariis rebus suis se ab Regiâ quidem discedere: sed priusquam solvat à littore, beneficiorum gratiam præsenti habiturum, si illa patietur. Hyanisbe his auditis gravissimè concussa est. Exibat à laribus suis optime meritus hospes, sibique præterea virtutum commendatione charissimus; & exibat quidem, ô facinus! aut hostis, aut tanquam ab hostibus. Quid faciat? quem priùs alloquatur? utrum, si necesse sit, æmulorum possit priùs non amare? Sed tamen filius pote-

rat credi seu viribus seu pudore sibi facilior. Ad eum igitur versa; spondes, inquit, ô fili, dum mox redeo, quietem hîc agere? Sponde, per jura materna te obtestor; quæ si respuis, nec hereditatem meam debebis agnoscere. Cùm ille promisisset; ipsa properè ad Poliarchum ivit jam limen cubiculi egressum, & equi quo veheretur frænum capientem in manum. Quamquam enim invalidus, tamen vehi lecticâ noluerat, ne Archombroto speciem daret simulatione valetudinis certamen detrectantis. Hunc vultu Hyanisbe aspiciens qualem habere solet calamitosa innocentia, pænulam quoque discedentis corripuit; & per, inquit, tua in nos beneficia rogo, ut priusquam fidem meam discessu tuo damnes, in secretum admittas tibi pauca prolocuturam. Puduit Poliarchum tantæ supplici id negare; rediitque in arcanam cubiculi partem; quæ postquam arbitris vacavit, Regina lachrymas præmittens, Dii sunt testes, ait, me nec fraude, nec consilio malo objecisse oculis tuis illum propter quem me miserâm aversaris. Utinam eum adhuc ignorares, utinam abesset, mihi fortè plus mali suo adventu allaturus, quàm Radirobanes unquam molitus est. Si in meâ potestate illius animus esset; frangerem eum tibi. Rex, tam altè quàm tibi subjectam me aspicis. Inter hæc verba, immemor majestatis, se demiserat ad repugnantis pedes, crebroque suspirio natans verba perdiderat. Poliarchus haud seciùs quàm matrem veneratus illam sustulit ab humo; questus non minorem sibi injuriam fieri à Reginâ supplicatione tam abjectâ, quàm ea erat, quà ejus filius ipsi illuserat. Tum Regina; quæ ergo contumelia est quâ te ille lacessivit; aut quibus in terris in hæc malorum semina vos antea fata junxerunt? Possem hoc à te audire, hospes? Is enim dicere negat. An tu quoque obstinato silentio me perdes; & nesciam quo me fulmine Jupiter subvertit? Ne absiste, ne, obtestor, meis penatibus, donec constiterit illud malum carere remediis. Pleraque tempore mulcentur,

tur, & odia quæ silentio fovemus, professa sæpissimè expirant. Quòd si te & filium meum una domus non capit, ille recedet. An times vitam tuam mihi committere? Imple Gallico præsidio regiam. Præter tuos nefas erit armatum hîc conspici. Nam si perstas, si miseram relinquis, ejiciam domo mecastor & filium. Cur te ad naves aut castra sedente, regiam occupet periculo tuo emptam? Ergo pugnam deposcitis? & tu quidem non jam viribus corporis nixus, quæ pro mea salute exhaustæ sunt; sed odio, & forsitan jubentibus fatis; quæ si in alterum vestrûm peccabunt, sequar ego morientem, & superstiti furias meæ mortis relinquam.

Adjecit deinde novos fletus, & familiariter pænulam quam ille discessurus gestabat, de collo diripuit; tum cunctationem dubitantis pro assensu callidè usurpans, gratias beneficii egit quod nondum acceperat. Vicit igitur Poliarchum tam vehemens & pertinax flentis oratio. Ego, inquit, ô Regina, discessum quem tantopere abominaris, imputabam humanitati. Scis non semper in potestate inimicorum esse impetus quibus odia fervent, quique potissimùm mutuo aspectu concitantur. Cogitavi itaque hanc arcem relinquere, ne aut ego aut filius tuus faceremus quod dolere tibi posset. Si tamen ita censes, bidui moram hîc patiar; ut deinde me potiùs negocia abduxisse videantur, quàm inimicitiarum atrocitas: eâ lege ne interim ille me, aut hunc ego conspiciam. Cultum autem quem hactenus tibi habui, cave, Regina, putes his jurgiis esse libatum. Neque enim vel tu efficies ut eum amem, vel ille ut averser genium tuum. Atqui, refert Hyanisbe, deos spero intra id biduum compositis animis, exituram malignitatem sortis, quæcunque vos in dissidia cæcavit. Sub hæc, Gallorum proximos ipsa advocat; subridensque, plus, inquit, mihi Rex vester curæ, quàm omnibus vobis (Proceres) fuit. Affectâ valetudine, necdum cicatricibus ductis, non prohibebatis itineris laborem experiri.

Ego

Ego autem evici ne sic perire velit. Ex templo mutata militibus imperia sunt; & urbem tam inquietis modò rumoribus laborantem nova hilaritas composuit. Quippe omnia in majus famâ tollente, jam plene reconciliatio rediisse Principibus, jam ira desiisse in certiora amoris pignora vulgabatur. Ita facilè Gallis Maurisque convênit, qui inviti dissenserant: memorque promissi Hyanisbe, edixit, ne quis in aulam cum armis præter Gallos intraret.

In hunc modum primâ acie mali elusa; Regina ad maturiora remedia se convertit. Sed ea reperire aut aptare non poterat, quamdiu ignorabat quæ illos causæ inter se committerent. Dumque dubitat unde certiùs hæc haberes, dedit se opportunè occasio. Timonides Meleandri ad eam legatus, quò sui Regis dignitatem tueretur, Archombroto in urbem procedente hæserat apud naves; per se deinde non misto comitatu secundusve alteri, Reginam aditurus. Sed illi maturè de hoc tumultu relatum est. Nam & quidam ex Siculis comitati Archombrotum, huic properaverant nunciare, Poliarchum, quem diu in Siciliâ viderant, Gallorum Regem esse; hunc apud Hyanisbem ægrotare ex vulneribus; & ad conspectum Archombroti mutuo odio fuisse succensum. Adjecerunt Arsidam adesse Poliarcho. Mira hæc omnia visa Timonidi. Erat Poliarcho in primis amicus; & olim ad eum à Meleandro legatus cum armillâ quam Eristhenes veneno corruperat. Hunc ergo adesse, & purpurâ quidem insignem, lætissimus audivit. Sed unde Arsidas advenisset haud immeritò mirabatur. Faciliùs de Archombroti dissidio rem conjecit: ab Argenidis amore esse hanc iram. Sensim enim in Siciliâ tanti arcani fama eruperat: ut nec cuiquam jam dubium esset quid Radirobanes peccasset in Argenidem, aut cur Selenissa periisset. De seipso deinde solicitus, cogitabat utri parti præstaret accedere. Nam si specie officii sui in medio perseveraret, omnibus fore ingratum, nec inultæ, quicunque illorum vicisset, solertiæ, ad Poliar-

chum

chum trahebat amicitia vetus; & Argenidis in eum animus: revocabat ad Archombrotum Meleandri memoria; & habita sibi fides quam nefas ducebat violare. Adhuc sui incertus præmisit qui Reginæ nunciarent se venire. Saltem enim explorare confestim rem debebat, & exactam Meleandro perscribere. Fluctuanti Reginæ spes subitò facta est, per hunc legatum posse causam resciri tam periculosi odii. Et properè illi loquuta, postquam de Meleandro quæ decebat rogavit; deflere Poliarchi & filii dissidium cœpit; illudque potissimùm, quòd nesciret tanti odii initia, ideoque nec medendi rationem. Nihil causæ videbatur Timonidi, cur tegeret non secretam, aut pudendam discordiam. Paucis ergo monstravit, Poliarchum tenuioris fortunæ specie diu in Siciliâ fuisse; & amore captum Argenidis sperasse nuptias quæ deinde paratæ sunt Archombroto. Nihil itaque mirum si æmuli,& imminentes tanto utique voto, acerbè & pro materia rixabantur. Rediit Hyanisbe animus ad hæc verba; ut vix coram Timonide læticiam teneret; cumque illi dubitaret an incolumi Archombroti gratiâ posset salutare Poliarchum, ipsa ultrò ut iret,admonuit. In se enim recipere id & gratum filio suo fore.

Postquam Timonides discessit, parumper Regina cogitavit, quo ordine rem maximam exequeretur; certa ex se pendêre tantæ litis fortunam & exitum. Magnificè intumuerat, audebatque fortunam despicere. In memoriam quoque redierat; Poliarchum ab ipsa invitatum ut in Sardos ferret Africæ opem, vultu commoto rogavisse, an Argenis Radirobani nupsisset. Hinc & amare Poliarchum credebat,& vera Timonidem retulisse. Cæterùm sic apud se constituit; si tractabiles juvenum animi essent, hos in Siciliam dilato morbi remedio mittendos; maximè quòd in Meleandri consensu pars sanitatis esset. Sin hæc odia sine clade durare non poterant, confestim certissimâ pace exarmandum sævientium furorem. Redit ergo ad filium

jam

jam paulò imperiosior, & quasi docente Poliarcho de inimicitiis comperisset. Non mihi placet, inquit, silentium tuum, maximè cùm nec pudenda aut te indigna sint quæ retices; & hæc eadem ab æmulo tuo rescire potuerim. Amatis Argenidem. Magnum vulnus juvenibus, & odii ambitiosa materies. [1] Virgo, ut audio, quam in diis non est qui aliquâ dote non auxerit. Sicilia est in hereditate; & quod acribus animis præcipuum est, neuter à certamine excidere sustinet. Ignosco nobilibus stimulis; Diisque simul gratias habeo quòd non est supra medicinam iste morbus. Ego quod creditis neminem deorum posse efficere, utrique hoc negocium sic peragam; ut simul odia ponatis, ametisque Argenidem, & sit ipsa utrique propitia. Scis, mi fili, sustinuisse me Argenidis nuptias, quibus instabas, donec ad me rediisses. Obsequutus es imperio. Intelliges non me frustra hæc jussisse. Sed sunt quædam de quibus te percuncter, si sperare modò possum ex amatore & æmulo vera audire. Quid moræ est votis tuis Poliarchus? Siquidem nunciabas, modò annuerem, omnia ad hæc nuptiarum fœdera tibi procedere. Dic, gnate mi; nam & tua interest, ut hoc intelligam. Perplexus Archombrotus quæstionem hanc audivit; quia pudebat confiteri, Poliarchum placere Argenidi. Nihil igitur officere nuptiis suis Poliarchum respondit. Sed se irasci æmulationi illius, qui quoad poterat simplicem Argenidis animum molestis & inutilibus fabulis impleret. Tum subdolè Regina; quid si autem his artibus mentem virginis avertet; an ne sic quidem obstabit hymenæo? At concitatior juvenis? Cogeretur me hercule puella à parente, cui non minùs quàm mihi probantur hæ nuptiæ. Exilium deinde Poliar-

1 *Virgo quam in Diis non est qui aliqua dote non auxerit.*] Ad Pandoram alludit, quam auctore Hesiodo à Vulcano Jovis imperio fabricatam singuli Dii singulis donis auxerunt, Pallas sapientia, forma Venus, Apollo musica, Mercurius dicendi lepore. Inde Pandora dicta, quasi omnium donum, vel omnibus dotibus aucta.

1 *Præ-*

Poliarchi à Siciliâ memorat, bellumque in Lycogenem, & victoriam suam. Sed quamquam toto narrationis contextu sibi favebat, non latuit Hyanisbem illum quidem Meleandro, sed Poliarchum Argenidi esse præcipuum.

Multò igitur quàm antè hilarior, cum filio cœnavit. Satis enim in eam noctem quæsitum videbatur. Postero die ad Poliarchum redit, non instructa verbis modò, sed & consilii serie, quam nox & mora suggesserant. Postquam blandiùs compellavit, jussitque extra sermonum suorum arbitrium qui astabant consistere; mirabar, ô hospes, quid tu ac filius meus essetis irati; sed audio id amoris utique magni & excusabilis ingenium esse, unamque Argenidem facere vestram litem. Si ita est, ego me vobis salutarem profiteor. Sola sum, cui ad utriusque morbum medela sufficiat. Quid in re placidâ, tot questibus, tot jurgiis opus? Adhuc res in integro est; fœdera imperfecta, innupta Argenis. Ego te lætum, & sine pugnæ discrimine victorem; ego te filio pacatum (quid horres, abnuisque?) efficiam. Nec mirere quî procedere possit pollicitatio tam immanis. [1] Prædem hanc manum accipe, nihil me præter id quod futurum est dixisse. Confusus tot ambagibus Poliarchus, & propè se deludi existimans, omittere Reginam aut orationem obscuram, aut hos omnino de Argenide sermones rogavit; at illa; adhuc majori monstro te suspendam, suavissime hospes; volo enim mihi Argenidem debeas, neque hanc tamen filio meo eripiam. Sed ita fatum est, ut subito apertoque remedio curari non possitis. Simul vobis in Siciliam eundum est; & literæ quas vobis committam reddendæ Meleandro. Illicò finientur dissidia, & uterque de amore desinet

1 *Prædem hanc manum accipe.*] Dextram porrigimus, si quid data fide futurum pollicemur, in ipsa enim fidem sacratam Numa Pompilius voluit, & si quid firmum Persæ illibatum volebant, illud dextra fideique pignore sanciebant. Ovid. l. 5. Metam. de Philemon. *Ut pignus fidei dextras utrasque poposcit.*

1 *Aru-*

definet queri. Infanire Hyanifbem Poliarchus credebat; cùm fuos illa Penates, [1] arulamque deinde afferri imperavit; quæ poftquam menfæ impofita prunis concrepuit; nebulaque fuffituum obtexit breves deos, his diris Regina fe obftrinxit. Audite præfentes genii, Præftitum vigiles formæ; qui apud nos nati, hanc domum & patriam fervatis; fi quicquam Regi Poliarcho mentita fum, aut nifi ei confilio meo incolumitatem, quietem, gaudium fero; deftituite hanc domum præfidio, vel eâ integrâ mihi & filio malum & perniciem date. Poliarchus ad religionem obftupuit, Reginæque refpondit, fe diis iifdem quos ipfa appellaverat, innocentiæ teftibus uti poffe. Nam priufquam Archombrotus pedem in Siciliam penetraret, fibi Argenidis affinitatem fuiffe promiffam. Res illum benè compofitas intempeftivis defideriis turbaffe; & quia virgo mutari faftidiebat, folicitaffe ad tyrannidem Meleandrum; ut liberam & Principem virginem durus pater mittere vellet in coacti matrimonii fervitutem. His & fimilibus verbis paulatim repetentem animos, qui qualicunque pace deceflerant, continuit Regina: neque enim fe veniffe ut iræ tumorem fubjiceret; fed ut reconciliatione, quam certam afferebat, cum ipfis frueretur. Quantulum autem eft quod peto, amiciffime hofpes? nimirum ne antè ad capitalem rixam defcendas, quem videris perfunctum Meleandrum lectione epiftolæ, quam ego perfcribam. Pollicere mihi modò hanc à jurgio armifque continentiam, ô Rex. Ego tantundem de filii mei patientiâ & fide recipio, & affero tibi. Vobis deinde per me licet, armis & odiis cuncta mifcere.

His auditis, illum diem ad deliberandum Poliarchus popofcit: moxque Regina iifdem pollicitationibus filium adorta eft; cui & ipfi ea effe deliramenta videbantur. Sed

petere,

1 *Arulamque deinde afferri.*] Ad firmandum juramentum coram Penatibus, quos appellat Præftitum vigiles formas, unde erant illis canes cuftodes familiæ. Tacit. Annal. 11. *Complexi dexteras ante aras Deûm pepigere.*

1 *San-*

petere, & promittere perseverantem, durissimum erat pertinaci iracundiâ repellere. Et visum utrique est, nihil eam nimium flagitare. Moræ siquidem pretium erat, si illius ad Meleandrum litteris, sine armis & sanguine exitum inveniret contentio. Sin in vanum promissa reciderent; adeò ejus veniâ pugnare licebat, ut nec jure ei posset irasci qui per alterius cædem vicisset. Itaque assentientibus illis in hunc modum fœdera perscripsit, ut neuter præteritas exequeretur injurias; neuter suos concitaret ad pugnam, donec simul vidissent Meleandrum. Irent in Siciliam, quamprimùm vulnera Poliarchi navigandi potestatem facerent, neuterque dolo malo in induciarum leges peccaret. His ita compositis, deinde Hyanisbæ difficillimum fuit, à juvenibus impetrare ut sibi colloqui sustinerent; quod, inquit, potissimùm urgeo; ut civium militumque jurgia tollantur, quæ fortasse vel vobis invitis paulatim exardescent, nisi publico pignore temporariam hanc pacem firmetis. Quid deinde gravamini vos videre, quibus adeò certa sum intercessurum fidissimæ charitatis sacramentum, ut si eo me voto fata fraudaverint, non repugnem vel hoc odio quod nunc inter vos est vindicari meorum promissorum vanitatem? Nec contenta auctoritate & gratiâ suâ Poliarchum filiumque tentare; Gelanorum & Arsidam, quos apud Poliarchum potentissimos esse videbat, precibus & donis aggressa est: item eorum præcipuos, quibus familiariùs utebatur Archombrotus. Impetrato inter eos colloquio; quid ambo loquerentur, quisve inciperet, vanâ & anxiâ pensitatione libratum est. & coram Hyanisbe (nam Poliarcho filium adduxit) se intra præscriptas formulas tenuerunt. Nec sæpiùs coire ferebant; Quamquam amicitiæ genius qui eos in Timocleæ domo primùm afflaverat, jam hostilibus animis se rursus quærebat insinuare; fatisque mutuò ipsi irascebantur, quæ hanc odiorum necessitatem fecissent. Sed in mitiora lapsos consilia, revocabat identidem imago assidua Arge-

 nidis,

nidis, pudorque ne priores viderentur reconciliationem optavisse.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Jam in procinctu sunt, cum unum ex vulneribus Poliarchi adeo magnis doloribus incensum est, ut membris adhuc imbecillibus febrim refunderet. Interim fama vulgante Sardiniam incendio civili flagrare, ad eam subigendam Hyempsal accingitur. Subactâ mox insulâ audit cladem hanc ob violatam sanctissimi Religionem templi accidisse. Motus reverentiâ cùm loci, tùm Mystarum, aliquos in Africam secum ducit.

PER eosdem fortè dies incommodùm accidit, quòd unum ex vulneribus Poliarchi inter majora & periculosiora neglectum, adeò magnis doloribus incensum est, ut adhuc imbecillibus membris febrim refunderet. Nec ipsi quàm Archombroto ægrius erat, navigationem differri. Nam in induciis erat ne altero absente alius in Siciliam iter præciperet. Ergo impatientes moræ, & saltem scribere capientes; ne literæ insidiis occuparentur, ex fidissimis aliquos eò legare constituunt. Et Archombrotus quidem Meleandro atque Argenidi scripsit, nullâ in Poliarchum contumelia; sed tantùm excusans quòd tardiùs rediret, tum ex matris imperio, tum ne fœdo timore invaletudinem æmuli Regis videretur in occasionem habuisse rei gerendæ. Ferendis epistolis quidam Bocchus notæ in Archombrotum fidei delectus est. At verò Poliarchus diu secum exegit, an & scriberet Meleandro. Sed obsequutus est suadenti Arsidæ, scripsitque ne saltem Argenidis patrem videretur negligere. Magis quæsitum est an Arsidas cum iis literis in Siciliam rediret. Verebatur suspiciones Regis; & in tanto favore Archombroti cæca & ex transverso pericula. Sed si redibat, hactenus tempestas excusabat hunc cum Poliarcho congressum: sin cum eo perseverabat, poterat deprehendi furtiva legatio. Ergo eum placuit proficisci: & huic quoque Timonides amicitiâ & factione junctissimus, literas suas ad Regem & Cleo-

Cleobulum credidit; sic publicæ rei memor ut & suam prudentissimè curaret.

Interim ex Sardiniâ afferebatur, flagrare omnia civili incendio, Harsicora, & Cornio, Radirobanis nepotibus regnum quod ambiebant atroci bello perdentibus. Statim Archombroto spes facta est, gentem factionibus divisam, & adhuc arma Africæ horrentem, si celerem hostem haberet, opprimi posse. Ne ergo collectæ ex Siciliâ vires perirent, secundusve Poliarchi triumphis apud suos Mauros esset (quandoquidem tunc vacabat; morbusque Poliarchi differebat Siciliam) exercitum quem in Africam vexerat, adjunctis Maurorum auxiliis, illuc egit. Matri tamen & Poliarcho pollicitus, sive vinceret, sive adversis uteretur numinibus, non uno plùs mense abfuturum sponte ab Africâ. Dimissum his legibus excepit præsentissimus deûm favor, penè suprà quàm voluisset. Adeò enim fuit victoria in proclivi, ut præter audendi invadendique consilia, & unius pugnæ laborem, vix fortitudinis experimentum fortuna reliquerit. Primùm vacuos portus nactus, præsidio illic relicto explicuit milites, mox & insedit verticem montis unde illa insalubris, sed segetibus fœcunda Sardinia prospici posset; probavitque nomina quæ veteres à soleæ aut vestigii formâ indiderant, [1] Sandaliotin aut Ichnusam appellantes. Jam duobus præliis Sardi inter se super regno vires contulerant; & cruenta certamina absumpserant fortissimos Optimatum, ac militum. Sic miseri patriam exhaurientes Archombroto pugnavere; cujus copiis in monte conspectis, miserunt qui de hostium genere ac numero referrent. Nam nec longè in subjectâ planicie, bina illa patruelium castra constiterant. Cumque audisset Mauros adesse ac Siculos, mare quoque classe eximiâ possessum, omisere consilium quod ad salutem unum supererat, civilia odia ponendi, con-

1 *Sandaliotin aut Ichnusam.*] Hæc nomina sortita est Sardinia à forma sandali, seu calcei.

conjunctiſque viribus eundi in hoſtem externum, & adhuc ignarum regionis. Alter quoque eorum Harſicora, jam proximâ fractus acie, deſperanſque victoriam, ut regnum æmulo ſaltem eriperet, deditionem ſuorum fecit Archombroto. Adeò penatum & patriæ charitas civilibus odiis concedit; ut patriam everti, ſibique alienum jugum accedere ſæpè homines malint, quàm alicui populari concedere. tanquam parendi vilitas augeſcat, ſi te notis ſubmiſeris; & ſublevetur peregrinitate dominorum. At Cornius nobiliori impetu virtutem ultimam collegit; ſuoſque eduxit ad prælium; & provectus in æmulum qui ad Archombrotum defecerat, illi vitam quidem eripuit; ſed nec ipſe ſupervixit numero Maurorum obrutus; qui patruelium ſanguinem funeſto ambitionis exitu miſcuere. Præcipua quoque hoc prælio Archombroti fortitudo Sardos perterruit; quibus tandem aut oppreſſis, aut fugâ dilapſis, ipſe uſus fortunæ impetu, ad præcipuas arces admovit exercitum. Vix aliquot velitationibus interceſſere victi. Præcipuus labor fuit ad Calarim, effuſo inconditè populo ad certamen: Sed intra mœnia compulſi, mutatis poſtero die animis de deditione legatos miſerunt. Virtiganem mors opportuna ſubduxerat, ne tot mala intueretur. Pauci externos dominos non ferentes, ſe ad [1] Cunicularias inſulas recepere, anguſto in freto quod à Sardiniâ Corſicam dirimit. Inde tranſmiſerunt in Corſicam; quâ etiam ſequente victoriam, adverſæ Liguriæ montibus latuerunt.

Cæterùm haud obſcura inter Sardos fama erat, contigiſſe irâ deûm hanc Regibus, & patriæ cladem; ob violatam à Radirobane religionem templi, quod ſanctiſſimum habebant, decem à Calari millibus, [2] Jovi cœleſti nuncupatum. Multa fuerant ex auro argentòque ad aram dona-

1 *Cunicularias inſulas.*] Parvæ ſunt Inſulæ inter Corcyram & Sardiniam, ſic dictæ à cuniculis, quibus abundat.

2 *Jovi cœleſti.*] Ad differentiam Jovis inferni.

donaria: [1] & ipsius numinis breve signum solido auro prisci Reges sacraverant. Quæ omnia Radirobanes in Africam trajecturus, inani mutui nomine in sumptum belli diripiens, ipsos quoque sacerdotes contumeliose repulerat; jam tum quidem multorum tristi præsagio, quod mox omni in Sardos calamitate assertum est. Nihil enim illo templo ducebant divinius, & Sacerdotes inclytæ famæ, [2] pro præsentibus penè numinibus populo erant. Is rumor de sacrilegio Radirobanis, & templi sanctitate, ut à multis jactabatur, ad Archombrotum pervenit; qui seu tactus curâ numinum, seu Sardorum animos pronâ in suos deos veneratione captaturus, templum invisit. Ipse situs, & locorum sacer horror, suavissimi terroris pietatem subjecit incogitanti. Asperæ erant rupes in radicibus collis, quas angustus limes secabat. His superatis, brevia latè virgulta placebant, alto silentio, & incultâ simplicitate. Mox ingens porticus visebatur, ita lumen superne accipiens, ut nec tota caligo abscederet. Subeunti porticum Archombroto, obvii hi versus fuerunt, quos ligneæ tabulæ impositos sic intrantibus sacerdotes objecerant, ut vix omitti possent.

Non isthic aurata domus, luxuque fluentes
Sunt epulæ, [3] spondave sopor pretiosus eburnâ,
Aut in carbaseo Tyrius velamine murex.
Non gemma vibrante nitor, non persona cantu
Limina, non prono famulantum examina collo,

Atque

1 *Et ipsius Numinis breve signum.*] Quamquam ad ultimam expugnationem templi Sandionisiani referri hæc possint, rectius tamen ad imaginem crucifixi auream, quam super altare templi ex munificentia Ludovici VII. Sugerius Abbas collocavit, inde vero avulsit pro sumptibus sacræ factionis unus è principibus, qui alligatam huic signo vindictam anathematis celeri morte paulo post expertus est. Mitto decora alia, de quibus hic mentio fit avulsa ex ara atque gazophylacio, quod in tota Europa pretiosissimum est. Ibi enim asservantur Regum donaria.

2 *Pro præsentibus pene numinibus.*] Quasi sua præsentia lites dirimerent, solarentur mœstos, &c.

3 *Spondave sopor pretiosus eburnâ, Aut in carbaseo Tyrius velamine murex.*] Nempe istorum in Africa, ex qua ortus Archombrotus, frequens erat usus.

 1 Illud

Atque avidas quicquid trahit in certamina gentes;
Sed nemora, & nuda rupes, neglectaque squalem
Confraga: sunt epulæ viles, jussaque quietis
Hora brevis: duro velantur corpora texto:
Et labor in pretio, & vitam mors longa fatigat.
At neque crudeles Diræ, vigilique flagello
Sævit cura ferox, falso non abditus ore
Ipse sua insanus furit in præcordia livor.
Alma quies, parvisque habitat Concordia tectis,
Et semper niveo veri de pectore risus.
Ipsa suæ meminit stirpis, seseque deisque
Mens fruitur fœlix, & novit in astra reverti.

His perlectis Archombrotus porticum intravit, ad cujus latera pauperes duæ aræ habebant lignea signa; [1]illud quidem Prudentiæ, quæ serpentes gestabat caudâ reductâ vitantes magici carminis imperium; [2]aliud Fortitudinis, manu utrâque prægrandem gestantis columnam. Jam ex templi mystis duo, admoniti Archombrotum adventare, ad eum decurrerant; ex quibus percunctatus de his aris, audivit Fortitudinis quidem atque Prudentiæ simulachra posita esse, ut qui in eorum familiam volunt adsciscí, intelligant inconsultos impetus non placere numinibus; sed animos sic ad robustam prudentiam exactos, ut sententiam non temerè capessant aut ponant. Signa autem esse ex ligno, ut egestatem (quâ spontaneâ amant perfrui) humilitas non preciosorum deorum portendat. Archombrotus in eos intuitus, quia vilis corporum cultus non degenerabat à tam grandi Philosophiâ; notavit macie

1 *Illud quidem Prudentiæ.*] Hujus Symboum est serpens, tum quia magicum carmen sit declinare aure ad humum applicata, instar aspidis surdæ & obturatis aures suas; tum quia, ut servet caput, in quo anima tota est, reliquum corpus exponit. Pierius in Hieroglyph.

2 *Aliud Fortitudinis.*] Sic depingitur Fortitudo à mox laudato Pierio. Cæterum hoc virtutum par monasticam vitam petenti significat esse necessarium; prudentiam, qua nil inconsulto agatur; fortitudinem, qua viriliter divino cultui se quisque mancipet.

1 *Aræ*

cie quoque confectos vultus esse; & tanquam assuetos cœlestibus motibus oculos non benè durare in pompæ regiæ conspectu. Hos ergo religiosiùs veneratus, postquam porticum emensi sunt, rogavit, quis ipsis deorum aut hominum præscripsisset hanc vitam; unusque subridens, fœlicitatis, inquit, cupiditas; quam vos quoque, sed diversissimo vestigatis itinere. Vos opes quærendo, nos fugiendo, experimur quæ sint securiores divitiæ; mentes quoque & corpora labore multiplici lassamus; vos quidem ut ad summa humanarum rerum fastigia perveniatis; nos verò ne quid tale cupiamus. Ita dii nobis humilitatem, vobis curas, utrisque laborem dederunt.

Hæc lenissimi Sacerdotis libertas ita placuit Archombroto, ut illius genium domus jam intentiori affectu suspiceret. Interim & cæteri mystæ coiverant; à quibus deductus ad templum est, statutusque ad concipienda vota; haud longè à cœlestis Jovis arâ; quam solam iis vatibus licebat [1] auro sericoque excolere. Sed & illa ornamenta Radirobanes detraxerat. Quod ut à proximis Archombrotus intellexit; curabo verò, inquit, ut injuria, quam sacrilegio proximam hæc ara accepit, deleatur ab oculis vestris, & summi Jovis memoriâ. Simulachrum ex auro majoris ponderis quàm antea fuit faciundum locabo. Cætera quæ ad numinis cultum sunt eâdem indulgentiâ jubebo cumulari. At illi, deos gratiam habituros retulerunt; se quidem nihil auro vel divitiis moveri; nisi quò vulgus ad aræ majestatem suspensum summa omnia de diis conjiciat. In cæteris, præoptare intra suæ domûs septa facillimæ egestatis securitatem. Scire se quoque ex ejusmodi divitiis quæ à templis diripi possunt sæpissimè concitari aviditatem impiorum. Nec Radirobanem peccaturum fuisse nisi incauta majorum in deos liberalitas, avaritiæ suæ irritandæ veluti insidias struxisset. Præstare his

1 *Auro sericoque excolere.*] Nempe vittis, pro antiquo ritu, ut supra; hic nota fuse descriptam vitam monasticam.

his rebus fana ornari, quæ aut ægrè de ſuo loco detrahas aut inutilia violando effeceris, quàm pondere invidioſi metalli quod multos ſuo precio invitat ad opulenti facinoris audaciam. Hinc iiſdem ducentibus, hortos primùm, mox & cellas eorum, nec ambitioſa triclinia aſpexit. Anguſta ſuppellex, vilia ſtrata erant; omnia tamen ſic ad mundiciem facta; ut ſcires fortes animos aſpernari luxuriem, non marcidâ vilique rerum ſuarum incuriâ jacere.

Contemplatus omnia Archombrotus, gaudenſque difficillimæ virtutis non laborioſo aut ingrato conſpectu, unum ex illis, magnæ ſenem majeſtatis, omnem ejuſmodi vitæ ordinem, omnes leges, atque modum, jubet expromere. At ille; quid lucri ſit nobis, ex eorum abdicatione quæ mortales precioſiſſima habent, parco nunc dicere, ô Rex. Nam & magis quærere videris, [1] quid agamus in iſto ſeceſſu, quàm cur in eum convenerimus; & præterea non verbis humanis ſolet oſtendi hujus aſperitatis utilitas. Dii ſunt ſoli qui arcano ſermone iis quibus viſum eſt, hanc novam oculiſque & ſenſibus cæterorum ereptam fœlicitatem commendant. Dicam tamen noſtrorum ſtudiorum eſſe finem, ea mereri quæ ſuis amicis numina indulgent. Huic cœpto commodiſſimum putamus, in vitia, & immodicas cupiditates, aſſiduâ pugnâ decernere. Itaque quanto ambitu cæteri ad imperandum nituntur, nos refugimus à faſtu, & facilitati parendi animos aptamus. Uni ex noſtris facimus annuum in nos imperium, non emptis aut turbulentis ſuffragiis. Grave munus eſt illi quem ab ocio communi ſevocat ejuſmodi præfectu-

1 *Quid agamus in iſto ſeceſſu.*] Commendat clauſtri fœlicitatem, humilitatem, paupertatem, obedientiam, mortificationem, mutuam charitatem, orationem, contemplationem. Ad Benedictinam reformationem videtur alludere ex his ſequentibus. Sic enim pergit: *Ne te offendat vitæ noſtræ inſolentia: ſcio enim & quoſdam nova omnia ad rerum publicarum ſecuritatem nimis univerſa ſententia damnare: Et, paucos annos eſſe, ex quo labentem in Deos pietatem hoc crudo vitæ robore ſuſtinere tentavimus.*

2 *Inſu-*

fectura: & solâ spe redeundi anno emenso in ordinem, succedit ad exigui navigii clavum. Tantâ autem religione obsequimur, ut hunc putes despexisse in animos nostros, nobisque imperasse quod spontè malebamus. Præcipua tamen est cautio (ut homines sumus) si aut duriùs imperitet, aut nos segni vel rebelli consilio, abeamus à reverentiâ; ne foris hæc jurgia prodeant. Actum erit de pace quam quærimus, si ad externos arbitros, aut judices deficiemus. Secundum hoc parendi institutum, præcipua nobis est in socios comparesque amoris integritas. Invicem excusamus, ac patimur, si quid animorum habitus fortè pugnant, geniique diversitas fastidit. Nobisque irascimur, cùm quid in socio laudare, aut ferre non possumus. Vestitus, ut intueris, vilis; mensa frugalis; quietis tempora interstincta vigiliis. Ita domito corpori imperamus; nec (quæ maxima hominibus cura est) metuimus vices periclitantis dignitatis aut voluptatum fugitivos & mutabiles vultus, quarum commoda spontè nescimus. Sed quamquam minimo contenti, tamen quæsito labore fatigamur, compertis ocii malis, quo vires non frustrà humano datæ generi solvuntur, & fit sensim desiderium vitiorum. Itaque quicquid temporis à Numinis cultu est vacuum, destinatis quisque officiis colimus. Qui plùs ingenio, & animi luce valent, in contemplationes sublimium rerum distribuuntur, quas deinde subjiciant oculis, & veluti ex alto deducant, ad usum mortalium: Cæteri, quam quisque natura artem admovet, sequuntur; ut & sufficiamus nobis, & alios juvemus. Neque extollendis hæc nobis, sed purgandis apud te recensui; ne te offendat nostræ vitæ insolentia. Scio enim & quosdam nova omnia ad rerum publicarum securitatem nimis universa sententia damnare: & paucos annos esse, ex quo labentem in deos pietatem hoc crudo vitæ robore sustinere tentavimus.

Jam Archombrotum longior sermo, & juvenilis im-

patientia ad alia adverterat. Itaque veluti cætera auditurus, eundem mystam jubet postridie Calarim ad se venire. Ipse ad remissiora inter suos convertitur; qui ex illius vultu pendebant, laudari an traduci præstaret hos rigidæ virtutis conditores. Ubi tamen ad publicas curas, nocturnum ocium fuit, summæ utilitatis res illi visa est, ejusmodi exemplis imbui populum, & vocari ad deorum reverentiam. Cùm igitur illi mystæ postero mane ex imperio ad se venerunt; quatuor ex ipsorum familiâ sibi dari præcepit, qui Africam illis sacris initiarent. Confestim ex senioribus duo, totidem de juvenibus dati. Ac ne Afri contemptu aut odio Sardorum, qui hostes modò fuerant, eam fastidiosiùs disciplinam acciperent, delecti sunt omnes externi; Ligures duo, totidemque ex Gallis. Nam ex variis gentibus in eam domum multi concesserant.

Omnibus ad reditum comparatis, Archombrotus cùm commodioribus locis imposuisset præsidia, per præconem in concione proclamat, se matri Hyanisbæ quæsiisse Sardiniam. Id deos annuisse, ne utrique ampliùs genti discordia Regum in perniciem esset. Jure quoque majorum debitam suæ stirpi Sardiniam tandem fata reddidisse. Inde Sardis Proceribus secum assumptis, iisque præcipuè qui Reges sanguine contingebant, tam òpportunis usus est ventis, ut tricesimo ex quo abierat die, novi regni [1] infulas fronti matris circumdaret. At verò Poliarchus & id fatum incubuisse Sardiniæ gaudebat; & hoc ductu Archombroti contigisse cruciabatur; adhuc ignarus quantum sibi illâ victoriâ esset effectum.

CAPUT

1 *Infulas.*] Meton. pro diademate, diadema pro Regno Sardiniæ, quam & matri & sibi Archombrotus subegerat.

1 Peti

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Gallo milite in Myſtarum veſtem inſuetam vernaculo ſcommate ſatis jocato, unus ex Myſtis, ex panno os canum exerit. Tunc miles jocis in ſeria verſis, reluctantis genibus ſe advolvit, Regem ſuum expreſſis gaudio fletibus appellans. Is rumor caſtra, mox aulam pervadit. Excitatus ad hæc Poliarchus, jamque certior, in collum Aneroëſti irrumpit. Et uterque fatorum ſuorum ſeriem viciſſim evolvit.

FORTE inter milites Gallos qui ſpectaturi reditum Archombroti ſe cum vulgo ſtipaverant in arenâ; quidam avidiùs hæſit in amictu oculis ſuis inſueto, quem ſeveri illi myſtæ à templo Sardiniæ in Africam traducti induerant. Propiùs ergo acceſſit, ſocioque Gallicis liberè verbis, in eas veſtes jocatus eſt. Converterunt illico vultum ad patria verba myſtæ iidem, utpote Galli, in quos joci deſtinabantur; & hoc etiam mirati, in tam longinquâ parte terrarum ſtatim repertos eſſe homines qui Gallicè ſcirent. Alter eorum præcipuè, jam provectæ ætatis vir, cùm de veſte (ea circa totum caput fluebat) ora prompſiſſet, militemque in ſe ludentem, aliquoties tanquam intelligens eſſet intuitus, facile aſtantibus Gallis ſuſpicionem fecit haud alienæ aut remotæ à Galliâ regionis. Nam & color conveniebat, & oculorum decens vigor; nec corporis ſeſe venuſtè inferentis gentilem habitum pietatis ſimplicitas in totum deleverat. Et hunc quidem magnâ præter cæteros curâ obſervare miles cœpit, qui temerè ludibundus acceſſerat; quia ſtatim ictæ memoriæ viſa eſt illius viri ſpecies, tanquam olim nota, recurrere. Hunc igitur poſtquam in urbem eſt ſequutus, ut conjecturam ſuam aſſereret, jam in hoſpitium intrantem Gallicè ſalutavit; nec alter humanitatis & linguæ commercium abnuens, eum ſalvere quoque juſſit.

Sic tunc quidem diſceſſum eſt. Sed inquieta deinde ſolicitudo totâ nocte militem habuit, interdum objurgantem curam ſuperfluam, ſatiſque mirantem quid ſcilicet

cet suâ tantum interesset vatum hunc nosse. Die vix orto repetit Mystarum hospitium; & colloqui iis petit. Sed jam illi simulatione solitariæ pietatis impetraverant ab urbe secessum in proximum fanum, quod arcano luco devium erat; revera Gallorum conspectum vitaturi, quos in Africè improvisos habuerant. Accendit militem hæc ipsa absentia, præcipitatoque itinere eos antè deprehendit quàm ad templum pervenirent. Tum verò cùm eos salutasset; quasi hoc iter aliorum negociorum causa esset exorsus; multum, inquit, debeo fortunæ, ô Jovis Sacerdotes, quæ mihi sic vicinum ad nemus procedenti vos obtulit: ampliùs quoque debebo, si quod ominor, speroque, populares mei estis. Pœnitebat senem mystam quòd subito & improviso errore, se pridie Gallico sermone prodiderat. At ne inficiando faceret altioris rei suspicionem, irritaretque curiosam militis mentem, & brevi colloquio fortasse explebilem; se quidem Gallum esse respondit, sed apud exteros à primâ adolescentiâ vixisse.

Ita initiato sermone, cùm ultro citroque perplexæ quæstiones fuissent, magis magisque fixus in dicentis ore miles exhorrebat ad pridem notos vultus, & à quibus sæpissimè justissimâ veneratione pependerat. Præter oris argumentum, tenor vocis certam ad fidem cogebat ultrò credere cupientem. Postquam verò & notissima cicatrix lævâ in manu apparuit, (hanc enim conspecturus, quasi in amicitiæ tesseram mystâ repugnante amplexus est,) victus ingenti suspirio exclamat; ubi verò tamdiu latuisti, optime Regum; Non omnes tui cives peccaveramus, quos heu! miseros destituisti. Quis verò iste amictus? quæ à comitibus solitudo? quàm omnia fastigio tuo indigna! Simul repugnantis genua tenens, flere ubertim cœpit. Ille insanire militem clamitans, risusque & indignationis specie mutatus ad socios suos fastidiose convertitur. Sed & illos iste militis sermo turbaverat; in sententia perseverantis; hunc Regem suum esse, hunc Aneroëstum appellari:

pellari: non se abscessurum à latere; deorumque beneficio usurum, qui tot annis frustra optatum sic denique reddidissent. Tum senex inter jurgia, fictumque stuporem, se paulatim ad aurem militis admovit; &, ô miles, si tempore, inquit, memoria tua vel oculi labascunt, aut aliquâ oris similitudine captus erras, modestiæ erit hos pacatiùs ludos movere. Sin Rex tuus sum; hoc primum civis officium exigo à te, ut sileas; &, si lubet, me sequaris donec soli colloquamur. Tarda erat hæc cautio. Etenim quamvis miles parebat, quidam tamen ex Gallis, & Afris, qui in comitatu erant, novitate erecti, amantesque rem tantam primi dare in populum, illicò in urbem dilabuntur. Cohortes duæ erant in Poliarchi castris ex illarum Alpium gente, cui Rex Aneroëstus imperitaverat. Illi sparsam subitò famam amplexi, sub æstum novitatis nunc stupore nunc temeritate reciprocante, tota protinus castra mox & urbem, eo rumore implent.

Poliarchus cum Hyanisbe erat, refectis scilicet viribus certum diem navigationi in Siciliam constituens. Hac consultatione occupatum Gelanorus dubio inter credentem & aspernantem vultu adortus: Nescio, inquit, quid de Rege Aneroësto inaudio; hunc advectum à Sardiniâ cum cætera prædiâ, & quamquam in veste abhorrenti à cultu regio; tamen à populari milite agnitum esse. Excitatus Poliarchus repentino impetu animi in spe nimiâ caligantis, respondit, si vera res esset, hos se pro parentibus habiturum qui Aneroëstum reddidissent: oppidò vita ipsa charius munus; iisque se debiturum qui vicissent Sardiniam, non modò quod amici, sed propemodum dii merentur. Hæc verba Regina avidissimè excepit, pro maximo deorum munere ducens, si tot nominibus devinctus Poliarcho suus Archombrotus, vicissim ducente fortunâ fecisset quod juvaret Poliarchum. Porrectiori igitur vultu, & quasi sponte gaudentem stimulatura, quid accidisset rogat; aut quis ille vir per tot vota seu quæri

ſeu reperiri dignus. Omnia Poliarchus compendio amplexus; in primâ pueritia ſe à prædonibus captum docet, ductumque ad Regiam Aneroëſti, qui multos Alpium ſinus tenebat. Illuc ita eductum, optimi Regis curâ, quid in eâ fortunâ & ætate ſenſerit ſorte regiâ indignum Hinc ſe adhuc parentibus ignotum, belli caſu & fœliciſſimâ captivitate eſſe receptum. Priùs verò quàm aſſereretur in ſuæ ſtirpis decus, & à patre agnitus eſſet, Aneroëſtum ſeditione populari cum duobus quos habebat liberis, ut ferebatur, cecidiſſe in prælio. Sed liberorum quidem corpora inter cæſorum cumulos eſſe reperta; Aneroëſtum nuſquam inventum. quem ſi ſtragi clementior fortuna ſubductum in illum diem ſervaſſet, ſibi tunc demum propitios deos, vitamque ſine exceptione fœlicem contigiſſe. Sed temerè tantillis indiciis ſumma hæc gaudia præcipi; militem decipi poſſe; aut deorum hunc vatem forſitan ambitioſam fabulam ſimilitudini vultûs, ſi qua illi cum Aneroëſto extitit, aptaviſſe. Omnia impigrè excutienda. Plurimos ſecum eſſe ex illius Regis domeſticis; inter eos, quemdam Creſtora, amicorum Aneroëſti præcipuum. Se ipſum, quando valetudo hæc erat, tanquam ſalutandi numinis cauſa iturum ad fanum in quod ille ſacerdos receſſerat.

Hyaniſbe ſpei favens, quam ratam optabat, benè de diis ac fortunâ Poliarchum credere imperat; comitemque ad templum ſe promittit. Haud mora, accerſitus eſt Creſtor, olim Aneroëſti familiariſſimus, juſſuſque præcedere, & ſenſim omnia explorare, dum Poliarchus cum Reginâ ad viam ſe comparat. Major erat ſpes, quàm ut Creſtor eam caperet. Sic propior contemnenti, revocatuſque ad lugubrem memoriam chariſſimi Regis, tanquam inutilem provinciam exorſus, cum pauciſſimis comitibus lucum intrat; nec longè à templi veſtibulo myſtas illos adhuc cum Gallo milite, qui rem prior deprehenderat, loquentes conſpexit. Tunc veluti militis affatum peteret,

teret, sparsos per omnia oculus injicit in Aneroëstum; percurrit illicò tota præcordia, (ut in magnis & subitis solet) exultantis sanguinis acerrima tempestas; mox verò de gestu, ac voce, & cicatricibus, postquam Regem haud dubiè agnovit, exsolutis gaudio nervis, se ad proximam arborem excepit; cùm nec loqui jam posset, nec moveri. Sed nec Aneroëstus ad illius adventum minùs contremuit. Veteris amici conspectus blandissimo dolore incautum percussit. Simul timor eum invasit, ne à suis agnitus suavissimæ solitudini eximeretur.

Aderat interim Poliarchus, præmissum scilicet Crestorem, impatienter sequutus, templumque subibat cum Reginâ; cùm oblitus sui Crestor, relictis statim mystis ad eum decurrit. Jamque satis quid afferret perplexo anheloque gaudio ostendens; habemus, inquit, Aneroëstum, habemus Regem veterem meum, tuum alumnum. Ipse est; ipse, ne dubita. Pergisne ad illum, Rex? an protinus tibi hunc sisto? Nihil moratus Poliarchus quà Crestor monstrabat se contulit. Sed Aneroëstus se interim arctam in semitam, quâ devius maximè lucus erat, conjicere moliebatur; eum diem latere si posset, per deserta, & gentes ignotas, alia templa deosque alios petiturus: invitabatque militem, ut sibi tanquam Regi morigerus esset, aut comitaretur fugientem, aut hoc furtum suo silentio sanctum haberet. Miles quidem repugnabat; adhucque in eâ rixâ erant, cùm accessit Poliarchus, nihil penè jam dubitans, quin verè Aneroëstus esset. Ut tamen ad illum pervenit, quia ingens multitudo coiverat; & turbatissimus senex nunc ferebat hunc tumultum, aliam veniendi causam commentus est. Lætor, inquit, Gallicam pietatem exteris quoque gentibus esse illustrem. Ego deos, Antistes, tuâ operâ exoratos mihi volo, ut ad ea quæ animus destinat, propitii adsint. Veni sodes ad templum hoc, quæ vota vel sacra magis è re meâ existimes commodiùs monstraturus. Exanguis illicò Aneroëstus sequebatur trahentem.

bentem. Nam Poliarchus ejus lævam corripuerat. Angustum erat fanum, armatique ad fores cohibebant avidissimum vulgus. Hyanisbe cum suorum præcipuis jam stabat in testudine; quò postquam & Poliarchus cum Aneroësto receptus est, eosque sequuti ad quadraginta circiter viri, statim de imperio Poliarchi clausum est limen. Eò acrior vulgi militumque expectatio increvit. Populus ab urbe decurrerat; vix in castris servabantur stationes. Sic ambitum omnem templi confertissima corona circumdedit. Sive tamen reverentia Regum, qui intus consederant, sive perplexæ rei subita magnitudo, adeò circumstantium voces licentiamque continuit, ut ad ea quæ intus agebantur, satis quies & libertas superesset Principibus.

Jamque rem ordiri Poliarchus altiori sermone parabat, cùm Micipsa ab Archombroto ad Hyanisbem venit. Is quippe hominum tumultu excitus, nec jam procul à luco, optabat tantæ quæstioni adesse, si Poliarchus pateretur. Mora in Poliarcho non fuit. Nam & ipse quicquid erat hoc gaudii ex illius habebat victoriâ. Dilatâ igitur quæstione opperuere adventum Archombroti; quo inter septa admisso, ita ad Aneroëstum Poliarchus; quod nomen tibi esse, vir optime, parentes voluerunt? aut quæ causa à Galliis in Sardiniam commigrandi? Ita effusiori principio utentem, spontè Aneroëstus ad destinatam quæstionem coëgit. Nam & constantiam motu primo excussam receperat; & non Crestore tantùm, aut milite, sed aliis illic multis videbat argui suos vultus, si silere, aut negare obstinavisset. Qui, sis, inquit, hauddum scio; nisi quòd ex purpurâ intelligo Regem esse: & lingua est qualis in Galliâ genitis solet. Amicum te esse existimem; quòd videam te amicis quondam meis hîc uti. Nam & Crestora, & Simplidam agnosco, familiares utique meos. Igitur, ut amicum, liceat per deos exorare, ut abire me sinas quò destino. Sed si fortè me odisti: quid vis ultrà supplicii?

plicii? Regnum amisi, nec repeto: spontè exul, ne vel inimicis officiam. Placet egere; & num velim ignorari, ipsi sciunt per quos hodie repertus sum. En me pristinæ sortis oblitum; adhuc ingere graviora; præter deûm iram nihil est quod recusem. Sin præterea non putas, aut non tibi expedit esse me Aneroëstum; ne time. Sinas modò ad solitudines abire. Ubi nemo ad verum coëgerit. Aneroëstus non ero.

Hæc modesto, sed grandi supercilio dicentem, nemo immotus audierat. maximè ubi Crestor manu illius sublata prodidit cicatricem, quam ex vulnere superfuisse Regi Aneroësto populares meminerant. Ipse quoque Poliarchus repetebat oculis vultus sibi puero toties visos. Etiam aures, quamquam diu desuetæ, redibant ad familiarem olim sonum; & pietatis tenerrimo sensu trepidum pectus lababat. Nondum tamen se confessus, exegit ab Aneroësto, cur patriâ excessisset, cur latêre, cur squalere sic vellet. Tum ille. Nimis heu sciunt mei, quorum & aliquot isthic aspicio, quo me turbine fortuna everterit. Furore malorum civium ad arma excitus sum. Ausi illi aciem in me educere; & filii mei (nam duos habebam, tunc primum florem adolescentiæ ingressos) dum incautius pugnant, ambo pro patre, & in oculis patris occubuere. Perire & ego tunc poteram, si fatum fuisset. Sed opinor mens deûm in fugam me compulit. In proximo saltu delitui. Hinc conversus ad externa auxilia, perpetuo montium dorso ad Ligures sum delapsus. Illic enim validissimæ gentes mihi omnis fortunæ societatem promiserant. Per has regnum repetere animus fuit. Cùm descendissem ad proximum mare, [1] petiturus illam eximiam à Jano conditam urbem, ignotus in obvium intravi navigium. Sed nos venti in Sardiniam rapuere; dumque nautæ in anchoris

[1] *Petiturus illam à Jano conditam urbem.*] Forte Janiculum, vel Antium, in quo situm erat Fortunæ templum, ut supra.

choris morantur, templi fama unde nuper advectus sum me ad exorandum Jovem traxit. Illic verò & locorum speciem admiratus, & sacerdotum vitam; deponere omnes curas constitui; jactatusque humanis tot cladibus, tandem deos experiri. Nam cur patriam amarem tot meorum sanguine perfusam; rursusque non hostium magis quàm sociorum mihi cruore parandam? Cui sceptrum deinde relinquerem? aut quid dulce in vacuâ domo? Duos omnino genueram? tertium olim fortuna tradiderat, non infra liberorum charitatem acceptum; quem de avi nomine Scordanem vocaveram. Mi pupe, si saltem superesses, ego te in sanguinis jura adoptione promotum Regem facerem. Tu aleam belli, tu casus, tu labores lenires. Sed ille diu antè & omen & initium tot malorum, dum Gallos qui Rhodanum incolunt bello lacessimus, præda hostibus fuit; & amissi memoria non deinde mihi diem molestiarum exortem reliquit.

Sic dolenter hos casus referenti, non ampliùs poterat Poliarchus solatia differre; sed collectis diu lachrymis subito madens, se in illius collum projecit; paulumque cunctatus ne vox suspiriis enervis abiret à majestate; ô optime pater, inquit, seu te mavis dominum vocem, si tibi Scordanem habere tanti est, en illum tibi reddo; tu eo fruere, tu redi ad vitam. Ego Scordanes sum. In hanc vocem fixis uterque sed inutilibus oculis dulcissimo errore elanguit. Par cæterorum admiratio erat alto silentio marcentium, ut nil loqui aut quærere vacaret. Hærebant omnium animi, paratos, ac veluti exertos affectus, quacunque Poliarchi & Aneroësti colloquia jussissent impensuri. Denique Aneroëstus. Ut Scordanes sis? ô Rex? Ut Scordanes, inquam, meus? Ut vivas, ut imperes, ut teneas Aneroëstum? Dii boni! sed quo pignore affirmatis vestrum hoc munus? At Poliarchus; vides præterea, inquit, tuum deorumque illorum ultorem, quos in te pellendo improbi cives violaverunt. Oppetiere nefarii, aut acie,

acie, aut lictorum securibus. Illis ego prædam eripui; tuoque regno potitus sum; quod nunc tibi incolumi, pater, restituo. Quibus viribus quæris tantum in hostes potuerim? Britomandis filius bellum hoc gessi. Nunc & paternum imperium (dii enim meum nuper parentem sibi sociaverunt) tibi trado. Tibi ego, tibi Pater, secundus sim. Tibi obsequi gloriosius erit, quàm cæteris imperare.

Novo ille gaudio refectus, sæpiusque ad deos votis & luminibus rediens, amplexus est Poliarchum. Jamque & Hyanisbe accesserat, & Archombrotus Aneroësto reperto deos faventes, suamque victoriam, gratulabatur. Nec abnuebat Poliarbus tantum sibi hoc casu præstitisse Archombrotum; quantum is ipsi, Radirobanis morte. Crestor ac Simplidas, cæterique, ut licuit, Aneroësto admoti, non osculis, non alloquio explebantur. Supra omnia jactante suam operam milite, gaudioque & spe præmii feroce, qui Regem prior agnoverat. Sic divisus in multos vix tandem ad Poliarchum Aneroëstus redit. Ambo mediam Hyanisbem excipiunt. Archombrotus, proximus matri, præibat. Ita templo digressi, per militum & populi cuneos viam ægrè moliti sunt. Adeò dum officio omnes certant, dum cernere aspicique concupiunt, nulla viarum libertas satis explicat ab urbe castrisque proruentes. Nam & illi in quorum rem nihil erat seu Aneroëstus. seu Galliâ, tamen sive adulaturi lætissimis principibus, sive sponte in immodicam hilaritatem proni à salutatione plausuque non cessabant.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Eo quod Deus existat, isque sanctus ac scelerum vindex: inde infert Aneroëstus nil antiquius esse debere, quam à vitiis declinare: alia autem nobis insita sunt, alia ab aliis in nos incurrunt: priora tollit solitudo claustri, ubi suis alimentis destituta exspirant. Hic alia quoque tolluntur, cum exemplo plures quàm ingenio peccent, hoc maximè ævo quo in gloriæ titulis ponitur ipsa peccandi audacia, timidique & inepti gerendis negotiis reputantur ii, qui Deo obsequuntur. *Subjicit familiaria Regibus vitia, qualia sunt: Vicinis gentibus diffidiorum semina jacere; ad secretorum proditionem sollicitare: vulgi incommoda non curare, si bello utiles viri ea intulerint, aliaque Machiavelli consilia. Fortium esse sancto virtutis fræno fortuna regere egregie probat Aneroëstus.*

UBi in Regiam venerunt; affuere ex Poliarchi imperio, qui regio indumento Aneroësti paupertatem mutarent. Sed ille nunc tenere suam vestem, nunc purpuram manu repellere; mirantique & multùm obtestanti Poliarcho, ut mœsticiæ insignia poneret, negavit ita de se meritos esse deos, ut ab illorum familiâ abiret. Benè cessisse, quod is regno suo potiebatur, quem omnibus votis heredem optasset. De cætero, rursus nolle impacatis negociorum fluctibus exerceri. Ne sibi pretiosissimam paupertatem eriperent; aut crederent rebus suorum inutilem esse, qui familiariùs ad accessus deorum promotus, eos amicis conciliaret. Multa hæc & seria optimi senis ad vitam obscuram pertinacia, confestim variis sermonibus præbuit causam; dum illi constantiam laudant; hi verò mirantur quid ad deorum cultus faciat tantus rigor in moribus. Nam nec deerat argumentis Poliarchus, quibus Aneroësti hæc austera incusaret consilia, revocaretque cunctantem ad assuetas Regibus curas. Aneroëstus omnium voces (plures enim eadem suadebant) excipiebat patientissimo silentio; adeò ut crederent multi hæc ad animum pervenire gaudentem expugnari. Ita diu cunctatus, sive ut omnia quæ ingerebantur unâ oratione everteret, sive ut interim dato spatio ornaret defensionem, mere-

retur-

returque audiri pari omnium pace; vultu tandem modestè sublato in hunc modum exorsus est.

Summam aliquam esse mentem, quæ omnia condiderit, ipsa lex Solis nunquam exerrantis ab orbitâ, tum Lunæ & cæterortm syderum ordo, totiusque naturæ ingenium, satis hominibus persuadet, quos nec sapientiæ suæ superba opinio, nec brutis animatibus pejor negligentia cæcavit. Putes autem sanctum hoc Numen, à quo tot sunt eximia, Deum, inquam, qui omnium origo virtutum, fas rectumque mortalium animis ingeneratâ ratione præscripsit; iis vitiis delectari quibus passim naturam corrupimus? Non potest hanc quam cernimus legem naturæ dedisse nisi justissimus auctor; Justus autem ille non erit, si feret abire impunè tot scelera. Ubi igitur amor recti, & ambitus ineundæ cum diis amicitiæ, simulque cælestis iræ timor, tetigit animum; nihil illi antiquius esse debet, quàm recedere à vitiorum periculis jam tot mortalium exitio infamibus. Ea verò pericula partim nobis insita habemus, partim ab aliis in nos incurrunt: Et in hæc omnia efficaci remedio, istam solitariæ severitatis religionem invenimus. Primùm enim cupiditates immodicæ, quibus ipsi nobis sumus infesti, sic in hoc genere vitæ fracto impetu exarmantur, ac si feris mansuescere edoctis, dentes quoque & unguium aciem subtraxeris; ut neque deinde si in naturam redierint facilè possint habere quo sæviant. Nam desiderium voluptatum contrario severitatis usu suam pertinaciam apud nos dediscit; & si veluti ex cinere illa flamma resurget, nihil tamen in egenâ ac veluti agresti domo effecerit, in quâ desunt superfluæ instrumenta luxuriæ. Aviditatem quoque frustratur simplicissima paupertas; & ad superbiæ stimulos erubescit squalida vita, & se ipsam despiciens. Sic illa, sic cætera mentium mala, ut est ira, invidia, timor, audacia, in hoc sancto rigidoque secreto, tanquam destituta alimentis incendia, expirant; præsertim ubi mens vitiorum jugo ex-

go excusso sibi ipsa se reddidit; timidæque cupiditates, & assuetæ parêre, priusquam aliquid velle ausint aut nolle, consulunt rationem. Eo modo, qui nobis acerbissimi sumus hostes, reciso aut correcto effrænis naturæ impetu, ad sanam utilemque virtutem adigimur.

Venio ad hæc tela quæ in nos ex aliorum hominum contagione comparantur, sæva illa, & nimiùm certa; siquidem plures existimem exemplo quàm ingenio peccare. Quia morum consortio placere amicis cupimus; rarumque est diu vivere cum improbis, nec de vitiis primùm molliùs sentire, mox & illis infici. Superbiam, aliorum ambitus accendit; contentionem ad opes, cæterorum aviditas. Fraudibus appetitus, animum antea fortè insontem, ne inultus sis, ad fraudes applicabis; & ex hostium in te odio disces odisse. Cùm præterea multi in virilis gloriæ titulis ponant ipsam peccandi audaciam: timidosque, & gerendis rebus ineptos, eos existiment qui diis obsequuntur; illius opinionis metu haud pauci assuescunt peccare; magis scilicet ut illis probentur quibus virtus est vilis, quàm quòd sint vitia apud ipsos in pretio. Hæc autem omnia à domesticis suis submovet familiæ nostræ integritas, in quâ, ut paucis absolvam, contagionem improborum vitamus, & præter suspicionem ignaviæ timere deos licet.

Sed ut pressiùs ad me accedam; quoties ipsa fortunæ negociorumque malignitas, Reges ac Principes viros summis illecebris, præmiisque invitat ad peccandum? maximè cùm ea occurrunt, in quibus illud quod æquum est videtur discrepare ab eorum gloriâ, aut securitate regnandi; tunc quidem simulare, ac fallere, & dissentire à suis utique verbis, egregium in Regibus putatur; quasi dii quam ipsis imposuere mortalium regendorum provinciam, sine subsidiariâ vitiorum scelerumque cohorte administrari non posse voluerint. Nunc vicinis & immeritis gentibus subjicere dissidia amant; ut occupatis & infœlicibus

licibus aliis, ipsi certiùs vacent: nunc sociorum Regum amicos largitione ad secretorum proditionem solicitant. Quid mulctare interdum in cautionem innoxios, quasi crimen sit posse peccare? quid vulgi negligere injurias, si bello utiles viri eas intulerint? Ea omnia qui sagaciùs fecerit, adeò famæ plus comparat, ut vel ex istis qui adsunt multos mirari existimem, quòd hæc tanquam injusta; diisque invisa, perstrinxerim. Atqui illa mihi grave regnum fecerunt; non tunc quidem cum ipse regnarem, eademque peccarem, aut paria; sed ex quo caligine utilitatis & consuetudinis excussa, jam veluti sequester nubem miratus sum unde evasi. Ignosce, Regina, tuque mi fili. Vestram sortem non damno. Fortium est, vestrique similium, sancto virtutis fræno, regere nimiæ fortunæ, & exerrare conantis libidinem. Sed ego debilior timeo illis turbinibus impar esse. Neque verò purpura sola iis periculis infesta est. Omni ordini, omni penè ætati vitia insidiantur, ingensque in cuncta remedium est à nostrâ disciplinâ, quæ jubet ea pro vililibus habere propter quæ alii peccant.

Poliarchus tam insuetam rigidamque sapientiam nondum probans, interpellat dicentem. At si te, inquit, optime pater, omnes audimus, deerunt oppidis cives; non arva exercebit agricula; non nauta, non vector singularum commoda regionum mutatis mercibus pervulgabit in cæteras. Deerit artibus cultus, quascunque non necessarias hominibus esse vestra severitas putabit. Sola erit in vestris desertis frequentia; ac quoniam connubia respuitis, unius seculi genus humanum. Assentiebatur Poliarcho Hyanisbe; multique, tanquam publicam caussam agenti, vultu & oculis favebant. Sed Aneroëstus, quasi in se seductus; mox frontem hilariùs porrexit; ut eum scires parum Poliarchi argumentis moveri. Si quem verò ex istis qui nos audiunt (ait) animus subit experiendæ suavitatis quam habet nostra austeritas, ne illum, ô fili, ar-

gumenta tua deterreant, neve ſuo cœlibatu credat ſolitudinem quam times orbi inducere. Ultrò nobis accedat. Adhuc populis proletarii ſupererunt; adhuc artificia vigebunt; reſtabuntque non modò quot ſat erunt urbibus terriſque colendis; ſed etiam quos exuberante hominum genere fata gregatim [1] aut vehementi Sirio, aut terrâ moveute, aut denique bellis exhauriant. Deſine, inquam, vereri, ne toti hominum generi deſiderium veniat ſe in diſciplinam noſtræ Philoſophiæ dedendi. Dii enim hoc beneficium magis habent eximium, quàm ut illud tanto populo indulgeant; nemini autem abſque eorum impulſu venire hæc rite mens poteſt; nemoque in eâ, niſi iiſdem juvantibus, durare; quia defecti animi ſuavitate humanâ (quam nos ſcilicet omnem abjicimus) tanquam ab exoſa cruce diſcederent, abſque arcano paſtu eſſet divinæ voluptatis. Ut verò non aliis quàm in legitimam lectis militiam numerat Imperator ſtipendia: ita Superi iis ſolis quos ad hoc vitæ genus ipſi accerſivere, hanc guſtationem promunt ſolidæ ſuavitatis, & ad conſtantiam valituræ. Si quis igitur non tam ſibi propitius quàm fortunæ iratus (quia forte non ſpes illi, aut ambitus, ſucceſſit) noſtrum portum turbulento petit ingenio, in quo ei impunè liceat indignari querique de fatis; hunc ego niſi certâ Deûm ope exuat hos affectus, nec fore conſtantem in diſciplinâ auguror, & plus mali invecturum noſtros in mores, quàm boni in ſuos. Præterea, qui levi impetu, (qualis ſæpè adoleſcentum eſt) ex quadam inconſultâ teneraque imagine quam de virtutis præmiis concepere, ad labores noſtros accedunt, illi, ut librata fundis ſaxa, primùm quidem in his ſtudiis immodicè fervent, mox ceſſante machinâ mirantur ſe languere. Præter ſtimulos pietatis, metumque deorum, rationis forti-

1 *Aut vehementi Sirio.*] Nimio æſtu & peſtilentiâ; nam Sirius eſt ſtella, quæ videtur in ore canis cœleſtis, & quæ ſoli conjuncta æſtum duplicat, dictus eſt Sirius, ἀπὸ τοῦ σειριάειν, à Siccando; ingentes morbos æſtus iſte parit.

1 *Rata*

fortitudinis, patientiæ res eſt; quæ omnia cadunt in paucos. Non veſte quam gerimus, non nomine, non domo, conſtat noſtra diſciplina, addo nec laboribus corporis; quos haud rarò graviores avaritia vel ambitus imperat, aut in damnatis exigunt metalla vel remi. Sola eſt animi ſimplex ac hilaris in deos propenſio, quæ hæc omnia conſecrat, inutilia alioquin, aut ſæpe profana. Quippe abjicere divitias, à dignitatibus recedere, prohibere ab animo inquietas humanarum rerum curas, magnæ demum virtutis eſt, ſi hæc fiant conciliandorum ſibi numinum cauſa. At ſi quis ab honoribus aut divitiis abit, ut ea jactetur reliquiſſe, vel ut ad majora perveniat; ſi quis negocia effudit ut torpeſcat in ocio, aut de paupertate ſe jactat, quam minantem ideo ſponte prævenit ne neceſſaria videretur; illum quidem fraude nihil profuturâ vel hominibus vel etiam diis imponere velle exiſtimo.

Non igitur omnes, fili, ad hanc Philoſophiam compello. Nam pro ingenti mortalium numero, pauci omnino volent ſectari vitæ noſtræ reconditam fœlicitatem, & ex his ipſis adhuc quoſdam ſuo, non deorum conſilio nixos, aut fruſtra aut cum pernicie illam viam inſtituros denuncio. At omnibus ſaltem bonis precari me dices hanc mentem, ut à rerum civilium tumultu ad nos ſecedant. Ne id quidem mihi in votis eſt. Quis enim pia bella improbis inferet; quis Rempublicam geret; ad unde impotentibus vitiis frænum; ſi omnis ſe virtus ita in ſolicitudinem ac paupertatem det, ut fracta & abſens, non viribus aut pudore ſceleribus impiorum poſſit obſtare? Magna eſt provincia, quam dii illis deſtinant, quos ſorte naſcendi, vel ſecretis ſtimulis, jubent, non fugâ ſed bello in vitia certare; neque cupiditates enecare, ſed regere. Tales viros & eſſe, & honoribus frui publicè intereſt; tum ſacris præſidere, tum fieri patresfamilias, impiiſque in hoc terrarum orbe miſtos, temperare illorum audaciam in deos, numinumque in mortales ſæva conſilia. Ut cæteros

hic omittam; quid ſapienti Rege fortique præſtantius? Si exemplo, ſi legibus emendabit ſæculum, ſi ad deorum cultum ſuo exemplo cives adiget, quantò fœcundior virtus hæc erit, quam ſi in ſolitaria ſanctitate ſeneſceret? Cur igitur majorem hanc palmam ipſe à diis non expetam quæris? Quia arcano ſenſu admonuere me conſilii ſui, ut ſenectutem meam oblectem ſuâ pace, nec de regno jam curem, quod non præter eorum arbitrium amiſi; ſed hodie maximè viſi ſunt, hanc mihi quam amplector ſolitudinem imperare, poſtquam, ô fili, in te relatam intellexi mei regni, domuſque fortunam. Tanti heredis quem dii ſpontè tribuerunt auſpicium facit, ut quod regnum in hunc libens deponerem, non ſuſtineam ab eo recipere.

Scio quid præterea dicturus ſis, optime fili: ſi à negotiis abhorreo, ſi templa nunc tantùm, & victimæ, & cæteri deorum cultus placent; at in tantâ tuâ fortunâ ſervorum greges fore, qui maneant meos nutus; qui lectulos ſternant, qui convivia parent, & euntem ſtipent ad templa. Illas autem divitias nihil periculi aut turbidi habituras, quia dum ſoluto animo diis vacabo, tu in ſolicitudinem ſuccedes, illique præterea quos præpones familiæ meæ. Ne ſic quidem mihi perſuadebis abjicere inopiæ libertatem. Nam ut abſit hæc cura parandi aut ſervandi divitias; certè alia mala ab opulentiâ abeſſe vix poterunt. deliciarum conſuetudo, corporis blandiens cura, pietatis quaſi ſuperfluæ oblivio; tum illi affectus, qui ſerie juncti divitiis hærent, ſibi eſſe in precio, alios tanquam ex ſolio deſpicere, nullam ferre injuriæ imaginem, & aſſenſu eorum corrumpi, qui adulationis præmia quærunt. Nec facilius putem admiſſis opibus cæteras cupiditates excludere, quàm in concitato mari, ſe rapidiſſimo alicui fluctui permittere; ſed in alios nolle devolvi. Cùm igitur quod reliquum eſt vitæ, donare deorum cultui ſit animus, liceat infeſtam huic conſilio opulentiam fugere, ne ſuo utique guſtu, eorumque affectuum quos perpetuò

comites

comites habet, captæ & impari menti vitia reponat, gravesque cogitationes & frustra in sydera conantes deducat in terram. Quid miraris me ad paupertatem respicere, non quidem in quâ egeam, sed parvo contentus sim? quæ neglecto corpori inducat sui contemptum? quæ vacuo animo libertatem faciat cœlestis commercii? ac ne me tuæ gloriæ salutisque incuriosum existimes; quæ tibi, tuisque exercitibus, fili, propitios deos paret?

Tam severam orationem adeò miti & composito vultu habuit, ut constaret non hanc fingi constantiam, à quâ cuperet cogentibus amicis discedere. Omnibusque non adumbratam virtutem veriùs, ut solet, colentibus; saltem, inquit Poliarchus, nostrum in Siciliam iter ne desere, ô Pater. Te dii verebuntur. Seu mari, seu terrâ, fœlix auspicium facies. Ubi in Galliam redierimus, spondeo quo placebit instituto te victurum. Et id quoque patriæ debes, ut hanc potissimùm tuo exemplo facias meliorem. Parum moratus Aneroëstus, id saltem flagitanti non negavit. Ad convivium deinde ab omnibus itum. Jam enim patientior Archombroti Poliarchus, cum eo apud Hyanisbem cœnavit; satisque viribus instauratis, diem cum Regina ad profectionem destinavit, qui post eum secundus lucesceret.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Poliarchus & Archombrotus ad Siciliam navigationem adornant. Hos Hyanisbe ante ipsas fumantes aras ad sacramento firmandum adigit; nil se pactis inducus prævorsuros.

SCRIPSIT igitur Hyanisbe promissas ad Meleandrum literas, filioque commisit, cum arculâ quam à peiratis eripuerat Poliarchus; identidem admonens, ut hanc instar fatalis sarcinæ cum curâ servaret, offerretque Meleandro.

leandro. [1]Puta autem (inquiebat) Erichtonium tibi tradi à Pallade. Si vincula resignas, si quid feras intueris, fortasse te perdes, & operam meam. Sin trades Meleandro arcam intactam, videbisque ex eâ depromi fœlicitatem tuam, æquum erit te Regi Poliarcho habere gratias, qui latronum scelere amissam restituit. Agitatum deinde est, an unâ triremi vehi uterque posset. Sed majestas, & æmulatio, securiora flagitabant consilia. Tutius visum, distinctâ quoque classi ire utrumque: sed qui prior appulisset, alium in portu expectaret. Inde ambo sustinerent conjuncto comitatu proficisci ad regiam.

Interim nomina atque officia familiis Regum assueta Archombroti domesticis imponebantur. Ipse majestatis insignibus cultus est, appellatusque à matre Sardiniæ Rex, ne dignitate inferior æmulo esset. Memor quoque Hyanisbe se Gallorum fortitudine esse servatum, discessuris Poliarchi militibus numeravit viritim donativum. Edicto deinde discessu nulli ordines aut homines cessabant. Maurorum Procerum multi, Principem comitaturi impleverant rates. Siculi qui cum Archombroto venerant, laborabant inter se factione. Multis enim pristinus in Poliarchum favor redierat. Inclyta virtus, paulatimque vulgatum sub Theocrines nomine robur, & facti ad gratiam mores, valebant tunc maximè cùm eum Regem aspicerent. Rursus quod & ipse Archombrotus virtutibus famâque erat clarissimus, quodque ejus auspiciis à Siciliâ venerant, pudore onerabat transituros ad æmulum. Nam affinitas cum Argenide, quæ potentiùs quàm cætera traxisset obnoxios, in incerto sic erat, ut passim moderarentur affectibus; essentque in adversam factionem clementes, ne si ea vinceret, excusationi & gratiæ locus deesset.

Erat

[1] *Puta Erichthonium tibi tradi.*] Hanc cistellam ne curiose inspexeris, sed arcanam habe, non secius quam Erichthonium, qui à Pallade matre creditus est Aglauro & sororibus in cistella reconditus cum mandato, ut ab hujus abditæ rei curiosa inspectione caverent. Ovid. Metam. 3.

1 In

Erat vetus [1] in littore ara; incertus quis Regum posuisset; pollebatque religione, quam tot secula auxerant. [2] Illic Neptuno, ventisque, aut thura pauperes nautæ, aut victimam solvebant, sive in mare irent, sive terra recepisset incolumes. Ad eam Poliarchum & filium jam classem petituros, coëgit Hyanisbe; nec dubito, inquit, utrique ad ea quæ mihi promisit integram fidem fore. Sed de præteritis tantùm jurgiis hactenus cavi; scio verò quàm facilè cupidis belli principibus ea eveniant, quibus soluta esse induciarum pacta aut jactent aut credant. Præterea vestrorum amicorum aut militum culpâ, oriri possunt novæ injuriæ, neque istis comprehensæ induciis. Si quid erit hujusmodi, ego vos per sanctissimam aram dei, cujus regna jam subitis devinctos hic cupio, ut illa nova annumeretis veteribus, quorum ambo vindictam mei causa distulistis; neu quis turbo fœlicitatem præcipi t in quam ego vos mitto. Agite, charissimi juvenis, & mulieri vestra causa anxiæ hanc veniam date. Interim paribus votis utrumque commendabo numinibus. Nam si rationem possum inire, cui plùs timeam, deos veneror ut mandata mea neuter accuret, aut sospitem deinde aspiciat. Victi sunt tam ingenuo amore, quodque illa jubebat ad aram sanciverunt. Tunc utrumque illa amplecti, & nunc uni nunc alteri per littoris spatia se jungere, plurima & sæpe eadem monens, nec satiata abeuntium vultu, salutatos jussosque valere, iterum revocato sermone morabatur. Neque illi ad tot suspiria immoti restiterant. Aneroëstum quoque cum Poliarcho navigaturum Regina anxiè monebat, ut in eam firmandorum fœderum curam succederet. Nihil illi Poliarchum, nihil negaturum Ar-

chom-

1 *In littore ara.*] More Argonautarum. Appollonius l. 2.

Τῷ δ' ῥέξομεν οἷα πάρεστι βωμὸν,
Βωμὸν ἀνασήσαντες ἐπάκτιον.

2 *Illic Neptuno, ventisque.*] Homer. Odyss.

Ῥέξας ἱερὰ καλὰ Ποσειδάωνι ἄνακτι,
Ἀρνειὸν ταῦρόν τε; συῶν τ', ἐπιβήτορα κάπρον.

Et Virg.

Nigram hyemi pecudem. &c.

1 *Euro*

chombrotum. Tanquam patrem, deorumque interpretem, eum utrimque valiturum. Quàm sæpè mortales, & maximè juvenes, ad salutem compellendos. Denique cogitaret, maximum sibi [1] Europæ Africæque depositum creditum esse. Aneroëstus solicitudine Reginæ laudatâ, se illius quidem, & juvenum, sed deorum maximè causâ, hanc provinciam curaturum promisit.

Tandem hospitali officio datum, ut prior Poliarchus ad naves deduceretur, etiam comitante ad undarum confinia Archombroto. Cæsæ de more tunc victimæ, [2] quarum exta post rogatam Neptuni, deorumque qui maris potentes sunt pacem, ambo duces primos in fluctus projecerunt. Tunc & ipse Archombrotus in prætoriam suam scaphâ delatus est. Strepebant longè littora voce nautarum, rudentumque gemitibus, & pelagus eruentibus remis. Addebat & classicum miles, per opportuna navigiorum loca in pompam divisus. Dubitabat Timonides lætari deberet, an dolere, quòd legationis onus tunc reditum sibi prohibebat in patriam. Certè enim futura illic omnia sciebat summo in motu; quali tempore in fortunâ est an præstet abesse an misceri tempestati. More tamen humani ingenii, cum utrumque esset intutum, maximè redire placuisset; non alia magis causa, quàm quia non licebat. Cæterum induciis ritè servandis, inter Reges convenerat, ut si qui Gallorum in fœdera peccarent, Archombroti arbitrium esset; ex illius etiam comitatu noxam eandem quicunque meruisset, de eo Gallorum esset judicium. Ne confusa denique classe irent, partiti sunt maria; pauloque interior Archombrotus navigavit; Poliarcho cursus apertos, & ne obstaret Archombroto, nimium

1 *Europæ Africæque depositum.*] Galliæ & Mauritaniæ Reges Poliarchum & Hyempsalem & Archombrotum.

2 *Quarum exta in fluctus projecerunt.*] Ovid. Metamorph. lib. 2.

Inque Deos pelagi vino super æquora fuso
Et pecoris fibris, &c.

Ut Virg. Æneid. 3.

—— *Extaque salsos*
Projicit in fluctus.

1 Semi-

mium æquoris permittente triremibus. Erat ex Siciliâ Poëta, qui discessuris Principibus breve hoc carmen cùm tradere vellet, à Timonide est prohibitus; quia illis versibus de eorum inimicitiis meminerat, quarum memoriam sic objici inconsultum videbatur.

Cærulei fluctus, assuetaque flamina curvis
Horrendum irasci ratibus; nunc parcite raucis
Nunc animis: Tantùm liquido quâ tramite fines
Quæruntur Siculi, placidis Notus ingruat alis.
Non cùm Thessalicæ primùm de margine ripæ
[1] *Semideos Argo vexit trans cærula Reges,*
Tantus honos puppi, tot credita fata procellis.
Europæ Libyæque deos cerno æquore toto
Omnia solicitas partiri in munera mentes.
Hi puppes, querulos alii torquere rudentes
Adproperant; alii rostris venientibus æquos
Subjiciunt fluctus aurasque ad carbasa ducunt.
Præcipuè niveo latè subnixa volatu
Pax Jovis imperio verba inter talia pontum
Mulcet, & alternis classes amplectitur alis.
Este deûm jussu mites vectoribus undæ;
[2] *Tuque ferox sanctas Discordia spargere bello*
Non ausis sperare rates. Satis arma cruorque
Hactenus, & dubiis pulsata timoribus Aula.
Nunc mihi debentur mentes, quas fœdere longo
Componam. Nec quòd sunt Martia pectora Regum,
Desperanda quies. Eadem quæ fervere bello
Corda jubet, jubet emeritos mitescere virtus.

Dies

1 *Semideos Argo vexit.*] Alludit ad Argonautas, qui cupidine velleris aurei quod Phryxus in insulam Colchidem transvexerat, expeditionem Colchicam susceperunt: è quibus Jason, Hercules, Orpheus, Nestor, Castor, & Pollux, &c. Thessaliæ principes inter deos relati. Sensus est, non tantus honos fuit navi Argo, dum semideos vexit in Colchidem, quæ sita est trans cærulea, scilicet Ægeum mare.

2 *Tuque ferox sanctas discordia.*] Etiam illa culta fuit divinis honoribus. nam in Pelei & Thetidos nuptias cum non invitata venisset, pomum projecit inter Deos, tot malorum caput.

1 *Liby-*

Dies jam plures erant ex quo in Siciliam applicuerat Arsidas, Poliarchi atque Timonidis ad Meleandrum & Argenidem literas ferens; nec tardior multò Bocchus advenerat, Hyanisbes & Archombroti legatus. Sed utroque celerior fama, mox certis firmata auctoribus, jam in Siciliam pertulerat, Poliarchum ex Galliæ Regibus maximum, in Mauritaniâ cum Radirobane pugnâ congressum, vitam hosti eripuisse. Id mercatores nunciabant, qui Radirobane profligato, priùs tamen quàm cum Siculâ classe Archombrotus pervenisset ad matrem, discesserant ab Africâ. Motus rei novitate Meleander præcipuum mercatorum jubet ad se acciri; tum ab eo diligenter percunctatur, ipsene audita referret, an adfuisset discrimini. Mercator, se tunc verò in Mauritaniâ fuisse respondit, cùm primò in auxilium Hyanisbes Rex Poliarchus exercitum exposuit, & mox summis viribus Sardi venerunt. Bis deinde pugnatum referebat; tum Radirobanem à Poliarcho interfectum; quamque inconditè Sardi ab Africâ cessissent. Vix fidem faciebat Meleandro; qui Radirobanis casum animo volvens, & fœlicitatem Hyanisbes, maximè tamen hærebat in nomine Poliarchi; illene esset sui servator, ille Lycogenis hostis, ille privato sub habitu sibi olim charissimus; sed & denique expulsus injuriâ.

Neque minùs Argenis (nam eadem omnia ab accersito mercatore acceperat) stupebat ad omnia lætis quidem, sed suspiciosis pluribus rebus tacta. Præcipue mirabatur quid Poliarcho tantum commercii esset cùm Archombroti matre, ut despectâ Siciliâ ejus præsidio vacaret. Ergo absenti æmulo, & ignaro, conficiebat hæc bella, fidei & reditûs immemor, dum fœdam lachrymis sponsam, omnis dies, omnis solitudinis locus exercet. Oderat ipsa amantem Archombrotum, non aliâ magis causâ, quàm quòd se Poliarcho ereptam volebat; & ille eundem æmulum, oblitus amoris & odii, sic juvabat, ut deinde florentior procus in Siciliam rediret. Sed turbatum his cogitationi-

bus

bus virginis animum, placabat Radirobanes cæsus; proclivique in Poliarchum animo, Forsitan ille, dicebat, non Hyanisbe, sed mihi pugnavit; nec juvari Archombrotum, sed Radirobanem everti sic voluit. Nihil gratius accidere posse putabam, quàm sic Radirobanes periret. Cumulaverunt beneficium dii, ut Poliarchi maximè ferro pœnas dederit. Inter hæc oblectabat animum suum victoriæ magnitudine quâ Poliarchus celebrabatur, sperabatque confestim aliquid literarum ab ipso accipere. Nam & commodùm acciderat, quòd ille mercator vel non audiverat in Mauritaniâ quanto ille periculo vulneratus jaceret; vel cætera Meleandro & Argenidi referens idipsum negligenter omiserat.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Meleander & Argenis audito Principum adventu, & concordiâ variis cogitationibus distrahuntur. Volentem obviam ire Meleandrum legati arcent, rogantque in regia remorari.

At verò cùm Arsidas venisset ab Africâ; ut certior, ita acrior motus Principum mentes egit. Nam ille, Poliarchi & Timonidis literis Regi porrectis, eadem quæ in iis nunciabantur longiori oratione exposuit; maximè in Poliarchi laudibus hærens, quàm latè diceretur imperare; qualibus viris, quantâ opulentiâ classem instructam adveheret; ut benè pugnasset in Sardos; jamque ex vulneribus convalescentum adventus Archombroti atque conspectus, irâ, odio, æmulatione turbasset. Nec fuisse certamen dilaturos, nisi intercessisset Hyanisbe furoribus, cujus precibus ambo dederunt, ut vel Meleandro conciliatore redirent in gratiam, vel in Siciliâ potissimùm odia exequerentur. Ne inimicitiarum quidem causam multùm Arsidas dissimulabat; quas sciebat & à Timonide esse perscriptas, & à Boccho, ubi mox advenisset, offerendas

in publicum. Cùm verò adiisset Argenidem, & omnia narrando extulisset (ut solent qui se credunt libenter audiri, referuntque absentia) facilè excussæ suspiciones sunt, quæ virginem urebant. Omnis lætitiæ Gobryas consors, captatis temporibus, nunc clàm nunc publicè conveniebat cum Argenide aut Arsida. Iisdemque diebus Bocchus adveniens, quæ Arsidas attulerat confirmavit.

At Meleander quicquid spei aut consilii post expulsum Radirobanem sumpserat omittens, penè certam expectabat perniciem. Frustra non esse quod cum suis Gallis Gobryas in Siciliam venerat. Parva Lycogenem, vel Sardos potuisse. Nunc Galliam, nunc Mauritaniam, quibus armis aut copiis Sicilia sustineat? Sic dubius, & fatis iratus, jubet Gobryam vocari. Et ille tunc fortè cum Argenide erat; quæ nihil dubitavit, quin pater de Poliarcho interrogaturus illum accerseret. Nam super eâ rerum novitate sciebat acerrimè esse commotum. Monet ergo discedentem, ne timidè agat, aut de suo Rege dissimulet. Eo loci rem esse, ut paulatim exui larvam oporteat. Fortè qui vocando Gobryæ missus erat, retulit Regi, eum loqui Argenidi, & confestim adfuturum. Hoc quoque Meleandrum cœptæ suspicionis pondere altiùs pressit. Tamen venientem Gobryam hilariter intuitus; Quid tu, inquit, bone vir, tot diebus dissimulasti Principis tui nomen? cui me hercule tantum debeo, ut me in ingratitudinis discrimen perduxeris, non hactenus passus ejus gratiâ te meliùs haberi. Excusavit silentium Gobryas. Neminem quippe ipsos Meleandro meliùs scire, non esse sui juris, qui ad Principum amicitiam vocati sunt. Timuisse effundere, quod nesciebat an celatum suus Rex mallet. Addidit subitò Meleander, habere se à Poliarcho ex Africâ literas, quibus significabat se propediem adfuturum. Sed hoc ipsum diu est, ait, quòd resciebas, (Gobrya;) ideoque cum classe illum isthic opertus es. Imò, inquit Gobryas, nihil de tempestate (Rex) mentitus sum, quæ me à cæterâ

classe divulsit. Nec deinde aut meum Regem, aut comites vidi. Hanc autem Insulam petii, quia licet incertus quò Rex tendat, aut quid paret, ab eo tamen audivi, navigationis suæ ordinem præter Siciliæ oram dirigi oportere.

Nihil amplius à Gobryas Meleander elicuit, eoque relicto solus in secreto conclavi diu animum variis cogitationibus vexavit. Cur scilicet Gobryam præmisisset Poliarchus, cur non tantâ ipse classe discessisset à Galliâ, nisi vindicaturus bello Argenidem; & fortasse volentem? Num eâ spe hactenus illa despexisset Archombrotum? Num ipsa hos motus excivisset è Galliâ? Literæ Radirobanis, Selenissæ mors, & Theocrine, & Pallas, ingerebantur trepido animo, & in calamitatis fastigium filiam denique timenti. Repetebat etiam animo virtutes Poliarchi, sibique præstitam tanquam à virgine opem, & omnia genero digna. Pudore deinde quòd eum ejecisset, quòd non sine periculo abire passus esset, illum amare verebatur. Nam & illi justum sui odium aut despectum inesse credebat. Denique si affinem eam vellet, præter famam levitatis nunc respiciebat ad patrias leges, hæc cum Gallicis Regibus vetantes connubia; nunc ad Archombroti potentiam, Mauritaniæ viribus, & Siculorum favore eximium. Nec cum filiâ jurgari distulisset: sed adhuc ignarus quid molirentur dii, ne eum qui sibi è duobus gener debebatur offenderet, tenuit iram: nisi quòd semel indignanti excidit; expectas mea filia Poliarchum, quem oppidò parum amas, cùm nisi suo aut Archombroti sanguine fœdatum nolis aspicere. Illa præparato silentio atque vultu, ea verba sic tulit tanquam non intelligentem præterlapsa. Cleobulus verò atque Eurymedes, & cæteri Optimatum, haud parum de consiliorum sagacitate remiserant? si quid noxium struxissent Archombroto, Regem reveriti; nec dubii se in Poliarcho violare Argenidem. Timebat Gobryas, ne tanto in motu abire juberetur à Regia. Anticipatâ

ticipatâ igitur necessitate exilii, tanquam suas triremes curaturus, ad eas revectus est; habuitque, ut cum Argenide convenerat, in statione dispositas.

Inter hæc Poliarchus propitiis ventis ferebatur ad insulam. Prima [1] Lilybæi cacumina; se venientibus aperuere, & mox remis inter hilares militum tonsarumque clamores crebriùs actis, certius terra innotuit. Denique circa Ægusam Insulam sistitur classis; incerto, Poliarcho, an Syracusis, an versus Epeircten esset quærendus Meleander. Sed missi Lilybæum qui certa referrent, Panormi esse Meleandrum renunciant. Drepanum igitur versis aguntur triremes, superatoque [2] Agathyrso, prope Paconiam insulam Gobryas cum suis navibus exceptus est. Has enim ad omnes Regis motus circumagebat, si quid Argenis imperaret, præstò futurus. Opportunissimè repertum non aspectu Poliarchus, non amplexibus satiabat. Nunc ille amplecti genua, nunc manum venerari; Regem incolumem atque victorem tenere adeò lætus, ut non militia, non ætas, aut sexus lachrymas cohiberet. Cœperat quoque gratulari victoriam amicorum præcipuis; cùm diversum revocans Poliarchus, rogavit ecquid illic egisset; num in Siciliam intrasset pace Regis; num vidisset, num adiisset Argenidem; quid tunc denique in insulâ aut consilii esset, aut virium. Ille â principio rem totam exorsus, variâ voluptate perfudit Regis animum; nunc extollendo fidem Argenidis, & charitatis constantiam, nunc belli Africi famam, quæ illic inclytum apud omnes victorem fecisset. Sed addebat, Meleandrum, quanquam ad benevolentiæ speciem se cogebat, non tamen simpliciter amicum videri; seque consilio Argenidis rediisse ad classem, & ea littora observare. His monitis instructus Poliarchus, & maximè de Argenide lætus, evestigio anchoras jecit, illic certus

1 *Lilybæi.*] Promontorii, quod respicit Mauritaniam, Panormum, Drepanum Siciliæ urbes.

2 *Agathyrso.*] Siciliæ insula est.

certus Archombrotum ex fœdere opperiri. Nam is sensim classe divisa lato in mari etiam à conspectu abiverat.

Qui primi de navibus Poliarchi ad Meleandrum nuncii fuere, fidem ægrè fecerunt, tot naves, tantum belli apparatum cum eo advenisse. Et sub tantæ tempestatis discrimine, parum literis Hyanisbes credebat pollicentis innoxium fore exercitum. Magis mulieri irascebatur, quæ ab oculis suis avertisset hoc bellum, mandassetque Siciliæ. Accersit deinde Argenidem, nec jam invidiose, sed anxie rogat, bellumne in Ciciliam illis armis instructum sit. Se enim satis scire, nihil eâ invitâ vel insciâ Poliarchum moliri. Illa, nec se adeò Poliarchi consiliis mistam respondit, nec, quod sciret, Poliarchum Siciliæ esse infestum. Cæterùm quamquam ad dissimulandi prudentiam sexu, & negotiis facta, exundantem tamen lætitiam non satis capiebat; hoc uno macerata, quòd cessabant vicina auxilia, nec cum exercitu Poliarchus veniebat ad Regiam: nihil enim jam aut breve aut celere erat impatientiâ moræ confectæ.

At verò Archombrotus, tanquam Regem conventurus Syracusis, jam penè ad Pachynum processerat, cùm intellecto errore, vela retro ad Lilybæum egit. Hujus quoque mox viribus ad Meleandrum perlatis, eum novus ac propior metus incessit. Hinc furere amantem Poliarchum; hinc Archombrotum Mauritaniæ viribus auctum redire ad nuptias. Sat constare nihil ad mitiganda jurgia profuisse, quòd Poliarchus pro Hyanisbe in Radirobanem pugnaverat. Nam si ideo reconciliatione junxissent æmulas mentes, non utique cursu diviso ab unâ Mauritaniâ in Siciliam navigaturos. Ergo tristi discrimine, lacerandam sub insaniâ utriusque Siciliam, vel saltem imbuendum mutuo sanguine mare, Argenidemque parandam alterutrius naufragio! Quæ Scylla, quæ Charybdis tot unquam funera hausisset? Feralem post tot odia, & omnibus gentibus ominosam tantorum cruore Principum

fore Siciliam. Num denique aut ipse Poliarchum sanguine Archombroti perfusum posset aspicere, aut Argenis amare Archombrotum Poliarchi spoliis gravem? Jura deinde gentium invocabat; quòd de filiæ nuptiis statuendi sibi libertas eriperetur; quòd affinitas, quòd amicitia peteretur vi, armis, ingratiis. Tantis in malis, tamen regni habenas in totum non reliquit. Statim ad se prælio idoneos cum armis præcepit coire. Naves præterea objecit portui, ut defensionis saltem species esset. Sed præcipuum fiduciæ in seipso & Argenide erat. Nam & omnia se ab Archombroto impetraturum credebat, nec verò obstiturum Argenidi Poliarchum.

Inter hos motus relatum est Regi, naves Archombroti admotas Poliarcho ea pace stetisse, tanquam si una hæc classis fuisset. Vix credenti nunciatur esse in portu legatos, qui ab Regibus Poliarcho & Archombroto venire se dicerent. Namque ubi ad Paconiæ oram Archombrotus Poliarcho suas copias conjunxit, Siculi qui simul navigaverant, festinantes in patriam, flagitaverunt quidem illicò agi ad portum; sed uno consilio uterque Rex vetuit; ne qua navis à classe discederet: Ipsi in lembo Gelanorum & Micipsam ad Meleandrum miserunt. Obstupuit ille ab his simul Principibus legatos venisse. Ea res quoque turbavit Argenidem. Igitur æmulis convenisse? Tantâ lite cessisse alterutrum? Uter suam gratiam in liberandâ bello Siciliâ facere voluisset? quo fœdere, quave lege hæc dirempta odia essent? Regem quoque vocari Archombrotum adhuc insolens auribus erat; timuitque Meleander ne fatis cessisset Hyanisbe: & is quidem lætior erat, spe pacis injecta. At non Argenidi constabat quid doleret gauderetve; nisi quòd metuebat hæc pacta, cœperatque vereri, ne de suis nuptiis illi arbitria fecissent. Quid autem, cogitabat, si ut vile aut facile pignus me sortibus permiserunt? qui si ad Archombrotum rejecta sum?

Ubi verò cum Micipsa Gelanorus ad Regem pervenit tunc

tunc filiæ colloquentem, omnium oculos avidissima in eum expectatio convertit. Et rex utrumque amplexus est; statimque Gelanorus (nam honori Galliæ datum, ut ante Micipsam loqueretur) Poliarchus Galliæ Rex, inquit, & Archombrotus Sardiniæ, tuo in mari cum classibus, ô Rex, ad Paconiam insulam hærent, miseruntque nos oratum, ut tanquam amicis subire portus liceat, & in tuum conspectum unà venire. Adjecit deinde Micipsa, non expectaturum fuisse Atchombrotum ulla fidei pignora, aut legationem præmissurum; nisi quò ita res erat, ut neque ritè Siciliam tangere, neque Regem posse adire, nisi comite Poliarcho. Respondit Meleander, patêre amicis Siciliam. Succederent portubus quos ex insulâ totâ mallent, se in extremo littore excepturum venientes, aut obviam quoque navigantibus iturum. Retulere ilicet ambo legati; suis Regibus fore gratissimum, si occursu omisso eos ipse maneret in Regiâ. Tum Meleander, Renunciabitis ergo Regibus vestris, hoc me illis etiam dare, ut officium potiùs meum quàm eorum mandata negligam. Debebam vel ad Paconiam occurrere; at quando sic jubent, huc illos opperiar. Tum Gelanorus, est præterea, inquit, quod nomine mei Regis efflagitem. Eum aliquot Siculorum inimicitiis esse infestum, ipse Rex nosti. Nunc ut tutò huc commeet, petit exercitum suum in Siciliam admitti. Nihilque milites nocituros, regiâ fide spondet. Exhorruit Meleander renovata utcunque injuriarum memoriâ; simul vires in regnum accipere, incertum an sat amicas, eò gravius formidabat, quòd armato Poliarcho quicquid strueret, quicquid optaret, nihil negari, nisi cædibus & discrimine poterat. Sed & pejora instare videbantur, si ipse ad bellum vix paratus, & de Argenidis fide jam dubitans, inficiaretur hanc veniam instructissimo Regi, & forsitan ita belli causam quærenti. Ergo metum altè recondidit, & quò prolixior humanitas esset; de commeatu etiam, inquit, providebimus, Gelanore. Ne-

que me sine militibus putabo, quamdiu Regis amici exercitus in Sicilia erit. Quæsiit postea cur Archombrotus Rex Sardiniæ appellaretur; & an valeret Hyanisbe. Multa quoque Gelanorum de victoria & vulneribus Poliarchi percunctatus est; verbis maximè humanitati & lætitiæ accommodatis. Argenidi, præter quædam vulgaria, nihil publicè Gelanorus dicere debuit; nec privatim ad eam aditus fuit, quamquam anxia, & salutis incerta, sæpissimè in respicientem intuebatur. Tempore denique constituto, ut inde quarto die, si venti paterentur, Poliarchus & Archombrotus venirent, legati repetunt lembum, eumque omnibus remis in Pacomiam concitant.

Perplexa interim Meleanrdro omnia erant? Argenidi nihil magis addebat animos, quàm quòd Poliarchus cum exercitûs robore admitti petierat. At Rex nihil ærario, nihil commeatibus parcendum arbitrabatur, sive amicus veniebat Poliarchus, dignâ pompâ culturus tantum Regem; sive suberat aliquod nefas, saltem magnificè periturus. Itaque omnis generis cibos, & cætera à mari venientibus solatia, convehi jussit. Quæ autem in supellectili preciosissima erant, Regiam ornavere; aureis & eburneis lectis, tapetumque coloribus, & egregiis ex ære vel argento simulachris. Populum qui ad eventum atque spectaculum Panormum confluxit, angustè mœnia capiebant; & cùm regiam publicè ornari aspicerent, hominum ingeniis ad lasciviam pronis, ignari quid gauderent, curve timere desiissent, repentè in læticiam effusi sunt. Quæ cuique divitiæ, ferebant templis sacra; alii extis pleni, quibus opulentiores litaverant, per ludos & choreas diis gratias agere se credebant. Nec aversatus est Meleander hos temerè exultantium ludos; utique omnia captans, compulsusque in tanto tumultu ad læta aut tristia, ex superstitionis arbitrio.

CAPUT

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Ubi Principes in Siciliam appellunt, tanquam rixarum obliti, ad aulam Meleandri perveniunt. Huic Archombrotus arculam cum litteris tradit, quas Rex dum legit, identidem in Archombroti mittere oculos, ad lectionem Epistolæ, ad mutua oscula eum cum Argenide provocare, frendente interim Poliarcho, quem eventus rerum hactenus latuit. Donec Archombrotus Poliarcho Argenidem ultro cedit tot monstris attonito.

QUARTA dies illuxerat, & procul antemnæ visebantur venientium Regum. Eurymedes, & Arsidas, à Meleandro cum navibus ad utrumque dimissi, auxerant classem. Littus Proceribus & populo plenum, tanquam deos ea pompa adveheret. Sed non prætoriæ naves ad portum primæ appulsæ sunt. Tunc portus viginti stadiis distabat ab oppido. In eum Gallici exercitûs partem Gobryas tribus vix horis explicuit. Sex armatorum millia fuere. Mauros quoque ad duo millia Micipsa adduxerat. Stabant per cohortes, & vexilla, tanquam in aciem irent, armis instructi, nisi quod galeis ut plurimum capita nudaverant. Tandem regia navis Poliarchum Siciliæ dedit; quâ tactâ veluti genio terræ graviores affectus inspirante, jam propiori spe metuque, penè ad oris mutationem exhorruit. Cæterum in summâ arenâ expectavit Archombrotum; qui non integrâ horâ serior in idem littus descendit. Aderant à Meleandro equi, in quos ambo ascenderunt regio cultu eximii. Poliarchus [1] gentile sagulum multo colore variatum, [2] braccasque gestabat propemodum sub gemmis latentes. Aureus torquis cervicem lævumque

1 *Gentile sagulum.*] Galli virgata sagula cum torquibus aureis gestabant, ut supra dictum est. Et Virg. lib. 8.

Virgatis lucent sagulis.

Livius lib. 1. Belli Punici; *multi sæpè militari sagulo opertum conspexerunt.* Suet. in August. cap. 26.

2 *Braccas.*] Gallia Narbonensis, quæ mari Mediterraneo alluitur, Bracchata ideo dicta fuit ab usu Braccharum apud incolas. Vide Diod. lib. 6. Suet. Comment. Cæsaris de Bell. Gall lib. 10. cap. 21. Pompon. Melam, Ovid. Elegia 10. lib. 3. Tristium:

Pellibus hirsutis arcent mala frigora bracchis.

Quasi ῥάκκας.

vumque humerum cingens, eburneam gladii vaginam fibulis gemmeis tenebat. Lacertos aliquâ parte nudos colebant armillæ recocto auro fulgentes. Verticem propexâ & rutilâ cæsarie vel sine alio cultu placiturum, insuper [1] regia fascia ex murice, auroque revinxerat. Super hæc eminebat oris decor, & amœnæ gratiæ genius, cujus virtute omnes ipsius motus, omnes nutus placebant. Ergo populus in illum intueri, plaudere multi, & qui eum in privato habitu vidisse meminerant, seipsos accusare quòd jam tum non deprehendissent indolem illam nisi Regibus à diis non tribui. Cùm verò & ipse Archombrotus evasit in equum, vix formâ deterior, aut fortunam minori spiritu implens, amictuque insignis quem Mauri regium habebant, incerta ac propè divisa aliquandiu studia fuere; moxque votis meliori præsagio confusis, utrique mirabili consensu applausum est.

Ibant ergo, tanquam rixarum immemores, suis & Siculis Proceribus medii, longâ militum, longiorique populi turbâ, viam præeunte atque claudente. Quicquid à portu ad urbem itineris erat, intuentium & comitantium series uno examine obtexit. In urbe matronæ virginesque fenestras impleverant, mistis pueris, quibus ad spectaculi tanti memoriam, animos aut subito metu, aut lætitiâ pulsabant. Humanissimi Reges, memoresque qui eos sic colerent haud esse suos cives, non deerant salutando, non oculos atque manus ferendo ad populum; donec in regiæ vestibulo Meleander apparuit. Huc ad se pedibus properantem ubi simul conspexere, de equis desilierunt. Excusantem deinde quòd non præstò ad portum fuisset; neque verò id dedisse superbiæ, sed eorum legatis qui quò progrederetur præscripserant; ambo lenissimâ oratione vetant in juvenes, & jam olim hospites, super-

1 *Regia fascia.*] Diadema. Regum capita insigni fascia ornari solita sunt, Imperatorum verò corona aurea & lauro; quoniam ea pars hominis sanctior in homine est, propterea ibi insigne honoris & diadema esse voluerunt.

I Gem-

ſuperfluo cultu eſſe. Gratulatus deinde Poliarcho victoriam, & Archombroto Sardiniam, perplexe querebatur, quòd olim paſſus eſſet tantæ Galliæ Rex privatæ ſe ſortis in Siciliâ haberi.

Jam ad aulam pervenerant; invitabatque hoſpites Meleander ad ſolia, quibus excepti colloquerentur. Sed illi tunc rati advenisse gerendæ rei tempus, ſuſtinuere ambo gradum; porrigenſque Meleandro Archombrotus literas matris, poſtulavit ut eas extemplo perlegeret. Priùs enim acquieſcere ſe non poſſe. Idem & Poliarchus rogavit. Rex miratus quid hæ literæ haberent tam celeriter procurandum, [1] gemmam ſolvit, & prolixas exorſus eſt. Neque mora, Poliarchi & Archombroti anxios vultus, haud parvæ perturbationis notæ percurrere cœperunt. Quippe illos codicillos uterque tanquam propria fata ſpectabat. Si ſeciùs quàm promiſerat Hyanisbe, res ceſſiſſet ſi aut nulla fœdera, aut ingrata offerrentur, jam comparabant ſe ad jurgium; jam arma, jam furorem animis præcipiebant. Arculam quoque (ita mater juſſerat) Archombrotus Meleandro ſimul cum literis obtulerat, quam olim Poliarchus vindicaverat à peiratis. Neque multum ex epiſtolâ Meleander legerat, cùm attoniti inſtar nunc ſeipſum cœpit affari, nunc in Archombrotum mittere oculos, repetere deinde epiſtolam, morarique in omnibus. Puſilla erat clavis incluſa literis: ea ſcilicet qua reſerari arculam oportebat; eam Rex avidè manu tenens, perſeverabat in lectione Epiſtolæ. Nihil amplius Poliarchus vel Archombrotus dubitabant quin aliquid magni efficaciſſimæ literæ afferrent. Tandem ad menſam vicino parieti applicatam Meleander accedit, ſoluſque curioſe in apertâ ciſtulâ recognoſcit quid lateret. Aliquot epiſtolæ inerant; quas ille perlectas cum ſuſpiriis & fletu oſcu-

1 *Gemmam ſolvit.*] Sigillum rupit, quod gemma inſculpta effinxerat juxta priſcum morem.

1 *Opima*

osculabatur. Annulus quoque, & arcanæ rei pignora quædam ipsi notissima, fidem seni faciebant, vera scripsisse Hyanisbem.

Ergo victus magnitudine improvisi affectûs; simul à Poliarcho petit, ut excuset necessaria quædam arcana breviter exequentem, simul mirantem Archombrotum rapit familiariùs ad eandem illam mensam, & oculis literas Hyanisbes objicit; quas ille dum legit, Meleander in ejus collum effunditur; moxque juvenis objectus ad genua, confusione oris, alioque quàm solebat venerationis genere, omnium qui astabant mentes permovit. Præcipuè Poliarchum scena illa turbabat. Videretne æmulum suum, ad amplexus, & omnia intimæ charitatis indicia acciri? Staret ipse interim neglectus Meleandro, relictusque scilicet qui colloqueretur Eurymedi? Is enim officii causa paulatim ad illius latus accesserat, dum Archombroto Meleander loquitur; ne indecenter in mediâ aulâ solus ille Rex esset. Hæc tumidè agitanti ingens ad sævissimam indignationem pondus accessit. Nam admonita Argenis à patre se vocari, intrat cœnaculum; cumque Rex aliqua venientem docuisset quæ percipi à remotis non poterant, spontè ipsa cervicem Archombroti petentis osculum utraque manu junxit. Miscuere deinde lachrymas quas gaudio esse expressas ex reliquo vultu scires; dextramque tanquam in fidissimi amoris sacramentum, in cupientis Archombroti manum inseruit.

Jam vicerat furor Poliarchi patientiam, eratque impetus hæc invisa sibi gaudia turbandi. Ignarus quos pejùs devoveret, Hyanisbem, Meleandrum, Archombrotum; adhuc aliquid ampliùs irascebatur, eminente rabie in Argenidem, quam ulcisci saltem illatâ sibi morte decreverat. Et ut omni sermone celerior est cogitatio, præsertim irata, multa ille atque atrocia brevissimo tempore animo suo complexus est. Hanc igitur mihi gratiam retulit Hyanisbe, per mea meorumque vulnera incolumis? Patebam

incau-

incautus venenis; ejus medicos adhibebam ægritudini meæ; sed noluit me perire, nisi antè contemptus, & coram violatus, non abjudicatam modò, sed fascinatam Argenidem in sui filii collo aspicerem. Misisti me ad istius mortis atrocitatem, venefica? Hæ sunt literæ; hæc promissa, hæc concepta in penatum deorum auribus sacramenta? Stolidiorem me, qui fidem expectabam in Africâ. Sed non inulta fefelleris. Contraham tecum certamina, contraham herculè ad internecionem tuæ gentis. Quid cogito amens; & longorum solatiorum spem, tanquam victurus, sollicito? Nonne vides quos perire illicò, sed tecum oporteat? Ibo; & carnifici illi adimam spiritum, qui per meam victoriam Sardiniæ regno potitus, etiam hymenæum occupare non dubitat; & inverecundæ Argenidi saltem ejus sanguine ruborem faciam. Tum malignum hunc senem, hanc larvam, hanc fabulam, obtruncabo, priusquam ad auxilium ulli procurrant. Simul ipsi Argenidi, Argenidi, inquam. Hæsit miser in cogitatione decreti crudelis. Sed quid attinet virgini amenti sanguinem mittere? Meliùs flagitii sui memoriâ, & meo vulnere morietur. Aperiam meum pectus, &, ubi cruore exundabit, injiciam me totum in furiarum omen trepidanti. Nam nisi mori sic vellem, possem excire meos milites, possem hæc tecta incolumis in hostium capita effundere. Sed vivere nolo, ne reconciliari possim Argenidi.

Hæc & similia furoris consilia agitandi spatium fuit, dum primæ amoris blanditiæ, Meleandrum, Archombrotum, atque Argenidem, per cæterarum rerum oblivia trahunt. Præcepsque, & obfirmatâ ad facinus mente, jam tangebat capulum; cùm numina tam fœdè errare insontem non tulerunt. In ipso igitur articulo, ignarus harum furiarum Meleander, ad illum accedens, Ignosce, inquit, hospes, quod nos ab officio tui colendi paulisper insperata avertit lætitia, quam non minùs fortè gaudebis, quàm me modò & Argenidem vidisti. Veni mortalium charis-

charissime, fœlicitatis nostræ compar, & intellige quid hic dies de te meruerit. Mutatus hoc sermone Poliarchus, & in tantâ varietate affectuum nescius quid expectaret, sentiretve, non repugnavit ducenti Meleandro. Ubi verò propter Archombrotum, & Argenidem constitere, tum Meleander jam non adeò pressa voce, ut circumstantium proximi non audirent; ô fœcundum, ait, hunc diem! ô meæ senectuti propitium, quàm antea in unâ filiâ àcquiescentem, duobus & talibus liberis auxit; absit Cœlitum invidia. Quis me mortalium fortunatior; aut cui preciosius debeat esse id pauxillum vitæ quod superest? Ergo per tot ambages, per tot minarum tormenta, erumpens industria fatorum, hæc mihi præsidia, hæc decora familiæ parabat? Desine Archombroto irasci, ô hospes, ô maxime Regum, & quod utroque præstantius nomen est, Poliarche. Diu est quòd sensi odia vestra. Uterque amabatis Argenidem; utriusque erit Argenis. Huic enim quam genui, in sororem affectus durabit. Tibi autem, nisi aliter sentis, eam uxorem despondeo. Nam quòd à Siciliæ hereditate excidit, agnito fratre, nihil minùs, ut te novi, aut tu amabis, aut Regina hæc erit. Quippe Sardinia, & quicquid Radirobanis fuit (quod deinde & passus es Archombroti esse) hanc in dotem sequetur. Ita mecum filius meus constituit. Tu Archombrote prior omnem inimicitiam ejura; & Regi Poliarcho sororem tuam trade.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Coacta plebi literas Reginæ Mauritaniæ Præco, imperante Meleandro prælegit. Atque ubi constitit Annam Meleandri primam uxorem, ac sororem Hyanisbes Hyempsalem Regi peperisse, qui plausus!

PUTASSET hoc quisquam? Archombroto conciliatore, dextramque puellæ admovente, invitabatur ad Argenidis nuptias Poliarchus, qui in tali fortunæ lùdo cun-

ctabatur

ctabatur credere se esse fœlicem. Erubescebat quoque Argenis & modò dum obstabant votis bella, vel pater; tam viriliter audax, tam propè contumax in parentem, & sequutura Poliarchum quocunque juberet; nunc facilibus rebus, se virginem esse meminerat. Poliarchus simul virgini manum dare, simul gratias agere Meleandro; etiamque mirari quâ ratione Archombrotus tam subitò evasisset Argenidis frater. Tum, ut fit, in magnis & repentinis rebus, omnes sine ordine, simulque loquebantur. Redibat juvenibus mutua inter se gratia, quam olim auspicati apud Timocleam fuerant. Senex cum virgine receperat spiritum; & Principum alacritas se in intuentes diffundebat. Stabant nunc Proceres silentio defixi, nunc confusis inter se vocibus aulam implebant. Plures quoque ad famam intraverunt. Nec ingrata Meleandro frequentia fuit. Nam tantas res, tamque publicas, ab omnibus sciri intererat. Itaque clarâ voce, quamque in sene impetus gaudii fortiùs pulsabat; optimi cives, inquit, & hospites, quos hic dies in multiplicis fœderis sanctitatem coëgit; agite omnes, gratamini Regibus vestris, & quod superest lucis inter sacra impendite. Venire in crastinum universos jubeo ad aulæ vestibulum. Illic & populis præterea & milites implebunt concionem, ne quis deorum consilia ignoret, qui nescio an aliis unquam veriùs quàm nobis indulserint. Vos tamen & censeo æquum jam nunc compendio tanta gaudia præcipere. Comperti Archombrotum ex me genitum esse. Hunc mihi uxor inscio peperit. Regi autem Poliarcho filia mea nubet. Ite læti, & omnium pulcherrimum diem, si lubet, pervigilio vocate. Ego interim cum genero & filio quæ in rem sunt constituam.

Sic dimissis Proceribus, Poliarchum in interiorem regiæ partem duxit, eâ vesperâ inter charissimorum consortia exultaturus. Quæ tum vota singulorum, qui sensus fuere? Castissimæ Argenidi aderat fructus constantiæ; per-

perviceratque tot malis; ne quâ videretur optimâ ſorte dignior eſſe. Poliarcho jam æmulationis, jam ægritudinis oblito, jucundiſſimum erat traduci ſoceri riſu, quòd oſculis invidiſſet quæ Argenis Archombroto ſororiâ charitate poſuerat. Utrumque præterea Meleander ridebat, nunc generum Archombrotum, nunc Poliarchum Theocrinem vocando. Et ab Argenide quærebat Archombrotus, quid ſe agnito lætata potiſſimùm eſſet; an quòd fratrem ſe haberet, an quòd ſponſum non eſſet habitura? Inter hos jocos, vix quicquam negociis permittebat hilaritas. Ipſe Aneroëſtus ſupercilium poſuerat, audebatque lætari; & quamquam in ſubhorridâ veſte. Regis in modum à Meleandro & Argenide colebatur. Pauci erant ex ſecretiori cohorte amicorum tantæ remiſſionis conſcii. Tamen Aneroëſtus, Ibburranes, Dunalbius, cum Regibus cœnaverunt. Gelanorus, Arſidas, Gobryaſque intererant, Mauruſque Micipſa, & cum Cleobulo Eurymedes. Nicopompus bis à Rege vocatus paulò ſeriùs venit. Nam condendo epithalamio ſeceſſerat. Una porrò ex Matronis Timoclea Argenidem comitabatur. Hi propemodum ſoli Regibus ad eam cœnam miniſtri fuere. Et omnibus quidem præcipuus de Poliarcho erat ſermo, ut amaſſet, ut tanquam ſuæ ſortis oblitus adiiſſet pericula, ignotus, prodigus ſui; nec à fortunâ, nec ab hoſtibus tutus. Unde is ardor, quæve initia ad tantæ conſtantiæ amorem fuiſſent! Ille verò avidiſſimè audientibus referebat, ſe de Argenidis formâ atque virtutibus multa inaudiſſe in Galliâ; hinc ſubjectos juvenili animo ſtimulos, quos tantæ indolis admiratio, aut veriùs ipſa fata ſenſim auxerunt; ac cùm ſciret ſpem connubii Siculis legibus interciſam, quæ Gallicas damnabant nuptias, hoc velut obice irritatam cupiditatem acriùs exarſiſſe; & ſe quidem ſimulatâ pietate in deos externos, quaſi eorum templa peteret, ſolum cum Gelanoro (qui quamquam ingenuus ſponte liberti perſonam induerat) navigaviſſe in Siciliam,

eo con-

eo consilio ut præsens agnosceret essetne par famæ Argenis, & eo bello digna quod ipse in Siculas leges meditabatur; si illâ, ut aliquando fore sperabat, obsequiis suis demeritâ, eæ solæ morarentur fœlicitatem suam; cùm verò Siciliam intravit, ne usurpare quidem oculis virginem licuisse, quam scilicet munimentis arcis inclusam nefas erat à viris tunc conspici. Hinc fœlicissimæ temeritatis consilium se sumpsisse, ut muliebri stolâ virginem simularet, ut Selenissæ imponeret, appellareturque Theocrine. Cætera narraturum adjuvit Meleander, inter risum stuporemque repetens memoriâ, quàm ille omnia similis puellæ venisset; quàm lachrimabili fabulâ elicuisset misericordiam suam, aditumque invenisset ad Argenidem; quâ denique virtute, quo robore, domuisset Sicarios qui in arcem intraverant, & de Theocrine facta Pallas fuisset.

A Poliarcho deinde ad Archombrotum sermone traducto, plurima quoque in eo mirabantur. Ergo ille debebatur Siciliæ Princeps, insciusque quem coleret Meleandrum amaverat! Ut diu Hyanisbe habuisset rem secretam! ut tempori retexisset! quàm similem repertis ad aurium voluptatem commentis dii hunc contextum rerum dedissent! Eos interim docebat Meleander suum in Africâ conjugium; & quantum fas erat per præsentem lætitiam, ingemiscebat uxori defunctæ: sæpiusque, & per partes cuncta narrando, ea ipsa digerebat quæ postridie in concione dissereret.

Multùm noctis processerat, cùm à cœna recessum est. Ubi prope ortum sol fuit, quotquot Panormi erant, impediti frondibus caput, confluxerunt ad regiam. Angusta multitudini atria erant. Hi in muros evasere, aut subitaria theatra impleverunt. Alii applicuerant scalas, quibus plùs justo oneratis, haud paucæ defluxerunt in subjectos. Ad ipsas Palatii fores, exiguæ scenæ species penè ad altitudinem hominis attollebatur. Illic Regum sugge-

ſtus eminebant; duo quidem fronte æquali quibus Poliarchus & Meleander ſederunt; totidem paulò interiùs ad latus receſſerant, Archombroto Argenidique ornati. Poſtquam Reges præbuere ſe populo, & præco plauſum compeſcuit; nonnihil moratus Meleander; ſi quid ominoſum, inquit, afferrem, (optimi hoſpites, atque cives) arte aliquâ eſſet opus, & veluti condimento, quo illud apud veſtra mitigarem ingenia. Nunc quid opus eſt anxiâ eloquentiâ commendare deorum munera, quæ ipſi tantopere ornarunt? Affero vobis lætitiam, Regibus gentibuſque pacem ac fœdera, hoſtibus noſtri nominis pavorem, tumultus, exitium. Nec vos credo hæc ipſa ad quæ audienda conveniſtis ignorare. Aliquis deus, & ipſa ſi quod numen habet fama, haud dubie ſparſit in vobis celebrari hunc diem filiæ meæ nuptiis cum Rege Poliarcho, & veluti altero natali filii mei (flexaque cervice in aſſurgentem Archombrotum reſpexit.) Quem cur tamdiu ignorarim, cur nunc demum agnoverim, operæ precium erit (cives) & vos quoque cognoſcere. Accipe Reginæ Mauritaniæ literas, Præco, & quantum voce vales publicè recita.

Tum præco traditam epiſtolam in hunc modum exorſus eſt. Regina Hyanisbe Regi Meleandro ſalutem. Tuâ virtute an vitio dicam factum, ut ante hunc diem non cenſerem gaudium tibi dandum, quo nunc mirantem impertiar? Nam & vitio duco, quòd cum Anna mea ſorore nuptias me celatam voluiſti, nec deinde ea extincta quæſiiſti, an inde tibi aliqiud ſupereſſet. Virtutem porrò tuam ſic colui, ut tradere tibi ſtirpem noluerim, niſi experimento priùs capto, an te digna adoleſceret. Nunc cùm omnia generi conſentiant, aperiendum eſt quod tot annis apud me continui. Cùm ſororem meam Annam tibi occultis nuptam auſpiciis, apud nos reliquiſſes in tuam Siciliam iturus, effluxiſſentque menſes quibus ipſa creſcentem uterum variâ arte celavit, tandem cœpit acri-

ter

ter ægrotare. Nos alium morbum ratæ inutilia ferebamus remedia. Sed illa mortis omen concipiens, ita me solam affata est. Ignosce, mea soror, non aliam deprecanti quàm silentii culpam. Meleandri Siciliæ Regis uxor sum. In partu jam laboro; nec incolumis, nisi dolores fallunt, enitar. Si quid ex me natum vivet, tuum arbitrium esto, soror, vel alere, vel patri transmittere. Mallem tamen secretum asservari; ne me populus matrem priùs quam nuptam intelligat. Cæterùm supprimendi fœderis nostri causæ variæ fuerunt; tum quòd Numidam Cyrthum importunum mihi procum, & vi fortè usurum, metuebamus; tum quòd Meleander regiâ pompâ, quam ornaturus discessit, sibi me jungi concupiit; denique miseram me pudor tenebat; quem heu timeo etiamnum & loquendo ne violem. En, soror, ad pulvinum conjugii leges ipsius Meleandri manu scriptæ, quibus & ego meo nomine apposito addidi fidem. (simulque tabellas tradidit) In ista autem pyxide sunt arcanorum nostrorum consciæ notæ, aliquot literæ, annulique, & ex utriusque crine armilla. Cùm hæc ostendes, sciet me tibi omnem rem credidisse. In Ipso sermone vocem amisit. Ego refectam solata, paucas fidissimarum matronarum advocavi; & sedulo quæ necessaria erant curavimus. Sed vincebat artem dolor. Peperit tamen filium; quem oculis viventis admovimus. Petii deinde, an cogere vires posset ad brevissimam scriptionem; nescio quo numine ad res quas hodie agimus jam tum meam curam instituente. Fecit illa, & in tabellis exaravit se mori, se filium tuum mihi relinquere. Agnosces manum illius (ô Rex) quamvis literas malè ductas morbi tremor confuderit. Nec multò pòst inter meos complexus extincta est. Quatuor omnino matronæ mecum erant. Ego cuidam Sophonemæ, cui apud me potissimùm fides erat, infantem permitto; ageret ejus curam; nutricem inveniret ignaram quem aleret. Verita quoque ne quid ex tot consciis ulla effunderet, per eandem dein-

de Sophonemem cæteras fallo, ut crederent infantem obiisse. Inter eosdem dies frater Juba decedens reliquit mihi regnum; & vir Syphax, fatis quodam agmine in nos ruentibus, vitâ functus est. Ego tot luctibus plena, non tui Meleander, non sororis oblita sum. Prægnantem me fingo; deinde posthumum edere mentior, adjuvante eâdem Sophoneme. Supponi tunc mihi tuus non potuit. Nam non convenisse tot mensium infans puerperæ. Sed commodum fœtum Sophoneme cunis inseruit; quem deinde meo jussu alendum abvexit; ego simulans fascini metum, vetui ne quis ultra nutrices, unamque Sophonemem, filium meum inspiceret. Ita biennio circumacto facile fuit Hyempsalem tuum (ita moriens mater appellavit de nomine avi) tanquam ex me natum ostendere. Huic me deinceps, huic & regnum servavi. Nullæ me impulere ad nuptias vicinorum Regum preces. Postquam annorum viginti trium fuit, apud illum commendavi virtutes tuas: hortata sum, ut in rudimentum regnandi ad te profectus, animum suum formaret ex tuo. Et hæc faciliùs effecturum si omitteret suæ fortunæ insignia, nec pro matre me jactaret; ne indulgentia tua, & cæterorum adulatio, crudam illam veramque virtutem auferret, quæ sæpè Principibus viris negata, privatorum discrimina & fortunam nobilitat. Obsequens dicto ivit; & mirum est adeo placuisse, ut magnus Rex filiam novissimo conjugio susceptam & in quâ liberorum summam tibi credebas, ei velles despondere. Cùm id mihi nunciasset, quamquam illius virtute & genio tuo læta, qui fecerat ut adhuc ignotum filium amares, tamen ad incestarum nuptiarum omen expavi, ne frater sorori jungeretur. Adhuc me alia pericula terrebant; Radirobane in Africæ perniciem cum exercitu veniente. Igitur nostro Hyempsali, quem Archombrotum appellatis, ita scripsi, ut nuptias jam apud vos ut audio constitutas differrem; & ipse ad auxilium meum accitus cum classe veniret. Sera tamen fuissent auxilia,

xilia; nec inveniſſet quam juvaret, ni Regem Poliarchum cum Gallorum ſuorum exercitu nobis tempeſtas dediſſet. Hujus virtute, [1] opima Radirobanis in Martis noſtri templo ſunt. Sed pene triſtiora fuere apud nos pace quàm bello diſcrimina: Poliarcho atque Hyempſale ſæviſſimâ æmulatione ardentibus. Cauſa odii tui Argenis; cujus nuptias uterque ſupra humanæ cupiditatis morem ambit. Intellecto filii tui errore, ab iis impetravi, ne priùs furioſa lis ad ferrum perveniret, quàm tibi tradidiſſent has literas. Illicò utrumque voti compotem fore. Quod ita demum erit, ſi tuum filium agnoſces, & Poliarcho Regi, quo propior factis deorum, & virtutibus hodie nemo vivit, filiam tuam dabis uxorem. Dotem ex tuis vel meis rebus ei dicas permitto. Sicilia, Mauritania, recenſque incrementum Sardinia, ſatis erunt, ut & filius opulentiſſimè regnet; & gnata pro genere & ſorte collocetur. Mitto in arculâ quicquid arcani mihi ſoror moriens reliquit; inter cætera ultimas ad te literas, quibus ſe ſuperſtite filio extingui ſignificat. Quæ omnia ipſo hoc anno tantùm non perierunt. Arculam, proh nefas! rapuerant peiratæ. Sed Rex Poliarchus cæſis latronibus mihi inviolatam reſtituit. Ita pro parte huic etiam filium tuum debes; debeo ego regnum, jamdiu tuo Hyempſali deſtinatum. Præter Argenidem nihil ad hæc opera mercedis eſt. Vale; & fœlicitate quam dii faciunt ſenium tuum oblecta.

CAPUT

1 *Opima Radirobanis.*] Vidimus erecta in Martis templo Radirobanis trophæa.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Poliarchus Archombroto vicissim sororem suam offert. Mox lætitia in plebe, auspiciaque geminantur. Aneroëstus scenam claudit, cum Numine plenus Meleandro, & Hyempsali Poliarcho, & Argenidi fœliciter ominatur.

LONGISSIMAS literas raucus præco vix absolvit. Lectionem confusæ in populo voces sequutæ sunt. Plerique audierant, alii quærendo rogandoque peritos turbabant. Multis quoque literæ erant obscuræ; quod futurum haud dubius Meleander, cœpit has ipsas aliâ oratione exponere. Historiam suæ juventutis repetiit; ut patre jubente uxorem olim duxisset Brutiorum Principis filiam, quæ sexennio nupta ac sterilis, decesserat ex vulnere, quod de equo inter venandum lapsa in stipite accepit. Tunc se tricesimum quintum ætatis annum egisse, patre adhuc superstite. Eadem tempestate regnasse in Mauritania Jubam Siciliæ amicum, ad quem cum paucis comitibus profectus est, avertendi luctûs causa, quem mors uxoris faciebat. Deinde memorabat duas sorores Jubæ fuisse, Seniorem Hyanisbem, Syphaci, potenti illic viro collocatam; Annam juniori nomen fuisse, eamque habuisse ex Numidia procum, qui Cyrthus dicebatur, tantarum virium hominem, ut hunc Juba, quamvis sibi non probatum timeret offendere. Se interim Annæ amore correptum; virginique illum Numidam exoso placuisse. Secretis ergo fœderibus consensisse utrumque in nuptias; eaque admonente contrahendas ex Sicilia vires priusquam huic Numidæ palàm obstaret, se navigasse in patriam; & illic, ne promisso tempore in Africam rediret, patris funere fuisse tardatum. Inter has moras de Annæ interitu audivisse, & omissa Mauritania amavisse Siculam virginem, patruo suo genitam; ex qua nata erat Agenis. Cætera ex Hyanisbes epistola habetis, optimi cives, ut ipsa fratri

fratri Jubæ in regnum fucceſſerit, ut hunc mihi filium Anna pepererit. Veri pignora in obſignata arcula miſit; mihi quidem maximo præteritarum rerum ſenſu recognita.

Tum in Poliarchum intuitus; Te verò maxime Regum, inquit, quo nomine compellem; cujus munus eſt quòd vivimus, quodque regnamus? Tu me vinculis, tu Argenidem exemiſti, cum in Gynecæo Lycogenis mancipia furerent. Tu in acie meis militibus præiviſti ad victoriam iter; denique unus hoſtes fudiſti. Inde meo heu malo, & quicquid excuſes dedecore, exceſſiſti Sicilia. Nec contumeliæ noſtræ tuam bonitatem vicerunt. Læſus quoque amaviſti Argenidem. Quid dicam te indicia per quæ ego ad filii notitiam ille ad patrem perveniret, inveniſſe diis ducentibus apud peiratas, & virtutem ſervaviſſe? In Africa autem non triumphare Radirobanem quantæ molis res fuerit, nondum toto ſanguine reparato, in tuo vultu pallor oſtendit. Utinam nomen amares quod me tibi ſubmitteret. Socerum dici mavis. Fœlicem Argenidem in tanta fœdera ituram. Tu quidem tua virtute damnaſti nimis formidoloſam majorum noſtrorum ſolertiam qui ad Gallicam magnitudinem adeò expavere, ut Siculis Principibus interdicerent conjugia veſtra, quaſi tanta affinitas ſervitutis inſtar eſſet. Meruiſti ut conſenſu publico antiquemus omnes hanc legem. Sed & dii fecerunt, ne opus ſit ab ejuſmodi ſanctione recedere. Filium enim ad quem Sicilia perveniat, mihi reſtituerunt. Meam autem Argenidem fortuna non inferior, Sardinia cum Liguribus manet: quæ regna, nihil vetantibus legibus noſtris tuæ Galliæ adjunget. Hîc Archombrotus, uti convenerat, pacem patris petiit ad dicendum. Mox ita Poliarcho. Sardiniæ poſſeſſio, quam habeo, inquit, quid eſt aliud quam victoriæ tuæ fructus? Eam debellaſti in Africâ. Veni ego ad triumphum. Tu ergo, chariſſima ſoror, tu quam à me fuiſſe amatam vel ipſe Poliarchus

ignoscit, sume regium insigne, & pro spe Siciliæ, in quam me natalium jura inseruere; terrarum omnium quæ sub Radirobane fuerunt, esto Regina. Feres ad virum, quod ipse victoriæ jure ferre potuerat. Simul diadema Sorori imposuit; flente quidem præ læticiæ copiâ Meleandro; populo autem tantis acclamationibus rem probante, ut diutissimè auribus usus abfuerit. Poliarchus ut eloquentia pollebat, ita cœpit [1] beneficiorum suorum memoriam elevare, ut solerter augeret; reverentissimus Meleandri; Archombroto, Argenidi, populo blandus; ut dubium esset arma an pacem magis deceret.

Jamque omnibus ad templum processuris, filius Nicopompi vix decennium egressus patre ducente se admovit Argenidi, blandeque epithalamium à patre conditum tradens, se illius auctorem non ineptâ aut timidâ jocositate asseruit. Cumque eum Meleander vocasset, sibi & Poliarcho jussit ejusdem carminis exemplaria donari, quæ puer præparata manu tenebat; rogandoque cujus opus hoc esset, sæpiùs adegit ridentem mentiri. Pauci versus, ut ad Principes, & occupatos, erant, ideoque & plures à quibus legerentur habuere.

Lapsus ab astrifero festa ad connubia cœlo
Phœbus adest. Vos, ô Superi, vos cernere coràm
Possumus [2] Aonii vates. En panditur æther,
Et longo in nostras descenditis ordine terras.
Dumque faces accendit Hymen, dum Numine pompam
Exornat Regina deûm, parvusque Cupido
Lene facit vulnus, nulloque exerrat in ictu:
Ecce coronatâ plectrum testudine ducens,
Sic pulcher roseo Latonius inchoat ore.
[3] *Jungite concordes mansura in fœdera dextras,*

Quæ

1 *Beneficiorum suorum memoriam elevare.*] Deprimere, per antiphrasin, ut alibi passim.

2 *Aonii vates.*] Ab Aone fonte Bœtiæ Musis consecrato.

3 *Jungite concordes.*] Ita Ovid. Metam. 14.
Inde fides dextraque datæ thalamoque receptus,
Conjugii dotem, sociorum corpora poscit.

1 Fax

Quæ non ulla dies, quæ non fata impia rumpant,
Jungite iô Reges. Blandis lux aurea surgit
Auspiciis; Hymenæus adest; date laurea serta
Postibus, & quinos [1] fax pronuba surgat in ignes.
Gallica Trinacrios jungunt sibi numina divos.
O socer! ô sponsi! sperataque turba nepotum!
Aspice nunc fœlix promissa virginis ora.
Palladiis hæc forma genis; has alma nitentes
Fert [2] Cytherea comas; tali Saturnia regnat
Lumine, vulnificos vel cùm Latonia cinctus
Exuit, eque suis magnum petit æthera sylvis.
Talis sponsa venit: Tu divûm hæc munera, Princeps.
Cuncta vide; mentisque bonis tamen acrius omne
Figi animi lumen: mortalia corda puellæ
Esse neges, fortesque tuas æquabis Olympo.
Illa etiam vultusque tuos, auroque nitentem
Cæsariem, & castis vibrantia lumina flammis,
Cernere gaudet amans; & tunc te mente sub altâ
Effingit, qualis sævis quatere ardua bellis
Arma soles; nunc quantus eris patria agmina quando
Occurrent reduci; parilique invecta triumpho
Ipsa per effusas tecum spectabitur urbes.
Jamque timet, ne vana ferant hæc gaudia venti
Quæ cernit, redeatque novis insomnia curis.
Ah ne, Virgo, time: Non hæc efficta sopore
Laticia est, cupidave errant ludibria mentis.
Certa vides. Adsunt [3] genialia numina mecum.

Stat

1 *Fax pronuba.*] Supra dictum est de quinque facibus in nuptiis & de postibus laureatis. Martial. lib. 12. Epigramm 41.
Præluxere faces, velarunt flammea vultus,
Nec tua defuerant verba Thalasse tibi.
Propert. Eleg. 2.
Inter utramque facem.
Has faces vocabant nuptiales, tædas jugales, faces legitimas, tædas geniales. Apud Romanos, à pueris quinque gestatas.

2 *Chiterea, Saturnia, Latonia.*] Venus, Juno, Diana.

3 *Genialia numina.*] Quæ præsident nuptiis, quales sunt Venus, Hymen, Diana, Jupiter adultus Juno adulta, Suadela: has dici pronubas & novam nuptam comitari & virum domum deducere nonnulli tradunt.

Stat cunctis mens una deis, vox omnibus una;
Jungite concordes mansura in fœdera dextras,
Jungite iô dextras, tu formosissima virgo,
Tuque viros inter qualis sub nocte serenâ
[1] *Purpureus socios extinguit Lucifer ignes.*
At tu sancta veni, tandemque merentibus adsis,
Exorata quies. satis exhausere pericli,
Sat pigras perpessa moras insignia Regum
Pectora; nunc votis expectatoque fruantur
Connubio. [2] *Sic & Tirynthius astra subire*
Non nisi bisseni potuit mercede laboris.
Jungite concordes mansura in fœdera dextras,
Jungite iô dextras. Quò tandem nubila rerum,
Et fœdi cessere dies? En leniùs aura
Ridet, & ingenti cumulant sua dona favore
Cælicolæ. O nunquam tranquilla exordia fatis
Heroum eximiis, nec denique naufraga virtus!

Paratæ ad [3] Junonis Lucinæ delubrum victimæ erant; Augurefque & Pontificum ordo, nuptiis omen facturi. [4] Populus viam hymenæo, aut [5] pæane celebrabat: & quia Argenidi mater non erat, quæ facem nubenti filiæ luceret, is Timocleæ honos, Poliarchi & Archombroti commendatione

1 *Purpureus socios extinguit Lucifer ignes.*] Lucifer, Sydus Veneti sacrum, quod primum omnium oritur, & ultimum omnium occidit: unde sic appellatum, quod auroræ prævium est. Hesperus vero, seu Vesper dicitur, quod ineunte nocte appareat. Mantuan.

Lucifer Auroræ socios qui cætera vincit.
Et Polit.

Tamque suos vincit comites quam Lucifer oræ
Purpureo rutilans astra minora premit.

2 *Sic & Tirynthius astra.*] Hercules ab urbe Tiryntho. ubi educatus est. Virg. 7.

Gerione extincto Tirynthius attigit arva.

3 *Junonis Lucinæ.*] Dicta vel quod partum profert in lucem, vel quod oculis & luci præsit, ut Plin. ait. Vel à luco, qui Romæ Junoni facer est in Exquiliis. Præest quoque nubentibus; unde & pronuba & conjuga, & domiduca, seu interduca, & socigena, & populonia, & Cinxia dicitur.

4 *Populus viam Hymenæo.*] Nuptiale carmen idem quod Romanis Thalassion. Catull. in Epithal.

Hymen ô hymenæe, Hymen ô hymenæe.

5 *Pæane.*] Hymno Apollinis; sumiturque pro quocunque Deorum Hymno, avertendorum malorum causa; cani solet maximè post victoriam, ut supra, ubi nota ritus nuptiales.

1 *Tute-*

datione collatus est. Invocatis genialibus diis, [1] tutelisque præcipue ignium qui [2] velatæ Argenidi præferebantur, cùm jam in victimas caderet ferrum, Poliarchus sacrorum ministros jubet subsistere, dieique lætitiâ augustior ita Archombroto loquutus est. Si fas est mihi apud te fidem esse, ô frater, doleo me marito adhuc matronam te quærere. Mihi soror est vultu & indole quæ vel ignobilem commendaret; annorum plùs minùs viginti. Si solida fœdera inter nos placent, hanc tibi jure fraterno despondebo. Et quoniam ritu gentili nulla pars regni in eam cadere potest, dos erit talenta sexcenta præsentia. Meleander sermonis erat arbiter qui Archombrotum non tam cunctantem assentiri (nam placebat affinitas) quàm jus patri facientem ut de nuru statueret, interrogavit an eam sibi his legibus pactam vellet. Argenidem quoque, quamquam inter verecunda tunc sacra silentium tenentem, monuerat Poliarchus, ut fratrem in mutua fœdera solicitaret. Ille se conditionem accipere apertissimo vultu respondit; amplexusque Poliarchum; præcepisti mea vota, fortissime Regum. Quis te deus in mei animi secreta perduxit? Ergo hæc etiam sacra mihi absentem conjungant. Tu fidem, charissime, utrimque præstabis. Admoniti sacerdotes ut [3] geminarent auspicia, sedulitate eximiâ circa templum omnia turbabant; cumque res emanasset in populum, novo gratulantium clamore plenus aër prætervolantes aliquot aves intercepto alarum officio exanimavit. Omnes plaudebant. Omnes erant [4] bacchantium lætitiæ proximi; cœtuque confuso, nulla discrimina ordinum tanta gaudia meminerant.

Diis interim profecta dabantur: & cùm hostiæ, quarum

1 *Tutelisque ignium.*] Quos cum sponso communes habitura erat.

2 *Velatæ Argenidi.*] Flammeo.

3 *Geminarent auspicia.*] Victimarum exta, pro geminis nuptiis.

4 *Bacchantium lætitiæ.*] Celebrantium Orgia lætitiam imitabantur. Ut supra Gonter. lib. 4.

—— *Totaque caterva*
Acclamante virûm faustum fœliciter omen.

1 *Vit-*

rum una [1] vittati jecoris fuit, placuissent Haruspici; [2] thure accenso Sponsi in fœdera nuptiarum ad aram subiere. Perpetratis denique sacris, jam pompa vertebatur ad regiam, cum in templi vestibulo Aneroëstus occurrit discessuris, pallido vultu, & divinandi stimulis pleno. Nam meritum pectu numina insederant. Igitur quassans emotum deorum furoribus caput, Salvete, inquit, ô Reges ô numinum cura, exerciti hactenus fatis, nunc eorundem clementiâ experturi nihil virtute jucundius. Fœlicissime senum, ah ne diis exprobra, Meleander, istos annos bella scelusque tuorum civium consumptos. Vivida ætas, annisque adhuc plurimis suffectura nihil publicè, nihil domi timebit. Nunc in Africâ videbis Hyanisbem, nunc in Siciliâ illam excipies. Procul mala factionum, procul insidiatorum atrocitas. Vestrum senium, juventusque Archombroti, reverentia & terrore subiget omnes; hunc triumphantem fœlix pater de proximis Brutiis, Lucanisque, & Epeirei littore aspicies; hujus pignora in vestris adolescent amplexibus, longam Principum seriem datura Siciliæ; nec charior tibi gnata nunc Galliæ destinata, quàm quæ inde nurus adveniet. At vos sæculi gemmæ, tu Poliarche, tuque Argenis, ne hîc fidei, hîc virtutum præmia, quæ certa vos manent, expectetis audire. Multa ignoro; multa silenda sunt. Fata ipsa fœlicitatis partem in quam producti estis, deos celant, ne illi vobis invideant. Pauca tamen de multis accipite. Qui vos amor hodie jungit, ad senium inviolatos deducet. Non eum jurgia, non fastidia, non ægrarum suspicionum cura libabit. Proferetis imperii fines. Hînc vos Rhenus, hinc Oceanus victores aspiciet. Timandræ inter nepotum cuneos

1 *Vittati jecoris.*] Pelle obducti: optimum omen ut supra.

2 *Thure accenso sponsi.*] Seneca Octaviæ actu 4. Scen. 1. refert paucis pene omnes ritus nuptilales:

Vidit attonitus tuam
Formam senatus thura cum superis dares
Sacrasque grato spargeres aras auro
Velata summum flammeo tenui caput:
Et ipse lateri civium læta omina
Incessit habitu atque ore lætitiam gerens
Princeps superbo.

1 *Pro*

neos exultantis imagines, ſæpe [1] pro Cybele bonus poſteritatis error accipiet. Gloriam veſtram, fortitudinem, nutus, ſuſpicient vicinæ latè gentes; non abnuent vinci, non regi. Si quò ibitis, ipſa vos ſalus feret. Quicquid optabitis, dii vota prævenient. Ac ne fœlicitas mortem deſtituat; nox una feſſos ſenio exolvet, plura mox aſtra exhibitura mortalibus. Nec de famâ dubitate. Hanc præſtabit æternam hiſtoriæ genius, quam in gentibus olim ſparſam nulla vis, nulla ætas extinguet.

1 *Pro Cybele.*] Matre Deorum, nam hæc ingentem deorum turbam Saturno peperit:

—— Qualis Berecinthia mater
Læta Deûm partu centum complexa nepotes.

Virgil. 6. Vel poſteri Timandram accipient pro Cybele: quia cum Cybeles Jovem plurium patrem Saturni alvo ſicuti alios deſtinatum ſubduxerit clam, crudeliſſimo atque voraciſſimo. Ita Timandra eam imitata eſt, quæ Aſtioriſtem deſtinatæ illi ab Commindorige, ut alio Saturno, morti ereptum, dedit clam alendum ruſticæ mulieri.

Hactenus de Argenide, quam utinam Reges & Optimates aſſidua verſarent manu. Studui Laconiſmo, ne faſtidio foret moleſta prolixitas: dixi tamen ſatis ad eliminandam noctem, diemque eruendum. Horatius:

—— ſi quid noſti rectius iſtis,
Candidus imperti, ſi non, his utere mecum.

Ζεὺς ἀρχὴ, Ζεὺς μέσσα, καὶ ὕστατα.

ANTO-

Ediderit doctis pridem monumenta libellis.
Et nunc ille animi certissima signa latentis,
Et docet ingenitos populis deprendere mores;
Subjiciens oculis longè distantibus orbem.
Nunc Regum innumeris exercita pectora curis
Scissa inter procerum studia, insidiasque clientum,
Semper & infidas sperantibus exprimit aulas.
Ille etiam æratas in prælia sæva cohortes
Ducit, & humano perfundit sanguine campos;
Aut fessæ jucunda ciens certamina menti
Dissidiis placidos pugnacibus armat amores.
Flexanimæ ô Charites fandi, ô latè inclyta tanto
Dedecus in nostrum miseri, terra ultima cive.
Parce tamen mea Roma queri, sese ille tuorum
In numerum jam sponte refert, nomenque Latinum
Principis Ausonii donis ingentibus auctus
Provehit, & segnes post tempora longa Quirites
Ad veteres scriptis insignibus excitat artes.

INDEX

INDEX
RERUM, RITUUM,
ET
VERBORUM MEMORABILIUM

Literæ *a*, *b*, columnas paginarum indicant, ubi verò litera deest, textus innuitur.

A

Cingu-

D.

Fata

G.

H.

N.

O.

P.

T.

FINIS.

